

SPRAWOZDANIE
Z DZIAŁALNOŚCI
**KRAJOWEGO OŚRODKA
WSPARCIA ROLNICTWA
W 2023 ROKU**

Krajowy Ośrodek
Wsparcia Rolnictwa

**Sprawozdanie z działalności
Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa
w 2023 roku**

**Zatwierdził
Dyrektor Generalny
Krajowego Ośrodka
Wsparcia Rolnictwa**

Henryk Smolarz

/podpisano elektronicznie/

Warszawa 2024

#KUPIJŚWIADOMIE

www.kupujswiadomie.gov.pl

*Poland
tastes good*

Spis treści

Spis treści	3
1. KRAJOWY OŚRODEK WSPARCIA ROLNICTWA – AGENCJA WYKONAWCZA.....	7
1.1. Status prawny Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa	7
1.2. Struktura organizacyjna Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa.....	8
1.3. Zakres działalności Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa	10
1.4. Beneficjenci i/lub kontrahenci Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa.....	16
1.5. Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa w badaniu „Polska wieś i rolnictwo”	16
2. GOSPODAROWANIE ZASOBEM WŁASNOŚCI ROLNEJ SKARBU PAŃSTWA.....	18
2.1. Przejmowanie mienia do Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa	20
2.1.1. Przejmowanie mienia pochodzącego z byłych ppgr, Państwowego Funduszu Ziemi i innych gruntów rolnych Skarbu Państwa	20
2.1.2. Przejmowanie mienia w wyniku realizacji ustawy o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa (ugnrSP).....	22
2.1.3. Przejmowanie mienia w wyniku realizacji ustawy o restrukturyzacji zadłużenia podmiotów prowadzących gospodarstwa rolne	22
2.2. Zagospodarowanie mienia Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa.....	23
2.2.1. Przetargi ograniczone i nieograniczone	24
2.2.2. Sprzedaż nieruchomości Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa	27
2.2.3. Inne formy trwałego rozdysponowania mienia Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa	34
2.2.4. Dzierżawa nieruchomości Zasobu WRSP	38
2.2.5. Tworzenie ośrodków produkcji rolniczej.....	45
2.3. Grunty pozostające w Zasobie WRSP i ich rozdysponowanie.....	45
2.4. Inne zagadnienia związane z zagospodarowaniem mienia Zasobu	48
2.4.1. Zarząd i wieczyste użytkowanie nieruchomości Zasobu WRSP	48
2.4.2. Mieszkania i infrastruktura mieszkaniowa	48
2.4.3. Grunty do rozdysponowania	50
2.4.4. Pozostałe zagadnienia w obszarze gospodarowania Zasobem WRSP	51
2.5. Nadzór właścicielski nad mieniem Zasobu WRSP	52
3. REALIZACJA ZADAŃ WYNIKAJĄCYCH Z USTAWY O KSZTAŁTOWANIU USTROJU ROLNEGO	54
3.1. Istotne zmiany przepisów ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego wprowadzone w 2023 r.	58
3.2. Wnioski o wyrażenie zgody na nabycie nieruchomości rolnych oraz decyzje administracyjne wydawane na podstawie art. 2a ust. 4 ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego.....	61
3.3. Realizacja obowiązku nabycia nieruchomości rolnych na pisemne żądanie zbywcy określonego w art. 2a ust. 6 ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego.....	70
3.4. Prawo pierwokupu oraz prawo nabycia nieruchomości rolnych przysługujące na podstawie art. 3 ust. 4 i art. 4 ust. 1 ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego	70
3.5. Prawo nabycia nieruchomości rolnych od spółek osobowych przysługujące na podstawie art. 3b ust. 1 ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego	74
3.6. Prawo nabycia nieruchomości rolnych od spółek akcyjnych przysługujące na podstawie art. 3c ust. 1 ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego	74
3.7. Nabywanie na własność Skarbu Państwa nieruchomości rolnych w celu poprawy struktury obszarowej gospodarstw rolnych na podstawie art. 4b ust. 1 ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego.....	75
3.8. Prawo pierwokupu oraz prawo nabycia udziałów/akcji w spółce kapitałowej przysługujące na podstawie art. 3a ust. 1 i art. 4 ust. 6 ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego.....	75
3.9. Wnioski o wyrażenie zgody na wcześniejsze zbycie lub oddanie w posiadanie innym podmiotom nieruchomości rolnych oraz decyzje administracyjne wydawane na podstawie art. 2b ust. 3 ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego.....	76
3.10. Sprawowanie nadzoru nad spełnianiem przez nabywców nieruchomości rolnych zobowiązań określonych w ustawie (art. 8a ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego)	77
3.11. Uprawnienie w zakresie występowania do sądu z powództwem o stwierdzenie nieważności czynności prawnej (art. 9 ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego)	79

4.	NADZÓR WŁAŚCICIELSKI NAD SPÓLKAMI.....	80
4.1.	Nadzór właścicielski nad spółkami hodowlanymi.....	80
4.1.1.	Hodowla roślin.....	83
4.1.2.	Hodowla zwierząt.....	85
4.1.2.1.	Hodowla bydła mlecznego.....	85
4.1.2.2.	Hodowla bydła mięsnego.....	88
4.1.2.3.	Hodowla świń.....	89
4.1.2.4.	Hodowla owiec.....	89
4.1.3.	Stadniny koni i stada ogierów.....	89
4.1.4.	Nadzór bezpośredni nad spółkami hodowli roślin oraz hodowli zwierząt gospodarskich.....	92
4.2.	Promocja i prezentacja efektów prac hodowlanych spółek nadzorowanych przez KOWR.....	92
4.3.	Sukcesy hodowlane spółek nadzorowanych przez KOWR.....	94
4.4.	Wykonywanie praw z udziałów i akcji wobec spółek, w których udziały i akcje objęto lub nabyto w ramach realizacji przepisów ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego, ustawy o KOWR oraz ustawy o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa.....	96
4.5.	Zagospodarowanie przejętego mienia z zastawu rejestrowego.....	97
5.	REALIZACJA „PROGRAMU DLA SZKÓŁ” – WSPIERANIE KONSUMPCJI I PROPAGOWANIE ZDROWYCH NAWYKÓW ŻYWIENIOWYCH	98
5.1.	„Program dla szkół” w roku szkolnym 2022/2023.....	102
5.1.1.	Realizacja „Programu dla szkół” w I semestrze roku szkolnego 2022/2023.....	102
5.1.2.	Realizacja „Programu dla szkół” w II semestrze roku szkolnego 2022/2023.....	103
5.2.	„Program dla szkół” w roku szkolnym 2023/2024.....	104
5.2.1.	Realizacja „Programu dla szkół” w I semestrze roku szkolnego 2023/2024.....	104
6.	PROMOCJA PRODUKTÓW ROLNO-SPOŻYWCZYCH	109
6.1.	Wsparcie działań promocyjnych i informacyjnych na rynkach wybranych produktów rolnych (w ramach WPR).....	112
6.2.	Wspieranie rozwoju współpracy handlowej sektora rolno-spożywczego z zagranicą.....	118
6.3.	Współpraca z Zagranicznymi biurami Handlowymi PAIH na rzecz wspierania eksportu i promocji polskich produktów rolno-spożywczych na wybranych rynkach zagranicznych.....	133
6.4.	Współpraca z Ministerstwem Spraw Zagranicznych w obszarze wspierania rozwoju współpracy handlowej sektora rolno-spożywczego z zagranicą oraz zagranicznej promocji polskich produktów rolnych i żywnościowych.....	134
6.5.	Prowadzenie i wsparcie działań promocyjnych, informacyjnych, edukacyjnych, kulturalnych (w tym w formie wystaw, pokazów oraz konkursów), w szczególności dotyczących produktów rolnych i żywnościowych, metod ich produkcji, a także systemów jakości produktów rolnych i żywnościowych.....	134
6.6.	Obsługa funduszy promocji produktów rolno-spożywczych.....	139
6.7.	Działanie 3. „Systemy jakości produktów rolnych i środków spożywczych” w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020.....	142
6.7.1.	Poddziałanie 3.1. „Wsparcie na przystępowanie do systemów jakości”.....	143
6.7.2.	Poddziałanie 3.2. „Wsparcie działań informacyjnych i promocyjnych realizowanych przez grupy producentów na rynku wewnętrznym”.....	144
7.	REALIZACJA DZIAŁAŃ ROZWOJOWYCH I INWESTYCYJNYCH W ZAKRESIE INNOWACYJNOŚCI W SEKTORZE ROLNO-SPOŻYWCZYM	146
7.1.	System Satelitarnego Monitorowania Upraw Rolnych (S2MUR).....	147
7.2.	Paszportyzacja polskiej żywności.....	149
7.3.	Standaryzacja wykorzystania bezzałogowych statków powietrznych.....	151
8.	DZIAŁANIA W ZAKRESIE ODNAWIALNYCH ŹRÓDEŁ ENERGII	153
8.1.	Wsparcie działań na rzecz odnawialnych źródeł energii, w szczególności w rolnictwie.....	153
8.2.	Monitorowanie rynku biokomponentów i biopaliw ciekłych.....	155
8.2.1.	Rejestr wytwórców.....	155
8.2.2.	Rejestr podmiotów sprowadzających.....	157
8.2.3.	Rejestr administratorów systemów certyfikacji.....	158
8.2.4.	Rejestr jednostek certyfikujących.....	159
8.2.5.	Rejestr rolników wytwarzających biopaliwa ciekłe na własny użytek.....	159
8.2.6.	Podmioty realizujące Narodowy Cel Wskaźnikowy.....	159
8.3.	Monitorowanie produkcji biopłynów.....	160

8.4.	Monitorowanie produkcji biogazu rolniczego i biometanu	160
8.5.	Ewidencja mikroinstalacji biogazu rolniczego	164
8.6.	Monitorowanie działalności spółdzielni energetycznych.....	166
9.	MONITOROWANIE RYNKÓW ROLNYCH, DZIAŁANIA KONTROLUJĄCE UPRAWY I ZADANIA W ZAKRESIE PROWADZENIA REJESTRÓW DZIAŁALNOŚCI REGULOWANEJ	168
9.1.	Monitorowanie obowiązku zawierania umów na dostarczanie produktów rolnych.....	168
9.2.	Rejestr pierwszych podmiotów skupujących i monitorowanie wielkości skupu mleka.....	170
9.3.	Rozliczenie roku kwotowego 2013/2014 i 2014/2015 na rynku mleka.....	172
9.4.	Monitorowanie produkcji na rynku cukru	173
9.5.	Administrowanie potencjałem produkcyjnym produktów sektora wina	175
9.5.1.	Rok winiarski 2022/2023.....	176
9.5.2.	Rok winiarski 2023/2024.....	177
9.6.	Prowadzenie rejestru przedsiębiorców wykonujących działalność w zakresie wyrobu lub rozlewu wyrobów winiarskich	180
9.7.	Prowadzenie rejestru działalności w zakresie wyrobu lub rozlewu napojów spirytusowych.....	181
9.8.	Prowadzenie rejestru podmiotów wykonujących działalność w zakresie wyrobu i przetwarzania alkoholu etylowego	182
9.9.	Monitorowanie i nadzór nad uprawą tytoniu oraz produkcją i zbyciem surowca tytoniowego	183
9.10.	Prowadzenie rejestru producentów wyrobów tytoniowych	186
9.11.	Monitorowanie rynku maku	187
9.12.	Monitorowanie rynku konopi włóknistych	190
9.13.	Zbieranie, przetwarzanie i przekazywanie do MRiRW danych o wielkości skupu zbóż.....	193
10.	MECHANIZMY WPR W RAMACH REGULACJI HANDLU ZAGRANICZNEGO Z KRAJAMI SPOZA UNII EUROPEJSKIEJ.....	195
10.1.	Działania KOWR w ramach administrowania obrotem towarowym z krajami pozaunijnymi	195
10.2.	Pozwolenia na przywóz/wywóz i kontyngenty taryfowe.....	197
11.	DZIAŁANIA INTERWENCYJNE WPR W CELU STABILIZACJI RYNKÓW ROLNYCH.....	199
11.1.	Dopłaty do prywatnego przechowywania produktów rolno-spożywczych	200
11.2.	Interwencyjny zakup i sprzedaż odtłuszczonego mleka w proszku	200
11.3.	Interwencyjny zakup i sprzedaż masła	202
11.4.	Interwencyjny zakup i sprzedaż zbóż	202
12.	POZOSTAŁE WSPARCIE PRODUCENTÓW ROLNYCH ORAZ INNYCH PODMIOTÓW Z SEKTORA ROLNO-SPOŻYWCZEGO, W TYM BĘDĄCYCH W TRUDNEJ SYTUACJI EKONOMICZNEJ	204
12.1.	Bezwrotna pomoc finansowa	204
12.2.	Pożyczki udzielane przez KOWR.....	206
12.2.1.	Pożyczki na wsparcie przedsięwzięć mających na celu rozwój obszarów wiejskich (tzw. pożyczki innowacyjne).....	207
12.2.2.	Pożyczki pomocowe Linia POM2023	207
12.2.3.	Pożyczki płynnościowe Linia SKUP PR.....	208
12.3.	Restrukturyzacja zadłużenia podmiotów prowadzących gospodarstwa rolne	209
12.4.	Obsługa Funduszu Ochrony Rolnictwa	212
12.5.	Szacowanie strat spowodowanych wystąpieniem wirusa grypy ptaków na terenie Polski.....	213
12.6.	Portal eRolnik.....	214
13.	REALIZACJA ZADAŃ W RAMACH PROGRAMÓW POMOCY ŻYWNOŚCIOWEJ.....	217
13.1.	Program Operacyjny Pomoc Żywnościowa 2014–2020	217
13.1.1.	Realizacja Podprogramu 2021 Plus w ramach POPŻ 2014–2020 w 2023 r.....	218
13.2.	Europejski Fundusz Społeczny Plus (EFS+).....	220
13.2.1.	Program Fundusze Europejskie na Pomoc Żywnościową 2021–2027	220
13.2.2.	Realizacja Podprogramu 2023 w ramach FEPŻ 2021–2027 w 2023 r.	221
14.	FUNKCJA INFORMACYJNA I TRANSFER WIEDZY	222
14.1.	Opracowania KOWR w ramach upowszechniania informacji rynkowej	222
14.1.1.	Raporty rynkowe	223
14.1.2.	Doraźne opracowania analityczne	224
14.1.3.	Opracowania z zakresu polskiego handlu zagranicznego produktami rolno-spożywczymi...224	

14.2.	Upowszechnianie informacji o mechanizmach polityki rolnej.....	224
14.3.	Kreowanie wizerunku KOWR i polityka informacyjna.....	226
15.	SYSTEM KONTROLI	228
15.1.	Audyty wewnętrzne	228
15.2.	Kontrola wewnętrzna	231
15.3.	Kontrole na miejscu	232
15.4.	Inne zagadnienia	234
16.	WSPÓŁPRACA MIĘDZYNARODOWA.....	237
16.1.	Organizacja wizyt delegacji zagranicznych oraz udział przedstawicieli KOWR w spotkaniach międzynarodowych	237
16.2.	Udział KOWR w pracach związanych z działaniami międzyresortowych zespołów i komisji ds. współpracy z krajami trzecimi	240
16.3.	Udział KOWR w pracach związanych ze stanowieniem prawa Unii Europejskiej.....	240
17.	ZAGADNIENIA ORGANIZACYJNE	242
17.1.	Systemy zarządzania bezpieczeństwem informacji w KOWR.....	242
17.2.	Teleinformatyka	242
17.3.	Zarządzanie kadrami	243
17.4.	Zamówienia publiczne.....	244
17.5.	Obsługa administracyjna	245
18.	GOSPODARKA FINANSOWA.....	246
18.1.	Gospodarka finansowa Zasobu WRSP w 2023 r.....	246
18.1.1.	Wpływy i wydatki związane z gospodarowaniem mieniem Zasobu WRSP w 2023 r.....	246
18.1.2.	Spłacalność należności bieżących z tytułu umów dzierżawy i sprzedaży mienia Zasobu WRSP..	247
18.1.3.	Windykacja należności zaległych z tytułu umów dzierżawy i sprzedaży mienia Zasobu WRSP...	248
18.1.4.	Windykacja należności z tytułu użytkowania nieruchomości Zasobu WRSP bez tytułu prawnego	249
18.2.	Gospodarka finansowa Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa w 2023 r.	250
18.3.	Podsumowanie wydatków w ramach realizacji mechanizmów WPR, krajowych, programu pomocy żywnościowej i innych działań	250
SPIS TABEL.....		253
SPIS WYKRESÓW		254
ANEKSY		257

1. KRAJOWY OŚRODEK WSPARCIA ROLNICTWA – AGENCJA WYKONAWCZA

1.1. Status prawny Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa

Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa jest **państwową osobą prawną** działającą na podstawie **ustawy z dnia 10 lutego 2017 r. o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa** (Dz. U. z 2023 r. poz. 1308, z późn. zm.), zgodnie z art. 1 ustawy z dnia 10 lutego 2017 r. – Przepisy wprowadzające ustawę o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa (Dz. U. poz. 624, z późn. zm.), która weszła w życie z dniem 1 września 2017 r., a także na podstawie **statutu Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa** nadanego rozporządzeniem Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 21 kwietnia 2017 roku¹.

KOWR, w świetle przepisów art. 2 ust. 1 ustawy o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa, posiada status **agencji wykonawczej** w rozumieniu art. 18 ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (Dz. U. z 2023 r. poz. 1270, z późn. zm.).

Nadzór nad Krajowym Ośrodkiem Wsparcia Rolnictwa sprawuje minister właściwy do spraw rozwoju wsi. Organem Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa jest **Dyrektor Generalny**, który kieruje KOWR i reprezentuje go na zewnątrz. Dyrektora Generalnego powołuje Prezes Rady Ministrów na wniosek ministra właściwego do spraw rozwoju wsi. Dyrektor Generalny wykonuje zadania przy pomocy zastępców Dyrektora Generalnego oraz dyrektorów oddziałów terenowych KOWR.

Zastępców Dyrektora Generalnego powołuje minister właściwy do spraw rozwoju wsi na wniosek Dyrektora Generalnego. Kierowników komórek organizacyjnych w Centrali i ich zastępców, głównego księgowego oraz dyrektorów oddziałów terenowych KOWR i ich zastępców powołuje oraz odwołuje Dyrektor Generalny KOWR.

W 2023 r. funkcję Dyrektora Generalnego Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa sprawował Waldemar Humięcki (od 1 kwietnia 2022 r.).

Funkcję Zastępców Dyrektora Generalnego KOWR w 2023 r. pełnili: Marcin Wroński (od 2 grudnia 2019 r.), Marek Chibowski (od 15 marca 2022 r.), Małgorzata Gośniowska-Kola (od 1 kwietnia 2022 r.) oraz Jan Białkowski (od 19 kwietnia 2023 r.), natomiast p.o. Zastępcą Dyrektora Generalnego KOWR był Jacek Malicki (do 18 kwietnia 2023 r.).

¹ Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 21 kwietnia 2017 r. w sprawie nadania statutu Krajowemu Ośrodkowi Wsparcia Rolnictwa (Dz. U. z 2022 r. poz. 408).

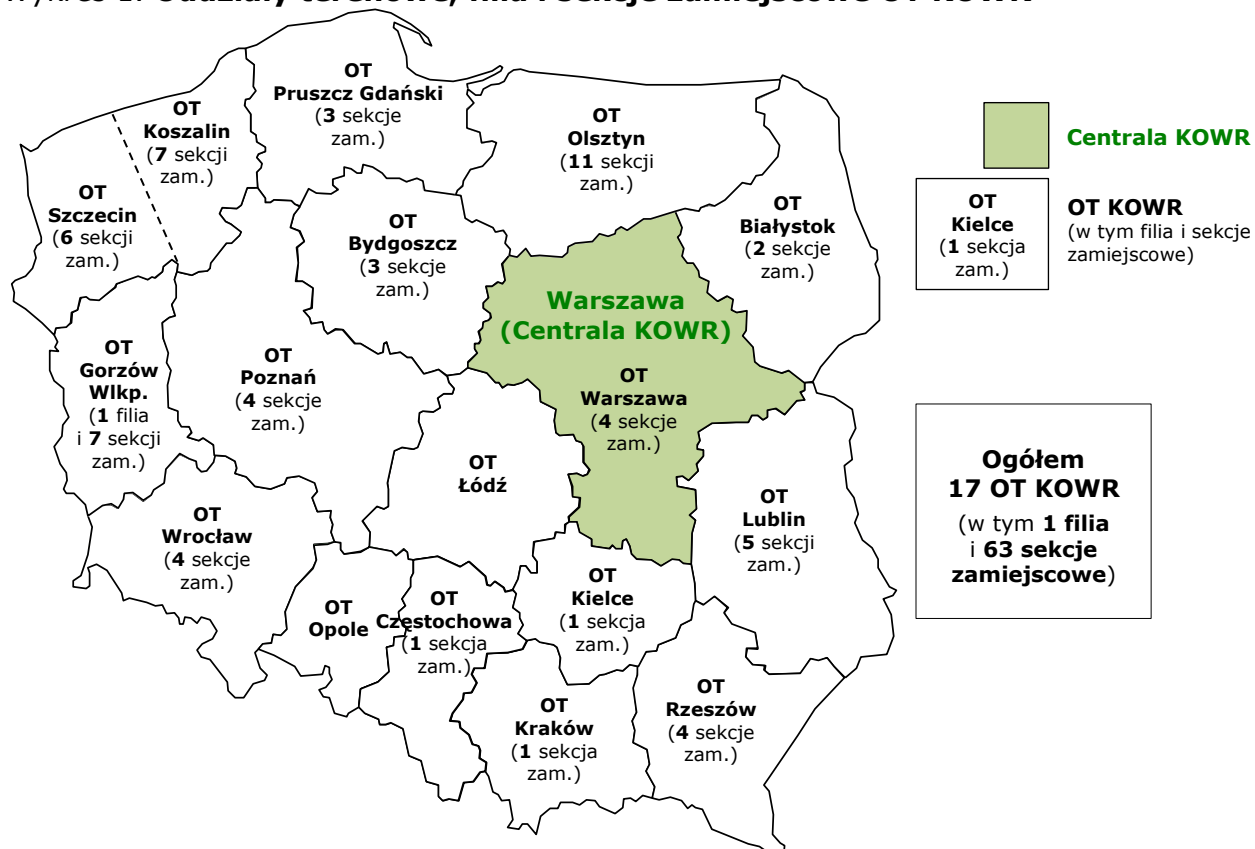
1.2. Struktura organizacyjna Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa

Struktura organizacyjna KOWR obejmuje cały kraj i umożliwia sprawną obsługę wszystkich beneficjentów oraz kontrahentów. Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa posiada wyodrębnione jednostki organizacyjne – **Centralę w Warszawie** oraz **17 oddziałów terenowych (OT)**.

W każdym województwie znajduje się jeden OT KOWR, a w województwie zachodniopomorskim – ze względu na dużą koncentrację mienia Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa po byłych państwowych przedsiębiorstwach gospodarki rolnej – funkcjonują 2 oddziały terenowe KOWR (w Koszalinie i Szczecinie).

Zgodnie z § 4 statutu KOWR oddziały terenowe mają siedzibę w następujących miastach: Wrocław, Bydgoszcz, Lublin, Gorzów Wielkopolski, Łódź, Kraków, Warszawa, Opole, Rzeszów, Białystok, Pruszcz Gdański, Częstochowa, Kielce, Olsztyn, Poznań, Koszalin oraz Szczecin.

Wykres 1. Oddziały terenowe, filia i sekcje zamiejscowe OT KOWR

Źródło: opracowano w Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa.

Zgodnie z treścią § 5 statutu Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa Dyrektor Generalny może **tworzyć i znosić filie oddziału terenowego KOWR** na wniosek dyrektora oddziału terenowego. Filią oddziału terenowego, w przypadku jej utworzenia, kieruje zastępca dyrektora oddziału terenowego KOWR. Do 31 grudnia 2023 r. w strukturze KOWR została utworzona jedna filia w Zielonej Górze w ramach OT KOWR w Gorzowie Wielkopolskim, która funkcjonuje od 1 grudnia 2017 r.

Ponadto w strukturze organizacyjnej KOWR funkcjonują **sekcje zamiejscowe**, których organizację i zakres działania ustala dyrektor OT KOWR.

Dane kontaktowe jednostek organizacyjnych KOWR zamieszczono w **aneksie nr 8** przedmiotowego sprawozdania.

Zgodnie z § 2 statutu Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa w Centrali wydzielono następujące **piony**, w ramach których na podstawie regulaminu organizacyjnego KOWR wyodrębniono komórki organizacyjne (wg stanu na 31 grudnia 2023 r.):

- **pion innowacji i rozwoju:**
 - Departament Innowacji,
 - Biuro Teleinformatyki,
- **pion gospodarowania nieruchomościami:**
 - Departament Gospodarowania Zasobem,
 - Departament Kształtowania Ustroju Rolnego,
- **pion rynków rolnych:**
 - Departament Rozwoju Rynku,
 - Departament Wsparcia Eksportu,
 - Departament Interwencji Rynkowych,
- **pion nadzoru nad spółkami:**
 - Departament Nadzoru nad Spółkami,
- **pion finansowo-administracyjny:**
 - Biuro Dyrektora Generalnego,
 - Biuro Zarządzania Kapitałem Ludzkim,
 - Biuro Audytu Wewnętrznego,
 - Biuro Kontroli Wewnętrznej,
 - Biuro Finansowo-Księgowe,
 - Biuro Prawne i Zamówień Publicznych,
 - stanowiska samodzielne – Doradcy Dyrektora Generalnego KOWR,
- **pion operacyjny:**
 - Biuro Analiz i Strategii,
 - Biuro Administracyjne,
 - Departament Wspierania Konsumpcji.

W skład struktury organizacyjnej **OT KOWR** wg stanu na 31 grudnia 2023 r. wchodziły:

- Wydział Organizacyjno-Prawny,
- Wydział Finansowo-Księgowy i Windykacji,
- Wydział Rozwoju Rynków Rolnych,
- Wydział Kształtowania Ustroju Rolnego i Gospodarowania Zasobem.

Schemat organizacyjny KOWR i OT KOWR (wg stanu na 31 grudnia 2023 r.) zamieszczono w **aneksie nr 6 i 7**.

Zgodnie z § 3 ust. 1 statutu Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa Dyrektor Generalny może tworzyć **komisje opiniodawczo-doradcze i zespoły problemowe o charakterze stałym lub doraźnym**, określając ich nazwę, skład osobowy, zakres zadań oraz tryb pracy.

1.3. Zakres działalności Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa

KOWR, zgodnie z art. 9 ust. 1 ustawy o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa, realizuje zadania wynikające z polityki państwa, w szczególności w zakresie wdrażania i stosowania instrumentów wsparcia rolnictwa, aktywnej polityki rolnej oraz rozwoju obszarów wiejskich.

Według zapisów art. 9 ust. 3 ww. ustawy KOWR **wykonuje również zadania inne niż wymienione w ustawie o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa, w szczególności zadania delegowane**, jeżeli odrębne przepisy tak stanowią.

Zgodnie z art. 10 ust. 1 ustawy o KOWR **minister właściwy do spraw rozwoju wsi może powierzać Krajowemu Ośrodkowi Wsparcia Rolnictwa realizację zadań dla niego określonych**, zapewniając KOWR na ten cel odpowiednie środki finansowe.

Według zapisów art. 10 ust. 2 ustawy o KOWR **jednostki sektora finansów publicznych mogą, za zgodą ministra właściwego do spraw rozwoju wsi, powierzać Krajowemu Ośrodkowi Wsparcia Rolnictwa realizację zadań dla nich określonych**, zapewniając KOWR na ten cel odpowiednie środki finansowe.

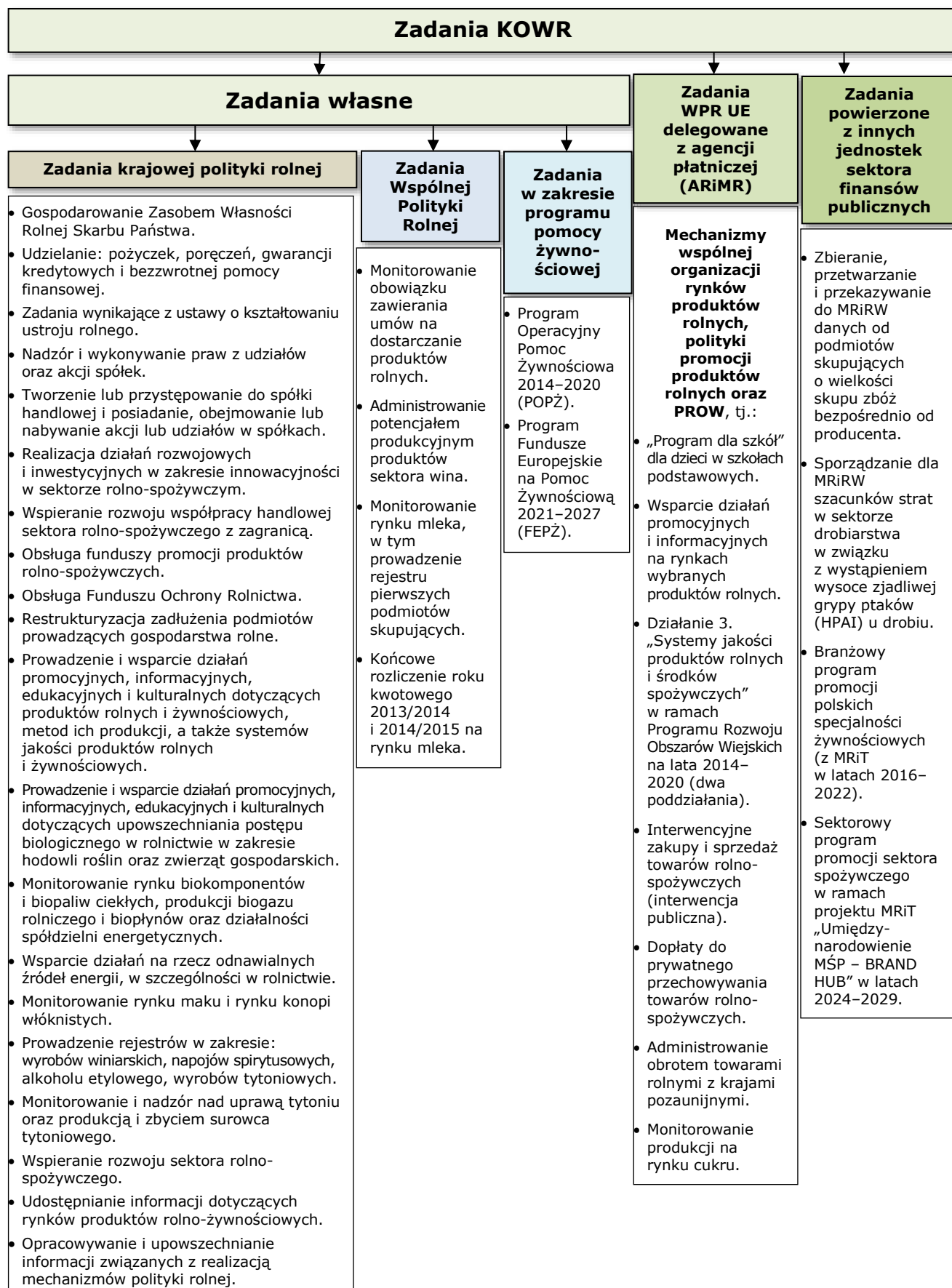
Wykres 2. Zakres działań Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa

Źródło: opracowano w Biurze Analiz i Strategii KOWR.

Zakres działalności KOWR jest bardzo zróżnicowany – dotyczy ponad **70 procesów/mechanizmów/programów/zadań wynikających z ustaw i rozporządzeń, w tym skutkujących i nieskutkujących wypłatą środków finansowych** (wymaganych przepisami unijnymi i krajowymi w odniesieniu do niektórych rynków rolnych, niezwykle istotnych dla organizacji tych rynków i procesów zachodzących w rolnictwie). KOWR m.in. wydaje każdego roku **kilkadziesiąt tysięcy decyzji i innych rozstrzygnięć** w sektorze rolno-żywnościowym.

Wykres 3. Grupy zadań Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa

Źródło: opracowano w Biurze Analiz i Strategii KOWR.

W 2023 r. do **zadań krajowych KOWR** (w tym realizowanych zgodnie z **art. 9 ust. 2 ustawy o KOWR²**) w zakresie: **gospodarowania Zasobem Własności Rolnej Skarbu Państwa, kształtowania ustroju rolnego, nadzoru nad spółkami oraz wykonywania praw z udziałów i akcji** należało:

- 1) tworzenie oraz poprawa struktury obszarowej gospodarstw rodzinnych,
- 2) tworzenie warunków sprzyjających racjonalnemu wykorzystaniu potencjału produkcyjnego Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa,
- 3) restrukturyzacja i prywatyzacja mienia Skarbu Państwa użytkowanego na cele rolnicze,
- 4) obrót nieruchomościami i innymi składnikami majątku Skarbu Państwa,
- 5) administrowanie zasobami majątkowymi Skarbu Państwa przeznaczonymi na cele rolne,
- 6) zabezpieczenie majątku Skarbu Państwa,
- 7) inicjowanie prac urządzeniowo-rolnych,
- 8) popieranie organizowania na gruntach Skarbu Państwa gospodarstw rolnych,
- 9) tworzenie lub przystępowanie do spółki handlowej oraz posiadanie, obejmowanie lub nabywanie akcji lub udziałów w spółkach na zasadach określonych w ustawie oraz przepisach odrębnych ustaw,
- 10) udzielanie pożyczek na wsparcie przedsięwzięć mających na celu rozwój obszarów wiejskich, w szczególności z przeznaczeniem środków na finansowanie działań dotyczących skupu, przechowywania lub przetwarzania produktów rolnych, a także działań innowacyjnych i rozwojowych związanych z rozwojem w zakresie produkcji

² Ustawy, na podstawie których KOWR wykonuje swoje zadania, to przede wszystkim:

- ustawa z dnia 10 lutego 2017 r. o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa,
- ustawa z dnia 19 października 1991 r. o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa,
- ustawa z dnia 11 kwietnia 2003 r. o kształtowaniu ustroju rolnego,
- ustawa z dnia 22 maja 2009 r. o funduszach promocji produktów rolno-spożywczych,
- ustawa z dnia 9 maja 2008 r. o Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa,
- ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o organizacji rynku mleka i przetworów mlecznych,
- ustawa z dnia 11 marca 2004 r. o organizacji niektórych rynków rolnych,
- ustawa z dnia 20 lutego 2015 r. o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020,
- ustawa z dnia 12 maja 2011 r. o wyrobie i rozlewie wyrobów winiarskich, obrocie tymi wyrobami i organizacji rynku wina,
- ustawa z dnia 18 października 2006 r. o wyrobie napojów spirytusowych,
- ustawa z dnia 2 marca 2001 r. o wyrobie alkoholu etylowego oraz wytwarzaniu wyrobów tytoniowych,
- ustawa z dnia 2 grudnia 2021 r. o wyrobach winiarskich,
- ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej,
- ustawa z dnia 9 listopada 2018 r. o restrukturyzacji zadłużenia podmiotów prowadzących gospodarstwa rolne,
- ustawa z dnia 25 sierpnia 2006 r. o biokomponentach i biopaliwach ciekłych,
- ustawa z dnia 20 lutego 2015 r. o odnawialnych źródłach energii,
- ustawa z dnia 9 maja 2023 r. o Funduszu Ochrony Rolnictwa.

roślinnej, zwierzęcej, przetwórstwa rolno-spożywczego lub modernizacji i powiększenia gospodarstw rolnych,

- 11) udzielanie: poręczeń, gwarancji kredytowych i bezzwrotnej pomocy finansowej,
- 12) realizacja zadań wynikających z ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego (ukur), będących elementem polityki rolnej państwa (skierowanej na sprzyjanie powiększaniu przez rolników indywidualnych gospodarstw rodzinnych), odnoszącym się m.in. do obrotu na rynku prywatnym określonymi w ustawie nieruchomościami rolnymi oraz obowiązków i ograniczeń dotyczących nabywców takich nieruchomości (w tym realizacja prawa pierwokupu i nabycia nieruchomości rolnych),
- 13) wykonywanie praw z udziałów i akcji spółek nabytych na podstawie ustawy o KOWR, ustawy o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa i w ramach wykonywania ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego oraz sprawowanie nadzoru właścicielskiego nad działalnością spółek hodowli roślin i zwierząt o strategicznym znaczeniu dla gospodarki narodowej.

W 2023 r. do zadań KOWR (w tym realizowanych zgodnie z **art. 9 ust. 2 ustawy o KOWR**) w zakresie **promocji żywności, wsparcia eksportu i zwiększania konkurencyjności polskich produktów rolno-spożywczych, stabilizacji rynków rolnych, rozwoju obszarów wiejskich i innowacyjności** oraz **pomocy żywnościowej** należały:

I. Zadania własne KOWR (tzn.: zadania krajowe, wspólnej polityki rolnej oraz w ramach programu pomocy żywnościowej):

– zadania krajowe:

- 1) monitorowanie rynku biokomponentów i biopaliw ciekłych, produkcji biogazu rolniczego i biopłynów oraz działalności spółdzielni energetycznych,
- 2) wsparcie działań na rzecz odnawialnych źródeł energii, w szczególności w rolnictwie,
- 3) monitorowanie rynku maku,
- 4) monitorowanie rynku konopi włóknistych,
- 5) prowadzenie rejestrów:
 - przedsiębiorców wykonujących działalność w zakresie wyrobu lub rozlewu wyrobów winiarskich,
 - działalności w zakresie wyrobu lub rozlewu napojów spirytusowych,
 - podmiotów wykonujących działalność w zakresie wyrobu i przetwarzania alkoholu etylowego,
 - producentów wyrobów tytoniowych,
- 6) monitorowanie i nadzór nad uprawą tytoniu oraz produkcją i zbyciem surowca tytoniowego,
- 7) realizacja działań rozwojowych i inwestycyjnych w zakresie innowacyjności w sektorze rolno-spożywczym,
- 8) prowadzenie i wsparcie działań promocyjnych, informacyjnych, edukacyjnych, kulturalnych (w tym w formie wystaw, pokazów oraz konkursów), w szczególności dotyczących:

- produktów rolnych i żywnościowych, metod ich produkcji, a także systemów jakości produktów rolnych i żywnościowych, z wyłączeniem działań informacyjnych i promocyjnych dotyczących rolnictwa i gospodarki żywnościowej realizowanych przez ministra właściwego do spraw rolnictwa, rynków rolnych, rybołówstwa lub rozwoju wsi,
 - upowszechniania postępu biologicznego w rolnictwie w zakresie hodowli roślin oraz zwierząt gospodarskich,
- 9) wspieranie rozwoju sektora rolno-spożywczego,
 - 10) wspieranie rozwoju współpracy handlowej sektora rolno-spożywczego z zagranicą,
 - 11) obsługa funduszy promocji produktów rolno-spożywczych,
 - 12) obsługa Funduszu Ochrony Rolnictwa,
 - 13) zbieranie, przetwarzanie i przekazywanie do MRiRW danych od podmiotów skupujących o wielkości skupu zbóż (jęczmienia, kukurydzy, owsa, pszenicy, pszenżyta i żyta) bezpośrednio od producenta,
 - 14) sporządzanie szacunków strat w sektorze drobiarstwa w związku z wystąpieniem wysoce zjadliwej grypy ptaków (HPAI) u drobiu,
 - 15) gromadzenie, analizowanie i udostępnianie informacji dotyczących rynków produktów rolnych i żywnościowych,
 - 16) opracowywanie i upowszechnianie informacji związanych z realizacją mechanizmów aktywnej polityki rolnej na rynkach produktów rolnych i żywnościowych,
 - 17) restrukturyzacja zadłużenia podmiotów prowadzących gospodarstwa rolne (udzielanie pomocy w formie przejęcia długu podmiotu prowadzącego gospodarstwo rolne powstałego w związku z prowadzeniem działalności rolniczej, pod warunkiem przeniesienia własności całości lub części nieruchomości rolnej na rzecz Skarbu Państwa);
- **zadania wspólnej polityki rolnej:**
- 1) monitorowanie rynku mleka, w tym prowadzenie rejestru pierwszych podmiotów skupujących,
 - 2) końcowe rozliczenie roku kwotowego 2013/2014 i 2014/2015 na rynku mleka,
 - 3) monitorowanie obowiązku zawierania umów na dostarczanie produktów rolnych,
 - 4) administrowanie potencjałem produkcyjnym produktów sektora wina;
- **uczestnictwo, jako instytucja pośrednicząca i beneficjent, w realizacji operacji finansowanych ze środków:**
- 1) Programu Operacyjnego Pomoc Żywnościowa 2014–2020 (POPŻ) współfinansowanego ze środków Europejskiego Funduszu Pomocy Najbardziej Potrzebującym (FEAD),
 - 2) programu Fundusze Europejskie na Pomoc Żywnościową 2021–2027 (FEPŻ) współfinansowanego ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus (EFS+), będącego kontynuacją POPŻ (instytucją zarządzającą programami jest Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej);

II. Zadania delegowane z Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa³ w ramach wspólnej polityki rolnej (w zakresie wspólnej organizacji rynków produktów rolnych, Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich i unijnej polityki promocji produktów rolnych)⁴:

- 1) obsługa branżowych i/lub międzybranżowych programów informacyjnych i/albo promocyjnych (tzw. programów prostych) realizowanych w ramach mechanizmu WPR „Wsparcie działań promocyjnych i informacyjnych na rynkach wybranych produktów rolnych”,
- 2) wdrażanie dwóch poddziałań w ramach działania 3. „Systemy jakości produktów rolnych i środków spożywczych” w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020 (tj. poddziałania 3.1. „Wsparcie na przystępowanie do systemów jakości” oraz poddziałania 3.2. „Wsparcie działań informacyjnych i promocyjnych realizowanych przez grupy producentów na rynku wewnętrznym”),
- 3) realizowanie „Programu dla szkół” dla dzieci w szkołach podstawowych,
- 4) prowadzenie interwencyjnych zakupów i sprzedaży towarów rolno-spożywczych (interwencji publicznej),
- 5) realizowanie dopłat do prywatnego przechowywania towarów rolno-spożywczych,
- 6) administrowanie obrotem z zagranicą towarami rolnymi w ramach wspólnej polityki rolnej oraz towarami przetworzonymi nieobjętymi załącznikiem I do Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (towarami z grupy non-aneks I),
- 7) monitorowanie produkcji na rynku cukru.

Zarządzenia Dyrektora Generalnego dotyczące działalności KOWR w 2023 r. skierowane do podmiotów zewnętrznych zamieszczono w **aneksie nr 1**.

Misją Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa, określoną w strategii instytucji, jest wdrażanie i stosowanie instrumentów wsparcia aktywnej polityki rolnej oraz rozwoju obszarów wiejskich, na rzecz polskich rolników oraz innych podmiotów funkcjonujących w sektorze rolno-żywnościowym, zapewniając jednocześnie kompetentną obsługę.

Zarówno misja, jak i cele strategiczne KOWR, wytyczające obecne oraz przyszłe kierunki działalności instytucji, wpisują się w cel główny (tj. „wielofunkcyjny rozwój gospodarczy wsi zapewniający bezpieczeństwo żywnościowe kraju i zwiększenie wartości dodanej z rolnictwa oraz trwały wzrost dochodów jej mieszkańców przy minimalizacji rozwarstwienia ekonomicznego, społecznego i terytorialnego oraz poprawie stanu środowiska naturalnego”)

³ Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa, jako agencja płatnicza, dokonuje płatności beneficjentom oraz dochodzi zwrotu nienależnych kwot pomocy.

⁴ Zadania, które ARiMR deleguje KOWR, są określone w art. 6 ust. 2 ustawy z dnia 9 maja 2008 r. o Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (Dz. U. z 2023 r. poz. 1199) i realizowane na podstawie umowy zadań delegowanych nr 17/2015_DDD-UM17 zawartej w dniu 28.05.2015 r. oraz umowy zadań delegowanych zawartej w dniu 01.09.2017 r. Skupienie zadań agencji płatniczej w jednym podmiocie (tj. w ARiMR) nie eliminuje możliwości delegowania zadań agencji płatniczej innym podmiotom, co wynika z art. 9 ust. 1 akapit drugi rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/2116 z dnia 2 grudnia 2021 r. w sprawie finansowania wspólnej polityki rolnej, zarządzania nią i monitorowania jej oraz uchylającego rozporządzenie (UE) nr 1306/2013, z późn. zm.

oraz cele szczegółowe, kierunki interwencji i działania podstawowego dokumentu strategicznego polityki rolnej oraz rozwoju obszarów wiejskich, tj. „**Strategii zrównoważonego rozwoju wsi, rolnictwa i rybactwa 2030**” Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi⁵. Z kolei strategia MRiRW jest zintegrowana ze strategią rozwoju kraju **Rady Ministrów – „Strategią na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)”**⁶.

1.4. Beneficjenci i/lub kontrahenci Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa

Beneficjentami i/lub kontrahentami działań KOWR są m.in.:

- producenci rolni (w tym rolnicy indywidualni i dzierżawcy) oraz rodzinne gospodarstwa rolne,
- przedsiębiorstwa zajmujące się produkcją, przechowywaniem lub przetwórstwem artykułów rolno-spożywczych oraz zakupem i sprzedażą tych towarów na terenie Polski, państw UE i/lub w krajach pozaunijnych,
- organizacje zrzeszające podmioty gospodarcze i rolników (grupy i organizacje producentów, organizacje branżowe oraz międzybranżowe),
- zbywcy i nabywcy nieruchomości rolnych (w tym rolnicy indywidualni),
- jednostki samorządu terytorialnego,
- mieszkańcy terenów wiejskich (w tym popegeerowskich),
- organizacje pożytku publicznego realizujące zadania związane z rolnictwem, rozwojem obszarów wiejskich lub promocją produktów rolno-spożywczych, a także inne podmioty gospodarcze działające lub zamierzające podjąć działania inwestycyjne na terenie kraju,
- konsumenci (w tym dzieci ze szkół podstawowych),
- osoby najuboższe (za pośrednictwem organizacji partnerskich),
- uczelnie wyższe i jednostki naukowo-badawcze oraz inne instytucje z otoczenia rolnictwa.

1.5. Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa w badaniu „Polska wieś i rolnictwo”

W 2023 r., podobnie jak w latach poprzednich, KOWR wraz z ARiMR oraz KRUS wziął udział w kolejnej edycji koordynowanego przez MRiRW badania „**Polska wieś i rolnictwo**”⁷. Celem głównym badania jest ocena postaw i opinii wobec dokonujących się przemian społeczno-gospodarczych w rolnictwie i na obszarach wiejskich, jak również poznanie opinii na temat działalności organów i instytucji państwa na rzecz rolnictwa oraz obszarów wiejskich.

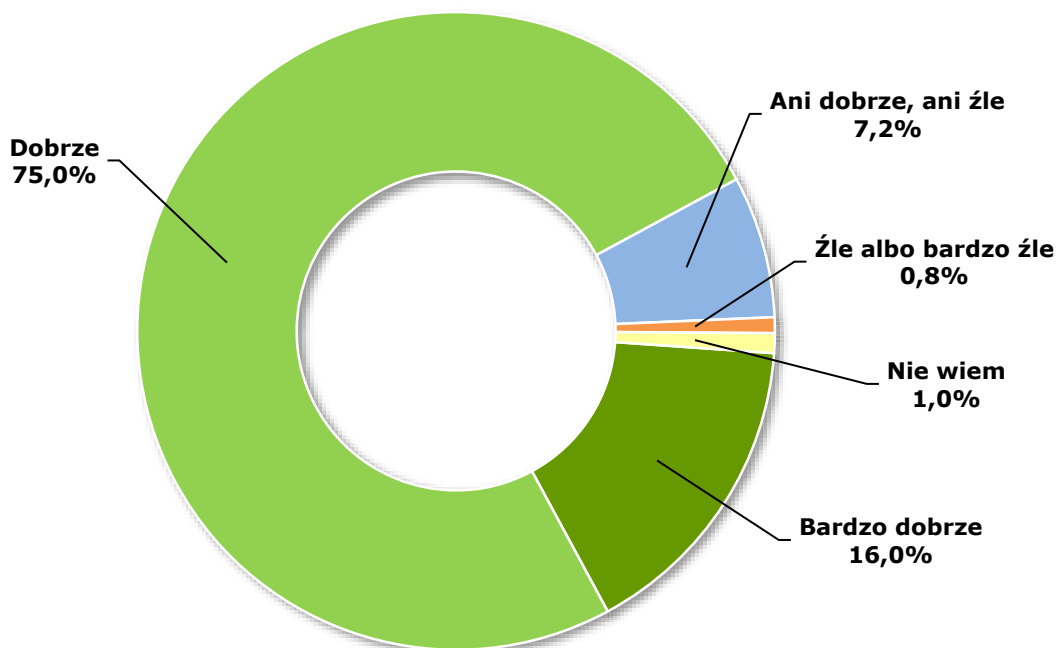
⁵ <https://www.gov.pl/web/rolnictwo/strategia-zrownowazonego-rozwoju-wsi-rolnictwa-i-rybactwa3> (odczyt – maj 2024 r.).

⁶ <https://www.gov.pl/web/fundusze-regiony/informacje-o-strategii-na-rzecz-odpowiedzialnego-rozwoju> (odczyt – maj 2024 r.).

⁷ Raporty z badań „Polska wieś i rolnictwo” są dostępne pod adresami:
<https://www.gov.pl/web/rolnictwo/polska-wies-i-rolnictwo>
<https://www.gov.pl/web/kowr/badanie-polska-wies-i-rolnictwo>

Jak wynika z badania „Polska wieś i rolnictwo 2023”, KOWR został najlepiej oceniony spośród instytucji rolnych przez rolników i innych mieszkańców obszarów wiejskich. W 2023 r. aż **91% respondentów**, którzy skorzystali z usług KOWR, oceniła działalność instytucji dobrze i bardzo dobrze (w poprzedniej edycji badania było to blisko 75% respondentów)⁸. Wyniki te wskazują na wysoki poziom obsługi beneficjentów i interesariuszy przez KOWR – zarówno stacjonarnie, jak i online.

Wykres 4. **Odpowiedzi udzielone na pytanie „Jak ocenia Pan(i) jakość obsługi w jednostkach KOWR w 2023 r.?”***

* Mieszkańcy obszarów wiejskich (w tym rolnicy), którzy w okresie ostatnich 12 miesięcy załatwiali sprawy bezpośrednio w jednostkach KOWR – 2023 rok (N = 388).
Źródło: raport z badania „Polska wieś i rolnictwo 2023”.

Rolnicy uczestniczący w badaniu w 2023 r. wypowiedzieli się również na temat źródeł informacji dotyczących wsparcia rolników i rolnictwa ogółem, do których mają największe zaufanie. Jako jedno z trzech najbardziej zaufanych źródeł informacji (38% wskazań) wybrali oni pracowników placówek instytucji zajmujących się rolnictwem, w tym KOWR. Świadczy to m.in. o tym, że pomimo dynamicznego rozwoju usług administracji cyfrowej ogólnodostępna, bezpośrednia oraz profesjonalna obsługa beneficjentów i interesantów przez pracowników instytucji rolnych, w tym w jednostkach organizacyjnych KOWR, jest niezbędna w celu uzyskania najbardziej wiarygodnych i kompetentnych informacji.

⁸ W 2023 r. badanie zrealizowane zostało na próbie 2 500 mieszkańców obszarów wiejskich, w tym 1 622 osób niezwiązanych z rolnictwem i 878 – związanych z rolnictwem (w tym rolników).

2. GOSPODAROWANIE ZASOBEM WŁASNOŚCI ROLNEJ SKARBU PAŃSTWA

Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa realizuje zadania w zakresie gospodarowania mieniem Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa (zwanego dalej **Zasobem** lub **Zasobem WRSP**) określone w **art. 9 ust. 2 pkt 1–8 ustawy z dnia 10 lutego 2017 r. o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa** (Dz. U. z 2023 r. poz. 1308, z późn. zm.) oraz w **ustawie z dnia 19 października 1991 r. o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa** (Dz. U. z 2024 r. poz. 589 – zwanej dalej **ugnrSP**), a także w innych przepisach i dokumentach wyznaczających kierunki i zakres działania KOWR na rzecz **prywatyzacji mienia rolnego Skarbu Państwa oraz realizacji założeń polityki społeczno-gospodarczej państwa, zwłaszcza na rzecz wsi, rolnictwa i gospodarki żywnościowej**. Zadania realizowane przez KOWR dotyczą m.in.:

- tworzenia oraz poprawy struktury obszarowej gospodarstw rodzinnych,
- tworzenia warunków sprzyjających racjonalnemu wykorzystaniu potencjału produkcyjnego Zasobu WRSP,
- restrukturyzacji oraz prywatyzacji mienia Skarbu Państwa użytkowanego na cele rolne,
- obrotu nieruchomościami i innymi składnikami majątku Skarbu Państwa.

KOWR realizuje również szereg zadań określonych zwłaszcza w **ustawie z dnia 11 kwietnia 2003 r. o kształtowaniu ustroju rolnego** (Dz. U. z 2024 r. poz. 423). Ponadto KOWR wykonuje zadania lub współuczestniczy w wykonywaniu zadań wynikających m.in. z przepisów o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej⁹ i związków wyznaniowych, o ubezpieczeniu społecznym rolników¹⁰, o ochronie środowiska¹¹ i ochronie przyrody¹², przepisów o lasach¹³ oraz przepisów prawa wodnego¹⁴.

⁹ Ustawa z dnia 17 maja 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2023 r. poz. 1966).

¹⁰ Ustawa z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (Dz. U. z 2024 r. poz. 90.).

¹¹ Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2024 r. poz. 54).

¹² Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2023 r. poz. 1336, z późn. zm.).

¹³ Ustawa z dnia 28 września 1991 r. o lasach (Dz. U. z 2024 r. poz. 530).

¹⁴ Ustawa z dnia 20 lipca 2017 r. Prawo wodne (Dz. U. z 2023 r. poz. 1478, z późn. zm.).

Podstawowym kierunkiem rozdysponowania nieruchomości rolnych Zasobu WRSP jest ich przeznaczanie na powiększanie gospodarstw rodzinnych. W tym celu KOWR organizuje **przetargi ograniczone** dedykowane dla rolników indywidualnych. Dzięki temu rolnicy mają możliwość skorzystania z szerokiej oferty nieruchomości rolnych przeznaczonych **głównie do dzierżawy** na warunkach określonych w ogłoszeniach przetargowych. KOWR podejmuje szereg działań sprzyjających zwiększeniu lub zapewnieniu wieloletniej stabilizacji potencjału produkcyjnego gospodarstw rodzinnych.

Nieruchomości wydzierżawione oraz rozdysponowane w innych „nietrwających” formach są objęte przez KOWR **nadzorem właścicielskim**. Nieruchomości rolne, którymi nie są zainteresowani rolnicy indywidualni, są przeznaczane do rozdysponowania w **przetargach nieograniczonych**. KOWR oferuje w ten sposób na **cele inwestycyjne** nieruchomości rolne z Zasobu WRSP, bardzo atrakcyjne z punktu widzenia **rozwoju przedsiębiorczości**, przeznaczone pod: obszary inwestycyjne, parki technologiczne i przemysłowe, centra logistyczne, usługowe, handlowe oraz biznesowe, a także nowoczesne osiedla mieszkaniowe. Nieruchomości te, ze względu na swój charakter, sprzyjają efektywnemu podnoszeniu walorów gospodarczych terenu i aktywizacji zawodowej okolicznej ludności. Dużym atutem nieruchomości oferowanych przez KOWR jest ich atrakcyjne położenie, m.in. bezpośrednio lub w bliskiej odległości od węzłów komunikacyjnych. Część nieruchomości położona jest na terenie **Specjalnych Stref Ekonomicznych**.

Oferta KOWR obejmuje również **obiekty zabytkowe (zespoły dworskie i pałacowo-parkowe)**. Atutem nabycia od KOWR obiektów wpisanych do rejestru zabytków jest możliwość uzyskania przez kupującego do 50% obniżki ceny sprzedaży nieruchomości. Obniżka przyznawana jest tym nabywcom nieruchomości zabytkowych, którzy zobowiążą się do wykonania prac renowacyjnych obiektów i wykonają je w wyznaczonym terminie pod nadzorem wojewódzkiego konserwatora zabytków i w uzgodnieniu z nim. KOWR oferuje także grunty, które posiadają **pokłady złóż kopalin** oraz nieruchomości kwalifikujące się pod **budowę farm fotowoltaicznych i wiatrowych**.

KOWR wspiera rozwój Polski lokalnej i wpływa na trwałe podnoszenie warunków życia ludności na obszarach wiejskich i miejsko-wiejskich m.in. przez **nieodpłatne przekazywanie nieruchomości na rozwój infrastruktury o charakterze publicznym**. Ważną działalnością jest **współpraca z jednostkami samorządu terytorialnego** polegająca na **nieodpłatnym przekazywaniu gruntów i mienia** Zasobu WRSP na realizację zadań własnych oraz udzielanie **bezwrotnej pomocy finansowej**. Na bazie nieruchomości Zasobu WRSP jednostki samorządu terytorialnego realizują inwestycje infrastrukturalne m.in. w zakresie: wodociągów i zaopatrzenia w wodę, kanalizacji, usuwania i oczyszczania ścieków komunalnych, utrzymania czystości, porządku i urządzeń sanitarnych, wysypisk i unieszkodliwiania odpadów komunalnych, cmentarzy, ochrony zdrowia, pomocy społecznej, edukacji publicznej, kultury oraz sportu.

KOWR uczestniczy, jako strona, w postępowaniach: administracyjnych, geodezyjnych, planistycznych i scaleniowo-wymiennych. Grunty Zasobu WRSP stanowią również bazę do realizacji **zadań o charakterze regionalnym i krajowym zawartych w ustawach oraz specustawach** (np. drogowych, teleinformatycznych, środowiskowych).

2.1. Przejmowanie mienia do Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa

Zgodnie z **art. 13 ugnrSP do 30 czerwca 2000 r.** do Zasobu WRSP przejmowane były: **nieruchomości rolne Skarbu Państwa**, niewydzielone geodezyjnie **las**y wchodzące w skład tych nieruchomości, a także **inne nieruchomości i składniki mienia pozostałe po likwidacji państwowych przedsiębiorstw gospodarki rolnej (ppgr) oraz ich zjednoczeń i zrzeszeń**. Nieruchomości nieprzekazane do Zasobu WRSP ostatecznymi decyzjami w tym terminie stały się z mocy prawa własnością gmin, na których terenie były położone.

Do Zasobu WRSP wchodzi także nieruchomości rolne **przejmowane na rzecz Skarbu Państwa na podstawie przepisów szczególnych i nabywane na własność Skarbu Państwa przez państwowe jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej**, a także nabywane m.in. **w trybie ugnrSP, ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego (ukur) i ustawy o restrukturyzacji zadłużenia podmiotów prowadzących gospodarstwa rolne¹⁵**.

2.1.1. Przejmowanie mienia pochodzącego z byłych ppgr, Państwowego Funduszu Ziemi i innych gruntów rolnych Skarbu Państwa

Przejmowanie większości mienia pochodzącego z byłych ppgr zakończyło się w połowie lat 90. XX w. W kolejnych latach były przejmowane do Zasobu WRSP jedynie niewielkie powierzchnie – przeważnie lasy, grunty leśne i zadrzewione niewydzielone geodezyjnie oraz sporadycznie inne grunty przejmowane aneksami do wcześniejszych protokołów zdawczo-odbiorczych.

Przejmowane były również grunty z Państwowego Funduszu Ziemi (PFZ) oraz inne grunty rolne Skarbu Państwa. Nieruchomości rolne Skarbu Państwa nieprzekazane do Zasobu WRSP ostatecznymi decyzjami do 30 czerwca 2000 r. z mocy prawa przeszły na własność jednostek samorządu terytorialnego¹⁶.

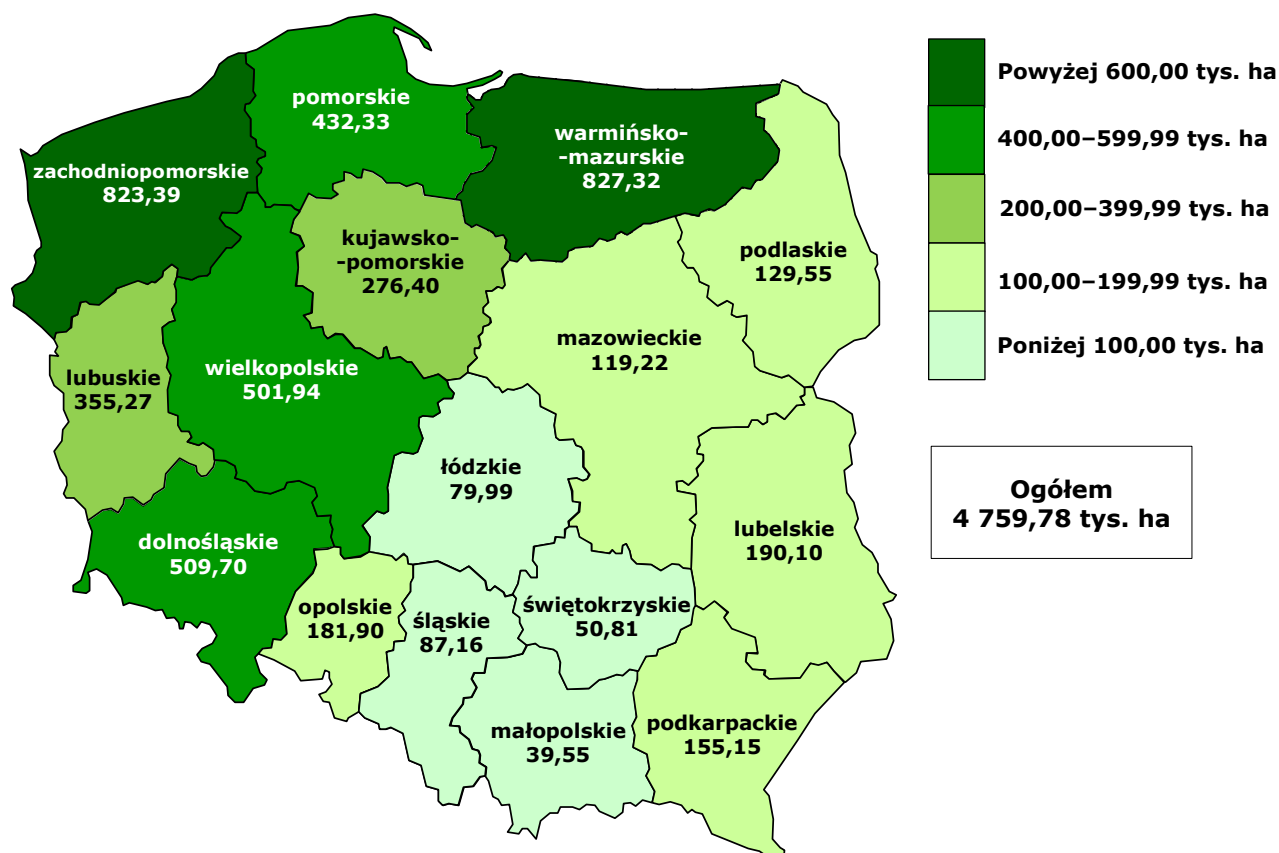
W 2023 r. przejęto do Zasobu WRSP grunty w trybie przepisów ukur i ustawy o restrukturyzacji zadłużenia podmiotów prowadzących gospodarstwa rolne, a także grunty nabyte w trybie art. 32a ust. 1 ugnrSP.

Od początku gospodarowania Zasobem WRSP (tj. od 1992 r.) do końca 2023 r. przejęto ze wszystkich źródeł 4 759,8 tys. ha, w tym 3 763,0 tys. ha (79,1%) z byłych państwowych przedsiębiorstw gospodarki rolnej.

¹⁵ Ustawa z dnia 9 listopada 2018 r. o restrukturyzacji zadłużenia podmiotów prowadzących gospodarstwa rolne (Dz. U. z 2019 r. poz. 33).

¹⁶ Por. np. art. 60 ustawy z 13 października 1998 r. Przepisy wprowadzające ustawy reformujące administrację publiczną (Dz. U. z 1998 r. Nr 133, poz. 872, z późn. zm.).

Wykres 5. **Grunty Skarbu Państwa przejęte do Zasobu od 1992 r. wg stanu na 31 grudnia 2023 r. w podziale na województwa (w tys. ha)**

Źródło: dane KOWR.

Przejęte do Zasobu WRSP nieruchomości (głównie ze względu na uwarunkowania lokalizacyjne byłych ppgr z uwagi na ich przeważającą powierzchnię) położone są przede wszystkim w rejonach północnej i zachodniej Polski. Miało to swoje konsekwencje również w **lokalizacji Zasobu WRSP w 2023 r., gdyż na terenie 6 województw (zachodniopomorskiego, wielkopolskiego, dolnośląskiego, warmińsko-mazurskiego, lubuskiego i pomorskiego) nadal znajdowało się 994,8 tys. ha gruntów (74,5% ogółu gruntów Zasobu WRSP)**. Mniejsza powierzchnia Zasobu WRSP w pozostałych województwach ogranicza możliwości KOWR w zakresie aktywnego oddziaływania na poprawę struktury obszarowej rolnictwa indywidualnego w centralnych, południowych i wschodnich rejonach kraju.

Od 1992 r. do 2000 r. – poza gruntami – do Zasobu WRSP przejęto także pochodzący z byłych ppgr i innych podmiotów majątek trwały i obrotowy o wartości księgowej **8,6 mld zł netto** oraz blisko **2 mld zł** zobowiązań byłych ppgr (w tym zobowiązania z tytułu kredytów i pożyczek w kwocie 887,4 mln zł)¹⁷. W wyniku prowadzonych działań na rzecz restrukturyzacji zobowiązań, zwłaszcza w trybie bankowych postępowań ugodowych, **przejęty dług został w całości uregulowany do końca 2000 r.**

¹⁷ Stan na dzień przejmowania protokołami zdawczo-odbiorczymi.

W rzeczowej strukturze przejętego majątku trwałego dominują budynki i budowle. Obok budynków gospodarczych, służących bezpośrednio produkcji rolniczej, od początku działalności w 1992 r. do końca 2023 r. przejęto także 337,5 tys. mieszkań wraz z towarzyszącą infrastrukturą (m.in. kotłownie, hydrofornie oraz oczyszczalnie ścieków), jak również obiekty przemysłu rolno-przetwórczego, handlowe i usługowe, w tym¹⁸: **829 gorzelni, 6 winiarni, 4 browary, 212 masarni i rzeźni, 880 suszarni zbóż i zielonek, 616 mieszalni pasz, 36 młynów i kaszarni, 65 chłodni, 368 sklepów, 122 hotele, zajazdy, restauracje i bary, 751 obiektów o charakterze socjalnym, kulturalnym i sportowym oraz 2 385 zabytkowych zespołów dworskich i pałacowo-parkowych**¹⁹.

2.1.2. Przejmowanie mienia w wyniku realizacji ustawy o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa (ugnrSP)

Stosunkowo niewielkie powierzchnie gruntów pozyskiwano w trybie art. 29 ust. 4 i 5 ugnrSP, gdzie zastosowano prawo pierwokupu na rzecz Skarbu Państwa przy odsprzedaży nieruchomości przez nabywcę w okresie 5 lat od jej nabycia od ANR/KOWR, a także prawa odkupu [na podstawie ugnrSP lub ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (Dz. U. z 2023 r. poz. 1610, z późn. zm.), zwanej dalej Kodeksem cywilnym] – również w okresie 5 lat, licząc od dnia nabycia od ANR/KOWR²⁰.

Łącznie notarialne oświadczenia woli skorzystania z prawa pierwokupu i odkupu złożono:

- **od początku działalności w 1992 r. do końca 2023 r. w stosunku do 2 673,1 ha,**
- **w 2023 r. w stosunku do 0,3 ha, które dotyczyło nabycia gruntów w trybie art. 32a ust. 1 (w 2023 r. przypadki pierwokupu i odkupu nie wystąpiły).**

2.1.3. Przejmowanie mienia w wyniku realizacji ustawy o restrukturyzacji zadłużenia podmiotów prowadzących gospodarstwa rolne

Na podstawie ustawy z dnia 9 listopada 2018 r. o restrukturyzacji zadłużenia podmiotów prowadzących gospodarstwa rolne (Dz. U. z 2019 r. poz. 33) KOWR może przejąć dług podmiotu prowadzącego gospodarstwo rolne, powstały w związku z prowadzeniem działalności rolniczej, pod warunkiem przeniesienia własności całości albo części nieruchomości rolnej na rzecz Skarbu Państwa.

¹⁸ Według stanów wymienionych w protokołach zdawczo-odbiorczych.

¹⁹ W Zasobie WRSP dokonuje się weryfikacji przejętych obiektów, a w miarę potrzeby – zmiany ich kwalifikacji, przeznaczenia lub funkcji, ewentualnie likwidacji. Zespoły dworskie i pałacowo-parkowe podlegają przeglądowi przy udziale wojewódzkich służb konserwacji zabytków, w wyniku których weryfikowany jest m.in. status i zakres rzeczowy obiektów tworzących „zespół”, jak również są wprowadzane do ewidencji nowe zespoły dworskie i pałacowo-parkowe, już uznane w Zasobie WRSP przez służbę ochrony zabytków za obiekty zabytkowe.

²⁰ Stosownie do treści art. 46 ust. 1 i 2 ustawy – Przepisy wprowadzające ustawę o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa (Dz. U. z 2017 r. poz. 624, z późn. zm.) **KOWR z dniem 1 września 2017 r. z mocy prawa wstąpił w ogół praw i obowiązków zniesionych Agencji Nieruchomości Rolnych (ANR) oraz Agencji Rynku Rolnego (ARR), z wyjątkiem praw i obowiązków, w które wstąpiła ARiMR.** Wobec tego m.in. **Zasób WRSP w całości został powierzony KOWR i gospodarowanie tym Zasobem odbywa się w sposób ciągły.**

W latach 2019–2023 KOWR przejął ogółem **1 340,2 ha**, w tym **98,6 ha** (7,4%) w 2023 r. Według stanu na 31.12.2023 r. przejęte grunty o powierzchni 1 330,1 ha (99,2%) zostały wydierżawione dotychczasowym właścicielom, a 10,1 ha pozostawało do zagospodarowania (więcej na ten temat w podrozdziale „**Restrukturyzacja zadłużenia podmiotów prowadzących gospodarstwa rolne**”).

2.2. Zagospodarowanie mienia Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa

Przejęte do Zasobu WRSP nieruchomości, zwłaszcza pochodzące z większych obszarowo gospodarstw (zakładów, folwarków) pegeerowskich, przed ich dalszym rozdysponowaniem poddawano restrukturyzacji. Jej istotą było wydzielenie mniejszych jednostek gospodarczych nie tylko zdolnych do samodzielnego, racjonalnego funkcjonowania, ale także „dopasowanych” do możliwości organizacyjnych i finansowych nowych użytkowników. Z uwagi na występujące pod wieloma względami zróżnicowanie ppgr (powierzchnia, rozłóg, ukierunkowanie produkcyjne, sposób organizacji gospodarstw itp.) dla każdego przedsiębiorstwa był opracowywany indywidualny program restrukturyzacji. W programach tych uwzględniano m.in. potrzebę przygotowania możliwie szerokiej i zróżnicowanej oferty nieruchomości, w tym również niewielkich powierzchni, które – mimo że same nie tworzyły gospodarstwa – mogły służyć poprawie struktury obszarowej już istniejących, okolicznych gospodarstw indywidualnych.

Dodatkowym efektem restrukturyzacji gospodarstw pegeerowskich było wyodrębnienie i wydzielenie majątku o charakterze „nieprodukcyjnym”, zwłaszcza budynków mieszkalnych z towarzyszącą infrastrukturą oraz obiektów służących działalności socjalnej (kulturalnej, oświatowej), obiektów sklepowych, hotelowych, zespołów dworskich i pałacowo-parkowych. Państwowe przedsiębiorstwa gospodarki rolnej w całym okresie swego istnienia spełniały szereg funkcji, także o charakterze społecznym i kulturalnym. Często w świadomości pracowników i okolicznych mieszkańców funkcjonowały, jako ośrodki wielokierunkowo aktywizujące lokalną społeczność. Państwowe przedsiębiorstwa gospodarki rolnej prowadziły też działalność gospodarczą inną niż rolnicza (np. handlową, usługową lub wytwórczą).

Wydzielenie składników mienia niezwiązanego z produkcją rolniczą, a zwłaszcza mienia „społeczno-socjalnego”, nie tylko odciążało finansowo „część gospodarczą”, ale było jednym z koniecznych warunków przygotowania tych nieruchomości do prywatyzacji. Równocześnie wyodrębnione obiekty najczęściej stanowiły przedmiot odrębnych transakcji trwałego rozdysponowania lub umów czasowego użytkowania (głównie dzierżawy). Zasób mieszkaniowy był trwale rozdysponowywany w osobnym trybie, przede wszystkim sprzedawany dotychczasowym najemcom lub przekazywany nieodpłatnie uprawnionym podmiotom (gminom, spółdzielniom mieszkaniowym).

W stosunku do gospodarstw zajmujących się hodowlą roślin i zwierząt programy restrukturyzacji brały pod uwagę ocenę stopnia przydatności i potrzeby utrzymania tej działalności. W wyniku dokonanego przeglądu część ośrodków hodowlanych zlikwidowano, natomiast dla tych, które okazały się niezbędne dla rozwoju polskiej hodowli, ponownie określono zadania hodowlane (stosownie do aktualnych i przewidywanych potrzeb rolnictwa) oraz dostosowano ich powierzchnię i inny majątek do powierzonych zadań.

Pierwszy etap restrukturyzacji przejętego mienia zakończono w latach 90. XX wieku. Był to proces trudny, ale stosunkowo krótkotrwały. Znacznie bardziej długotrwałym procesem jest wykonywana tzw. wtórna restrukturyzacja. Dotyczy ona nieruchomości pozostających wprawdzie w Zasobie WRSP, ale w przeważającym stopniu rozdysponowanych w różnych formach czasowego zagospodarowania, nierzadko na podstawie wieloletnich umów – szczególnie umów dzierżawy. Restrukturyzacja takich nieruchomości musi być rozłożona w czasie. W tych przypadkach KOWR korzysta z prawa do wyłączania gruntów z większych obszarowo dzierżaw (zwłaszcza powyżej 300 ha) i przeznaczają je do odrębnego zagospodarowania, przede wszystkim na potrzeby rolników indywidualnych powiększających gospodarstwa rodzinne. Ten etap restrukturyzacji polega także na dalszym racjonalizowaniu powierzchni gospodarstw spółek hodowlanych oraz przygotowywaniu kolejnych nieruchomości do prywatyzacji.

KOWR zagospodarowuje nieruchomości i inne mienie Zasobu WRSP w różnych formach przewidzianych przepisami prawa. Rozdysponowanie w sposób trwały, polegające na przeniesieniu prawa własności, obejmuje przede wszystkim: sprzedaż, nieodpłatne przekazanie uprawnionym podmiotom oraz wniesienie aportem do spółek prawa handlowego. Nieruchomości pozostające w Zasobie zagospodarowywane są również poprzez formy nietrwałego rozdysponowania, zwłaszcza dzierżawę. Część nieruchomości, które nie mogły być rozdysponowane również w tej formie (np. z powodu czasowego braku zainteresowania nimi), a także nieruchomości stanowiące zorganizowane gospodarstwa – które „wróciły” z dzierżawy – do czasu kolejnego rozdysponowania w przeszłości przekazywano okresowo w administrowanie. **Stosunkowo niewielkie powierzchnie pozostawały w takich formach rozdysponowania, jak trwały zarząd i wieczyste użytkowanie.**

2.2.1. Przetargi ograniczone i nieograniczone

Poprawie struktury obszarowej, a zwłaszcza tworzeniu warunków do powiększania gospodarstw rodzinnych, sprzyjają także uregulowania określone w ukur oraz stosowanie przez KOWR przetargów ograniczonych. Przetargi ograniczone są organizowane przede wszystkim dla rolników indywidualnych powiększających gospodarstwa rodzinne. Od początku obowiązywania tego uprawnienia (od połowy czerwca 1999 r.) rozstrzygnięto przetargi ograniczone dla rolników na powiększenie gospodarstw rodzinnych **na zakup 234,8 tys. ha** oraz **na dzierżawę 485,1 tys. ha.**

Sprzedaż i dzierżawa nieruchomości Zasobu WRSP są realizowane w trybie przetargów publicznych organizowanych zgodnie z uregulowaniami określonymi w ugnrSP oraz w przepisach wykonawczych wydanych przez Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi²¹.

²¹ Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 30 kwietnia 2012 r. w sprawie szczegółowego trybu sprzedaży nieruchomości Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa i ich części składowych, warunków obniżenia ceny sprzedaży nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków oraz stawek szacunkowych gruntów (Dz. U. z 2021 r., poz. 2092) oraz rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 14 stycznia 2009 r. w sprawie szczegółowego trybu

Od początku gospodarowania Zasobem (tj. od 1992 r.) do 31 grudnia 2023 r. odbyło się 1 552,6 tys. przetargów, z tego:

- **1 131,7 tys. przetargów na sprzedaż, w których zaoferowano grunty o łącznej powierzchni 3,8 mln ha (w tym rozstrzygnięto 355,5 tys. przetargów na powierzchnię 1,6 mln ha),**
- **420,9 tys. przetargów na dzierżawę, w których zaoferowano grunty o łącznej powierzchni 7,6 mln ha (w tym rozstrzygnięto 345,5 tys. przetargów dotyczących łącznej powierzchni 4,8 mln ha²²).**

Skuteczność przetargów mierzona liczbą przetargów rozstrzygniętych w relacji do przetargów odbytych wyniosła w przypadku sprzedaży 31,4%, a w przypadku dzierżawy – 82,1%.

W 2023 r. przeprowadzono 23,2 tys. przetargów, z tego 18,8 tys. przetargów na sprzedaż i 4,4 tys. przetargów na dzierżawę. W przetargach tych zaoferowano do nabycia 10,1 tys. ha oraz 31,6 tys. ha do dzierżawy. Rozstrzygnięto 4,5 tys. przetargów na sprzedaż 2,5 tys. ha i 2,8 tys. przetargów na dzierżawę 24,6 tys. ha²³.

W 2023 r. skuteczność **przetargów na sprzedaż** (ograniczonych i nieograniczonych) mierzona liczbą przetargów rozstrzygniętych do przetargów odbytych wyniosła 24,0% (w 2022 r. – 28,0%), a skuteczność przetargów mierzona powierzchnią rozstrzygniętych przetargów do zaoferowanej powierzchni do sprzedaży wyniosła 24,2% (w 2022 r. – 30,2%).

Skuteczność **przetargów na dzierżawę** nieruchomości Zasobu WRSP mierzona liczbą przetargów rozstrzygniętych w relacji do przetargów odbytych wyniosła 62,7% (w 2022 r. – 71,0%). Skuteczność przetargów mierzona powierzchnią rozstrzygniętych przetargów do powierzchni zaoferowanej do dzierżawy wyniosła 77,7% (w 2022 r. – 90,1%).

W KOWR istnieje możliwość **przeprowadzania przetargów przy użyciu środków komunikacji elektronicznej**. W związku z panującą od marca 2020 r. do lipca 2023 r. **sytuacją epidemiczną** Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi – w porozumieniu z KOWR – w 2020 r. zmienił rozporządzenia w sprawie sprzedaży i dzierżawy gruntów Zasobu WRSP²⁴. Od dnia wejścia w życie ww. rozporządzenia KOWR rozpoczął wdrażanie nowych

przeprowadzania przetargów na dzierżawę nieruchomości Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa (Dz. U. z 2021 r. poz. 1944).

²² Część gruntów była oferowana i wystawiana do przetargów więcej niż jeden raz.

²³ Należy zwrócić uwagę, że od momentu ogłoszenia przetargu do jego przeprowadzenia, a następnie do czasu zawarcia umowy upływa pewien okres – w szczególnych okolicznościach nawet kilku miesięcy. W rezultacie zdarza się – zwłaszcza na przełomie roku – że w innym okresie sprawozdawczym przeprowadza się przetarg, a w innym jest zawierana umowa. Dotyczy to zarówno przetargów nieograniczonych, jak i ograniczonych oraz odnosi się do transakcji zarówno sprzedaży, jak i dzierżawy. Ponadto samo rozstrzygnięcie przetargu (tj. wyłonienie potencjalnego nabywcy lub dzierżawcy) nie gwarantuje zawarcia stosownej umowy, gdyż niekiedy – mimo wygrania przetargu – kontrahent nie przystępuje do jej zawarcia.

²⁴ Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 15 kwietnia 2020 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie szczegółowego trybu sprzedaży nieruchomości Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa i ich części składowych, warunków obniżenia ceny sprzedaży nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków oraz stawek szacunkowych gruntów (Dz. U. z 2020 r. poz. 683) oraz rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 15 kwietnia 2020 r. zmieniające

przepisów, wykorzystując do tego celu środki komunikacji elektronicznej. Stosowne informacje dotyczące takich możliwości znajdowały się w ogłoszeniach o przetargach, w których wskazywano warunki dla uczestników przetargów, jakie należy spełnić, aby w nich uczestniczyć i wydzierżawić lub kupić grunty Zasobu WRSP. **W 2023 r. KOWR przeprowadził 896 przetargów elektronicznych na sprzedaż i 79 przetargów elektronicznych na dzierżawę.**

Przepisy ustawy z dnia 6 maja 1999 r. o zmianie ustawy o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa oraz o zmianie niektórych ustaw (Dz. U. Nr 49, poz. 484), a także przepisy ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego umożliwiły ANR/KOWR aktywne kształtowanie zmian struktury agrarnej, poprzez nadanie jej prawa organizowania przetargów ograniczonych, w których uczestniczyć mogą osoby wskazane w tej ustawie. Najliczniejszą grupą, dla której organizuje się przetargi ograniczone – z uwagi na dyspozycję art. 24 ust. 1 pkt 1 ugnrSP – są rolnicy zamierzający powiększyć gospodarstwo rodzinne²⁵.

Łącznie od połowy 1999 r. do końca 2023 r. w ponad 48,7 tys. przetargach ograniczonych zaoferowano do sprzedaży 330,5 tys. ha oraz w 50,2 tys. przetargach ograniczonych – 609,4 tys. ha do dzierżawy. Rozstrzygnięto 22,3 tys. przetargów ograniczonych na sprzedaż 237,1 tys. ha (w tym 234,8 tys. ha dla rolników zamierzających powiększyć gospodarstwo rodzinne) oraz 40,0 tys. przetargów ograniczonych na dzierżawę 520,8 tys. ha (w tym 485,1 tys. ha dla rolników zamierzających powiększyć gospodarstwo rodzinne).

W 2023 r. zorganizowano 543 przetargi ograniczone na sprzedaż 1,2 tys. ha (wszystkie dla rolników zamierzających powiększyć gospodarstwo rodzinne) **i 2 157 przetargów ograniczonych na dzierżawę 24,6 tys. ha** (wszystkie dla rolników zamierzających powiększyć gospodarstwo rodzinne).

Rozstrzygnięto 207 przetargów ograniczonych na sprzedaż 603,5 ha (wszystkie dla rolników powiększających gospodarstwo rodzinne). W 2023 r. powierzchnia sprzedana w przetargach ograniczonych stanowiła 20,9% gruntów sprzedanych w przetargach ogółem.

Rozstrzygnięto 1 616 przetargów ograniczonych na dzierżawę 20,2 tys. ha (wszystkie dla rolników zamierzających powiększyć gospodarstwo rodzinne).

Skuteczność przetargów ograniczonych na sprzedaż mierzona liczbą przetargów rozstrzygniętych do przetargów odbytych w 2023 r. wyniosła 38,1%, a skuteczność przetargów ograniczonych mierzona powierzchnią rozstrzygniętych przetargów do zaoferowanej powierzchni do sprzedaży wyniosła 49,7%. Analogiczny wskaźnik dla przetargów ograniczonych na dzierżawę wyniósł odpowiednio 74,9% i 81,9%. Średnia powierzchnia nieruchomości sprzedanych w przetargach ograniczonych wyniosła 2,9 ha i była o 2,0 ha wyższa od średniej powierzchni wszystkich nieruchomości rolnych sprzedanych w trybie przetargowym i bezprzetargowym w 2023 r.

rozporządzenie w sprawie szczegółowego trybu przeprowadzania przetargów na dzierżawę nieruchomości Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa (Dz. U. z 2020 r. poz. 682).

²⁵ Ukur wprowadziła definicję gospodarstwa rodzinnego – jednym z kryteriów uznania gospodarstwa za gospodarstwo rodzinne jest jego powierzchnia użytków rolnych, która nie może przekraczać 300 ha.

2.2.2. Sprzedaż nieruchomości Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa

Od początku gospodarowania Zasobem (tj. od 1992 r.) do końca 2023 r. z Zasobu WRSP sprzedano 2 735,6 tys. ha gruntów, tj. 57,5% powierzchni przejętej do Zasobu, w tym 2 629,4 tys. ha gruntów bez transakcji obejmujących: grunty pod budynkami (również mieszkalnymi) i wyodrębnionymi obiektami, grunty o specyficznym charakterze (np. ze złożami kopalin i pod wodami), a także grunty nierolne.

Tabela 1. Powierzchnia gruntów sprzedanych z Zasobu WRSP* wg grup obszarowych**

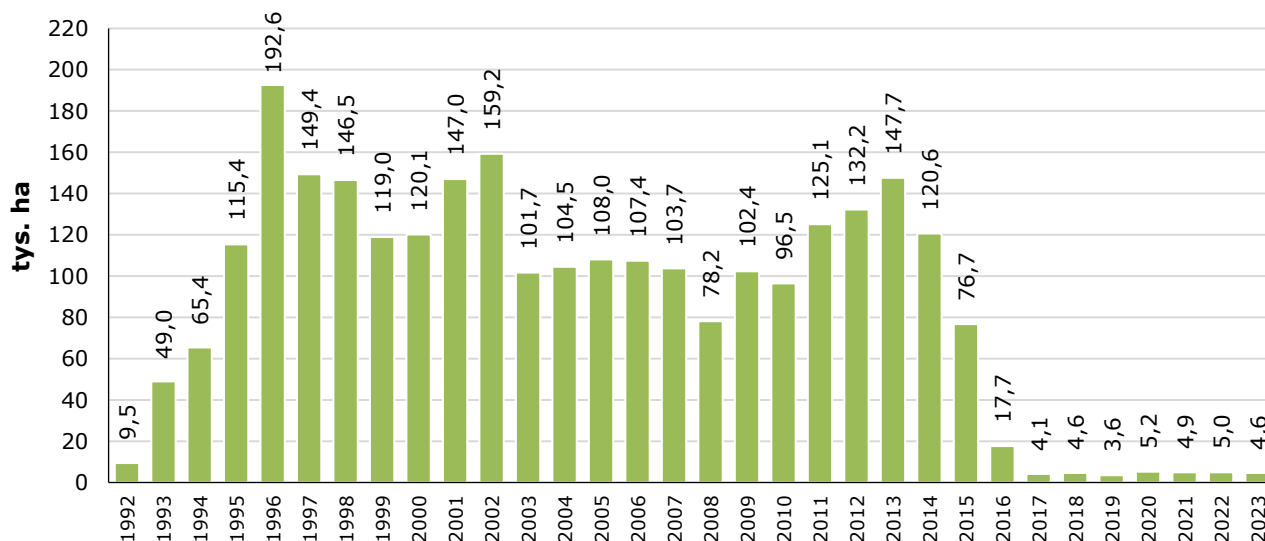
Wyszczególnienie	Od 1992 r. do 31.12.2023 r.			W 2023 r.		
	Ogółem	z tego		Ogółem	z tego	
		Osoby fizyczne	Osoby prawne		Osoby fizyczne	Osoby prawne
Grupa obszarowa (w ha)						
do 2,00	139 526	137 128	2 398	1 627	1 551	76
2,01–4,99	147 555	143 787	3 768	197	173	25
5,00–9,99	182 270	175 921	6 349	157	152	5
10,00–19,99	290 416	275 761	14 655	284	240	44
20,00–49,99	695 143	625 023	70 121	368	323	44
50,00–99,99	222 119	189 595	32 524	206	206	-
100,00–499,99	704 204	473 421	230 782	281	159	122
100,00–299,99	x	x	x	281	159	122
300,00–499,99	x	x	x	-	-	-
500,00–999,99	187 484	89 437	98 047	-	-	-
1000,00 i więcej	60 639	16 622	44 017	-	-	-
Ogółem	2 629 355	2 126 695	502 660	3 121	2 804	317
w tym do 99,99	1 677 029	1 547 215	129 814	2 840	2 645	195
100,00 i więcej	952 326	579 480	372 846	281	159	122

* Bez transakcji obejmujących grunty pod budynkami, również mieszkalnymi, wyodrębnionymi obiektami, grunty o specyficznym charakterze (np. ze złożami kopalin, pod wodami) oraz grunty nierolne.

** W 2004 r. wprowadzono dodatkowe przedziały obszarowe 100,00–299,99 ha i 300,00–499,99 ha w związku z ustanowieniem obszaru gospodarstwa rodzinnego do 300 ha.

Powierzchnia liczona z dokładnością do 1 m², natomiast wartości podane w tabeli zostały zaokrąglone. Źródło: dane KOWR.

Wykres 6. Sprzedaż gruntów Zasobu WRSP w latach 1992–2023 (w tys. ha)

Źródło: dane KOWR.

Od dnia wejścia w życie przepisów ustawy z dnia 14 kwietnia 2016 r. o wstrzymaniu sprzedaży nieruchomości Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa oraz o zmianie niektórych ustaw (tj. od 30 kwietnia 2016 r.) **podstawową formą zagospodarowania państwowych gruntów stała się dzierżawa, a nie jak w ubiegłych latach – sprzedaż**. Zgodnie z przepisami ww. ustawy sprzedaż nieruchomości lub ich części wchodzących w skład Zasobu WRSP została wstrzymana na 10 lat, z wyłączeniem:

- nieruchomości i ich części przeznaczonych w:
 - miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego lub
 - studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy, lub
 - ostatecznej decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu na cele inne niż rolne, w szczególności na parki technologiczne, parki przemysłowe, centra biznesowo-logistyczne, składy magazynowe, inwestycje transportowe, budownictwo mieszkaniowe, obiekty sportowo-rekreacyjne, lub
- nieruchomości położonych w granicach specjalnych stref ekonomicznych, lub
- domów, lokali mieszkalnych, budynków gospodarczych i garaży wraz z niezbędnymi gruntami oraz ogródków przydomowych, lub
- nieruchomości rolnych o powierzchni do 2 ha,
- udziałów we współwłasności nieruchomości, o których mowa powyżej.

Ustawowe ograniczenia i uwarunkowania, które zaczęły obowiązywać od dnia wejścia w życie przepisów ustawy z dnia 14 kwietnia 2016 r. o wstrzymaniu sprzedaży nieruchomości Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa oraz o zmianie niektórych ustaw spowodowały, że sprzedaż nieruchomości rolnych możliwa jest na ściśle określonych warunkach i dotyczy jedynie następujących sytuacji:

- gdy nieruchomość rolna ma powierzchnię do 2 ha,
- w przypadku nieruchomości rolnej o większej powierzchni (po uzyskaniu zgody Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi), o ile taka sprzedaż jest szczególnie uzasadniona ze względów społeczno-gospodarczych.

W 2023 r. OT KOWR przygotowywały do sprzedaży głównie nieruchomości o powierzchniach do 2 ha. Niewielkie powierzchniowo nieruchomości rolne nie cieszyły się zainteresowaniem rolników, co miało wpływ na skuteczność ogłaszanych przetargów. Pomimo zaoferowania do sprzedaży gruntów rolnych w przetargach ograniczonych na rzecz rolników indywidualnych grunty znalazły nabywców jedynie w co piątym przypadku. W większości były to nieruchomości pochodzące z byłego Państwowego Funduszu Ziemi, charakteryzujące się niską bonitacją gleb.

W 2023 r. nastąpiła również sprzedaż nieruchomości rolnych o większej powierzchni, po uzyskaniu zgody Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi. Wydano 195 zgód na sprzedaż 4 790,5 ha, w tym 67 zgód na sprzedaż gruntów o powierzchni 2–5 ha (łącznie 209,3 ha). Sprzedano 94 nieruchomości o powierzchni 1 418,7 ha.

W 2023 r. zrealizowana sprzedaż nieruchomości Zasobu WRSP wyniosła 4 554 ha. Z tej powierzchni uprawnionym podmiotom sprzedano **bez przetargu 1 670 ha** (w tym 1 138 ha dzierżawcom w ramach przysługującego im prawa pierwszeństwa w nabyciu),

a **2 884 ha sprzedano w trybie przetargowym**. W ogólnej powierzchni sprzedanych nieruchomości **sprzedaż gruntów rolnych** wyniosła **3 128 ha**.

W strukturze obszarowej gruntów sprzedanych w 2023 r., podobnie jak w latach ubiegłych, dominowały – pod względem liczby zawartych umów – nieruchomości mniejsze obszarowo. W ogólnej liczbie **3 577 zawartych umów sprzedaży** (bez transakcji obejmujących: grunty pod budynkami, również mieszkalnymi, wyodrębnionymi obiektami, wodami i służące do wydobywania m.in. kopalin, a także grunty nierolne²⁶) 3 452 umowy (96,5%) stanowiły umowy zawarte na zakup nieruchomości o powierzchni do 2 ha, a 88 umów (2,5%) zawarto na zakup nieruchomości o powierzchni od 2,01 do 9,99 ha. Na nieruchomości o powierzchni od 10 do 99,99 ha zawarto 35 umów (1,0%), a na sprzedaż nieruchomości o powierzchni 100 i więcej ha zawarto 2 umowy (0,1%). W 2023 r. średnia powierzchnia sprzedanych nieruchomości na 1 umowę wyniosła 0,87 ha, w tym w grupach obszarowych do 100 ha – 0,79 ha, a powyżej 100 ha – 140,65 ha. Nieruchomości pochodziły głównie z byłego Państwowego Funduszu Ziemi i były mniej atrakcyjne rolniczo.

Tabela 2. **Liczba umów zawartych na sprzedaż gruntów z Zasobu WRSP* wg grup obszarowych****

Wyszczególnienie	Od 1992 r. do 31.12.2023 r.			W 2023 r.		
	Ogółem	z tego		Ogółem	z tego	
		Osoby fizyczne	Osoby prawne		Osoby fizyczne	Osoby prawne
Grupa obszarowa (w ha)						
do 2,00	208 072	204 578	3 494	3 452	3 279	173
2,01–4,99	46 555	45 404	1 151	66	58	8
5,00–9,99	25 667	24 773	894	22	21	1
10,00–19,99	20 500	19 498	1 002	21	17	4
20,00–49,99	21 263	19 304	1 959	11	10	1
50,00–99,99	3 133	2 692	441	3	3	-
100,00–499,99	3 030	2 160	870	2	1	1
100,00–299,99	x	x	x	2	1	1
300,00–499,99	x	x	x	-	-	-
500,00–999,99	295	143	152	-	-	-
1000,00 i więcej	37	12	25	-	-	-
Ogółem	328 552	318 564	9 988	3 577	3 389	188
w tym do 99,99	325 190	316 249	8 941	3 575	3 388	187
100,00 i więcej	3 362	2 315	1 047	2	1	1

* Bez transakcji obejmujących grunty pod budynkami, również mieszkalnymi, wyodrębnionymi obiektami, grunty o specyficznym charakterze (np. ze złożami kopalin, pod wodami) oraz grunty nierolne.

** W 2004 r. wprowadzono dodatkowe przedziały obszarowe 100,00–299,99 ha i 300,00–499,99 ha w związku z ustanowieniem obszaru gospodarstwa rodzinnego do 300 ha.

Źródło: dane KOWR.

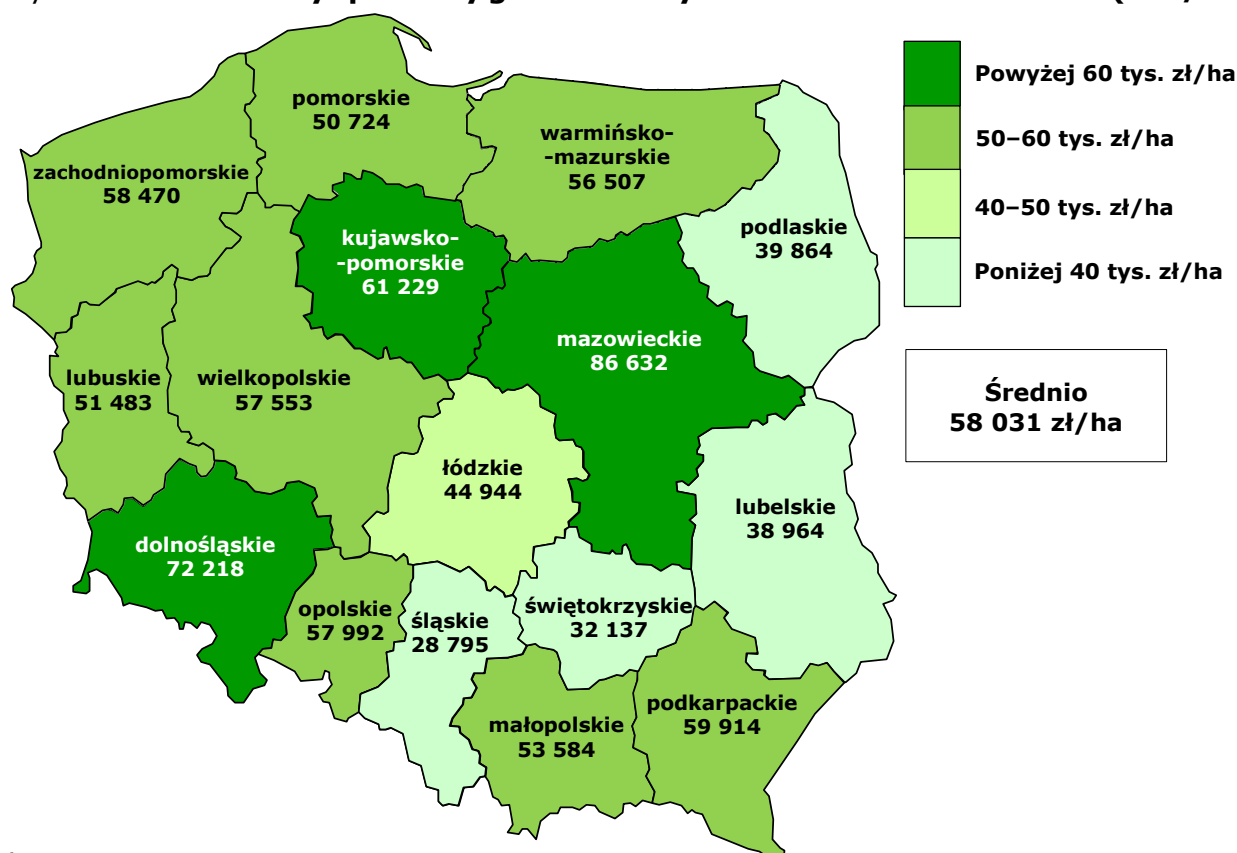
²⁶ KOWR monitoruje zmiany cen i czynszów płaconych za grunty rolne przez nabywców i dzierżawców nieruchomości Zasobu. Z tego względu z obserwacji wyłączono transakcje dotyczące gruntów zabudowanych lub o specyficznym charakterze (np. pod wodami, samodzielnymi obiektami, służące do wydobywania kopalin), a także gruntów nierolnych. Nie uwzględniono także transakcji charakteryzujących się ekstremalnymi cenami lub czynszami. W rezultacie obserwacja dotyczy 97% gruntów sprzedanych i 98% gruntów wydzierżawionych. Monitorowanie obejmuje dane na moment zawarcia umowy, co oznacza, że nie wyłączono z niego umów anulowanych lub rozwiązanych, a w części dotyczącej dzierżawy nie uwzględniono także zmiany obszaru dzierżaw aneksami do wcześniej zawartych umów. Uzyskiwane w przetargach ceny transakcyjne gruntów rolnych Zasobu WRSP oraz poziomy czynszów w grupach obszarowych wynikają m.in. z czynnika koniunktury oraz lokalnych różnic w popycie na zakup lub dzierżawę.

W całym okresie działania na Zasobie WRSP (w latach 1992–2023), na ogólną liczbę 328,6 tys. umów sprzedaży (również bez transakcji obejmujących: grunty pod budynkami, także mieszkalnymi, wyodrębnionymi obiektami, wodami i służącymi do wydobywania kopalin, jak też grunty nierolne), 208,1 tys. umów (63,3%) dotyczyło nieruchomości do 2 ha, a 72,2 tys. umów (22,0%) nieruchomości o powierzchni w przedziale od 2,01 do 9,99 ha. Na sprzedaż nieruchomości o powierzchni od 10 do 99,99 ha zawarto 44,9 tys. umów (13,7%), a na sprzedaż nieruchomości o powierzchni 100 ha i więcej – 3,4 tys. umów (1,0%).

Nabywcami nieruchomości Zasobu WRSP są zarówno osoby fizyczne, jak i prawne. Struktura udziału obu tych grup nabywców wskazuje, że w całym okresie działania na Zasobie WRSP (w latach 1992–2023) osoby prawne stanowiły około 3,0% ogółu nabywców (wg liczby zawartych umów) oraz były one zainteresowane nieruchomościami większymi obszarowo. W 2023 r. średnia powierzchnia nieruchomości sprzedanych na 1 umowę osobom prawnym wyniosła 1,69 ha (4,23 ha – w 2022 r.), a osobom fizycznym – 0,83 ha (0,92 ha – w 2022 r.).

W 2023 r. najwyższą średnią cenę za 1 ha uzyskano w województwie **mazowieckim (86 632 zł/ha)**, a następnie w **dolnośląskim (72 218 zł/ha)** oraz **kujawsko-pomorskim (61 229 zł/ha)**. W transakcjach sprzedaży gruntów rolnych zawartych przez KOWR w 2023 r. uzyskano za 1 ha **średnią cenę** w wysokości **58 031 zł**.

Wykres 7. Średnie ceny sprzedaży gruntów rolnych z Zasobu WRSP w 2023 r. (w zł/ha)

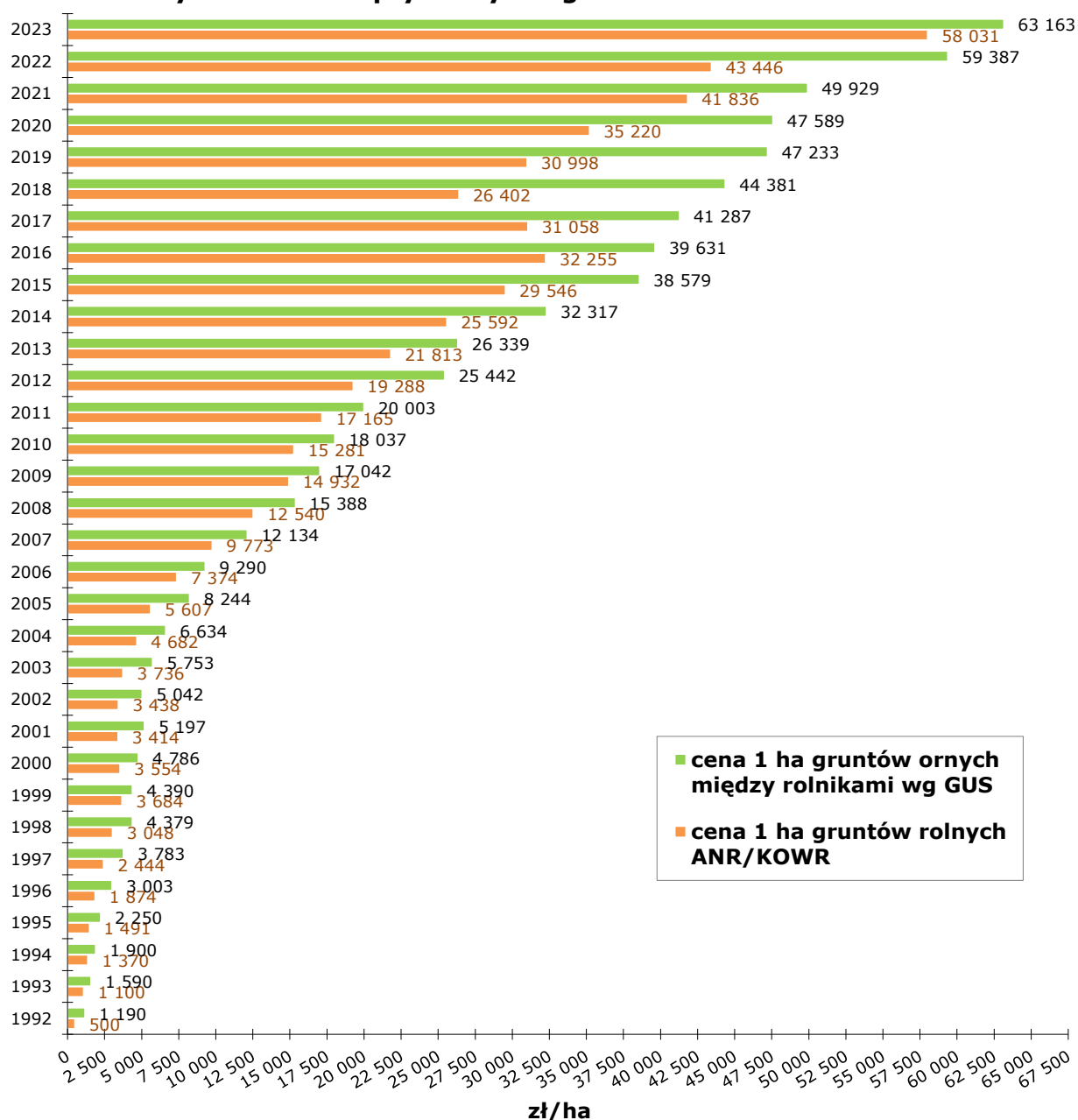
Źródło: dane KOWR.

Od 2004 r. do 2016 r. średnie roczne ceny uzyskiwane za grunty rolne miały wyraźną tendencję rosnącą. Dotyczyło to wszystkich grup obszarowych i regionów kraju. W latach

2017–2018 nastąpił spadek cen (w 2017 r. o 4% w porównaniu z 2016 r., a w 2018 r. o 15% w porównaniu z 2017 r.). Natomiast wzrost cen sprzedaży gruntów rolnych odnotowano kolejno w 2019 r. (o 17% w stosunku do 2018 r.), w 2020 r. (o 14% w porównaniu z 2019 r.), w 2021 r. (o 19% w porównaniu z 2020 r.), w 2022 r. (o 4% w porównaniu z 2021 r.) i w 2023 r. (o 34% w porównaniu z 2022 r.).

Tendencje wzrostowe cen **gruntów rolnych** występują również w obrocie prywatnym. Jak wynika z informacji GUS, ceny użytków rolnych wynosiły w 2023 r. średnio w kraju 61 597 zł/ha (od 33 137 zł/ha w woj. zachodniopomorskim do 82 603 zł/ha w woj. wielkopolskim). Wzrost cen sprzedaży użytków rolnych w obrocie prywatnym w 2023 r. w porównaniu z 2022 r. wyniósł 6,3%.

Wykres 8. Ceny gruntów rolnych uzyskiwane przez ANR/KOWR i ceny gruntów ornych w obrocie prywatnym wg GUS

Źródło: dane KOWR i Bank Danych Lokalnych GUS (data odczytu – maj 2024 r.).

Z porównania danych GUS i ANR (obecnie KOWR) wynika, że średnie ceny **gruntów ornych** w obrocie prywatnym w latach 1992–2005 były o 40–50% wyższe niż średnie ceny gruntów rolnych uzyskiwane przez ANR. Od 2006 r. różnica ta zmalała i utrzymuje się na poziomie 20–30%. Przy analizie powyższych danych należy mieć na uwadze, że w skład średniej ceny gruntów rolnych uzyskiwanej przez ANR wchodziły ceny gruntów ornych, łąk, pastwisk i nieużytków. Natomiast GUS do 2004 r. podawał dane dotyczące średnich cen tylko gruntów ornych, a od 2005 r. podaje średnie ceny oddzielnie dla gruntów ornych i łąk, jednak w celu kontynuacji porównań podano ceny gruntów ornych wg GUS. W 2023 r. średnia cena za grunty orne w obrocie prywatnym w Polsce wyniosła **63 163 zł/ha**.

Oprócz nieruchomości Zasobu WRSP sprzedawano także obiekty rolno-przemysłowe, usługowe i handlowe, zespoły dworskie i pałacowo-parkowe, jak również jeziora (mające charakter wód stojących) oraz stawy. Do końca 2023 r. sprzedano m.in.: 620 gorzelnii, winiarni i browarów (74%), 586 suszarni zbóż i zielonek (67%), 394 mieszalnie pasz (64%), 86 obiektów hotelowo-restauracyjnych (70%), 303 sklepy (82%) i 1 513 zabytkowych zespołów dworskich i pałacowo-parkowych (63%)²⁷. W 2023 r. sprzedano 4 nieruchomości wpisane do rejestru zabytków z zastosowaniem obniżenia ceny sprzedaży²⁸.

Z przejętych **274,2 tys. ha** gruntów pod jeziorami²⁹, na podstawie specustawy z dnia 20 lipca 2017 r. – Prawo wodne (Dz. U. z 2023 r. poz. 1478, z późn. zm.), przekazano regionalnym zarządom gospodarki wodnej i marszałkom województw 243,0 tys. ha oraz sprzedano 2,2 tys. ha (dotyczy jezior o wodach stojących). Z powierzchni **50,4 tys. ha** przejętych stawów (po uwzględnieniu zmian klasyfikacyjnych wód) sprzedano 23,6 tys. ha i przekazano nieodpłatnie 8,0 tys. ha. W dzierżawie pozostawało 14,6 tys. ha, w trwałym zarządzie i wieczystym użytkowaniu – 2,3 tys. ha, a w innych formach zagospodarowania i do rozdysponowania – 1,94 tys. ha.

Równolegle prowadzono sprzedaż gruntów o charakterze inwestycyjnym. W 2023 r. powierzchnia sprzedaży gruntów nierolnych wyniosła **1 425 ha**. Dokonano **1 631 transakcji sprzedaży**, a średnia cena 1 ha gruntów wyniosła **585,5 tys. zł**. Na wyżej wymienioną cenę najbardziej wpływały transakcje sprzedaży w OT w Warszawie, Opolu, we Wrocławiu i w Rzeszowie. Najwięcej gruntów nierolnych w 2023 r. sprzedano w OT we Wrocławiu (438 ha), Olsztynie (247 ha) i Szczecinie (100 ha). Wśród nabywców gruntów nierolnych przeważały osoby fizyczne, które stanowiły 83% nabywców ogółem.

Zgodnie z obowiązującymi przepisami³⁰ nieruchomości Zasobu mogą także nabywać cudzoziemcy po uzyskaniu stosownych zezwoleń. Od początku gospodarowania Zasobem WRSP do końca 2023 r. **cudzoziemcy zakupili 2 569,0 ha** (tj. około 0,1% wszystkich sprzedanych gruntów) na podstawie **433 zawartych umów**. **W 2023 r. cudzoziemcy zakupili 107,9 ha na**

²⁷ Procentowy udział sprzedanych obiektów odnosi się do ich stanu po weryfikacji.

²⁸ Zgodnie z art. 30 ust. 4 ugnrSP.

²⁹ Po uwzględnieniu zmian klasyfikacyjnych wód.

³⁰ Ustawa z dnia 24 marca 1920 r. o nabywaniu nieruchomości przez cudzoziemców (Dz. U. z 2017 r. poz. 2278).

podstawie 17 zawartych umów. Były to w większości grunty o charakterze nierolnym. Niezmiennie od kilku lat głównymi (pod względem liczby zawartych umów) nabywcami gruntów Zasobu WRSP są inwestorzy niemieccy, niderlandzcy i duńscy, a nieruchomości nabywane przez cudzoziemców znajdują się głównie na terenie województw: warmińsko-mazurskiego, śląskiego, dolnośląskiego, zachodniopomorskiego oraz lubuskiego.

Nabywcami nieruchomości Zasobu WRSP mogą być również podmioty polskie z udziałem kapitału zagranicznego, niebędące cudzoziemcami. Od 1 stycznia 2001 r. nie jest wymagana zgoda organów administracji państwowej na zawarcie umowy sprzedaży nieruchomości Zasobu podmiotom z udziałem zagranicznym, niebędącym cudzoziemcami (jak również dla umów dzierżawy – także przez cudzoziemców), wobec tego brak jest możliwości dokładnej identyfikacji tych podmiotów³¹. Można jedynie szacować, że do końca 2023 r. podmioty te kupiły z Zasobu WRSP nieruchomości o powierzchni **65,5 tys. ha**, tj. 2,4% wszystkich gruntów sprzedanych przez ANR/KOWR³². W 2023 r. podmioty polskie z udziałem kapitału zagranicznego niebędące cudzoziemcami nie nabyły nieruchomości Zasobu WRSP.

Szczególną grupę nabywców nieruchomości Zasobu WRSP stanowią osoby fizyczne określane jako **Zabużanie**. Nabywanie nieruchomości Zasobu przez Zabużan uregulowała ustawa z dnia 8 lipca 2005 r. o realizacji prawa do rekompensaty z tytułu pozostawienia nieruchomości poza obecnymi granicami Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2017 r. poz. 2097), a przed jej wejściem w życie – ustawa z dnia 12 grudnia 2003 r. o zaliczaniu na poczet ceny sprzedaży albo opłat z tytułu użytkowania wieczystego nieruchomości Skarbu Państwa wartości nieruchomości pozostawionych poza obecnymi granicami państwa polskiego (Dz. U. z 2004 r. Nr 6, poz. 39, z późn. zm.).

Osoby z uprawnieniami zabużańskimi mogą uczestniczyć w organizowanych przetargach na sprzedaż nieruchomości Zasobu. Od wejścia w życie przepisów ww. ustaw do końca 2023 r. Zabużanie zakupili z Zasobu WRSP 5,5 tys. ha za łączną kwotę 102,8 mln zł, w tym „uprawnieniami” zapłacili 97,2 mln zł (94,5%). W 2023 r. osoby z uprawnieniami zabużańskimi nabyły z Zasobu WRSP 0,2 ha w ramach jednej umowy za cenę 18,3 tys. zł.

KOWR, niezależnie od sprzedaży Zabużanom nieruchomości Zasobu WRSP, został ustawowo zobowiązany do przeznaczania na **Fundusz Rekompensacyjny** (utworzony w celu wypłaty Zabużanom rekompensat w postaci pieniężnej) wpływów ze sprzedaży nieruchomości Zasobu WRSP z ich częściami składowymi – realizowanej w trybach przetargowych o łącznej powierzchni nie mniejszej niż 400 tys. ha – oraz wpływów z tytułu odpłatnego

³¹ Ustawa z dnia 19 listopada 1999 r. Prawo działalności gospodarczej (Dz. U. Nr 101, poz. 1178, z późn. zm.) uchylili ustawę z dnia 14 czerwca 1991 r. o spółkach z udziałem zagranicznym m.in. w części dotyczącej uzyskiwania przez podmioty z udziałem kapitału zagranicznego zgody Ministra Skarbu Państwa na przeniesienie własności lub używanie mienia państwowej osoby prawnej.

³² Liczba umów i powierzchnia obejmuje korektę z wcześniejszych okresów.

korzystania z mienia Zasobu WRSP. Sposób naliczania zobowiązania wobec funduszu określił Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi w drodze rozporządzenia³³.

W 2023 r. do Funduszu Rekompensacyjnego została przekazana kwota 494 mln zł.

Łącznie od 2006 r. do końca 2023 r. Fundusz Rekompensacyjny został zasilony kwotą 6 717,1 mln zł.

2.2.3. Inne formy trwałego rozdysonowania mienia Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa

Ustawa z dnia 19 października 1991 r. o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa, a także inne przepisy, upoważniają bądź zobowiązują KOWR do **nieodpłatnego przekazywania części gruntów Zasobu WRSP uprawnionym podmiotom**. W latach 1992–2023 przekazano nieodpłatnie jednostkom samorządu terytorialnego (głównie gminom) z różnych tytułów – 60,9 tys. ha gruntów, Lasom Państwowym – 155,9 tys. ha, kościelnym osobom prawnym różnych wyznań – 90,4 tys. ha i innym uprawnionym podmiotom – 69,2 tys. ha.

Tabela 3. Nieodpłatne przekazywanie gruntów z Zasobu WRSP

Nieodpłatne przekazanie gruntów z Zasobu WRSP	Od 1992 r. do 31.12.2023 r. (w ha)	W tym w 2023 r. (w ha)
– jednostkom samorządu terytorialnego	60 922	596
– Lasom Państwowym	155 922	377
– na rzecz kościelnych osób prawnych	90 411	8
– innym uprawnionym podmiotom (np. parkom narodowym, spółdzielniom mieszkaniowym, Polskiej Akademii Nauk, Izbowi Rolniczym, Krajowej Radzie Izb Rolniczych, państwowym szkołom wyższym lub państwowym jednostkom badawczo-rozwojowym, fundacjom i organizacjom pożytku publicznego, nadanie na własność osobom – dożywotnim użytkownikom)	69 218	2 075
– grunty pod wodami, przekazane organom właściwym do spraw gospodarowania wodami publicznymi	249 383	2 539
– wniesione jako aport do spółek	24 820	-
– rozdysonowane trwale w pozostałych formach	37 813	373
Ogółem	688 489	5 968

Powierzchnia liczona z dokładnością do 1 m², natomiast wartości podane w tabeli zostały zaokrąglone.
Źródło: dane KOWR.

Nieodpłatne przekazywanie gruntów Zasobu WRSP na rzecz jednostek samorządu terytorialnego (gmin, powiatów, województw) realizowane jest w szczególności na cele związane z inwestycjami infrastrukturalnymi wykonywanymi przez te jednostki, przy czym majątek przekazywany jest gminom z niezbędnymi gruntami, służącymi wykonywaniu innej działalności niż gospodarcza (np.: parki, przedszkola, świetlice).

³³ Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 8 września 2017 r. w sprawie szczegółowych zasad gospodarki finansowej Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa (Dz. U. z 2017 r., poz. 1746, z późn. zm.).

Nieruchomości wchodzące w skład Zasobu WRSP mogą zostać w drodze umowy nieodpłatnie przekazane na własność jednostce samorządu terytorialnego:

- na cele związane z realizacją inwestycji w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 8 lipca 2010 r. o szczególnych zasadach przygotowania do realizacji inwestycji w zakresie budowli przeciwpowodziowych (Dz. U. z 2024 r. poz. 274),
- w celu umożliwienia realizacji miejscowego planu odbudowy, o którym mowa w ustawie z dnia 11 sierpnia 2001 r. o szczególnych zasadach odbudowy, remontów i rozbiórek obiektów budowlanych zniszczonych lub uszkodzonych w wyniku działania żywiołu (Dz. U. z 2020 r. poz. 764, z późn. zm.),
- na cele służące wykonywaniu zadań realizowanych przez te jednostki – pod warunkiem że jest to zgodne z ustaleniami miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, miejscowego planu rewitalizacji, ostateczną decyzją o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu, a w przypadku braku miejscowego planu lub ostatecznej decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu – z ustaleniami planu ogólnego gminy.

Przejęciu przez jednostki samorządu terytorialnego podlegały nieruchomości z Zasobu na podstawie przepisów ustawy z dnia 13 października 1998 r. Przepisy wprowadzające ustawy reformujące administrację publiczną (Dz. U. Nr 133, poz. 872, z późn. zm.). W związku z art. 60 ww. ustawy mienie Skarbu Państwa, będące we władaniu instytucji i państwowych jednostek organizacyjnych przejmowanych z dniem 1 stycznia 1999 r. przez jednostki samorządu terytorialnego (na podstawie ww. ustawy oraz tzw. ustawy kompetencyjnej³⁴), z tym dniem stało się z mocy prawa mieniem właściwych jednostek samorządu terytorialnego. Przepis ten dotyczy także mienia Zasobu WRSP będącego w zarządzie państwowych jednostek organizacyjnych, które z dniem 1 stycznia 1999 r. zostały przejęte przez jednostki samorządu terytorialnego (tj. domy opieki społecznej i średnie szkoły rolnicze przejęte przez starostów). W 2023 r. nieodpłatnie przekazywano na rzecz jednostek samorządu terytorialnego głównie grunty związane z realizacją zadań związanych z **kulturą i kulturą fizyczną** (np. **pod place zabaw, boiska**) oraz pod **drogi**.

Przekazywanie nieruchomości na rzecz Lasów Państwowych odbywało się z uwzględnieniem przepisów ustawy z dnia 28 września 1991 r. o lasach (Dz. U. z 2024 r. poz. 530)³⁵ oraz założeń „Krajowego programu zwiększania lesistości”. Lasy przejęte do Zasobu WRSP, po ich geodezyjnym wydzieleniu, przekazano nieodpłatnie Państwowemu Gospodarstwu Leśnemu – Lasy Państwowe. Grunty wchodzące w skład Zasobu mogły być również przekazane nieodpłatnie Lasom Państwowym do zalesienia. Przekazanie gruntów

³⁴ Ustawa z dnia 24 lipca 1998 r. o zmianie niektórych ustaw określających kompetencje organów administracji publicznej – w związku z reformą ustrojową państwa (Dz. U. Nr 106, poz. 668, z późn. zm.).

³⁵ Ustawa z dnia 26 listopada 2010 r. o zmianie niektórych ustaw związanych z realizacją ustawy budżetowej (Dz. U. Nr 238, poz. 1578, z późn. zm.) uchyliła art. 24 ust. 4a ugnrSP w brzmieniu: „Agencja może nieodpłatnie przekazywać Lasom Państwowym wydzielone geodezyjnie lasy, a także grunty nadające się do zalesienia, inne niż określone w ust. 4. Przekazanie następuje w drodze umowy zawartej między Prezesem Agencji a Dyrektorem Generalnym Lasów Państwowych.”.

wydzielonych geodezyjnie przeznaczonych do zalesienia w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego (albo w decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu) następowało na wniosek ANR/KOWR w drodze decyzji starosty. Inne grunty nadające się do zalesienia, ale nieprzewidziane na ten cel w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego można było przekazywać nieodpłatnie Lasom Państwowym w drodze umowy.

Od 5 października 2023 r., na mocy nowelizacji ustawy o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa, przekazywanie Lasom Państwowym wchodzących w skład Zasobu działek ewidencyjnych użytkowanych jako lasy, gruntów na cele związane z zalesianiem (pod warunkiem że jest to zgodne z ustaleniami miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, rewitalizacji, odbudowy lub ostateczną decyzją o warunkach zabudowy i zagospodarowania albo z ustaleniami planu ogólnego gminy) czy innych gruntów na potrzeby gospodarki leśnej, na których nie jest możliwe prowadzenie racjonalnej gospodarki rolnej, następuje w drodze umowy zawartej między Dyrektorem Generalnym KOWR a nadleśniczym Lasów Państwowych.

Od 1992 r. do końca 2023 r. przejęto do Zasobu WRSP łącznie ponad 170 tys. ha lasów, gruntów leśnych i zadrzewionych, w tym 109,96 tys. ha lasów. Niezależnie od ich sukcesywnego przekazywania Lasom Państwowym są one rozdysponowywane w takich samych formach jak pozostałe grunty, tj. są: sprzedawane, przekazywane w dzierżawę lub przekazywane nieodpłatnie innym uprawnionym podmiotom.

Według stanu na 31 grudnia 2023 r. w Zasobie WRSP pozostawało **27,9 tys. ha lasów**, w tym 14,9 tys. ha rozdysponowano nietrwale w formie dzierżawy. Pozostała powierzchnia znajduje się na działkach nierozdysponowanych, rozdrobionych, położonych w większości w Polsce północno-zachodniej.

Do końca 2023 r. zgłoszono Lasom Państwowym około **166,7 tys. ha gruntów do zalesienia**, w tym 145,2 tys. ha objęto przeglądami, w wyniku których zakwalifikowano do przekazania około 133,0 tys. ha. Faktycznie przekazano protokolarnie 139,2 tys. ha. Przekazania dotyczą w dużej mierze gruntów klas VI i VIz położonych na wododziałach i zbiornikach wód podziemnych oraz stanowiących enklawy i półenklawy wśród lasów zarządzanych przez Lasy Państwowe oraz przylegające do takich lasów.

Rozpatrywanie wniosków kościelnych osób prawnych³⁶ o zaspokojenie roszczeń z tytułu utraty własności nieruchomości na rzecz Skarbu Państwa następuje w postępowaniu regulacyjnym. Regulowanie tych roszczeń może polegać na:

- przywróceniu własności upaństwowionych nieruchomości rolnych i nierolnych lub ich części, gdy znajdują się one w Zasobie WRSP,
- wydzieleniu z Zasobu odpowiednich nieruchomości zamiennych w przypadku braku możliwości przywrócenia utraconej nieruchomości rolnej oraz w razie jednoznacznego

³⁶ Ustawa z dnia 17 maja 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2023 r. poz. 1966).

stwierdzenia braku możliwości zrealizowania uprawnień kościelnych osób prawnych z mienia innych jednostek niż KOWR, które władają upaństwowionymi nieruchomościami rolnymi.

Niezależnie od możliwości zaspokojenia roszczeń kościelnych osób prawnych w postępowaniach regulacyjnych mogą one także występować o nieodpłatne przyznanie nieruchomości na utworzenie lub powiększenie gospodarstw rolnych albo na cele sprawowania kultu religijnego lub działalności w zakresie m.in. charytatywno-opiekuńczym i oświatowo-wychowawczym.

Do 31 grudnia 2023 r. przekazano z Zasobu WRSP kościelnym osobom prawnym łącznie 90,4 tys. ha. Zdecydowana większość postępowań dotyczyła nieodpłatnego przekazania nieruchomości osobom prawnym Kościoła Katolickiego (91,4% przekazanej powierzchni). **W 2023 r.** kościelnym osobom prawnym przekazano **7,8 ha**. Wszystkie przekazania dotyczyły Kościoła Katolickiego.

Niezależnie od wymienionych głównych tytułów nieodpłatnych przekazania gruntów, **KOWR przekazuje nieruchomości Skarbu Państwa innym podmiotom uprawnionym w trybie ugnrSP lub w trybie innych przepisów.** Z łącznej powierzchni **69,2 tys. ha** największy areał został przekazany na rzecz osób – dożywotnich użytkowników (18,8 tys. ha) oraz **parków narodowych**, w związku z utworzeniem parku lub zmianą jego granic (13,9 tys. ha). Ponad 10,5 tys. ha przekazano byłym właścicielom w trybie przywracania własności nieruchomości.

Od 1992 r. do 31 grudnia 2023 r. w aportach do spółek prawa handlowego wniesiono 24,8 tys. ha (w 2023 r. nie odnotowano takich transakcji). Przedmiotem wniesienia aportem było również: 135 zabytkowych zespołów dworskich i pałacowo-parkowych, 176 obiektów socjalnych, kulturalnych i sportowych, 68 mieszalni pasz, 57 gorzelni, winiarni i browarów, 43 sklepy, 40 suszarni zbóż i zielonek. Do spółek wniesiono także w formie aportów 1 760 mieszkań.

Wykonując zapisy ustawy z dnia 20 lipca 2017 r. – Prawo wodne, **przekazano wody i grunty pokryte wodami**, które z mocy prawa przeszły w trwałe zarząd wymienionych w tej ustawie podmiotów. Od 1992 r. do 31 grudnia 2023 r. podmiotom tym (regionalnym zarządom gospodarki wodnej i marszałkom województw) zostało przekazane **249,4 tys. ha**, w tym **2,5 tys. ha** w 2023 r. Według stanu na 31 grudnia 2023 r. do przekazania pozostawało około 24,3 tys. ha gruntów. Tempo przekazywania gruntów pod wodami nie zależy od KOWR, gdyż zgodnie z zapisami ustawy ich przejście stwierdza właściwy starosta na wniosek zainteresowanego.

Od 1992 r. do 31 grudnia 2023 r. z Zasobu WRSP także trwale rozdysponowano **37,8 tys. ha** na pozostałe cele (tzn. przekształcenie prawa użytkowania wieczystego w prawo własności, rozdysponowanie w trybie przepisów o scalaniu i wymianie gruntów oraz zniesienie współwłasności). W 2023 r. w tej grupie rozdysponowań z Zasobu przekazano **372,7 ha**.

Zgodnie z art. 24 ust. 7a ugnrSP Prezes ANR, na wniosek ministra właściwego do spraw rozwoju wsi w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw gospodarki, mógł do końca 2010 r. nieodpłatnie (w drodze umowy) przekazać na własność zarządzającemu **specjalną**

strefą ekonomiczną – w rozumieniu ustawy z dnia 20 października 1994 r. o specjalnych strefach ekonomicznych (Dz. U. z 2023 r. poz. 1604) – nieruchomości wchodzące w skład Zasobu **przeznaczone w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego na cele inwestycyjne**. Podmiotom zarządzającym specjalnymi strefami ekonomicznymi przekazano łącznie około **300 ha**. W wyniku wprowadzenia ustawy z dnia 26 listopada 2010 r. o zmianie niektórych ustaw związanych z realizacją ustawy budżetowej, z dniem 1 stycznia 2011 r. zakończyła się możliwość nieodpłatnego przekazania nieruchomości zarządzającym specjalnymi strefami ekonomicznymi.

Na podstawie ustawy z dnia 20 lipca 2017 r. o Krajowym Zasobie Nieruchomości – KZN (Dz. U. z 2023 r. poz. 1054, z późn. zm.) KOWR przekazuje do KZN nieruchomości wchodzące w skład Zasobu **przeznaczone w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego na cele mieszkaniowe**. **Do 31 grudnia 2023 r. przekazano z Zasobu WRSP do KZN łącznie 759,3 ha gruntów, w tym 74,5 ha w 2023 r.**

Na podstawie ustawy z dnia 10 maja 2018 r. o Centralnym Porcie Komunikacyjnym – CPK (Dz. U. z 2024 r. poz. 545) **do 31 grudnia 2023 r. przekazano do CPK łącznie 320,7 ha gruntów z Zasobu WRSP, w tym 130,3 ha w 2023 r.**

W związku z wejściem w życie z dniem 5 października 2023 r. zmian w ustawie o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa, obejmujących nieodpłatne przekazanie nieruchomości wchodzących w skład Zasobu WRSP na rzecz Agencji Mienia Wojskowego (AMW) na cele związane z zakwaterowaniem Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej, na podstawie art. 24 ust. 4c, **w 2023 r. przekazano do AMW łącznie 31,1 ha gruntów z Zasobu WRSP.**

Nieodpłatne przekazania pomniejszyły wpływy finansowe z tytułu zagospodarowania gruntów Zasobu WRSP, ale służyły rozwojowi lokalnych społeczności.

Ogółem od 1992 r. do końca grudnia 2023 r., w wyniku sprzedaży i nieodpłatnego przekazania z różnych tytułów uprawnionym podmiotom, z Zasobu WRSP ubyło 3 424,1 tys. ha (71,9% powierzchni przejętej), w tym 10,5 tys. ha w 2023 r.

2.2.4. Dzierżawa nieruchomości Zasobu WRSP

Głównym kierunkiem nietrwałego rozdysponowania i zagospodarowania nieruchomości Zasobu jest dzierżawa. Od początku gospodarowania Zasobem WRSP w 1992 r. dzierżawa nieruchomości rolnych była dogodnym sposobem użytkowania znacznych powierzchni, niewymagającym angażowania dużych środków finansowych, jak ma to miejsce przy nabywaniu nieruchomości. Wykupowi podlegały tylko ruchome środki trwałe i majątek obrotowy (głównie produkcja w toku), a płatność była często rozkładana na raty.

Zgodnie z ustawą o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa **umowy dzierżawy zawierane są na czas oznaczony**. Długość okresu zależy od charakteru i przeznaczenia nieruchomości (rolna zabudowana albo niezabudowana, pod budowę i eksploatację elektrowni wiatrowych).

Przy ustalaniu okresu dzierżawy, który w przypadku rolników indywidualnych – aby zapewnić stabilność funkcjonowania ich gospodarstw rodzinnych – co do zasady wynosi 10 lat, jest uwzględniana możliwość udziału dzierżawcy w programach finansowanych lub współfinansowanych ze środków pomocowych.

Wydzierżawienie nieruchomości rolnych na okres dłuższy niż 10 lat, z wyjątkiem nieruchomości pod budowę i eksploatację elektrowni wiatrowych, może nastąpić w szczególnych sytuacjach, np. gdy:

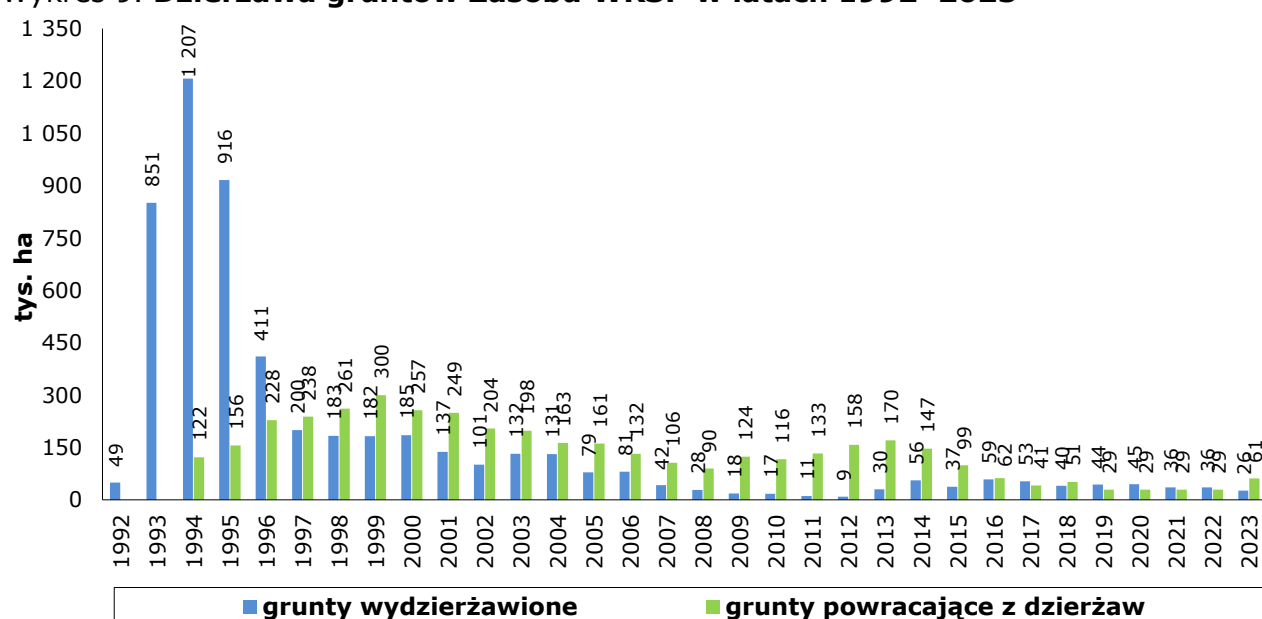
- nieruchomość wymaga poniesienia znacznych nakładów finansowych, aby było możliwe prowadzenie na niej działalności,
- przedmiotem dzierżawy są nieruchomości stawowe lub też grunty, na których znajdują się plantacje kultur wieloletnich (tj. sady i plantacje krzewów owocowych),
- przemawiają za tym względy społeczno-gospodarcze (np. możliwość stworzenia nowych miejsc pracy, profil produkcji).

Działania KOWR pozytywnie wspierają poprawę struktury obszarowej gospodarstw rolnych poprzez wydłużanie dotychczas zawartych umów dzierżawy. W procedurze przedłużania dzierżawy wprowadzono stosowne preferencje korespondujące z obowiązującą polityką państwa w zakresie rozwoju gospodarstw rodzinnych.

Od początku działalności (tj. od 1992 r.) do 31 grudnia 2023 r. zaoferowano dzierżawcom 7,6 mln ha (w tym część gruntów więcej niż jednokrotnie), a wydzierżawiono (dane narastające) 5,1 mln ha (również część gruntów więcej niż jednokrotnie), na podstawie 365,7 tys. zawartych umów.

W 2023 r. wydzierżawiono ogółem 25,9 tys. ha, w tym 25,8 tys. ha gruntów rolnych, na podstawie 2,9 tys. zawartych umów³⁷.

Wykres 9. Dzierżawa gruntów Zasobu WRSP w latach 1992–2023

Źródło: dane KOWR.

³⁷ Bez umów przedłużanych lub przywróconych.

Tabela 4. **Powierzchnia gruntów wydzierżawionych z Zasobu WRSP* wg grup obszarowych****

Wyszczególnienie	Od 1992 r. do 31.12.2023 r.			W 2023 r.		
	Ogółem	z tego		Ogółem	z tego	
		Osoby fizyczne	Osoby prawne		Osoby fizyczne	Osoby prawne
Grupa obszarowa (w ha)						
do 1,00	76 640	76 311	329	355	353	2
1,01-1,99	94 208	93 555	653	507	503	5
2,00-4,99	176 764	174 548	2 216	1 757	1 734	22
5,00-9,99	211 521	207 252	4 269	3 284	3 251	34
10,00-19,99	367 429	358 255	9 174	7 460	7 414	46
20,00-49,99	569 739	538 918	30 821	8 555	8 354	201
50,00-99,99	357 123	318 363	38 760	2 077	1 843	234
100,00-499,99	1 338 292	921 755	416 536	1 777	1 552	225
100,00-299,99	x	x	x	1 777	1 552	225
300,00-499,99	x	x	x	-	-	-
500,00-999,99	980 508	419 180	561 328	-	-	-
1000,00 i więcej	940 203	180 090	760 113	-	-	-
Ogółem	5 112 427	3 288 227	1 824 201	25 772	25 003	770
w tym do 99,99	1 853 425	1 767 202	86 223	23 995	23 451	544
100,00 i więcej	3 259 003	1 521 025	1 737 977	1 777	1 552	225

* Bez transakcji obejmujących grunty pod budynkami, również mieszkalnymi, wyodrębnionymi obiektami, grunty o specyficznym charakterze (np. ze złożami kopalin i pod wodami) oraz grunty nierolne.

** W roku 2004 wprowadzono dodatkowe przedziały obszarowe 100,00-299,99 ha i 300,00-499,99 ha w związku z ustanowieniem obszaru gospodarstwa rodzinnego do 300 ha.

Powierzchnia liczona z dokładnością do 1 m², natomiast wartości podane w tabeli zostały zaokrąglone.
Źródło: dane KOWR.

Tabela 5. **Liczba umów zawartych na dzierżawę gruntów z Zasobu WRSP* wg grup obszarowych****

Wyszczególnienie	Od 1992 r. do 31.12.2023 r.			W 2023 r.		
	Ogółem	z tego		Ogółem	z tego	
		Osoby fizyczne	Osoby prawne		Osoby fizyczne	Osoby prawne
Grupa obszarowa (w ha)						
do 1,00	154 137	153 467	670	751	747	4
1,01-1,99	67 199	66 790	409	353	350	3
2,00-4,99	56 929	56 289	640	543	537	6
5,00-9,99	29 710	29 123	587	433	427	6
10,00-19,99	26 116	25 495	621	516	513	3
20,00-49,99	18 815	17 872	943	306	302	4
50,00-99,99	5 174	4 635	539	32	29	3
100,00-499,99	5 653	4 160	1 493	12	11	1
100,00-299,99	x	x	x	12	11	1
300,00-499,99	x	x	x	-	-	-

Wyszczególnienie	Od 1992 r. do 31.12.2023 r.			W 2023 r.		
	Ogółem	z tego		Ogółem	z tego	
		Osoby fizyczne	Osoby prawne		Osoby fizyczne	Osoby prawne
500,00–999,99	1 415	632	783	-	-	-
1000,00 i więcej	561	135	426	-	-	-
Ogółem	365 709	358 598	7 111	2 946	2 916	30
w tym do 99,99	358 080	353 671	4 409	2 934	2 905	29
100,00 i więcej	7 629	4 927	2 702	12	11	1

* Bez transakcji obejmujących grunty pod budynkami, również mieszkalnymi, wyodrębnionymi obiektami, grunty o specyficznym charakterze (np. ze złożami kopalin i pod wodami) oraz grunty nierolne.

** W roku 2004 wprowadzono dodatkowe przedziały obszarowe 100,00–299,99 ha i 300,00–499,99 ha w związku z ustanowieniem obszaru gospodarstwa rodzinnego do 300 ha.

Źródło: dane KOWR.

W całym okresie rozdysponowania Zasobu WRSP (w latach 1992–2023) dominowały umowy zawierane na dzierżawę działek rolnych do 1 ha (stanowiły 42,1% liczby wszystkich umów). W umowach zawieranych w 2023 r. dzierżawy tak małych nieruchomości stanowiły 25,5% ogólnej liczby zawartych umów (w 2022 r. – 24,0%). W 2023 r. w grupie obszarowej od 1,01 do 9,99 ha udział zawieranych umów dzierżawy kształtowała się na poziomie 45,1% (w 2022 r. – 40,8%), a udział umów w grupie obszarowej 10–99,99 ha wyniósł 29,0% (w 2022 r. – 34,8%).

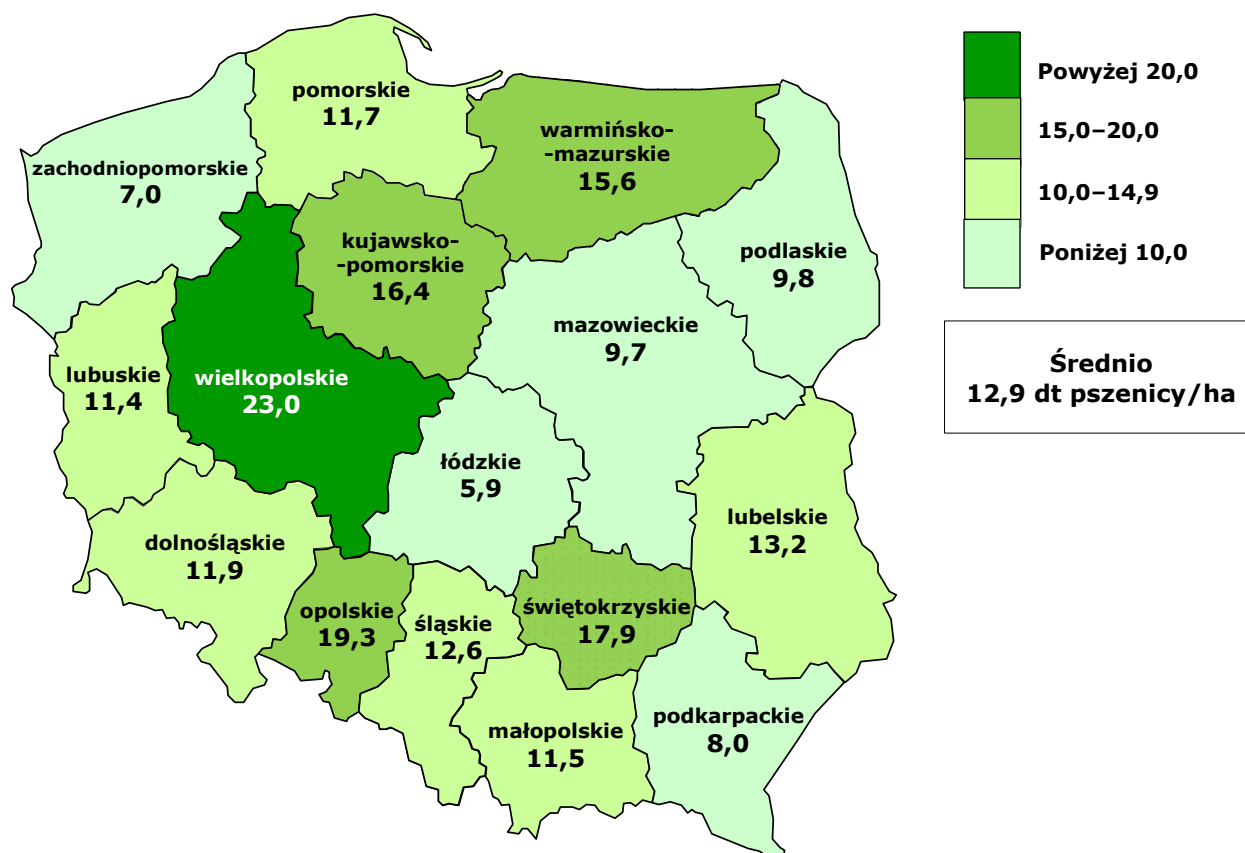
Dzierżawcami nieruchomości są zarówno osoby fizyczne, jak i prawne. Od początku działalności w 1992 r. do 31 grudnia 2023 r. osoby fizyczne zawarły (narastająco) 98,1% ogólnej liczby umów dzierżawy, które obejmowały 64,3% wydzierżawionej powierzchni. Dzierżawcy, będący osobami fizycznymi, dzierżawili najczęściej nieruchomości o małych obszarach, zwłaszcza do 1 ha (42,8% umów zawartych przez osoby fizyczne). Osoby prawne natomiast częściej dzierżawiły nieruchomości duże, głównie w przedziale 100–499,99 ha (21,0% ogółu zawartych umów przez osoby prawne).

Czynsze uzyskiwane za grunty rolne oscylowały przez początkowe lata funkcjonowania Zasobu WRSP wokół równowartości 2 dt pszenicy rocznie za 1 ha, mimo wahań przeważnie wynikających z indywidualnych cech dzierżawionych nieruchomości (jakość gruntów, rozłóg i lokalizacja), a także powodowanych czynnikami koniunkturalnymi oraz mimo różnic w lokalnym popycie na dzierżawę.

Co do zasady przetargi ograniczone ofertowe były organizowane na wniosek rolników lub organizacji rolniczych. W odróżnieniu od przetargów licytacyjnych, czynsz dzierżawny w trybie przetargu ofertowego jest niezmienny i ustalany na podstawie rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 1 sierpnia 2016 roku³⁸.

³⁸ Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 1 sierpnia 2016 r. w sprawie sposobu ustalania wysokości czynszu dzierżawnego w umowach dzierżawy nieruchomości Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa (Dz. U. z 2022 r. poz. 433).

Wykres 10. Średnia wysokość czynszu dzierżawnego uzyskanego w 2023 r. (dt pszenicy/ha) w poszczególnych województwach

Źródło: dane KOWR.

W 2023 r. średni czynsz w równowartości pszenicy oferowany przez dzierżawców za 1 ha gruntów rolnych wyniósł **12,9 dt**, podczas gdy w umowach zawieranych w 2022 r. – 12,2 dt, w 2021 r. – 13,3 dt, w 2020 r. – 9,4 dt, w 2019 r. – 7,8 dt, w 2018 r. – 7,1 dt, w 2017 r. – 7,7 dt, w 2016 r. – 12,6 dt, a w 2015 r. – 11,5 dt.

Najwyższe czynsze w 2023 r. uzyskano w województwie wielkopolskim (23,0 dt/ha), opolskim (19,3 dt/ha) i świętokrzyskim (17,9 dt/ha), a najniższe – w łódzkim (5,9 dt/ha), zachodniopomorskim (7,0 dt/ha) oraz podkarpackim (8,0 dt/ha).

Średni czynsz za grunty rolne (bez czynszu za części składowe) dla wszystkich trwających umów dzierżawy na 31 grudnia 2023 r. wyniósł równowartość **5,9 dt pszenicy** za 1 ha.

Według stanu na 31 grudnia 2023 r. w dzierżawie znajdowały się nieruchomości Zasobu WRSP o powierzchni 1 038,1 tys. ha, tj. o 31,4 tys. ha mniej³⁹ niż wynosiła powierzchnia będąca w dzierżawie na koniec grudnia 2022 r. (1 069,5 tys. ha). Wśród gruntów pozostających w dzierżawie znajdowały się m.in. grunty pod stawami rybnymi (14,6 tys. ha) i jeziorami o wodach stojących (0,8 tys. ha).

W dzierżawie znajdowały się także obiekty rolno-przemysłowe, usługowe, handlowe i obiekty zabytkowe, w tym: 270 zespołów dworskich i pałacowo-parkowych, 122 gorzelnie,

³⁹ Z uwzględnieniem korekty stanów i umów zawartych w 2023 r.

235 suszarni zbóż i zielonek, 138 mieszalni pasz, 42 masarnie i rzeźnie, 22 obiekty socjalne, kulturalne oraz sportowe.

Tabela 6. **Powierzchnia gruntów Zasobu WRSP pozostających w dzierżawie wg grup obszarowych, w podziale na osoby fizyczne i prawne (wg stanu na 31 grudnia 2023 r.)**

Wyszczególnienie	Stan na 31.12.2023 r.		
	Ogółem	z tego:	
		Osoby fizyczne	Osoby prawne
Grupa obszarowa (w ha)			
do 1,00	8 620	8 514	106
1,01–1,99	13 919	13 754	165
2,00–4,99	42 909	42 263	646
5,00–9,99	61 923	60 766	1 157
10,00–19,99	147 621	145 464	2 157
20,00–49,99	176 238	169 500	6 738
50,00–99,99	88 522	77 676	10 846
100,00–299,99	177 488	110 234	67 254
300,00–499,99	114 006	40 426	73 581
500,00–999,99	62 886	11 088	51 798
1000,00 i więcej	143 929	2 210	141 719
Ogółem	1 038 061	681 894	356 167
w tym do 99,99	539 752	517 937	21 815
100,00 i więcej	498 309	163 957	334 352

Powierzchnia liczona z dokładnością do 1 m², natomiast wartości podane w tabeli zostały zaokrąglone.
Źródło: dane KOWR.

Tabela 7. **Liczba umów dzierżawy gruntów Zasobu WRSP pozostających w dzierżawie wg grup obszarowych, w podziale na osoby fizyczne i osoby prawne (wg stanu na 31 grudnia 2023 r.)**

Wyszczególnienie	Stan na 31.12.2023 r.		
	Ogółem	z tego:	
		Osoby fizyczne	Osoby prawne
Grupa obszarowa (w ha)			
do 1,00	17 901	17 633	268
1,01–1,99	9 733	9 617	116
2,00–4,99	13 546	13 349	197
5,00–9,99	8 569	8 408	161
10,00–19,99	10 303	10 153	150
20,00–49,99	6 093	5 880	213
50,00–99,99	1 281	1 133	148
100,00–299,99	1 017	651	366
300,00–499,99	302	109	193
500,00–999,99	94	17	77
1000,00 i więcej	70	2	68
Ogółem	68 909	66 952	1 957
w tym do 99,99	67 426	66 173	1 253
100,00 i więcej	1 483	779	704

Źródło: dane KOWR.

Analiza struktury nieruchomości, będących w dzierżawie na 31 grudnia 2023 r., wskazuje, że 26,0% umów „czynnych” (17,9 tys. umów) dotyczyło nieruchomości o powierzchni do 1 ha, a 2,2% liczby wszystkich umów „czynnych” (1,5 tys. umów) dotyczyło nieruchomości 100 ha i większych.

Na 31 grudnia 2023 r. umowy na dzierżawę nieruchomości do 1 ha obejmowały powierzchnię 8,6 tys. ha (0,8% powierzchni Zasobu WRSP pozostającej w dzierżawie), natomiast umowy na dzierżawę nieruchomości 100 ha i większych dotyczyły 498,3 tys. ha (48,0% powierzchni aktualnych dzierżaw).

Dzierżawcami nieruchomości są zarówno osoby fizyczne, jak i prawne. Według stanu na 31 grudnia 2023 r. liczba umów dzierżawy z osobami fizycznymi wyniosła **66,95 tys.** i stanowiła 97,2% wszystkich umów dzierżawy (68,9 tys.). Osoby fizyczne z pozostających w dzierżawie **1 038,1 tys. ha** dzierżawiły 65,7% powierzchni (tj. 681,9 tys. ha). W 2023 r. liczba umów dzierżawy wzrosła o 633 szt. w stosunku do umów dzierżawy na koniec 2022 r.

Podmioty z udziałem kapitału zagranicznego stanowią niewielką grupę dzierżawców.

Z uwagi na brak możliwości bieżącego monitorowania zmian w strukturze własności kapitału w spółkach prawa handlowego, dane w tym zakresie mogą mieć jedynie charakter szacunkowy. Na 31 grudnia 2023 r. w dzierżawie przez cudzoziemców znajdowało się **43,2 tys. ha** nieruchomości Zasobu, a w dzierżawie przez podmioty z udziałem kapitału zagranicznego niebędące cudzoziemcami – **14,9 tys. ha**. Wśród dzierżawców będących cudzoziemcami dominują (pod względem liczby zawartych umów) inwestorzy niemieccy, duńscy i niderlandzcy (67%), a według powierzchni – podmioty brytyjskie, niemieckie, niderlandzkie i duńskie (33,1 tys. ha, tj. 77% powierzchni pozostającej w dzierżawie przez cudzoziemców).

Dzierżawa, jako sposób użytkowania czasowego, z założenia posiada cechę rotacji. Wraz z upływem czasu część wcześniej wydzierżawionych nieruchomości wraca do ponownego rozdysponowania. Wiąże się to zarówno z wygasaniem umów dzierżawy w związku z upływem terminów, na jakie zostały zawarte, jak i z rozwiązywaniem umów⁴⁰, a także wyłączeniem części nieruchomości z trwających umów dzierżawy. **W 2023 r. z dzierżawy powróciło 61,1 tys. ha.**

Największa liczba umów dzierżawy wygasła lub została rozwiązana w grupach obszarowych do 10 ha (87,0% wszystkich umów wygasłych lub rozwiązanych i 70,6% wszystkich umów zawartych). Umowy te dotyczyły tylko 10,6% powierzchni. Umowy na dzierżawę relatywnie małych powierzchni często były zawierane na stosunkowo krótkie okresy. Największe powierzchnie gruntów pochodziły z grup obszarowych 100 ha i więcej – ogółem 67,8% powierzchni (łącznie z gruntami wyłączanymi z trwających umów).

⁴⁰ Pod pojęciem „rozwiązanie umowy” rozumie się także sytuacje, gdy umowy kończą się przed terminem na skutek skorzystania przez dzierżawcę z pierwszeństwa w nabyciu.

Tabela 8. **Struktura obszarowa umów dzierżawy zawartych, zakończonych i aktualnych***

Wyszczególnienie	Wydzierżawiono od 1992 r. do 31.12.2023 r.		Wygasto lub rozwiązano** od 1992 r. do 31.12.2023 r.		Stan na 31.12.2023 r.	
	Liczba umów	Powierzchnia	Liczba umów	Powierzchnia	Liczba umów	Powierzchnia
Grupa obszarowa (w ha)						
do 1,00 ha	154 137	76 640	136 236	68 020	17 901	8 620
1,01–1,99 ha	67 199	94 208	57 466	80 290	9 733	13 919
2,00–4,99 ha	56 929	176 764	43 383	133 855	13 546	42 909
5,00–9,99 ha	29 710	211 521	21 141	149 598	8 569	61 923
10,00–19,99 ha	26 116	367 429	15 813	219 808	10 303	147 621
20,00–49,99 ha	18 815	569 739	12 722	393 501	6 093	176 238
50,00–99,99 ha	5 174	357 123	3 893	268 601	1 281	88 522
100,00–499,99 ha	5 653	1 338 292	4 334	1 046 797	1 319	291 494
500,00–999,99 ha	1 415	980 508	1 321	917 622	94	62 886
1000,00 i więcej ha	561	940 203	491	796 275	70	143 929
Ogółem	365 709	5 112 427	296 800	4 074 366	68 909	1 038 061

* Liczba umów – w szt., powierzchnia – w ha, bez gruntów pod budynkami, również mieszkalnymi, wyodrębnionymi obiektami, gruntów o specyficznym charakterze (np. ze złożami kopalin i pod wodami), a także gruntów nierolnych. Zestawienie nie obejmuje także przypadków wyłączonych z analiz z uwagi na ekstremalnie wysokie czynsze.

** Łącznie z gruntami wyłączonymi z dzierżawy. Pozycja „wygasto lub rozwiązano” ma charakter wynikowy w grupach obszarowych („wydzierżawiono” minus „stan”). Pozycja „stan” zawiera przesunięcia w grupach w wyniku wyłączeń lub zmian obszaru aneksami oraz jako skutek zmian geodezyjno-gruntowych.

Powierzchnia liczona z dokładnością do 1 m², natomiast wartości podane w tabeli zostały zaokrąglone.

Źródło: dane KOWR.

2.2.5. Tworzenie ośrodków produkcji rolniczej

W 2020 r. zainicjowano proces tworzenia **ośrodków produkcji rolniczej (OPR)**. Z Zasobu WRSP wyodrębniono 3 nieruchomości, które wraz z innymi składnikami mienia, tworzą nierozzerwalną, zorganizowaną całość gospodarczą o powierzchni przekraczającej 50 ha, której podział byłby nieuzasadniony ekonomicznie. Po uzyskaniu stosownych zgód MRiRW przeprowadzono przetargi nieograniczone na wydzierżawienie tych nieruchomości na okres 10 lat. W wyniku powyższych działań powstały trzy Ośrodki Produkcji Rolniczej na terenie działania OT KOWR w Poznaniu, tj.:

- OPR Dąbki o powierzchni 274,2 ha – ukierunkowany na produkcję krzewów owocowych i ozdobnych oraz hodowlę zwierzyny łownej i koni ras szlacheckich,
- OPR Grąblewo o powierzchni 310,2 ha – ukierunkowany na chów i hodowlę bydła mlecznego,
- OPR Stara Dąbrowa o powierzchni 427,2 ha – ukierunkowany na produkcję trzody chlewnej. W związku z brakiem realizacji przez dzierżawcę zapisów umownych, umowa dzierżawy OPR Stara Dąbrowa została rozwiązana.

2.3. Grunty pozostające w Zasobie WRSP i ich rozdysponowanie

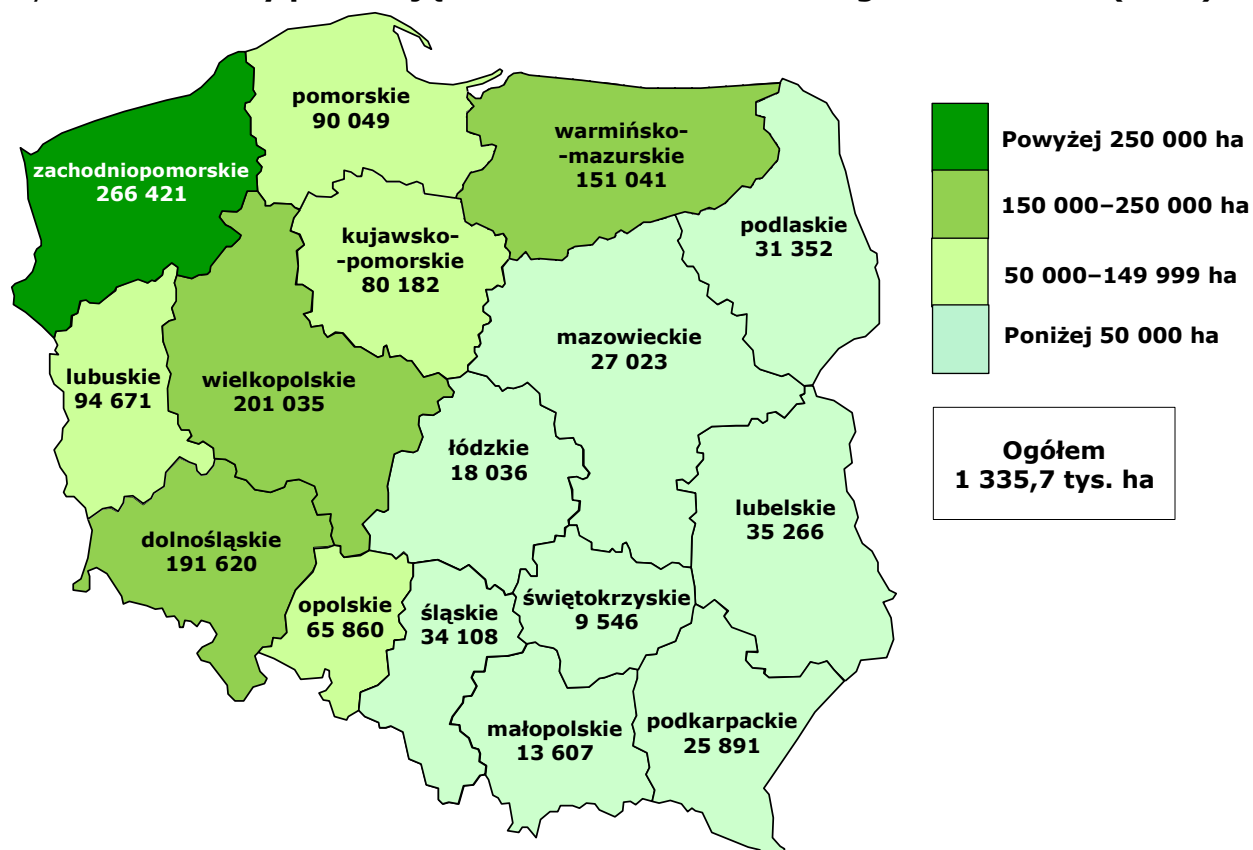
Według stanu na 31 grudnia 2023 r. w Zasobie WRSP znajdowały się nieruchomości Skarbu Państwa o powierzchni 1 335 707 ha.

Tabela 9. **Stan zagospodarowania gruntów Zasobu WRSP od początku działalności (tj. od 1992 r.) do 31 grudnia 2023 r. (w tys. ha)**

Grunty przejęte do Zasobu WRSP	4 759,8
Grunty rozdysponowane trwale, z tego:	3 424,1
– sprzedano	2 735,6
– przekazano, w tym nieodpłatnie	688,5
Ogółem pozostaje w Zasobie WRSP, z tego:	1 335,7
– w dzierżawie	1 038,1
– w trwałym zarządzie	16,9
– w wieczystym użytkowaniu	52,2
– w innych formach rozdysponowania „nietrwalego” (np. dożywotnie i bezumowne użytkowanie)	13,5
– „obce grunty w Zasobie WRSP” (grunty, które z mocy prawa przeszły w gestię innych podmiotów, lecz pozostają w ewidencji Zasobu do czasu ich protokolarnego przekazania tym podmiotom)	27,0
– pozostaje do rozdysponowania	188,0

Powierzchnia liczona z dokładnością do 1 m², natomiast wartości podane w tabeli zostały zaokrąglone.
Źródło: dane KOWR.

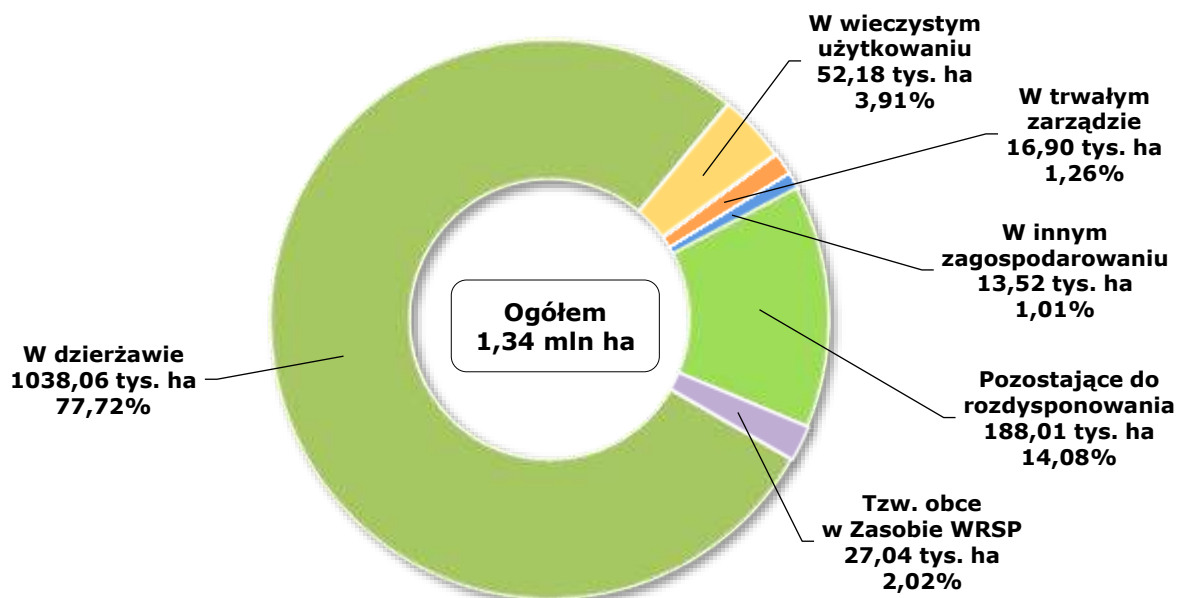
Wykres 11. **Grunty pozostające w Zasobie WRSP na 31 grudnia 2023 r. (w ha)**

Źródło: dane KOWR.

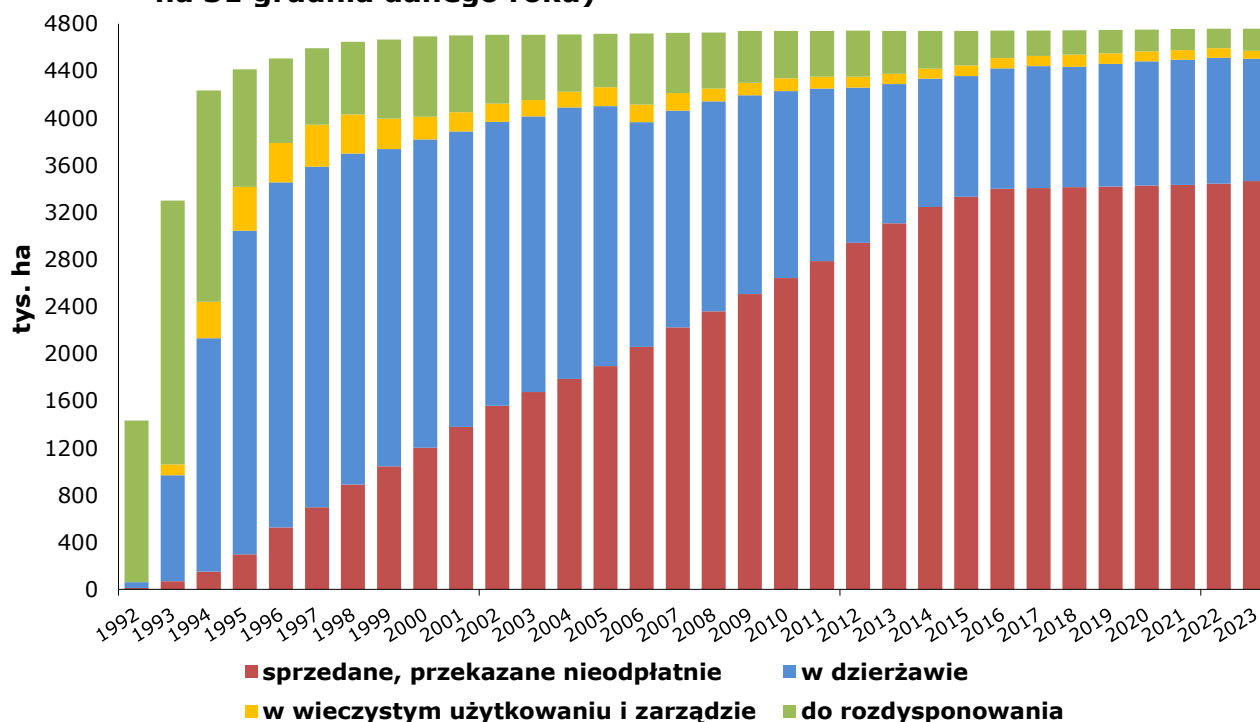
Powierzchnia gruntów Zasobu WRSP obejmowała także 27,0 tys. ha (2,0%) gruntów określanych jako „obce grunty w Zasobie”. Były to grunty, które z mocy prawa przeszły w zarząd lub na własność innych podmiotów, lecz nie zostały jeszcze protokolarnie przejęte. W powierzchni tej dominują grunty pokryte wodami płynącymi, fizycznie nieprzejęte jeszcze z Zasobu przez PGW Wody Polskie. Jeśli grunty te potraktuje się jako faktycznie trwale rozdysponowane, to ogółem z Zasobu WRSP ubyło **3 451,1 tys. ha** (tj. **72,5% powierzchni gruntów przejętych**).

Wykres 12. **Powierzchnia Zasobu WRSP (stan na 31 grudnia 2023 r.)**

Źródło: dane KOWR.

Wykres 13. **Rozdysponowanie gruntów Zasobu WRSP w latach 1992–2023 (wg stanu na 31 grudnia danego roku)**

Źródło: dane KOWR.

2.4. Inne zagadnienia związane z zagospodarowaniem mienia Zasobu

2.4.1. Zarząd i wieczyste użytkowanie nieruchomości Zasobu WRSP

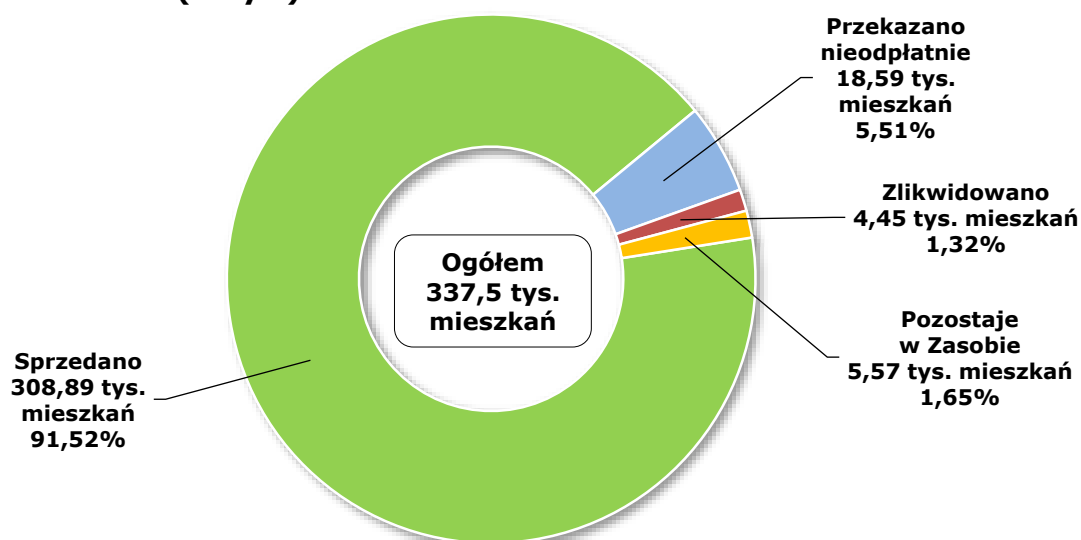
Formami użytkowania mienia Skarbu Państwa są: **zarząd (trwały zarząd) i wieczyste użytkowanie**. Obserwowany jest proces wygaszania zarządu oraz wieczystego użytkowania (zrzeczenie, wygaśnięcie, zamiana na prawo własności lub przekształcenie w prawo własności, sprzedaż wieczystemu użytkownikowi). Na 31 grudnia 2023 r. w obu tych formach znajdowało się **69,1 tys. ha**, z tego w zarządzie państwowych jednostek organizacyjnych nieposiadających osobowości prawnej – 16,9 tys. ha, a w wieczystym użytkowaniu – 52,2 tys. ha.

2.4.2. Mieszkania i infrastruktura mieszkaniowa

W wyniku restrukturyzacji mienia przejętego do Zasobu, głównie po zlikwidowanych ppgr, został wyodrębniony **majątek służący celom socjalnym**, w tym także mieszkania, które najemcy mogą wykupić na preferencyjnych warunkach.

Do 31 grudnia 2023 r. do Zasobu przejęto **337,5 tys. mieszkań**⁴¹. W 2023 r. – przede wszystkim z ujawnienia w wyniku przeprowadzonych inwentaryzacji, podziału lokali i korekty stanów ewidencyjnych – wprowadzono do ewidencji 24 mieszkania. Od początku działalności w 1992 r. do końca 2023 r. sprzedano **308,9 tys. mieszkań** (91,5% przejętych), w tym **110 – w 2023 r.** Od początku działalności trwale rozdysponowano w wyniku nieodpłatnego przekazania i wniesienia aportem 18,6 tys. mieszkań, w tym 19 mieszkań w 2023 r. Nieodpłatne przekazania dotyczyły uprawnionych podmiotów – spółdzielni i gmin, ponadto 1,8 tys. mieszkań wniesiono aportami do spółek. Zlikwidowano 4,5 tys. mieszkań. Według stanu na 31 grudnia 2023 r. w Zasobie WRSP pozostawało **5,6 tys. mieszkań** (tj. 1,7% przejętych mieszkań).

Wykres 14. **Rozdysponowanie mieszkań Zasobu WRSP wg stanu na 31 grudnia 2023 r. (w tys.)**

Źródło: dane KOWR.

⁴¹ Z uwzględnieniem 2,2 tys. mieszkań, które powstały w Zasobie WRSP (na skutek zakończenia inwestycji rozpoczętych, adaptacji na mieszkania innych pomieszczeń i podziału lokali), a także korekt stanów ewidencyjnych.

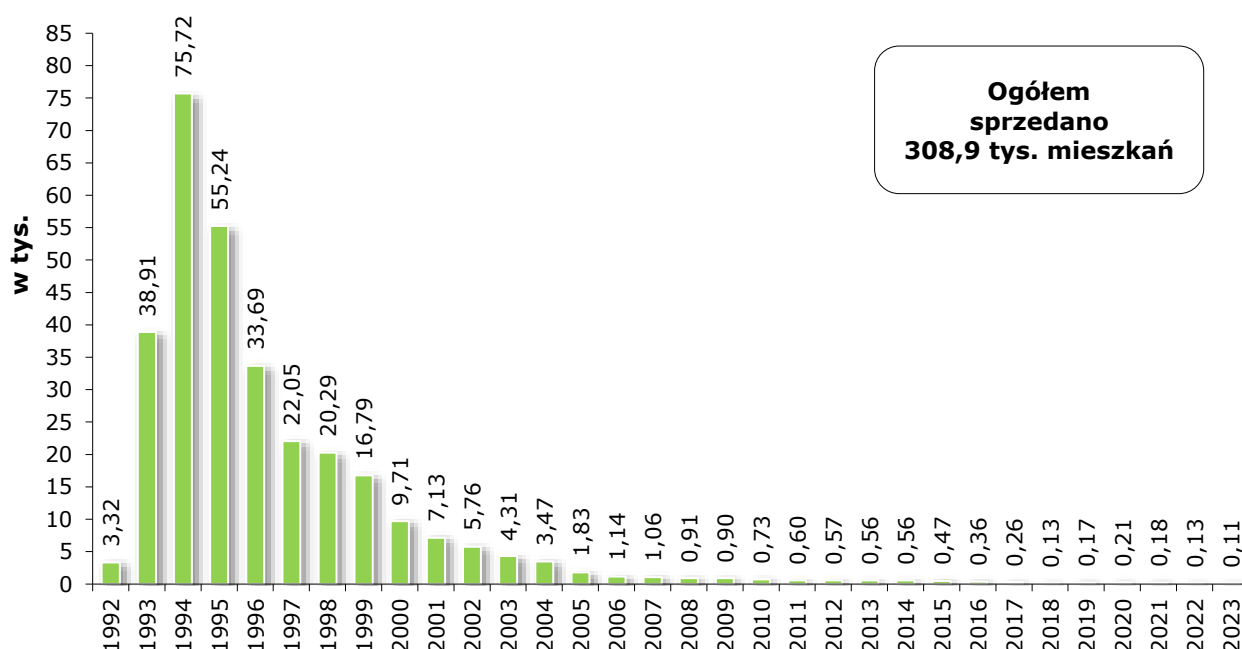
Liczba mieszkań sprzedawanych najemcom od 1994 r., w którym sprzedano blisko 75,7 tys. mieszkań, systematycznie się obniża. Pomimo przysługujących nabywcom bonifikat, a także szeroko stosowanej praktyki rozkładania ceny na raty, maleje zainteresowanie nabywaniem mieszkań na własność. W 2023 r. sprzedano 110 mieszkań, w 2022 r. – 127 mieszkań, w 2021 r. – 175 mieszkań, w 2020 r. – 213 mieszkań, w 2019 r. – 166 mieszkań, w 2018 r. – 128 mieszkań, w 2017 r. – 255 mieszkań, w 2016 r. – 364 mieszkania, a w 2015 r. – 470 mieszkań.

Do ważniejszych powodów spadku zainteresowania nabywaniem mieszkań na własność należą:

- wyczerpywanie się w Zasobie WRSP mieszkań o stosunkowo dobrym standardzie oraz atrakcyjnie zlokalizowanych, o czym może świadczyć fakt, iż część najemców nie skorzystała w ostatnich latach z przedstawionej oferty nabycia, mimo że wielokrotnie tę ofertę ponawiano,
- konieczność ponoszenia przez nabywców wszystkich kosztów utrzymania wykupionych mieszkań,
- brak chęci zakupu mieszkań na własność, niezależnie od ceny zakupu, przez część najemców nieposiadających spadkobierców zainteresowanych takimi mieszkaniami.

Część mieszkań pozostających nadal w Zasobie WRSP nie może być zaoferowana najemcom do nabycia z przyczyn formalnoprawnych, niektóre położone są w obiektach zabytkowych lub w budynkach niesłużących wyłącznie zaspokajaniu potrzeb mieszkaniowych albo funkcjonalnie związanych z działalnością gospodarczą, nie będące przeznaczonych do sprzedaży najemcom.

Wykres 15. **Sprzedaż mieszkań z Zasobu WRSP w latach 1992–2023**

Źródło: dane KOWR.

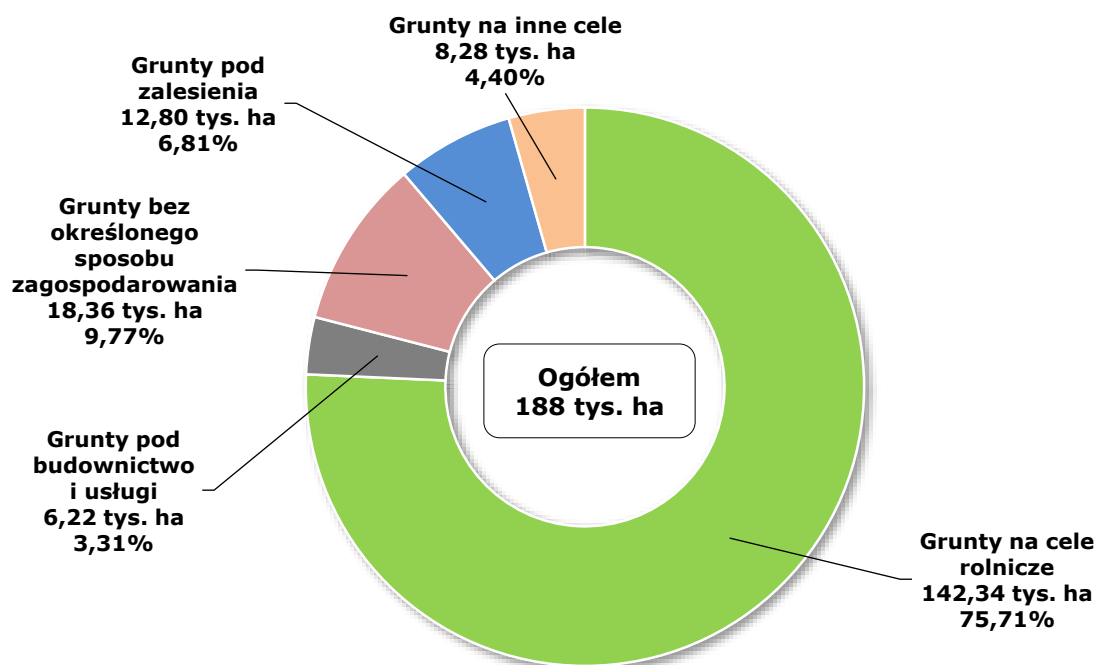
Pomimo że większość mieszkań przejętych do Zasobu została sprzedana najemcom lub przekazana uprawnionym podmiotom (zwłaszcza gminom i spółdzielniom mieszkaniowym), pozostające w Zasobie WRSP mieszkania nadal stanowią problem organizacyjny i finansowy.

Największe wydatki wiążą się z koniecznością dokonywania konserwacji i remontów mieszkań pozostających w Zasobie WRSP oraz związanej z nimi infrastruktury, pokrywaniem części kosztów związanych z utrzymaniem mieszkań, których najemcami są emeryci i renciści zwolnieni z opłacania czynszu najmu⁴², a także faktem, że pewna liczba lokatorów uchyla się od płacenia czynszu lub ponoszenia opłat za świadczone usługi (np. kanalizację, wywóz śmieci, utrzymywanie porządku na terenie).

2.4.3. Grunty do rozdysponowania

Na 31 grudnia 2023 r. w ogólnej powierzchni gruntów Zasobu pozostawało do rozdysponowania **188,0 tys. ha**, tj. o 21,4 tys. ha więcej niż na koniec 2022 r. Ocenia się, że znaczna część gruntów do rozdysponowania charakteryzuje się dużym rozdrobnieniem (zajmują 364,7 tys. działek) oraz innymi niekorzystnymi cechami (np. nieuregulowanymi stosunkami wodnymi, zakamienieniem, położeniem na skarpach, urwiskach i między wałami przeciwpowodziowymi). Średnia powierzchnia działki nierozdysponowanej wynosi 0,52 ha. W poszczególnych OT KOWR średnia powierzchnia waha się od 0,2 ha w południowo-wschodniej i centralnej Polsce do 1,3 ha w części północnej, południowej (woj. opolskie) i zachodniej. Tak duża liczba nieruchomości wymaga poniesienia znacznych nakładów pracy (w tym uregulowania stanu geodezyjno-prawnego), aby w przyszłości dokonać ich rozdysponowania.

Wykres 16. **Grunty Zasobu WRSP pozostające do rozdysponowania oraz szacunkowa ocena możliwości ich zagospodarowania według kierunków (stan na 31 grudnia 2023 r.)**

Źródło: dane KOWR.

Dokonana w jednostkach terenowych KOWR szacunkowa ocena przydatności tych gruntów do różnych celów (wg stanu na koniec 2023 r.) wskazała, że znaczna część gruntów (142,3 tys. ha – 75,7%) może być sprzedana lub wdzierżawiona kontrahentom KOWR

⁴² Na podstawie art. 47 ugrnSP.

na cele związane z produkcją rolną, z tym że większość z tych gruntów jest o niskiej przydatności rolniczej i znacznym rozdrobnieniu.

Kolejna grupa gruntów (27,3 tys. ha – 14,5%) określona jest, jako kwalifikująca się do wykorzystania w celach nierolniczych – zwłaszcza pod zalesienia i budownictwo, a także na cele rekreacji i związane z ochroną przyrody. Dla pozostałych gruntów (18,4 tys. ha – 9,8%) nie zdefiniowano możliwych kierunków ewentualnego wykorzystania. Ocenia się, że znaczna część tych gruntów charakteryzuje się dużym rozdrobnieniem oraz innymi niekorzystnymi cechami (np.: nieuregulowanymi stosunkami wodnymi, zakamienieniem, położeniem na skarpach, urwiskach i między wałami przeciwpowodziowymi).

2.4.4. Pozostałe zagadnienia w obszarze gospodarowania Zasobem WRSP

W obszarze gospodarowania Zasobem WRSP wpływ na realizację powierzonych zadań KOWR mają m.in.:

- **brak w wielu gminach obowiązujących miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, a także wieloznaczność (alternatywność) zapisów w studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz związana z tym niepewność co do przyszłej funkcji nieruchomości.** Może to utrudniać identyfikację gruntów, które są i mają być w przyszłości przeznaczone na cele rolne. Przykładem może być uwzględnianie w studiach dla terenu całych gmin bądź ich znacznej części możliwości lokalizacji np.: siłowni wiatrowych, usług rekreacyjnych i turystycznych lub aktywizacji gospodarczej. Przy ograniczonej możliwości ustalenia, które tereny będą w przyszłości służyć wyłącznie produkcji rolniczej, a które można wykorzystać w alternatywny sposób, trudno jest określić wartość rynkową gruntów, a na jej podstawie – właściwą cenę sprzedaży. W takich sytuacjach podejmowanie decyzji o sprzedaży nieruchomości przez KOWR jest utrudnione;
- **trudności w odzyskaniu władania nieruchomością od byłych dzierżawców oraz innych bezumownych użytkowników (BUM) w wypadku odmowy dobrowolnego wydania nieruchomości.** Problem bezumownego korzystania i odmowy wydania KOWR nieruchomości Zasobu WRSP jest zauważalny od lat w skali całego kraju. Podejmowane są działania systemowe, których celem jest wyeliminowanie lub znaczące ograniczenie skali tego zjawiska. Według stanu na 31 grudnia 2023 r. w bezumownym użytkowaniu znajdowały się nieruchomości Zasobu WRSP o powierzchni **11,2 tys. ha**. Odmowa wydania nieruchomości dotyczyła w większości byłych dzierżawców (96,1%). W przypadkach, w których stwierdzono bezprawne zajęcie gruntów Zasobu WRSP, a użytkownicy odmawiają ich wydania, KOWR powiadamia odpowiednie instytucje o podejrzeniu popełnienia przestępstwa.

Niezależnie od tego bezumowni użytkownicy (zarówno byli dzierżawcy, jak i osoby samowolnie zajmujące grunty Zasobu WRSP) są wzywani do wydania nieruchomości. W przypadku odmowy wydania w określonym terminie KOWR występuje z pozwami do sądów, a kiedy jest to możliwe, kierowane są wnioski bezpośrednio do komornika. Za okres bezumownego korzystania z nieruchomości naliczane jest wynagrodzenie, które

od 3 grudnia 2011 r. stanowiło równowartość pięciokrotności wywoławczej wysokości czynszu, który byłby należny od tej nieruchomości, gdyby była ona przedmiotem umowy dzierżawy po przeprowadzeniu przetargu. Po wejściu w życie w dniu 26 czerwca 2019 r. ustawy z 26 kwietnia 2019 r. o zmianie ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego i niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 1080) 6-krotnie podniesiono wysokość wynagrodzenia za bezumowne korzystanie z nieruchomości wchodzącej w skład Zasobu WRSP – obecnie osoba władająca nieruchomością wchodzącą w skład Zasobu bez tytułu prawnego jest zobowiązana do zapłaty na rzecz KOWR wynagrodzenia za korzystanie z tej nieruchomości w wysokości stanowiącej **30-krotność wywoławczej wysokości czynszu, który byłby należny od tej nieruchomości, gdyby była ona przedmiotem umowy dzierżawy po przeprowadzeniu przetargu**. Spowodowało to **zwiększenie skuteczności przejmowania przez KOWR odzyskiwania powierzchni z bezumownego użytkowania**, gdyż w ciągu 5 lat uległa ona zmniejszeniu o **56,8%** (na koniec 2018 r. wyniosła 25,9 tys. ha, po wejściu w życie ustawy – na koniec 2019 r. zmniejszyła się do 17,3 tys. ha, na koniec 2020 r. – do 11,1 tys. ha, na koniec 2021 r. – do 8,1 tys. ha, na koniec 2022 r. – do 7,3 tys. ha, a na koniec 2023 r. powierzchnia wynosiła 11,2 tys. ha). Wsparciem w odzyskiwaniu gruntów użytkowanych bez tytułu prawnego z Zasobu WRSP było zarówno zwiększenie opłaty za bezumowne użytkowanie do 30-krotności czynszu dzierżawnego, jak i wprowadzenie ustawowego wymogu posiadania tytułu prawnego do gruntów Zasobu WRSP zgłaszanych do płatności bezpośrednich w celu uzyskania tych płatności. Dodatkowo bezumowny użytkownik nie może uczestniczyć w przetargach organizowanych przez KOWR w okresie 5 lat od momentu niewydania nieruchomości na wezwanie KOWR.

2.5. Nadzór właścicielski nad mieniem Zasobu WRSP

Rozdysponowanie większości mienia Zasobu WRSP w różnych formach powoduje, że istotnym zadaniem jest nadzór właścicielski sprawowany przez KOWR. Jednym z głównych celów nadzoru jest zapewnienie prawidłowego wykorzystywania majątku Skarbu Państwa przez jego użytkowników, w tym także zgodności sposobu jego użytkowania z zapisami zawartymi w umowach oraz z wymogami wynikającymi z przepisów szczególnych. Nadzorem objęte są też nieruchomości trwale rozdysponowane, gdzie na nabywców nałożone zostały określone zobowiązania. KOWR sprawuje nadzór właścicielski nad sposobem wykorzystywania mienia Zasobu WRSP przekazanego użytkownikom poprzez wszystkie swoje komórki organizacyjne, zwłaszcza przez oddziały terenowe.

Pomimo zmniejszającej się liczby obiektów budowlanych pozostających w Zasobie w 2023 r. KOWR nadal przeznaczał środki finansowe na ich remonty, konserwację i modernizację.

Nadzór właścicielski prowadzony nad realizacją obowiązków wynikających z umów dotyczących zagospodarowania Zasobu WRSP jest niezbędny głównie dla oceny prawidłowego i zgodnego z przeznaczeniem wykorzystania nieruchomości na zasadach określonych w umowie (decyzji).

W ramach realizowanego nadzoru właścicielskiego w 2023 r. przeprowadzono między innymi kontrolę wykonywania obowiązków wynikających z umów lub decyzji dokonując lustracji w terenie. Przeprowadzono **5 381 kontroli** dotyczących:

- **3 932 umów dzierżawy** nieruchomości (w tym 646 umów nieruchomości zabudowanych i 3 286 umów nieruchomości niezabudowanych),
- **459 umów sprzedaży nieruchomości**, których cena rozłożona została **na raty**,
- **4 umów sprzedaży nieruchomości** obejmującej **obiekty zabytkowe**,
- **367 umów nieodpłatnego przekazania nieruchomości** na własność jednostkom samorządu terytorialnego, w myśl art. 24 ust. 5 pkt 1 i 2 ustawy o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa, na cele związane z inwestycjami infrastrukturalnymi służącymi wykonywaniu zadań własnych,
- **616 nieruchomości w użytkowaniu wieczystym**,
- **3 umów administrowania**.

Dzierżawa nieruchomości Zasobu WRSP

W wyniku kontroli 3 932 umów dzierżawy, w odniesieniu do 1 912 umów nie stwierdzono żadnych uchybień i nieprawidłowości w wywiązywaniu się dzierżawców z postanowień zawartej umowy. W pozostałych 2 020 umowach stwierdzono ogółem 3 176 uchybień, z czego 985 dotyczyło 369 umów dzierżawy nieruchomości zabudowanych, a 2 191 uchybień odnosiło się do 1 651 umów dzierżawy nieruchomości niezabudowanych.

Sprzedaż nieruchomości Zasobu WRSP

Przeprowadzono kontrole 459 umów sprzedaży nieruchomości, których cena została rozłożona na raty lub w umowach sprzedaży zapisano inne zobowiązania nabywcy. Kontrole te wykazały 54 uchybienia. Natomiast kontrola 4 umów sprzedaży nieruchomości obejmujących obiekty zabytkowe wykazała jedno uchybienie.

Nieodpłatne przekazanie nieruchomości Zasobu WRSP

Przeprowadzone kontrole 367 umów nieodpłatnego przekazania nieruchomości na własność, w 105 wypadkach wykazały nieprawidłowości w sposobie użytkowania nieruchomości przekazanych nieodpłatnie jednostkom samorządu terytorialnego. W odniesieniu do jednej umowy nieodpłatnego przekazania nieruchomości na własność na rzecz innych podmiotów stwierdzono uchybienie. KOWR w odniesieniu do 34 umów zażądał zwrotu aktualnej wartości pieniężnej tych nieruchomości.

Inne umowy (decyzje)

W wyniku kontroli 616 nieruchomości w użytkowaniu wieczystym, w 67 przypadkach stwierdzono nieprawidłowości. Kontrola trzech umów administrowania nie wykazała nieprawidłowości. Szczegółowe tabele dotyczące gospodarowania przez KOWR Zasobem Własności Rolnej Skarbu Państwa zamieszczono w **aneksie nr 2**.

3. REALIZACJA ZADAŃ WYNIKAJĄCYCH Z USTAWY O KSZTAŁTOWANIU USTROJU ROLNEGO

Uregulowania objęte **ustawą z dnia 11 kwietnia 2003 r. o kształtowaniu ustroju rolnego** (Dz. U. z 2024 r. poz. 423) – zwaną dalej **ukur** – stanowią jeden z elementów polityki rolnej państwa prowadzonej m.in. w trosce o zapewnienie bezpieczeństwa żywnościowego obywateli oraz sprzyjanie rozwojowi obszarów wiejskich. Przepisy ww. ustawy, wraz z kolejnymi jej nowelizacjami, mają na celu wzmocnienie ochrony i rozwoju gospodarstw rodzinnych, zapewnienie właściwego zagospodarowania gruntów rolnych w Rzeczypospolitej Polskiej oraz wspieranie zrównoważonego rolnictwa prowadzonego w zgodzie z wymogami dobrej praktyki rolniczej i ochrony środowiska. W myśl art. 23 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej **gospodarstwa rodzinne** stanowią podstawę ustroju rolnego państwa⁴³. Zgodnie z art. 5 ust. 1 ukur **gospodarstwo rodzinne** zostało prawnie zdefiniowane, jako prowadzone przez rolnika indywidualnego gospodarstwo rolne, w którym łączna powierzchnia użytków rolnych jest nie większa niż 300 ha.

W 2023 r. Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa realizował m.in. **zadania określone w ustawie o kształtowaniu ustroju rolnego** związane z:

- poprawą struktury obszarowej gospodarstw rolnych,
- przeciwdziałaniem nadmiernej koncentracji nieruchomości rolnych,
- zapewnieniem prowadzenia działalności rolniczej w gospodarstwach rolnych przez osoby o odpowiednich kwalifikacjach,
- wspieraniem rozwoju obszarów wiejskich,
- wdrażaniem i stosowaniem instrumentów wsparcia rolnictwa,
- aktywną polityką rolną państwa.

Na podstawie przepisów ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego KOWR mógł m.in. **nabywać nieruchomości rolne na rynku prywatnym. Nabyte nieruchomości wchodzą w skład Zasobu WRSP, a następnie są przeznaczane głównie na powiększanie przez miejscowych rolników indywidualnych ich gospodarstw rodzinnych.**

Przywołana powyżej ustawa, dając prawne podstawy nabywania nieruchomości rolnych do Zasobu WRSP, spowodowała zwiększenie zakresu oddziaływania państwa na politykę

⁴³ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. Nr 78, poz. 483, z późn. zm.).

rolną kraju. Przepisy ukur umożliwiają m.in. wykorzystanie gruntów rolnych pochodzących z obrotu prywatnego do wspierania pozytywnych przemian strukturalnych w rolnictwie oraz wprowadzają mechanizmy wspierające rozwój gospodarstw rodzinnych.

Ustawa o kształtowaniu ustroju rolnego reguluje m.in. **obróć określonymi ustawą nieruchomościami rolnymi na rynku prywatnym** (np. jeśli nabycie takich nieruchomości rolnych następuje między osobami fizycznymi, osobami prawnymi). Pod pojęciem „nabycie nieruchomości rolnej” należy rozumieć przeniesienie własności nieruchomości rolnej lub nabycie własności nieruchomości rolnej w wyniku dokonania czynności prawnej lub orzeczenia sądu, albo organu administracji publicznej, a także innego zdarzenia prawnego. Do **nabycia nieruchomości rolnej** może dochodzić m.in. w wyniku: sprzedaży, zamiany, darowizny, zniesienia współwłasności, stwierdzenia nabycia spadku, działu spadku, podziału majątku wspólnego, przysądzenia własności, wniesienia nieruchomości, jako aportu do spółki handlowej, podziału spółki, przekształcenia spółki cywilnej w spółkę kapitałową, łączenia spółek kapitałowych.

Przepisy ukur dotyczące **nabycia nieruchomości rolnej** stosuje się odpowiednio także do nabycia:

- 1) użytkowania wieczystego nieruchomości rolnej albo udziału w użytkowaniu wieczystym nieruchomości rolnej,
- 2) udziału we współwłasności nieruchomości rolnej,
- 3) gospodarstwa rolnego.

Nabywcami nieruchomości rolnych mogą być wyłącznie rolnicy indywidualni, chyba że ukur stanowi inaczej. Określone ustawą **wyjątki** od powyższej reguły dotyczą m.in. nabycia nieruchomości rolnej:

- 1) przez:
 - a) osobę bliską zbywcy,
 - b) jednostkę samorządu terytorialnego,
 - c) Skarb Państwa lub działający na jego rzecz KOWR,
 - d) osoby prawne działające na podstawie przepisów o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej, o stosunku Państwa do innych kościołów i związków wyznaniowych oraz o gwarancjach wolności sumienia i wyznania,
 - e) parki narodowe, w przypadku nabycia nieruchomości rolnej na cele związane z ochroną przyrody,
 - f) spółdzielnię produkcji rolnej,
 - g) członek spółdzielni produkcji rolnej, mającego wkład gruntowy w tej spółdzielni, w przypadku zbycia na jego rzecz wkładu gruntowego przez innego członka tej samej spółdzielni,
- 2) o powierzchni mniejszej niż 1 ha,
- 3) w wyniku dziedziczenia oraz zapisu windykacyjnego,
- 4) na podstawie art. 151 lub art. 231 Kodeksu cywilnego,
- 5) w toku postępowania restrukturyzacyjnego w ramach postępowania sanacyjnego,
- 6) w toku postępowania egzekucyjnego i upadłościowego,

- 7) w wyniku zniesienia współwłasności, podziału majątku wspólnego po ustaniu małżeństwa oraz działu spadku,
- 8) w wyniku podziału albo łączenia spółek handlowych,
- 9) położonej na obszarze górniczym lub terenie górniczym w rozumieniu ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. – Prawo geologiczne i górnicze,
- 10) w wyniku przekształcenia przedsiębiorcy albo spółki cywilnej w spółkę handlową na podstawie przepisów ustawy z dnia 15 września 2000 r. – Kodeks spółek handlowych.

Ponadto nieruchomość rolna o powierzchni **1 ha lub większej** może być też nabyta przez osobę niebędącą rolnikiem indywidualnym (lub innym uprawnionym podmiotem) po wcześniejszym uzyskaniu stosownej **zgody Dyrektora Generalnego KOWR** (tj. zgody, o której mowa w **art. 2a ust. 4** ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego). Zgoda taka wyrażana jest w drodze **decyzji administracyjnej** na wniosek złożony przez strony postępowania (czyli zbywcę i nabywcę danej nieruchomości rolnej). W tych sprawach organem wyższego stopnia jest minister właściwy do spraw rozwoju wsi.

Jednocześnie należy wskazać, że przepisy ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego m.in. **nie dotyczą nabycia takich nieruchomości rolnych:**

- a) w których powierzchnia użytków rolnych jest mniejsza niż 0,3 ha (do 5 października 2023 r. – w których powierzchnia była mniejsza niż 0,3 ha),
- b) które są drogami wewnętrznymi,
- c) które w całości położone są na obszarach przeznaczonych w planach zagospodarowania przestrzennego na cele inne niż rolne,
- d) w których grunty oznaczone w ewidencji gruntów i budynków jako grunty pod stawami stanowią co najmniej 70% powierzchni nieruchomości,
- e) które wchodzą w skład Zasobu WRSP, o którym mowa w ustawie z dnia 19 października 1991 r. o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa,
- f) które zostały sprzedane na podstawie art. 42 ust. 1 lub 6 ustawy z dnia 19 października 1991 r. o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa,
- g) które zostały nabyte na podstawie art. 6 ustawy z dnia 24 lutego 1989 r. o zmianie ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników indywidualnych i członków ich rodzin oraz o zmianie ustawy o podatku rolnym.

Ponadto należy podkreślić, że ustawa o kształtowaniu ustroju rolnego nie dotyczy także nabycia nieruchomości **gruntowych innych niż rolne** (tj. budowlanych, przemysłowych, leśnych itp.) oraz **nieruchomości lokalowych** (samodzielnych lokali wraz z udziałem w nieruchomości wspólnej). Przepisy ww. ustawy dotyczą natomiast **nieruchomości tzw. mieszanych** (tj. w części rolnych, a w części innych niż rolne).

Ustawodawca przyznał Krajowemu Ośrodkowi Wsparcia Rolnictwa **uprawnienia** służące do realizacji wyżej wymienionych zadań ustawowych, m.in. w zakresie:

- 1) wydawania przez Dyrektora Generalnego KOWR decyzji administracyjnych dotyczących zgód na nabycie nieruchomości rolnych (tj. zgód, o których mowa w art. 2a ust. 4 ukur),

- 2) wydawania przez Dyrektora Generalnego KOWR decyzji administracyjnych dotyczących zgód na zbycie nieruchomości oraz oddanie ich w posiadanie innym podmiotom przed upływem 5 lat od nabycia (tj. zgód, o których mowa w art. 2b ust. 3 ukur),
- 3) prawa pierwokupu oraz prawa nabycia nieruchomości rolnych – w przypadku zbywania nieruchomości rolnych,
- 4) nabywania na własność Skarbu Państwa nieruchomości rolnych w celu poprawy struktury obszarowej gospodarstw rolnych – na pisemne wystąpienie właściciela danej nieruchomości rolnej,
- 5) prawa nabycia nieruchomości rolnych od spółek osobowych, które są właścicielem lub użytkownikiem wieczystym nieruchomości rolnej o powierzchni co najmniej 5 ha albo nieruchomości rolnych o łącznej powierzchni co najmniej 5 ha – w przypadku zmiany wspólnika lub przystąpienia nowego wspólnika do spółki,
- 6) prawa pierwokupu oraz prawa nabycia udziałów i akcji spółek kapitałowych, które są właścicielami lub użytkownikami wieczystymi nieruchomości rolnej o powierzchni co najmniej 5 ha albo nieruchomości rolnych o łącznej powierzchni co najmniej 5 ha – w przypadku zbywania udziałów lub akcji takich spółek,
- 7) obejmowania i nabywania – za zgodą ministra właściwego do spraw rozwoju wsi – akcji i udziałów w spółkach handlowych,
- 8) występowania do sądu o nabycie własności nieruchomości rolnej za zapłatą określonej ceny – w przypadku niewywiązania się nabywcy z obowiązków określonych ustawą,
- 9) występowania do sądu z powództwem o stwierdzenie nieważności czynności prawnej – jeżeli została ona dokonana niezgodnie z przepisami ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego.

Równoległe ustawodawca nałożył na Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa **obowiązki**, do których zaliczyć należy m.in.:

- 1) nabywanie przez KOWR nieruchomości rolnych na pisemne żądanie zbywcy – w przypadku niewyrażenia określonej zgody na nabycie nieruchomości rolnej,
- 2) obejmowanie i nabywanie – na wniosek ministra właściwego do spraw rozwoju wsi – akcji i udziałów w spółkach handlowych,
- 3) sprawowanie nadzoru nad spełnianiem przez nabywców nieruchomości rolnych zobowiązań oraz warunków określonych w ustawie, tj.:
 - a) zobowiązania do prowadzenia działalności rolniczej na nabytej nieruchomości – jeżeli nabycie nieruchomości rolnej nastąpiło za zgodą Dyrektora Generalnego KOWR wyrażoną w formie decyzji administracyjnej wydanej na wniosek zbywcy oraz nabywcy – osoby fizycznej,
 - b) zobowiązania do zamieszkiwania w okresie 5 lat od dnia nabycia nieruchomości na terenie gminy, na obszarze której położona jest jedna z nieruchomości rolnych, która wejdzie w skład tworzonego gospodarstwa rodzinnego, albo powiększonego gospodarstwa rolnego – jeżeli nabycie nieruchomości rolnej nastąpiło za zgodą Dyrektora Generalnego KOWR wyrażoną w formie decyzji administracyjnej wydanej na wniosek nabywcy – osoby fizycznej,

- c) zobowiązania do rozpoczęcia realizacji inwestycji celu publicznego w terminie 12 miesięcy od dnia nabycia nieruchomości rolnej oraz zrealizowania tej inwestycji w terminie określonym we wniosku – jeżeli nabycie nieruchomości rolnej nastąpiło za zgodą Dyrektora Generalnego KOWR wyrażoną w formie decyzji administracyjnej wydanej na wniosek inwestora,
- d) obowiązku wykorzystywania nabytej nieruchomości rolnej na cele rolnicze – jeżeli nabycie nieruchomości rolnej nastąpiło za zgodą Dyrektora Generalnego KOWR wyrażoną w formie decyzji administracyjnej wydanej na wniosek uczelni,
- e) obowiązku prowadzenia przez nabywcę nieruchomości rolnej gospodarstwa rolnego, w skład którego weszła nabyta nieruchomość rolna, przez okres co najmniej 5 lat od dnia nabycia przez niego tej nieruchomości, a w przypadku osoby fizycznej – prowadzenia tego gospodarstwa osobiście,
- f) ograniczeń w zbyciu nieruchomości oraz oddaniu jej w posiadanie innym podmiotom – w okresie 5 lat od nabycia przez niego danej nieruchomości rolnej.

3.1. Istotne zmiany przepisów ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego wprowadzone w 2023 r.

W 2023 r. ustawa z dnia 11 kwietnia 2003 r. o kształtowaniu ustroju rolnego była sześciokrotnie nowelizowana. Pierwsza z przywołanych nowelizacji dokonana została ustawą z dnia 26 stycznia 2023 r. o fundacji rodzinnej (Dz. U. z 2023 r. poz. 326, z późn. zm). Nowelizacją wprowadzono nowe wyjątki ustawowe do katalogów określonych w art. 2a ust. 3, art. 2b ust. 4 oraz art. 4 ust. 4 ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego. Wprowadzenie tych zmian powodowało, iż od 22 maja 2023 r. nabycie nieruchomości rolnej przez fundację rodzinną od jej fundatora oraz przez beneficjenta fundacji rodzinnej (będącego osobą bliską fundatora fundacji rodzinnej) od fundacji rodzinnej – nie wymagało już uzyskania zgody, o której mowa w art. 2a ust. 4 ukur. Fundacja rodzinna miała również możliwość zbycia nieruchomości rolnej na rzecz beneficjenta fundacji rodzinnej (będącego osobą bliską fundatora tej fundacji rodzinnej) – bez konieczności wcześniejszego uzyskania zgody, o której mowa w art. 2b ust. 3 ukur. W takiej sytuacji KOWR nie przysługiwało prawo nabycia nieruchomości rolnej (tj. uprawnienie, o którym mowa w art. 4 ust. 1 ukur). Zmiany zostały uchylone ustawą z dnia 13 lipca 2023 r. o zmianie ustawy o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa oraz niektórych innych ustaw, która weszła w życie 5 października 2023 r.

Druga z nowelizacji dokonana została ustawą z dnia 8 lutego 2023 r. o Planie Strategicznym dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023–2027 (Dz. U. 2024 r. poz. 261), która weszła w życie 15 marca 2023 r. W zakresie regulacji zawartych w przepisach ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego wprowadzone zmiany dotyczyły odpowiednio art. 2a w ust. 4 pkt 3 oraz w art. 2b ust. 4 pkt 1 – gdzie uwzględniono podmioty, którym przyznano pomoc finansową w ramach określonego poddziałania (w ramach PROW na lata 2014–2020) oraz wskazanej interwencji (w ramach „Planu Strategicznego dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023–2027”) ze względu na rozpoczęcie działalności przez młodych rolników.

Kolejna z przywołanych nowelizacji dokonana została ustawą z dnia 9 marca 2023 r. o zmianie ustawy o przygotowaniu i realizacji inwestycji w zakresie obiektów energetyki jądrowej oraz inwestycji towarzyszących oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2023 r. poz. 595), która weszła w życie 13 kwietnia 2023 r. Wówczas do art. 2a ust. 3 pkt 1 ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego dodano dwa nowe podmioty (tj. osoby, które zbyły nieruchomości rolne na cele wynikające z przepisów ustawy z dnia 9 marca 2023 r. oraz inwestora, o którym tam mowa), które mogą nabywać określone nieruchomości rolne bez konieczności wcześniejszego uzyskania zgody na to nabycie (tj. zgody, o której mowa w art. 2a ust. 4 ukur). Ponadto zbycie nieruchomości rolnej na rzecz wskazanego wyżej inwestora nie wymaga już wcześniejszego uzyskania zgody wskazanej w art. 2b ust. 3 ukur. W określonych sytuacjach wyłączono także przysługujące KOWR prawo pierwokupu oraz prawo nabycia, jeżeli przywołany wyżej inwestor będzie nabywać nieruchomość rolną na powyższe cele.

Czwarta nowelizacja dokonana została ustawą z dnia 7 lipca 2023 r. o zmianie ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2023 r. poz. 1688). Zmianą, która weszła w życie 24 września 2023 r., określone zostało nowe brzmienie art. 2a w ust. 4d pkt 3 ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego. Zmiana ta ma charakter porządkujący, który wynika z dostosowania przepisów do nowych instrumentów i rozwiązań wprowadzonych przywołaną ustawą z dnia 7 lipca 2023 r.

Kolejna nowelizacja ukur dokonana została ustawą z dnia 13 lipca 2023 r. o zmianie ustawy o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2023 r. poz. 1890). Wprowadzona zmiana przepisów (która weszła w życie 16 października 2023 r.) ma na celu zapewnienie tożsamego traktowania tak jak Spółkę Celową (o której mowa w ustawie z dnia 10 maja 2018 r. o Centralnym Porcie Komunikacyjnym) także spółek, które może ona utworzyć samodzielnie albo z innymi podmiotami – w odniesieniu do regulacji zawartych w art. 2a ust. 3 pkt 1, w art. 2b ust. 4 pkt 1, w art. 3 ust. 5 pkt 1 oraz w art. 4 ust. 4 pkt 2 ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego.

Szósta nowelizacja przepisów ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego dokonana została ustawą z dnia 13 lipca 2023 r. o zmianie ustawy o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2023 r. poz. 1933). Ustawodawca przede wszystkim doprecyzował oraz uporządkował dotychczasowe przepisy ukur, a także wprowadził szereg istotnych uregulowań wpływających na dokonywany na rynku prywatnym obrót m.in. nieruchomościami rolnymi. Z dniem 5 października 2023 r. nastąpiła m.in. zmiana dotychczasowego brzmienia części przepisów ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego, przy czym poza zmianami typowo doprecyzowującymi, znalazły się tu też postanowienia zasługujące na ich wymienienie. Do uregulowań tych zaliczyć należy przede wszystkim zmianę brzmienia:

- a) art. 1a pkt 1 lit. b) ustawy – przepisów ustawy nie stosuje się do nabycia takich nieruchomości rolnych, w których powierzchnia użytków rolnych jest mniejsza niż 0,3 ha (wcześniej – w których powierzchnia była mniejsza niż 0,3 ha) – zmiana ta

skutkuje tym, że do nabycia niektórych nieruchomości tzw. mieszanych nie stosuje się już przepisów ww. ustawy,

- b) art. 2a ust. 3 pkt 1 lit. h) ustawy – nabycie nieruchomości rolnej przez spółdzielnię produkcji rolnej już w każdym przypadku nie wymaga wcześniejszego uzyskania zgody na to nabycie,
- c) art. 3 ust. 2 oraz art. 4 ust. 5 ustawy – w odniesieniu do podmiotów zobowiązanych do dokonywania zawiadomień KOWR o przysługującym mu prawie pierwokupu oraz prawie nabycia nieruchomości rolnych, m.in. zwiększając rolę notariuszy,
- d) art. 3 ust. 5 pkt 1 lit. e) ustawy – w określonych przypadkach KOWR przysługuje prawo pierwokupu nieruchomości rolnej kupowanej przez spółdzielnię produkcji rolnej,
- e) art. 6 ust. 2 pkt 2 ustawy – kwalifikacje rolnicze ma m.in. osoba posiadająca co najmniej 5-letni staż pracy w rolnictwie,
- f) art. 7 ust. 5, 5a i 7 ustawy – wprowadzone dodatkowo zostały określone wymogi dotyczące m.in. oświadczeń składanych w umowie przez każdego nabywcę nieruchomości rolnej,
- g) art. 9 ust. 3 ustawy – zmianie uległ sposób ustalania ceny w sytuacji, gdy nabywca nieruchomości rolnej nie wywiązuje się z ciążących na nim obowiązków, a KOWR wystąpi do sądu o jej nabycie,
- h) art. 9a ustawy – w określonych ustawą sytuacjach KOWR może wystąpić do sądu o nabycie przez KOWR własności takiej nieruchomości rolnej, która została nabyta na podstawie szczególnego przepisu (tj. przepisu art. 1b ww. ustawy).

Jednocześnie należy wskazać, że przywołaną wyżej nowelizacją do ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego dodane zostały także nowe uregulowania, które m.in. dotyczą:

- 1) dodania do katalogu osób bliskich (określonego w art. 2 pkt 6 ustawy) także: rodziców małżonka oraz ojczyma i macochy,
- 2) uchylecia regulacji odnoszących się do fundacji rodzinnych oraz jej beneficjentów,
- 3) przekształcenia spółki handlowej, będącej właścicielem bądź użytkownikiem wieczystym nieruchomości rolnej, w inną spółkę handlową – takie przekształcenie w świetle ww. ustawy nie jest już traktowane jako zdarzenie skutkujące nabyciem nieruchomości rolnej,
- 4) dodania w art. 2a ust. 4 pkt 1 nowej, czwartej przesłanki warunkującej wyrażenie przez Dyrektora Generalnego KOWR zgody na nabycie danej nieruchomości rolnej, na wniosek składany przez zbywcę – tj. przesłanki stanowiącej, iż „cena sprzedaży nieruchomości rolnej nie może być niższa niż 95% ceny zawartej w ogłoszeniu o nieruchomości rolnej”,
- 5) dodania do art. 2b ustawy przepisów ust. 3b i 3c określających wymogi dotyczące wniosku o wyrażenie zgody na zbycie nieruchomości lub oddanie jej w posiadanie innym podmiotom przed upływem 5 lat od dnia nabycia (tj. zgody, o której mowa w art. 2b ust. 3 ustawy), a także dołączanych do tego wniosku dokumentów,
- 6) dodania nowych wyjątków (do katalogu określonego w art. 2b ust. 4), gdy wcześniejsze zbycie (lub oddanie w posiadanie) nie będzie już wymagało uzyskania zgody, o której mowa w art. 2b ust. 3 ustawy,

- 7) wprowadzenia do ustawy art. 2ba, zgodnie z którym zgoda wydana na podstawie art. 2a ust. 4 oraz 2b ust. 3 jest ważna rok od dnia, w którym decyzja ją wyrażająca stała się ostateczna,
- 8) dodania przepisu wprowadzającego pierwszeństwo dla KOWR w wykonaniu prawa pierwokupu nieruchomości rolnej – w przypadku zbiegu uprawnień ustawowych przysługujących dotychczas kilku podmiotom jednocześnie (art. 3 ust. 4a ustawy),
- 9) dodania nowych wyjątków (do katalogów określonych w art. 3 ust. 5 oraz art. 4 ust. 4), w których KOWR nie będzie przysługiwało już prawo pierwokupu oraz prawo nabycia,
- 10) objęcia przepisami ustawy w zakresie przysługującego KOWR prawa pierwokupu oraz prawa nabycia udziałów/akcji także określonych ustawą spółek dominujących (art. 3a ust. 1 pkt 2 ustawy),
- 11) zwolnienia KOWR z opłat sądowych w sprawach cywilnych dotyczących spraw wynikających z ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego (art. 9b ustawy) – wcześniej KOWR obowiązany był ponosić takie opłaty.

Wprowadzone w życie w dniu 5 października 2023 r. zmiany ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego uwzględniają także dotychczasowe doświadczenia w zakresie stosowania tych przepisów, a także przynajmniej w części stanowią też „pozytywną odpowiedź” ustawodawcy na postulaty zgłaszane m.in. do resortu rolnictwa przez środowiska zajmujące się obsługą prawną szeroko rozumianego rynku obrotu nieruchomościami rolnymi oraz przez samych zbywców/nabywców takich nieruchomości.

3.2. Wnioski o wyrażenie zgody na nabycie nieruchomości rolnych oraz decyzje administracyjne wydawane na podstawie art. 2a ust. 4 ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego

Zgodnie z postanowieniami **art. 2a** ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego nabycie nieruchomości rolnej o powierzchni 1 ha i większej przez podmioty inne niż rolnik indywidualny (lub podmioty wymienione w art. 2a ust. 3 pkt 1 ww. ustawy) lub w przypadkach innych niż ustawowo określone (art. 2a ust. 3 pkt 1a-14 ww. ustawy) **może nastąpić jedynie za zgodą Dyrektora Generalnego KOWR, wyrażoną w drodze decyzji administracyjnej**. Wydanie takiej decyzji następuje na wniosek (art. 2a ust. 4 ww. ustawy). Ustawodawca określił, że przy wydawaniu ww. zgód priorytetem ma być zapewnienie należytego prowadzenia działalności rolniczej oraz przeciwdziałanie nadmiernej koncentracji gruntów rolnych w rękach jednego podmiotu.

Określone ustawą wyjątki od powyższej reguły dotyczą m.in.: osób bliskich zbywcy, jednostek samorządu terytorialnego oraz Skarbu Państwa, a także określonych ustawą przypadków (np. nabycia nieruchomości rolnej w wyniku dziedziczenia, nabycia nieruchomości rolnej o powierzchni mniejszej niż 1 ha, czy też nabycia w wyniku zniesienia współwłasności, podziału majątku wspólnego po ustaniu małżeństwa oraz działu spadku – pełen katalog wyjątków określony został w art. 2a ust. 3 ukur).

Zgoda Dyrektora Generalnego KOWR na nabycie nieruchomości rolnej o powierzchni 1 ha i większej (tj. zgoda, o której mowa w art. 2a ust. 4 ukur) wydawana jest **na wniosek**:

- 1) **zbywcy nieruchomości rolnej**, jeżeli:
 - a) wykaże, że nie było możliwości sprzedaży nieruchomości rolnej rolnikowi indywidualnemu, chyba że nabycie tej nieruchomości ma nastąpić na podstawie innej niż sprzedaż czynności prawnej,
 - b) nabywca nieruchomości rolnej zobowiąże się do prowadzenia działalności rolniczej na nabywanej nieruchomości rolnej,
 - c) w wyniku nabycia nieruchomości rolnej nie dojdzie do nadmiernej koncentracji gruntów rolnych,
 - d) cena sprzedaży nieruchomości rolnej nie jest niższa niż 95% ceny zawartej w ogłoszeniu o zamiarze sprzedaży nieruchomości rolnej;
- 2) **osoby fizycznej zamierzającej utworzyć gospodarstwo rodzinne**, która:
 - a) posiada kwalifikacje rolnicze,
 - b) zobowiąże się do prowadzenia działalności rolniczej na nabywanej nieruchomości rolnej,
 - c) zobowiąże się do zamieszkiwania w okresie 5 lat od dnia nabycia nieruchomości rolnej na terenie gminy, na obszarze której położona jest jedna z nieruchomości rolnych, która wejdzie w skład tworzonego gospodarstwa rodzinnego;
- 3) **osoby fizycznej zamierzającej powiększyć gospodarstwo rolne**, jeżeli:
 - a) przyznano jej pomoc finansową w ramach:
 - poddziałania, o którym mowa w art. 3 ust. 1 pkt 6 lit. a ustawy z dnia 20 lutego 2015 r. o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020,
 - interwencji, o której mowa w art. 69 lit. e rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/2115 z dnia 2 grudnia 2021 r. ustanawiającego przepisy dotyczące wsparcia planów strategicznych sporządzanych przez państwa członkowskie w ramach wspólnej polityki rolnej (planów strategicznych WPR) i finansowanych z Europejskiego Funduszu Rolniczego Gwarancji (EFRG) i z Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW) oraz uchylającego rozporządzenia (UE) nr 1305/2013 i (UE) nr 1307/2013, ze względu na rozpoczynanie działalności przez młodych rolników, a nabycie nieruchomości rolnej będzie zgodne z warunkami przyznanej pomocy,
 - b) zobowiąże się do prowadzenia działalności rolniczej na nabywanej nieruchomości rolnej,
 - c) zobowiąże się do zamieszkiwania w okresie 5 lat od dnia nabycia nieruchomości rolnej na terenie gminy, na obszarze której położona jest jedna z nieruchomości rolnych wchodzących w skład posiadanego gospodarstwa rolnego,
 - d) w wyniku nabycia nieruchomości rolnej nie dojdzie do nadmiernej koncentracji gruntów rolnych;
- 4) **uczelnia**, jeżeli nieruchomość rolna:
 - a) jest niezbędna dla realizacji przez nią celów dydaktycznych lub prowadzenia badań naukowych lub prac rozwojowych,

b) będzie wykorzystywana na cele rolnicze;

5) **nabywcy nieruchomości rolnej**, jeżeli:

- a) nieruchomość rolna położona jest w obszarze rozmieszczenia inwestycji celu publicznego, stanowiącej realizację celów, o których mowa w art. 6 ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami lub w granicach linii rozgraniczających teren lokalizacji takiej inwestycji ustalonych w ostatecznej decyzji administracyjnej,
- b) zobowiąże się do rozpoczęcia realizacji inwestycji w terminie 12 miesięcy od dnia nabycia nieruchomości rolnej,
- c) określi termin zrealizowania inwestycji, o której mowa w lit. a.

Ustawowe warunki uzyskania ww. zgody wiążą się nierozdzielnie zarówno z przedmiotem nabycia, jak również z osobą nabywcy. Stosowne wnioski o wyrażenie zgody na nabycie konkretnej nieruchomości rolnej przez określoną osobę składa się w oddziale terenowym KOWR właściwym ze względu na położenie nieruchomości rolnej.

W przypadku wniosku, o którym mowa w art. 2a ust. 4 pkt 1) ukur (tj. wniosku składanym przez zbywcę nieruchomości rolnej) – w celu wykazania przez zbywcę przesłanki dotyczącej braku możliwości sprzedaży nieruchomości rolnej rolnikowi indywidualnemu – konieczne jest m.in. wcześniejsze zamieszczenie ogłoszenia o zamiarze sprzedaży danej nieruchomości rolnej na portalu teleinformatycznym udostępnionym przez KOWR. Należy wskazać, że sama publikacja takiego ogłoszenia nie wypełnia przywołanej przesłanki – muszą zostać również spełnione wszystkie inne wymogi określone w art. 2a ust. 4a-4h ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego.

Ogłoszenie o zamiarze sprzedaży nieruchomości rolnej (według ostatniego brzmienia tych przepisów) winno zawierać co najmniej informacje określone przez ustawodawcę w art. 2a ust. 4d ww. ustawy, tj.:

- oznaczenie sprzedawanej nieruchomości rolnej z podaniem danych z ewidencji gruntów i budynków dotyczących jej oznaczenia, powierzchni, klasy bonitacyjnej i rodzaju użytków rolnych oraz numeru księgi wieczystej albo zbioru dokumentów prowadzonego dla tej nieruchomości,
- opis budynków i innych składników majątkowych wchodzących w skład sprzedawanej nieruchomości rolnej,
- informację o przeznaczeniu sprzedawanej nieruchomości rolnej w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w miejscowym planie odbudowy, a w przypadku ich braku – informację o lokalizacji inwestycji celu publicznego ustalonej w ostatecznej decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, informację o sposobie zagospodarowania terenu i warunkach zabudowy ustalonych w ostatecznej decyzji o warunkach zabudowy (w przypadku braku ostatecznej decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu – profil funkcjonalny strefy planistycznej obejmującej nieruchomość w planie ogólnym gminy),
- cenę nieruchomości rolnej,
- termin składania odpowiedzi na to ogłoszenie, który nie może być krótszy niż 30 dni, licząc od dnia zamieszczenia go w ww. systemie teleinformatycznym.

Ogłoszenie zamieszcza w systemie teleinformatycznym zbywca nieruchomości rolnej albo uprawniony pracownik oddziału terenowego KOWR (właściwego ze względu na położenie nieruchomości rolnej) na złożony do tego oddziału przez zbywcę nieruchomości rolnej stosowny wniosek (art. 2a ust. 4b pkt 1 ww. ustawy).

Odpowiedź na takie ogłoszenie może złożyć rolnik indywidualny zamierzający kupić daną nieruchomość rolną na określonych warunkach. Stosownie do postanowień art. 2a ust. 4e ukur odpowiedź na ogłoszenie o zamiarze sprzedaży konkretnej nieruchomości rolnej:

- 1) zawiera co najmniej:
 - a) proponowaną cenę zakupu nieruchomości rolnej,
 - b) imię i nazwisko rolnika indywidualnego, który zamierza kupić nieruchomość rolną, wraz z podaniem adresu zameldowania na pobyt stały,
 - c) oświadczenie (złożone pod rygorem odpowiedzialności karnej) osoby składającej odpowiedź na ogłoszenie o nieruchomości rolnej, że jest rolnikiem indywidualnym,
- 2) składa się za pośrednictwem systemu teleinformatycznego, o którym mowa w ust. 4a ww. ustawy, lub w OT KOWR właściwym ze względu na położenie nieruchomości rolnej, we wskazanym w ogłoszeniu terminie, przy czym termin uważa się za zachowany także, jeżeli przed jego upływem odpowiedź na to ogłoszenie została nadana w polskiej placówce pocztowej operatora wyznaczonego w rozumieniu art. 3 pkt 12 ustawy z dnia 23 listopada 2012 r. – Prawo pocztowe lub w placówce podmiotu zajmującego się doręczaniem korespondencji na terenie Unii Europejskiej,
- 3) uważa się za oświadczenie woli o zamiarze zawarcia umowy sprzedaży nieruchomości rolnej,
- 4) złożona w OT KOWR, przekazywana jest niezwłocznie zbywcy nieruchomości rolnej.

Uważa się, że warunek, o którym mowa w art. 2a ust. 4 pkt 1 lit. a ukur, został spełniony, jeżeli:

- 1) żaden rolnik indywidualny nie złożył odpowiedzi na ogłoszenie o zamiarze sprzedaży nieruchomości rolnej zamieszczone w systemie teleinformatycznym (o którym mowa w art. 2a ust. 4a ww. ustawy) albo przez OT KOWR właściwy ze względu na położenie nieruchomości rolnej – na wniosek złożony do tego oddziału przez zbywcę nieruchomości rolnej oraz
- 2) podana w ogłoszeniu o zamiarze sprzedaży cena nieruchomości rolnej niezabudowanej lub bez nasadzeń nie przewyższa o 50% lub więcej średniej ceny sprzedaży gruntów ornych za 1 ha w obrocie prywatnym w danym województwie podanej przez Główny Urząd Statystyczny za kwartał poprzedzający dzień publikacji ogłoszenia, chyba że zbywca nieruchomości rolnej dysponuje operatem szacunkowym, z którego wynika, że wartość nieruchomości rolnej przewyższa określony w powyższy sposób próg,
- 3) okoliczności wskazują, że składający odpowiedź na ogłoszenie o zamiarze sprzedaży nieruchomości rolnej utracił zainteresowanie nabyciem nieruchomości rolnej.

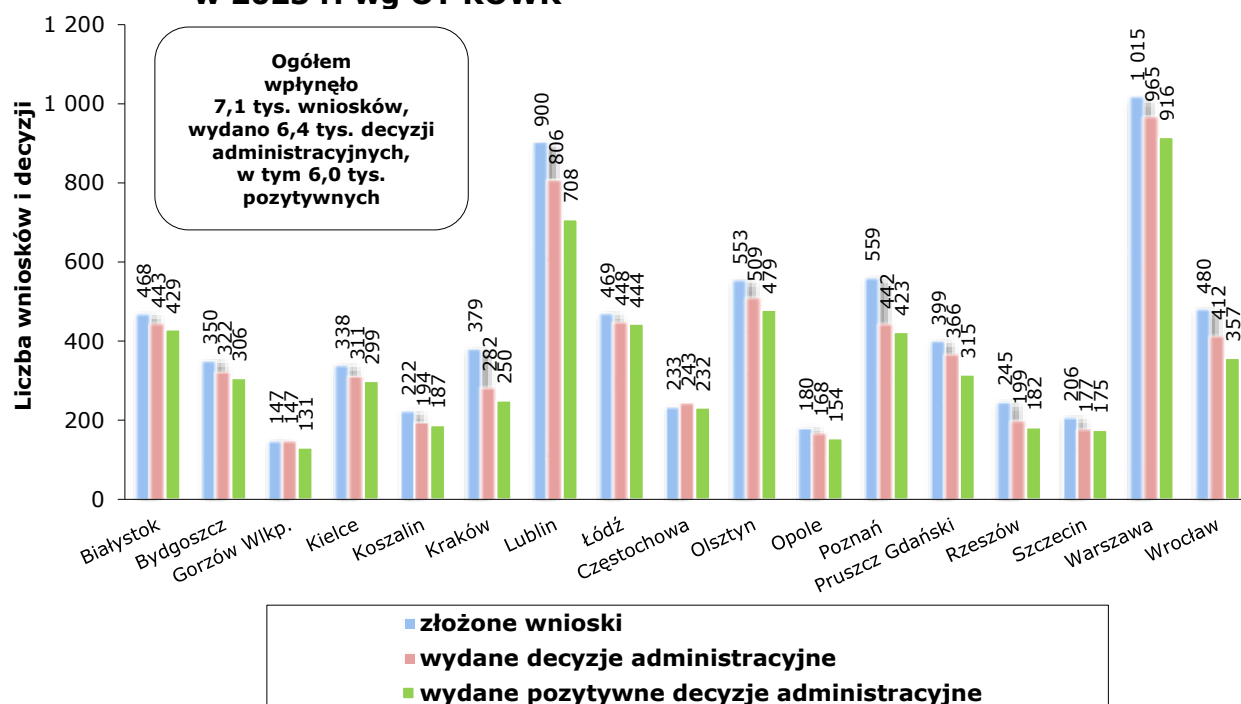
Ponadto uważa się, że odpowiedź na ogłoszenie o zamiarze sprzedaży nieruchomości rolnej nie została złożona także w przypadku, gdy:

- 1) proponowana cena nieruchomości rolnej była niższa o ponad 5% niż określona w tym ogłoszeniu lub
- 2) została złożona po upływie terminu wskazanego w tym ogłoszeniu.

Należy również mieć na uwadze zapisy art. 2a ust. 4h ukur stanowiące, że jeżeli wniosek, o którym mowa w ust. 4, został złożony po upływie 6 miesięcy od dnia upływu terminu, o którym mowa w ust. 4d pkt 5, Dyrektor Generalny KOWR odmawia wyrażenia zgody na nabycie nieruchomości rolnej.

Wyrażenie ww. zgody na nabycie danej nieruchomości rolnej **nie oznacza automatycznie, iż w każdym przypadku dojdzie do planowanego nabycia** (tj. przeniesienia własności nieruchomości rolnej na wskazanego w decyzji nabywcę). **Uzyskanie wspomnianej decyzji daje prawne możliwości nabycia konkretnej nieruchomości, nie stanowi zaś zobowiązania do dokonania planowanych czynności prawnych.**

Wykres 17. **Wnioski i decyzje administracyjne dotyczące zgody na nabycie nieruchomości rolnych wydane na podstawie art. 2a ust. 4 ukur w 2023 r. wg OT KOWR**

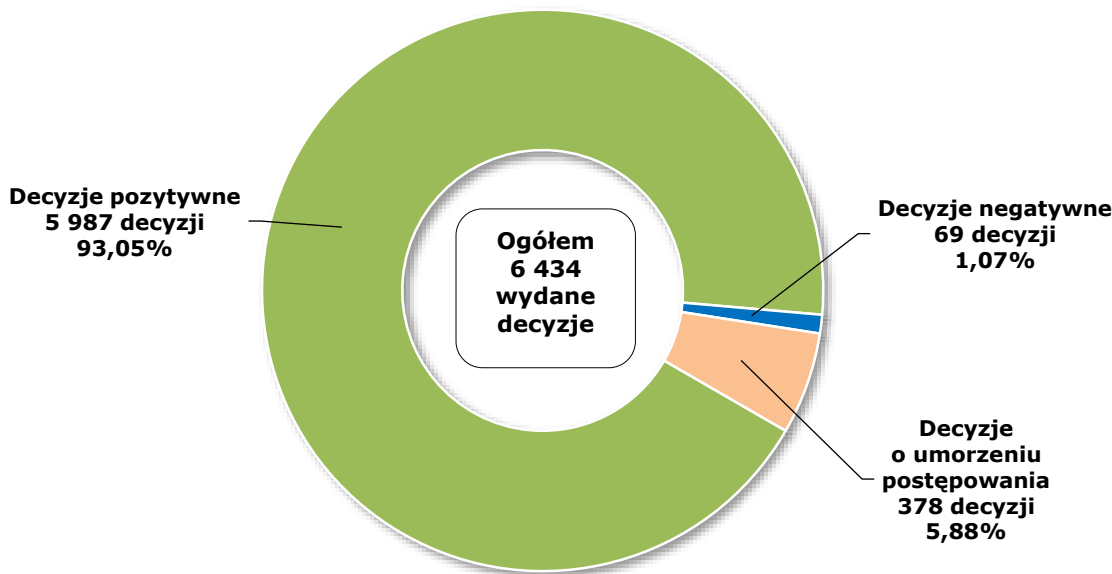

Źródło: dane KOWR.

W 2023 r. do OT KOWR wpłynęły łącznie **7 143 wnioski** o wyrażenie zgody na nabycie nieruchomości rolnych o łącznej powierzchni **38,62 tys. ha**. W OT KOWR wydano ogółem **6 434 decyzje administracyjne**, które dotyczyły nieruchomości rolnych o powierzchni **33,90 tys. ha**, z tego:

- 5 987 decyzji pozytywnych (dla nieruchomości o powierzchni 29,38 tys. ha), co stanowiło 93,1% wszystkich wydanych decyzji,
- 378 decyzji o umorzeniu postępowania (dla nieruchomości o powierzchni 3,72 tys. ha),
- 69 decyzji negatywnych (dla nieruchomości o powierzchni 801 ha).

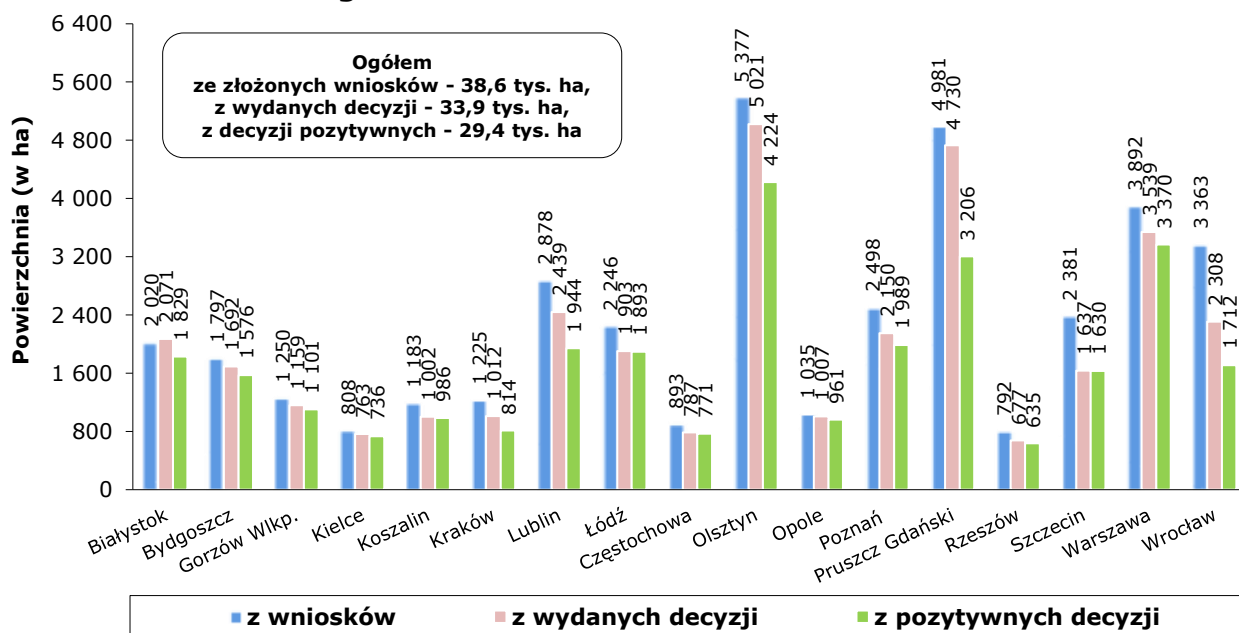
Wykres 18. **Decyzje administracyjne dotyczące zgody na nabycie nieruchomości rolnych wydane w 2023 r. na podstawie art. 2a ust. 4 ukur**

Źródło: dane KOWR.

W 2023 r. spośród wydanych przez Dyrektora Generalnego KOWR **decyzji pozytywnych**, 435 dotyczyło zgody na nabycie nieruchomości rolnych przez **osoby prawne** (7,3% wszystkich pozytywnych decyzji), a 5 552 (92,7%) – dotyczyło nabycia nieruchomości rolnych przez **osoby fizyczne**.

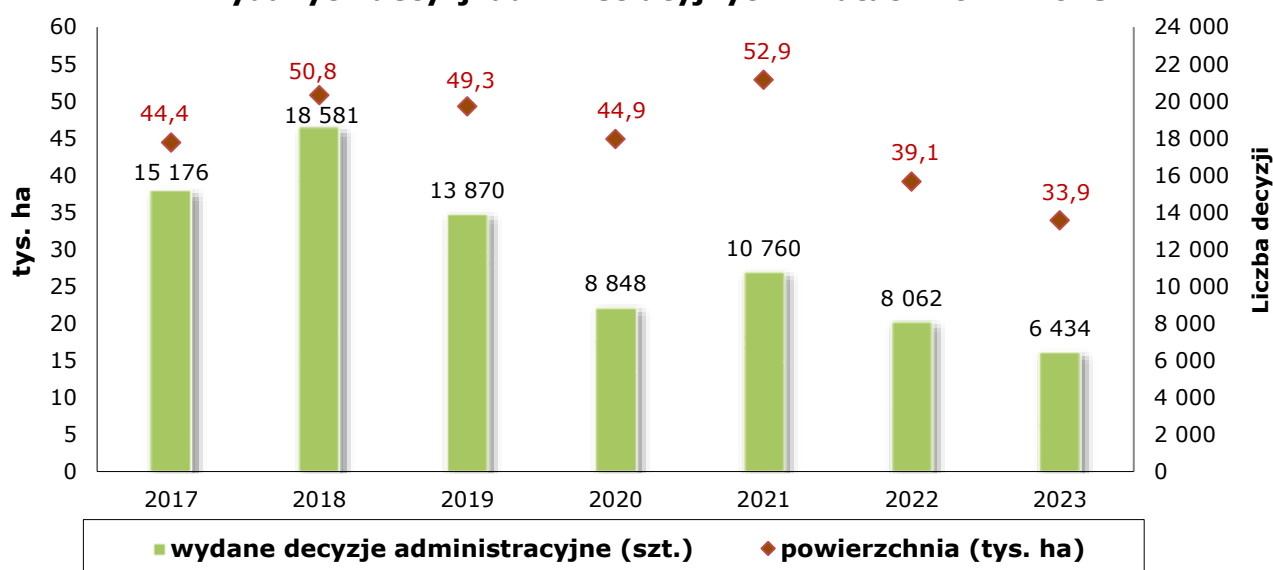
Wykres 19. **Powierzchnia wynikająca z wniosków i wydanych decyzji administracyjnych na nabycie nieruchomości rolnych na podstawie art. 2a ust. 4 ukur w 2023 r. wg OT KOWR**

Źródło: dane KOWR.

Dodatkowo **586 spraw** zakończono w inny sposób (tj. pismem o pozostawieniu wniosku bez rozpoznania lub postanowieniem o odmowie wszczęcia postępowania).

Wykres 20. **Decyzje administracyjne na nabycie nieruchomości rolnych wydane na podstawie art. 2a ust. 4 ukur oraz powierzchnia wynikająca z wydanych decyzji administracyjnych w latach 2017–2023**

Źródło: dane KOWR.

Od wydanej przez Dyrektora Generalnego KOWR decyzji administracyjnej dotyczącej zgody na nabycie nieruchomości rolnej w określonych przepisami sytuacjach przysługuje stronom odwołanie do organu wyższego stopnia, w rozumieniu przepisów kodeksu postępowania administracyjnego, którym jest minister właściwy do spraw rozwoju wsi.

W 2023 r. wniesiono łącznie **16 odwołań** do organu wyższego stopnia – dotyczyły one nieruchomości rolnych o łącznej powierzchni 216 ha. We wskazanym okresie Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi, jako organ II instancji, utrzymał w mocy 8 decyzji Dyrektora Generalnego KOWR (przy czym w jednym przypadku dotyczyło to odwołania złożonego w poprzednim roku), a w stosunku do 2 decyzji – umorzył postępowanie administracyjne.

Tabela 10. **Wnioski o wyrażenie zgody na nabycie nieruchomości rolnej na podstawie art. 2a ust. 4 ukur w 2023 r. wg OT KOWR**

Oddział terenowy KOWR	Wnioski o wyrażenie zgody na nabycie nieruchomości rolnych, które wpłynęły do KOWR (art. 2a ust. 4 ukur), z tego:								
	Ogółem		W tym od zbywców (art. 2a ust. 4 pkt 1 ukur)		Od nabywców (art. 2a ust. 4 pkt 2-5 ukur)				Liczba spraw zakończonych w sposób inny niż wydanie decyzji administracyjnych
	Liczba wniosków	Powierzchnia nieruchomości	Liczba wniosków	Powierzchnia nieruchomości	Ogółem		W tym od osób fizycznych (art. 2a ust. 4 pkt 2-3 ukur)		
					Liczba wniosków	Powierzchnia nieruchomości	Liczba wniosków	Powierzchnia nieruchomości	
(w szt.)	(w ha)	(w szt.)	(w ha)	(w szt.)	(w ha)	(w szt.)	(w ha)	(w szt.)	
Białystok	468	2 019,5041	178	697,6297	290	1 321,8744	290	1 321,8744	18
Bydgoszcz	350	1 797,1657	139	684,6887	211	1 112,4770	201	1 044,3383	27
Gorzów Wlkp.	147	1 249,9925	83	502,1715	64	747,8210	64	747,8210	8
Kielce	338	807,8789	178	406,8311	160	401,0478	159	399,9949	18
Koszalin	222	1 183,0032	158	845,1505	64	337,8527	62	335,8192	29
Kraków	379	1 224,7906	252	713,2858	127	511,5048	124	339,1694	48
Lublin	900	2 877,5124	354	1 380,8346	546	1 496,6778	546	1 496,6778	51
Łódź	469	2 246,0391	199	1 386,3765	270	859,6626	270	859,6626	9
Częstochowa	233	892,5587	162	700,0957	71	192,4630	69	187,1776	12
Olsztyn	553	5 377,4353	316	3 335,4574	237	2 041,9779	236	2 030,0116	35
Opole	180	1 035,1011	65	407,9502	115	627,1509	115	627,1509	9
Poznań	559	2 497,8274	245	1 141,2014	314	1 356,6260	311	1 348,2248	104
Pruszcz Gdański	399	4 980,7589	214	3 345,5562	185	1 635,2027	185	1 635,2027	17
Rzeszów	245	791,9480	150	520,0428	95	271,9052	95	271,9052	22
Szczecin	206	2 381,4387	138	1 845,8045	68	535,6342	68	535,6342	22
Warszawa	1 015	3 892,1146	553	2 212,9952	462	1 679,1194	457	1 542,2553	76
Wrocław	480	3 363,0540	258	2 355,2982	222	1 007,7558	221	953,2258	81
Ogółem	7 143	38 618,1232	3 642	22 481,3700	3 501	16 136,7532	3 473	15 676,1457	586

Źródło: dane KOWR.

Tabela 11. **Decyzje administracyjne dotyczące zgody na nabycie nieruchomości rolnej na podstawie art. 2a ust. 4 ukur w 2023 r. wg OT KOWR**

Oddział terenowy KOWR	Decyzje administracyjne dotyczące zgody na nabycie nieruchomości rolnych (art. 2a ust. 4 ukur), z tego:											
	Ogółem		Decyzje pozytywne				Decyzje negatywne				Decyzje o umorzeniu postępowania	
			Ogółem		Z tego dla nabywców – osób prawnych		Ogółem		Z tego na wniosek zbywcy			
	Liczba	Powierzchnia nieruchomości	Liczba	Powierzchnia nieruchomości	Liczba	Powierzchnia nieruchomości	Liczba	Powierzchnia nieruchomości	Liczba	Powierzchnia nieruchomości	Liczba	Powierzchnia nieruchomości
(w szt.)	(w ha)	(w szt.)	(w ha)	(w szt.)	(w ha)	(w szt.)	(w ha)	(w szt.)	(w ha)	(w szt.)	(w ha)	
Białystok	443	2 071,1039	429	1 829,0965	24	328,7249	1	1,4547	1	1,4547	13	240,5527
Bydgoszcz	322	1 692,3916	306	1 575,7587	25	230,3009	1	4,1522	1	4,1522	15	112,4807
Gorzów Wlkp.	147	1 159,2322	131	1 101,4006	18	102,8584	5	15,2865	5	15,2865	11	42,5451
Kielce	311	763,0671	299	736,1380	25	107,2118	2	4,9639	1	1,1239	10	21,9652
Koszalin	194	1 002,4817	187	986,4472	24	161,5625	2	5,5788	1	3,5888	5	10,4557
Kraków	282	1 012,3030	250	813,6846	14	215,2116	3	6,9252	2	5,6252	29	191,6932
Lublin	806	2 439,1462	708	1 943,5872	22	137,7075	2	240,4483	2	240,4483	96	255,1107
Łódź	448	1 903,2641	444	1 893,2983	21	591,0695	0	0,0000	0	0,0000	4	9,9658
Częstochowa	243	787,3517	232	770,8999	25	123,0286	1	1,6937	0	0,0000	10	14,7581
Olsztyn	509	5 020,7562	479	4 224,1533	32	405,2000	6	30,5813	4	28,2712	24	766,0216
Opole	168	1 007,3352	154	960,7974	10	102,0252	0	0,0000	0	0,0000	14	46,5378
Poznań	442	2 150,4343	423	1 989,2624	35	233,3158	3	45,7076	2	44,3976	16	115,4643
Pruszcz Gdański	366	4 730,1678	315	3 205,8494	26	1 226,4475	10	73,5739	8	70,9617	41	1 450,7445
Rzeszów	199	676,6355	182	635,3325	10	205,9106	7	16,7896	7	16,7896	10	24,5134
Szczecin	177	1 637,1040	175	1 629,8129	15	950,4205	0	0,0000	0	0,0000	2	7,2911
Warszawa	965	3 538,9278	916	3 369,8072	88	601,7944	2	7,0851	2	7,0851	47	162,0355
Wrocław	412	2 307,8071	357	1 711,7830	21	267,6959	24	346,7327	17	318,9451	31	249,2914
Ogółem	6 434	33 899,5094	5 987	29 377,1091	435	5 990,4856	69	800,9735	53	758,1299	378	3 721,4268

Źródło: dane KOWR.

3.3. Realizacja obowiązku nabycia nieruchomości rolnej na pisemne żądanie zbywcy określonego w art. 2a ust. 6 ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego

Ustawodawca, dopuszczając możliwości niewyrażenia zgody na nabycie nieruchomości rolnej, w określonych sytuacjach nałożył na KOWR **obowiązek nabycia nieruchomości rolnej na pisemne żądanie zbywcy**. Żądanie dotyczy przypadków, gdy decyzja negatywna wydana została po przeprowadzeniu postępowania wszczętego na wniosek zbywcy. Ustawodawca, ograniczając właścicielowi nieruchomości rolnej możliwości zbycia swojej własności, jednocześnie stworzył mu możliwość żądania, aby KOWR nabył tę nieruchomość. Powyższe dotyczy sytuacji, gdy nie było chętnych do nabycia danej nieruchomości rolnej wśród podmiotów ustawowo uprawnionych (przede wszystkim rolników indywidualnych) oraz gdy z konkretnych przyczyn wskazanych w ustawie nie została wyrażona zgoda na nabycie tej nieruchomości przez osoby wskazane przez zbywcę w jego wniosku. Nałożony na KOWR obowiązek nabycia nieruchomości rolnej w ww. okolicznościach, jest więc swoistego rodzaju „rekompensatą” dla właściciela, który tym samym „zachowuje” jeden z podstawowych atrybutów swojego prawa własności, tj. prawo do dysponowania. Jeżeli właściciel chce zbyć swoją nieruchomość, to ma taką możliwość – jeżeli nie na rzecz wskazanej przez niego osoby, to na rzecz Skarbu Państwa.

W przypadku wpłynięcia takiego żądania KOWR obowiązany jest w terminie 2 miesięcy od dnia otrzymania żądania zbywcy danej nieruchomości rolnej poinformować go o wysokości ceny odpowiadającej wartości rynkowej nieruchomości określonej zgodnie z przepisami o gospodarce nieruchomościami, z uwzględnieniem jej obciążeń. Zbywca może wówczas, w terminie miesiąca, wystąpić do sądu o ustalenie ceny lub złożyć pisemne oświadczenie o cofnięciu żądania nabycia tej nieruchomości przez KOWR.

W 2023 r. do OT KOWR wpłynęły **4 żądania zbywcy** o nabycie nieruchomości rolnej o powierzchni niespełna **42 ha**. Na podstawie art. 2a ust. 6 ukur KOWR nie nabył żadnej nieruchomości rolnej.

3.4. Prawo pierwokupu oraz prawo nabycia nieruchomości rolnej przysługujące na podstawie art. 3 ust. 4 i art. 4 ust. 1 ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego

W wypadku sprzedaży nieruchomości rolnej – w sytuacjach określonych w ustawie – KOWR działającemu na rzecz Skarbu Państwa przysługuje **prawo pierwokupu tej nieruchomości**, natomiast **prawo nabycia nieruchomości rolnej** przysługuje KOWR, jeżeli nabycie danej nieruchomości rolnej następuje w wyniku:

- zawarcia umowy innej niż umowa sprzedaży lub
- jednostronnej czynności prawnej, lub
- orzeczenia sądu, organu administracji publicznej albo orzeczenia sądu lub organu egzekucyjnego wydanego na podstawie przepisów o postępowaniu egzekucyjnym, lub
- innej czynności prawnej albo innego zdarzenia prawnego, w szczególności:
 - zasiedzenia nieruchomości rolnej (które nastąpiło przed 5 października 2023 r.),
 - dziedziczenia oraz zapisu windykacyjnego, którego przedmiotem jest nieruchomość rolna lub gospodarstwo rolne,
 - podziału bądź łączenia spółek handlowych,

- przekształcenia przedsiębiorcy albo spółki cywilnej w spółkę handlową na podstawie przepisów ustawy z dnia 15 września 2000 r. – Kodeks spółek handlowych.

Powyższe uprawnienia (tj. prawo pierwokupu i prawo nabycia) polegają na tym, że w przypadkach określonych w ukur **KOWR działającemu na rzecz Skarbu Państwa przysługuje prawo „wejścia” w miejsce nabywcy i nabycia nieruchomości na warunkach określonych (m.in. przez strony umowy) oraz za zapłatą ceny danej nieruchomości rolnej.**

Jeżeli KOWR przysługuje prawo pierwokupu danej nieruchomości rolnej, to strony transakcji (tj. sprzedający i kupujący) zawierają najpierw warunkową umowę sprzedaży, która powinna być niezwłocznie przesłana do KOWR. Prawo pierwokupu nieruchomości rolnej KOWR może wykonać w ciągu miesiąca od otrzymania zawiadomienia o treści zawartej warunkowej umowy sprzedaży. Przepisy Kodeksu cywilnego dotyczące pierwokupu nieruchomości stosuje się w takim wypadku odpowiednio.

Oświadczenie KOWR o nabyciu danej nieruchomości rolnej na podstawie przysługującego prawa pierwokupu składane jest w formie aktu notarialnego. Jeżeli cena sprzedaży nieruchomości rażąco odbiega od jej wartości rynkowej, KOWR może w terminie 14 dni od dnia złożenia oświadczenia o wykonaniu prawa pierwokupu wystąpić do sądu o ustalenie ceny tej nieruchomości.

Niezłożenie w powyższym terminie przez KOWR ww. oświadczenia o nabyciu danej nieruchomości, pisemne poinformowanie zobowiązanego o niekorzystaniu przez KOWR z prawa pierwokupu lub upływ określonego terminu bez reakcji ze strony KOWR – oznacza możliwość zawarcia przez strony docelowej umowy przenoszącej własność tej nieruchomości.

Jeżeli natomiast następuje nabycie nieruchomości rolnej, w stosunku do której KOWR przysługuje prawo nabycia, niezwłocznie po nabyciu zawiadamia się o tym KOWR. Zawiadomienia dokonuje wskazany podmiot (odpowiednio: notariusz, sąd, organ administracji publicznej, organ egzekucyjny lub nabywca nieruchomości rolnej). Do zawiadomienia, obok dokumentu potwierdzającego nabycie nieruchomości rolnej, dołącza się wypisy z ewidencji gruntów i budynków dla wszystkich działek będących przedmiotem nabycia.

Prawo nabycia nieruchomości rolnej KOWR może wykonać w ciągu miesiąca od otrzymania skutecznego zawiadomienia (czyli zawiadomienia dokonanego z dochowaniem wszystkich wymogów ustawowych). Przepisy dotyczące pierwokupu nieruchomości stosuje się w takim wypadku odpowiednio.

Oświadczenie KOWR o nabyciu danej nieruchomości rolnej na podstawie przysługującego prawa nabycia, składane jest w formie aktu notarialnego. Jeżeli cena nieruchomości rolnej, wynikająca z treści czynności prawnej, rażąco odbiega od wartości rynkowej tej nieruchomości, KOWR może w terminie 14 dni od dnia złożenia oświadczenia o wykonaniu prawa nabycia wystąpić do sądu o ustalenie ceny dla tej nieruchomości.

Nie złożenie w powyższym terminie przez KOWR ww. oświadczenia o nabyciu danej nieruchomości lub pisemne poinformowanie właściciela nieruchomości o niekorzystaniu przez KOWR z prawa nabycia lub upływ określonego terminu bez reakcji ze strony KOWR – oznacza, że KOWR nie skorzystał z możliwości nabycia tej nieruchomości.

Ustawodawca określił katalog wyłączeń w zakresie ww. uprawnień – KOWR nie przysługują uprawnienia w zakresie prawa pierwokupu oraz prawa nabycia m.in., gdy nabycie nieruchomości rolnej następuje:

- a) przez osobę bliską zbywcy,
- b) za zgodą Dyrektora Generalnego KOWR, o której mowa w art. 2a ust. 4 ww. ustawy,
- c) przez członka spółdzielni produkcji rolnej mającego wkład gruntowy w tej spółdzielni, w przypadku zbycia na jego rzecz wkładu gruntowego przez innego członka tej samej spółdzielni,
- d) przez jednostkę samorządu terytorialnego lub Skarb Państwa.

Tabela 12. **Prawo pierwokupu nieruchomości rolnych przysługujące KOWR (zgodnie z art. 3 ust. 4 ukur) – dane dotyczące warunkowych umów sprzedaży nieruchomości rolnych w 2023 r. wg OT KOWR**

Oddział terenowy KOWR	Akty notarialne (umowy warunkowe), które wpłynęły do KOWR		Akty notarialne, w których KOWR oświadczył wolę skorzystania z prawa pierwokupu (art. 3 ust. 4 ukur)		
	Liczba aktów notarialnych	Powierzchnia nieruchomości wymieniona w aktach notarialnych	Liczba aktów notarialnych	Powierzchnia nieruchomości wymieniona w aktach notarialnych	Cena podana w aktach notarialnych*
	(w szt.)	(w ha)	(w szt.)	(w ha)	(w zł)
Białystok	1 073	989,8490	4	40,4071	1 743 491,00
Bydgoszcz	1 079	893,8765	4	47,7902	2 092 362,00
Gorzów Wlkp.	515	503,4535	7	74,0830	2 768 495,00
Kielce	1 310	1 216,6378	1	5,0400	240 000,00
Koszalin	603	1 365,9541	7	498,7150	15 042 738,11
Kraków	2 229	1 510,5635	26	17,6200	1 122 404,00
Lublin	2 150	1 702,7917	9	47,3278	1 566 100,00
Łódź	1 677	1 497,8862	11	41,2155	1 458 451,00
Częstochowa	1 232	924,8709	0	0,0000	0,00
Olsztyn	1 606	1 494,4677	7	165,7859	6 020 449,00
Opole	500	427,3982	0	0,0000	0,00
Poznań	1 395	1 454,7082	2	153,4314	14 148 450,00
Pruszcz Gdański	1 451	1 117,8392	5	26,3046	1 474 660,00
Rzeszów	2 054	1 731,3107	14	22,6007	885 901,00
Szczecin	775	583,9693	3	19,3100	328 862,00
Warszawa	3 266	2 578,9636	1	0,3700	50 285,00
Wrocław	1 245	1 163,1350	1	7,5500	250 000,00
Ogółem	24 160	21 157,6751	102	1 167,5512	49 192 648,11

* W razie skorzystania z uprawnień określonych w art. 3 ust. 8 ukur podano cenę z umowy warunkowej.

Źródło: dane KOWR.

W 2023 r. do OT KOWR wpłynęło:

- **24 160 warunkowych umów sprzedaży** dotyczących nieruchomości rolnych o łącznej powierzchni **21,16 tys. ha**, w stosunku do których KOWR przysługiwało prawo pierwokupu na podstawie art. 3 ust. 4 ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego,
- **3 848 zawiadomień** dotyczących nieruchomości rolnych o powierzchni **10,69 tys. ha**, w stosunku do których KOWR przysługiwało prawo nabycia na podstawie art. 4 ust. 1 ww. ustawy.

W 2023 r. KOWR złożył **102 oświadczenia o skorzystaniu z prawa pierwokupu** w stosunku do nieruchomości rolnych o łącznej powierzchni **1,17 tys. ha**. Złożono również **22 oświadczenia o skorzystaniu z prawa nabycia** nieruchomości rolnych o powierzchni **294,84 ha**.

Tabela 13. **Dane dotyczące zawiadomień w zakresie przysługującego KOWR prawa nabycia nieruchomości rolnych (zgodnie z art. 4 ust. 1 ukur) w 2023 r. wg OT KOWR**

Oddział Terenowy KOWR	Zawiadomienia, które wpłynęły do KOWR		Akty notarialne, w których KOWR oświadczył wolę skorzystania z prawa nabycia (art. 4 ust. 1 ukur)		
	Liczba zawiadomień	Powierzchnia nieruchomości, których dotyczą zawiadomienia	Liczba aktów notarialnych	Powierzchnia nieruchomości	Cena podana w aktach notarialnych*
	(w szt.)	(w ha)	(w szt.)	(w ha)	(w zł)
Białystok	227	688,4203	3	33,1556	1 048 298,00
Bydgoszcz	151	511,4315	0	0,0000	0,00
Gorzów Wlkp.	87	263,4753	1	1,3300	42 500,00
Kielce	224	455,4115	0	0,0000	0,00
Koszalin	54	142,7239	0	0,0000	0,00
Kraków	332	421,8707	2	2,7000	88 750,00
Lublin	456	745,2260	2	5,8481	223 500,00
Łódź	284	552,9214	0	0,0000	0,00
Częstochowa	196	314,4468	0	0,0000	0,00
Olsztyn	180	1 543,6976	2	24,7896	584 000,00
Opole	90	470,4509	1	17,1050	1 000 000,00
Poznań	273	980,0617	0	0,0000	0,00
Pruszcz Gdański	197	1 029,8013	1	78,5800	2 200 240,00
Rzeszów	389	729,3157	8	77,0090	3 129 415,78
Szczecin	103	414,1156	1	5,7278	300 500,00
Warszawa	473	1 027,6183	0	0,0000	0,00
Wrocław	132	401,0127	1	48,5900	2 372 150,00
Ogółem	3 848	10 692,0012	22	294,8351	10 989 353,78

* W razie skorzystania z uprawnień określonych w art. 3 ust. 8 w zw. z art. 4 ust. 3 ukur podano cenę z zawiadomienia.

Źródło: dane KOWR.

Złożenie przez KOWR notarialnego oświadczenia o nabyciu nieruchomości w trybie ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego nie jest równoznaczne z faktycznym przejściem nieruchomości przez KOWR. Przejęcie nieruchomości od dotychczasowego właściciela następuje na podstawie protokołu zdawczo-odbiorczego lub w razie sporu z zainteresowanym – na drodze postępowania sądowego.

3.5. Prawo nabycia nieruchomości rolnych od spółek osobowych przysługujące na podstawie art. 3b ust. 1 ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego

Ustawodawca określił możliwość nabycia przez KOWR nieruchomości rolnej na podstawie art. 3b ust. 1 ukur, ale – jak pokazała praktyka – tego rodzaju przypadki nie występują zbyt często. W razie dokonania czynności prawnej, w wyniku której **nastąpiła zmiana bądź przystąpienie nowego wspólnika do spółki osobowej**, która jest właścicielem lub użytkownikiem wieczystym nieruchomości rolnej o powierzchni co najmniej 5 ha albo nieruchomości rolnych o łącznej powierzchni co najmniej 5 ha, KOWR przysuguje prawo nabycia tych nieruchomości (poza wyjątkami określonymi w art. 3b ust. 6 ukur, tj. gdy zmiany te dotyczą osób bliskich).

Powyższe prawo jest specyficznym uprawnieniem różniącym się od prawa nabycia nieruchomości rolnej, o którym mowa w art. 4 ust. 1 ww. ustawy, gdyż KOWR – wykonując swoje uprawnienie – może nabyć nieruchomość rolną, mimo że nie była ona przedmiotem obrotu.

Spółka osobowa, o której mowa wyżej, jest obowiązana powiadomić KOWR o zmianie bądź przystąpieniu nowego wspólnika do spółki w terminie miesiąca od dnia dokonania czynności prawnej, w wyniku której nastąpiła zmiana bądź przystąpienie nowego wspólnika. Do powiadomienia dołącza się wypis z ewidencji gruntów i budynków dla wszystkich działek ewidencyjnych wchodzących w skład nieruchomości rolnych stanowiących własność lub użytkowanie wieczyste spółki. KOWR w terminie miesiąca od otrzymania ww. powiadomienia spółki może złożyć oświadczenie o nabyciu nieruchomości rolnych tej spółki za zapłatą ceny odpowiadającej ich wartości rynkowej, którą określa się zgodnie z przepisami o gospodarce nieruchomościami (tj. na podstawie wyceny rzeczoznawcy majątkowego), z uwzględnieniem jej obciążeń. Przepisy dotyczące pierwokupu nieruchomości stosuje się w takim wypadku odpowiednio. Spółka w terminie miesiąca od dnia otrzymania oświadczenia KOWR o nabyciu nieruchomości rolnych może wystąpić do sądu o ustalenie ich ceny.

W 2023 r. do OT KOWR wpłynęło **10 powiadomień** o zmianie lub przystąpieniu nowego wspólnika do spółki osobowej. Na podstawie art. 3b ust. 1 ww. ustawy KOWR przysługiwało prawo nabycia nieruchomości rolnych o łącznej powierzchni **217,79 ha**. KOWR nie złożył żadnego oświadczenia o skorzystaniu z prawa nabycia nieruchomości rolnych od spółek osobowych na podstawie art. 3b ust. 1 ww. ustawy.

3.6. Prawo nabycia nieruchomości rolnych od spółek akcyjnych przysługujące na podstawie art. 3c ust. 1 ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego

W przypadku podjęcia przez spółkę akcyjną – która jest właścicielem lub użytkownikiem wieczystym nieruchomości rolnej o powierzchni co najmniej 5 ha albo nieruchomości rolnych o łącznej powierzchni co najmniej 5 ha – uchwały, o której mowa w art. 27 ust. 2 pkt

3a ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o ofercie publicznej i warunkach wprowadzania instrumentów finansowych do zorganizowanego systemu obrotu oraz o spółkach publicznych, KOWR – działający na rzecz Skarbu Państwa – może złożyć oświadczenie o nabyciu nieruchomości za zapłatą ceny odpowiadającej wartości rynkowej tej nieruchomości określonej zgodnie z przepisami o gospodarce nieruchomościami, z uwzględnieniem jej obciążeń. Przepisy dotyczące pierwokupu nieruchomości stosuje się w takim wypadku odpowiednio.

Spółka taka jest obowiązana powiadomić KOWR o powyższej uchwale w terminie miesiąca od dnia jej podjęcia, dołączając do powiadomienia wypis z ewidencji gruntów i budynków dla działek ewidencyjnych wchodzących w skład każdej nieruchomości rolnej stanowiącej własność spółki oraz będącej w użytkowaniu wieczystym spółki. Spółka w terminie miesiąca od dnia otrzymania oświadczenia KOWR o nabyciu nieruchomości rolnej może wystąpić do sądu o ustalenie ich ceny. Jest to specyficzne uprawnienie, gdyż KOWR – wykonując swoje uprawnienie – może nabyć nieruchomość rolną, mimo że nie była ona przedmiotem obrotu.

W 2023 r. KOWR nie został zawiadomiony o tego rodzaju zdarzeniu skutkującym powstaniem uprawnienia, o którym mowa w art. 3c ust. 1 ukur.

3.7. Nabywanie na własność Skarbu Państwa nieruchomości rolnych w celu poprawy struktury obszarowej gospodarstw rolnych na podstawie art. 4b ust. 1 ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego

Ustawodawca dał KOWR podstawę prawną (art. 4b ust. 1 ukur) do **bezpośredniego nabywania na własność Skarbu Państwa nieruchomości rolnych w celu poprawy struktury obszarowej gospodarstw rolnych**. Właściciel nieruchomości rolnej może w tym zakresie skierować do KOWR pisemny wniosek. Nabycie takie następuje po cenie nie wyższej niż wartość rynkowa tej nieruchomości z uwzględnieniem jej obciążeń.

W 2023 r. do OT KOWR wpłynęły **53 wnioski** od sprzedających nieruchomości rolne o łącznej powierzchni **1 355,92 ha**. KOWR kupił **6 nieruchomości rolnych** o powierzchni **89,71 ha**. W przypadku 27 spraw KOWR nie nabył nieruchomości, m.in. ze względu na brak ich przydatności do poprawy struktury obszarowej gospodarstw rolnych albo z uwagi na nieuzupełnienie przez zainteresowanych wniosków o niezbędne informacje lub dokumenty. W pozostałych przypadkach dotyczących realizowanych w tym zakresie spraw ich zakończenie przeszło na następny okres sprawozdawczy.

3.8. Prawo pierwokupu oraz prawo nabycia udziałów/akcji w spółce kapitałowej przysługujące na podstawie art. 3a ust. 1 i art. 4 ust. 6 ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego

Zgodnie z obowiązującymi przepisami ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego (art. 3a ust. 1 oraz art. 4 ust. 6 ukur) KOWR przysługuje **prawo pierwokupu oraz prawo nabycia udziałów/akcji w określonej ustawowo spółce handlowej** (poza wyjątkami wskazanymi w ustawie, np. zbyciem udziałów i akcji na rzecz osoby bliskiej). W przypadku zbywania udziałów lub akcji takich spółek KOWR może nabyć udziały lub akcje tych spółek. Prawo pierwokupu przysługujące KOWR dotyczy sytuacji, gdy sprzedawane są

udziały oraz akcje spółek handlowych określonych ww. ustawą. Z kolei z prawem nabycia przysługującym KOWR mamy do czynienia w sytuacji, gdy doszło do nabycia udziałów oraz akcji w takiej spółce na podstawie innego tytułu niż sprzedaż (z wyłączeniem przypadków, gdy nabywcą udziałów lub akcji jest Skarb Państwa).

Przed nabyciem udziałów i akcji w spółce handlowej KOWR przysługuje prawo przeglądania ksiąg i dokumentów spółki. Uzyskane przez KOWR informacje stanowią w takich przypadkach tajemnicę przedsiębiorstwa w rozumieniu ustawy o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji.

Do wykonania ww. praw stosuje się odpowiednio przepisy dotyczące skorzystania przez KOWR z prawa pierwokupu oraz prawa nabycia nieruchomości rolnej.

Nowelizacją, która weszła w życie 26 czerwca 2019 r., ustawodawca określił, że przepisy ustawy w zakresie prawa pierwokupu i prawa nabycia udziałów i akcji odnoszą się będą do spółek kapitałowych, które są właścicielami lub użytkownikami wieczystymi nieruchomości rolnej o powierzchni co najmniej 5 ha albo nieruchomości rolnych o łącznej powierzchni nie mniejszej niż 5 ha. Zmieniono także termin na realizację przez KOWR przysługujących mu uprawnień, który został określony na dwa miesiące. Ponadto zmianie uległ też sposób zawiadomienia.

Z kolei nowelizacją, która weszła w życie 5 października 2023 r., ustawodawca określił, że przepisy ustawy w zakresie prawa pierwokupu i prawa nabycia udziałów i akcji odnoszą się będą również do spółek dominujących, które posiadają udziały lub akcje w spółkach kapitałowych (które są właścicielami lub użytkownikami wieczystymi nieruchomości rolnej o powierzchni co najmniej 5 ha albo nieruchomości rolnych o łącznej powierzchni nie mniejszej niż 5 ha).

W 2023 r. do OT KOWR wpłynęło od spółek handlowych **1 415 zawiadomień**, z tego:

- 1 299 zawiadomień dotyczyło sprzedaży udziałów/akcji na łączną kwotę ponad 1 544 mln zł (tj. przypadków, w których KOWR przysługiwało prawo pierwokupu udziałów/akcji zgodnie z art. 3a ust. 1 ukur),
- 116 zawiadomień dotyczyło nabycia udziałów/akcji na kwotę ogółem ponad 971 mln zł (tj. przypadków, w których KOWR przysługiwało prawo nabycia udziałów/akcji zgodnie z art. 4 ust. 6 ww. ustawy).

KOWR złożył **133 oświadczenia** o skorzystaniu z prawa pierwokupu łącznie **66 881 udziałów** w spółkach handlowych oraz nie złożył żadnego oświadczenia o skorzystaniu z prawa nabycia udziałów/akcji w ww. spółkach.

3.9. Wnioski o wyrażenie zgody na wcześniejsze zbycie lub oddanie w posiadanie innym podmiotom nieruchomości rolnych oraz decyzje administracyjne wydawane na podstawie art. 2b ust. 3 ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego

Zgodnie z art. 2b ust. 1 ukur nabywca nieruchomości rolnej obowiązany jest prowadzić gospodarstwo rolne, w skład którego weszła nabyta nieruchomość rolna, przez okres co najmniej 5 lat od dnia nabycia przez niego tej nieruchomości, a w przypadku osoby fizycznej – prowadzić to gospodarstwo osobiście. W okresie tym nabyta nieruchomość

nie może być zbyta, ani oddana w posiadanie innym podmiotom (art. 2b ust. 2 ww. ustawy). Przez „oddawanie nieruchomości rolnej w posiadanie innym podmiotom” należy rozumieć przekazywanie takiej nieruchomości do faktycznego władania innym osobom na podstawie jakichkolwiek tytułów (np. w dzierżawę, użyczenie czy do użytkowania).

Ustawa określa przypadki, które stanowią wyjątki od powyższego, a ich zamknięty katalog został wskazany w art. 2b ust. 4 ukur (np. gdy nieruchomość rolna została nabyta w wyniku dziedziczenia oraz działu spadku lub zapisu windykacyjnego). Generalnie – poza określonymi ustawą odstępstwami od ogólnej zasady – wcześniejsze zbycie lub oddanie w posiadanie innym podmiotom nieruchomości rolnej przed upływem 5 lat od jej nabycia jest możliwe jedynie po wcześniejszym uzyskaniu stosownej zgody. Dyrektor Generalny KOWR, na wniosek nabywcy nieruchomości rolnej, może wyrazić zgodę w drodze decyzji administracyjnej na zbycie nieruchomości rolnej lub oddanie jej w posiadanie innym podmiotom przed upływem 5 lat od dnia przeniesienia własności tej nieruchomości, ale **wyłącznie w przypadkach uzasadnionych ważnym interesem nabywcy nieruchomości rolnej lub interesem publicznym** (art. 2b ust. 3 ukur). Przed 26 czerwca 2019 r. tego rodzaju zgodę wyrażał sąd.

W 2023 r. do KOWR wpłynęło **4 342 wnioski** o wyrażenie zgody, o której mowa w art. 2b ust. 3 ww. ustawy, z tego: 4 128 wniosków na wcześniejsze zbycie nieruchomości rolnych i 214 wniosków na oddanie nieruchomości rolnej w posiadanie innym podmiotom. Wydano **4 178 decyzji administracyjnych**, z tego:

- 3 104 decyzje pozytywne (dla nieruchomości o łącznej powierzchni ponad 6,45 tys. ha),
- 598 decyzji negatywnych (dla nieruchomości o łącznej powierzchni ponad 1,20 tys. ha),
- 476 decyzji o umorzeniu postępowania (dla nieruchomości o łącznej powierzchni blisko 2,43 tys. ha).

Ponadto 744 sprawy zakończone zostały w inny sposób niż wydanie decyzji administracyjnej (tj. postanowieniem o odmowie wszczęcia postępowania lub zawiadomieniem o pozostawieniu wniosku bez rozpoznania bądź wniosek został zwrócony w związku z brakiem uiszczenia opłaty skarbowej).

3.10. Sprawowanie nadzoru nad spełnianiem przez nabywców nieruchomości rolnych zobowiązań określonych w ustawie (art. 8a ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego)

Stosownie do postanowień art. 8a ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego KOWR sprawuje nadzór m.in. nad spełnianiem przez nabywców nieruchomości rolnych:

- zobowiązania do prowadzenia działalności rolniczej na nabytej nieruchomości,
- zobowiązania do zamieszkiwania w okresie 5 lat od dnia nabycia nieruchomości na terenie gminy, na obszarze której położona jest jedna z nieruchomości rolnych, która weszła w skład tworzonego lub powiększonego gospodarstwa,
- zobowiązania do rozpoczęcia realizacji inwestycji celu publicznego w terminie 12 miesięcy od dnia nabycia nieruchomości rolnej oraz zrealizowania tej inwestycji w terminie określonym we wniosku,

- obowiązku do wykorzystywania nabytej nieruchomości rolnej na cele rolnicze – jeżeli nabycie nieruchomości rolnej nastąpiło za zgodą Dyrektora Generalnego KOWR wyrażoną w formie decyzji administracyjnej wydanej na wniosek uczelni,
- obowiązku prowadzenia przez nabywcę nieruchomości rolnej gospodarstwa rolnego, w skład którego weszła nabyta nieruchomość rolna przez okres co najmniej 5 lat od dnia nabycia przez niego tej nieruchomości, a w przypadku osoby fizycznej – prowadzenia tego gospodarstwa osobiście,
- warunków dotyczących ograniczeń w zbywaniu nieruchomości oraz oddaniu jej w posiadanie innym podmiotom – w okresie 5 lat od nabycia tej nieruchomości.

W ramach sprawowania ww. nadzoru m.in. przeprowadzane są kontrole przez jednostki terenowe KOWR zgodnie z przyjętym i zatwierdzonym **planem kontroli**. Kontrole przeprowadzone są przez pracowników oddziałów terenowych na podstawie imiennych upoważnień. W ramach prowadzonej kontroli osoby upoważnione do jej przeprowadzenia mają **prawo wstępu** na teren nieruchomości rolnych kontrolowanych podmiotów oraz **prawo żądania**: pisemnych lub ustnych informacji oraz okazania i udostępniania dokumentów związanych z przedmiotem kontroli. Z przebiegu kontroli sporządzany jest protokół, który przedstawia się osobie kontrolowanej. Osoba kontrolowana ma **prawo wnieść swoje uwagi** do protokołu. Protokół kontroli podpisuje osoba kontrolowana oraz kontrolujący. W razie odmowy złożenia podpisu przez osobę kontrolowaną, przeprowadzający kontrolę zamieszcza o tym wzmiankę w protokole. Jeden egzemplarz protokołu pozostawia się osobie kontrolowanej.

Sankcje, jakie przewidział ustawodawca za niewywiązywanie się z ww. obowiązków, mogą być dotkliwe. W określonych ustawą przypadkach, na wniosek KOWR, **sąd może orzec o nabyciu własności danej nieruchomości rolnej przez KOWR działający na rzecz Skarbu Państwa** za zapłatą ceny odpowiadającej jej wartości rynkowej określonej zgodnie z przepisami o gospodarce nieruchomościami, z uwzględnieniem jej obciążeń.

Na podstawie art. 8a ust. 2 ww. ustawy wg stanu na dzień 31 grudnia 2023 r. przeprowadzono **1 655 kontroli** odnoszących się do wskazanego wyżej zakresu dotyczącego wywiązywania się przez nabywców nieruchomości rolnych z ciążących na nich zobowiązań oraz ograniczeń ustawowych.

W wyniku ww. kontroli w ponad 97% przypadków nie stwierdzono uchybień, tj. ustalono, że kontrolowani nabywcy nieruchomości rolnych prawidłowo realizują zobowiązanie do zamieszkania w terminie 5 lat od dnia nabycia nieruchomości na terenie gminy, w której położona jest jedna z nieruchomości wchodzących w skład gospodarstwa rodzinnego oraz osobiście prowadzą gospodarstwo rolne, w skład którego weszła nabyta nieruchomość rolna, wywiązują się ze zobowiązania do prowadzenia działalności rolniczej na nabytej nieruchomości rolnej i jednocześnie respektują ograniczenia, o których mowa w art. 2b ust. 2 ukur. W pozostałych przypadkach (niecałe 3% kontroli), gdzie stwierdzono uchybienia związane z naruszeniem przez nabywców nieruchomości rolnych ciążących na nich zobowiązań, sprawy poddawano dalszej analizie pod kątem podjęcia stosownych

działań prawnych, włącznie z zastosowaniem odpowiednich sankcji przewidzianych w art. 9 ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego.

3.11. Uprawnienie w zakresie występowania do sądu z powództwem o stwierdzenie nieważności czynności prawnej (art. 9 ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego)

Zgodnie z art. 9 ust. 1 ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego nabycie nieruchomości rolnej, udziału we współwłasności nieruchomości rolnej, użytkownika wieczystego, udziału we współużytkowaniu wieczystym takiej nieruchomości oraz nabycie akcji i udziałów w spółce handlowej, o której mowa w art. 3a ust. 1 ww. ustawy, dokonane na podstawie czynności prawnej niezgodnie z przepisami ustawy jest nieważne.

W szczególności nieważne jest:

- dokonanie czynności prawnej bez zawiadomienia uprawnionego do prawa pierwokupu lub bez powiadomienia KOWR – w przypadkach określonych w art. 3b, art. 3c i art. 4 ust. 1 ustawy,
- zbycie albo oddanie w posiadanie nieruchomości bez zgody Dyrektora Generalnego KOWR, o której mowa w art. 2b ust. 3 ustawy,
- nabycie nieruchomości rolnej w oparciu o nieprawdziwe oświadczenia albo fałszywe lub potwierdzające nieprawdę dokumenty.

Z powództwem o stwierdzenie nieważności czynności prawnej z przyczyn, o których mowa wyżej – oprócz osób mających w tym interes prawny – **może wystąpić Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa.**

Zestawienie dotyczące realizacji niektórych zadań wynikających z ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego w latach 2017–2023 zamieszczono w **aneksie nr 4.**

4. NADZÓR WŁAŚCICIELSKI NAD SPÓŁKAMI

Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa **sprawuje nadzór właścicielski nad spółkami** m.in. na podstawie:

- art. 9 ust. 2 pkt 9 i 9a ustawy z dnia 10 lutego 2017 r. o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa (Dz. U. z 2023 r. poz. 1308, z późn. zm.),
- art. 5 ust. 6 ustawy z dnia 19 października 1991 r. o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa (Dz. U. z 2024 r. poz. 589),
- art. 46 ust. 5 ustawy z dnia 10 lutego 2017 r. – Przepisy wprowadzające ustawę o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa (Dz. U. poz. 624, z późn. zm.),
- art. 4b ust. 2 ustawy z dnia 11 kwietnia 2003 r. o kształtowaniu ustroju rolnego (Dz. U. z 2024 r. poz. 423).

Według stanu na 31 grudnia 2023 r. Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa wykonywał prawa z udziałów i akcji w **47 spółkach** (z tego w: **31 spółkach hodowli roślin i zwierząt** oraz **16 spółkach w ramach wykonywania ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego i innych ustaw**).

4.1. Nadzór właścicielski nad spółkami hodowlanymi

Przejmowane do Zasobu WRSP nieruchomości po byłych państwowych przedsiębiorstwach gospodarki rolnej – przed objęciem ich procesami prywatyzacji – podlegały daleko idącej restrukturyzacji, m.in. w celu wyodrębnienia z nich jednostek gospodarczych zajmujących się działalnością hodowlaną. W części tych jednostek zlikwidowano działalność hodowlaną i przeznaczono je do prywatyzacji. Z kolei na bazie majątku tych gospodarstw, w których prowadzona była działalność hodowlana (uznana przez Ministra Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej⁴⁴ za szczególnie ważną dla postępu biologicznego w całym rolnictwie) oraz tych gospodarstw, które charakteryzowały się dużym i trudno podzielonym majątkiem (gdzie podział mógłby prowadzić do spadku efektywności ekonomicznej, np. gospodarstw rybackich i szklarniowych), tworzone były **jednoosobowe spółki Agencji Własności Rolnej Skarbu Państwa** (obecnie Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa). Łącznie utworzono 150 jednoosobowych spółek, w tym 104 spółki specjalizujące się w hodowli roślin (38) lub zwierząt (66) i 3 spółki związane z treningiem koni⁴⁵. Pozostałe (tzw.

⁴⁴ Obecnie – Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi.

⁴⁵ Były to: Tory Wyścigów Konnych (w Warszawie), Centrum Wyszkożenia Jeździeckiego – Hipodrom Wola (w Poznaniu) i Hipodrom Sopot (w Sopocie).

komercyjne) spółki (43) zajmowały się działalnością produkcyjną, w tym rolniczą w zakresie przetwórstwa rolnego, handlu i usług. Zgodnie z ustawą z dnia 20 grudnia 2002 r. o zmianie ustawy o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa (Dz. U. z 2003 r. Nr 6, poz. 64, z późn. zm.)⁴⁶ akcje i udziały w spółkach nabyte przez Agencję Własności Rolnej Skarbu Państwa, jako mienie Skarbu Państwa oraz pozostałe po likwidacji państwowych przedsiębiorstw gospodarki rolnej, zostały przekazane ministrowi właściwemu do spraw Skarbu Państwa. Jednocześnie Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi określił – w drodze rozporządzenia – wykaz spółek hodowli roślin uprawnych oraz hodowli zwierząt gospodarskich **„o szczególnym znaczeniu dla gospodarki narodowej”**, których prawa z akcji lub udziałów wykonywała Agencja Własności Rolnej Skarbu Państwa, biorąc pod uwagę strategiczne znaczenie tych spółek w pracach na rzecz postępu biologicznego w rolnictwie. Zbycie udziałów w tych spółkach wymagało zgody Rady Ministrów.

Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi, zgodnie z rozporządzeniem z dnia 5 stycznia 2022 r.⁴⁷, **wykreślił 7 spółek nadzorowanych przez KOWR z wykazu jednoosobowych spółek hodowli roślin uprawnych i hodowli zwierząt gospodarskich o szczególnym znaczeniu dla gospodarki narodowej** (tj.: „DANKO” Hodowla Roślin sp. z o.o., Poznańska Hodowla Roślin sp. z o.o., Małopolska Hodowla Roślin sp. z o.o., Kutnowska Hodowla Buraka Cukrowego sp. z o.o., Pomorsko Mazurska Hodowla Ziemniaka sp. z o.o., Hodowla Zwierząt i Nasiennictwo Roślin Polanowice sp. z o.o. oraz Kombinat Rolny Kietrz sp. z o.o.). Rozporządzenie to weszło w życie z dniem 12 stycznia 2022 r. Z dniem 29 marca 2022 r. **KOWR przekazał na podstawie porozumienia⁴⁸ 7 ww. spółek do Ministerstwa Aktywów Państwowych**. Do 29.03.2022 r. KOWR nadzorował 38 spółek hodowli roślin i zwierząt, a potem 31 spółek.

Ujęte w przedmiotowym sprawozdaniu dane odnoszą się do spółek strategicznych, w których KOWR wykonywał prawo własności na dzień 31.12.2023 r. Wykaz **31 spółek hodowlanych nadzorowanych przez KOWR w 2023 r.**⁴⁹ zamieszczono w **aneksie nr 5**.

Ze względu na wiodący kierunek hodowli, rodzaj prowadzonych prac hodowlanych oraz zakres prowadzonej działalności wydzielono **3 grupy spółek**:

- 1) spółki **hodowli roślin – 1 spółka**,
- 2) spółki **hodowli koni i stada ogierów – 13 spółek**,
- 3) spółki **hodowli zwierząt gospodarskich** (bydła, trzody chlewnej, owiec) – **17 spółek**.

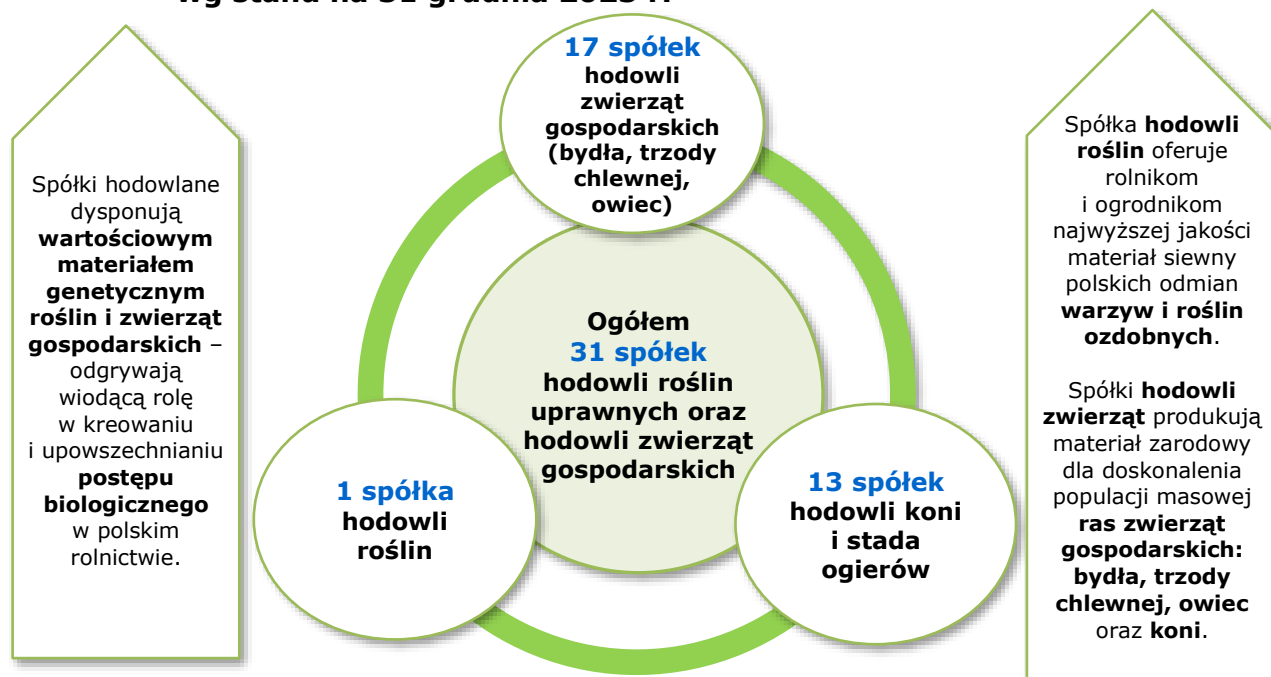
⁴⁶ Ustawa weszła w życie 6 lutego 2003 r.

⁴⁷ Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 5 stycznia 2022 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie wykazu jednoosobowych spółek hodowli roślin uprawnych lub hodowli zwierząt gospodarskich o szczególnym znaczeniu dla gospodarki narodowej (Dz. U. poz. 49).

⁴⁸ W dniu 29 marca 2022 r. KOWR zawarł na podstawie art. 5 ust. 8 i 9 ustawy o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa Porozumienie w sprawie nieodpłatnego przekazania udziałów na rzecz Ministra Aktywów Państwowych.

⁴⁹ Zgodnie z rozporządzeniem Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 25 lipca 2018 r. w sprawie wykazu jednoosobowych spółek hodowli roślin uprawnych lub hodowli zwierząt gospodarskich o szczególnym znaczeniu dla gospodarki narodowej (Dz. U. poz. 1525, z późn. zm.).

Wykres 21. **Spółki hodowlane, nad którymi KOWR sprawował nadzór właścicielski, wg stanu na 31 grudnia 2023 r.**

Źródło: opracowanie KOWR.

Zadania KOWR w zakresie nadzoru właścicielskiego nad spółkami hodowlanymi polegały m.in. na:

- wykonywaniu praw z udziałów w rozumieniu ustawy z dnia 15 września 2000 r. Kodeks spółek handlowych (Dz. U. z 2024 r. poz. 18, z późn. zm.) i aktów założycielskich spółek,
- określeniu zadań i wytyczaniu kierunków działalności poszczególnym spółkom,
- analizie wyników w zakresie hodowli roślin i zwierząt gospodarskich uzyskanych w danym roku,
- analizie sytuacji ekonomiczno-finansowej spółek,
- prowadzeniu działań restrukturyzacyjnych i promocyjnych.

Spółki hodowlane odgrywają **wiodącą rolę w kreowaniu i upowszechnianiu postępu biologicznego w polskim rolnictwie**, który jest uważany za najważniejszy czynnik oddziałujący na wzrost efektywności produkcji rolniczej, zarówno z punktu widzenia wzrostu ilości, jak i jakości produktów rolnych. Spółki dysponują wartościowym materiałem genetycznym roślin i zwierząt gospodarskich. Stanowi on bazę dla osiąganego postępu biologicznego, który w postaci nowych odmian roślin oraz kolejnych pokoleń zwierząt hodowlanych, jest dostępny dla krajowego rolnictwa.

Nadzorowana przez KOWR **spółka hodowli roślin** oferuje rolnikom najwyższej jakości **materiał siewny polskich odmian warzyw i roślin ozdobnych**.

Podstawowym celem pracy hodowlanej prowadzonej w nadzorowanych przez KOWR spółkach **hodowli zwierząt** jest produkcja materiału zarodowego do doskonalenia populacji masowej zwierząt gospodarskich. Doskonalenie ras zwierząt gospodarskich prowadzone jest zgodnie z wewnętrznymi programami hodowli opracowanymi w oparciu o krajowe programy doskonalenia ras: **bydła, świń, owiec** oraz **koni**. Rola i znaczenie spółek w realizacji tych

programów, ze względu na wysoki potencjał genetyczny utrzymywanych zwierząt, jest bardzo duża.

Na koniec 2023 r. spółki dysponowały powierzchnią gruntów własnych wynoszącą **3,91 tys. ha** oraz dzierżawiły grunty o powierzchni **69,31 tys. ha**. Łączna nominalna wartość udziałów w spółkach, zgodnie z Krajowym Rejestrem Sądowym, wyniosła **439,1 mln zł**. Ogólny majątek spółek w 2023 r. osiągnął wartość **1 769 357,1 tys. zł** (powyższe dane są zgodne z dokumentami sprawozdawczymi, tj. F-01 za IV kwartał 2023 r. oraz „Kwartalnym kwestionariuszem informacyjnym za IV kwartał 2023 r.”).

Łączny wynik finansowy netto za 2023 r. wyniósł **48 208,5 tys. zł**. W 2023 r. suma przychodów spółek wyniosła 1 126 742,2 tys. zł, a suma kosztów – 1 078 533,7 tys. zł (powyższe dane są zgodne z informacjami z formularzy sprawozdawczych GUS F-01 za IV kwartał 2023 r.).

4.1.1. Hodowla roślin

Wynik finansowy netto **spółki hodowli roślin ogrodniczych „PlantiCo – Hodowla i Nasiennictwo Ogrodnicze Zielonki” sp. z o.o.** po IV kwartale 2023 r. ukształtował się na poziomie **1 655,3 tys. zł**. Przychody ogółem w spółce hodowli roślin wyniosły 72 545,6 tys. zł, a koszty ogółem osiągnęły poziom 70 890,2 tys. zł (powyższe dane są zgodne z informacjami z formularzy sprawozdawczych GUS F-01 za IV kwartał 2023 r.).

Do 29 marca 2022 r. KOWR wykonywał prawa właścicielskie w 6 spółkach hodowli roślin, w których jedna spółka prowadziła hodowlę roślin ogrodniczych, natomiast 5 spółek – hodowlę roślin rolniczych. Obecnie nadzór nad spółkami hodowli roślin rolniczych sprawuje Ministerstwo Aktywów Państwowych⁵⁰.

W spółce hodowli roślin ogrodniczych prowadzona była zarówno hodowla twórcza, jak i zachowawcza oraz zgrupowany był najlepszy materiał genetyczny **warzyw i roślin ozdobnych**.

W 2023 r. hodowla twórcza roślin ogrodniczych prowadzona była w spółce PlantiCo – Hodowla i Nasiennictwo Ogrodnicze Zielonki sp. z o.o. w **11 taksonach**, a do rejestru odmian wpisano **4 nowe odmiany roślin warzywnych** (fasola zwykła karłowa ‘JOVITA’ i ‘POLINKA’, kapusta głowiasta biała ‘ONYKS’ i kapusta głowiasta czerwona ‘GARNET’). W 2023 r. w Krajowym Rejestrze Odmian spółka miała **303 odmiany własne**, a w badaniach rejestrowych znajdowało się **14 nowych odmian roślin warzywnych**. Hodowla zachowawcza prowadzona była dla **32 taksonów** i dla **327 odmian warzyw**.

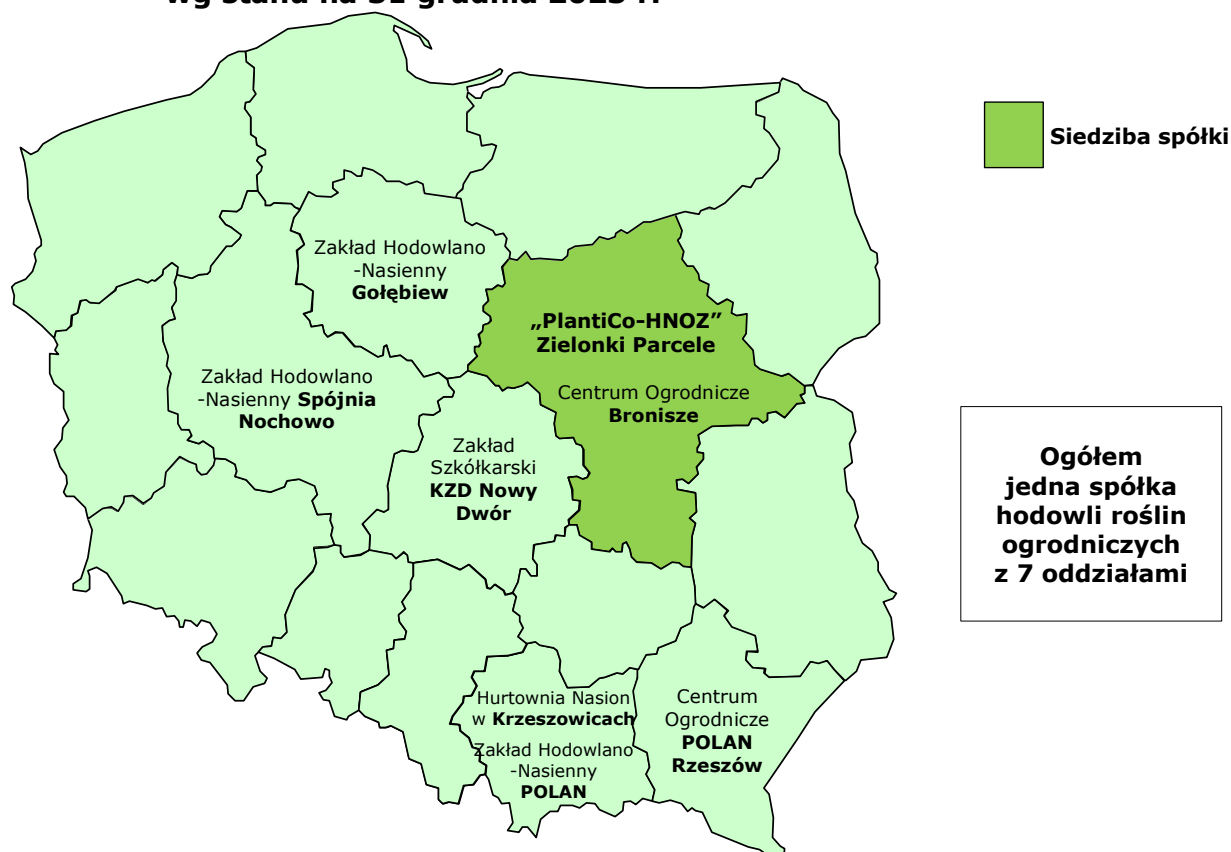
Łącznie spółka posiada **327 odmian roślin warzywnych** oraz **230 odmian kwiatów**. Spółka hodowli roślin ogrodniczych odgrywa dominującą rolę w hodowli roślin warzywnych w Polsce – posiada 47,8% odmian roślin warzywnych, w których prowadzona jest hodowla

⁵⁰ W dniu 29 marca 2022 r. KOWR zawarł, na podstawie art. 5 ust. 8 i 9 ustawy o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa, porozumienie w sprawie nieodpłatnego przekazania udziałów na rzecz Ministra Aktywów Państwowych.

oraz pochodzących z krajowej hodowli wpisanych do Rejestru Odmian. Z kolei udział odmian spółki we wszystkich odmianach wpisanych do Rejestru Odmian wynosi 49,6%.

Spółka nadzorowana przez KOWR miała zarejestrowanych **59 odmian roślin ogrodniczych w 6 krajach**. Są to odmiany zarejestrowane w krajowych rejestrach odmian, których sprzedaż miała miejsce w ostatnich 5 latach.

Wykres 22. **Spółka hodowli roślin, nad którą KOWR sprawował nadzór właścicielski, wg stanu na 31 grudnia 2023 r.**

Źródło: dane KOWR.

Prowadzone w spółkach kierunki hodowli roślin warzywnych są zróżnicowane w zależności od specyfiki gatunku. Głównymi priorytetami są: plonowanie, odporność na stresy biotyczne i abiotyczne, specyficzne dla gatunku cechy jakościowe oraz cenne właściwości użytkowe. W związku ze zmianami klimatycznymi coraz większego znaczenia nabiera hodowla odmian o zwiększonej tolerancyjności na suszę oraz o wyższym, niż dotychczas akceptowanym, poziomie zimotrwałości. Rolnictwo zrównoważone i integrowana produkcja wymagają odmian o większej polowej odporności na choroby i szkodniki, szczególnie biorąc pod uwagę ograniczanie listy środków ochrony roślin.

Koszty hodowli roślin ogrodniczych w 2023 r. wyniosły **8,8 mln zł**. Koszty hodowli roślin ogrodniczych w 2023 r., podobnie jak w latach poprzednich, pokryto z przychodów własnych spółki (99,9%), w tym przede wszystkim z marży handlowej sprzedawanego materiału siewnego. Pozostałe 0,1% kosztów hodowli pokryte zostało z opłat licencyjnych, a udział opłat licencyjnych w finansowaniu kosztów hodowli w porównaniu z 2022 r., się nie

zmienił. Całkowita kwota opłat licencyjnych zebranych przez spółkę ogrodniczą 2023 r. wyniosła 9,7 tys. zł.

Produkcja nasienna roślin ogrodniczych była prowadzona na powierzchni **785,5 ha**, w tym na 338,9 ha gruntów należących do spółki, a pozostałe nasiona wyprodukowano w ramach kontraktacji.

W strukturze gatunkowej upraw nasiennych w spółce ogrodniczej rośliny warzywne stanowiły 69,6%, rośliny rolnicze – 23,6%, rośliny ozdobne – 6,6%, a rośliny sadownicze – 0,2%.

W 2023 r. wartość sprzedanego materiału siewnego warzyw wyniosła ogółem **41,1 mln zł**.

4.1.2. Hodowla zwierząt

Grupa **17 spółek hodowli zwierząt** (wg danych za IV kwartał 2023 r.) wygenerowała **dotatni wynik finansowy**, który wyniósł łącznie **35 565,3 tys. zł**. Przychody ogółem w grupie spółek hodowli zwierząt gospodarskich w 2023 r. wyniosły 703 731,6 tys. zł, a koszty ogółem osiągnęły poziom 668 166,3 tys. zł (powyższe dane są zgodne z informacjami z formularzy sprawozdawczych GUS F-01 za IV kwartał 2023 r.).

4.1.3. Hodowla bydła mlecznego

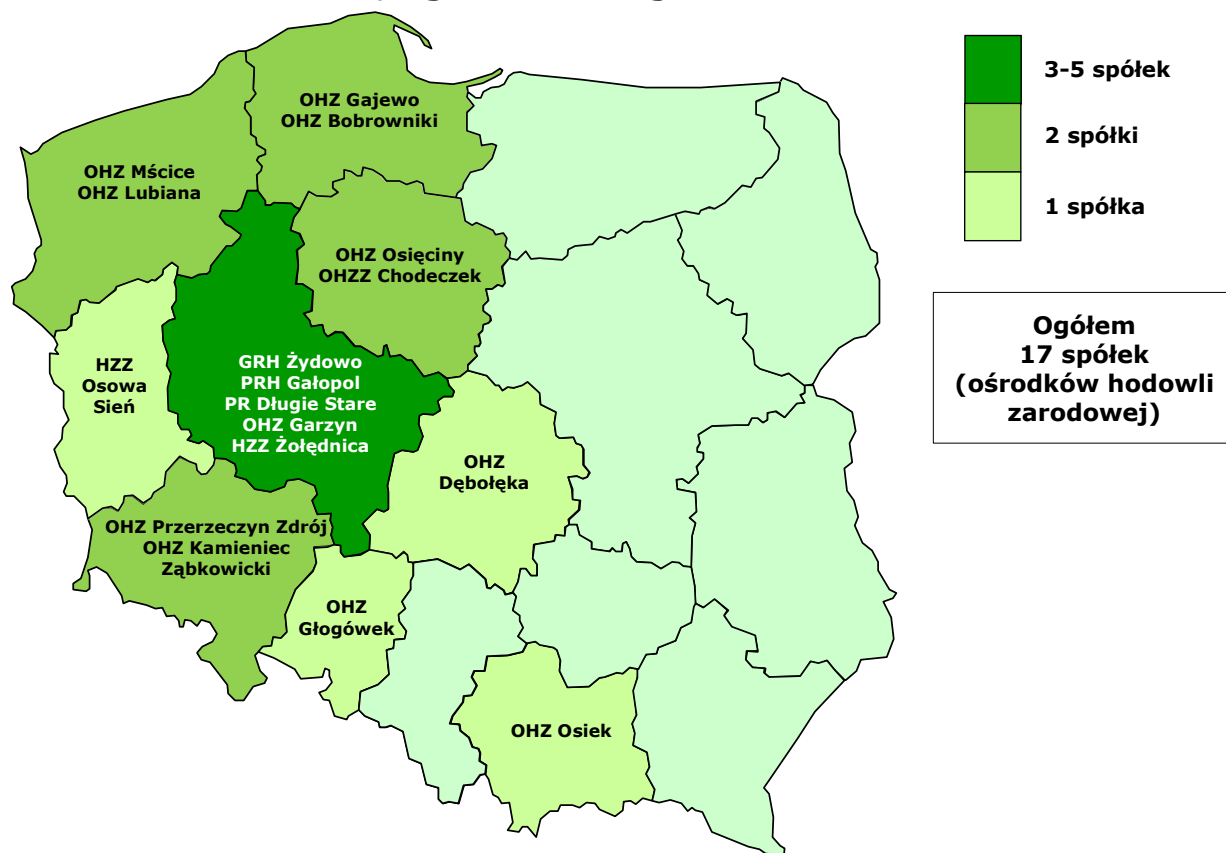
W 2023 r. hodowlę bydła mlecznego prowadziło **29 spółek**, w których na koniec grudnia utrzymywano **21 356 krów**. Najwyższy udział w populacji krów posiadała rasa polska holsztyńsko-fryzyjska (PHF) – 20 348 szt. w dwóch odmianach: czarno-białej (HO) – 18 471 szt. i czerwono-białej (RW) – 1 877 szt. Ponadto utrzymywane były następujące rasy: simentalska (SM) – 389 szt., jersey (JE) – 449 szt., polska czerwono-biała (ZR) – 109 szt., polska czerwona (RP) – 57 szt. oraz brown swiss (BS) – 4 szt.

Według informacji Polskiej Federacji Hodowców Bydła i Producentów Mleka (PFHBiPM) w 2023 r. ocenę mleczną w Polsce prowadzono w 17 642 oborach⁵¹. Spośród hodowlanych krów najliczniej reprezentowana była rasa polska holsztyńsko-fryzyjska odmiany czarno-białej (HO). W 2023 r. ogółem w Polsce oceniono 807 719 krów. Przeciętna wydajność krów ocenianych w zakresie wartości użytkowej wyniosła: 9 150 kg mleka, 374 kg tłuszczu (4,08% tłuszczu w ogólnej masie mleka) i 314 kg białka (3,43% białka w ogólnej masie mleka).

Według stanu na 31 grudnia 2023 r. w stadach spółek nadzorowanych przez KOWR znajdowało się 20 348 krów rasy phf (tj. o 123 krowy więcej w porównaniu z poprzednim rokiem) oraz 1 008 krów w pozostałych rasach mlecznych. Przeciętna wydajność mleczna krów w 2023 r. (w 29 spółkach KOWR) wyniosła **11 709 kg**. W porównaniu z krajową przeciętną wydajnością mleczną była wyższa o 2 559 kg. Średnia wydajność tłuszczu ukształtowała się na poziomie **465,6 kg** (3,98% tłuszczu w ogólnej masie mleka). W porównaniu z krajową przeciętną wydajnością tłuszczu wydajność w spółkach była wyższa o 91,6 kg. Przeciętna wydajność białka wyniosła **395,0 kg** (3,39% białka w ogólnej masie mleka). W porównaniu z krajową przeciętną wydajnością białka była wyższa o 81,0 kg.

⁵¹ „Ocena i hodowla bydła mlecznego. Dane za rok 2023” – Polska Federacja Hodowców Bydła i Producentów Mleka, <https://pfhb.pl/ocena/ocena-mleczna/raporty> (odczyt - maj 2024 r.).

Wykres 23. **Ośrodki hodowli zarodowej, nad którymi KOWR sprawował nadzór właścicielski, wg stanu na 31 grudnia 2023 r.**

Źródło: dane KOWR.

W 2023 r. najwyższą przeciętną wydajność krów rasy polskiej holsztyńsko-fryzyjskiej powyżej 13 tys. kg mleka uzyskało 7 spółek: SK „Nowe Jankowice” sp. z o.o. (13 657 kg), HZZ „Żołędnica” sp. z o.o. (13 609 kg), OHZ Lubiana sp. z o.o. (13 588 kg), HZZ Osowa Sień sp. z o.o. (13 364 kg), SK w Dobrzyniewie sp. z o.o. (13 342 kg), SK Pępowo sp. z o.o. (13 300 kg) i SK Racot sp. z o.o. (13 152 kg).

Kolejnych 6 spółek uzyskało wydajność powyżej 12 tys. kg mleka, tj.: OHZ Garzyn sp. z o.o. (12 990 kg), GR-H Żydowo sp. z o.o. (12 575 kg), OHZ Dębołęka sp. z o.o. (12 369 kg), OHZZ Chodeczek sp. z o.o. (12 293 kg), OHZ Osiecin sp. z o.o. (12 274 kg) i OHZ Osiek sp. z o.o. (12 140 kg).

Kolejnych 6 spółek przekroczyło 11 tys. kg mleka, tj.: PR-H Gałopol sp. z o.o. (11 984 kg), OHZ Głogówek sp. z o.o. (11 900 kg), PR Długie Stare sp. z o.o. (11 597 kg), OHZ Kamieniec Ząbkowicki sp. z o.o. (11 596 kg), OHZ Gajewo sp. z o.o. (11 569 kg) i SK Prudnik sp. z o.o. (11 312 kg).

Następnych 6 spółek uzyskało wydajność powyżej 10 tys. kg mleka, tj.: OHZ Przerzeczyn Zdrój sp. z o.o. (10 980 kg), OHZ Mścice sp. z o.o. (10 648 kg), SO Starogard Gdański sp. z o.o. (10 635 kg), SK Janów Podlaski sp. z o.o. (10 179 kg), SK Michałów sp. z o.o. (10 166 kg) i SK Liski sp. z o.o. (10 060 kg).

Z kolei 3 spółki przekroczyły przeciętną wydajność mleka 9 tys. kg, tj.: „PlantiCo – HiNO Zielonki” sp. z o.o. (9 925 kg), OHZ Bobrowniki sp. z o.o. (9 737 kg) oraz SK Iwno sp. z o.o. (9 693 kg)

Średnia rzeczywista wydajność mleka w stadach KOWR za 2023 r. wyniosła 11 017 litrów i była o 124 litry wyższa od wydajności w 2022 r. W 2023 r. najwyższą średnią rzeczywistą wydajność mleka uzyskały spółki: SK Pępowo sp. z o.o. (12 938 litrów), SK w Dobrzyniewie sp. z o.o. (12 557 litrów), SK „Nowe Jankowice” sp. z o.o. (12 550 litrów), SK Racot sp. z o.o. (12 517 litrów), HZZ „Żołędnica” sp. z o.o. (12 453 litry), OHZ „Garzyn” sp. z o.o. (12 175 litrów) i OHZ Lubiana sp. z o.o. (12 004 litry).

Następnych 8 spółek przekroczyło 11 tys. litrów mleka, tj.: OHZ Osiecinie sp. z o.o. (11 824 litry), OHZZ Chodeczek sp. z o.o. (11 508 litrów), OHZ Dębołęka sp. z o.o. (11 507 litrów), HZZ Osowa Sień sp. z o.o. (11 491 litrów), OHZ w Osieku sp. z o.o. (11 409 litrów), OHZ Głogówek sp. z o.o. (11 291 litrów), OHZ Kamieniec Żąbkowski sp. z o.o. (11 291 litrów) i GR-H Żydowo sp. z o.o. (11 149 litrów).

Kolejnych 7 spółek uzyskało wydajność powyżej 10 tys. litrów mleka, tj.: PR-H Gałopol sp. z o.o. (10 998 litrów), PR Długie Stare sp. z o.o. (10 912 litrów), SK Prudnik sp. z o.o. (10 755 litrów), OHZ Przerzeczyn Zdrój sp. z o.o. (10 708 litrów), OHZ Gajewo sp. z o.o. (10 699 litrów), SO Starogard Gdański sp. z o.o. (10 603 litry) i SK Janów Podlaski sp. z o.o. (10 044 litry).

W 2023 r. sprzedaż mleka w spółkach ogółem wyniosła blisko **227,3 mln litrów** i była o 5,6 mln litrów wyższa niż w 2022 r. Sprzedaż stanowiła 96,45% produkcji. Sprzedane mleko było najwyższej jakości.

Istotnym wskaźnikiem charakteryzującym potencjał genetyczny stada jest liczba buhajów pozytywnie wycenionych i proponowanych do wykorzystania w sztucznym unasiennianiu. Na 31 grudnia 2023 r. spółki posiadały **280 buhajów zakwalifikowanych do hodowli**. Do stacji unasienniania przekazano 36 buhajów (o 2 szt. więcej niż w 2022 r.). Spółki sprzedały 1 461 krów, o 271 szt. więcej niż w 2022 r. Sprzedano również 1 351 jałowic cielných, o 194 mniej niż w poprzednim roku.

Dla zwiększenia efektywności pracy hodowlanej nad doskonaleniem bydła w spółkach opracowana została w 2022 r. **„Zrównoważona strategia hodowli bydła mlecznego i mięsnego w jednoosobowych spółkach hodowli zwierząt o szczególnym znaczeniu dla gospodarki narodowej nadzorowanych przez KOWR” na lata 2022–2030**. Strategię wdrożono do realizacji z początkiem 2023 r. Program uwzględnia zmiany, jakie zachodzą w hodowli światowej i na rynku mleka, dlatego główny nacisk skierowany jest na poprawę cech funkcjonalnych (zdrowie i płodność), które decydują o długowieczności krów. Stada dostarczają polskim hodowcom materiał hodowlany gwarantujący jak najlepszą opłacalność prowadzonych gospodarstw, co jest związane z obniżeniem kosztów produkcji oraz jednoczesną poprawą wydajności i jakości mleka. Realizowana w spółkach strategia hodowlana zakłada optymalizację i przyspieszenie postępu genetycznego poprzez jak

największe wykorzystanie selekcji genomowej oraz biotechnologii. Selekcja genomowa stwarza dużo większe możliwości dla postępu genetycznego na ścieżce żeńskiej.

W ramach prac hodowlanych związanych z doskonaleniem populacji bydła mlecznego, spółki KOWR w 2023 r. wykonały 9 526 genotypowań. Techniki MOET w połączeniu z selekcją genomową są skutecznym narzędziem dla uzyskania zamierzonych celów w pracy hodowlanej bydła mlecznego. Ocena wartości hodowlanej materiału żeńskiego na podstawie genomu oraz stosowanie superowulacji i przenoszenia zarodków w celu lepszego wykorzystania potencjału genetycznego najwartościowszych samic przyczynia się do przyspieszenia postępu hodowlanego. W ostatnich kilku latach w spółkach prowadzony jest rozwój tej metody rozrodu. W 2023 r. w 18 spółkach poddano superowulacji i płukaniu 173 dawczynię, pozyskując ogółem 1 494 zarodki, w tym 1 003 (67,1%) przydatne do transplantacji. Ogółem dokonano transferu 1 019 zarodków (świeżych i mrożonych), a skuteczność przenoszenia wyniosła 61,8%. Procent przydatnych do transplantacji zarodków uległ zwiększeniu z 63,7 do 67,1 (tj. o 3,4 pp.). W 2023 r. po transplantacjach urodziło się 790 cieląt, o 307 więcej niż w 2022 r.

Spółki w ostatnich latach stosowały nową technologię do intensyfikacji prac hodowlanych i przyspieszenia postępu, a tym samym zwiększyły swój wpływ na hodowlę masową w kraju. W 2014 r. został zmodyfikowany polski indeks selekcyjny dla rasy polskiej holsztyńsko-fryzyskiej „Produkcja i funkcjonalność” (PF). Indeks został dostosowany do aktualnych potrzeb hodowców. Nastąpiło zmniejszenie wagi cech produkcyjnych (z 50% do 40%) oraz pokroju (z 30% do 25%). Wzrosła natomiast waga podindeksu płodności (z 10% do 15%). Ponadto wprowadzono nową cechę – długowieczność – z 10% udziałem w indeksie. Po wielu latach oczekiwania indeks PF wprowadzono również dla krów, zastępując stary indeks produkcyjny. W 2023 r. w spółkach KOWR średni indeks wyniósł 122,4 pkt i był o 2,4 pkt wyższy w stosunku do 2022 r. Liczba krów ocenianych indeksem PF w 2023 r. wyniosła 21 930 szt., a indeksem gPF 19 128 szt. Indeks PF powyżej 120 uzyskało 12 541 krów. Średnia 10% ocenianych krów o najwyższym indeksie PF wynosi 138,7 pkt., a o najwyższym indeksie gPF – 147,4 pkt.

4.1.3.1. Hodowla bydła mięsnego

Hodowlę bydła mięsnego w 2023 r. prowadziło **6 spółek** nadzorowanych przez KOWR, w których stan pogłowia wynosił ogółem **542 szt. krów**, z tego: 436 szt. krów rasy limousine (LM), 88 szt. krów rasy hereford (HH) oraz 18 szt. krów rasy highland (HI).

Głównym celem w hodowli bydła mięsnego w spółkach KOWR jest maksymalizacja postępu genetycznego dla cech o dużym znaczeniu dla zrównoważonej produkcji wołowiny oraz sprzedaż zwierząt hodowlanych o wysokiej wartości genetycznej. Głównymi odbiorcami materiału hodowlanego byli hodowcy indywidualni, którzy zakupili 43 szt. zwierząt. Ponadto prowadzona była sprzedaż żywca wołowego (102 szt.).

4.1.3.2. Hodowla świń

Podstawowym założeniem programu doskonalenia ras świń w chlewniach spółek jest dostarczanie hodowli terenowej najlepszego materiału reprodukcyjnego. W tym celu m.in. prowadzony jest **program hybrydyzacji** umożliwiający hodowcom zakup mieszańców, knurków i loszek w odpowiednich zestawach genotypowych. Po uprzedniej analizie wyników hodowlanych, w 2022 r. została opracowana „**Strategia hodowli świń w spółkach o szczególnym znaczeniu dla gospodarki narodowej nadzorowanych przez KOWR**” na lata 2022–2030, którą wdrożono do realizacji z początkiem 2023 r.

Według stanu na 31 grudnia 2023 r. hodowla świń prowadzona była w **3 spółkach**, w których znajdowało się **441 loch objętych oceną**. W stadach spółek hodowane są rasy świń wykorzystywane w programie doskonalenia: wielka biała polska (wbp), polska biała zwistoucha (pbz) oraz duroc. W 2021 r. w Ośrodku Hodowli Zwierząt Zarodowych sp. z o.o. w Chodczku wprowadzono hodowlę świń rasy puławskiej, a w 2023 r. rasy złotnickiej pstrej objętych **Programem Ochrony Zasobów Genetycznych Zwierząt Gospodarskich**. Wyniki hodowlane w chlewniach spółek są zbliżone do średnich krajowych.

Potwierdzeniem wartości genetycznej świń jest bardzo dobra mięsność tuczników pochodzących z tych hodowli. W 2023 r. sprzedaż materiału hodowlanego z chlewni spółek wyniosła 1 741 prosiąt i 1 175 warchlaków do dalszej hodowli. W 2023 r. ogólna liczba sprzedanych świń wyniosła 10 119 szt., w tym sprzedaż tuczników – 6 830 szt.

4.1.3.3. Hodowla owiec

W celu dalszego doskonalenia hodowli owiec w spółkach nadzorowanych przez KOWR, przy współpracy z Instytutem Nauk o Zwierzętach Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie, w 2022 r. opracowana została „**Strategia hodowli owiec w spółkach o szczególnym znaczeniu dla gospodarki narodowej nadzorowanych przez KOWR**” na lata 2022–2030, którą wdrożono do realizacji z początkiem 2023 r.

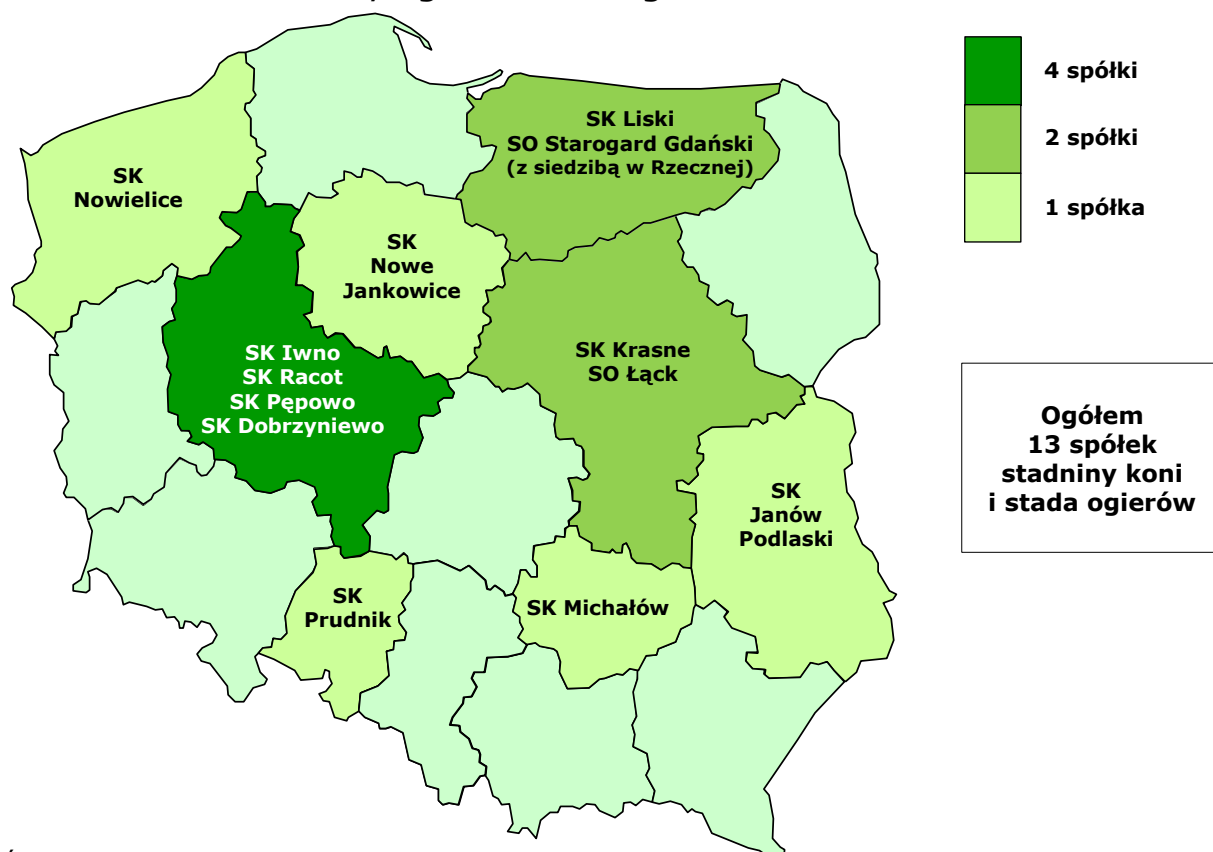
W 2023 r. hodowla owiec i produkcja owczarska prowadzona była w **4 spółkach** nadzorowanych przez KOWR. Stada owiec utrzymywano w następujących spółkach: OHZ Lubiana sp. z o.o. (447 macierek), OHZ „Garzyn” sp. z o.o. (171 macierek), HZZ „Żołędnica” sp. z o.o. (150 macierek) i GR-H Żydowo sp. z o.o. (66 macierek). **Średnia liczba matek** w 2023 r. wyniosła **834 szt.** Na 31 grudnia 2023 r. liczba matek, które co najmniej raz się wykociły, wyniosła **917 szt.** W spółkach hodowane są następujące rasy owiec: merynos polski, merynos polski w starym typie, berrichon du cher oraz suffolk. Najliczniejszą grupą są owce merynosowe – 835 matek owczych co najmniej z jednym wykotem. W 2023 r. sprzedano łącznie 6 tryków hodowlanych oraz 678 jagniąt.

4.1.4. Stadniny koni i stada ogierów

Uzyskany w 2023 r. łączny wynik finansowy w grupie spółek hodowli koni wyniósł **10 987,9 tys. zł**. Przychody ogółem wyniosły 350 465,0 tys. zł, natomiast koszty ogółem osiągnęły poziom 339 477,1 tys. zł (powyższe dane są zgodne z informacjami z formularzy sprawozdawczych GUS F-01 za IV kwartał 2023 r.).

Spółki, w których nadzór właścicielski sprawuje KOWR, hodują ogółem **8 ras koni**, z tego: 6 ras koni, dla których księgi stadne prowadzi Polski Związek Hodowców Koni, oraz 2 rasy, których księgi prowadzi Polski Klub Wyścigów Konnych. W 2023 r. hodowlę koni prowadziło **13 spółek i 3 zakłady** wchodzące organizacyjnie do innych spółek hodowlanych, których działalnością zasadniczą jest hodowla innych zwierząt gospodarskich.

Wykres 24. **Stadniny koni i stada ogierów, nad którymi KOWR sprawował nadzór właścicielski, wg stanu na 31 grudnia 2023 r.**

Źródło: dane KOWR.

Na 31 grudnia 2023 r. łączna liczba koni w spółkach hodowli zwierząt gospodarskich o szczególnym znaczeniu dla gospodarki narodowej wynosiła **2 393 szt.**, w tym 1 948 koni hodowlanych. Liczba klaczy elitarnych w stadninach wyniosła 770. W Stadach Ogierów były 182 ogiery hodowlane, a 35 ogierów – reproduktorów stanowiło własność Stadnin Koni (w tym 31 arabskich czystej krwi). Łącznie w spółkach KOWR utrzymywano 217 ogierów hodowlanych.

Hodowla koni pełnej krwi angielskiej w 2023 r. prowadzona była w dwóch spółkach – SK „Iwno” sp. z o.o. z oddziałem w Golejewku oraz SK „Krasne” sp. z o.o. W 2022 r. stanowiono łącznie 72 klacze. W 2023 r. urodziły się 52 źrebięta, z których 45 odchowano.

Konie hodowli spółek nadzorowanych przez KOWR (SK Golejewko, SK Iwno, SK Krasne) wygrały w gonitwach krajowych łącznie kwotę 374 625 zł. SK Krasne znalazła się na 3. miejscu, a SK Iwno na 5. miejscu pod względem sumy wygranych przez konie jednego hodowcy. W gonitwach przeszkodowych i płotowych wygrano łącznie 101 350 zł. W rankingu w tej kategorii wyścigów konie hodowli SK Krasne zajęły 8., a SK Iwno – 9. miejsce w kraju.

W 2023 r. sprzedano ogółem 49 koni pełnej krwi angielskiej, uzyskując kwotę 594 296,55 zł. Średnia cena uzyskana za 1 konia wyniosła 12 128,50 zł i była nieco wyższa od średniej ceny w 2022 r. Głównym „produktem” stadnin koni pełnej krwi są konie jednoroczne przeznaczone na wyścigi. W tej kategorii sprzedano 11 koni za 171 736,41 zł, uzyskując średnią cenę 15 612,40 zł za konia, wyższą niż w 2022 r. Hodowla koni pełnej krwi i ceny za nie uzyskiwane od lat są ściśle związane z funkcjonowaniem torów wyścigowych oraz pulą i poziomem nagród w rozgrywanych wyścigach, które od wielu lat w zasadzie nie zmieniają się.

W stadninach koni hodujących **konie arabskie czystej krwi** – tj. SK Michałów sp. z o.o. oraz SK Janów Podlaski sp. z o.o. – na 31 grudnia 2023 r. znajdowało się 688 koni, w tym 609 koni hodowlanych. Stadniny te posiadały 233 klacze, 289 młodych koni i 56 koni w treningu wyścigowym. W 2023 r. urodziło się 176 źrebiąt, z których odchowano 167. Stadniny hodujące konie arabskie posiadały 31 ogierów – reproduktorów używanych do stanowienia klaczy własnych oraz klaczy, będących własnością innych podmiotów.

W 2023 r. ww. stadniny sprzedały 146 hodowlanych i użytkowych koni arabskich czystej krwi za kwotę 12 978 768,06 zł, uzyskując średnią cenę za konia 88 895,67 zł. Wynik sprzedaży w czasie sierpniowych aukcji w Janowie Podlaskim wyniósł 2 182 500 EUR i był prawie 3-krotnie wyższy od wyniku uzyskanego w 2022 r. Średnia cena za 1 konia na Aukcji Pride of Poland wyniosła 174 818,18 EUR, a Stadnina Koni Michałów uzyskała najwyższą cenę aukcji – 810 000 EUR za klacz El Esmera.

Hodowla koni ras szlchetnych prowadzona była w 9 stadninach na bazie 327 klaczy, z tego: 129 – rasy polski koń sportowy, 103 – rasy wielkopolskiej, 63 – rasy małopolskiej i 32 – rasy śląskiej. Konie ras szlchetnych wyhodowane w spółkach KOWR odnoszą sukcesy w sporcie jeździeckim, przede wszystkim w dyscyplinach skoki przez przeszkody i WKKW.

Stado Ogierów Książ wchodzące do struktur spółki OHZ Kamieniec Ząbkowicki sp. z o.o. prowadzi bardzo dobrą hodowlę koni rasy śląskiej, która jest rasą najcięższych koni szlchetnych hodowanych w Polsce. Konie te doskonale sprawdzają się w sporcie zaprzęgowym.

Stadnina Koni „Nowe Jankowice” sp. z o.o., jako jedyna spółka nadzorowana przez KOWR, prowadziła hodowlę **konie rasy polski koń zimnokrwisty**. Na 31 grudnia 2023 r. stado hodowlane liczyło 79 klaczy wyselekcjonowanych pod względem rodowodowym, pokrojowym oraz użytkowym. Spółka była gospodarzem XXI Ogólnopolskiego Czempionatu koni rasy polski koń zimnokrwisty oraz IX Ogólnopolskiego Czempionatu koni rasy arden polski w Kętrzynie, połączonych z pokazami konnymi.

W dwóch spółkach prowadzona była **hodowla zachowawcza konika polskiego**, tj. SK Dobrzyniewo sp. z o.o. i Przedsiębiorstwo Rolniczo-Hodowlane Gałopol sp. z o.o. (SO Sieraków). Łącznie stadniny te posiadały 55 klaczy rasy konik polski. PR-H Gałopol zorganizowało XXII Krajową Wystawę koni rasy konik polski „Tarpaniada”.

Stada Ogierów od 2007 r. nie otrzymują dopłat z Funduszu Postępu Biologicznego do utrzymania rozplodników, a w terenie liczba aktywnych w rozrodzie klaczy pozostaje od

paru lat na zbliżonym poziomie. Wymienione czynniki powodują stopniowe zmniejszanie liczby ogierów w Stadach Ogierów przeznaczonych do stanowienia klaczy prywatnych właścicieli. Na dzień 1 stycznia 2024 r. utrzymywano 182 ogiery, a w sezonie 2023 r. użyto w rozrodzie 164 ogiery. Pokryły one łącznie 2 428 klaczy (14,8 kl./1 og.). Ogólna liczba pokrytych klaczy i średnia liczba pokrytych klaczy przez jednego ogiera na przestrzeni lat 2018–2023 utrzymuje się na zbliżonym poziomie. Najwyższą średnią pokryć w 2023 r. zanotowało Stado Ogierów w Łącku oraz Stado Ogierów w Starogardzie Gdańskim.

W celu zwiększenia efektywności pracy hodowlanej nad doskonaleniem koni spółki KOWR od 1 stycznia 2023 r. wdrażają „**Aktualizację Strategicznego programu hodowli koni w spółkach ANR (obecnie KOWR)**”.

4.1.5. Nadzór bezpośredni nad spółkami hodowli roślin oraz hodowli zwierząt gospodarskich

W 2023 r., w zakresie **nadzoru i wykonywania praw z posiadanych udziałów w stosunku do 31 spółek hodowli roślin uprawnych oraz hodowli zwierząt gospodarskich** o szczególnym znaczeniu dla gospodarki narodowej, zrealizowano następujące zadania:

- przeprowadzono analizy i zaopiniowano dla zgromadzenia wspólników biznesplany oraz wieloletnie programy inwestycyjne spółek,
- sporządzono analizę wyników w zakresie hodowli roślin i zwierząt gospodarskich uzyskanych w 2022 r. Na tej podstawie przygotowano coroczną „Informację o stanie hodowli roślin i nasiennictwa oraz hodowli zwierząt w spółkach KOWR w 2022 r.”,
- przeprowadzono Zwyczajne Zgromadzenia Wspólników, podczas których zatwierdzono sprawozdania finansowe spółek i sprawozdania zarządów z działalności spółek w 2022 r.,
- przeprowadzono Nadzwyczajne Zgromadzenia Wspólników, w wyniku których podejmowano uchwały dotyczące wyrażania zgód korporacyjnych (akty założycielskie spółek oraz kodeks spółek handlowych),
- przeprowadzono 8 kontroli, z tego: 4 kontrole planowe (zgodnie z zakresem zatwierdzonego „Planu kontroli planowych Departamentu Nadzoru nad spółkami na rok 2023”) oraz dodatkowo 4 kontrole doraźne,
- w stadninach koni i stadach ogierów przeprowadzono 25 przeglądów hodowlanych.

4.2. Promocja i prezentacja efektów prac hodowlanych spółek nadzorowanych przez KOWR

Zgodnie z art. 9 ust. 2 pkt 16b ustawy z dnia 10 lutego 2017 r. o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa (Dz. U. z 2023 r. poz. 1308, z późn. zm.) KOWR w 2023 r. prowadził i wspierał działania promocyjne, informacyjne, edukacyjne i kulturalne (w tym w formie wystaw, pokazów oraz konkursów), w szczególności dotyczące **upowszechniania postępu biologicznego w rolnictwie w zakresie hodowli roślin uprawnych oraz zwierząt gospodarskich**. W ramach ww. artykułu KOWR wydatkował **3 918,40 tys. zł**.

Głównym celem działań realizowanych przez Departament Nadzoru nad Spółkami była **promocja i prezentacja efektów pracy hodowlanej spółek nadzorowanych przez KOWR**. KOWR angażował się w wydarzenia na skalę ogólnopolską i międzynarodową, z możliwością dotarcia do: hodowców, rolników, potencjalnych klientów, partnerów biznesowych oraz konsumentów.

Tabela 14. **Wydarzenia informacyjno-promocyjne w 2023 r. mające na celu m.in. promocję i prezentację efektów pracy hodowlanej spółek nadzorowanych przez KOWR**

Lp.	Termin realizacji	Rodzaj działania	Nazwa przedsięwzięcia
1.	13-15.01. 2023 r.	stoisko informacyjne	Targi Rolnicze Polagra Premiery w Poznaniu
2.	2-5.02. 2023 r.	pakiet usług informacyjno-promocyjnych	Cavaliada Tour 2023 Sopot
3.	2-5.03. 2023 r.	pakiet usług informacyjno-promocyjnych	Cavaliada Tour 2023 Kraków
4.	12-14.05. 2023 r.	stoisko informacyjne	Narodowa Wystawa Zwierząt Hodowlanych w Poznaniu
5.	22-25.06. 2023 r.	pakiet usług informacyjno-promocyjnych	Cavaliada Tour 2023 Świnoujście
6.	11-13.08. 2023 r.	kompleksowa organizacja wydarzenia na terenie Stadniny Koni Janów Podlaski	Narodowy Pokaz Koni Arabskich Czystej Krwi
7.	2-3.09. 2023 r.	stoisko informacyjne	Dożynki Jasnogórskie i Krajowa Wystawa Rolnicza w Częstochowie
8.	21.10. 2023 r.	kompleksowa organizacja wydarzenia na Torze Służewiec	Ogólnopolski pokaz 3-letnich koni arabskich czystej krwi w treningu wyścigowym w sezonie 2023
9.	7-10.12. 2023 r.	stoisko informacyjne	Cavaliada Tour 2023 Poznań
10.	6.-11. 2023 r.	pakiet usług informacyjno-promocyjnych oraz objęcie patronatem	22 gonitwy połączone z oceną eksterieru dla koni arabskich czystej krwi w sezonie wyścigowym w 2023 r.
11.	16.05.-29.08. 2023 r.	dwie informacyjno-edukacyjne audycje telewizyjne w Magazynie rolniczym www.tvp.pl	<p>Udział spółek KOWR w edukacyjno-informacyjnych audycjach telewizyjnych:</p> <p>1. PlantiCo – Hodowla i Nasiennictwo Ogrodnicze Zielonki sp. z o.o. (data realizacji: 16 maja 2023 r.) https://agrobiznes.tvp.pl/69437073/16052023-1240</p> <p>2. Stadnina Koni Nowielice sp. z o.o. (data realizacji: 29 sierpnia 2023 r.) https://agrobiznes.tvp.pl/71892327/29082023-1240</p>

Źródło: dane Departamentu Nadzoru nad Spółkami KOWR.

4.3. Sukcesy hodowlane spółek nadzorowanych przez KOWR

Główne osiągnięcia spółek nadzorowanych przez KOWR w 2023 r.:

- rejestracja przez spółkę PlantiCo – Hodowla i Nasiennictwo Ogrodnicze Zielonki sp. z o.o. **czterech nowych odmian roślin warzywnych**: fasola zwykła karłowa 'JOVITA' i 'POLINKA', kapusta głowiasta biała 'ONYKS' oraz kapusta głowiasta czerwona 'GARNET',
- spółka PlantiCo – Hodowla i Nasiennictwo Ogrodnicze Zielonki sp. z o.o. otrzymała **Złoty Medal MTP POLAGRA PREMIERY** za odmianę rzodkiewki 'RUMBA F1' oraz **Złoty Medal MTP GARDENIA 2023** za odmianę pomidora 'Malinowy Bosman',
- zwierzęta ze spółek nadzorowanych przez KOWR ponownie zajęły **wysokie pozycje w rankingach hodowlanych**, np.: **bydło mleczne** w rankingu jałówek, buhajów i stad prowadzonym przez Polską Federację Hodowców Bydła i Producentów Mleka (PFHBiPM). Zwierzęta ze spółek KOWR znalazły się w czołówkach rankingów pod względem indeksu ekonomicznego (IE) oraz „produkcja i funkcjonalność” (PF). W rankingu „Top pokrój” – sezon oceny 2023 (również prowadzonym przez PFHBiPM), spośród krów rasy polskiej holsztyńsko-fryzyjskiej (PHF) ocenionych pod kątem typu i budowy 49 szt. uzyskało ocenę doskonałą „excellent”, w tym aż **24 zwierzęta** ze stad spółek nadzorowanych przez KOWR uzyskały **ocenę doskonałą** („excellent” – powyżej 90 pkt). **Pierwsze miejsce** w rankingu uzyskała krowa **Litera 48** (PL005333824552) – 93 pkt, z **OHZ Osięciny sp. z o.o.** (data oceny: 2023/10),
- podczas **XXX Narodowej Wystawy Zwierząt Hodowlanych** w Poznaniu spółki nadzorowane przez KOWR zdobyły łącznie **14 tytułów wicczempiona, 10 tytułów czempiona i 2 tytuły superczempiona** w poszczególnych kategoriach dotyczących hodowli **bydła mlecznego**. Tytuł **superczempiona** wystawy w kategorii jałowic rasy polskiej holsztyńsko-fryzyjskiej zdobyła **TEAMA 33** (PL005452873066) z hodowli **OHZ Dęboleka sp. z o.o.**, natomiast **superczempionem** w kategorii krów rasy PHF została krowa w II laktacji **O'KALIBRA 1** (PL005422759260) z hodowli **Stadniny Koni w Dobrzyniewie sp. z o.o.**, która otrzymała również **nagrodę specjalną** za najlepsze wymię,
- w sierpniu 2023 r. podczas **XVIII Krajowej Wystawy Bydła Simentalskiego** w Rudawce Rymanowskiej tytuł **superczempiona** w kategorii krów i **superczempiona**

- w kategorii jałówek rasy simental zdobyły zwierzęta z hodowli **Stadniny Koni Pępowo sp. z o.o.**,
- stada krów mlecznych, będących własnością spółek KOWR, zajmują **czołowe miejsca w rankingach wydajności mlecznej** poszczególnych regionów oceny Polskiej Federacji Hodowców Bydła i Producentów Mleka. **Mleczna Gala**, która odbyła się 1 czerwca 2023 r., **potwierdziła bardzo wysoki poziom wydajności stad bydła** należących do spółek nadzorowanych przez KOWR. Spółki zostały uhonorowane za wybitne osiągnięcia posiadanych stad w zakresie wyników oceny wartości użytkowej oraz hodowli bydła mlecznego, m.in.:
 - woj. zachodniopomorskie:
 - kategoria stado 300,1-500 szt. – **1. miejsce OHZ Lubiana sp. z o.o.** (Ferma Boguszyny), średnia wydajność 12 757 kg,
 - kategoria stado powyżej 500 szt. – **1. miejsce OHZ Lubiana sp. z o.o.** (Ferma Nadarzyn), średnia wydajność 13 988 kg,
 - największa zawartość suchej masy mleka i najwyższy indeks ekonomiczny – **OHZ Lubiana sp. z o.o.**,
 - woj. kujawsko-pomorskie:
 - kategoria stado 300,1-500 szt. – **1. miejsce OHZ Osiecinny sp. z o.o.**, średnia wydajność 14 113 kg,
 - woj. opolskie:
 - kategoria stado 150,1-300 szt. – **1. miejsce OHZ Głogówek sp. z o.o.**, średnia wydajność 11 644 kg,
 - woj. wielkopolskie:
 - kategoria stado 300,1-500 szt. – **1. miejsce HZZ Żołędnica sp. z o.o.** (Ferma Kawcze), średnia wydajność 14 620 kg,
 - woj. świętokrzyskie:
 - najwyższa wydajność w rasie Jersey – **SK Michałów sp. z o.o.**, średnia wydajność 7 120 kg,
 - spółki nadzorowane przez KOWR zajmujące się **hodowlą owiec** podczas **XXX Narodowej Wystawy Zwierząt Hodowlanych** w Poznaniu zdobyły **2 tytuły czempionów** i **2 wiceczempionów** w rasie **merynos polski** w starym typie oraz **berrichon du cher**,
 - mimo trudnej sytuacji dla krajowej hodowli spowodowanej występowaniem afrykańskiego pomoru świń (ASF) Ośrodek Hodowli Zwierząt Zarodowych w Chodczku sp. z o.o. podjął się **hodowli świń rasy złotnickiej pstrej**, objętej Programem Ochrony Zasobów Genetycznych Zwierząt Gospodarskich. To już druga rasa zachowawcza świń hodowanych w spółce, ponieważ w 2022 r. rozpoczęto hodowlę **świń rasy puławskiej**,
 - w **Czempionacie Europy w Bedizzole** (Włochy) **konie arabskie czystej krwi** własności spółek KOWR wywalczyły następujące tytuły:
 - **Ebonita** hodowli SK Janów Podlaski sp. z o.o. – **I wiceczempionka** Klaczy Rocznych,
 - **Pila** hodowli SK Janów Podlaski sp. z o.o. – **II wiceczempionka** Klaczy Starszych,
 - **El Medar** hodowli SK Michałów sp. z o.o. – **I wiceczempion** Ogierów Młodszych,

- **Złoty Medal** hodowli SK Michałów sp. z o.o. – **II wiceczempion** Ogierów Starszych,
 - **Bellaria** hodowli SK Janów Podlaski sp. z o.o. – **TOP 5 Czempionatu** Klaczy Młodszych.
- Tytuł **Najlepszego Europejskiego Hodowcy** trafił do **Stadniny Koni Janów Podlaski**, a **Polska** uzyskała tytuł **Najlepszego Narodowego Zespołu Pokazu**,
- konie: **Bankier** rasy małopolskiej hodowli SK Janów Podlaski sp. z o.o. oraz **Rosveel** i **Bon Ton** rasy wielkopolskiej hodowli SK Racot sp. z o.o. znalazły się wśród sześciu najwyżej punktujących koni w konkurencji **Wszechstronnego Konkursu Konia Wierzchowego (WKKW)**, dzięki którym polskie księgi stadne zostały sklasyfikowane na 19. miejscu (na 59 ksiąg stadnych z całego świata) w **rankingu World Breeding Federation for Sport Horses za sezon 2022/2023**,
 - konie: **Benefis** i **Sonet** rasy wielkopolskiej hodowli SK Racot sp. z o.o. i **Farmer** rasy sp hodowli SK Nowielice sp. z o.o. startowały z powodzeniem **w zawodach międzynarodowych w skokach przez przeszkody** (CSI 2*, CSI 3* i CSI 4* – 145-150 cm),
 - w **Mistrzostwach Polski Młodych Koni w WKKW** tytuł **I Wicemistrza Polski koni 5-letnich** zdobyła klacz **Calmenia** rasy sp hodowli SK Nowielice sp. z o.o.,
 - w **Mistrzostwach Polski Młodych Koni w powożeniu zaprzęgami jednokonnymi** tytuł **Mistrza Polski koni 5-letnich** zdobył koń **Neapol** rasy śląskiej hodowli OHZ w Kamieńcu Ząbkowickim sp. z o.o. – Zakład SO Książ,
 - podczas **XXX Narodowej Wystawy Zwierząt Hodowlanych** w Poznaniu konie ze spółek KOWR zdobyły następujące tytuły:
 - ogier **Galapagos** hodowli SK w Dobrzyniewie sp. z o.o. – **czempion** rasy polski koń sportowy,
 - ogier **Sedor** hodowli SK Nowe Jankowice – **czempion** rasy polski koń zimnokrwisty,
 - klacz **Paloma** hodowli SK Racot – **czempionka** rasy wielkopolskiej,
 - klacz **Benaresa** hodowli SK Racot – **wiceczempionka** rasy wielkopolskiej,
 - klacz **Mila** hodowli SK Prudnik – **wiceczempionka** rasy małopolskiej.

4.4. Wykonywanie praw z udziałów i akcji wobec spółek, w których udziały i akcje objęto lub nabyto w ramach realizacji przepisów ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego, ustawy o KOWR oraz ustawy o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa

W 2023 r. **KOWR wykonywał prawa z udziałów i akcji w 16 spółkach**, w których udziały i akcje nabyto lub objęto w ramach realizacji przepisów ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego, ustawy o KOWR oraz ustawy o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa.

Do zadań KOWR w zakresie wykonywania praw z udziałów i akcji w 2023 r. należało:

- prowadzenie ewidencji udziałów i akcji spółek nabytych oraz objętych na podstawie ww. ustaw,
- wykonywanie praw z udziałów i akcji w czasie zgromadzeń wspólników lub akcjonariuszy w nadzorowanych spółkach, w których KOWR posiada całość lub większościowy pakiet udziałów,

- przeprowadzanie w nadzorowanych spółkach kontroli doraźnych i planowych oraz ich koordynacja,
- opiniowanie i kontrolowanie programów inwestycyjnych w nadzorowanych spółkach ze 100-procentowym lub większościowym udziałem KOWR,
- wybór biegłych rewidentów do corocznych badań nadzorowanych spółek, w których KOWR posiada 100% lub większość udziałów,
- opiniowanie sprawozdań zarządów nadzorowanych spółek, z pakietem 100-procentowym zarządów i większościowym pakietem udziałów w ramach wykonywania ww. ustaw,
- przygotowywanie, opiniowanie i nadzorowanie procesów restrukturyzacji w nadzorowanych spółkach, w których KOWR posiadał wszystkie udziały lub ich większość,
- analiza procesów oraz danych ekonomicznych w nadzorowanych spółkach,
- przygotowywanie okresowych informacji i analiz na temat sytuacji ekonomicznej spółek,
- opracowywanie projektów zmian organizacyjnych i kapitałowych w spółkach.

Tabela 15. **Wykaz spółek, w których KOWR posiadał udziały w 2023 r.**

Lp.	Nazwa spółki	Udział KOWR w kapitale zakładowym
1.	Widawa sp. z o.o. z siedzibą w Biestrzykowicach	100%
2.	Vitra Trade sp. z o.o. w likwidacji z siedzibą w Częstochowie	100%
3.	TDM „ARRTRANS” S.A. w likwidacji i upadłości z siedzibą w Łodzi	100%
4.	Wesoła sp. z o.o. z siedzibą w Rowie	100%
5.	Rolno-Spożywcza Spółka Inwestycyjna sp. z o.o. z siedzibą w Warszawie	100%
6.	POLGRUNT sp. z o.o. z siedzibą w Lubianie	100%
7.	GPW Ventures Asset Management sp. z o.o. Alternatywna Spółka Inwestycyjna Spółka Komandytowo Akcyjna z siedzibą w Warszawie	99,93%
8.	Terminal Intermodalny Bydgoszcz Emilianowo sp. z o.o. z siedzibą w Bydgoszczy	88%
9.	Jurajski AGRO FRESH Park S.A. z siedzibą w Kościelcu	67%
10.	EURO-PARK ZĄBKOWICE sp. z o.o. z siedzibą w Ząbkowicach Śląskich	50% minus 1 udział
11.	Gospodarstwo Agro-Turystyczne KUTY sp. z o.o. z siedzibą w Kutach	46%
12.	Stacja Hodowli i Unasienienia Zwierząt sp. z o.o. z siedzibą w Bydgoszczy	29,02%
13.	Wałbrzyska Specjalna Strefa Ekonomiczna „INVEST-PARK” sp. z o.o. z siedzibą w Wałbrzychu	18,97%
14.	Wielkopolskie Centrum Hodowli i Rozrodu Zwierząt w Poznaniu z siedzibą w Tulcach sp. z o.o.	6,18%
15.	PPZ Trzemeszno sp. z o.o. z siedzibą w Trzemesznie	0,37%
16.	Krajowa Grupa Spożywcza S.A. z siedzibą w Toruniu	0,26%

Źródło: dane KOWR.

4.5. Zagospodarowanie przejętego mienia z zastawu rejestrowego

W 2023 r. KOWR kontynuował realizację ugody z 2021 r. na użytkowanie przejętych z zastawu rejestrowego środków trwałych. Całość mienia ruchomego pochodząca z zastawu rejestrowego została zagospodarowana w 2021 r.

5. REALIZACJA „PROGRAMU DLA SZKÓŁ” – WSPIERANIE KONSUMPCJI I PROPAGOWANIE ZDROWYCH NAWYKÓW ŻYWIENIOWYCH

Zgodnie z przepisami rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady Unii Europejskiej (UE) 2016/791, zmieniającego m.in. rozporządzenie (UE) nr 1308/2013, od roku szkolnego 2017/2018 obowiązują nowe wspólne ramy prawne i finansowe (pod nazwą „**Program dla szkół**”) w zakresie pomocy unijnej na rzecz dostarczania dzieciom w placówkach oświatowych świeżych i przetworzonych owoców i warzyw oraz mleka i przetworów mlecznych⁵². Program powstał z połączenia dwóch programów WPR – „Mleko w szkole” (realizowanego w Polsce w latach szkolnych 2004/2005–2016/2017) oraz „Owoce i warzywa w szkole” (realizowanego w Polsce w latach szkolnych 2009/2010–2016/2017).

W myśl art. 22 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1308/2013 program pomocy ma **poprawić dystrybucję produktów rolnych i polepszyć nawyki żywieniowe dzieci**.

Celem „Programu dla szkół” jest: **trwała zmiana nawyków żywieniowych dzieci poprzez zwiększenie udziału owoców i warzyw oraz mleka i przetworów mlecznych w ich codziennej diecie oraz upowszechnianie zdrowej, zbilansowanej diety i wzrost świadomości społecznej w tym zakresie wśród dzieci i rodziców**. W ramach realizacji programu finansowane są:

- dostawy owoców i warzyw oraz mleka i produktów mlecznych,
- działania edukacyjne,
- określone koszty związane z promocją oraz oceną programu.

Zgodnie z art. 6 ust. 2 pkt 1 ustawy z dnia 9 maja 2008 r. o Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (Dz. U. z 2023 r. poz. 1199) od 1 września 2017 r. administrowanie „Programem dla szkół” wspólnej polityki rolnej jest **zadaniem delegowanym** do KOWR z agencji płatniczej (ARiMR)⁵³. Program jest realizowany przez KOWR również m.in. na podstawie przepisów rozdziału 7d ustawy z dnia 11 marca 2004 r. o organizacji niektórych rynków rolnych (Dz. U. z 2023 r. poz. 1502).

⁵² Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/791 z dnia 11 maja 2016 r. zmieniające rozporządzenie (UE) nr 1308/2013 i (UE) nr 1306/2013 w odniesieniu do programu pomocy dotyczącej dostarczania owoców i warzyw, bananów oraz mleka w placówkach oświatowych.

⁵³ KOWR, wg zapisów art. 9 ust. 3 ustawy z dnia 10 lutego 2017 r. o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa, wykonuje również zadania inne niż wymienione w ww. ustawie, w szczególności zadania delegowane, jeżeli odrębne przepisy tak stanowią.

W 2023 r. „Program dla szkół” był realizowany także w oparciu o następujące akty prawne:

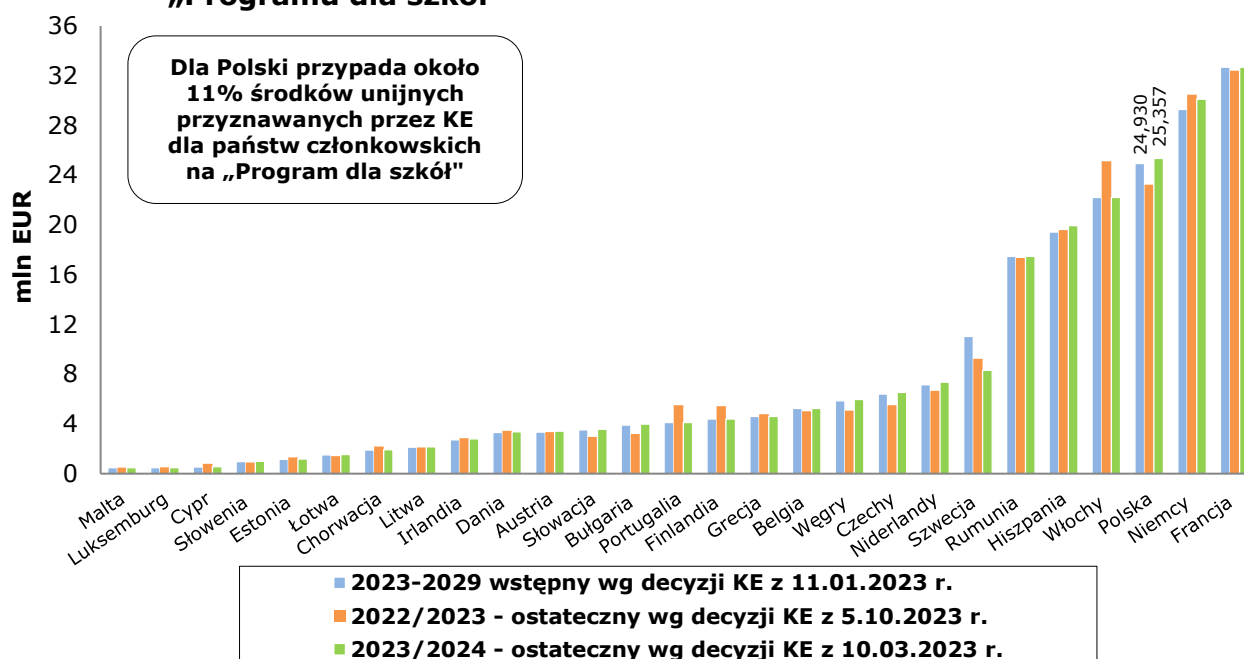
- rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1308/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiające wspólną organizację rynków produktów rolnych oraz uchylające rozporządzenia Rady (EWG) nr 922/72, (EWG) nr 234/79, (WE) nr 1037/2001 i (WE) nr 1234/2007, z późn. zm.,
- rozporządzenie wykonawcze Komisji (UE) 2017/39 z dnia 3 listopada 2016 r. w sprawie zasad stosowania rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1308/2013 w odniesieniu do pomocy unijnej na dostarczanie owoców i warzyw, bananów oraz mleka do placówek oświatowych, z późn. zm.,
- rozporządzenie delegowane Komisji (UE) 2017/40 z dnia 3 listopada 2016 r. uzupełniające rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1308/2013 w odniesieniu do pomocy unijnej na dostarczanie owoców i warzyw, bananów oraz mleka do placówek oświatowych oraz zmieniające rozporządzenie delegowane Komisji (UE) nr 907/2014, z późn. zm.,
- rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 31 sierpnia 2017 r. w sprawie szczegółowego sposobu realizacji w szkołach środków towarzyszących o charakterze edukacyjnym, które służą prawidłowej realizacji programu dla szkół oraz upowszechniają wśród dzieci zdrowe nawyki żywieniowe (Dz. U. z 2020 r. poz. 1302),
- rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 30 maja 2022 r. w sprawie wysokości środków finansowych przeznaczonych na wypłatę pomocy krajowej i pomocy unijnej w ramach finansowania programu dla szkół oraz wysokości stawek pomocy finansowej z tytułu realizacji działań w ramach tego programu w roku szkolnym 2022/2023 (Dz. U. poz. 1148, z późn. zm.),
- rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 11 sierpnia 2022 r. w sprawie szczegółowego zakresu zadań realizowanych przez Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa związanych z wdrożeniem na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej programu dla szkół (Dz. U. poz. 1770, z późn. zm.),
- rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 30 maja 2023 r. w sprawie wysokości środków finansowych przeznaczonych na wypłatę pomocy krajowej i pomocy unijnej w ramach finansowania programu dla szkół oraz wysokości stawek pomocy finansowej z tytułu realizacji działań w ramach tego programu w roku szkolnym 2023/2024 (Dz. U. poz. 1031, z późn. zm.),
- rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 31 sierpnia 2023 r. w sprawie szczegółowego zakresu zadań realizowanych przez Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa związanych z wdrożeniem na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej programu dla szkół (Dz. U. poz. 1764, z późn. zm.).

Wstępny roczny przydział unijnej pomocy finansowej dla Polski na okres od 1 sierpnia 2017 r. do 31 lipca 2023 r. na realizację „Programu dla szkół” wynosił 21 844,5 tys. EUR, z tego 11 640 tys. EUR na komponent owocowo-warzywny (6. budżet wśród krajów UE) oraz 10 204,5 tys. EUR na komponent mleczny (3. budżet wśród krajów

unijnych)⁵⁴. Polska była jednym z największych beneficjentów programu w UE – pod względem wstępnie przyznanego całkowitego unijnego budżetu plasowała się na 4. miejscu, za Francją (35 114 tys. EUR), Niemcami (29 101 tys. EUR) oraz Włochami (24 715 tys. EUR).

Z kolei **wstępny roczny przydział unijnej pomocy finansowej dla Polski na okres od 1 sierpnia 2023 r. do 31 lipca 2029 r.** na realizację „Programu dla szkół” wynosi **24 930 tys. EUR**, z tego 12 138 tys. EUR na komponent owocowo-warzywny (5. budżet wśród krajów UE) oraz 12 792 tys. EUR na komponent mleczny (1. budżet wśród krajów unijnych)⁵⁵. Pod względem wstępnie przyznanego całkowitego unijnego budżetu Polska plasuje się na 3. miejscu, za Francją (32 699,7 tys. EUR) i Niemcami (29 284,0 tys. EUR).

Wykres 25. **Przydział środków unijnych dla państw członkowskich UE na realizację „Programu dla szkół”**

Źródło: opracowanie Biura Analiz i Strategii KOWR na podstawie decyzji wykonawczych Komisji Europejskiej.

Państwa członkowskie mogą również **dokonywać płatności krajowych** na rzecz dostarczania dzieciom w placówkach oświatowych kwalifikujących się produktów, a także na rzecz związanych z tym kosztów lub działań towarzyszących o charakterze edukacyjnym. Zgodnie z rozporządzeniem Rady Ministrów **pomoc państwa** na realizację „Programu dla szkół” w **roku szkolnym 2022/2023** wynosiła **128 100 tys. zł** (64 050 tys. zł na komponent owocowo-warzywny i 64 050 tys. zł na komponent mleczny)⁵⁶. **W roku szkolnym 2023/2024**

⁵⁴ Rozporządzenie Rady (UE) 2016/795 z dnia 11 kwietnia 2016 r. zmieniające rozporządzenie (UE) nr 1370/2013 określające środki dotyczące ustalania niektórych dopłat i refundacji związanych ze wspólną organizacją rynków produktów rolnych.

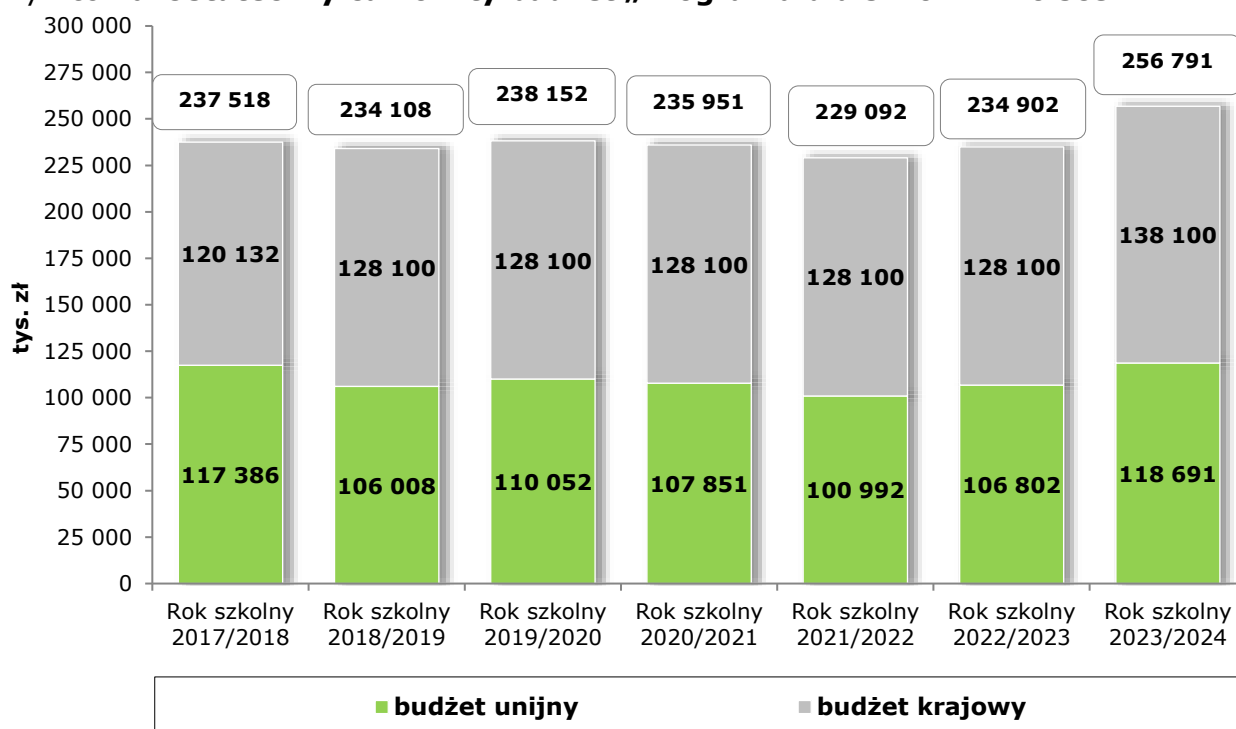
⁵⁵ Decyzja wykonawcza Komisji (UE) 2023/106 z dnia 11 stycznia 2023 r. w sprawie wstępnych przydziałów pomocy Unii państwom członkowskim na rzecz programu „Owoce i warzywa w szkole” i „Mleko w szkole” na okres od dnia 1 sierpnia 2023 r. do dnia 31 lipca 2029 r.

⁵⁶ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 30 maja 2022 r. w sprawie wysokości środków finansowych przeznaczonych na wypłatę pomocy krajowej i pomocy unijnej w ramach finansowania programu dla szkół oraz wysokości stawek pomocy finansowej z tytułu realizacji działań w ramach tego programu w roku szkolnym 2022/2023 (Dz. U. poz. 1148, z późn. zm.).

łączna **pomoc państwa** na realizację „Programu dla szkół” została zwiększona o 10 000 tys. zł i wyniosła **138 100 tys. zł** (74 050 tys. zł na komponent owocowo-warzywny i 64 050 tys. zł na komponent mleczny)⁵⁷.

Zgodnie z decyzją wykonawczą Komisji Europejskiej z 21 marca 2022 r., zmienioną m.in. decyzją wykonawczą Komisji Europejskiej z 5 października 2023 r., **ostateczny przyznany budżet na realizację programu w Polsce w roku szkolnym 2022/2023** wyniósł **23 234 tys. EUR** (106,80 mln zł)⁵⁸, z tego: 12 494 tys. EUR (57,43 mln zł) na komponent owocowo-warzywny i 10 740 tys. EUR (49,37 mln zł) na komponent mleczny⁵⁹. Pod względem przyznanego budżetu Polska uplasowała się na 4. miejscu – po Francji (32 418 tys. EUR), Niemczech (30 481 tys. EUR) i Włoszech (25 121 tys. EUR). Łączny ostateczny budżet na realizację programu w Polsce w roku szkolnym 2022/2023, po zsumowaniu przyznanego przez KE środków z budżetu unijnego oraz środków przyznanego przez Radę Ministrów z budżetu krajowego, wyniósł **234 902 tys. zł** (z tego: 121 484 tys. zł na komponent owocowo-warzywny i 113 418 tys. zł na komponent mleczny).

Wykres 26. **Ostateczny całkowity budżet „Programu dla szkół” w Polsce**

Źródło: opracowanie Biura Analiz i Strategii KOWR na podstawie rozporządzeń Rady Ministrów.

⁵⁷ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 30 maja 2023 r. w sprawie wysokości środków finansowych przeznaczonych na wypłatę pomocy krajowej i pomocy unijnej w ramach finansowania programu dla szkół oraz wysokości stawek pomocy finansowej z tytułu realizacji działań w ramach tego programu w roku szkolnym 2023/2024 (Dz. U. poz. 1031, z późn. zm.).

⁵⁸ Stosownie do przepisów art. 32 rozporządzenia delegowanego Komisji (UE) 2022/127, przy przeliczeniach walutowych zastosowano kurs wymiany 4,5969 PLN/EUR z 31 grudnia 2021 r.

⁵⁹ Decyzja wykonawcza Komisji (UE) 2023/2394 z dnia 5 października 2023 r. zmieniająca decyzję wykonawczą Komisji (UE) 2022/493 ustalającą ostateczny przydział pomocy unijnej państwom członkowskim na owoce i warzywa dla szkół oraz na mleko dla szkół na okres od dnia 1 sierpnia 2022 r. do dnia 31 lipca 2023 r.

Zgodnie z decyzją wykonawczą Komisji Europejskiej z 10 marca 2023 r. **ostateczny przyznany budżet na realizację programu w Polsce w roku szkolnym 2023/2024** wyniósł **25 357 tys. EUR** (118,69 mln zł)⁶⁰, z tego: 12 565 tys. EUR (58,82 mln zł) na komponent owocowo-warzywny i 12 792 tys. EUR (59,87 mln zł) na komponent mleczny⁶¹. Pod względem przyznanego budżetu Polska uplasowała się na 3. miejscu – po Francji (32 700 tys. EUR) i Niemczech (30 107 tys. EUR). Łączny ostateczny budżet na realizację programu w Polsce w roku szkolnym 2023/2024, po zsumowaniu przyznanych przez KE środków z budżetu unijnego oraz środków przyznanych przez Radę Ministrów z budżetu krajowego, wyniósł **256 791,4 tys. zł** (z tego: 132 866,5 tys. zł na komponent owocowo-warzywny i 123 924,9 tys. zł na komponent mleczny).

W Polsce grupą docelową „Programu dla szkół” są dzieci, które regularnie uczęszczają do klas I–V szkół podstawowych, ogólnokształcących szkół muzycznych I stopnia oraz klas I–II ogólnokształcących szkół baletowych (zwanymi dalej „szkołami podstawowymi”)⁶².

5.1. „Program dla szkół” w roku szkolnym 2022/2023

W roku szkolnym 2022/2023 uczniowie **bezpłatnie** otrzymywali **owoce i warzywa** oraz **soki** (tj.: jabłka, gruszki, śliwki – w I semestrze, truskawki – w II semestrze, soki owocowe, marchewki, rzodkiewki, paprykę słodką – w I semestrze, kalarepę, pomidorki), a także **mleko i produkty mleczne** (mleko białe, serki twarogowe – w I semestrze, jogurty oraz kefir naturalne).

5.1.1. Realizacja „Programu dla szkół” w I semestrze roku szkolnego 2022/2023

Liczba porcji owoców i warzyw otrzymywanych przez jedno dziecko w ramach komponentu owocowo-warzywnego wynosiła 34, natomiast w zakresie komponentu mlecznego – 28. W każdym z 8, 9, 10, 11, 12, 13 albo 14 wybranych tygodni I semestru dzieciom miały być udostępniane co najmniej **2 porcje** owoców i warzyw oraz co najmniej **2 porcje** mleka i produktów mlecznych.

W I semestrze roku szkolnego 2022/2023 w „Programie dla szkół” uczestniczyło:

- w komponente owocowo-warzywnym – **11 432 szkół podstawowych** oraz **1 719 tys. dzieci**, które stanowiły **86,4%** grupy docelowej dzieci w Polsce,
- w komponente mlecznym – **11 606 szkół podstawowych** oraz **1 723 tys. dzieci**, które stanowiły **86,6%** grupy docelowej dzieci w Polsce.

⁶⁰ Stosownie do przepisów art. 32 rozporządzenia delegowanego Komisji (UE) 2022/127, przy przeliczeniach walutowych zastosowano kurs wymiany 4,6808 PLN/EUR z 30 grudnia 2022 r.

⁶¹ Decyzja wykonawcza Komisji (UE) 2023/655 z dnia 10 marca 2023 r. ustalająca ostateczny przydział pomocy unijnej państwom członkowskim na owoce i warzywa dla szkół oraz na mleko dla szkół na okres od dnia 1 sierpnia 2023 r. do dnia 31 lipca 2024 r. oraz zmieniająca decyzję wykonawczą (UE) 2022/493.

⁶² Zgodnie z § 2 rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 31 sierpnia 2023 r. w sprawie szczegółowego zakresu zadań realizowanych przez Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa związanych z wdrożeniem na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej programu dla szkół (Dz. U. poz. 1764, z późn. zm.) wszystkie uprawnione szkoły uczestniczące w programie nazywamy „szkołami podstawowymi”.

Umowy ze szkołami podpisało **80 zatwierdzonych dostawców** owoców i warzyw oraz **80 zatwierdzonych dostawców** mleka i produktów mlecznych.

5.1.2. Realizacja „Programu dla szkół” w II semestrze roku szkolnego 2022/2023

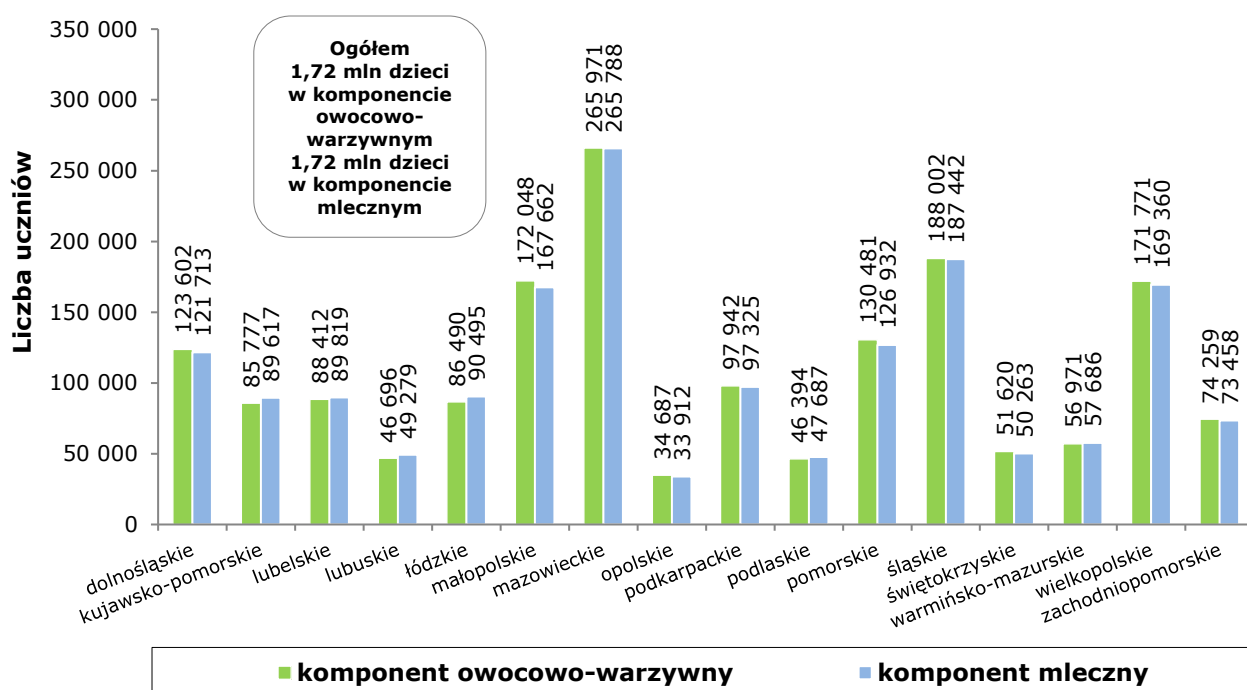
Liczba porcji owoców i warzyw otrzymywanych przez jedno dziecko w ramach komponentu owocowo-warzywnego wynosiła 25, natomiast w zakresie komponentu mlecznego – 20. W każdym z 8, 9, 10, 11, 12, 13 albo 14 wybranych tygodni II semestru dzieciom miały zostać udostępnione co najmniej **2 porcje** owoców i warzyw oraz w każdym z 7, 8, 9, 10, 11 albo 12 wybranych tygodni II semestru dzieciom miały zostać udostępnione co najmniej **2 porcje** mleka i produktów mlecznych.

W II semestrze roku szkolnego 2022/2023 w „Programie dla szkół” uczestniczyło:

- w komponente owocowo-warzywnym – **11 561 szkół podstawowych** oraz **1 721 tys. dzieci**, które stanowiły **86,9%** grupy docelowej dzieci w Polsce,
- w komponente mlecznym – **11 738 szkół podstawowych** oraz **1 718 tys. dzieci**, które stanowiły **86,8%** grupy docelowej dzieci w Polsce.

Umowy ze szkołami podpisało **79 zatwierdzonych dostawców** owoców i warzyw oraz **79 zatwierdzonych dostawców** mleka i produktów mlecznych.

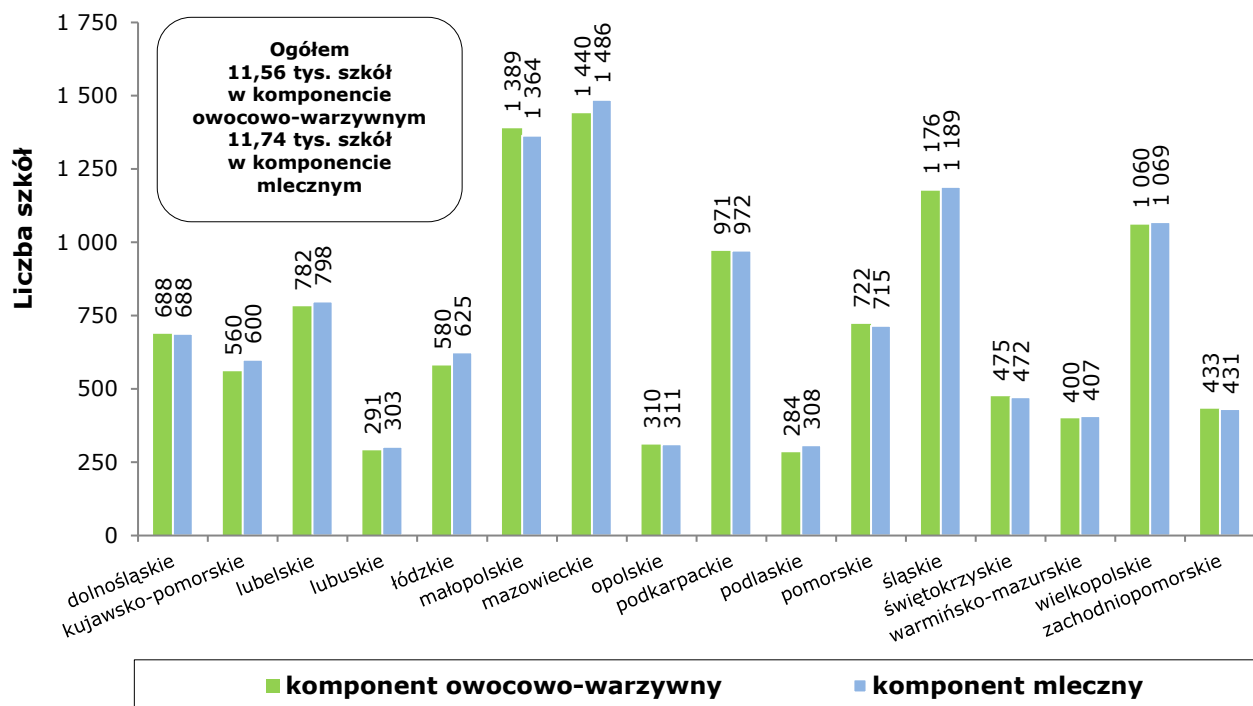
Wykres 27. Liczba dzieci uczestniczących w „Programie dla szkół” w II semestrze roku szkolnego 2022/2023 w podziale na województwa

Źródło: dane KOWR.

Ogółem w roku szkolnym 2022/2023 dzieciom miało zostać udostępnione około **183 mln porcji** (z tego: 101 mln porcji owocowo-warzywnych oraz 82 mln porcji mlecznych).

Wykres 28. Liczba szkół uczestniczących w „Programie dla szkół” w II semestrze roku szkolnego 2022/2023 w podziale na województwa

Źródło: dane KOWR.

5.2. „Program dla szkół” w roku szkolnym 2023/2024

W roku szkolnym 2023/2024 uczniowie **bezpłatnie** otrzymywali **owoce i warzywa** oraz **soki** (tj.: jabłka, gruszki, śliwki – w I semestrze, truskawki – w II semestrze, soki owocowe, soki malinowo-jabłkowe, marchewki, rzodkiewki, paprykę słodką – w I semestrze, kalarepę, pomidorki), a także **mleko i produkty mleczne** (tj.: mleko białe, serki twarogowe, jogurty i kefir naturalne).

5.2.1. Realizacja „Programu dla szkół” w I semestrze roku szkolnego 2023/2024

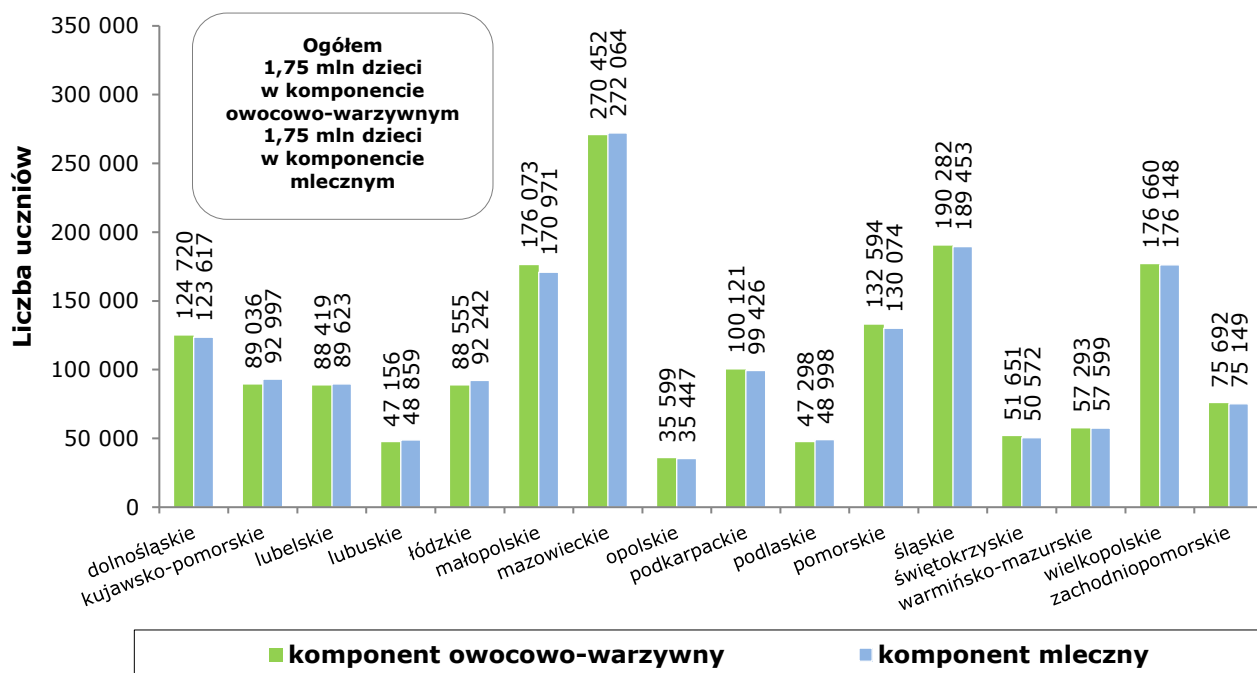
Liczba porcji owoców i warzyw otrzymywanych przez jedno dziecko w ramach komponentu owocowo-warzywnego wynosiła 32, natomiast w zakresie komponentu mlecznego – 25. W każdym z 8, 9, 10, 11 albo 12 wybranych tygodni I semestru dzieciom miały być udostępniane co najmniej **2 porcje** owoców i warzyw oraz co najmniej **2 porcje** mleka i produktów mlecznych.

W I semestrze roku szkolnego 2023/2024 w „Programie dla szkół” uczestniczyło:

- w komponencie owocowo-warzywnym – **11 607 szkół podstawowych** oraz **1 752 tys. dzieci**, które stanowiły **90,2%** grupy docelowej dzieci w Polsce,
- w komponencie mlecznym – **11 762 szkół podstawowych** oraz **1 753 tys. dzieci**, które stanowiły **90,3%** grupy docelowej dzieci w Polsce.

Umowy ze szkołami podpisało **82 zatwierdzonych dostawców** owoców i warzyw oraz **81 zatwierdzonych dostawców** mleka i produktów mlecznych.

Wykres 29. Liczba dzieci uczestniczących w „Programie dla szkół” w I semestrze roku szkolnego 2023/2024 w podziale na województwa

Źródło: dane KOWR.

W 2023 r. do KOWR wpłynęły **2 743 wnioski** o pomoc w ramach „Programu dla szkół”, z tego 1 979 wniosków dotyczących roku szkolnego 2022/2023 (w tym jeden wniosek w zakresie oceny programu oraz 40 wniosków w zakresie działań edukacyjnych) oraz 764 wnioski dotyczące roku szkolnego 2023/2024.

Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa wystawił agencji płatniczej (ARiMR) zlecenia płatności i faktury na kwotę ogółem **208 412,59 tys. zł** brutto (96 934,03 tys. zł z budżetu unijnego oraz 111 478,56 tys. zł z budżetu państwa) z tytułu:

- dostarczania produktów w wysokości 203 832,00 tys. zł (93 019,24 tys. zł z budżetu środków europejskich oraz 110 812,76 tys. zł z budżetu państwa),
- realizacji działań o charakterze edukacyjnym – 2 274,44 tys. zł brutto (1 849,14 tys. zł z budżetu środków europejskich oraz 425,30 tys. zł z budżetu państwa – podatek VAT),
- oceny programu – 110,70 tys. zł brutto (90,00 tys. zł z budżetu środków europejskich oraz 20,70 tys. zł z budżetu państwa – podatek VAT),
- realizacji działań promocyjnych – 2 195,45 tys. zł brutto (1 975,65 tys. zł z budżetu środków europejskich oraz 219,80 tys. zł z budżetu państwa – podatek VAT).

W 2023 r. KOWR wydał ogółem 2 857 decyzji i innych dokumentów w zakresie administrowania „Programem dla szkół”.

Ogółem od roku szkolnego 2017/2018 do końca I semestru roku szkolnego 2023/2024 w ramach realizacji programu dostarczono około **1 465 mln porcji owocowo-warzywnych i mlecznych** (z tego: 765 mln porcji owocowo-warzywnych i 700 mln porcji mlecznych).

Państwa członkowskie UE, mając na celu zapewnienie skuteczności programu, są zobowiązane do organizowania obowiązkowych **działań edukacyjnych** wspierających program, które mogą obejmować:

- informowanie o zdrowych nawykach żywieniowych oraz właściwej diecie, bogatej w owoce i warzywa oraz mleko,
- przybliżenie dzieciom tematyki związanej z rolnictwem, w tym zapoznanie ich z różnorodnymi produktami i ich pochodzeniem,
- przeciwdziałanie marnotrawieniu żywności, w tym upowszechnianie wiedzy, jak przechowywać i przygotowywać żywność oraz jak postępować z odpadami spożywczymi i kuchennymi.

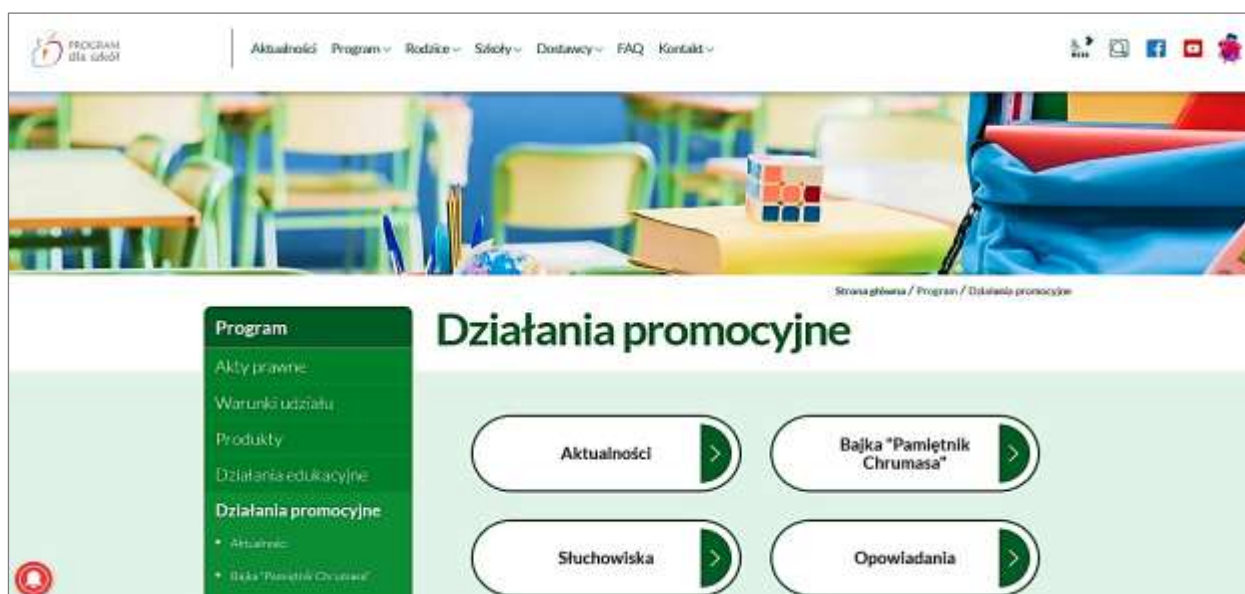
Źródło: <https://www.programdlaszkol.org/> (odczyt – marzec 2024 r.).

Działania te mają być skoncentrowane na najmłodszych uczniach, ponieważ w tym okresie ich rozwoju kształtują się nawyki żywieniowe. Katalog działań edukacyjnych, określonych w Polsce przez Ministerstwo Edukacji Narodowej, obejmuje:

- organizowanie konkursów i festynów tematycznych,
- organizowanie warsztatów kulinarnych,
- zakładanie i prowadzenie ogródków szkolnych w różnych formach,
- wspólne spożywanie drugiego śniadania połączone z degustacją owoców i warzyw oraz mleka i jego przetworów (w tym produktów ekologicznych i regionalnych),
- organizowanie wycieczek do gospodarstw rolnych, gospodarstw ogrodniczych, zakładów przetwórstwa owoców i warzyw (w tym ekologicznych), zakładów mleczarskich oraz na rynki lokalne,
- stosowanie innych sposobów upowszechniania informacji o korzyściach płynących ze spożywania owoców i warzyw oraz mleka i jego przetworów, w szczególności przez organizowanie wystaw, przygotowywanie prezentacji oraz wydawanie gazetek⁶³.

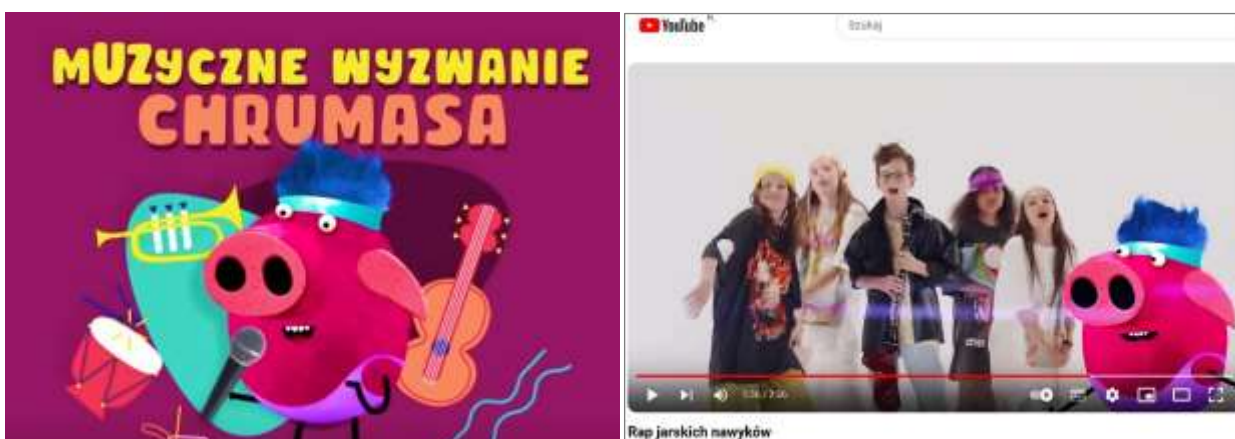
⁶³ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 31 sierpnia 2017 r. w sprawie szczegółowego sposobu realizacji w szkołach środków towarzyszących o charakterze edukacyjnym, które służą prawidłowej realizacji programu dla szkół oraz upowszechniają wśród dzieci zdrowe nawyki żywieniowe (Dz. U. z 2020 r. poz. 1302).

W 2023 r. w ramach działań edukacyjnych były realizowane **bezpłatne warsztaty** i **wycieczki edukacyjne** dla dzieci ze szkół podstawowych uczestniczących w „Programie dla szkół”, sfinansowane z budżetu programu.

Źródło: <https://www.programdlauskol.org/program/pamietnik-chrumasa> (odczyt – marzec 2024 r.).

Wykonawca wyłoniony w drodze postępowania przetargowego dokończył realizację **ewaluacji programu** – zgodnie z zawartą 8 czerwca 2021 r. umową na przeprowadzenie oceny „Programu dla szkół” – oraz przygotował raport końcowy, który został przekazany do Komisji Europejskiej.

Źródło: <https://www.youtube.com/watch?v=Rff4oYH4dBw> (odczyt – marzec 2024 r.).

Z budżetu unijnego finansowane są także **działania promocyjne** dotyczące propagowania wśród dzieci zdrowych nawyków żywieniowych oraz upowszechniania wiedzy o „Programie dla szkół”. W roku szkolnym 2022/2023 zrealizowano szereg działań skierowanych do: dzieci w wieku 6–12 lat, rodziców, nauczycieli oraz ogółu społeczeństwa, tj.:

- przeprowadzenie **kampanii promocyjnej** na Facebook i YouTube,
- druk i dystrybucja **plakatu** dotyczącego „Programu dla szkół”,
- przeprowadzenie **plebiscytu „Muzyczne Wyzwanie Chrumasa”** na najlepszą piosenkę promującą zdrowe odżywianie wśród dzieci (plebiscyt był otwartym konkursem, do którego zostały zaproszone dzieci ze wszystkich szkół uczestniczących w programie),

- produkcja **filmów animowanych „Pamiętnik Chrumasa”**,
- przeprowadzenie **kampanii informacyjno-promocyjnej**, w której ramach zrealizowano:
 - **kampanię** na Facebooku, YouTube oraz w **dzienniku elektronicznym**,
 - zakup i dostawę **materiałów informacyjno-promocyjnych** (1 tys. szt. pudełek śniadaniowych dla dzieci),
 - organizację premiery **6 finałowych piosenek „Muzycznego Wyzwania Chrumasa”** dla około **300 osób**,
 - emisję materiałów **w kinach**,
- emisja w TV Polsat **zwycięskiego teledysku** w plebiscycie „Muzyczne Wyzwanie Chrumasa”.

Źródło: <https://www.youtube.com/@ProgramdlaszkoPDS/featured> (odczyt – marzec 2024 r.).

Wszystkie materiały promocyjno-informacyjne zostały opublikowane na **kanale „Program dla szkół”** na YouTube oraz na **stronie internetowej www.programdlaszko.org**. Komunikacja odbywała się także poprzez profil na portalu społecznościowym Facebook.

Źródło: <https://www.programdlaszko.org/> (odczyt – marzec 2024 r.).

6. PROMOCJA PRODUKTÓW ROLNO-SPOŻYWCZYCH

Funkcjonowanie krajowego rolnictwa i przemysłu rolno-żywnościowego na jednolitym rynku unijnym oraz rynku światowym – w warunkach postępującego procesu globalizacji, liberalizacji handlu, zaawansowanej integracji w łańcuchu dostaw żywności, zakłóceń na rynku, zmian preferencji zakupowych, jak również rosnącej konkurencji – powoduje, że bardzo istotne znaczenie mają działania promocyjne oraz informacyjne realizowane w Polsce i za granicą.

Polska żywność wysokiej jakości została zidentyfikowana w „Strategii na Rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)” – SOR, jako jeden z **10 sektorów strategicznych polskiej gospodarki** zapewniających zwiększenie wartości dodanej branży rolno-spożywczej i jej konkurencyjności na rynkach zagranicznych⁶⁴. Dodatkowo jednym z głównych obszarów koncentracji działań SOR jest **„ekspansja zagraniczna”**. **Polskie specjalności żywnościowe** zostały jedną z **12 branż eksportowych** (stanowiących ważną pozycję eksportową kraju), które mogą w przyszłości decydować o pozycji konkurencyjnej Polski na świecie.

Jednym z zadań Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa jest wspieranie rozwoju polskiego eksportu produktów rolno-spożywczych oraz promocja i zwiększanie konkurencyjności polskiej żywności w kraju i na świecie.

W „Strategii promocji żywności Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi”, której celem jest zwiększenie konkurencyjności polskiej żywności w kraju i na rynku światowym przez wzrost jej rozpoznawalności oraz pozytywny wizerunek, **Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa został główną instytucją wdrażającą instrumenty polityki promocji w sektorze rolno-spożywczym**, natomiast jednostką koordynującą i sprawującą nadzór nad realizacją strategii jest Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi⁶⁵.

Silna marka krajowych produktów żywnościowych jest budowana za granicą pod wspólnym hasłem/znakiem „Poland tastes good” oraz w oparciu o ogólny i wspólny przekaz, że polska żywność jest wysokiej jakości, naturalna oraz smaczna. W kraju kontynuowane są działania informacyjno-edukacyjne pod wspólnym hasłem #KupujŚwiadomie, w szczególności dotyczące znaku PRODUKT POLSKI, produkcji ekologicznej UE oraz unijnych certyfikatów jakości.

⁶⁴ <https://www.gov.pl/web/fundusze-regiony/informacje-o-strategii-na-rzecz-odpowiedzialnego-rozwoju> (odczyt – maj 2024 r.).

⁶⁵ <https://www.gov.pl/web/rolnictwo/strategia-promocji-zywnosci> (odczyt – maj 2024 r.).

Wdrażanie instrumentów polityki promocji w sektorze rolno-spożywczym jest realizowane przy współpracy z: innymi instytucjami administracji publicznej i samorządowej, organizacjami i stowarzyszeniami konsumenckimi, krajowymi przedsiębiorcami, organizacjami branżowymi i międzybranżowymi skupiającymi przedsiębiorców (producentów i przetwórców), a także z polskimi placówkami zagranicznymi zaangażowanymi w promocję żywności i wspierającymi eksport produktów żywnościowych oraz krajowych przedsiębiorców działających w sektorze rolno-spożywczym.

Spójna polityka promocji produktów żywnościowych, przez świadome uczestnictwo i angażowanie podmiotów działających w branży rolno-spożywczej w aktywne promowanie marki polskiej żywności pod wspólnym hasłem/znakiem graficznym (tzw. branding narodowy i obywatelski), zapewnia lepszą koordynację i synergię działań promocyjnych, wpływa na lepsze wykorzystanie dostępnych środków finansowych (unijnych, krajowych i branżowych) oraz koncentruje wsparcie promocji produktów spożywczych na kluczowych rynkach docelowych i odbiorcach, co przyczynia się do zwiększenia rozpoznawalności marki polskiej żywności (efektu skali), a także wzrostu efektywności działań.

W **„Strategii zrównoważonego rozwoju wsi, rolnictwa i rybactwa 2030”** MRiRW jednym z celów szczegółowych jest „Wzmocnienie bezpieczeństwa żywnościowego i odporności na kryzysy”, który ma zostać osiągnięty m.in. dzięki realizacji następujących kierunków interwencji i działań:

- I.1. „Zapewnienie bezpieczeństwa żywnościowego kraju i jakości żywności” – działania w tym zakresie:
 - zwiększenie udziału w rynku produktów wytwarzanych w systemach jakości żywności, w tym rolnictwa ekologicznego,
 - działania na rzecz podnoszenia jakości żywności,
 - wspieranie tworzenia krótkich łańcuchów wartości i łańcuchów rynkowych,
 - upowszechnianie w społeczeństwie wiedzy w zakresie zasad żywienia oraz jakości artykułów rolno-spożywczych i promowanie zdrowych wzorców konsumpcji, m.in. przez włączenie producentów do systemów edukacji,
 - działania informacyjno-promocyjne realizowane w celu kształtowania pozytywnego wizerunku polskiej żywności w kraju i na rynkach światowych oraz zwiększenia rozpoznawalności marki i eksportu polskich produktów spożywczych;
- I.5. „Przygotowanie polskiego sektora rolno-spożywczego do rozszerzenia UE i nowych uwarunkowań handlu zagranicznego” – działania w tym zakresie:
 - wsparcie ekspansji i promocji zagranicznej polskich eksporterów,
 - skuteczna promocja polskiej żywności na rzecz jak najpełniejszego wykorzystania dostępu do rynków pozaunijnych wynikającego z umów handlowych UE, w szczególności działania w zakresie likwidacji barier technicznych i prawnych (pozataryfowych) w dostępie do zagranicznych rynków i uzgadnianie procedur weterynaryjnych,

fitosanitarnych i sanitarnych, a także szersze wykorzystywanie procedur i działań instytucji UE w tych uzgodnieniach⁶⁶.

Wymienione kierunki interwencji **wymagają realizacji oraz wsparcia aktywnych działań promocyjnych oraz informacyjnych w kraju i za granicą.**

Sytuacja niedawnego zagrożenia epidemicznego koronawirusem oraz towarzyszący jej *lockdown*, a także sytuacja geopolityczna związana z wojną w Ukrainie uzmysłowiły, jak bardzo ważne jest bezpieczeństwo żywnościowe (zapewniane głównie przez krajowych producentów rolnych i przemysł spożywczy) oraz nieprzerwany przepływ towarów w łańcuchu dostaw żywności „od pola do stołu”. **Szczególnie w tak trudnym czasie wielkiego znaczenia nabiera promocja produktów rolno-spożywczych za granicą oraz promocja w kraju świadomych decyzji zakupowych krajowych konsumentów, które wpływają na sytuację ekonomiczno-gospodarczą kraju.** Wsparcie eksportu oraz rosnący patriotyzm konsumencki, który znajduje odzwierciedlenie w nabywaniu rodzimych towarów, budują silną markę polskiej żywności, wspierają krajowych producentów rolnych oraz przedsiębiorstwa, zwiększają sprzedaż polskiej żywności oraz wspierają funkcjonowanie polskiej gospodarki, w tym krajowego rolnictwa i przemysłu rolno-spożywczego. Przekłada się to także m.in. na: utrzymanie i tworzenie nowych miejsc pracy, zwiększanie wpływów podatkowych do budżetu państwa i budżetów samorządowych, pozyskiwanie środków na inwestycje, rozwój rodzimych przedsiębiorstw czy ochronę środowiska i klimatu, dzięki skróceniu łańcucha dostaw żywności.

W 2023 r. Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa, zgodnie z zapisami ustawowymi, uczestniczył w realizacji działań wspierających promocję produktów rolno-spożywczych w kraju oraz za granicą, prowadząc je **w kilku obszarach**, tj. poprzez:

- 1) obsługę branżowych i/lub międzybranżowych programów informacyjnych i/albo promocyjnych (tzw. programów prostych) realizowanych w ramach mechanizmu WPR **„Wsparcie działań promocyjnych i informacyjnych na rynkach wybranych produktów rolnych”**,
- 2) **wspieranie rozwoju współpracy handlowej** sektora rolno-spożywczego z zagranicą,
- 3) **współpracę z Zagranicznymi biurami Handlowymi PAIH** na rzecz wspierania eksportu i promocji polskich produktów rolno-spożywczych na wybranych rynkach zagranicznych,
- 4) **współpracę z Ministerstwem Spraw Zagranicznych** w obszarze wspierania rozwoju współpracy handlowej sektora rolno-spożywczego z zagranicą oraz zagranicznej promocji polskich produktów rolnych i żywnościowych,
- 5) prowadzenie i wsparcie **działań promocyjnych, informacyjnych, edukacyjnych i kulturalnych** (w tym w formie wystaw, pokazów oraz konkursów), w szczególności dotyczących **produktów rolnych i żywnościowych, metod ich produkcji**, a także **systemów jakości produktów rolnych i żywnościowych**,
- 6) **obsługę funduszy promocji produktów rolno-spożywczych**,

⁶⁶ <https://www.gov.pl/web/rolnictwo/strategia-zrownowazonego-rozwoju-wsi-rolnictwa-i-rybactwa3> (data odczytu – maj 2024 r.).

- 7) **wdrażanie poddziałania 3.1. „Wsparcie na przystępowanie do systemów jakości”** w ramach działania 3. „Systemy jakości produktów rolnych i środków spożywczych” Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020,
- 8) **wdrażanie poddziałania 3.2. „Wsparcie działań informacyjnych i promocyjnych realizowanych przez grupy producentów na rynku wewnętrznym”** w ramach działania 3. „Systemy jakości produktów rolnych i środków spożywczych” Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020.

6.1. Wsparcie działań promocyjnych i informacyjnych na rynkach wybranych produktów rolnych (w ramach WPR)

Wspólna polityka rolna Unii Europejskiej wspiera działalność promocyjną i informacyjną prowadzoną w sektorze rolno-spożywczym. O dofinansowanie mogą się ubiegać organizacje zrzeszające producentów, przetwórców i dystrybutorów, które są reprezentatywne dla danej branży rolnej, jak również organizacje producentów lub ich zrzeszenia oraz inne organy sektora rolno-spożywczego, których celem i przedmiotem działalności są promocja produktów rolnych i informowanie o takich produktach. Podmioty te, w odpowiedzi na coroczne zaproszenie Komisji Europejskiej, za pomocą specjalnego portalu internetowego zgłaszają (inicjują) do akceptacji KE oferty programów promocyjnych i/lub informacyjnych.

Celem działań informacyjnych i promocyjnych jest zwiększanie konkurencyjności rolnictwa unijnego, a tym samym osiągnięcie stabilizacji na rynku wewnętrznym.

Działania informacyjne i promocyjne w szczególności sprzyjają: podniesieniu wiedzy konsumentów o zaletach unijnych produktów rolnych, metodach produkcji oraz systemach jakości, jak również poprawie rozpoznawalności tych produktów. Ponadto powinny wpływać na zwiększenie spożycia unijnych produktów rolnych w UE i poza nią, a także na zwiększenie udziału tych produktów w rynku, przy zwróceniu szczególnej uwagi na rynki państw trzecich, charakteryzujące się najwyższym potencjałem rozwojowym.

W przypadku wystąpienia poważnych zakłóceń na rynku, utraty zaufania konsumentów lub innych szczególnych problemów, działania te powinny wspierać poprawę warunków rynkowych oraz uzupełniać i wzmacniać działania realizowane przez państwa członkowskie UE.

Dodatkowym celem działań informacyjnych i promocyjnych jest podkreślanie znaczenia autentyczności produktów unijnych, co poszerza wiedzę konsumentów na temat zalet produktów oryginalnych w porównaniu z imitacjami i towarami podrobionymi. Przyczynia się to znacząco – zarówno w UE, jak i w państwach trzecich – do podniesienia poziomu znajomości oznaczeń świadczących o uczestnictwie w europejskich systemach jakości.

W 2023 r. KOWR kontynuował realizację mechanizmu WPR „Wsparcie działań promocyjnych i informacyjnych na rynkach wybranych produktów rolnych”. Wszystkie programy promocyjne i/lub informacyjne (tzw. programy proste) zostały zatwierdzone przez KE, a następnie były realizowane według zasad unijnej polityki promocji, obowiązujących dla programów akceptowanych przez KE od 1 grudnia 2015 r.

Zasady dotyczące polityki informowania o unijnych produktach rolnych i rolno-spożywczych oraz promowania tych produktów, które obowiązują od 1 grudnia 2015 r., określono w **rozporządzeniu Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1144/2014**⁶⁷. Główne zasady unijnej polityki promocji dotyczą:

- unijnego poziomu finansowania do 70% kosztów kwalifikowalnych realizacji programów prostych na rynku wewnętrznym UE i 80% – w przypadku programów prostych realizowanych na rynkach krajów trzecich oraz w przypadku programów, w których uczestniczy wiele państw. Jednocześnie przewidziano 85% udział UE w finansowaniu programów kryzysowych. Pozostałą część wydatków ponoszą wyłącznie organizacje inicjujące – wydatki te mogą pochodzić z funduszy promocji produktów rolno-spożywczych;
- zniesienia współfinansowania programów ze środków budżetu krajowego;
- wprowadzenia europejskiej strategii promocji;
- wprowadzenia jednoetapowego procesu wyboru programów przez KE;
- rozszerzenia zakresu stosowania środków, tj.: włączenia do grup beneficjentów wsparcia organizacji producentów lub ich zrzeszeń oraz innych organów sektora rolno-spożywczego, których celem i przedmiotem działalności są promocja i informowanie o produktach rolnych;
- rozszerzenia zakresu promowanych produktów, w szczególności o przetworzone produkty rolne (np. chleb, makaron, czekoladę);
- umożliwienia stosowania oświadczeń o pochodzeniu produktów i wskazywania ich marek (z pewnymi ograniczeniami);
- ułatwionego zarządzania programami, w których uczestniczy wiele państw członkowskich, przygotowanymi wspólnie przez podmioty z kilku państw członkowskich UE, przy wykorzystaniu punktu kompleksowej usługi w KE (za pośrednictwem Agencji Wykonawczej ds. Badań Naukowych, tj. REA);
- wprowadzenia unijnego rocznego programu prac.

Dla programów akceptowanych przez KE po 1 grudnia 2015 r., oprócz zapisów rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1144/2014, unijnymi aktami prawnymi regulującymi zasady realizacji tego mechanizmu WPR są także rozporządzenia: delegowane Komisji (UE) 2015/1829⁶⁸ oraz wykonawcze Komisji (UE) 2015/1831⁶⁹.

⁶⁷ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1144/2014 z dnia 22 października 2014 r. w sprawie działań informacyjnych i promocyjnych dotyczących produktów rolnych wdrażanych na rynku wewnętrznym i w państwach trzecich oraz uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 3/2008, z późn. zm.

⁶⁸ Rozporządzenie delegowane Komisji (UE) 2015/1829 z dnia 23 kwietnia 2015 r. uzupełniające rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1144/2014 w sprawie działań informacyjnych i promocyjnych dotyczących produktów rolnych na rynku wewnętrznym i w państwach trzecich.

⁶⁹ Rozporządzenie wykonawcze Komisji (UE) 2015/1831 z dnia 7 października 2015 r. ustanawiające zasady stosowania rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1144/2014 w sprawie działań informacyjnych i promocyjnych dotyczących produktów rolnych wdrażanych na rynku wewnętrznym i w państwach trzecich.

Jednoroczne, dwu- lub trzyletnie programy mogą być realizowane odrębnie na rynku unijnym lub na rynkach krajów spoza UE. Programy obejmują głównie działania dotyczące: public relations, udziału w targach i misjach handlowych, organizacji spotkań biznesowych b2b⁷⁰, akcji degustacyjnych, szkoleń, seminariów/webinariów i konferencji, funkcjonowania serwisu internetowego i mediów społecznościowych, a także produkcji i emisji reklam internetowych, telewizyjnych, radiowych, zewnętrznych (outdoor) oraz w prasie branżowej i konsumenckiej.

Zgodnie z art. 6 ust. 2 pkt 6 ustawy z dnia 9 maja 2008 r. o Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (Dz. U. z 2023 r. poz. 1199), od 1 września 2017 r. administrowanie mechanizmem WPR „Wsparcie działań promocyjnych i informacyjnych na rynkach wybranych produktów rolnych” jest **zadaniem delegowanym** do KOWR z agencji płatniczej (ARiMR)⁷¹.

W 2023 r. realizowano działania i/lub udzielano wsparcia organizacjom branżowym i/lub międzybranżowym w ramach prowadzonych na **4 kontynentach** następujących **11 programów informacyjnych i/lub promocyjnych** (tj. programów prostych), o łącznym budżecie **29 404,88 tys. EUR**:

- 1) **„Europa pełna smaków – tradycja i jakość”** – 3-letniego programu promocyjnego, dotyczącego koszyka produktów, tj.: mięsa wołowego, wieprzowego, drobiowego (świeżego, schłodzonego i mrożonego), owoców (w tym: jabłek, owoców z rodzaju Vaccinium/borówek, aronii) i warzyw oraz przetworów z tych produktów, o łącznym budżecie **4 921,94 tys. EUR** (netto), skierowanego na rynki: Chin z Hongkongiem, Japonii, Korei Południowej i Wietnamu. Program był realizowany do 31 maja 2023 r.;
- 2) **„Drób z europejskim paszportem”** – 2-letniego programu promocyjnego, dotyczącego mięsa drobiowego, o łącznym budżecie blisko **3 010,65 tys. EUR** (brutto), skierowanego na rynki: Chin z Hongkongiem i Japonii. Planowana data zakończenia realizacji działań w ramach programu to 31 maja 2024 r.;
- 3) **„Bioeurope wysokiej jakości”** – 3-letniego programu promocyjnego, dotyczącego koszyka produktów rolnictwa ekologicznego, o łącznym budżecie ponad **2 167,67 tys. EUR** (netto), skierowanego na rynki: Kanady i Stanów Zjednoczonych Ameryki Północnej. Program był realizowany do 30 kwietnia 2023 r.;
- 4) **„Dar polskich sadów. Jabłka z serca Europy”** – 2-letniego programu promocyjnego, dotyczącego owoców (ze szczególnym uwzględnieniem jabłek), o łącznym budżecie blisko **2 881,07 tys. EUR** (netto), skierowanego na rynki: Tajlandii i Malezji. Program był realizowany do 30 listopada 2023 r.;

⁷⁰ b2b (ang. *business to business*) – transakcje/spotkania pomiędzy dwoma lub więcej podmiotami gospodarczymi, określenie relacji występujących pomiędzy przedsiębiorstwami.

⁷¹ KOWR, wg zapisów art. 9 ust. 3 ustawy z dnia 10 lutego 2017 r. o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa, wykonuje również zadania inne niż wymienione w ww. ustawie, w szczególności zadania delegowane, jeżeli odrębne przepisy tak stanowią.

- 5) **„Przestaw się na eko – szukaj Euroliścia”** – 2-letniego programu promocyjnego, dotyczącego koszyka produktów rolnictwa ekologicznego (obejmującego: zboża, sery i produkty mleczne, jaja, świeże oraz przetworzone owoce i warzywa, przetwory z warzyw, owoców i orzechów, włączając oliwki stołowe), o łącznym budżecie **629,53 tys. EUR** (netto), skierowanego na rynek Polski. Planowana data zakończenia realizacji działań w ramach programu to 31 marca 2024 r.;
- 6) **„Czas na zrównoważoną produkcję owoców”** – 3-letniego programu promocyjnego, dotyczącego owoców świeżych i suszonych, o łącznym budżecie **1 893,65 tys. EUR** (brutto), skierowanego na rynki: Austrii, Niemiec oraz Polski;
- 7) **„Czas na jabłka z Europy”** (kontynuacja wcześniej realizowanego programu) – 3-letniego programu promocyjnego, dotyczącego owoców świeżych i suszonych (ze szczególnym uwzględnieniem jabłek), o łącznym budżecie blisko **2 997,38 tys. EUR** (brutto), skierowanego na rynki: Egiptu i Jordanii;
- 8) **„Europejska wołowina na rynkach azjatyckich”** – 2-letniego programu promocyjnego, dotyczącego mięsa wołowego świeżego, schłodzonego oraz mrożonego, o łącznym budżecie blisko **1 243,68 tys. EUR** (netto), skierowanego na rynki: Hongkongu i Japonii. Planowana data zakończenia realizacji działań w ramach programu to 31 marca 2024 r.;
- 9) **„Żywność ekologiczna z UE – dobry wybór”** – 3-letniego programu promocyjnego, dotyczącego koszyka produktów rolnictwa ekologicznego (obejmującego: świeże, schłodzone i zamrożone mięso wołowe i drobiowe, przetwory mleczne z wyłączeniem serów, miód i produkty pszczelarskie, świeże lub suszone owoce, świeże, schłodzone i suszone warzywa, a także zboża z wyłączeniem kukurydzy), o łącznym budżecie blisko **2 600,74 tys. EUR** (netto), skierowanego na rynek Zjednoczonych Emiratów Arabskich. W dniu 8 lutego 2023 r. KOWR zawarł umowę o udzielenie dotacji na realizację programu;
- 10) **„Papryka z Europy. Trzy kolory radości”** – 2-letniego programu promocyjnego, dotyczącego świeżych, schłodzonych i suszonych warzyw (ze szczególnym uwzględnieniem papryki), o łącznym budżecie blisko **1 936,73 tys. EUR** (netto), skierowanego na rynki: Niemiec, Czech i Słowacji. W dniu 24 kwietnia 2023 r. KOWR zawarł umowę o udzielenie dotacji na realizację programu;
- 11) **„Smak Europy”** – 3-letniego programu promocyjnego, dotyczącego świeżego, schłodzonego, mrożonego i przetworzonego mięsa wołowego i wieprzowego oraz jabłek i ich przetworów, o łącznym budżecie blisko **5 121,84 tys. EUR** (netto), skierowanego na rynki: Japonii, Singapuru i Wietnamu. W dniu 2 listopada 2023 r. KOWR zawarł umowę o udzielenie dotacji na realizację programu⁷².

⁷² Umowa została zawarta w wyniku przekazanego przez KE dodatkowego powiadomienia o numerze referencyjnym Ares(2023)3825238, z dnia 2 czerwca 2023 r., w sprawie wyboru propozycji programów prostych na rok 2022 z listy rezerwowej.

Ponadto, zgodnie z decyzją wykonawczą Komisji nr C(2023) 7540 final z dnia 10 listopada 2023 r., zaakceptowane zostały **4 kolejne programy proste** z Polski⁷³, tj.:

- 1) **„Europejska wołowina na rynkach azjatyckich”** (kontynuacja) – 3-letni program promocyjny, dotyczący świeżego, schłodzonego i mrożonego mięsa wołowego, skierowany na rynki: Japonii i Hongkongu, o budżecie **1 335,84 tys. EUR** (netto);
- 2) **„Czas na jabłka z Europy w Azji”** – 3-letni program promocyjny, dotyczący jabłek, skierowany na rynki: Indii i Wietnamu, o budżecie **1 485,25 tys. EUR** (brutto);
- 3) **„Przestaw się na eko – szukaj Euroliścia 2”** (kontynuacja) – 2-letni program promocyjny, dotyczący koszyka produktów rolnictwa ekologicznego, skierowany na rynek Polski, o budżecie **1 173,65 tys. EUR** (netto);
- 4) **„Taste Europe” (tj. „Smak Europy”)** – 3-letni program promocyjny, dotyczący świeżego, schłodzonego i mrożonego mięsa wołowego i wieprzowego oraz świeżych lub przetworzonych owoców i warzyw, skierowany na rynki: Japonii i Wietnamu, o budżecie **3 654,36 tys. EUR** (netto).

Realizacja programu pt. **„Taste Europe”** okazała się jednak niemożliwa ze względu na zawarcie przez KOWR w dniu 2 listopada 2023 r. umowy o udzielenie dotacji na realizację programu prostego pt. „Smak Europy” (w wyniku przekazania do KOWR w czerwcu 2023 r. dodatkowego powiadomienia KE w sprawie wyboru propozycji programów prostych na rok 2022 z listy rezerwowej). Zgodnie ze stanowiskiem KE nie było zatem możliwości ponownego zawarcia umowy o udzielenie dotacji na realizację tego samego programu prostego, zaakceptowanego decyzją wykonawczą Komisji nr C(2023) 7540 final z dnia 10 listopada 2023 r., gdyż doprowadziłoby to do sytuacji podwójnego finansowania, o czym organizacja inicjująca została poinformowana przez KOWR pismem z dnia 22 listopada 2023 r. Wobec tego, 8 lutego 2024 r., zostały zawarte przez KOWR **3 umowy** o udzielenie dotacji w ramach pozostałych programów prostych, zaakceptowanych ww. decyzją wykonawczą KE, tj. „Europejska wołowina na rynkach azjatyckich” (kontynuacja), „Czas na jabłka z Europy w Azji” i „Przestaw się na eko – szukaj Euroliścia 2” (kontynuacja).

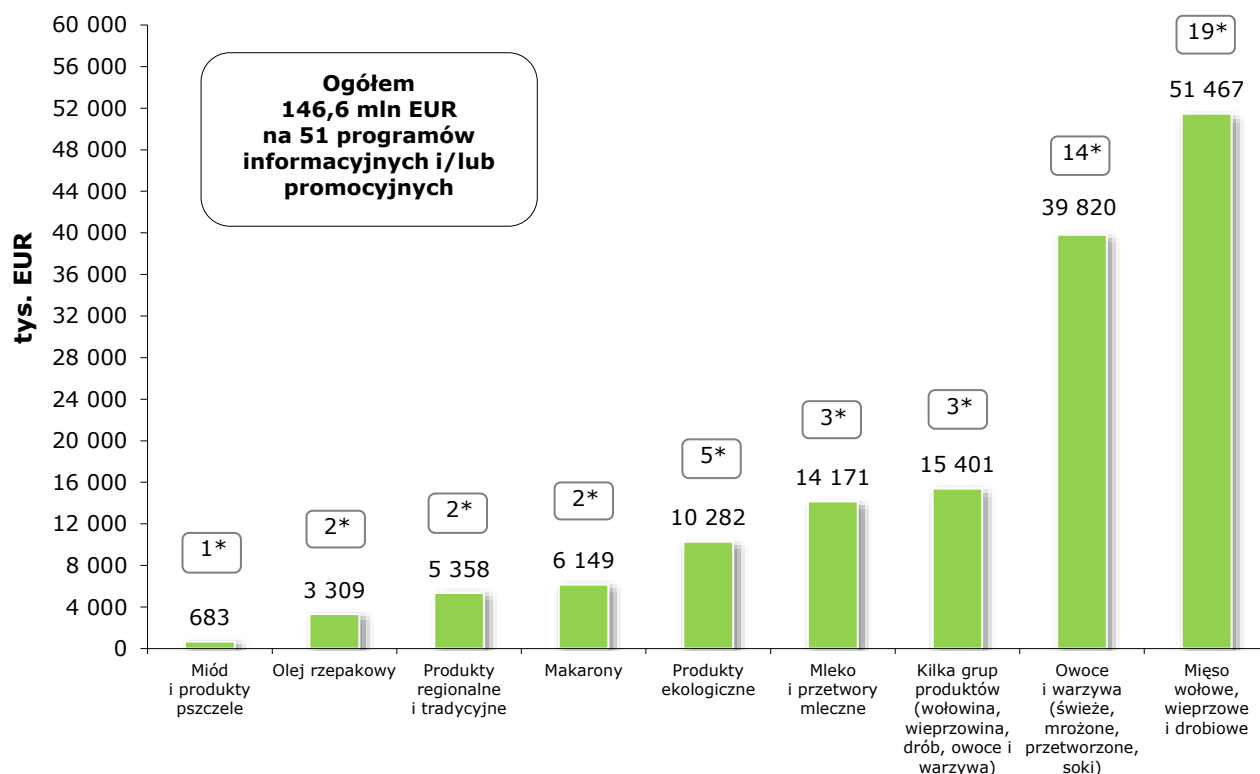
W 2023 r. organizacje inicjujące złożyły do KOWR łącznie **9 wniosków o płatność** (tj. 6 wniosków o płatność okresową i 3 wnioski o wypłatę salda). Nie został złożony żaden wniosek o płatność zaliczkową. Zweryfikowano i wypłacono wsparcie finansowe wnioskowane w sumie w **pięciu wnioskach o płatność** (tj. w trzech wnioskach o płatność okresową i w dwóch wnioskach o wypłatę salda), które zostały złożone do KOWR w 2023 r. Dodatkowo, w ramach jednego wniosku o płatność okresową, wypłaty dokonano w styczniu 2024 r. Pozostałe trzy wnioski o płatność (tj. jeden wniosek o wypłatę salda i dwa wnioski o płatność okresową), złożone w 2023 r. są nadal procedowane, co nie uchybia terminom określonym w unijnych aktach prawnych.

⁷³ Decyzja wykonawcza Komisji z dnia 10 listopada 2023 r. w sprawie wyboru programów prostych służących promocji produktów rolnych w roku 2023 zgodnie z rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1144/2014 [C(2023) 7540 final].

W 2023 r., w ramach **pięciu programów prostych**, KOWR wystawił dla agencji płatniczej (ARiMR) dokumenty płatnicze na kwotę **20 033,47 tys. zł** (środki finansowe pochodziły z budżetu UE).

W zakresie realizacji mechanizmu WPR „Wsparcie działań promocyjnych i informacyjnych na rynkach wybranych produktów rolnych”, KOWR w 2023 r. wydał ogółem 8 decyzji i innych dokumentów⁷⁴.

Wykres 30. **Budżety polskich programów branżowych i/lub międzybranżowych w okresie maj 2004 r. – grudzień 2023 r. wg grup produktów**

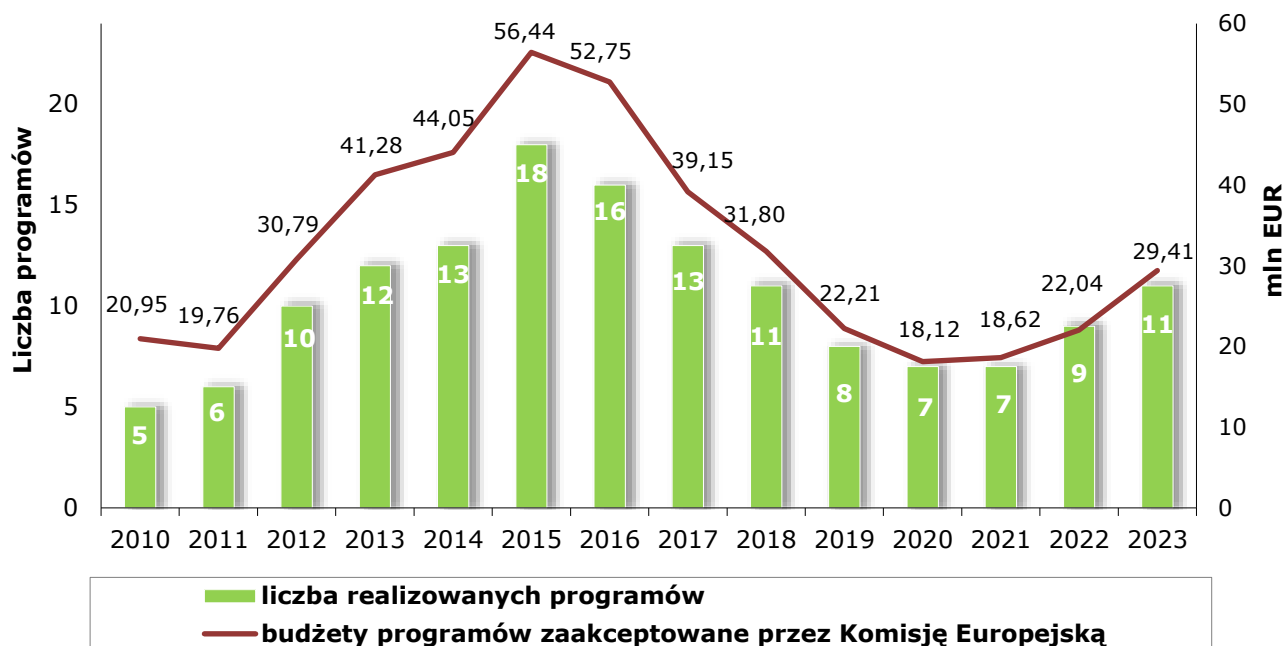
* Liczba programów informacyjnych i/lub promocyjnych zatwierdzonych przez KE oraz na które podpisano umowy.
Źródło: dane KOWR.

Od akcesji Polski do UE do końca 2023 r. Komisja Europejska zatwierdziła, a organizacje branżowe i/lub międzybranżowe zawarły umowy o udzielenie dotacji na realizację **51 polskich programów informacyjnych i/lub promocyjnych** o łącznym budżecie **146,6 mln EUR**⁷⁵. Najwięcej programów dotyczyło mięsa czerwonego i drobiowego (19 programów o budżecie ogółem 51,5 mln EUR, 37% wszystkich programów), a następnie owoców i warzyw (14 programów o budżecie ogółem 39,8 mln EUR, 27% wszystkich programów).

⁷⁴ „Liczba wydanych decyzji w zakresie administrowanych mechanizmów” – liczba wydanych dokumentów finalnych (skutkujących i nieskutkujących płatnościami), którymi mogą być np.: decyzja pozytywna, decyzja odmowna, pozwolenie, umowa, deklaracja, przedsięwzięcie, projekt, rozstrzygnięcie. Jeden z mierników stosowanych przez KOWR przy sporządzaniu planu finansowego w układzie zadaniowym i w procesie kontroli zarządczej. Na liczbę decyzji w przedmiotowym mechanizmie WPR składają się płatności i podpisane umowy o udzielenie dotacji na realizację programu prostego.

⁷⁵ Nie uwzględniono czterech polskich programów, które zostały zaakceptowane przez KE, ale nie zawarto umów na ich realizację z beneficjentami (organizacjami zgłaszającymi programy).

Wykres 31. Liczba realizowanych polskich programów branżowych i/lub międzybranżowych w latach 2010–2023 i ich budżety ogółem

Źródło: dane KOWR.

6.2. Wspieranie rozwoju współpracy handlowej sektora rolno-spożywczego z zagranicą

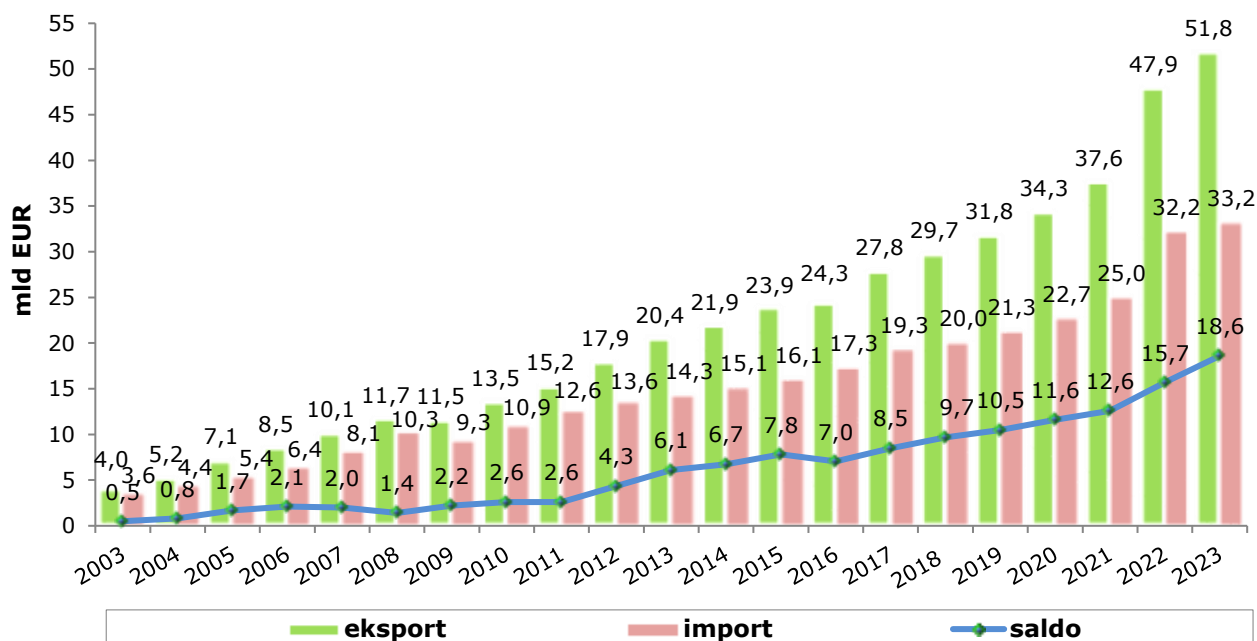
Zgodnie z art. 9 ust. 2 pkt 17 ustawy z dnia 10 lutego 2017 r. o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa (Dz. U. z 2023 r. poz. 1308, z późn. zm.), KOWR prowadzi działania finansowane z budżetu krajowego mające na celu wspieranie rozwoju współpracy handlowej sektora rolno-spożywczego z zagranicą poprzez **organizowanie udziału uczestników tego sektora w międzynarodowych przedsięwzięciach promocyjnych i informacyjnych.**

Potencjał produkcyjny i eksportowy polskiego sektora rolno-spożywczego jest znaczący, a polskie produkty żywnościowe skutecznie konkurują na rynkach światowych. Od lat notowany jest **dodatni bilans handlowy** w obrocie towarami rolno-spożywczymi. Z uwagi na to, że w Polsce są produkowane znaczne nadwyżki żywności, dalszy rozwój krajowego sektora rolno-spożywczego w dużym stopniu zależy od możliwości zwiększania wywozu. **Eksport potrzebuje silnego wsparcia instytucjonalnego, aby zachować rosnący trend,** szczególnie w czasach niestabilnej sytuacji geopolitycznej wywołanej m.in. wojną w Ukrainie. **Zdobywanie nowych rynków zbytu – zwłaszcza spoza UE – i pozyskiwanie nowych partnerów handlowych mają kluczowe znaczenie dla możliwości dalszego rozwoju krajowych przedsiębiorstw sektora rolno-spożywczego.**

W 2023 r. sprzedaż artykułów rolno-spożywczych za granicę osiągnęła nienotowany dotąd poziom **51,8 mld EUR**, o ponad **8%** wyższy w porównaniu z rokiem 2022 i **13-krotnie** wyższy niż w roku 2004 (tj. w roku akcesji Polski do UE).

Wykres 32. **Polski handel zagraniczny produktami rolno-spożywczymi**

Źródło: obliczenia KOWR na podstawie danych Ministerstwa Finansów. Rok 2023 – dane wstępne.

Krajowe produkty rolno-spożywcze są promowane przez KOWR pod wspólnym **hasłem „Poland tastes good”**. Dzięki temu budowana jest za granicą **silna i rozpoznawalna marka polskiej żywności**. Beneficjentami tych działań są krajowi przedsiębiorcy z sektora rolno-spożywczego, którzy korzystają przede wszystkim z organizowanych przez KOWR **wystąpień na polskich stoiskach narodowych na targach zagranicznych**, towarzyszących im **misji handlowych** oraz **spotkań biznesowych**.

W ten sposób podejmowane są działania w kierunku **zwiększania eksportu i umacniania pozycji, rozpoznawalności oraz konkurencyjności krajowych produktów rolno-spożywczych**, a także w celu **dywersyfikacji i zdobycia nowych perspektywicznych rynków zbytu** (również w państwach trzecich o największym potencjale w tym zakresie).

Źródło: <https://www.gov.pl/web/kowr/relacje-z-wydarzen> (odczyt – maj 2024 r.).

Celem KOWR jest prowadzenie działań w krajach o **dużym potencjale importowym**, na których polska żywność jest jeszcze nieobecna lub występuje w niewielkim stopniu, a także w miejscach, w których krajowa żywność jest już znana, ale wymaga dalszego wsparcia promocyjnego. Dzięki KOWR producenci żywności mogą promować swoje produkty **na największych targach sektora rolno-spożywczego na świecie** na korzystniejszych warunkach, niż jeśli mieliby uczestniczyć w nich indywidualnie. Krajowi przedsiębiorcy są

wspierani począwszy od spraw związanych z wyjazdem, poprzez organizację wizyt w punktach handlowych, a skończywszy na spotkaniach biznesowych.

Wykres 33. **Główne obszary działań w zakresie wspierania rozwoju współpracy handlowej sektora rolno-spożywczego z zagranicą**

Źródło: opracowanie KOWR.

W ramach wspierania rozwoju współpracy handlowej sektora rolno-spożywczego z zagranicą prowadzone są następujące **działania skierowane do krajowych producentów, przetwórców i eksporterów**:

- organizacja **narodowych stoisk informacyjno-promocyjnych na największych zagranicznych targach i wystawach rolno-spożywczych w wybranych krajach**,
- realizacja zagranicznych **misji handlowych** dla krajowych przedsiębiorców sektora rolno-spożywczego (samodzielnych lub powiązanych z udziałem w targach) w wybranych państwach pozaunijnych,
- organizacja w Polsce **przyjazdowych misji handlowych importerów, dystrybutorów i przedstawicieli sieci handlowych**, które obejmują **spotkania b2b** z krajowymi przedsiębiorcami oraz **wizyty w zakładach produkcyjnych**,
- realizacja i obsługa **spotkań biznesowych b2b**, tradycyjnych i wirtualnych (online), z przedstawicielami zagranicznych przedsiębiorstw, będących potencjalnymi kontrahentami dla krajowych przedsiębiorców sektora rolno-spożywczego,
- wsparcie polskich przedsiębiorców w przygotowaniu się do ekspansji na rynki zagraniczne poprzez organizację **spotkań i webinarów informacyjno-szkoleniowych** poświęconych najbardziej perspektywnym rynkom dla polskiego eksportu rolno-spożywczego, w celu przybliżenia specyfiki prowadzenia biznesu oraz szans dla polskich produktów na wybranych rynkach zagranicznych,

- organizacja **pokazów kulinarnych i degustacji** polskich produktów żywnościowych w kraju i za granicą,
- promowanie polskiej żywności poprzez **publikowanie artykułów w zagranicznych mediach branżowych i ogólnych (wydaniach papierowych i elektronicznych)** oraz **społecznościowych** na temat polskiej żywności i polskiego sektora rolno-spożywczego,
- **organizacja** oraz **obsługa multi- i bilateralnych spotkań, seminariów i konferencji** w kraju i za granicą,
- organizacja **misji przyjazdowych dla zagranicznych dziennikarzy i influencerów kulinarnych, lifestylowych, a także podróżniczych,**
- **obsługa spotkań z przedstawicielami polskich i zagranicznych organizacji oraz stowarzyszeń branżowych, jak również z przedsiębiorcami z sektora rolno-spożywczego** w kraju i za granicą,
- **realizacja innych działań** mających na celu promowanie polskiej żywności i sektora rolno-spożywczego na rynkach zagranicznych **w ramach współpracy z innymi instytucjami**, tj.: MRiRW, Ministerstwem Spraw Zagranicznych (MSZ), Ministerstwem Rozwoju i Technologii (MRiT), Polską Agencją Rozwoju Przedsiębiorczości (PARP), Polską Agencją Inwestycji i Handlu (PAIH), Zagranicznymi biurami Handlowymi PAIH (ZBH PAIH), a także z polskimi placówkami dyplomatycznymi,
- **przygotowywanie opracowań i analiz** dotyczących rynków zagranicznych.

W działania mające na celu rozwój współpracy handlowej sektora rolno-spożywczego z zagranicą włączane są również nadzorowane przez KOWR **spółki hodowlane o szczególnym znaczeniu dla gospodarki narodowej**, w celu wykorzystania ich potencjału eksportowego oraz stworzenia szansy na pozyskanie nowych rynków zbytu.

Źródło: <https://www.gov.pl/web/kowr/relacje-z-wydarzen> (odczyt – maj 2024 r.).

W 2023 r. KOWR zorganizował dla polskich przedsiębiorców **18 stoisk narodowych na targach międzynarodowych w 14 krajach**, tj.:

- 1) stoisko narodowe na targach **Internationale Grüne Woche (IGW) 2023**, które odbyły się w **Berlinie w Niemczech** w dniach **20–29 stycznia 2023 r.** Była to kolejna edycja zaliczanych do jednych z największych światowych wystaw żywności, rolnictwa i ogrodnictwa. W 2023 r. targi odbyły się na powierzchni 113 tys. m², na

- której swoją ofertę zaprezentowało 1,4 tys. wystawców z 60 krajów. W wydarzeniu wzięło udział ponad 300 tys. uczestników. KOWR zorganizował polskie stoisko narodowe o powierzchni 154 m² pod hasłem „Polen Schmeckt“, na którym **10 firm** zaprezentowało szeroką gamę produktów, w tym: regionalne i ekologiczne wędliny, piwo, oleje, produkty zbożowe i mleczne oraz przetwory rybne. Na stoisku odbywały się **pokazy kulinarne**, podczas których odwiedzający mogli spróbować tradycyjnych polskich dań, serwowanych przez polskich szefów kuchni z wykorzystaniem krajowych produktów. Ich celem była promocja kanonów polskiej kuchni i żywności oraz upowszechnienie wizerunku Polski, jako kraju łączącego tradycję i nowoczesność;
- 2) stoisko narodowe podczas targów **Biofach 2023**, które odbyły się w **Norymberdze w Niemczech** w dniach **14–17 lutego 2023 r.** KOWR po raz szósty wziął udział w tych największych międzynarodowych targach żywności ekologicznej w Europie. Na zorganizowanym przez KOWR polskim stoisku narodowym o powierzchni 187,63 m² ofertę eksportową promowało **7 firm** indywidualnych, a także firmy zrzeszone w dwóch **organizacjach branżowych** (tj. Polskiej Izbie Żywności Ekologicznej oraz Ogólnopolskim Stowarzyszeniu Przetwórców i Producentów Produktów Ekologicznych „Polska Ekologia”). Prezentowane były m.in.: soki owocowe i warzywne, kawa, miody, herbaty i zioła, świeże i mrożone owoce oraz warzywa, makarony, mąki, kasze i inne produkty zbożowe, produkty bezglutenowe, oleje, jaja i ryby. Na stoisku odbywały się **pokazy kulinarne**, podczas których zwiedzający mogli spróbować tradycyjnych polskich dań, serwowanych przez polskich szefów kuchni z wykorzystaniem polskich produktów ekologicznych. Celem pokazów była promocja kanonów polskiej kuchni i żywności ekologicznej oraz upowszechnienie wizerunku Polski, jako kraju łączącego tradycję i nowoczesność;
 - 3) stoisko narodowe na targach **Gulfood 2023** w **Dubaju w Zjednoczonych Emiratach Arabskich** w dniach **20–24 lutego 2023 r.** Była to 28. edycja tych jednych z największych i najważniejszych międzynarodowych targów branży spożywczej na Bliskim Wschodzie, która zgromadziła ponad 5 tys. wystawców ze 125 krajów. KOWR po raz siódmy zorganizował na targach polskie stoisko narodowe pod hasłem „Poland tastes good” o łącznej powierzchni 360 m², zlokalizowane w trzech sektorach branżowych: ogólnospożywczym, produktów mlecznych oraz napojów. Polską ofertę eksportową prezentowały **34 firmy**. Dotyczyła ona następujących grup produktowych: słodycze, artykuły mleczarskie, mięsne i rybne, miody, produkty piekarnicze bezglutenowe, owoce i warzywa, przyprawy, zbożowe produkty śniadaniowe, kawy, soki i napoje bezalkoholowe. Polskie stoisko narodowe cieszyło się bardzo dużym zainteresowaniem, a polscy przedsiębiorcy przeprowadzili liczne rozmowy z potencjalnymi partnerami biznesowymi;
 - 4) stoisko narodowe na targach **Foodex Japan 2023**, które odbyły się w **Tokio w Japonii** w dniach **7–10 marca 2023 r.** Była to 48. edycja jednego z największych i najważniejszych wydarzeń wystawienniczych branży spożywczej w Azji. KOWR po raz czwarty zorganizował polskie stoisko narodowe o powierzchni 144 m² pod hasłem „Poland tastes good”. Odwiedzający polskie stoisko mogli zapoznać się z ofertą

- 20 firm** reprezentujących następujące grupy produktowe: słodczy (w tym czekolady, kremy, praliny, krówki, toffi, draże, ciastka, rurki, wafle, posypki cukrowe, galaretki pektynowe), a także kawior z jesiotra, przetwory warzywne, mięso z indyka i kurczaka, jaja, proszki jajeczne, żywność naturalną i superfoods, suplementy diety, owoce i warzywa mrożone (w tym ekologiczne), kawę, herbatę, syropy, naturalne soki, konfitury, sery topione, proszkowane produkty mleczne, mieszanki mleczne z prebiotykami, proszki mleczne oraz napoje bezalkoholowe. Na stoisku odbywały się **pokazy kulinarne**, podczas których zwiedzający mogli spróbować tradycyjnych polskich dań, serwowanych przez polskich szefów kuchni z wykorzystaniem polskich produktów. Celem pokazów była promocja kanonów polskiej kuchni i żywności oraz upowszechnienie wizerunku Polski, jako kraju łączącego tradycję i nowoczesność;
- 5) stoisko narodowe na targach **IFE London 2023 (International Food & Drink Event)**, które odbyły się w **Londynie w Wielkiej Brytanii** w dniach **20–22 marca 2023 r.** Jest to największe wydarzenie z branży spożywczej w Wielkiej Brytanii, skupiające ponad 1,5 tys. wystawców z całego świata. KOWR po raz kolejny zorganizował na targach polskie stoisko pod hasłem „Poland tastes good” zlokalizowane w sektorze pawilonów międzynarodowych. Ofertę eksportową zaprezentowały **32 polskie firmy** oferujące następujące produkty: owoce i warzywa oraz ich przetwory (w tym soki i mrożonki), produkty zbożowe, mięsne oraz rybne, makarony, miody, słodczy, przyprawy, zioła, grzyby, napoje bezalkoholowe oraz tradycyjne polskie alkohole (wódki i wina owocowe);
 - 6) stoisko narodowe na targach **FRESKON 2023**, które odbyły się w **Salonikach w Grecji** w dniach **23–25 kwietnia 2023 r.** Była to 7. edycja targów branży sadowniczej, na których KOWR po raz drugi zorganizował stoisko informacyjne o powierzchni 52 m². Stoisko KOWR, wraz ze stoiskami Ambasady RP w Atenach oraz Grecko-Polskiej Izby Przemysłu i Inwestycji, tworzyły wspólnie „Polski Pawilon” o łącznej powierzchni 80 m². Swoją ofertę zaprezentowało **5 firm** z branży świeżych owoców (głównie jabłka oraz borówki);
 - 7) stoisko narodowe podczas targów dedykowanych branży słodczy i przekąsek **ISM Cologne 2023**, które odbyły się w **Kolonii w Niemczech** w dniach **23–25 kwietnia 2023 r.** Była to kolejna edycja najważniejszego wydarzenia targowego z branży słodczy i przekąsek na rynku światowym, skupiającego około 1,4 tys. wystawców. KOWR po raz trzeci zorganizował polskie stoisko narodowe o powierzchni 120 m². Ofertę eksportową zaprezentowało **12 firm** reprezentujących szeroką ofertę polskiej branży słodczy, w tym: krówki, pierniki, wyroby czekoladowe, ciasta, wafle zbożowe, produkty bezglutenowe i owoce liofilizowane. Część wystawianych na stoisku produktów posiadała certyfikat ekologiczny;
 - 8) stoisko narodowe podczas targów **Food & Hotel Asia 2023 (FHA)**, które odbyły się w **Singapurze** w dniach **25–28 kwietnia 2023 r.** KOWR po raz trzeci zorganizował polskie stoisko narodowe o powierzchni 90 m² pod hasłem „Poland tastes good”.

Zwiedzający mogli zapoznać się z ofertą **11 firm** reprezentujących następujące grupy produktowe: soki, słodczyce, jaja, świeże, mrożone i liofilizowane owoce, musy owocowe, suszone warzywa i zioła, rozpuszczalne kawy oraz przekąski. Na stoisku odbywały się **pokazy kulinarne**, podczas których zwiedzający mogli spróbować tradycyjnych polskich dań serwowanych przez polskich szefów kuchni z wykorzystaniem polskich produktów. Celem pokazów była promocja kanonów polskiej kuchni i żywności oraz upowszechnienie wizerunku Polski, jako kraju łączącego tradycję i nowoczesność pod względem kulinarnym. Targom towarzyszyła **misja handlowa**, w ramach której odbył się tzw. **store-check**, czyli wizyty w sieciach handlowych i rozmowy polskich przedsiębiorców z ich przedstawicielami;

Źródło: <https://www.polandtastesgood.pl/pl/> (odczyt – maj 2024 r.).

- 9) stoisko narodowe podczas targów **Tutto Food 2023**, które odbyły się w **Mediolanie** we **Włoszech** w dniach **8–11 maja 2023 r.** Jest to największe wydarzenie z branży spożywczej w tym kraju, skupiające co dwa lata około 1,5 tys. wystawców z całego świata. KOWR po raz pierwszy zorganizował na tych targach polskie stoisko narodowe pod hasłem „Poland tastes good”. Na powierzchni 54 m² polską ofertę eksportową zaprezentowało **8 firm**, w tym: ryby i produkty rybne, kawior, drób, czekolady i zdrowe słodczyce, grzyby i przetwory z grzybów;
- 10) stoisko narodowe podczas targów **Thaifex Anuga Asia 2023**, które odbyły się w **Bangoku** w **Tajlandii** w dniach **23–27 maja 2023 r.** Są to jedne z największych i najważniejszych targów spożywczych w Azji. W 2023 r. wzięło w nich udział ponad 2,7 tys. wystawców z 40 krajów, a liczba odwiedzających targi przekroczyła 60 tys. osób. KOWR po raz kolejny zorganizował polskie stoisko narodowe o powierzchni 236 m² pod hasłem „Poland tastes good”. Odwiedzający stoisko mogli zapoznać się z ofertą **15 producentów polskiej żywności** prezentujących m.in.: produkty mięsne, słodczyce, jabłka, owoce i warzywa mrożone, owoce liofilizowane, posypki i draże, piwa rzemieślnicze, soki, koktajle owocowe oraz żywność ekologiczną. Na stoisku odbywały się **pokazy kulinarne**, podczas których zwiedzający mogli spróbować tradycyjnych polskich dań serwowanych przez polskich szefów kuchni z wykorzystaniem polskich produktów. Celem pokazów była promocja kanonów polskiej kuchni i żywności oraz upowszechnienie wizerunku Polski jako kraju łączącego tradycję i nowoczesność. Targom

- towarzyszyła **misja handlowa**, w ramach której odbył się tzw. **store-check** (tj. wizyty w sieciach handlowych i rozmowy polskich przedsiębiorców z ich przedstawicielami);
- 11) stoisko narodowe podczas targów **Seoul Food & Hotel 2023**, które odbyły się w **Seulu w Korei Południowej** w dniach **30 maja – 2 czerwca 2023 r.** W trakcie 16. edycji targów KOWR po raz kolejny zorganizował polskie stoisko narodowe o powierzchni 90 m² pod hasłem „Poland tastes good”. Odwiedzający stoisko mogli zapoznać się z ofertą **15 polskich firm** reprezentujących następujące grupy produktowe: ryby, kawior, soki oraz konfitury owocowe, produkty ekologiczne, słodkie dodatki do żywności, słodycze, kawę zbożową, suplementy diety, makarony oraz miody;
 - 12) stoisko narodowe podczas targów **Vietfood & Beverage 2023**, które odbyły się w **Ho Chi Minh City w Wietnamie** w dniach **9–12 sierpnia 2023 r.** Była to 27. edycja jednych z najważniejszych międzynarodowych targów żywności i napojów w krajach Stowarzyszenia Narodów Azji Południowo-Wschodniej (ASEAN). KOWR po raz kolejny zorganizował na ww. targach polskie stoisko narodowe o powierzchni 72 m² pod hasłem „Poland tastes good”, na którym **12 polskich firm** oferowało szeroką gamę produktów, m.in: mięso, ryby (w tym łososia), słodycze i przekąski, alkohole, świeże owoce oraz proszkowane produkty mleczne. W ramach działań powiązanych z udziałem w targach, KOWR we współpracy z ZBH PAIH w Ho Chi Minh City zorganizował **misję handlową**, podczas której odbyły się wizyty w sieciach handlowych i rozmowy polskich przedsiębiorców z ich przedstawicielami. W ramach misji odbyło się także spotkanie z przedstawicielami VCCI (Vietnam Chamber of Commerce and Industry);
 - 13) stoisko narodowe na targach **Foodex Saudi 2023**, które odbyły się w **Rijadzie w Królestwie Arabii Saudyjskiej** w dniach **17–20 września 2023 r.** Była to jubileuszowa, 10. edycja targów, jednego z wiodących międzynarodowych wydarzeń wystawienniczych żywności i napojów w tym regionie świata. KOWR po raz drugi na tych targach, a po raz pierwszy w Rijadzie, zorganizował polskie stoisko narodowe o powierzchni 96 m² pod hasłem „Poland tastes good”. Na stoisku **16 polskich firm** zaprezentowało swoją ofertę eksportową, tj.: słodycze (w tym słodycze wegańskie), produkty śniadaniowe, mleko w proszku, wafle ryżowe, owsianki, produkty piekarnicze, przyprawy, zioła, mieszanki z liofilizowanych owoców, produkty z kategorii superfoods, suplementy diety, herbatę, kawę, świeże i mrożone owoce oraz warzywa. Polskie stoisko było jednym z pięciu pawilonów narodowych reprezentujących kraje Unii Europejskiej oraz Europy;
 - 14) stoisko narodowe podczas targów **Anuga 2023**, które odbyły się w **Kolonii w Niemczech** w dniach **7–11 października 2023 r.** Są to jedne z największych targów żywności i napojów w Europie oraz na świecie. Na powierzchni 300 tys. m² swoją ofertę prezentowało 7,85 tys. wystawców ze 118 krajów (w tym 248 z Polski). Każdą edycję targów odwiedza około 140 tys. osób z ponad 200 krajów. KOWR zorganizował w trzech halach sektorowych (tj. żywność wysokiej jakości, napoje, artykuły mleczarskie) stoiska narodowe pod hasłem „Poland tastes good” o łącznej powierzchni 355,25 m².

Odwiedzający mieli okazję zapoznać się z szeroką gamą polskich produktów prezentowaną przez **47 producentów żywności**, oferujących m.in.: nabiał, jaja i proszki jajeczne, owoce i warzywa oraz ich przetwory (w tym owoce liofilizowane), miody, napoje, soki BIO i NFC, innowacyjne napoje kolagenowe, cydrylicy, syropy, herbatę, kawę, grzyby (suszone i produkty grzybowe), słodycze (w tym wegańskie i ekologiczne), produkty zbożowe, przetwory rybne i przyprawy. Jedną z polskich firm została wyróżniona nagrodą w konkursie Anuga Innovation Show za znajdujący się w ofercie firmy „Hexakrem pistacjowy”;

- 15) stoisko narodowe podczas targów **Indagra Food 2023**, które odbyły się w **Bukareszcie w Rumunii** w dniach **25–29 października 2023 r.** KOWR po raz pierwszy wziął udział w tym wydarzeniu targowo-wystawienniczym, które zaliczane jest do jednych z ważniejszych w regionie Bałkanów i Europy Południowo-Wschodniej. KOWR zorganizował polskie stoisko narodowe pod hasłem „Poland tastes good” o łącznej powierzchni 78 m². Na stoisku swoją ofertę eksportową prezentowało **10 firm**, w tym: produkty mleczne, owoce i warzywa oraz ich przetwory, chipsy jabłkowe, panierki i marynaty, sosy i przyprawy, produkty zbożowe, kawę, produkty czekoladowe, mięso wieprzowe i wołowe oraz mięso z indyka i kurczaka;
- 16) stoisko narodowe podczas targów **ISM Middle East 2023**, które odbyły się w **Dubaju w Zjednoczonych Emiratach Arabskich** w dniach **7–9 listopada 2023 r.** Była to 16. edycja targów dedykowanych branży słodyczy i przekąsek, które są najważniejszym tego rodzaju wydarzeniem na Bliskim Wschodzie. KOWR po raz trzeci zorganizował na tych targach polskie stoisko narodowe pod hasłem „Poland tastes good”. Na stoisku **13 polskich firm** zaprezentowało: wyroby cukiernicze i czekoladowe (w tym ptasie mleczko, praliny, wafle, batony, krówki, toffi, cukierki, produkty karmelowe, babeczki, ciasteczka, słodycze ekologiczne i syropy), przekąski (tj. ziarna słonecznika i pestki dyni, nadziewane chrupki, wafle ryżowe) oraz bezglutenowe i niskobiałkowe produkty piekarnicze;
- 17) stoisko narodowe podczas targów **SIAL Interfood 2023**, które odbyły się w **Dżakarcie w Indonezji** w dniach **8–11 listopada 2023 r.** Są one wiodącym wydarzeniem targowym w branży spożywczej Indonezji. Podczas ubiegłorocznej edycji w targach uczestniczyło 895 wystawców z 20 krajów świata. KOWR po raz trzeci (po kilkuletniej przerwie) zorganizował na tych targach stoisko narodowe pod hasłem „Poland tastes good”. Na stoisku narodowym o powierzchni 54 m² swoją ofertę eksportową prezentowało **7 polskich firm** oferujących: produkty mleczne i zbożowe, świeże jabłka, soki NFC, produkty cukiernicze (w tym: cukier dekoracyjny, chrupki powlekane oraz draże). Targom towarzyszyła **misja handlowa**, w ramach której odbył się tzw. **store-check**, czyli wizyty w sieciach handlowych i rozmowy polskich przedsiębiorców z ich przedstawicielami;
- 18) stoisko narodowe podczas targów **Food Africa Cairo 2023**, które odbyły się w **Kairze w Egipcie** w dniach **12–14 grudnia 2023 r.** KOWR zorganizował po raz szósty

polskie stoisko narodowe o łącznej powierzchni 192 m², na którym **20 polskich przedsiębiorców** oferowało następujące produkty spożywcze: artykuły mleczarskie (w tym: proszki mleczne i serwatkowe oraz kazeinę), słodczyce, wyroby cukiernicze i produkty śniadaniowe, produkty zbożowe, mięso i przetworzone produkty mięsne, owoce i warzywa (zarówno mrożone, jak i przetworzone), a także skrobię ziemniaczaną i białko ziemniaczane. Obecni byli również producenci technologii i maszyn oraz urządzeń dla przetwórców z sektora rolno-spożywczego, oferujący rozwiązania z zakresu chłodnictwa oraz utrzymania higieny produkcji. Na stoisku odbywały się **pokazy kulinarne**, podczas których zwiedzający mogli spróbować tradycyjnych polskich dań serwowanych przez polskich szefów kuchni z wykorzystaniem polskich produktów. Celem pokazów była promocja kanonów polskiej kuchni i żywności oraz upowszechnienie wizerunku Polski, jako kraju łączącego tradycję i nowoczesność. Targom towarzyszyła **misja handlowa**, w ramach której odbył się tzw. **store-check**, tj. wizyty w sieciach handlowych i rozmowy polskich przedsiębiorców z ich przedstawicielami.

Źródło: <https://www.gov.pl/web/kowr/relacje-z-wydarzen> (odczyt – maj 2024 r.).

W 2023 r. KOWR zorganizował również **spedycję próbek produktów oraz materiałów informacyjno-promocyjnych KOWR i podwystawców na stoiska narodowe** w ramach **zawartych umów z zewnętrznymi wykonawcami** tego rodzaju usług. KOWR wspierał również **organizację wydarzeń promujących polską żywność**, organizowanych przez **polskie placówki dyplomatyczne**, tj.:

- 1) **Ambasadę RP w Rabacie w Królestwie Maroka** – spedycja materiałów informacyjnych w związku z organizacją przez ambasadę i ZBH PAIH polskiego stoiska podczas targów **SIAM 2023** w Rabacie, które odbyły się w dniach 2–5 maja 2023 r.,
- 2) **Zagraniczne Biuro Handlowe Polskiej Agencji Inwestycji i Handlu w Dakarze w Senegalu** – spedycja polskich produktów spożywczych i informacyjnych na potrzeby organizacji wydarzenia promacyjnego „**Dni polskiej żywności 2023**” w Dakarze, która odbyła się w dniach 17–18 czerwca 2023 r.

W ramach działań wspierających eksporterów polskich produktów rolno-spożywczych w przygotowaniu się do wejścia ze swoją ofertą handlową na rynki zagraniczne, KOWR zorganizował w 2023 r. szereg **webinariów szkoleniowo-informacyjnych** dotyczących uwarunkowań prowadzenia działalności gospodarczej na najbardziej perspektywicznych rynkach, tj.:

- 1) 28 lutego 2023 r. zorganizowano we współpracy z Ambasadą RP w Pretorii oraz ZBH PAIH w Johannesburgu webinarium informacyjno-szkoleniowe pn. **„Republika Południowej Afryki – jak zwiększyć sprzedaż na rynku”**. Prelegenci webinarium przedstawili informacje na temat współpracy handlowej Polski z RPA, potencjału importowego rynku, a także przedstawiono możliwości nawiązania współpracy z lokalnymi przedsiębiorcami,
- 2) 19 kwietnia 2023 r. przeprowadzono we współpracy z Ambasadą RP w Pekinie i EU SME Centre szkolenie pt. **„Jak odnieść sukces? Wprowadzenie polskich produktów mleczarskich na chiński rynek”**. Podczas webinarium polscy przedsiębiorcy mogli pozyskać wiedzę na temat rynku mleka w Chinach oraz możliwości zwiększenia eksportu produktów mlecznych do Chin,
- 3) 16 maja 2023 r. zorganizowano we współpracy z Ambasadą RP w Dżakarcie oraz ZBH PAIH w Dżakarcie webinarium pt. **„Dlaczego warto zacząć eksportować jabłka do Indonezji w 2023 roku?”**. Podczas spotkania przedsiębiorcy dowiedzieli się jak skutecznie rozpocząć sprzedaż na rynek indonezyjski polskich jabłek oraz jakie są preferencje indonezyjskich konsumentów. Przedstawiona została także specyfika organizacji rynku jabłek w Indonezji,
- 4) 21 czerwca 2023 r. zorganizowano we współpracy z ZBH PAIH w Houston webinarium informacyjne pt. **„Jak eksportować żywność do USA?”**. Jego uczestnicy mieli możliwość poszerzenia wiedzy o zaletach rynku amerykańskiego, barierach wejścia na ten rynek, a także o kulturze biznesowej oraz praktycznych kwestiach dotyczących wprowadzania produktów spożywczych na rynek USA,
- 5) 5 września 2023 r. przeprowadzono szkolenie we współpracy z Ambasadą RP w Pekinie oraz Głównym Inspektoratem Weterynarii pt. **„Eksport polskiej wołowiny do Chin. Rejestracja w systemie CIFER/Singlewindow – praktyczny przewodnik”**. Webinarium miało na celu zapoznanie polskich producentów i eksporterów mięsa wołowego z wymogami i etapami rejestracji w systemie CIFER/Singlewindow oraz przedstawienie dobrych praktyk, a tym samym wyeliminowanie potencjalnych błędów, które mogą wpłynąć na wydłużenie procesu rejestracji. Podczas wydarzenia omówiono również kwestię dozwolonego asortymentu (mięso mrożone bez kości poniżej 30 miesiąca),
- 6) 18 października 2023 r. odbyło się szkolenie zorganizowane we współpracy z Ambasadą RP w Pekinie oraz Zagranicznym Biurem Handlowym PAIH w Szanghaju pt. **„Eksport owoców mrożonych z Polski do Chin”**, podczas którego zainteresowane podmioty poznały podstawowe regulacje prawne dotyczące eksportu owoców mrożonych do Chin. Omówiono również proces rejestracji w systemie CIFER/Singlewindow,
- 7) 30 listopada 2023 r. zorganizowano we współpracy z Ambasadą Rzeczypospolitej Polskiej w Kairze oraz ZBH PAIH w Kairze webinarium informacyjne pt. **„Szanse dla polskiej żywności na rynku Egiptu”**. Jego uczestnicy mieli możliwość poszerzenia wiedzy na temat specyfiki egipskiego rynku rolno-spożywczego, aktualnej sytuacji gospodarczej w tym kraju, a także praktycznych aspektów związanych ze współpracą handlową z Egiptem (w tym kulturą prowadzenia biznesu). Szanse eksportowe dla polskiej żywności zaprezentowali przedstawiciele Ambasady Arabskiej Republiki Egiptu w Warszawie,

platformy rolnej Mahaseel Masr oraz egipskich firm zainteresowanych importem produktów żywnościowych z Polski.

W kwietniu 2023 r. odbyła się siódma edycja **festiwalu PolandSHIOK** organizowanego przez Ambasadę RP w **Singapurze**, w ramach której KOWR współorganizował wydarzenie promujące polską kuchnię w jednej z singapurskich restauracji pn. „**Tydzień kuchni polskiej**”. Goście restauracji mieli możliwość degustacji polskich tradycyjnych potraw. Festiwal kompleksowo połączył elementy promocji polskiej kuchni, gospodarki i kultury. Podczas festiwalu wydano dodatek specjalny do singapurskiego dziennika „The Business Times” poświęcony najbardziej perspektywicznym polskim sektorom, w tym rolno-spożywczemu.

W dniu 30 kwietnia 2023 r. KOWR we współpracy z Konsulatem Generalnym RP w **Los Angeles** zorganizował **promocję polskiej żywności** w trakcie uroczystych obchodów **Święta Konstytucji 3 Maja**.

W dniu 16 maja 2023 r. KOWR wsparł Ambasadę RP w Atenach w promocji polskiej żywności, kuchni i kultury kulinarnej poprzez zorganizowanie **pokazu kulinarnego** podczas obchodów **Święta Konstytucji 3 Maja**. Dania przygotowane przez polskich szefów kuchni cieszyły się dużym powodzeniem wśród zaproszonych gości, tj.: polityków, przedstawicieli greckiej administracji i korpusu dyplomatycznego oraz dziennikarzy.

W dniu 22 maja 2023 r. w siedzibie KOWR odbyło się spotkanie polskich przedsiębiorców z branży drobiarskiej, przetwórstwa zbóż i nawozów z **delegacją przedstawicieli biznesu z Egiptu**. W spotkaniu wzięli udział przedstawiciele Senatu, Egipsko-Polskiej Rady Biznesu, Egipskiej Rady Biznesu na rzecz Współpracy Międzynarodowej, Kanadyjsko-Egipskiej Rady Biznesu, Generalnego Urzędu ds. Inwestycji i Stref Wolnego Handlu, Ambasady Arabskiej Republiki Egiptu w Warszawie oraz egipskich firm z branży rolno-spożywczej i nawozów. W trakcie spotkania omówiono możliwości współpracy bilateralnej z Egiptem, w szczególności w zakresie promocji polskiej żywności na rynku egipskim, także przy okazji organizowanego przez KOWR polskiego stoiska narodowego podczas grudniowych targów **Food Africa Cairo** w Egipcie. Uczestniczące w spotkaniu firmy miały możliwość zaprezentowania stronie egipskiej swojej działalności i oferty eksportowej w krótkiej **sesji pitchingowej**.

W dniu 25 maja 2023 r. zorganizowano działanie promujące polską żywność w ramach wydarzenia organizowanego przez **Fundację Kulturalna Polska** w Pałacu Staszica w Warszawie z udziałem **przedstawicieli korpusu dyplomatycznego**.

W dniu 26 maja 2023 r. w siedzibie KOWR odbyło się spotkanie z delegacją ze **Zjednoczonych Emiratów Arabskich**. W spotkaniu udział wzięli przedstawiciele Instytutu Hodowli i Aklimatyzacji Roślin – Państwowy Instytut Badawczy wraz ze spółkami podległymi instytutowi (tj.: Hodowlą Ziemniaka Zamarte, Hodowlą Roślin Smolice oraz Hodowlą Roślin Strzelce).

W dniu 31 maja 2023 r. w siedzibie KOWR odbyło się spotkanie z **delegacją z Bangladeszu** w sprawie zakupu pszenicy konsumpcyjnej z Polski, połączone z **sesją b2b** online

z polskimi przedsiębiorcami i organizacjami branżowymi. Osobisty udział w spotkaniu wzięli Honorowy Konsul Generalny RP w Bangladeszu i prezes firmy handlowej z tego kraju.

W maju 2023 r. KOWR zakończył prowadzenie działań promocyjno-informacyjnych na temat polskiego sektora rolno-spożywczego i polskich specjalności żywnościowych w **chińskich mediach społecznościowych**. Projekt obejmował działania związane z prowadzeniem **dedykowanych profili** na najbardziej popularnych chińskich portalach WeChat (Weixin) oraz Sina Weibo.

W dniu 17 czerwca 2023 r. na terenie prestiżowego centrum handlowego **Dakaru Sea Plaza w Senegalu** odbyło się wydarzenie promujące polski sektor spożywczy pt. **„Dzień polskich smaków”**. Wydarzenie zostało zorganizowane wspólnie przez Ambasadę RP w Dakarze oraz biuro PAIH, przy wsparciu KOWR, który zapewnił spedycję polskich produktów do Senegalu.

W dniu 19 czerwca 2023 r. w siedzibie KOWR odbyła się **sesja rozmów b2b** polskich firm z przedstawicielami **tajwańskiej firmy** zainteresowanej nawiązaniem współpracy. W rozmowach udział wzięło **9 polskich firm** reprezentujących branżę mleczarską (sery, składniki nabiałowe) oraz mrożonych dań gotowych.

W dniu 28 czerwca 2023 r. zorganizowano **sesję pitchingową online z amerykańskimi sieciami handlowymi**. W sesji udział wzięło **26 polskich firm** z różnych branż sektora rolno-spożywczego (m.in.: mrożonych owoców i warzyw, ryb, branży mięsnej i mleczarskiej oraz soków i napojów). Spotkanie miało na celu umożliwienie nawiązania współpracy pomiędzy polskimi firmami oraz amerykańskimi sieciami handlowymi.

W dniu 17 lipca 2023 r. w siedzibie KOWR odbyło się spotkanie, w którym udział wzięła delegacja **chińskiej firmy handlowej** oraz przedstawiciele: Stowarzyszenia Rzeźników i Wędliniarzy RP, Unii Producentów i Pracodawców Przemysłu Mięsnego oraz firm polskiej branży mięsnej. Spotkanie miało na celu rozwój ewentualnej współpracy.

Od 31 lipca do 6 sierpnia 2023 r. KOWR we współpracy z Krajowym Biurem Organizacyjnym **Światowych Dni Młodzieży** zrealizował w **Lizbonie** działanie mające na celu promocję polskiej żywności wśród uczestników Festiwalu Młodych, tj. pielgrzymów z całego świata.

KOWR przeprowadził nabór przedsiębiorców na spotkanie, które odbyło się w MSZ w dniu 22 sierpnia 2023 r., dotyczące **perspektywicznych rynków dla eksportu polskich zbóż**.

W dniach 5–7 października 2023 r. KOWR, przy współpracy z Ambasadą RP w **Kiszyniowie**, zorganizował **misję gospodarczą do Mołdawii**, w której udział wzięło **5 polskich firm**.

W dniach 24–29 października 2023 r. KOWR przy współpracy z Konsulatem Generalnym RP w **Los Angeles** zorganizował **misję gospodarczą do USA**, w której udział wzięło **10 polskich firm** oraz **organizacja branżowa**.

Ponadto KOWR zajmował się **pozyskiwaniem ofert produktowych krajowych przedsiębiorców** dysponujących towarami poszukiwanymi przez importerów żywności zgłaszających się z zapytaniami z różnych państw, w tym: z **USA**, ze **Zjednoczonych**

Emiratów Arabskich, z Singapuru, Królestwa Arabii Saudyjskiej, Azerbejdżanu, Iranu, Indii, Chińskiej Republiki Ludowej, Republiki Południowej Afryki, Wietnamu, Grecji, Tajwanu, Niemiec oraz ze **Szwajcarii**.

KOWR opracował m.in. zbiorczą ofertę **9 polskich eksporterów malin**, którą przekazano do polskich ambasad, ZBH PAIH oraz wskazanych przez te placówki kontaktów w **35 krajach**. KOWR również opracował i przekazał do ww. podmiotów **zbiorcze oferty przedstawiające asortyment polskich eksporterów zbóż**. Oferty trafiły do podmiotów w **94 krajach**.

Prowadzono **bieżącą współpracę międzynarodową na szczeblu instytucjonalnym w kraju i za granicą**. Regularne kontakty miały na celu m.in. rozpoznanie nowych możliwości współpracy handlowej w sektorze rolno-spożywczym oraz pozyskanie materiałów dotyczących uwarunkowań rynków trzecich i możliwości eksportu. Informacje wykorzystywano w bieżącej współpracy z krajowymi przedsiębiorcami.

KOWR w 2023 r., w ramach **współpracy z placówkami dyplomatycznymi RP za granicą**, przygotował i przekazał **materiały informacyjne na temat polskiego potencjału eksportowego oraz możliwości współpracy handlowej** do wykorzystania przez placówki w bieżącej współpracy z miejscowymi instytucjami sektora rolno-spożywczego oraz z przedstawicielami biznesu.

KOWR współpracował z **mediami branżowymi** – publikowano **artykuły i wywiady** poświęcone polskiemu sektorowi rolno-spożywczemu oraz działaniom KOWR na rzecz wspierania rozwoju współpracy handlowej z zagranicą.

W magazynie **„Food from Poland”** opublikowano artykuł dotyczący działań promocyjnych realizowanych przez KOWR w 2022 r. i przedstawiający plany promocyjne na 2023 r.

W dniu 26 kwietnia 2023 r. w dodatku specjalnym **„Focus on Poland”**, wydanym na łamach **singapurskiego dziennika „The Business Times”**, opublikowano **artykuł „Żywność z Polski – wyśmienity smak i znakomita jakość”**.

W dniu 17 września 2023 r. w wersji online **dziennika „Arab News”**, w sekcji „Business”, opublikowany został **artykuł promujący polski sektor rolno-spożywczy**, w którym zamieszczono również zaproszenie do odwiedzenia polskiego stoiska na targach **Foodex Saudi**. Artykuł był dostępny w serwisie przez miesiąc.

W dniu 6 grudnia 2023 r. na stronie internetowej **Austriackiej Agencji Prasowej APA OTS** opublikowany został artykuł **promujący polski sektor mięsny** pt. **„Der Polnische Fleischsektor”**.

Jednym z zadań KOWR było informowanie przedsiębiorców o realizowanych działaniach promocyjnych i zapraszanie ich do udziału oraz informowanie o możliwościach prowadzenia działalności eksportowej na poszczególnych rynkach za pomocą załączek **„Co robimy/ Promocja zagraniczna”** oraz **„Informacje dla eksporterów”** na stronie internetowej KOWR, a także przy wykorzystaniu skrzynek mailowych: **eksporter@kowr.gov.pl** oraz **KOWR-events@kowr.gov.pl**.

With eye on Saudi market, Polish food aspires for place in world shopping basket

Źródło: <https://www.arabnews.com/> (odczyt – marzec 2024 r.).

Jednocześnie informacje związane z rozwojem współpracy handlowej sektora rolno-spożywczego z zagranicą (w tym relacje z wydarzeń promocyjnych) zamieszczano na administrowanym przez KOWR profilu „**Poland tastes good**” na portalu Facebook. Ponadto KOWR zamieszczał informacje na temat prowadzonych działań na portalu dedykowanemu wsparciu polskiego eksportu **www.trade.gov.pl**.

Źródło: <https://www.polandtastesgood.pl/pl/> (odczyt – marzec 2024 r.).

Prowadzono prace związane z utrzymaniem i rozwojem administrowanego przez KOWR w kilku językach (m.in.: polskim, angielskim, niemieckim, francuskim, hiszpańskim, chińskim) **portalu internetowego www.polandtastesgood.pl**, który ma na celu wspieranie rozwoju współpracy handlowej sektora rolno-spożywczego z zagranicą i promocji polskiej żywności.

W 2023 r. zaktualizowano opracowaną w kilku językach **broszurę „Poland tastes good. A brief guide to Polish agri-food offer”**, która jest poświęcona polskim specjalnościom żywnościowym i kierunkom ich eksportu.

Zakupiono również **materiały promocyjne „Poland tastes good”** na potrzeby działań związanych ze wspieraniem rozwoju współpracy handlowej sektora rolno-spożywczego z zagranicą i rozwojem współpracy międzynarodowej.

W 2023 r. KOWR wydał 556 decyzji i innych dokumentów w zakresie wspierania rozwoju współpracy handlowej sektora rolno-spożywczego z zagranicą, w tym zrealizował **169 przedsięwzięć promocyjnych i informacyjnych**, na których organizację wypłacono z budżetu krajowego **15 978,97 tys. zł.**

Źródło: <https://www.gov.pl/web/kowr/relacje-z-wydarzen> (odczyt – maj 2024 r.).

W latach 2015–2023 r. na realizację **0,6 tys. przedsięwzięć** wspierających rozwój współpracy handlowej sektora rolno-spożywczego z zagranicą wypłacono ogółem **71,9 mln zł.**

6.3. Współpraca z Zagranicznymi biurami Handlowymi PAIH na rzecz wspierania eksportu i promocji polskich produktów rolno-spożywczych na wybranych rynkach zagranicznych

Polska jest jednym z największych producentów żywności w UE, jednak potencjał w tej dziedzinie nie jest w pełni wykorzystany. Kluczowe znaczenie dla możliwości dalszego rozwoju polskiego rolnictwa i przemysłu spożywczego ma obecnie zdobywanie nowych rynków zbytu – zwłaszcza spoza UE – i pozyskiwanie nowych partnerów handlowych.

Biorąc pod uwagę potrzebę wzmocnienia wsparcia udzielanego polskim przedsiębiorcom sektora rolno-spożywczego na rynkach zagranicznych, w dniu **17 listopada 2022 r.** pomiędzy **KOWR** a **Polską Agencją Inwestycji i Handlu (PAIH)** zawarta została **umowa ramowa**, która zakłada pogłębienie współpracy pomiędzy stronami umowy na rzecz wspierania rozwoju współpracy handlowej sektora rolno-spożywczego z zagranicą, w tym promocji produktów rolnych i żywnościowych.

Współpraca realizowana będzie z wybranymi **Zagranicznymi biurami Handlowymi PAIH** działającymi na rynkach o największym potencjale eksportowym dla polskich firm. Szczegóły dotyczące współpracy zostaną określone w umowach wykonawczych, które będą zawierane dla każdego rynku zagranicznego objętego współpracą z osobna.

W 2023 r. trwały **prace nad opracowaniem umów wykonawczych dla Wietnamu i Królestwa Arabii Saudyjskiej.**

6.4. Współpraca z Ministerstwem Spraw Zagranicznych w obszarze wspierania rozwoju współpracy handlowej sektora rolno-spożywczego z zagranicą oraz zagranicznej promocji polskich produktów rolnych i żywnościowych

W dniu 5 maja 2023 r. pomiędzy KOWR a Ministerstwem Spraw Zagranicznych zawarto **porozumienie o współpracy** w obszarze wspierania rozwoju współpracy handlowej sektora rolno-spożywczego z zagranicą oraz zagranicznej promocji polskich produktów rolnych i żywnościowych. Porozumienie zakłada realizację przez KOWR zadań **we współpracy z polskimi placówkami dyplomatycznymi podległymi MSZ.**

W 2023 r. zrealizowano następujące **działania we współpracy z poniżej wymienionymi placówkami MSZ:**

- **Ambasada RP w Rijadzie** – publikacja w wersji online dziennika „Arab News” w dniu 17 września 2023 r. **artykułu promocyjnego** dotyczącego polskich produktów rolno-spożywczych oraz **zaproszenia** do odwiedzenia polskiego stoiska narodowego na targach **Foodex Saudi**, a także organizacja przez placówkę **transportu lokalnego** w dniach 15–21 września 2023 r. w ramach udziału przedsiębiorców w targach Foodex Saudi w Rijadzie, podczas których KOWR zorganizował polskie stoisko narodowe,
- **Ambasada RP w Kiszyniowie** – wsparcie przez placówkę organizacji **misji handlowej 5 polskich eksporterów żywności** do Mołdawii, w tym **organizacja spotkań** polskich firm z przedstawicielami mołdawskich sieci handlowych i organizacja **transportu lokalnego** w dniu 6 października 2023 r.,
- **Konsulat Generalny w Los Angeles** – wsparcie przez placówkę działań związanych z udziałem **10 polskich przedsiębiorców** i **organizacji branżowej w misji handlowej** do USA w dniach 25–27 października 2023 r., w tym organizacja **spotkań networkingowych, usług konsultingowych i transportu lokalnego.**

6.5. Prowadzenie i wsparcie działań promocyjnych, informacyjnych, edukacyjnych, kulturalnych (w tym w formie wystaw, pokazów oraz konkursów), w szczególności dotyczących produktów rolnych i żywnościowych, metod ich produkcji, a także systemów jakości produktów rolnych i żywnościowych

Zgodnie z art. 9 ust. 2 pkt 16a ustawy z dnia 10 lutego 2017 r. o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa (Dz. U. z 2023 r. poz. 1308, z późn. zm.) KOWR prowadził **działania promocyjne, informacyjne, edukacyjne i kulturalne (w tym w formie wystaw, pokazów oraz konkursów), w szczególności dotyczące produktów rolnych i żywnościowych, metod ich produkcji, a także systemów jakości produktów rolnych i żywnościowych** (z wyłączeniem działań informacyjnych i promocyjnych

dotyczących rolnictwa i gospodarki żywnościowej realizowanych przez ministrów właściwych do spraw rolnictwa, rynków rolnych, rybołówstwa lub rozwoju wsi).

Działania promocyjne realizowane przez KOWR były prowadzone w ramach **spójnej i jednolitej strategii komunikacji**, która miała na celu zbudowanie rozpoznawalnego wizerunku produktów rolno-spożywczych z wykorzystaniem **hasła #KupujŚwiadomie**, a także utrwalenie w świadomości konsumentów konkretnych skojarzeń z produktami spożywczymi wytwarzanymi w Polsce.

Działania promocyjne na rynku krajowym były realizowane przez Centralę KOWR w ścisłej współpracy ze wszystkimi OT KOWR. W 2023 r. realizowano **wydarzenia ogólnopolskie i regionalne** związane z promocją **żywności wysokiej jakości**. KOWR dążył do synergii zadań o zasięgu ogólnopolskim, uzupełnionych o działania regionalne.

Głównym celem działań promocyjno-informacyjnych była **popularyzacja żywności wysokiej jakości wytwarzanej w ramach systemów jakości oraz oznaczeń (w tym żywności regionalnej, tradycyjnej i ekologicznej)**, a także **zwiększenie spożycia żywności produkowanej w kraju**, a przez to **wzrost konkurencyjności polskich produktów rolno-spożywczych**. Działania realizowane były w **dwóch kluczowych obszarach**:

- a) pierwszy – adresowany do **konsumentów** – polegał na budowaniu świadomości konsumentów i postrzegania krajowych produktów rolno-spożywczych, jako produktów najwyższej jakości, oraz na zachęceniu do ich kupowania,
- b) drugi – dedykowany **regionalnym i ogólnopolskim producentom żywności** – polegał na udzielaniu wsparcia promocyjnego w celu skuteczniejszego dotarcia do konsumentów.

#KUPIJŚWIADOMIE

Znaki jakości

Produkty spożywcze ze znakiem

Oznaczone oznaczonym znakiem produkty spożywcze nie posiadają w ramach systemów jakości, ale posiadają licencje certyfikacyjne, które są wykorzystywane, a proces to wykorzystania nie jest wykorzystywany i umożliwia się to takim wartości jak pochodzenie surowców użytych do produkcji czy tradycyjne metody wytwarzania.

Produkty Polskie, Integrowana Produkcja, Bez Glazu, Bez Sól

Produkty certyfikowane w ramach krajowych systemów jakości

Zwyczajnie oznaczonym znakiem daje gwarancję jakości dzięki zastosowaniu określonych, rygorystycznych metod i zasad produkcji, a w szczególności uwzględnianiem jakości i pochodzenia surowców, z którego jest produkowane.

OPK System gwarantowanej jakości żywności, OPK System gwarantowania jakości mleka, Innowacja Tradycja

Produkty z certyfikatami unijnymi

Unijny system certyfikacji gwarantuje wyjątkowo jakość produktów wywodzących się z tradycyjnych uprawnień regionalnych, historycznych lub unikatowej tradycji wytwarzania.

Chlebowa Nazwa Pochodzenia, Chlebowa Ochrona, Gwarantowana Tradycja, Rolnictwo ekologiczne

#KUPIJŚWIADOMIE

Produkty ekologiczne

#KupujŚwiadomie produkty ekologiczne

W tym celu podjęto działania informacyjne i edukacyjne, a przede wszystkim, aby konsumentom było łatwiej znaleźć i kupić produkty ekologiczne.

Produkty ekologiczne to produkty, które zostały wyprodukowane zgodnie z zasadami ekologicznego rolnictwa, które nie wykorzystują sztucznych pestycydów, herbicydów ani innych substancji chemicznych. Produkty ekologiczne są produkowane zgodnie z zasadami ekologicznego rolnictwa, które nie wykorzystują sztucznych pestycydów, herbicydów ani innych substancji chemicznych.

Spot Informacyjne edukacyjne ...

Logo produkcji ekologicznej UE

Logo produktów ekologicznych UE

PL-eko-xx Rolnictwo UE/spoza UE

Źródło: <https://www.kupujswiadomie.gov.pl/> (odczyt – marzec 2024 r.).

Działania KOWR były oparte z jednej strony na **idei zintegrowanej i spójnej promocji** w ramach wyznaczonego kierunku polityki promocyjnej polskiej żywności w „**Strategii promocji żywności Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi**”, z drugiej strony – na **znajomości panujących trendów**, ze szczególnym uwzględnieniem potrzeb konsumentów oraz producentów i rolników z sektora rolno-spożywczego.

KOWR w ramach „**Planu działań promocyjnych produktów rolnych i żywnościowych, metod ich produkcji, a także systemów jakości produktów rolnych i żywnościowych na 2023 r.**” kontynuował realizację **ogólnopolskiej kampanii informacyjnej #KupujŚwiadomie**, której jednym z głównych celów było **budowanie rozpoznawalności znaków i oznaczeń w ramach systemów jakości żywności** wśród producentów oraz konsumentów.

Działania skierowane do wybranych grup odbiorców (tj. konsumentów i producentów) były prowadzone równoległe z wykorzystaniem **różnych kanałów komunikacji** (np.: **telewizji, radia, gadżetów, reklam zewnętrznych**), ale przy zachowaniu spójnego komunikatu. W tym celu została m.in. **zbudowana strona internetowa www.kupujswiadomie.gov.pl**, na której publikowano bieżące informacje na temat prowadzonych kampanii i działań.

W realizację założeń kampanii #KupujŚwiadomie wpisał się również **I Festiwal Polskiej Żywności Wysokiej Jakości #KupujŚwiadomie** zorganizowany w czerwcu 2023 r. w Warszawie na PGE Narodowym. To pierwsze na tak dużą skalę przedsięwzięcie targowo-konferencyjne i branżowe zainicjowane przez KOWR. W wydarzeniu wzięło udział ponad **100 regionalnych producentów żywności z całego kraju** oraz **organizacje branżowe**.

Źródło: <https://www.kupujswiadomie.gov.pl/i-festiwal-polskiej-zywnosci-wysokiej-jakosci-kupujswiadomie-jakosc-ma-polski-smak/> (odczyt – marzec 2024 r.).

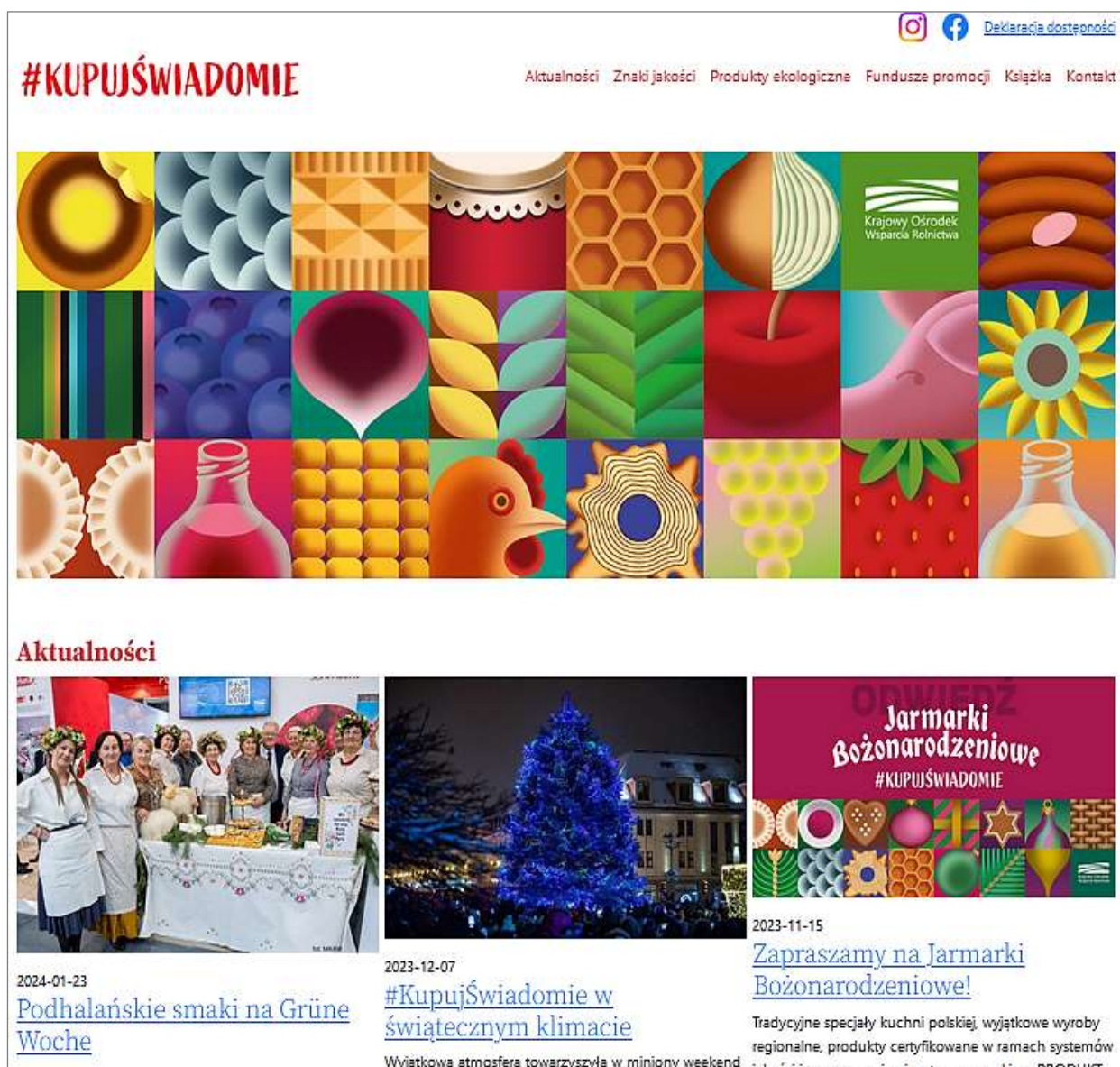
Celem wydarzenia było przede wszystkim zwiększenie świadomości konsumentów na temat polskiej żywności wysokiej jakości oraz promocja żywności z oznaczeniami i certyfikatami w ramach systemów jakości. Podczas festiwalu zorganizowano **panele dyskusyjne** z udziałem ekspertów, a w specjalnie zaaranżowanej przestrzeni – **warsztaty edukacyjne dla dzieci**.

W 2023 r. KOWR promował polską żywność także podczas **szeregu innych wydarzeń**, m.in.: **Kiermaszów Wielkanocnych, Targów „Polska smakuje” w Augustowie** czy **Jarmarków Bożonarodzeniowych #KupujŚwiadomie**.

Z okazji obchodów **Dnia Rolnictwa Ekologicznego w UE** (23 września 2023 r.) KOWR prowadził działania promujące rolnictwo ekologiczne na kilku płaszczyznach, a ich przekaz kierowano do rolników, producentów oraz konsumentów. Działania skierowane do producentów

miały na celu zwiększanie zainteresowania rolnictwem ekologicznym i produkcją ekologiczną (z przekazaniem wskazówek, przepisów, *know-how* oraz przedstawieniem dobrych praktyk). Takim celom służyła strona **PL EKO** na Facebooku, na której publikowano informacje dla producentów rolnych oraz osób chcących zmienić profil produkcji rolniczej na ekologiczny.

W 2023 r. działania w ramach kampanii **#KupujŚwiadomie produkty ekologiczne** w dużej mierze odbywały się w przestrzeni internetowej. KOWR prowadził dedykowany **quiz online**, który był okazją do pogłębienia wiedzy o rolnictwie ekologicznym i produktach certyfikowanych w ramach tego systemu. Na zlecenie KOWR została przeprowadzona **sonda uliczna**, w której sprawdzana była wiedza z zakresu produkcji ekologicznej, a także przygotowano dedykowany odcinek programu edukacyjnego, omawiający zagadnienia związane z rolnictwem ekologicznym. Przygotowano również **spot** promujący produkty ekologiczne, a także **materiały filmowe** prezentujące regionalnych wytwórców żywności z całej Polski, których produkty posiadają certyfikat produkcji ekologicznej. Były one prezentowane w **telewizji, social mediach** oraz **kinach**.

#KUPUJŚWIADOMIE

Aktualności Znak jakości Produkty ekologiczne Fundusze promocji Książka Kontakt

Aktualności

2024-01-23 [Podhalańskie smaki na Grüne Woche](#)

2023-12-07 [#KupujŚwiadomie w świątecznym klimacie](#)
Wyjątkowa atmosfera towarzyszyła w miniony weekend

2023-11-15 [Zapraszamy na Jarmarki Bożonarodzeniowe!](#)
Tradycyjne specjalności kuchni polskiej, wyjątkowe wyroby regionalne, produkty certyfikowane w ramach systemów jakości i oznaczonej w tym samym PRODUKT

Źródło: <https://www.kupujswiadomie.gov.pl/> (odczyt – marzec 2024 r.).

Z okazji **Światowego Dnia Jabłka** (28 września 2023 r.) KOWR zorganizował **konferencję prasową** w mazowieckim sadzie i zaprosił na **samozbiory** tych owoców. Zachęcano sadowników do włączania się do akcji, a konsumentów – do wizyt w sadach i samodzielnych zbiorów. Akcja trwała do końca października 2023 r.

Jednym z kluczowych projektów zrealizowanych w 2023 r. przez KOWR (we współpracy z MRiRW, ARiMR oraz KRUS) był **Ogólnopolski Konkurs Kulinarny dla kół gospodyń wiejskich (KGW) „Bitwa Regionów”** – VIII edycja konkursu została przeprowadzona w trzech etapach: zgłoszenia internetowe i eliminacje w regionach, półfinały wojewódzkie i finał z udziałem 16 najlepszych KGW (po jednym z każdego województwa). W 2023 r. do konkursu „Bitwa Regionów” zgłosiło się **3 528 kół gospodyń wiejskich**. Po raz pierwszy w regulaminie konkursu znalazł się wymóg, aby przy przygotowaniu potrawy konkursowej wykorzystać przynajmniej jeden produkt regionalny. Finał konkursu odbył się 7 października 2023 r. w Tomaszowie Mazowieckim, a w wydarzeniu wzięli udział – oprócz 16 KGW – lokalni producenci polskiej żywności wysokiej jakości.

Źródło: <https://bitwaregionow.pl/> (odczyt – marzec 2024 r.).

W grudniu 2023 r. zorganizowano w całej Polsce **„Jarmarki Bożonarodzeniowe”** pod hasłem #KupujŚwiadomie, w których wzięli udział producenci polskiej żywności, w szczególności wysokiej jakości.

Źródło: <https://bitwaregionow.pl/> (odczyt – marzec 2024 r.).

Podsumowując, w 2023 r. KOWR zrealizował **557 przedsięwzięć** w ramach ww. krajowych działań promocyjnych, na które z budżetu krajowego wydatkowano **11 720,87 tys. zł.**

W latach 2012–2023 na działania promujące produkty rolne i żywnościowe – ze szczególnym uwzględnieniem certyfikowanej żywności regionalnej, tradycyjnej i ekologicznej – wypłacono **57,8 mln zł** i zrealizowano **4,1 tys. przedsięwzięć promocyjno-informacyjnych.**

6.6. Obsługa funduszy promocji produktów rolno-spożywczych

Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa, zgodnie z art. 9 ust. 2 pkt 13 ustawy z dnia 10 lutego 2017 r. o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa (Dz. U. z 2023 r. poz. 1308, z późn. zm.) oraz art. 4 ust. 1 ustawy z dnia 22 maja 2009 r. o funduszach promocji produktów rolno-spożywczych (Dz. U. z 2021 r. poz. 1496), obsługuje **dziesięć funduszy**:

- 1) Fundusz Promocji **Mleka**,
- 2) Fundusz Promocji **Mięsa Wieprzowego**,
- 3) Fundusz Promocji **Mięsa Wołowego**,
- 4) Fundusz Promocji **Mięsa Końskiego**,
- 5) Fundusz Promocji **Mięsa Owczego**,
- 6) Fundusz Promocji **Ziarna Zbóż i Przetworów Zbożowych**,
- 7) Fundusz Promocji **Owoców i Warzyw**,
- 8) Fundusz Promocji **Mięsa Drobiowego**,
- 9) Fundusz Promocji **Ryb**,
- 10) Fundusz Promocji **Roślin Oleistych**.

Fundusze promocji zostały utworzone w celu wspierania marketingu rolnego, wzrostu spożycia i promocji produktów rolno-spożywczych. Do zadań realizowanych w ramach funduszy należą m.in.: finansowanie i/lub współfinansowanie kampanii informacyjnych i promocyjnych (obejmujących promocję spożycia określonych produktów rolno-spożywczych oraz edukację grup docelowych, głównie młodzieży i dzieci), prowadzenie badań naukowych, badań rynkowych i prac rozwojowych w zakresie poprawy jakości produktów spożywczych oraz szkoleń dla producentów i przetwórców, a także wspieranie krajowych organizacji branżowych, w tym ich przedstawicieli biorących udział w pracach specjalistycznych stałych i roboczych komitetów organizacji międzynarodowych lub będących członkami statutowych organów tych organizacji, zajmujących się problemami danego rynku. Organizacje te mogą również finansować tzw. wkład własny kampanii promocyjnych i/lub informacyjnych współfinansowanych ze środków Unii Europejskiej w formie:

- programów prostych prowadzonych w ramach delegowanego z ARiMR do KOWR mechanizmu WPR „Wsparcie działań promocyjnych i informacyjnych na rynkach wybranych produktów rolnych”,
- programów wielonarodowych, w których uczestniczą co najmniej dwa państwa UE.

Do zadań KOWR należy wyłącznie administrowanie funduszami promocji oraz obsługa rachunków bankowych poszczególnych funduszy.

Każdy fundusz jest zarządzany przez komisję zarządzającą składającą się z 9 członków (przedstawicieli przetwórców produktów rolnych właściwych dla danego funduszu, producentów oraz izb rolniczych). Do kompetencji komisji zarządzających należy:

- reprezentowanie interesów branż, których dotyczą fundusze promocji, wobec ministra właściwego do spraw rynków rolnych, innych organów administracji publicznej i Dyrektora Generalnego KOWR w zakresie zarządzania funduszem właściwym dla danej branży,

- ustalanie zasad gospodarowania środkami finansowymi danego funduszu określających głównie szczegółowe warunki i tryb przedkładania propozycji programów oraz działań,
- opracowywanie planu finansowego funduszu,
- sporządzanie sprawozdania rzeczowego funduszu,
- uchwalanie regulaminu danej komisji,
- opracowywanie strategii promocji dla branż, których dotyczą fundusze promocji,
- przekazywanie ministrowi właściwemu do spraw rynków rolnych:
 - regulaminu danej komisji,
 - zasad gospodarowania środkami finansowymi i planów finansowych danego funduszu promocji w zakresie realizacji celów,
 - sprawozdania rzeczowego i sprawozdania z wykonania planu finansowego funduszy,
 - strategii promocji opracowanej dla branży.

Dyrektor Generalny Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa:

- dysponuje środkami funduszy promocji na podstawie uchwał komisji zarządzających,
- zapewnia obsługę prawną i techniczno-biurową funduszy oraz komisji zarządzających,
- sporządza sprawozdania z wykonania planu finansowego funduszy promocji,
- odmawia realizacji uchwał komisji zarządzających niezgodnych z przepisami prawa,
- ustala w drodze decyzji administracyjnej kwoty nienależnie lub nadmiernie pobranych środków finansowych funduszy promocji udzielonych w ramach wsparcia finansowego.

Realizacja zadań przez KOWR polega również m.in. na: obsłudze deklaracji wpłat na fundusze promocji i wydawaniu decyzji w sprawie ustalenia wysokości zobowiązania dla podmiotów skupujących mleko oraz egzekwowaniu obowiązku dokonywania wpłat na fundusze promocji.

Tabela 16. **Wpływy na fundusze promocji produktów rolno-spożywczych w 2023 r.**

Lp.	Wyszczególnienie	Wpływy (tys. zł)
1.	Fundusz Promocji Mleka	13 136,63
2.	Fundusz Promocji Mięsa Wieprzowego	18 839,49
3.	Fundusz Promocji Mięsa Wołowego	10 979,84
4.	Fundusz Promocji Mięsa Końskiego	154,08
5.	Fundusz Promocji Mięsa Owczego	30,13
6.	Fundusz Promocji Ziarna Zbóż i Przetworów Zbożowych	17 013,80
7.	Fundusz Promocji Owoców i Warzyw	13 492,70
8.	Fundusz Promocji Mięsa Drobiowego	27 955,99
9.	Fundusz Promocji Ryb	731,07
10.	Fundusz Promocji Roślin Oleistych	11 295,72
Ogółem		113 629,45

Źródło: dane KOWR.

Źródłami finansowania funduszy są głównie wpłaty dokonywane przez zobowiązane podmioty z poszczególnych branż. Fundusze promocji są zasilane z wpłat naliczanych i pobieranych od podmiotów skupujących i przetwarzających produkty rolne w wysokości 0,1% wartości netto z faktur zakupu/sprzedaży, z wyłączeniem Funduszu Promocji Roślin Oleistych, gdzie obowiązuje naliczenie w wysokości 0,2%, a w przypadku Funduszu Promocji Mleka – w wysokości 0,001 zł od każdego skupionego kilograma mleka. Dodatkowym

źródłem zasilania funduszy są odsetki bankowe naliczane od środków pieniężnych gromadzonych na rachunkach bieżących funduszy oraz odsetki od należności i koszty upomnień. Szczegółowy wykaz towarów, od których są naliczane wpłaty na fundusze promocji produktów rolno-spożywczych, określa rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi⁷⁶.

W 2023 r. na rachunki funduszy wpłynęło **113 629,45 tys. zł**. Ponad **9 tys. podmiotów gospodarczych** złożyło deklaracje wpłat na fundusze promocji. Odbyło się **80 posiedzeń** komisji zarządzających. W planach finansowych na 2023 r. komisje zarządzające przyjęły do realizacji **555 zadań**. Wydano **1 353 decyzje w sprawie udzielenia i wypłaty wsparcia**, w których wyniku ze środków zgromadzonych na rachunkach bankowych funduszy wydatkowano ogółem **97 043,70 tys. zł**.

Do końca 2023 r. KOWR wydał **4 799 rozstrzygnięć administracyjnych** w ramach wpłat i wypłat (z tego: 1 353 decyzji w sprawie udzielenia i wypłaty wsparcia, 1 405 decyzji w sprawie ustalenia wysokości zobowiązania podmiotów skupujących względem Funduszu Promocji Mleka za IV kwartał 2022 r. oraz I–III kwartał 2023 r., a także 2 041 innych rozstrzygnięć administracyjnych – decyzji i postanowień). Przeprowadzono **213 kontroli**, w tym kontrole: podatkowe, techniczne i księgowo. Według stanu na dzień 31 grudnia 2023 r. w trakcie rozpatrywania było ponad 190 wniosków o udzielenie i wypłatę wsparcia z funduszy promocji.

Tabela 17. **Wydatki z funduszy promocji produktów rolno-spożywczych w 2023 r. na zrealizowane zadania***

Lp.	Wyszczególnienie	Wydatki (tys. zł)
1.	Fundusz Promocji Mleka	13 891,97
2.	Fundusz Promocji Mięsa Wieprzowego	16 248,17
3.	Fundusz Promocji Mięsa Wołowego	8 807,14
4.	Fundusz Promocji Mięsa Końskiego	142,57
5.	Fundusz Promocji Mięsa Owczego	20,61
6.	Fundusz Promocji Ziarna Zbóż i Przetworów Zbożowych	10 512,41
7.	Fundusz Promocji Owoców i Warzyw	8 707,49
8.	Fundusz Promocji Mięsa Drobiowego	25 530,30
9.	Fundusz Promocji Ryb	967,48
10.	Fundusz Promocji Roślin Oleistych	12 215,56
Ogółem		97 043,70

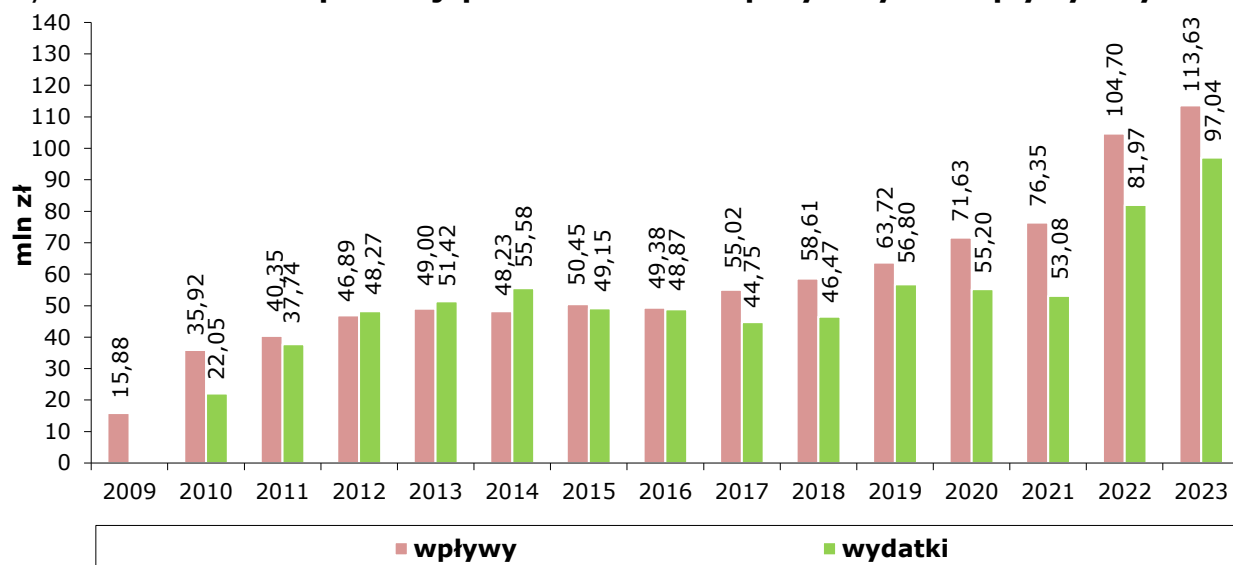
* Wydatki nie uwzględniają kosztów związanych z obsługą funduszy promocji i z obsługą komisji zarządzających (tj. 3,5% rocznych wpływów na poszczególne fundusze promocji) oraz pozostałych kosztów niezwiązanych z bezpośrednimi działaniami określonymi w art. 2 ust. 2 ustawy o funduszach promocji produktów rolno-spożywczych.

Źródło: dane KOWR.

W 2023 r. rozpoczęto proces tworzenia planów finansowych na rok 2024. W związku z powyższym KOWR prowadził obsługę techniczno-biurową posiedzeń komisji. Do końca grudnia 2023 r. wpłynęło **551 propozycji zadań** do planów finansowych na 2024 r., które KOWR na bieżąco weryfikował pod kątem formalnoprawnym.

⁷⁶ Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 26 lipca 2019 r. w sprawie szczegółowego wykazu towarów, od których są naliczane, pobierane, przekazywane i wpłacane wpłaty na fundusze promocji produktów rolno-spożywczych (Dz. U. poz. 1411).

Wykres 34. **Fundusze promocji produktów rolno-spożywczych – wpływy i wydatki***

* Wydatki nie uwzględniają kosztów związanych z obsługą funduszy promocji i z obsługą komisji zarządzających (tj. 3,5% rocznych wpływów na poszczególne fundusze promocji) oraz pozostałych kosztów niezwiązanych z bezpośrednimi działaniami określonymi w art. 2 ust. 2 ustawy o funduszach promocji produktów rolno-spożywczych.

Źródło: dane KOWR.

Od utworzenia funduszy promocji produktów rolno-spożywczych w 2009 r. do końca 2023 r. na konta funduszy wpłynęło blisko **880 mln zł**, a ze środków zgromadzonych na rachunkach bankowych funduszy na realizację działań informacyjno-promocyjnych wydatkowano ogółem ponad **748 mln zł**.

6.7. Działanie 3. „Systemy jakości produktów rolnych i środków spożywczych” w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020

Zgodnie z art. 6 ust. 3 pkt 2 ustawy z dnia 20 lutego 2015 r. o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020 (Dz. U. z 2023 r. poz. 2298) KOWR był podmiotem wdrażającym **działanie 3. „Systemy jakości produktów rolnych i środków spożywczych” delegowane z agencji płatniczej (ARiMR)⁷⁷**. W zakresie ww. działania realizowane były **2 poddziałania**, tj.:

- poddziałanie 3.1. „Wsparcie na przystępowanie do systemów jakości”,
- poddziałanie 3.2. „Wsparcie działań informacyjnych i promocyjnych realizowanych przez grupy producentów na rynku wewnętrznym”.

Wspierani byli producenci rolni przystępujący do systemów jakości oraz grupy producentów realizujące inicjatywy informacyjne i promocyjne na rynku wewnętrznym w zakresie certyfikowanych produktów żywnościowych wysokiej jakości.

⁷⁷ KOWR, wg zapisów art. 9 ust. 3 ustawy z dnia 10 lutego 2017 r. o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa, wykonuje również zadania inne niż wymienione w ww. ustawie, w szczególności zadania delegowane, jeżeli odrębne przepisy tak stanowią.

W 2023 r. w ramach działania „Systemy jakości produktów rolnych i środków spożywczych” PROW 2014–2020 KOWR wydał łącznie **339 decyzji** skutkujących płatnością na kwotę ogółem **17 202,66 tys. zł** (z tego: 10 946,05 tys. zł z budżetu UE oraz 6 256,61 tys. zł z budżetu krajowego).

6.7.1. Poddziałanie 3.1. „Wsparcie na przystępowanie do systemów jakości”

Poddziałanie 3.1. „Wsparcie na przystępowanie do systemów jakości” PROW 2014–2020 było realizowane na podstawie rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 6 sierpnia 2015 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania, wypłaty oraz zwrotu pomocy finansowej w ramach poddziałania „Wsparcie na przystępowanie do systemów jakości” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020 (Dz. U. z 2019 r. poz. 449), które weszło w życie 19 sierpnia 2015 r.

Poddziałanie miało na celu zwiększenie uczestnictwa rolników w unijnych i krajowych systemach jakości. Pomoc była związana z refundacją kosztów wynikających z przystąpienia do systemu jakości, m.in. kosztów: kontroli (po której przeprowadzeniu jest wydawany stosowny certyfikat), rocznej składki na rzecz grupy producentów posiadającej odpowiednią formę organizacyjną oraz zakupu specjalistycznych publikacji związanych z prowadzeniem produkcji w zakresie danego systemu jakości. Wsparcie było skierowane do rolników aktywnych zawodowo, którzy wytwarzają produkty rolne lub środki spożywcze przeznaczone do spożycia. Aby skorzystać z pomocy, należało wytwarzać produkty:

- których nazwy zostały wpisane do rejestru gwarantowanych tradycyjnych specjalności lub chronionych nazw pochodzenia i chronionych oznaczeń geograficznych⁷⁸ lub
- objęte systemami: Rolnictwa ekologicznego⁷⁹, Ochrony nazw pochodzenia i oznaczeń geograficznych wyrobów winiarskich⁸⁰, Integrowanej Produkcji Roślin⁸¹,
- zgodnie ze specyfikacją i standardami systemów: Jakość Tradycja, Quality Meat Program (QMP), Quality Assurance for Food Products (QAFP) – „Tuszki, elementy i mięso z kurczaka, indyka i młodej polskiej gęsi owsianej”, Quality Assurance for Food Products – „Kulinarne mięso wieprzowe”, Quality Assurance for Food Products – „Wędliny”.

Wnioski o pomoc mogli składać rolnicy, którzy nie otrzymali tego rodzaju wsparcia dla tego samego systemu jakości żywności w ramach działania „Uczestnictwo rolników w systemach jakości żywności” PROW 2007–2013. Ponadto wnioskodawca nie mógł uzyskiwać wsparcia na dofinansowanie kosztów transakcyjnych ze środków działania „Rolnictwo ekologiczne”. Wsparcie finansowe w formie refundacji było przewidziane w okresie maksymalnie 5 lat od przystąpienia do systemu jakości.

⁷⁸ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1151/2012 z dnia 21 listopada 2012 r. w sprawie systemów jakości produktów rolnych i środków spożywczych, z późn. zm.

⁷⁹ Rozporządzenie Rady (WE) nr 834/2007 z dnia 28 czerwca 2007 r. w sprawie produkcji ekologicznej i znakowania produktów ekologicznych i uchylające rozporządzenie (EWG) nr 2092/91, z późn. zm.

⁸⁰ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1308/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiające wspólną organizację rynków produktów rolnych oraz uchylające rozporządzenia Rady (EWG) nr 922/72, (EWG) nr 234/79, (WE) nr 1037/2001 i (WE) nr 1234/2007, z późn. zm.

⁸¹ Ustawa z dnia 8 marca 2013 r. o środkach ochrony roślin (Dz. U. z 2023 r. poz. 340, z późn. zm.).

W 2021 r. KOWR ogłosił dwa nabory wniosków o przyznanie pomocy w ramach poddziałania 3.1., tj. **siódmy nabór** z terminem składania wniosków **od 31 maja do 1 lipca 2021 r.** oraz **ósmo nabór** z terminem składania wniosków **od 29 listopada do 30 grudnia 2021 r.** Według stanu na 31 grudnia 2022 r. w ramach powyższych naborów w OT KOWR złożono ogółem **181 wniosków o przyznanie pomocy**. W ramach siódmego naboru wniosków wydano 52 decyzje o przyznaniu pomocy, natomiast w ramach ósmego naboru wniosków – 30 decyzji o przyznaniu pomocy.

W celu rozliczenia powyższych naborów do KOWR w 2023 r. w ramach poddziałania 3.1. „Wsparcie na przystępowanie do systemów jakości” beneficjenci złożyli **379 wniosków o płatność** na kwotę ponad **472,5 tys. zł**. Wydano ogółem **285 decyzji skutkujących płatnością** na kwotę ponad **388,28 tys. zł** (z tego: 247,06 tys. zł z budżetu środków europejskich i 141,22 tys. zł z budżetu państwa).

Ogółem w ramach **ośmiu naborów wniosków o przyznanie pomocy** (w latach 2015–2021) w zakresie poddziałania 3.1. „Wsparcie na przystępowanie do systemów jakości” do OT KOWR do końca 2023 r. złożono **4,4 tys. wniosków o przyznanie pomocy**. KOWR wydał **7,6 tys. decyzji przyznających płatność**.

6.7.2. Poddziałanie 3.2. „Wsparcie działań informacyjnych i promocyjnych realizowanych przez grupy producentów na rynku wewnętrznym”

Poddziałanie 3.2. „Wsparcie działań informacyjnych i promocyjnych realizowanych przez grupy producentów na rynku wewnętrznym” było wdrażane na podstawie rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 7 lipca 2016 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania oraz wypłaty pomocy finansowej w ramach poddziałania „Wsparcie działań informacyjnych i promocyjnych realizowanych przez grupy producentów na rynku wewnętrznym” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020 (Dz. U. z 2019 r. poz. 2401, z późn. zm.), które weszło w życie 23 lipca 2016 r.

Poddziałanie obejmowało wsparcie operacji w zakresie informacji i promocji produktów wysokojakościowych podejmowanych przez uczestników systemów jakości, tj. przez grupy producentów składające się co najmniej z dwóch producentów, którzy wytwarzali produkty rolne lub środki spożywcze przeznaczone do spożycia przez ludzi w ramach systemów jakości, o których mowa w art. 16 ust. 1 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1305/2013⁸². O wsparcie ubiegały się w Polsce grupy producentów wytwarzające produkty wysokiej jakości w ramach unijnych systemów jakości żywności, tj.: gwarantowanych tradycyjnych specjalności, chronionych nazw pochodzenia, chronionych oznaczeń geograficznych, rolnictwa ekologicznego, ochrony oznaczeń geograficznych napojów spirytusowych, ochrony oznaczeń geograficznych aromatyzowanych produktów sektora wina, ochrony nazw pochodzenia i oznaczeń geograficznych wyrobów winiarskich oraz

⁸² Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1305/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW) i uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1698/2005, z późn. zm.

krajowych systemów jakości żywności (tj.: „Jakość Tradycja”, „Quality Meat Program”, „Quality Assurance for Food Products” – „Tuszki, elementy i mięso z kurczaka, indyka i młodej polskiej gęsi owsianej”, „Quality Assurance for Food Products” – „Kulinarne mięso wieprzowe”, „Quality Assurance for Food Products” – „Wędliny”).

Do zadań KOWR w zakresie przedmiotowego poddziałania należały: ocena materiałów informacyjno-promocyjnych i reklamowych, rozpatrywanie wniosków o płatność, nadzór nad realizacją zawartych umów, zawieranie umów oraz aneksów do umów, przeprowadzanie kontroli, sporządzanie zleceń płatności, weryfikacja wniosków o przyznanie pomocy, sporządzanie prognoz wydatków oraz sprawozdań z realizacji poddziałania.

W 2023 r. kontynuowano obsługę **37 umów o przyznaniu pomocy**, zawartych na kwotę 49 765,75 tys. zł (z tego: 31 665,95 tys. zł z budżetu środków europejskich i 18 099,8 tys. zł z budżetu państwa) w ramach **drugiego naboru wniosków o przyznanie pomocy** (wg stanu na 31 grudnia 2023 r.). W 2023 r. wydano ogółem **54 zlecenia skutkujące płatnością** na **16 814,38 tys. zł** (z tego: 10 698,99 tys. zł z budżetu środków europejskich oraz 6 115,39 tys. zł z budżetu państwa).

W ramach **trzeciego naboru wniosków o przyznanie pomocy** w zakresie poddziałania 3.2., trwającym od 4 lipca do 1 września 2022 r., wpłynęły **54 wnioski o przyznanie pomocy** na łączną kwotę **78 563,62 tys. zł**. Według stanu na dzień 31.12.2023 r. w ramach trzeciego naboru wniosków obsługiwano **45 umów** zawartych na kwotę **64 603,39 tys. zł** (z tego: 41 107,14 tys. zł z budżetu środków europejskich i 23 496,25 tys. zł z budżetu państwa). Do końca 2023 r. wpłynęło **20 wniosków o płatność** na łączną kwotę **6 339,4 tys. zł**.

W zakresie **informowania o wdrażanych przez KOWR poddziałaniach PROW 2014–2020** w 2023 r., zgodnie z zaplanowanymi działaniami informacyjno-promocyjnymi, rozpowszechniano informacje o poddziałaniu 3.2. „Wsparcie działań informacyjnych i promocyjnych realizowanych przez grupy producentów na rynku wewnętrznym” poprzez publikację artykułu w prasie o zasięgu krajowym (w nakładzie 1 030 tys. egzemplarzy) oraz emisję artykułu rozpowszechniającego informacje dotyczące realizacji przez KOWR poddziałania na portalach internetowych związanych z rolnictwem. Ponadto zrealizowano audycję telewizyjną na antenie Programu TVP 1 w ramach bloku programowego pt. „Magazyn Rolniczy”, podsumowującą działania KOWR w zakresie poddziałania 3.1 „Wsparcie na przystępowanie do systemów jakości” oraz poddziałaniem 3.2 „Wsparcie działań informacyjnych i promocyjnych realizowanych przez grupy producentów na rynku wewnętrznym” PROW 2014–2020. KOWR realizował również działania informacyjne i promocyjne poprzez: stronę internetową, infolinię oraz punkty informacyjne w OT KOWR.

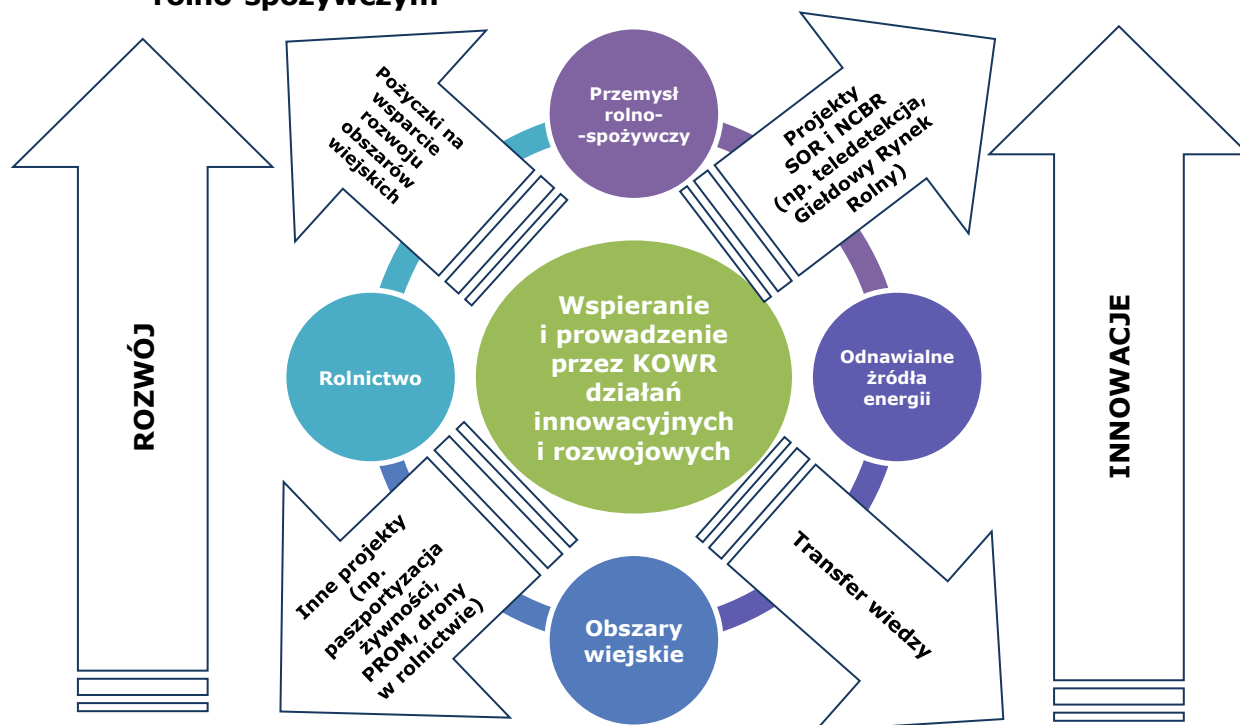

7. REALIZACJA DZIAŁAŃ ROZWOJOWYCH I INWESTYCYJNYCH W ZAKRESIE INNOWACYJNOŚCI W SEKTORZE ROLNO-SPOŻYWCZYM

Realizacja polityki państwa w zakresie wdrażania innowacyjności w rolnictwie i przemyśle spożywczym jest jednym z priorytetowych zadań ujętych w „Strategii na Rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)” – SOR. W SOR wskazane zostały projekty priorytetowe stanowiące strategiczne zadania państwa. Dzięki takiemu podejściu, wraz z przewidzianym systemem monitorowania i oceny, w realizację działań zostali włączeni partnerzy społeczni i gospodarczy, społeczeństwo obywatelskie, świat nauki oraz samorządy.

Wykres 35. **Wsparcie przez KOWR działań innowacyjnych i rozwojowych w sektorze rolno-spożywczym**

Źródło: opracowano w KOWR.

W „Strategii zrównoważonego rozwoju wsi, rolnictwa i rybactwa 2030” (SZRWiR 2030), która jest podstawowym dokumentem strategicznym polityki rolnej i rozwoju obszarów wiejskich państwa, zostały zaprezentowane cele, kierunki interwencji oraz działania, jakie powinny zostać podjęte w perspektywie roku 2030 również dla **rozwoju**

innowacji w sektorze rolno-spożywcym⁸³. Cel szczegółowy nr I „Wzmocnienie bezpieczeństwa żywnościowego i odporności na kryzysy” ma zostać osiągnięty m.in. dzięki realizacji **kierunku interwencji „Zwiększanie opłacalności produkcji rolnej, rybackiej i przetwórstwa rolno-spożywczego”** oraz m.in. następujących działań:

- tworzenie warunków dla rozwoju, upowszechniania i wdrażania innowacyjnych rozwiązań, produktów i procesów w rolnictwie, rybnictwie i sektorze rolno-spożywcym (w tym odpowiadających także na potrzeby wynikające z procesów demograficznych),
- wdrożenie rozwiązań sztucznej inteligencji w rolnictwie, rybnictwie i administracji rolnej,
- tworzenie, wdrożenie i rozwijanie innowacyjnych aplikacji oraz otwartych platform ICT wspierających producentów rolnych.

Wszystkie wymienione działania **celu szczegółowego nr I SZRWiR 2030** wymagają **realizacji oraz wsparcia prorozwojowych działań i projektów innowacyjnych w sektorze rolno-spożywcym**.

Zgodnie z art. 9 ust. 2 pkt 24 ustawy z dnia 10 lutego 2017 r. o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa (Dz. U. z 2023 r. poz. 1308, z późn. zm.) KOWR **realizuje działania rozwojowe i inwestycyjne w zakresie innowacyjności w sektorze rolno-spożywcym⁸⁴. KOWR ma za zadanie pełnić funkcje prorozwojowe, stanowiąc skuteczne zaplecze instytucjonalne do realizacji działań wspierających polskie rolnictwo i poprawiających jakość życia na obszarach wiejskich⁸⁵**. Wartość dodana ma być realizowana przez **wspieranie i wdrażanie innowacji w rolnictwie**, które będą ukierunkowane na poprawę konkurencyjności i dochodowości gospodarstw rolnych, integrację producentów i skracanie łańcucha żywnościowego oraz bardziej sprawiedliwy podział wartości w tym łańcuchu.

W związku z powyższym zadaniem Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa jest zarówno **wsparcie, jak i prowadzenie działań innowacyjnych zorientowanych na rozwój następujących dziedzin: rolnictwo, przemysł spożywczy, odnawialne źródła energii oraz obszary wiejskie**.

W 2023 r. KOWR realizował następujące projekty i podejmował poniższe działania innowacyjno-rozwojowe:

7.1. System Satelitarnego Monitorowania Upraw Rolnych (S2MUR)

W 2021 r. KOWR rozpoczął realizację projektu **System Satelitarnego Monitorowania Upraw Rolnych (S2MUR)**, który polega na zaprojektowaniu, budowie i rozwoju **platformy**

⁸³ <https://www.gov.pl/web/rolnictwo/strategia-zrownowazonego-rozwoju-wsi-rolnictwa-i-rybnictwa-2030> (data odczytu – maj 2024 r.).

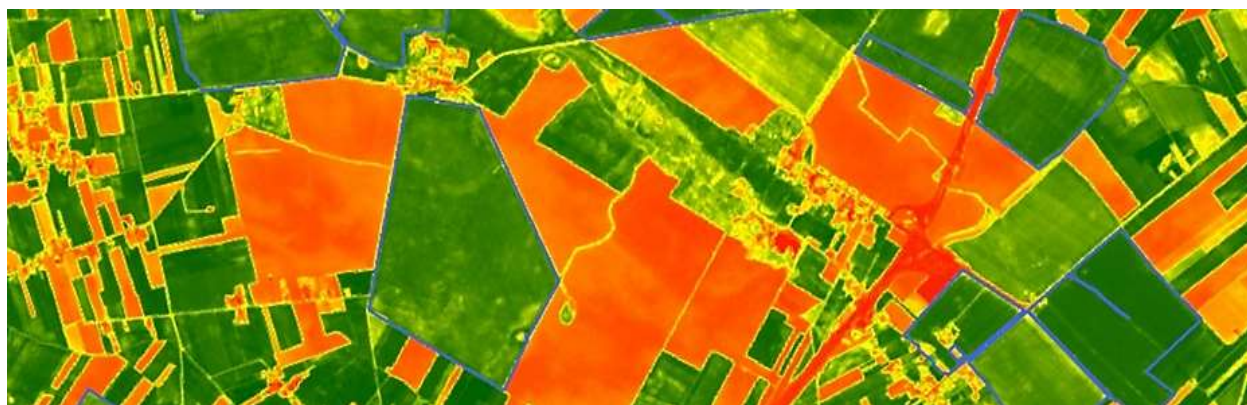
⁸⁴ Na mocy § 2 załącznika do rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 21 kwietnia 2017 r. w sprawie nadania statutu Krajowemu Ośrodkowi Wsparcia Rolnictwa (Dz. U. z 2022 r. poz. 408) w Centrali KOWR wydzielono pion innowacji i rozwoju, który podejmuje działania w celu efektywnego wdrażania innowacji w rolnictwie oraz sektorze rolno-spożywcym.

⁸⁵ Zgodnie z art. 9 ust. 1 ustawy o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa KOWR realizuje zadania wynikające z polityki państwa, w szczególności w zakresie wdrażania i stosowania instrumentów wsparcia rolnictwa, aktywnej polityki rolnej oraz rozwoju obszarów wiejskich.

informatycznej, wykorzystującej synergię danych satelitarnych, meteorologicznych, glebowych, *in-situ* (na miejscu) i statystycznych w celu dostarczania informacji na temat stanu upraw rolnych na terenie całego kraju. Projekt S2MUR jest realizowany pod nadzorem MRiRW. Budżet projektu wynosi **201,72 mln zł**.

Do najważniejszych przyczyn budowy systemu S2MUR należą:

- postępujące zmiany klimatu powodujące częstsze i dłużej trwające susze na terenie Polski oraz powodujące inne zdarzenia atmosferyczne mające bezpośredni wpływ na produkcję rolną,
- dynamicznie rozwijający się sektor kosmiczny dostarczający wysokiej jakości danych przestrzennych,
- postępujący proces cyfryzacji społeczeństwa oraz chęć do sięgania po nowoczesne rozwiązania dostępne online,
- znaczne koszty funkcjonowania i długotrwałość procedur szacowania strat w rolnictwie.

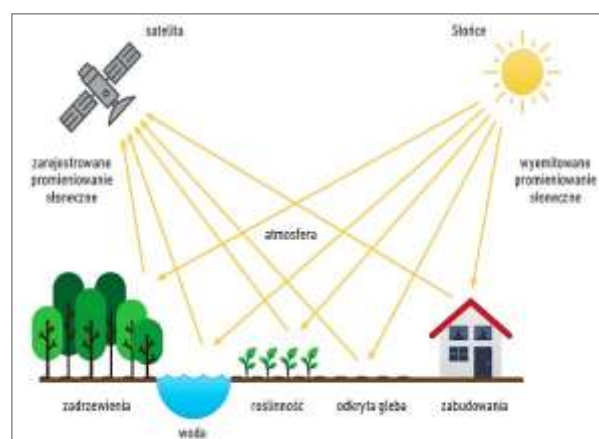

Źródło: <https://www.gov.pl/web/kowr/teledetekcja-satelitarna> (odczyt – maj 2024 r.).

Nadrzędnym celem projektu S2MUR jest **wspomaganie decyzji użytkowników** zarówno w czasie typowego **okresu wegetacyjnego**, jak i w **sytuacjach nadzwyczajnych**, takich jak klęski naturalne powstałe na skutek niekorzystnych zjawisk atmosferycznych. Jednym z głównych efektów projektu jest **dostarczenie informacji o przewidywanych plonach i produkcji rolnej**. Informacje te są niezwykle istotne w kontekście gospodarki narodowej, bezpieczeństwa żywnościowego kraju i monitorowania sytuacji podaży-cenowej na rynkach rolnych.

Do oczekiwanych korzyści wdrożenia systemu S2MUR należą:

- przyspieszenie rozpatrywania wniosków o odszkodowania za szkody w uprawach rolnych i skrócenie okresu oczekiwania na pomoc ze strony państwa,
- zwiększenie precyzji szacowania szkód w uprawach i zmniejszenie kosztów ich szacowania,
- wzmocnienie bezpieczeństwa żywnościowego kraju,

- poprawa pozycji konkurencyjnej polskiego sektora rolno-spożywczego,
- wspomaganie decyzji agrotechnicznych użytkowników w czasie typowego okresu wegetacyjnego i w sytuacjach nadzwyczajnych (np. niekorzystnych zjawisk atmosferycznych, jak: deszcze nawalne, susza, przymrozki itp.).

W 2023 r. w ramach projektu S2MUR zrealizowano m.in. następujące działania:

- w styczniu 2023 r. podpisano **dwie umowy na dostęp do wysokorozdzielczych scen satelitarnych** o łącznej wartości 41 622 tys. zł,
- **współpracowano z doradcą technicznym i doradcą prawnym** w zakresie przygotowania dokumentacji oraz postępowań o udzielenie zamówień publicznych w ramach realizacji projektu,
- uzgodniono z MRiRW oraz Instytutem Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa – Państwowym Instytutem Badawczym (IUNG–PIB) **zmianę formuły realizacji budowy S2MUR** w oparciu o art. 10c ustawy z dnia 8 sierpnia 1996 r. o Radzie Ministrów⁸⁶,
- **przygotowano dokumentację** niezbędną do wydania decyzji Prezesa Rady Ministrów w ramach ww. art. 10c ustawy z dnia 8 sierpnia 1996 r. o Radzie Ministrów,
- 30 lipca 2023 r. uzyskano decyzję Prezesa Rady Ministrów w sprawie **powierzenia IUNG–PIB realizacji zadania pn. „Zaprojektowanie i wykonanie Systemu Satelitarnego Monitorowania Upraw Rolnych (S2MUR)”** o wartości 138 007 822,96 zł, z terminem realizacji do 31 grudnia 2026 r. (KOWR został zleceniodawcą a IUNG–PIB zleceniobiorcą),
- **uzgodniono z IUNG–PIB zakres umowy regulującej kwestie wzajemnych rozliczeń finansowych**, a następnie przekazano ją do Prokuratury Generalnej RP w celu wydania opinii prawnej w zakresie ustalenia, któremu podmiotowi przysługuje własność i autorskie prawa majątkowe do rezultatu projektu,
- 8 grudnia 2023 r. **zawarto umowę z IUNG–PIB** na „Zaprojektowanie i wykonanie Systemu Satelitarnego Monitorowania Upraw Rolnych (S2MUR)”,
- **zorganizowano posiedzenie Komitetu Sterującego** w ramach projektu,
- **pozyskano wysokorozdzielcze zobrazowania satelitarne** oraz **prowadzono uzgodnienia z dysponentami danych źródłowych** na potrzeby realizacji projektu.

W 2023 r. na realizację projektu S2MUR KOWR wydatkował **2 569,96 tys. zł.**

7.2. Paszportyzacja polskiej żywności

Projekt „Paszportyzacja polskiej żywności” dotyczy **budowy systemu informatycznego zapewniającego identyfikowanie żywności** (*food traceability and food authenticity*) na kluczowych etapach łańcucha dostaw „od pola do stołu”. Realizacja projektu została podzielona na **dwie fazy**:

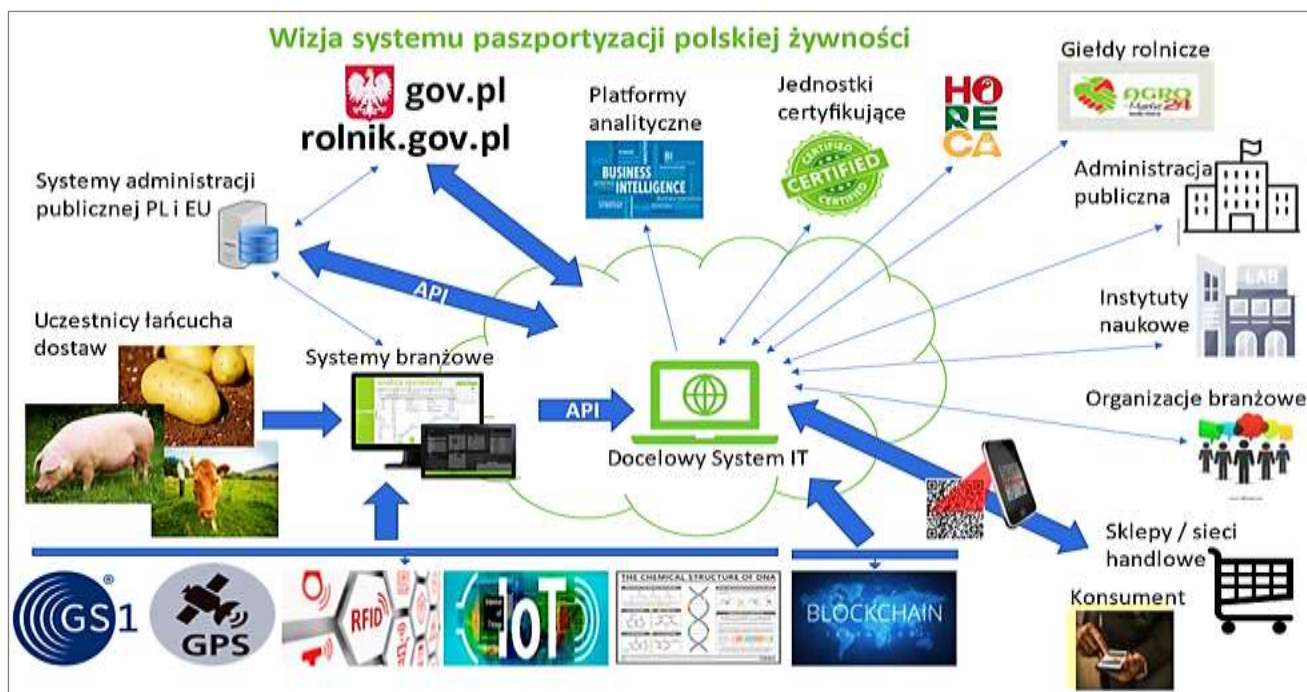
- FAZA I obejmowała **przeprowadzenie pilotażu na rynku wołowiny, wieprzowiny i ziemniaka**,

⁸⁶ Ustawa z dnia 8 sierpnia 1996 r. o Radzie Ministrów (Dz. U. z 2022 r. poz. 1188, z późn. zm.).

- FAZA II przewiduje podjęcie działań zmierzających do **zbudowania i wdrożenia systemu docelowego**, który udostępni w określonym zakresie informacje wszystkim uczestnikom łańcucha dostaw żywności, w tym konsumentom.

W 2023 r. kontynuowano pilotaż projektu, którego realizację powierzono Naukowej i Akademickiej Sieci Komputerowej – Państwowemu Instytutowi Badawczemu (NASK-PIB), na podstawie decyzji Prezesa Rady Ministrów wydanej w oparciu o art. 10c ustawy z dnia 8 sierpnia 1996 r. o Radzie Ministrów (Dz. U. z 2022 r. poz. 1188, z późn. zm.).

Pilotaż miał na celu dokonanie praktycznego sprawdzenia możliwości **zbudowania jednego, w pełni kompatybilnego systemu IT dla różnorodnych produktów żywnościowych**. Końcowym rezultatem jego realizacji jest możliwość wygenerowania pełnego zakresu „paszportów” i udostępnienie uczestnikom rynku informacji potwierdzających **autentyczność, jakość oraz bezpieczeństwo żywności**.

Źródło: schemat KOWR.

W realizację pilotażu projektu zaangażowane były **organizacje branżowe z rynku ziemniaka, wołowiny i wieprzowiny**. Z ich inicjatywy do prac zostały włączone podmioty będące bezpośrednimi uczestnikami łańcucha dostaw żywności – począwszy od **producentów rolnych, zakłady przetwórcze (rzeźnie, zakłady rozbioru, ubojowe, porcjowania, pakowania)**, poprzez **firmy transportowe i magazynujące**. W prace zaangażowane były również **podmioty administracji publicznej**, w tym sprawujące nadzór nad realizacją zadań i procesów zapewniających **bezpieczeństwo oraz jakość żywności** na kluczowych etapach jej produkcji.

Prace w ramach pilotażu podzielono na **dwa etapy**:

- **etap I „Prace badawcze”** zrealizowano w okresie grudzień 2021 r. – czerwiec 2022 r. Dokonano: charakterystyki rynków objętych pilotażem, analizy systemów i zawartości danych referencyjnych oraz możliwości pozyskiwania danych od podmiotów administracji

publicznej, analizy procesów, analizy potrzeb i korzyści dla interesariuszy, a także sformułowano wnioski i kierunki dalszych prac. Opracowano następujące produkty:

- „Raport z prac badawczych dla rynku ziemniaka”,
- „Raport z prac badawczych dla rynku wołowiny”,
- „Raport z prac badawczych dla rynku wieprzowiny”,
- „Raport podsumowujący prace badawcze Etapu I”.

- **etap II „Prace badawcze, rozwojowe, projektowe oraz implementacyjne”** zrealizowano w okresie czerwiec 2022 r. – listopad 2023 r. Etap obejmował m.in. badania technologii przechowywania i przetwarzania dużych zbiorów danych na potrzeby „paszportu” z wykorzystaniem pilotażowego systemu IT, będącego narzędziem wytworzonym wraz z niezbędnymi interfejsami, implementacją technologii zbierania danych od uczestników pilotażu, zasilania danymi referencyjnymi i narzędziami do generowania „paszportów”. Efektem prac w etapie II były dwa produkty:
 - „Wstępna koncepcja techniczno-funkcjonalna pilotażowego systemu IT”,
 - „Raport końcowy”.

Pilotaż okazał się cennym doświadczeniem dla projektu, w tym dla sformułowania rekomendacji dotyczących budowy docelowego systemu IT. W wyniku przeprowadzonych badań i analiz uzyskano potwierdzenie, że przedsięwzięcie (projekt) polegające na budowie i wdrożeniu ww. systemu IT – jako jednego wspólnego systemu IT dla wielu rynków i produktów – jest wykonalne, celowe i opłacalne. Pilotaż potwierdził, że przy zastosowaniu narzędzia, jakim jest pilotażowy system IT, istnieje możliwość wygenerowania pełnego zakresu „**paszportu**” dla mięsa wołowego, wieprzowego oraz ziemniaków. Tym samym zyskano pewność, że udostępnienie uczestnikom rynku informacji potwierdzających autentyczność, jakość i bezpieczeństwo żywności jest możliwe do realizacji.

W 2023 r. wydatki poniesione w ramach pilotażu projektu „Paszportyzacja polskiej żywności” wyniosły **13 260,15 tys. zł.** Łącznie w okresie realizacji pilotażu (tj. w latach 2021–2023) KOWR wydatkował na ten cel **16 462,41 tys. zł.**

7.3. Standaryzacja wykorzystania bezzałogowych statków powietrznych

W 2023 r. KOWR kontynuował działania dotyczące wykorzystywania dronów w rolnictwie. **Bezzałogowe statki powietrzne (BSP)** są ważnym wsparciem dla działalności człowieka w różnych obszarach i zadaniach. Wykonywanie zdjęć, pomiarów czy wideofilmowanie z powietrza, to tylko niektóre z wielu możliwości oferowanych przez te maszyny. Intensywny rozwój technologiczny pozwala na wykorzystanie BSP do wielu celów, bardzo ważnych z punktu widzenia bezpieczeństwa i komfortu życia.

BSP stały się najtańszym, najbardziej efektywnym i najprostszym sposobem obserwowania powierzchni ziemi i tego, co się na niej znajduje. Administracja publiczna wykorzystuje BSP do realizacji zadań, takich jak: monitorowanie terenu na potrzeby zapewnienia porządku publicznego, aktualizacja map, monitorowanie powietrza, składowisk odpadów, koryt rzek czy innych miejsc, do których dostęp jest ograniczony lub utrudniony.

W 2023 r. KOWR rozpoczął **pilotaż projektu pn. „Standaryzacja wykorzystania bezzałogowych statków powietrznych”**. Projekt realizuje Departament Innowacji oraz OT KOWR we Wrocławiu i w Warszawie, we współpracy z Wojewódzkim Inspektoratem Ochrony Roślin i Nasiennictwa w Warszawie. Głównym celem pilotażu jest potwierdzenie przydatności i ocena wykorzystania BSP w KOWR oraz opracowanie propozycji jednolitych standardów i reguł postępowania dotyczących statków powietrznych i ich użytkowania, poprzez określenie i opracowanie optymalnych kryteriów i wytycznych dotyczących BSP i ich używania w KOWR. Zakończenie projektu planowane jest na pierwszą połowę 2025 r.

Aby osiągnąć cel projektu, konieczne jest wykonanie szeregu testów wykorzystania BSP przy realizacji zadań OT KOWR związanych z: nadzorem i zarządzaniem nieruchomościami będącymi w Zasobie WRSP, podejmowaniem decyzji o realizacji prawa pierwokupu nieruchomości rolnych oraz oceną stanu nieruchomości. Po przeprowadzeniu testów zostanie opracowany raport końcowy, a następnie przygotowana propozycja standardów wykorzystania BSP, w tym instrukcja użytkowania BSP oraz rekomendacja ewentualnego zakupu BSP, najbardziej odpowiednich do realizacji zadań OT KOWR.

W 2023 r. zakupiono i przekazano **cztery BSP** oraz **przeszkolono ośmiu uczestników** projektu w zakresie realizacji lotów. Ponadto został sporządzony plan testów określający warunki wykonywania testów oraz wymagania sporządzania raportu z testów. W ramach planu testów przygotowano **6 scenariuszy testowych**, które dotyczą wszystkich zadań realizowanych przez OT KOWR. W drugiej połowie 2023 r. przeprowadzono pierwsze zaplanowane testy. Łącznie zrealizowano **11 testów**, z tego:

- 4 testy wg scenariusza S1 „Oględziny nieruchomości niezabudowanej”,
- 4 testy wg scenariusza S2 „Oględziny nieruchomości zabudowanej”,
- 2 testy wg scenariusza S3 „Oględziny w celu określenia wegetacji roślin”,
- 1 test wg scenariusza S4 „Oględziny skażeń, składowisk odpadów”.

W 2023 r. na realizację pilotażowego projektu pn. „Standaryzacja wykorzystania bezzałogowych statków powietrznych” KOWR wydatkował (w ramach wydatków majątkowych) **107,39 tys. zł.**

Podsumowując, w 2023 r. w ramach wdrażania przez KOWR wyżej opisanych **trzech projektów innowacyjno-rozwojowych** wydatkowano ogółem **15 937,50 tys. zł.**

Od powstania we wrześniu 2017 r. do 2023 r., KOWR realizował lub współuczestniczył w realizacji **6 projektów innowacyjno-rozwojowych w sektorze rolno-spożywczym**, tj.:

- 1) „Platforma Żywnościowa”/„Giełdowy Rynek Rolny”,
- 2) „Opracowanie systemu monitorowania marnowanej żywności i efektywnego programu racjonalizacji strat i ograniczania marnotrawstwa żywności” (PROM),
- 3) „Geoserwis Susza2020”,
- 4) „System Satelitarnego Monitorowania Upraw Rolnych” (S2MUR),
- 5) „Paszportyzacja polskiej żywności”,
- 6) „Standaryzacja wykorzystania Bezzałogowych Statków Powietrznych”.

8. DZIAŁANIA W ZAKRESIE ODNAWIALNYCH ŹRÓDEŁ ENERGII

8.1. Wsparcie działań na rzecz odnawialnych źródeł energii, w szczególności w rolnictwie

Zgodnie z art. 9 ust. 2 pkt 10 ustawy z dnia 10 lutego 2017 r. o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa (Dz. U. z 2023 r. poz. 1308, z późn. zm.) do zadań KOWR należy prowadzenie działań ukierunkowanych na wspieranie rozwoju odnawialnych źródeł energii, w szczególności w rolnictwie. Powyższe działania są sygnowane **logo „Agro OZE – Energia z rolnictwa”**.

Źródło: <https://www.gov.pl/web/kowr/filmy-edukacyjne-promujace-biogazownie-rolnicze> (odczyt – maj 2024 r.).

W 2023 r. KOWR zrealizował następujące działania informacyjno-promocyjne na rzecz OZE:

- **10 warsztatów dotyczących funkcjonowania biogazowni rolniczych** dla osób zainteresowanych budową biogazowni rolniczych i przedstawicieli administracji państwowej (wzięło w nich udział **331 osób**),
- **8 warsztatów dotyczących funkcjonowania mikrobiogazowni rolniczych** dla rolników, małych i średnich przedsiębiorstw z branży rolno-spożywczej, a także przedstawicieli administracji państwowej oraz samorządowej (wzięły w nich udział **284 osoby**),
- **4 warsztaty dotyczące zakładania i funkcjonowania spółdzielni energetycznych** na terenach gmin wiejskich i miejsko-wiejskich dla osób zainteresowanych założeniem spółdzielni energetycznej oraz dla przedstawicieli administracji państwowej (wzięło w nich udział **296 osób**),
- **4 warsztaty dotyczące wykorzystania biomasy rolniczej (słomy) do produkcji brykietu**, w celu wytwarzania ciepła na potrzeby gospodarstwa rolnego (wzięło w nich udział **116 osób**),

- **dwudniowe szkolenie pn. „Energetyczne wykorzystanie biomasy roślinnej (brykiet/pellet) oraz zakładanie i funkcjonowanie spółdzielni energetycznych”** dla przedstawicieli spółek nadzorowanych przez KOWR (wzięty w nim udział **43 osoby**),
- **2 filmy edukacyjne i 2 spoty promujące biogazownie rolnicze,**
- **4 filmy animowane** (trzy o **spółdzielniach energetycznych** i jeden o **biogazowniach rolniczych**) oraz **spot** dotyczący **spółdzielni energetycznych**.

Źródło: <https://www.gov.pl/web/kowr/filmy-animowane-o-spoldzielniach-energetycznych> (odczyt – maj 2024 r.).

Ponadto KOWR przeprowadził **kampanię informacyjno-promocyjną wspierającą rozwój OZE na obszarach wiejskich** poprzez:

- **dystrybucję filmów edukacyjnych i animowanych** na portalach internetowych oraz w mediach społecznościowych KOWR,
- zakup **4 programów pn. „Magazyn rolniczy”** obejmujących zagadnienia z zakresu spółdzielni energetycznych, możliwości uzyskania wsparcia finansowego w ramach programu „Energia dla wsi”, pelletu/zrębków oraz masy pofermentacyjnej, a także ich emisję w programie 1 TVP,
- emisję **filmów edukacyjnych i animowanych** w TVP, Telewizji Polsat i Telewizji Polsat News,
- emisję **spotów i banerów informacyjnych w internecie** (serwis YouTube, ponad 500 stron internetowych regionalnych serwisów informacyjnych oraz 9 portali branżowych, dotyczących w szczególności tematyki OZE i rynku energii),
- publikację sponsorowanych **artykułów prasowych** o korzyściach funkcjonowania biogazowni rolniczych.

Materiały wyemitowane w telewizji w 2023 r. obejrzało prawie **32 mln widzów**, z kolei zasięg kampanii w internecie wyniósł ponad **30 mln wyświetleń**.

KOWR prowadził również **kampanie informacyjne** dotyczące możliwości wykorzystania odnawialnych źródeł energii w rolnictwie podczas wydarzeń i konferencji poświęconych tematyce związanej z rolnictwem, ochroną klimatu na obszarach wiejskich oraz wykorzystaniem odnawialnych źródeł energii.

W 2023 r. na ww. działania KOWR poniósł wydatki w wysokości **2 497,70 tys. zł** oraz sporządził ogółem 98 dokumentów w zakresie wsparcia działań promocyjno-informacyjnych na rzecz odnawialnych źródeł energii w rolnictwie.

8.2. Monitorowanie rynku biokomponentów i biopaliw ciekłych

Zgodnie z art. 9 ust. 2 pkt 11 lit. b ustawy z dnia 10 lutego 2017 r. o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa (Dz. U. z 2023 r. poz. 1308, z późn. zm.) oraz art. 4, art. 12a, art. 13, art. 28k, art. 28q ustawy z dnia 25 sierpnia 2006 r. o biokomponentach i biopaliwach ciekłych (Dz. U. z 2024 r. poz. 20) do zadań KOWR w 2023 r. należało kontynuowanie działań związanych z **monitorowaniem rynku biokomponentów i biopaliw ciekłych**. Dyrektor Generalny KOWR, jako organ rejestrowy wskazany w ustawie o biokomponentach i biopaliwach ciekłych, był odpowiedzialny za prowadzenie następujących rejestrów:

- **wytwórców** – przedsiębiorców wykonujących działalność gospodarczą w zakresie wytwarzania biokomponentów, a następnie rozporządzenia nimi przez dokonanie jakiegokolwiek czynności prawnej lub faktycznej skutkującej trwałym wyzbyciem się tych biokomponentów lub przeznaczenia ich do wytworzenia przez siebie paliw,
- **podmiotów sprowadzających** – przedsiębiorców wykonujących działalność gospodarczą w zakresie importu lub nabycia wewnątrzwspólnotowego biokomponentów dokonanego samodzielnie lub za pośrednictwem innego podmiotu, a następnie rozporządzenia tymi biokomponentami przez dokonanie jakiegokolwiek czynności prawnej lub faktycznej skutkującej trwałym wyzbyciem się tych biokomponentów,
- **administratorów systemów certyfikacji** – przedsiębiorców, którzy posiadają tytuł prawny do dysponowania uznanym systemem certyfikacji i wykonują działalność gospodarczą w zakresie udzielania zgody na korzystanie z tego systemu,
- **jednostek certyfikujących** – przedsiębiorców, którzy działając w ramach uznanego systemu certyfikacji, mają prawo wydawania certyfikatów podmiotom certyfikowanym,
- **rolników** wytwarzających biopaliwa ciekłe na własny użytek.

8.2.1. Rejestr wytwórców

W rejestrze wytwórców, wg stanu na 31 grudnia 2023 r., było ujętych **22 przedsiębiorców**⁸⁷. W 2023 r. wydano **jedno zaświadczenie** o dokonaniu wpisu do rejestru wytwórców oraz **10 zaświadczeń** aktualizujących wpis.

Wytwórcy, którzy w danym kwartale wytworzyli biokomponenty, a następnie rozporządzali nimi przez dokonanie jakiegokolwiek czynności prawnej lub faktycznej skutkującej trwałym wyzbyciem się tych biokomponentów lub przeznaczyli je do wytworzenia paliw, byli zobowiązani do składania (w terminie 45 dni po zakończeniu kwartału) sprawozdań kwartalnych zawierających informacje dotyczące m.in. rodzajów i ilości wykorzystanych surowców oraz wytworzonych biokomponentów. Wytwórcy, którzy nie wykonywali ww. czynności, byli zobowiązani do złożenia oświadczeń o niewykonywaniu tych czynności. W 2023 r. wpłynęły **143 sprawozdania kwartalne i oświadczenia** (w tym 57 korekt).

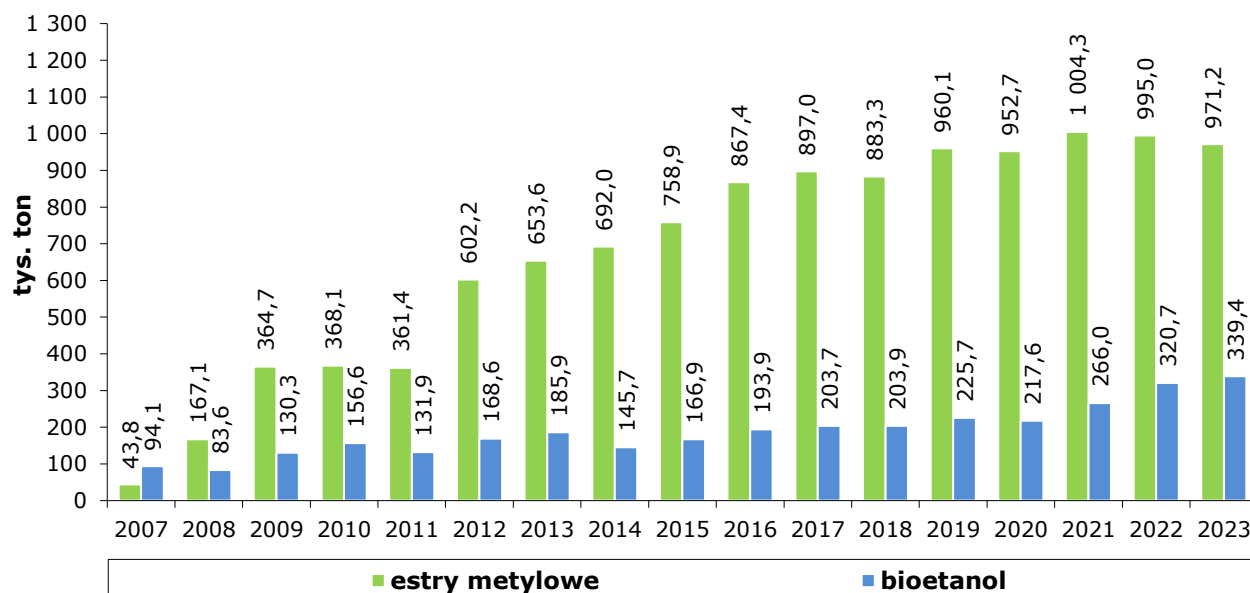
⁸⁷ Z tego: 7 przedsiębiorców było uprawnionych do produkcji estrów metylowych, 12 – bioetanolu, jeden – biowęglowodorów ciekłych, jeden – biowęglowodorów ciekłych i bio propanu-butanu oraz jeden – biowęglowodorów ciekłych i bio propanu.

Ze sprawozdań kwartalnych złożonych przez wytwórców za 2023 r. wynikało, że:

- **7 przedsiębiorców** wytworzyło **971,166 tys. ton estrów metylowych** (w tym 70,490 tys. ton estrów stanowiły biokomponenty uprawniające do podwójnego zaliczenia do realizacji Narodowego Celu Wskaźnikowego – NCW⁸⁸), do których produkcji wykorzystano oleje roślinne (90% ogółu surowców wykorzystanych do produkcji estrów metylowych), zużyte oleje kuchenne i posmażalnicze (9%) oraz kwasy tłuszczowe, tłuszcze zwierzęce i oleje syntezowane (1%);
- **8 przedsiębiorców** wytworzyło **339,359 tys. ton bioetanolu** (w tym 28,422 tys. ton bioetanolu stanowiły biokomponenty uprawniające do podwójnego zaliczenia do realizacji NCW), do którego produkcji wykorzystano kukurydzę (59% ogółu wykorzystanych surowców), zawiesinę skrobi odpadowej o kodzie odpadu 02 03 80 (30%), pozostałości produkcyjne skrobi z przetwórstwa pszenicy (5%), odpady⁸⁹ i melasę buraczaną (3%), destylaty z kukurydzy, melasy buraczanej, odpadów i pozostałości (2%) oraz porektyfikaty (1%);
- **2 przedsiębiorców** wytworzyło **5,334 tys. ton biowęglowodorów ciekłych** (w tym 1,157 tys. ton biowęglowodorów ciekłych stanowiły biokomponenty uprawniające do podwójnego zaliczenia do realizacji NCW), do których produkcji wykorzystano olej roślinny (58% ogółu wykorzystanych surowców) oraz alkohole i destylaty odpadowe (42%).

Wszystkie biokomponenty spełniały kryteria zrównoważonego rozwoju.

Wykres 36. **Produkcja głównych biokomponentów w Polsce**

Źródło: dane KOWR.

W latach 2007–2023 ilość wytworzonych estrów metylowych zwiększyła się ponad **22-krotnie**, a bioetanolu – około **4-krotnie**.

⁸⁸ Narodowy Cel Wskaźnikowy – minimalny udział innych paliw odnawialnych i biokomponentów zawartych w paliwach stosowanych we wszystkich rodzajach transportu w ogólnej ilości paliw ciekłych i biopaliw ciekłych zużywanych w ciągu roku kalendarzowego w transporcie drogowym i kolejowym, liczony według wartości opałowej.

⁸⁹ Odpady o kodach: 020304, 020380, 020499, 020601, 020699, 160380, 020381, 191212.

Od 2012 r. podmioty realizujące NCW zostały uprawnione do skorzystania z obniżenia NCW. Warunkiem skorzystania z tej preferencji było udokumentowanie wykorzystania nie mniej niż 70% biokomponentów wytworzonych przez wytwórców wykonujących działalność w zakresie wytwarzania biokomponentów z:

- surowców rolniczych pozyskiwanych z gospodarstwa rolnego położonego na obszarze co najmniej jednego z państw członkowskich Unii Europejskiej, w Republice Turcji albo w państwie członkowskim Europejskiego Porozumienia o Wolnym Handlu (EFTA) – stronie umowy o Europejskim Obszarze Gospodarczym na podstawie umowy kontraktacji zawartej między producentem rolnym prowadzącym to gospodarstwo a wytwórcą, przetwórcą albo pośrednikiem, lub
- biomasy pozyskiwanej na podstawie umowy dostawy zawartej między wytwórcą a pośrednikiem albo przetwórcą, lub
- surowców rolniczych pozyskiwanych z produkcji własnej wytwórców, lub biomasy otrzymanej przez wytwórców w prowadzonych przez nich procesach wytwarzania surowców rolniczych, lub biomasy na cele inne niż paliwowe.

W związku z ww. preferencją wytwórcy biokomponentów zostali zobowiązani do składania w KOWR informacji o biokomponentach, które zostały wytworzone przez wytwórcę, a następnie rozporządzone przez dokonanie jakiegokolwiek czynności prawnej lub faktycznej skutkującej trwałym wyzbyciem się tych biokomponentów. W 2023 r. wpłynęły łącznie **134 informacje** (w tym 53 korekty). Dodatkowo wytwórcy oraz inne podmioty biorące udział w obrocie biokomponentami zostali zobowiązani do przekazywania nabywcom biokomponentów pisemnych informacji zawierających dane dotyczące rodzajów i ilości poszczególnych surowców, które zostały zużyte do ich wytworzenia.

W ramach administrowania rejestrem wytwórców w 2023 r. KOWR przeprowadził ogółem **17 kontroli** w zakresie:

- weryfikacji danych zawartych w sprawozdaniach kwartalnych wytwórcy,
- weryfikacji danych zawartych w informacjach o biokomponentach, które zostały wytworzone przez wytwórcę, a następnie rozporządzone poprzez dokonanie jakiegokolwiek czynności prawnej lub faktycznej.

Sporządzono 4 zbiorcze raporty kwartalne dotyczące wytworzonych oraz importowanych lub nabytych wewnątrzspółnotowo biokomponentów, odpowiednio za IV kwartał 2022 r. oraz I, II i III kwartał 2023 r. (na podstawie sprawozdań kwartalnych wytwórców, podmiotów sprowadzających oraz podmiotów realizujących NCW). Przedmiotowe raporty zostały przekazane ministrom właściwym do spraw: finansów publicznych, energii, klimatu, rynków rolnych oraz środowiska. W uzasadnionych przypadkach KOWR nakładał kary finansowe lub administracyjne na wytwórców naruszających przepisy.

8.2.2. Rejestr podmiotów sprowadzających

W rejestrze podmiotów sprowadzających, wg stanu na 31 grudnia 2023 r., było ujętych **27 podmiotów** prowadzących działalność gospodarczą w zakresie importu lub nabycia wewnątrzspółnotowego biokomponentów dokonanego samodzielnie, lub za pośrednictwem

innego podmiotu, a następnie rozporządzenia tymi biokomponentami przez dokonanie jakiegokolwiek czynności prawnej, lub faktycznej skutkującej trwałym wyzbyciem się tych biokomponentów. W 2023 r. wydano **jedno zaświadczenie** o dokonaniu wpisu, **jedno zaświadczenie** aktualizujące wpis oraz **jedną decyzję** o wykreśleniu wpisu z rejestru.

Podmioty sprowadzające, które w danym kwartale dokonały samodzielnie lub za pośrednictwem innego podmiotu importu, lub nabycia wewnątrzspółnotowego biokomponentów, a następnie rozporządziły nimi przez dokonanie jakiegokolwiek czynności prawnej, lub faktycznej skutkującej trwałym wyzbyciem się tych biokomponentów, były zobowiązane do składania (w terminie 45 dni po zakończeniu kwartału) sprawozdań kwartalnych zawierających informacje dotyczące m.in. rodzajów i ilości importowanych lub nabytych wewnątrzspółnotowo biokomponentów. Podmioty sprowadzające, które nie wykonywały ww. czynności, były zobowiązane do złożenia oświadczeń o niewykonywaniu tych czynności.

W 2023 r. wpłynęło łącznie **88 sprawozdań kwartalnych i oświadczeń** (w tym jedna korekta). Z przekazanych przez podmioty sprowadzające sprawozdań kwartalnych wynikało, że w 2023 r.:

- **jeden przedsiębiorca** nabył wewnątrzspółnotowo **1,98 tys. ton bioetanolu** nieuprawniającego do podwójnego zaliczenia do realizacji NCW,
- **jeden przedsiębiorca** nabył wewnątrzspółnotowo **51,59 tys. ton estrów metylowych**, w tym **6,42 tys. ton estrów** stanowiły biokomponenty uprawniające do podwójnego zaliczenia do realizacji NCW.

Ze sprawozdań kwartalnych podmiotów sprowadzających wynika, że wszystkie nabyte wewnątrzspółnotowo biokomponenty spełniały kryteria zrównoważonego rozwoju.

Do uprawnień KOWR należało także przeprowadzanie kontroli działalności gospodarczej objętej wpisem oraz nakładanie w uzasadnionych przypadkach kar finansowych lub administracyjnych na podmioty naruszające przepisy prawa.

8.2.3. Rejestr administratorów systemów certyfikacji

W rejestrze administratorów systemów certyfikacji, wg stanu na 31 grudnia 2023 r., było ujętych **4 przedsiębiorców** dysponujących uznanymi przez Komisję Europejską systemami certyfikacji. W 2023 r. wydano **jedno zaświadczenie** o dokonaniu wpisu oraz **jedno zaświadczenie** aktualizujące wpis w rejestrze.

Przedsiębiorcy wpisani do rejestru administratorów systemów certyfikacji zostali zobowiązani do złożenia (w terminie do 45 dni po zakończeniu roku kalendarzowego) sprawozdań rocznych zawierających m.in. wykaz przeprowadzonych kontroli jednostek certyfikujących w ramach uznanych systemów certyfikacji. W 2023 r. wpłynęły łącznie **4 sprawozdania roczne** (w tym jedna korekta).

Do uprawnień KOWR należało także przeprowadzanie kontroli działalności gospodarczej objętej wpisem, przyjmowanie informacji o cofnięciu jednostce certyfikującej zgody na korzystanie z uznanego systemu certyfikacji oraz nakładanie w uzasadnionych przypadkach kar finansowych lub administracyjnych na podmioty naruszające przepisy prawa.

8.2.4. Rejestr jednostek certyfikujących

W rejestrze jednostek certyfikujących na 31 grudnia 2023 r. było ujętych **13 przedsiębiorców** prowadzących działalność gospodarczą w zakresie wydawania certyfikatów podmiotom certyfikowanym. W 2023 r. wydano **jedno zaświadczenie** o aktualizacji wpisu.

Przedsiębiorcy wpisani do rejestru jednostek certyfikujących byli zobowiązani do składania sprawozdań miesięcznych zawierających informacje o wydanych lub cofniętych certyfikatach podmiotom certyfikowanym. W 2023 r. do KOWR wpłynęło łącznie **167 sprawozdań miesięcznych i oświadczeń** (w tym 13 korekt). Przedmiotowe informacje potwierdziły wydanie **967 certyfikatów**.

Przedsiębiorcy wpisani do rejestru jednostek certyfikujących zostali zobowiązani do złożenia (w terminie do 45 dni po zakończeniu roku kalendarzowego) sprawozdań rocznych zawierających m.in. listę podmiotów certyfikowanych, którym jednostka certyfikująca wydała certyfikat, oraz wykaz przeprowadzonych przez jednostkę certyfikującą kontroli podmiotów certyfikowanych wraz z ich wynikami. W 2023 r. wpłynęło łącznie **16 sprawozdań rocznych** (w tym 4 korekty).

Do uprawnień KOWR należało także przeprowadzanie kontroli działalności gospodarczej objętej wpisem oraz nakładanie w uzasadnionych przypadkach kar finansowych lub administracyjnych na podmioty naruszające przepisy prawa.

8.2.5. Rejestr rolników wytwarzających biopaliwa ciekłe na własny użytek

Do rejestru rolników wytwarzających biopaliwa ciekłe na własny użytek, wg stanu na 31 grudnia 2023 r., był wpisany **jeden podmiot**. Dopuszczalny roczny limit produkcji biopaliw ustalony dla ww. podmiotu wynosił 4,7 tys. litrów estrów metylowych.

Podmiot wpisany do rejestru rolników był zobowiązany do złożenia (w terminie do 45 dni po zakończeniu roku kalendarzowego) sprawozdania rocznego zawierającego m.in. informacje o ilości wytworzonych i zużytych na własny użytek paliw ciekłych. Z rocznego sprawozdania wynikało, że w 2023 r. ww. rolnik wyprodukował **20 litrów estrów metylowych**.

8.2.6. Podmioty realizujące Narodowy Cel Wskaźnikowy⁹⁰

Na podstawie przepisów ustawy o biokomponentach i biopaliwach ciekłych podmioty realizujące NCW, które w danym kwartale dokonały samodzielnie lub za pośrednictwem innego podmiotu importu, lub nabycia wewnątrzspółnotowego biokomponentów, w tym

⁹⁰ Podmiot realizujący NCW – każdy podmiot, w tym mający siedzibę lub miejsce zamieszkania poza terytorium Rzeczypospolitej Polskiej – dokonujący samodzielnie lub za pośrednictwem innego podmiotu – wytwarzania, importu lub nabycia wewnątrzspółnotowego paliw ciekłych lub biopaliw ciekłych, który:

- rozporządza nimi na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej poprzez dokonanie jakiegokolwiek czynności prawnej lub faktycznej skutkującej trwałym wyzbyciem się paliw ciekłych lub biopaliw ciekłych lub
- zużywa je na potrzeby własne na tym terytorium, z wyłączeniem przywozu paliw ciekłych przeznaczonych do użycia podczas transportu i przywożonych w standardowych zbiornikach, o których mowa w art. 33 ust. 1 ustawy z dnia 6 grudnia 2008 r. o podatku akcyzowym.

biokomponentów zawartych w paliwach, lub dokonały rozporządzenia tymi biokomponentami, lub zużyły je na potrzeby własne, zostały zobowiązane do złożenia w KOWR, w terminie 45 dni od zakończenia kwartału, sprawozdań kwartalnych albo oświadczeń o niewykonywaniu ww. działalności. W 2023 r. wpłynęło łącznie **106 sprawozdań i oświadczeń** (w tym 27 korekt).

Z przekazanych sprawozdań kwartalnych złożonych za 2023 r. wynikało, że podmioty realizujące NCW nabyły wewnątrzspółnotowo **373,488 tys. ton biokomponentów** oraz **125,770 tys. ton biokomponentów** zawartych w paliwach.

Tabela 18. **Ilość i rodzaj nabytych wewnątrzspółnotowo biokomponentów oraz biokomponentów zawartych w paliwach w 2023 r.**

Lp.	Rodzaj biokomponentu	Ilość nabytych wewnątrzspółnotowo	
		Biokomponentów (tys. ton)	Biokomponentów zawartych w paliwach ciekłych i biopaliwach ciekłych (tys. ton)
1.	Bioetanol	14,080	62,315
2.	Estry	356,930	62,852
3.	Biowęglowodory ciekłe	2,478	0,473
4.	Biometanol	0,000	0,130
Ogółem		373,488	125,770

Źródło: dane KOWR.

Z otrzymanych sprawozdań kwartalnych wynikało, że podmioty realizujące NCW w 2023 r. nie dokonały importu biokomponentów oraz biokomponentów zawartych w paliwach.

Podsumowując, w 2023 r. KOWR rozpatrzył oraz wydał ogółem 881 decyzji i innych dokumentów w zakresie monitorowania rynku biokomponentów i biopaliw ciekłych.

8.3. Monitorowanie produkcji biopłynów

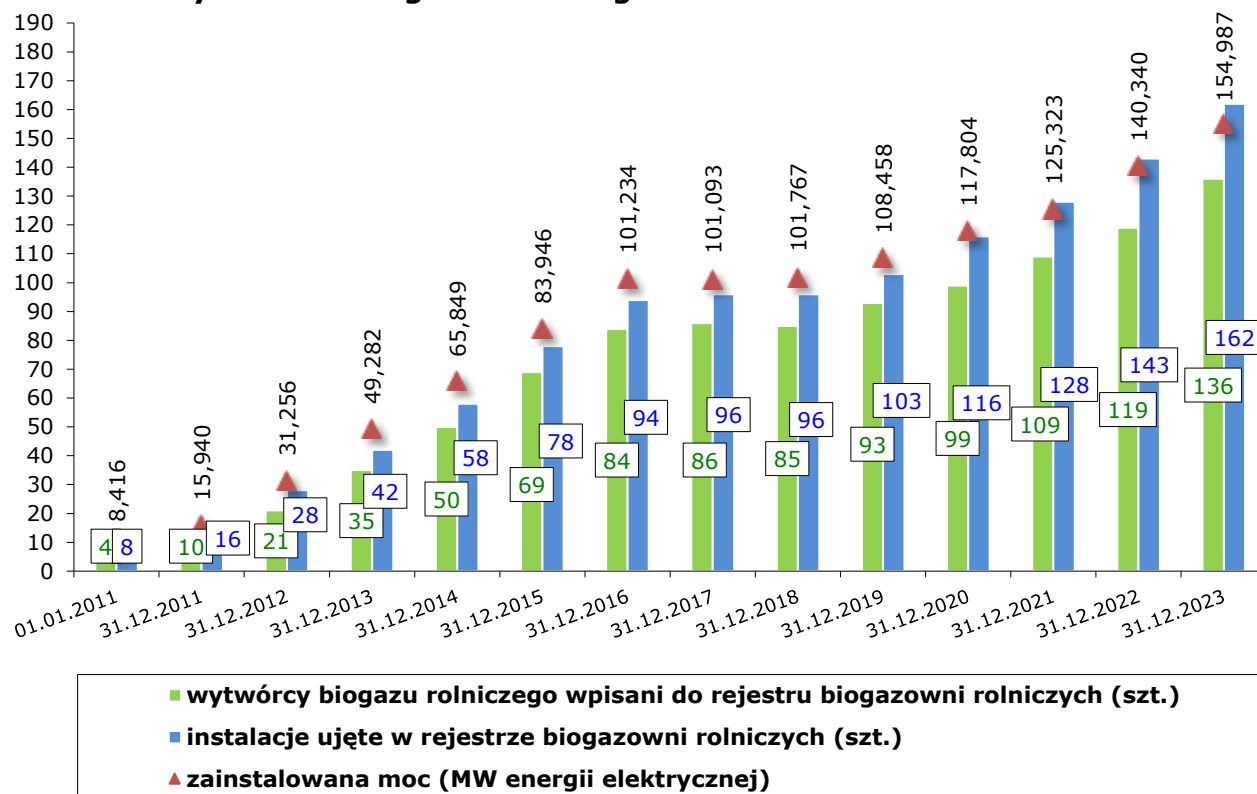
Zgodnie z art. 9 ust. 2 pkt 11 lit. c ustawy z dnia 10 lutego 2017 r. o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa (Dz. U. z 2023 r. poz. 1308, z późn. zm.) oraz art. 34 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 20 lutego 2015 r. o odnawialnych źródłach energii (Dz. U. z 2023 r. poz. 1436, z późn. zm.) KOWR był odpowiedzialny za **monitorowanie produkcji biopłynów**, w tym **prowadzenie rejestru wytwórców biopłynów**. W 2023 r. w przedmiotowym rejestrze nie był ujęty żaden przedsiębiorca.

8.4. Monitorowanie produkcji biogazu rolniczego i biometanu

Zgodnie z art. 9 ust. 2 pkt 11 lit. a ustawy z dnia 10 lutego 2017 r. o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa (Dz. U. z 2023 r. poz. 1308, z późn. zm.) oraz art. 24 ustawy z dnia 20 lutego 2015 r. o odnawialnych źródłach energii (Dz. U. z 2023 r. poz. 1436, z późn. zm.) w 2023 r. KOWR kontynuował działania związane z **monitorowaniem produkcji biogazu rolniczego i biometanu**. Dyrektor Generalny KOWR, jako organ rejestrowy, był odpowiedzialny za prowadzenie rejestru wytwórców biogazu rolniczego, tj. przedsiębiorców wykonujących działalność gospodarczą w zakresie wytwarzania biogazu rolniczego lub wytwarzania energii elektrycznej z biogazu rolniczego, lub wytwarzania biometanu z biogazu rolniczego.

W rejestrze wytwórców biogazu rolniczego, wg stanu na 31 grudnia 2023 r., były ujęte **162 biogazownie rolnicze** należące do 136 podmiotów gospodarczych. W 2023 r. wydano: **19 zaświadczeń** o dokonaniu wpisu do rejestru, **15 zaświadczeń** aktualizujących wpis oraz **2 decyzje** o wykreśleniu wpisu z rejestru.

Wykres 37. **Liczba wytwórców biogazu rolniczego i instalacji wpisanych do rejestru wytwórców biogazu rolniczego**

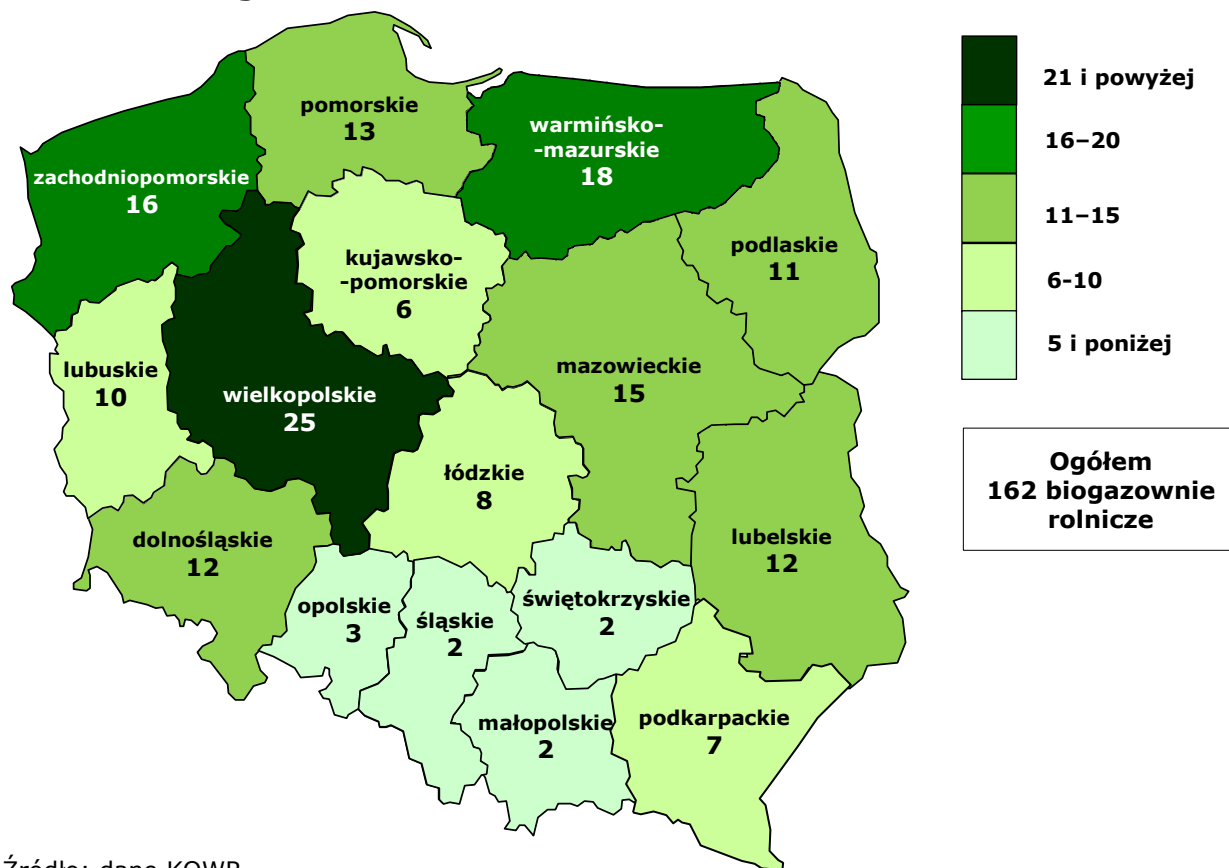
Źródło: dane KOWR.

Łączna zainstalowana moc elektryczna ww. biogazowni wynosiła **154,987 MW energii elektrycznej**. Wpisani do rejestru wytwórcy biogazu rolniczego wykonywali działalność gospodarczą w zakresie wytwarzania energii elektrycznej z biogazu rolniczego oraz wytwarzania biogazu rolniczego w celu wykorzystania go w inny sposób (np. spalania w kotle gazowym lub parowym) albo sprzedaży innemu wytwórcy.

Najwięcej biogazowni rolniczych znajdowało się w województwie wielkopolskim (25 instalacji; 15,4% zarejestrowanych biogazowni rolniczych w kraju), a następnie: warmińsko-mazurskim (18 instalacji; 11,1%), zachodniopomorskim (16 instalacji; 9,9%), mazowieckim (15 instalacji; 9,3%) i pomorskim (13 instalacji; 8,0%).

Przedsiębiorcy wpisani do rejestru wytwórców biogazu rolniczego byli zobowiązani do składania (w terminie 45 dni od dnia zakończenia kwartału) sprawozdań kwartalnych zawierających m.in. informacje dotyczące ilości oraz rodzaju surowców wykorzystanych do wytworzenia biogazu rolniczego, ilości wytworzonego biogazu rolniczego, energii elektrycznej z biogazu rolniczego, produktu ubocznego powstałego w wyniku wytworzenia biogazu rolniczego oraz zakupionego i sprzedanego biogazu rolniczego.

Wykres 38. **Rozmieszczenie terytorialne biogazowni rolniczych wg stanu na 31 grudnia 2023 r.**

Źródło: dane KOWR.

W 2023 r. do KOWR wpłynęły **663 sprawozdania kwartalne** (w tym 145 korekt). Ze sprawozdań kwartalnych złożonych za 2023 r. wynikało, że do wytworzenia biogazu rolniczego zostało zużytych blisko **6,78 mln ton surowców**, w tym najwięcej wywaru pogorzelnianego (20,83%), a także: gnojowicy (15,25%), odpadów z przetwórstwa spożywczego (14,28%), pozostałości z owoców i warzyw (13,70%), kiszonki z kukurydzy (9,56%) i osadów technologicznych z przemysłu rolno-spożywczego (4,85%). **Odpady stanowiły około 89% surowców zużytych do wytworzenia biogazu rolniczego, a uprawy celowe – około 11%.**

Tabela 19. **Wykaz substratów zużytych do produkcji biogazu rolniczego w 2023 r.**

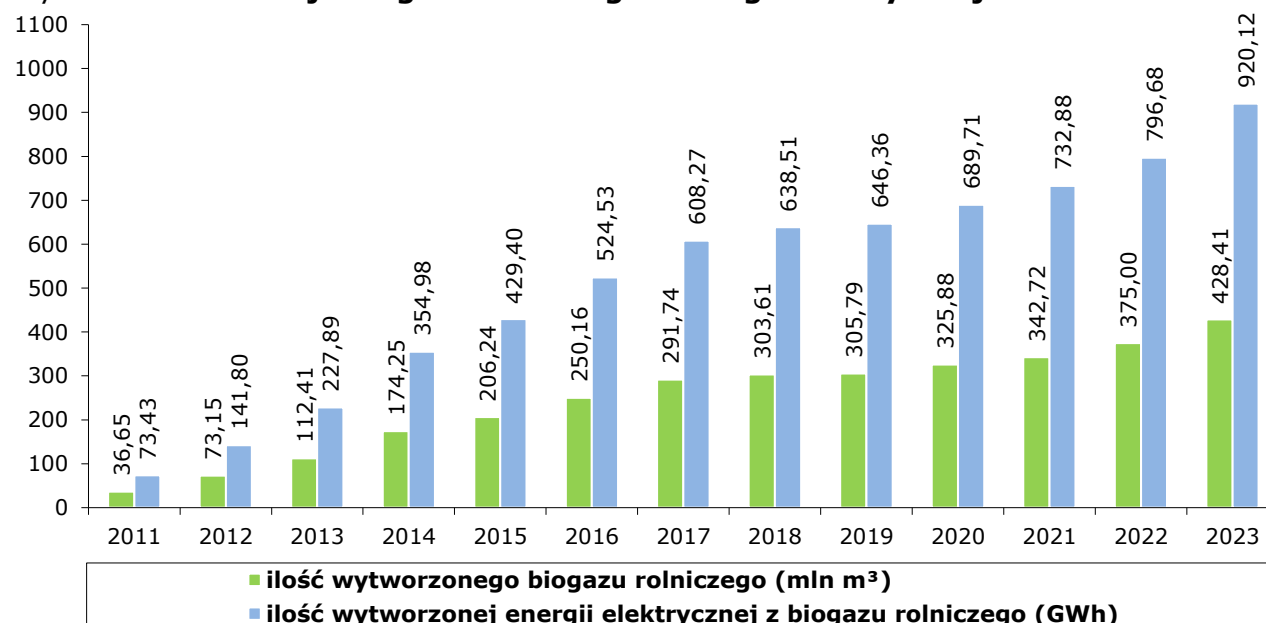
Lp.	Rodzaj substratu	Ilość substratu zużytego do produkcji biogazu rolniczego (tony)
1.	Wywar pogorzelniany	1 411 518,140
2.	Gnojowica	1 033 397,142
3.	Odpady z przetwórstwa spożywczego	967 408,001
4.	Pozostałości z owoców i warzyw	928 146,901
5.	Kiszonka z kukurydzy	647 888,709
6.	Osady technologiczne z przemysłu rolno-spożywczego	328 486,558
7.	Odpady z przemysłu mleczarskiego	275 248,360
8.	Wysłodki buraczane	250 720,789
9.	Przeterminowana żywność	165 586,601
10.	Odpady poubojowe	159 877,977
11.	Obornik	119 087,730

Lp.	Rodzaj substratu	Ilość substratu zużytego do produkcji biogazu rolniczego (tony)
12.	Odpadowa masa roślinna	99 434,427
13.	Pomiot ptasi	61 798,193
14.	Kiszonka z traw i zbóż	52 128,737
15.	Zboże, odpad zbożowy	51 820,231
16.	Tłuszcze	48 706,503
17.	Owoce i warzywa	48 221,955
18.	Osady z przetwórstwa produktów roślinnych	28 266,205
19.	Zielonka	20 492,374
20.	Treści żołądkowe	13 379,250
21.	Popłuczyny	12 745,100
22.	Wytłoki poekstrakcyjne z produkcji farmaceutyków ziołowych	12 383,467
23.	Odpady z produkcji oleju roślinnego	7 318,490
24.	Odpady białkowe, tłuszczowe	6 321,900
25.	Pasza	6 066,409
26.	Słoma	6 023,060
27.	Poferment	4 612,250
28.	Oleje roślinne	2 316,954
29.	Mieszanina lecytyny i mydeł	1 748,420
30.	Gliceryna	1 240,557
31.	Płynne resztki pszenne	1 207,714
32.	Kawa	892,860
33.	Szlamy białkowe, tłuszczowe	874,530
34.	Osady drożdżowe	235,280
35.	Osady tłuszczowe	24,420
Ogółem		6 775 626,194

Źródło: dane KOWR.

Ze wskazanej powyżej ilości surowców wytwórcy biogazu rolniczego w procesie fermentacji metanowej wytworzyli łącznie ponad **428,406 mln m³ biogazu rolniczego**, z którego wyprodukowano blisko **920,122 GWh energii elektrycznej**.

Wykres 39. **Produkcja biogazu rolniczego i energii elektrycznej**

Źródło: dane KOWR.

W ramach administrowania rejestrem wytwórców biogazu rolniczego w 2023 r. przeprowadzono **47 kontroli** dotyczących weryfikacji spełnienia warunków wymaganych do wykonywania działalności objętej wpisem oraz danych zawartych w sprawozdaniach kwartalnych wytwórców biogazu rolniczego.

Do uprawnień KOWR należało także m.in.: sporządzenie zbiorczego raportu rocznego za 2022 r. (przekazanego ministrom właściwym do spraw: energii, rynków rolnych, klimatu, gospodarki oraz Prezesowi Urzędu Regulacji Energetyki), sporządzenie sprawozdania dotyczącego liczby i wysokości kar pieniężnych wymierzonych w 2022 r. (przekazanego ministrowi do spraw klimatu) oraz sporządzenie informacji dotyczących zmian dokonanych w rejestrze wytwórców biogazu rolniczego (przekazanych Prezesowi URE). W uzasadnionych przypadkach KOWR nakładał kary pieniężne podmiotom naruszającym przepisy prawa.

W 2023 r. KOWR rozpatrzył i wydał ogółem 1 045 decyzji oraz innych dokumentów w zakresie monitorowania produkcji biogazu rolniczego.

Od kilku lat obserwowany jest w Polsce sukcesywny wzrost liczby instalacji wpisanych do rejestru wytwórców biogazu rolniczego, produkcji biogazu rolniczego i energii elektrycznej z tego biogazu. W latach 2011–2023 liczba biogazowni rolniczych zwiększyła się ponad **20-krotnie**, produkcja biogazu rolniczego – blisko **12-krotnie**, a energii elektrycznej wytworzonej z biogazu rolniczego – około **13-krotnie**.

8.5. Ewidencja mikroinstalacji biogazu rolniczego

Zgodnie z art. 9 ust. 2 pkt 11 lit. a ustawy z dnia 10 lutego 2017 r. o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa (Dz. U. z 2023 r. poz. 1308, z późn. zm.) oraz art. 22 ustawy z dnia 20 lutego 2015 r. o odnawialnych źródłach energii (Dz. U. z 2023 r. poz. 1436, z późn. zm.) KOWR w 2023 r. był uprawniony do przyjmowania od operatorów systemów dystrybucyjnych elektroenergetycznych albo operatorów systemów dystrybucyjnych gazowych sprawozdań półrocznych zawierających informacje dotyczące odpowiednio:

- ilości energii elektrycznej z biogazu rolniczego wprowadzonej do sieci dystrybucyjnej elektroenergetycznej należącej do operatora tej sieci przez poszczególnych wytwórców energii elektrycznej w mikroinstalacji,
- ilości biogazu rolniczego wprowadzonej do sieci dystrybucyjnej gazowej należącej do operatora tej sieci przez poszczególnych wytwórców biogazu rolniczego w mikroinstalacji biogazu rolniczego,
- wykazu wytwórców energii elektrycznej w mikroinstalacji albo wytwórców biogazu rolniczego w mikroinstalacji biogazu rolniczego,
- lokalizacji i rodzaju mikroinstalacji i jej mocy zainstalowanej elektrycznej albo rocznej wydajności instalacji odnawialnego źródła energii, przyłączonych do jego sieci.

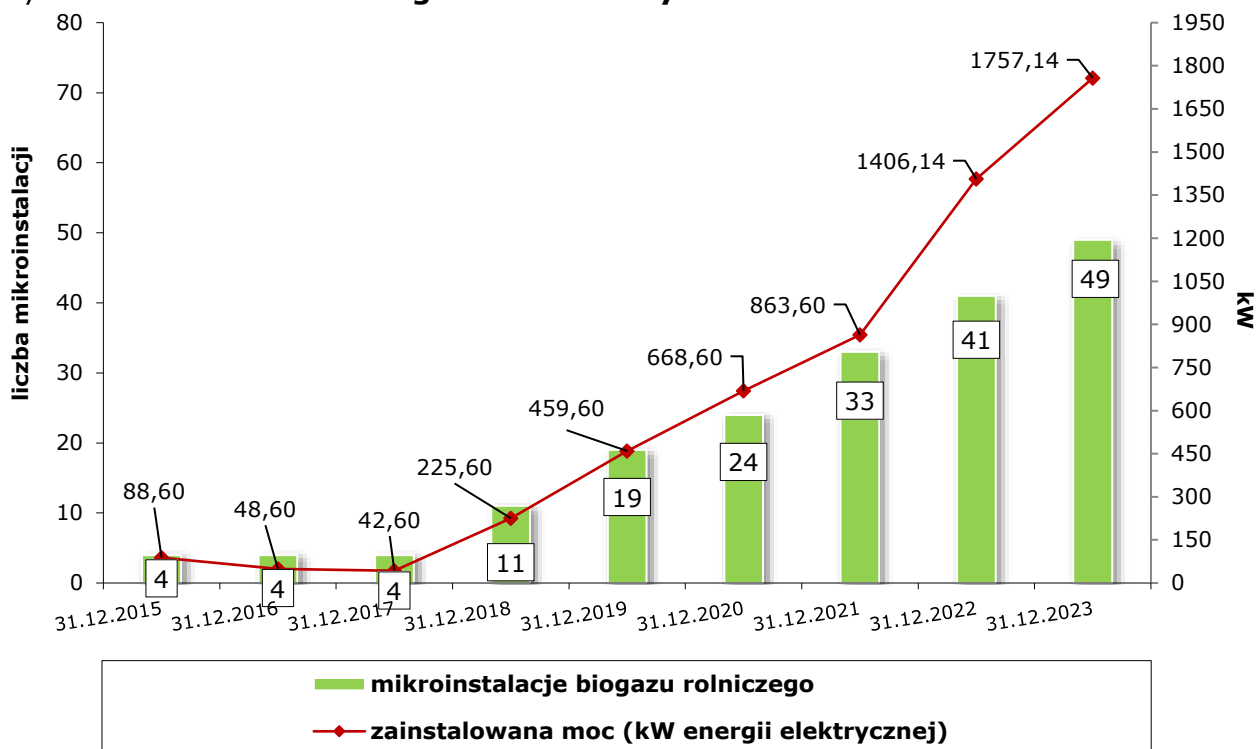
Na podstawie ww. sprawozdań KOWR w 2023 r. sporządził zbiorczy raport półroczny za drugie półrocze 2022 r. oraz zbiorczy raport półroczny za pierwsze półrocze 2023 r., które dotyczyły:

- wytwórców energii elektrycznej w mikroinstalacji,
- wytwórców biogazu rolniczego w mikroinstalacji biogazu rolniczego.

Raporty zamieszczono na stronie internetowej Biuletynu Informacji Publicznej KOWR.

Ze sprawozdań operatorów systemów dystrybucyjnych elektroenergetycznych wynikało, że na 31 grudnia 2023 r. do sieci przyłączono **49 mikroinstalacji** o łącznej zainstalowanej mocy elektrycznej wynoszącej **1 757,135 kW**.

Wykres 40. Liczba mikrobiogazowni rolniczych

Źródło: dane KOWR.

Od kilku lat obserwowany jest w Polsce sukcesywny wzrost liczby mikrobiogazowni rolniczych oraz zainstalowanej mocy elektrycznej w tych mikroinstalacjach. W latach 2015–2023 liczba mikrobiogazowni rolniczych zwiększyła się ponad **12-krotnie**, a zainstalowanej mocy elektrycznej – blisko **20-krotnie**.

W 2023 r. do KOWR wpłynęło **9 sprawozdań półrocznych** (w tym jedna korekta) złożonych przez operatorów systemów dystrybucyjnych elektroenergetycznych. Ze sprawozdań złożonych za 2023 r. wynikało, że łączna ilość energii elektrycznej z biogazu rolniczego wprowadzona przez mikroinstalacje do sieci dystrybucyjnej elektroenergetycznej wyniosła ponad **2,95 GWh**.

Do uprawnień KOWR należało także nakładanie, w uzasadnionych przypadkach, kar finansowych na wytwórców energii elektrycznej w mikroinstalacji oraz operatorów systemów dystrybucyjnych elektroenergetycznych i gazowych, naruszających przepisy.

W 2023 r. KOWR rozpatrzył i wydał ogółem 18 decyzji oraz innych dokumentów w zakresie prowadzenia ewidencji mikroinstalacji biogazu rolniczego.

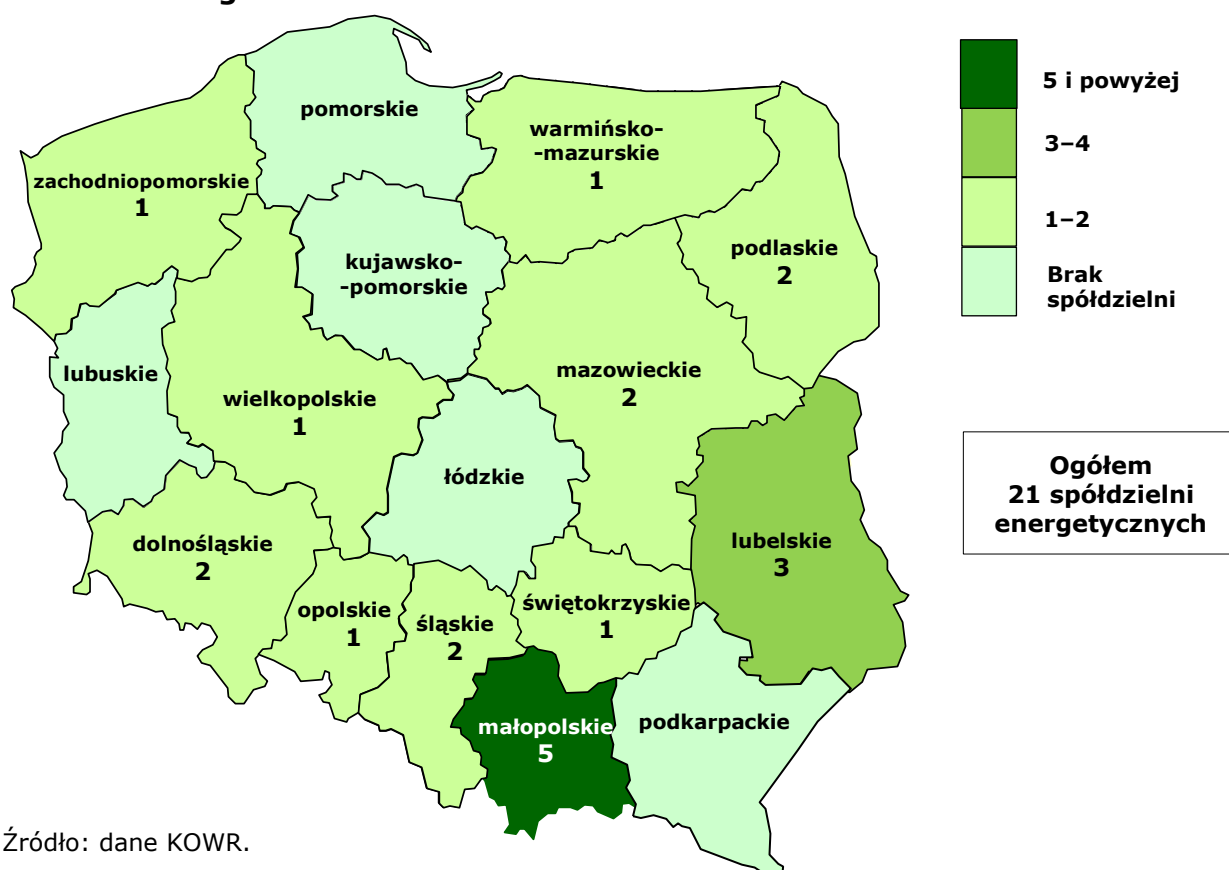
8.6. Monitorowanie działalności spółdzielni energetycznych

Zgodnie z art. 9 ust. 1 i 3 ustawy z dnia 10 lutego 2017 r. o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa (Dz. U. z 2023 r. poz. 1308, z późn. zm.) i art. 38f ustawy z dnia 20 lutego 2015 r. o odnawialnych źródłach energii (Dz. U. z 2023 r. poz. 1436, z późn. zm.) w 2023 r. Dyrektor Generalny KOWR był uprawniony do prowadzenia **wykazu spółdzielni energetycznych**⁹¹.

W wykazie spółdzielni energetycznych, wg stanu na 31 grudnia 2023 r., ujętych było **21 spółdzielni energetycznych** zrzeszających łącznie **64 członków**. W 2023 r. KOWR wydał **21 zaświadczeń** o zamieszczeniu danych w wykazie spółdzielni energetycznych, **13 zaświadczeń** aktualizujących wpis, **dwie decyzje** o wykreśleniu wpisu z wykazu, **decyzję** o odmowie zamieszczenia danych, a **trzy wnioski** pozostawiono bez rozpoznania.

Wszystkie spółdzielnie wpisane do przedmiotowego wykazu zadeklarowały prowadzenie działalności w zakresie wytwarzania energii elektrycznej z wykorzystaniem instalacji fotowoltaicznych. Łączna zainstalowana moc elektryczna wszystkich urządzeń będących w posiadaniu ww. spółdzielni na 31 grudnia 2023 r. wyniosła niespełna **3,24 MW**.

Wykres 41. **Rozmieszczenie terytorialne spółdzielni energetycznych wg stanu na 31 grudnia 2023 r.**

Źródło: dane KOWR.

⁹¹ Spółdzielnia energetyczna – spółdzielnia w rozumieniu ustawy z dnia 16 września 1982 r. – Prawo spółdzielcze albo spółdzielnia rolników w rozumieniu ustawy z dnia 4 października 2018 r. o spółdzielniach rolników, której przedmiotem działalności jest wytwarzanie energii (energii elektrycznej, ciepła, biogazu, biogazu rolniczego i biometanu) w instalacjach odnawialnego źródła energii, obrót nią i jej magazynowanie, dokonywane w ramach działalności prowadzonej wyłącznie na rzecz spółdzielni i jej członków.

Najwięcej zarejestrowanych spółdzielni energetycznych znajdowało się w województwie małopolskim (5 spółdzielni; 23,8%), a następnie – lubelskim (3 spółdzielnie; 14,3%).

Spółdzielnie energetyczne zarejestrowane w wykazie spółdzielni energetycznych są zobowiązane do przekazywania Dyrektorowi Generalnemu KOWR sprawozdań rocznych w ujęciu miesięcznym, zawierających informacje dotyczące ilości energii (elektrycznej, biogazu lub ciepła) wytworzonej i zużytej przez członków spółdzielni energetycznej, w terminie 60 dni po zakończeniu roku kalendarzowego. Ze sprawozdań rocznych spółdzielni energetycznych złożonych za 2023 r. wynika, że spółdzielnie energetyczne wytworzyły łącznie prawie **1 703,83 MWh energii elektrycznej**.

Do uprawnień KOWR należało także przeprowadzanie kontroli działalności spółdzielni energetycznych objętych wpisem, sporządzenie sprawozdania dotyczącego liczby i wysokości kar pieniężnych oraz nakładanie, w uzasadnionych przypadkach, kar finansowych lub administracyjnych na podmioty naruszające przepisy prawa.

W 2023 r. KOWR rozpatrzył i wydał ogółem 83 decyzje oraz inne dokumenty w zakresie monitorowania działalności spółdzielni energetycznych.

9. MONITOROWANIE RYNKÓW ROLNYCH, DZIAŁANIA KONTROLUJĄCE UPRAWY I ZADANIA W ZAKRESIE PROWADZENIA REJESTRÓW DZIAŁALNOŚCI REGULOWANEJ

9.1. Monitorowanie obowiązku zawierania umów na dostarczanie produktów rolnych

Zgodnie z art. 38q ust. 1 ustawy o organizacji niektórych rynków rolnych⁹² **każde dostarczenie produktów rolnych** należących do sektorów, o których mowa w art. 1 ust. 2 lit. a, lit. c (wyłącznie w zakresie buraków cukrowych), lit. f, h, i, n, o, lit. p (wyłącznie w zakresie mleka surowego), lit. q, r, s oraz t rozporządzenia nr 1308/2013⁹³ (z wyłączeniem dostaw bezpośrednich i rolniczego handlu detalicznego⁹⁴ oraz sprzedaży bezpośredniej⁹⁵), **przez producenta będącego rolnikiem⁹⁶**, którego gospodarstwo rolne jest położone na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, **do pierwszego nabywcy, będącego przetwórcą lub dystrybutorem**, który nie zbywa tych produktów rolnych bezpośrednio konsumentom finalnym, **wymaga zawarcia umowy** spełniającej warunki określone w ww. rozporządzeniu. Warunek zawarcia pisemnej umowy jest spełniony w przypadku zawarcia umowy w formie dokumentowej lub elektronicznej.

Obowiązek zawierania umów na dostarczanie produktów rolnych został wprowadzony w celu: **wyeliminowania nieuczciwych praktyk handlowych, wzmocnienia pozycji i wzrostu konkurencyjności producenta rolnego w łańcuchu dostaw żywności oraz poprawy funkcjonowania współpracy i relacji producent rolny–nabywca na rynku produktów rolnych.**

Zgodnie z art. 38q ust. 3a i art. 40j ust. 1 ustawy z dnia 11 marca 2004 r. o organizacji niektórych rynków rolnych (Dz. U. z 2023 r. poz. 1502) do kompetencji dyrektorów

⁹² Ustawa z dnia 11 marca 2004 r. o organizacji niektórych rynków rolnych (Dz. U. z 2023 r. poz. 1502).

⁹³ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1308/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiające wspólną organizację rynków produktów rolnych oraz uchylające rozporządzenia Rady (EWG) nr 922/72, (EWG) nr 234/79, (WE) nr 1037/2001 i (WE) nr 1234/2007, z późn. zm.

⁹⁴ W rozumieniu przepisów ustawy z dnia 25 sierpnia 2006 r. o bezpieczeństwie żywności i żywienia (Dz. U. z 2023 r. poz. 1448).

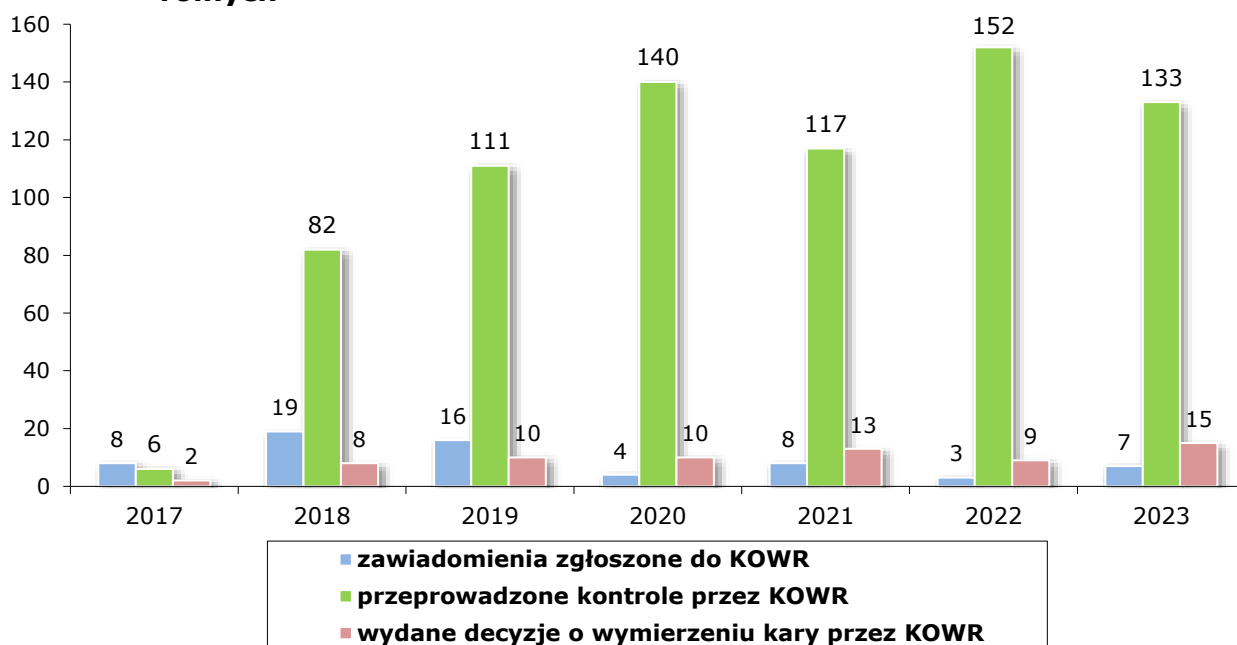
⁹⁵ W rozumieniu ustawy z dnia 16 grudnia 2005 r. o produktach pochodzenia zwierzęcego (Dz. U. z 2023 r. poz. 872).

⁹⁶ W rozumieniu przepisów art. 3 pkt 1 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 2021/2115 z dnia 2 grudnia 2021 r. ustanawiającego przepisy dotyczące wsparcia planów strategicznych sporządzanych przez państwa członkowskie w ramach wspólnej polityki rolnej (planów strategicznych WPR) i finansowanych z Europejskiego Funduszu Rolniczego Gwarancji (EFRG) i z Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW) oraz uchylające rozporządzenia (UE) nr 1305/2013 i (UE) nr 1307/2013, z późn. zm.

OT KOWR właściwych ze względu na miejsce zamieszkania lub siedzibę nabywcy należy **przeprowadzanie kontroli sprawdzających spełnianie obowiązku zawierania umów i wymierzanie ewentualnych kar pieniężnych** za nabywanie produktów rolnych bez umowy lub na podstawie umowy niespełniającej warunków określonych w przepisach wspólnotowych i krajowych. Egzekucja nałożonych kar pieniężnych następuje w trybie przepisów o postępowaniu egzekucyjnym w administracji. **Monitorowanie umów odbywa się na podstawie zawiadomienia zgłoszonego do OT KOWR oraz w oparciu o analizę rynku.**

W 2023 r. do KOWR wpłynęło **7 zawiadomień** o podejrzeniu naruszenia przepisów dotyczących obowiązku zawierania umów. Dyrektorzy OT KOWR wydali **15 decyzji w sprawie wymierzenia kary pieniężnej** z tytułu nabycia produktów rolnych bez umowy lub na podstawie wadliwej umowy, **5 decyzji o odstąpieniu od wymierzenia kary pieniężnej** (pouczając stronę co do wymogu zawierania umów na dostarczanie produktów rolnych) oraz **jedną decyzję o umorzeniu postępowania administracyjnego w sprawie wymierzenia kary pieniężnej.**

Wykres 42. **Monitorowanie obowiązku zawierania umów na dostarczanie produktów rolnych**

Źródło: dane KOWR.

W związku z koniecznością zapewnienia prawidłowego funkcjonowania mechanizmu monitorowania obowiązku zawierania umów na dostarczanie produktów rolnych KOWR w 2023 r. wytypował do kontroli **44 podmioty** zajmujące się obrotem jabłkami, **35 podmiotów** działających na rynku wieprzowiny oraz **46 podmiotów** nabywających owoce miękkie (truskawka, malina, borówka). Ogółem w 2023 r. KOWR przeprowadził **133 kontrole** w zakresie realizacji mechanizmu.

Do Dyrektora Generalnego KOWR wpłynęło **5 odwołań** od decyzji dyrektorów OT KOWR. W postępowaniu odwoławczym Dyrektor Generalny KOWR wydał **4 decyzje**, z tego: dwie uchylające zaskarżone decyzje w całości (przekazał sprawy do ponownego rozpatrzenia

dyrektorom OT KOWR) i dwie decyzje utrzymujące w mocy decyzje dyrektorów OT KOWR w sprawie wymierzenia kary pieniężnej w stosunku do nabywcy produktów rolnych z tytułu nabycia produktów rolnych bez umowy lub na podstawie wadliwej umowy. W jednym przypadku Dyrektor Generalny, po przeprowadzeniu postępowania wyjaśniającego, przekazał sprawę do dyrektora OT KOWR, jako wniosek o umorzenie kary pieniężnej.

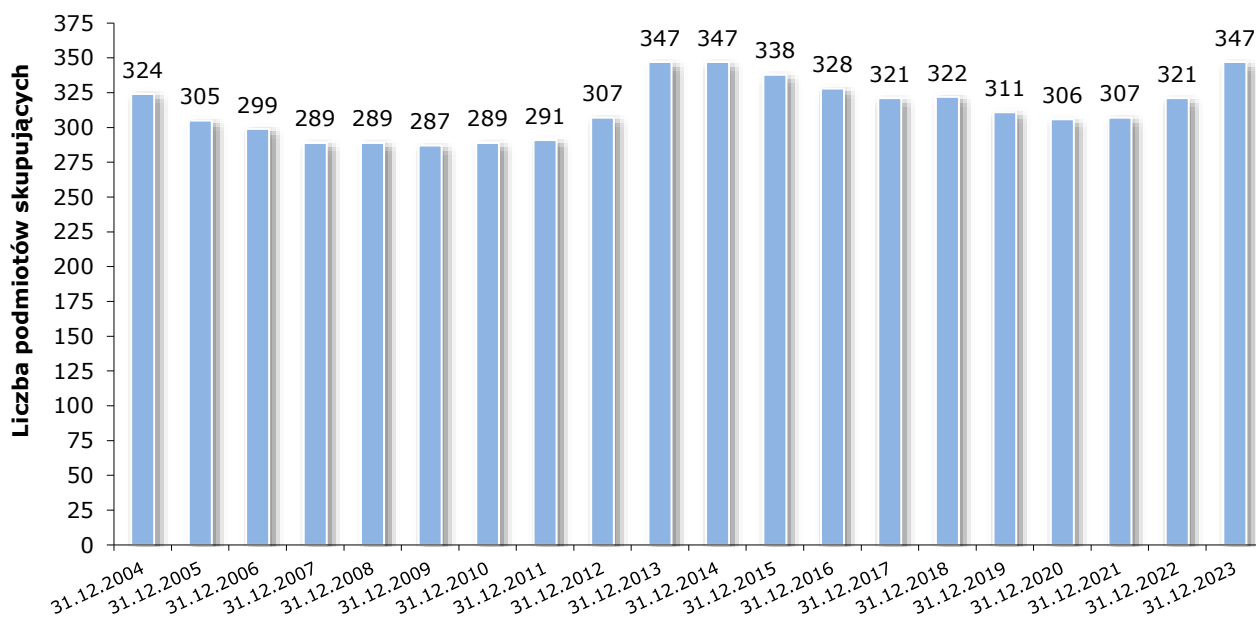
W 2023 r. KOWR wydał ogółem 233 decyzje i inne dokumenty w zakresie administrowania mechanizmem monitorowania obowiązku zawierania umów na dostarczanie produktów rolnych⁹⁷.

9.2. Rejestr pierwszych podmiotów skupujących i monitorowanie wielkości skupu mleka

Do zadań KOWR należy **monitorowanie skupu mleka w kraju** oraz **prowadzenie rejestru pierwszych podmiotów skupujących mleko krowie**, w związku z art. 151 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1308/2013 oraz zgodnie z art. 2a ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o organizacji rynku mleka i przetworów mlecznych (Dz. U. z 2023 r. poz. 1228).

Pierwsze podmioty skupujące mleko krowie były zobowiązane do przekazywania informacji o ilości skupionego mleka w terminie do 15 dnia każdego miesiąca następującego po miesiącu, którego informacja dotyczyła, dyrektorowi OT KOWR właściwemu ze względu na miejsce zamieszkania albo siedzibę podmiotu.

Wykres 43. **Liczba pierwszych podmiotów skupujących mleko krowie w Polsce**

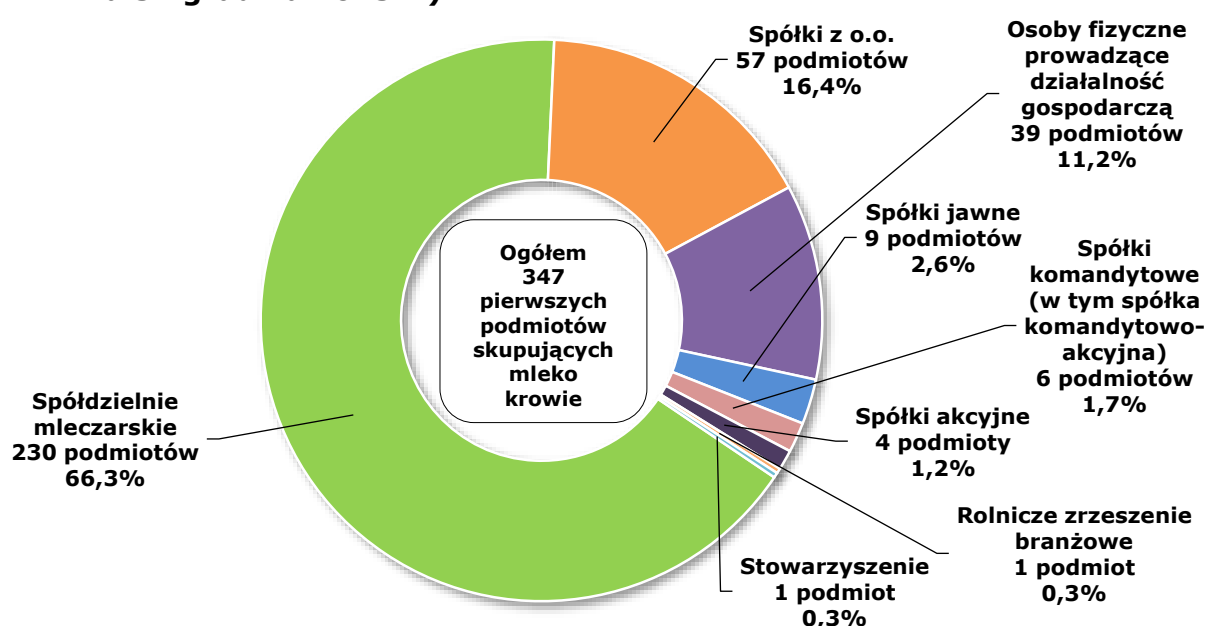

Źródło: dane KOWR.

⁹⁷ „Liczba wydanych decyzji w zakresie administrowanych mechanizmów” – liczba wydanych dokumentów finalnych (skutkujących i nieskutkujących płatnościami), którymi mogą być: decyzja pozytywna, decyzja odmowna, pozwolenie, umowa, deklaracja, przedsięwzięcie, projekt, rozstrzygnięcie. Jeden z mierników stosowanych przez KOWR m.in. przy sporządzaniu planu finansowego w układzie zadaniowym i w procesie kontroli zarządczej.

Dyrektor Generalny KOWR prowadził rejestr pierwszych podmiotów skupujących mleko krowie oraz przekazywał do Komisji Europejskiej (za pośrednictwem systemu ISAMM⁹⁸) informacje (w terminie do 25 dnia każdego miesiąca za poprzedni miesiąc) o łącznej ilości mleka surowego, którą dostarczono do pierwszych podmiotów skupujących. Przykładowo w styczniu 2024 r. KE została poinformowana: o łącznej ilości mleka surowego dostarczonego w grudniu 2023 r. do pierwszych podmiotów skupujących (tj. **1 066 tys. ton**), o parametrach mleka (tj. zawartości tłuszczu – **4,17%** i zawartości białka – **3,51%**) oraz o łącznej ilości ekologicznego mleka surowego (**1,3 tys. ton**). W 2023 r. pierwszym podmiotom skupującym dostarczono ogółem **12 911 tys. ton** mleka surowego krowiego.

Wykres 44. **Struktura pierwszych podmiotów skupujących mleko krowie (wg stanu na 31 grudnia 2023 r.)**

Źródło: dane KOWR.

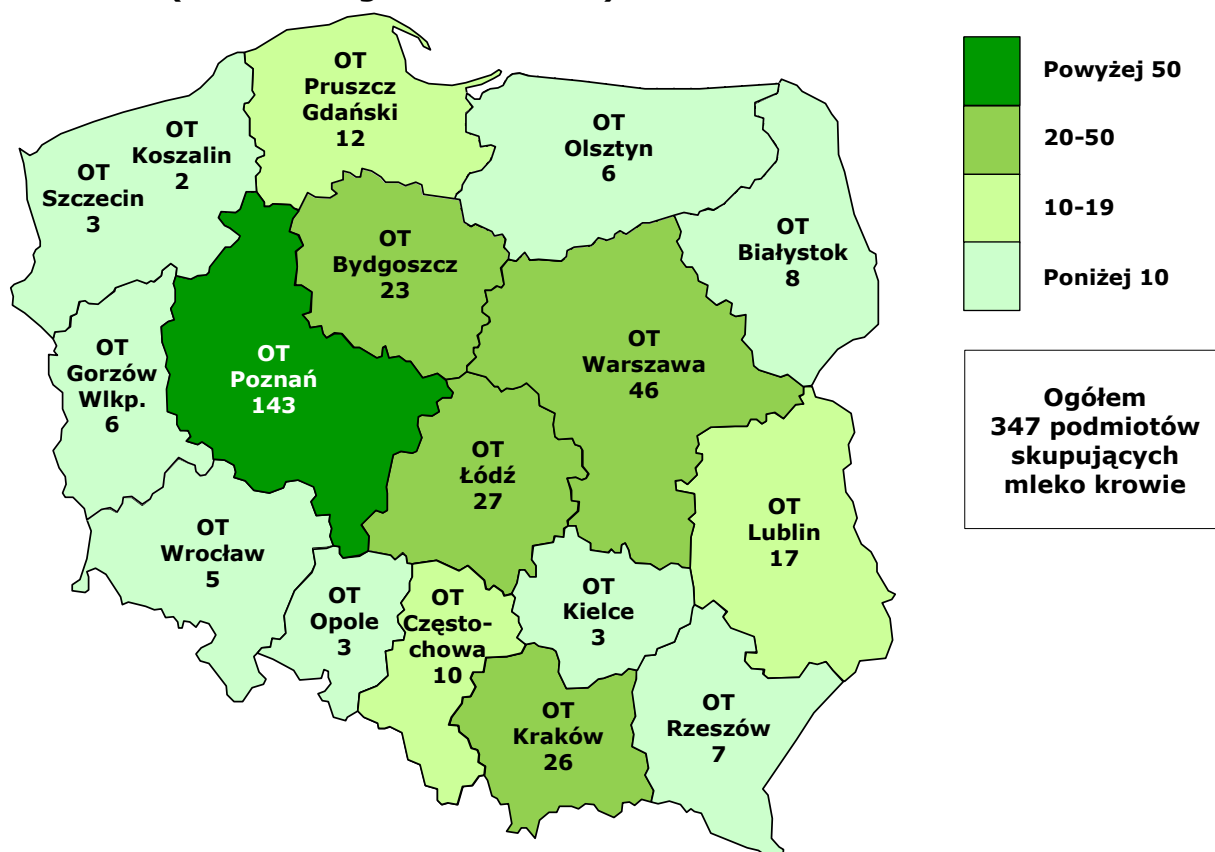
Według stanu na 31 grudnia 2023 r. do prowadzonego przez KOWR rejestru było wpisanych **347 podmiotów**, z tego: 230 spółdzielni mleczarskich (najwięcej – 66,3% ogółu podmiotów skupujących mleko krowie), 57 spółek z o.o., 39 osób fizycznych prowadzących działalność w zakresie skupu mleka, 9 spółek jawnych, 6 spółek komandytowych (w tym jedna spółka komandytowo-akcyjna), 4 spółki akcyjne, jedno rolnicze zrzeszenie branżowe oraz jedno stowarzyszenie. W 2023 r. Dyrektor Generalny KOWR zarejestrował **40 nowych** podmiotów skupujących i wykreślił z rejestru **14 podmiotów**.

Najwięcej podmiotów skupujących mleko posiadało siedzibę w województwie wielkopolskim (143 podmioty, 41,2% ogółu zarejestrowanych), a następnie: mazowieckim (46 podmiotów, 13,3%), łódzkim (27 podmiotów, 7,8%) i małopolskim (26 podmiotów, 7,5%). Najmniej podmiotów posiadało siedzibę w województwie opolskim i świętokrzyskim (po 3 podmioty, po 0,8%).

⁹⁸ Informatyczny System Monitoringu i Zarządzania Rynkiem Rolnym opracowany przez KE w celu automatyzacji sprawozdawczości w ramach mechanizmów wspólnej polityki rolnej w państwach członkowskich Unii Europejskiej.

W 2023 r. KOWR objął kontrolą **54 podmioty skupujące mleko krowie** w celu zbadania zgodności ze stanem faktycznym danych zawartych w informacjach miesięcznych przekazywanych dyrektorom OT KOWR. W 48 przypadkach kontrole zakończyły się wynikiem pozytywnym, zaś w 6 przypadkach stwierdzono rozbieżności i w związku z tym podmioty złożyły korekty danych.

Wykres 45. **Liczba pierwszych podmiotów skupujących mleko krowie wg OT KOWR (stan na 31 grudnia 2023 r.)**

Źródło: dane KOWR.

Dyrektorzy OT KOWR wydali 21 decyzji w sprawie wymierzenia kar pieniężnych skierowanych do pierwszych podmiotów skupujących mleko. Dyrektor Generalny KOWR wydał jedną decyzję odwoławczą utrzymującą w mocy zaskarżoną decyzję Dyrektora OT KOWR.

W 2023 r. w zakresie monitorowania rynku mleka KOWR wydał ogółem 5 137 decyzji i innych dokumentów.

9.3. Rozliczenie roku kwotowego 2013/2014 i 2014/2015 na rynku mleka

Do zadań KOWR na rynku mleka i przetworów mlecznych należało w 2023 r. kontynuowanie działań związanych z końcowym rozliczeniem roku kwotowego 2013/2014 i 2014/2015, zgodnie z art. 54 oraz art. 59a ustawy z dnia 10 lutego 2017 r. – Przepisy wprowadzające ustawę o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa (Dz. U. poz. 624, z późn. zm.).

Opłata, którą Polska była zobowiązana uiścić za przekroczenie kwoty krajowej (za nadprodukcję mleka) w roku kwotowym 2014/2015, wyniosła ponad 161,5 mln EUR (659,8 mln zł),

z tego: I rata opłaty (płatna do 30 września 2015 r.) – 275,7 mln zł, II rata (płatna do 30 września 2016 r.) – 193,6 mln zł, a III rata (płatna do 30 września 2017 r.) – 190,5 mln zł.

W ramach rozliczenia roku kwotowego 2013/2014 do odzyskania pozostaje kwota około 123 tys. zł należności głównej oraz kwota odsetek naliczonych z tytułu niedokonania wpłaty w terminie. W ramach rozliczenia roku kwotowego 2014/2015 do odzyskania pozostaje kwota około 2,7 mln zł należności głównej oraz kwota odsetek naliczonych z tytułu niedokonania wpłaty w terminie. W 2023 r. odzyskano łączną kwotę zobowiązania w wysokości około **26,35 tys. zł**.

W 2023 r. Dyrektor Generalny KOWR wydał w stosunku do podmiotu skupującego decyzję o odmowie zmiany decyzji ostatecznej o odpowiedzialności płatnika w związku z uchybieniem obowiązkowi określone w ustawie. Następnie, w związku ze złożeniem odwołania, sprawa została przekazana do MRiRW.

W 2023 r. Naczelny Sąd Administracyjny (NSA) wydał na korzyść KOWR trzy wyroki kończące sprawy dotyczące decyzji o odpowiedzialności płatnika w związku z uchybieniem obowiązkowi określone w ustawie oraz wyrok oddalający skargę kasacyjną KOWR na niekorzystny wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego (WSA). W 2023 r. NSA odrzucił skargę kasacyjną podmiotu skupującego na wyrok WSA oddalający skargę na decyzję KOWR dotyczącą odmowy stwierdzenia nadpłaty wynikającej z poniesionej i odprowadzonej opłaty w związku z przekroczeniem kwoty indywidualnej. Ponadto przed NSA toczy się 14 spraw związanych ze zwrotem nadpłaty.

W 2023 r. KOWR wydał 13 dokumentów w zakresie mechanizmu rozliczenia roku kwotowego.

9.4. Monitorowanie produkcji na rynku cukru

Rok gospodarczy na rynku cukru trwa od 1 października danego roku do 30 września następnego roku. Od 1 października 2017 r. (tj. od roku gospodarczego 2017/2018) w UE został zniesiony system kwotowania produkcji cukru.

Zgodnie z art. 6 ust. 2 pkt 2 ustawy z dnia 9 maja 2008 r. o Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (Dz. U. z 2023 r. poz. 1199) administrowanie mechanizmem WPR „Monitorowanie produkcji na rynku cukru” w systemie bezkwotowym jest **zadaniem delegowanym** do KOWR z agencji płatniczej (ARiMR)⁹⁹. Mechanizm jest realizowany przez KOWR również na podstawie art. 30a ustawy z dnia 11 marca 2004 r. o organizacji niektórych rynków rolnych (Dz. U. z 2023 r. poz. 1502).

Uczestnikami mechanizmu są producenci cukru i izoglukozy. W 2023 r. cukier był wytwarzany przez **4 producentów** (przerób buraków cukrowych odbywał się w **17 zakładach produkcyjnych**), z kolei izoglukozę wytwarzał **jeden producent**.

⁹⁹ KOWR, wg zapisów art. 9 ust. 3 ustawy z dnia 10 lutego 2017 r. o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa, wykonuje również zadania inne niż wymienione w ww. ustawie, w szczególności zadania delegowane, jeżeli odrębne przepisy tak stanowią.

Monitorowanie produkcji cukru i izoglukozy w 2023 r. odbywało się na podstawie **sprawozdań przekazywanych do KOWR przez producentów cukru i izoglukozy za rok gospodarczy 2022/2023 oraz wyników z przeprowadzanych kontroli**. Dane przekazywane były w formie: sprawozdań miesięcznych dotyczących produkcji, stanu zapasów oraz obrotu cukrem i izoglukozą (61 sprawozdań, w tym jedna korekta), sprawozdań rocznych (wstępnych i końcowych) z wielkości produkcji, sprawozdań z wykorzystania cukru (16 sprawozdań, w tym 4 korekty), a także sprawozdań z wielkości produkcji i powierzchni zasiewów zakontraktowanych buraków cukrowych (9 sprawozdań, w tym jedna korekta).

Z informacji złożonych do KOWR wynikało m.in., że w roku gospodarczym 2022/2023: produkcja cukru wyniosła **2 011 tys. ton**, powierzchnia uprawy buraków cukrowych – **223 tys. ha**, a produkcja buraków cukrowych – **14,148 mln ton**. Łączny stan zapasów cukru w Polsce na koniec sezonu 2022/2023 (tj. na koniec września 2023 r.) wynosił **577,6 tys. ton**. Na koniec 2023 r. łączny stan zapasów cukru w Polsce wynosił **1,7 mln ton**.

Ponadto producenci cukru przekazali informacje o zawartych porozumieniach branżowych i aneksach do nich oraz o braku zawarcia porozumienia branżowego (21 informacji), a także sprawozdania dotyczące porozumień w ramach handlu cukrem (4 sprawozdania).

Producenci cukru przekazali także do KOWR informacje o średnich miesięcznych cenach sprzedaży cukru i odpowiadających im ilościach sprzedanych oraz o średnich cenach sprzedaży cukru w ramach umów krótkoterminowych (52 informacje, w tym 4 korekty), a także o średnich rocznych cenach zakupu buraków cukrowych oraz odpowiadających im ilościach (4 informacje). Na podstawie otrzymanych danych KOWR wyliczył miesięczne krajowe średnie ważone ceny sprzedaży cukru, łączne sprzedane ilości cukru, roczne ważone ceny zakupu buraków cukrowych, łączne ilości zakupu buraków cukrowych, a także inne informacje wymagane przez Komisję Europejską.

KOWR, na podstawie danych uzyskanych ze sprawozdań producentów cukru i izoglukozy, przekazał Komisji Europejskiej **49 następujących informacji**:

- miesięczne informacje o stanach zapasów cukru (12 informacji) i produkcji izoglukozy (12 informacji),
- roczne informacje o: wstępnej produkcji cukru, ostatecznej produkcji cukru, melasy i bioetanolu, wykorzystaniu cukru, porozumieniach w ramach handlu, ostatecznej produkcji izoglukozy, produkcji buraków cukrowych wraz z korektą, stanie zapasów izoglukozy na ostatni dzień roku gospodarczego (ogółem 8 informacji),
- średnie krajowe ważone ceny sprzedaży cukru oraz łączne ilości sprzedanego cukru (16 informacji, w tym 4 korekty),
- średnie ważone ceny zakupu buraków cukrowych i łączne ilości zakupionych buraków cukrowych (jedna informacja).

Ponadto KOWR przygotował i przekazał:

- agencjom płatniczym w innych państwach członkowskich UE – informacje o przechowywaniu cukru przez polskich producentów w magazynach zlokalizowanych na ich terytorium (12 informacji),

- GUS – dane o powierzchni uprawy (222 667,05 ha) oraz zbiorach buraków cukrowych (14 147 755,19 tys. ton) przeznaczonych do produkcji cukru za 2022 r.

W 2023 r. w zakresie monitorowania produkcji na rynku cukru KOWR wydał ogółem 277 decyzji i innych dokumentów.

9.5. Administrowanie potencjałem produkcyjnym produktów sektora wina

Zgodnie z art. 9 ust. 2 pkt 21 ustawy z dnia 10 lutego 2017 r. o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa (Dz. U. z 2023 r. poz. 1308, z późn. zm.) KOWR realizuje mechanizm WPR „**Administrowanie potencjałem produkcyjnym produktów sektora wina**”, jako zadanie własne. KOWR w zakresie **monitorowania rynku wina w Polsce**:

- **prowadzi ewidencję winnic**, z których można pozyskiwać winogrona przeznaczone do wyrobu wina,
- **pozyskuje informacje od producentów wina**, którzy zamierzają wyrabiać wino w danym roku winiarskim,
- **ustala** na podstawie deklaracji składanych przez uczestników mechanizmu:
 - **wielkość zbiorów winogron** pochodzących z terytorium Polski,
 - **wielkość produkcji wina**,
 - **wielkość zapasów wina** na 31 lipca każdego roku winiarskiego¹⁰⁰ posiadanych przez producentów wina.

Ustawa o wyrobach winiarskich wprowadziła wytyczne dotyczące prowadzenia **ewidencji winnic**, do której wpisywane są wyłącznie uprawy winorośli położone na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej. Prowadzenie przez KOWR ewidencji winnic ma na celu pozyskiwanie danych o wszystkich działkach, na których uprawiana jest **winorośl**, z której wyrabiane jest **wino**. Wpis do ewidencji winnic dokonywany jest **jednorazowo, na wniosek plantatora winorośli**. Informacje zawarte w ewidencji winnic zamieszczane są na stronie internetowej KOWR. Dane te zapewnią producentom wina nieposiadającym upraw winorośli możliwość uzyskania informacji o uprawach, z których można pozyskać krajowe winogrona.

Plantatorzy winorośli i producenci wina zobowiązani są do składania **danych statystycznych** dotyczących: wielkości zbiorów winogron, produkcji wina oraz posiadanych zapasów win i moszczów winogronowych na 31 lipca poprzedniego roku winiarskiego.

Producent wina zamierzający wyrabiać wino z winogron w danym roku winiarskim zobowiązany jest poinformować KOWR o tym zamiarze **nie później niż na dwa tygodnie przed rozpoczęciem produkcji wina, lecz nie później niż do 15 września danego roku winiarskiego**. Rejestr producentów wina zamierzających wyrabiać wino w danym roku winiarskim umieszczany jest na stronie internetowej KOWR¹⁰¹.

W związku z wejściem w życie ustawy z dnia 2 grudnia 2021 r. o wyrobach winiarskich na KOWR został nałożony obowiązek gromadzenia danych w **systemie teleinformatycznym**, do którego KOWR zapewnia nieodpłatny dostęp:

¹⁰⁰ Rok winiarski trwa od 1 sierpnia danego roku do 31 lipca następnego roku kalendarzowego.

¹⁰¹ <https://www.gov.pl/web/kowr/wykazy--rejstry> (odczyt - maj 2024 r.).

- Głównemu Inspektorowi Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych i Wojewódzkim Inspektorom Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych,
- Głównemu Inspektorowi Ochrony Roślin i Nasiennictwa oraz Wojewódzkim Inspektorom Ochrony Roślin i Nasiennictwa,
- ministrowi właściwemu do spraw rynków rolnych.

KOWR stworzył również funkcjonalność na **platformie eRolnik**, dzięki której plantatorzy winorośli oraz producenci wina mogą składać dokumenty w formie elektronicznej (tj. wnioski o wpis do ewidencji winnic oraz informację o zamiarze wyrobu wina)¹⁰².

KOWR prowadzi również wykaz **przedsiębiorców posiadających zezwolenie na obrót hurtowy napojami alkoholowymi o zawartości powyżej 4,5% do 18% alkoholu** (z wyjątkiem piwa), których dane przekazywane są do KOWR przez Marszałków Województw, w terminie do 10 czerwca każdego roku.

9.5.1. Rok winiarski 2022/2023

Do **ewidencji winnic** do 31 lipca 2023 r. wpisanych zostało **56 plantatorów winorośli**. Ponadto wydanych zostało **45 zaświadczeń** o zmianie wpisu w ewidencji winnic, **7 informacji** o wykreśleniu z ewidencji winnic, **2 informacje** o pozostawieniu wniosku bez rozpoznania (jedna informacja wydana do wniosku z 2022 r.) oraz **4 decyzje** o umorzeniu postępowania w sprawie wpisu do ewidencji winnic. Na dzień 31 lipca 2023 r. do ewidencji winnic wpisano (narastająco od 7 marca 2022 r.) **530 plantatorów winorośli**, zaś powierzchnia upraw winorośli wynosiła **811,64 ha**.

Do **rejestru producentów wina** zamierzających wyrabiać wino w roku winiarskim 2023/2024 do 31 lipca 2023 r. wpisanych zostało **112 producentów wina**. Dokonano 3 aktualizacji informacji o zamiarze wyrobu wina w rejestrze producentów wina w roku winiarskim 2022/2023. Na rok winiarski 2022/2023 do rejestru producentów wina wpisanych zostało **425 producentów wina**.

Do 31 lipca 2023 r. wpłynęło **907 dokumentów** od uczestników mechanizmu, tj.:

- „Deklaracji o zbiorach winogron w danym roku winiarskim” od plantatorów winorośli,
- „Deklaracji o produkcji wina w danym roku winiarskim” oraz „Deklaracji o zapasach wina i moszczów winogronowych” od producentów wina.

KOWR wystosował **92 wezwania** do plantatorów/producentów wina, którzy nie złożyli deklaracji w ustawowym terminie. W dniu 14 lutego 2023 r. KOWR przekazał do MRiRW i GUS zbiorcze zestawienia dotyczące wielkości zbiorów winogron i produkcji wina w roku winiarskim 2022/2023 sporządzone na podstawie deklaracji złożonych przez plantatorów oraz producentów wina.

W roku winiarskim 2022/2023 wystawiono **47 poleceń kontroli na miejscu** dotyczących:

- 25 plantatorów wpisanych do ewidencji winnic mających na celu potwierdzenie poprawności sporządzenia i zgodności ze stanem faktycznym danych zawartych we wnioskach o wpis

¹⁰² <https://erolnik.gov.pl/#/uslugi/wino> (odczyt - 2024 r.).

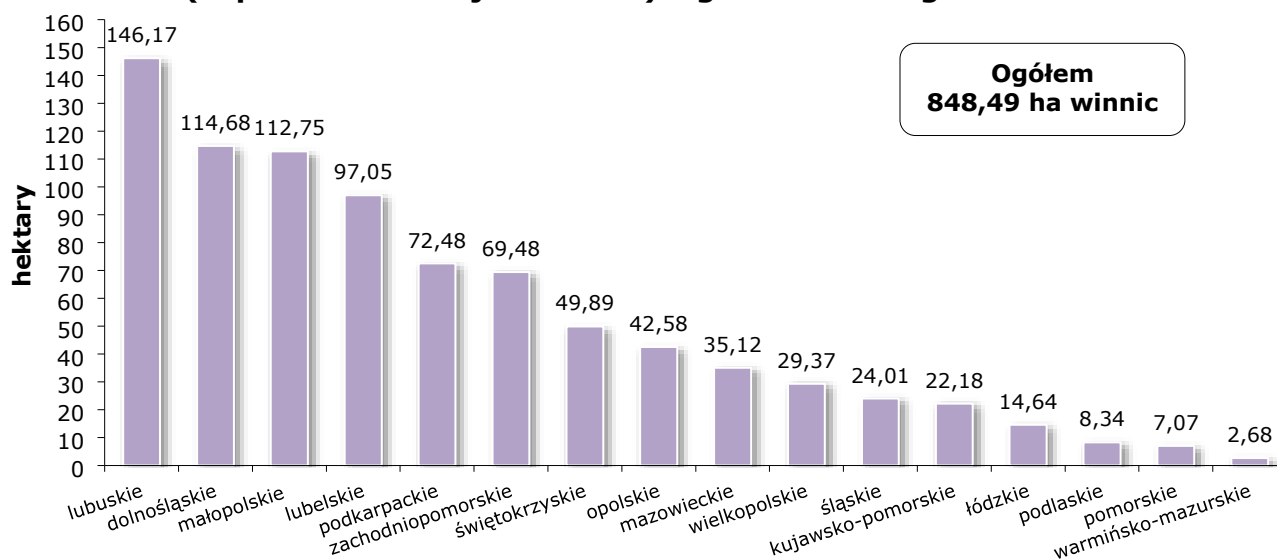
do ewidencji winnic oraz w deklaracjach o zbiorach winogron w danym roku winiarskim, a także w ich korektach;

- 22 producentów wina wpisanych do rejestru producentów wina mających na celu potwierdzenie poprawności sporządzenia i zgodności ze stanem faktycznym danych zawartych w informacji o zamiarze wyrobu wina oraz w złożonych deklaracjach o produkcji win i moszczów winogronowych oraz o zapasach win i moszczów winogronowych, a w przypadku niezłożenia deklaracji przez producenta – pozyskanie brakujących danych.

9.5.2. Rok winiarski 2023/2024

Do ewidencji winnic do 31 grudnia 2023 r. wpisanych zostało **46 plantatorów winorośli**. Ponadto wydanych zostało **47 zaświadczeń** o zmianie wpisu w ewidencji winnic, **9 informacji** o wykreśleniu z ewidencji winnic i **5 decyzji** o umorzeniu postępowania w sprawie wpisu do ewidencji winnic.

Wykres 46. **Powierzchnia uprawy winorośli ze względu na położenie działki (w podziale na województwa) wg stanu na 31 grudnia 2023 r.**

Źródło: dane KOWR.

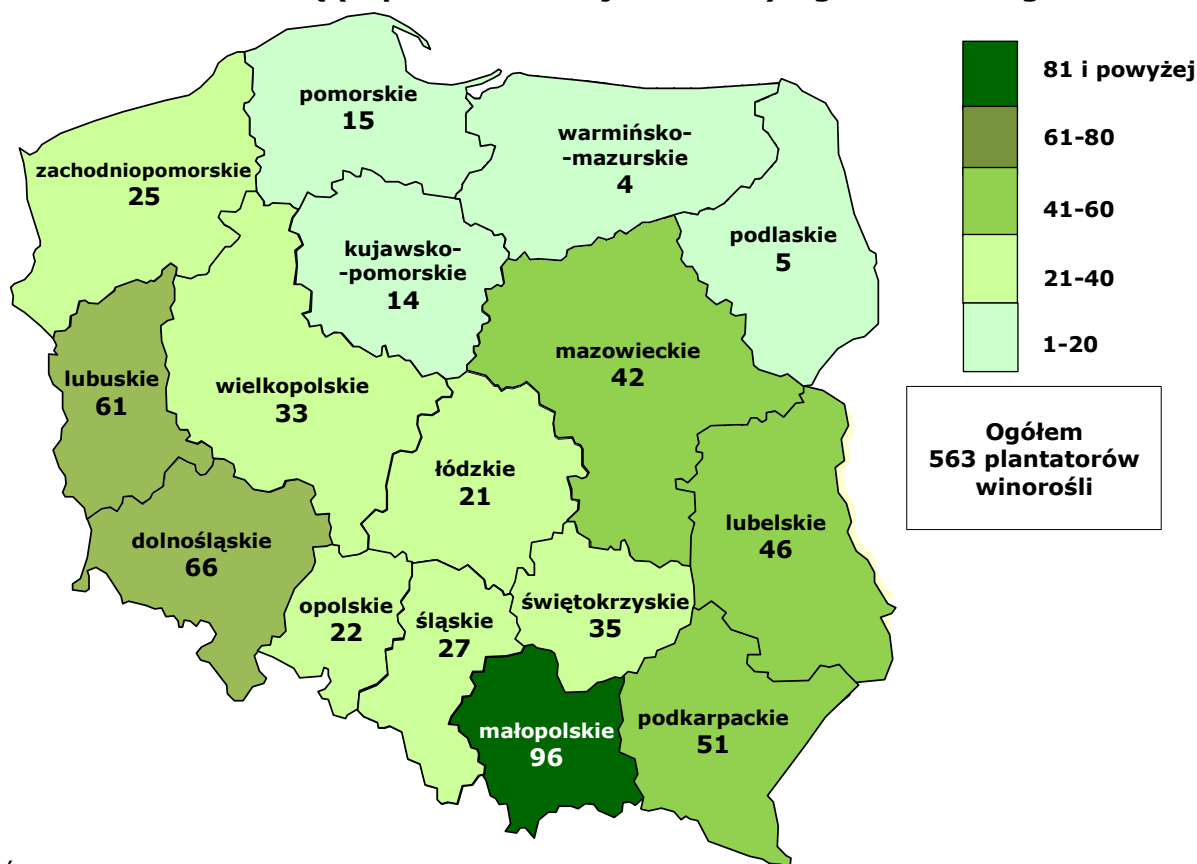
Na dzień 31 grudnia 2023 r. do ewidencji winnic wpisano (narastająco od 7 marca 2022 r.) **563 plantatorów winorośli**, zaś **powierzchnia upraw winorośli** wynosiła **848,49 ha**. Do rejestru producentów wina zamierzających wyrabiać wina w **roku winiarskim 2023/2024** (do 31 grudnia 2023 r.) wpisanych zostało **349 producentów wina**. KOWR dokonał wykreślenia z rejestru jednego producenta na podstawie jego pisemnej prośby. Ponadto do rejestru producentów na rok winiarski 2024/2025 wpisanych zostało 2 producentów wina. Dokonano **17 aktualizacji informacji** o zamiarze wyrobu wina w rejestrze producentów wina w roku winiarskim 2023/2024. KOWR wydał **3 zawiadomienia** o uchybieniu terminu do złożonych informacji o zamiarze wyrobu wina na rok winiarski 2023/2024.

Do 31 grudnia 2023 r. wpłynęło około **509 dokumentów** od uczestników mechanizmu, tj.:

- „Deklaracji o zbiorach winogron w danym roku winiarskim” od plantatorów winorośli,
- „Deklaracji o produkcji wina w danym roku winiarskim” oraz „Deklaracji o zapasach wina i moszczów winogronowych” od producentów wina.

W dniu 26 września 2023 r. KOWR przekazał do MRiRW i GUS korektę zbiorczego zestawienia dotyczącego wielkości zapasów win i moszczów winogronowych posiadanych w dniu 31 lipca poprzedniego roku winiarskiego (2021/2022) oraz korekty zbiorczych zestawień dotyczących wielkości zbiorów winogron oraz produkcji wina w roku winiarskim 2022/2023. Z kolei w dniu 28 września 2023 r. KOWR przekazał do MRiRW i GUS zbiorcze zestawienie dotyczące wielkości zapasów win i moszczów winogronowych posiadanych w dniu 31 lipca poprzedniego roku winiarskiego (2022/2023).

Wykres 47. **Liczba plantatorów winorośli wpisanych do ewidencji winnic ze względu na siedzibę (w podziale na województwa) wg stanu na 31 grudnia 2023 r.**

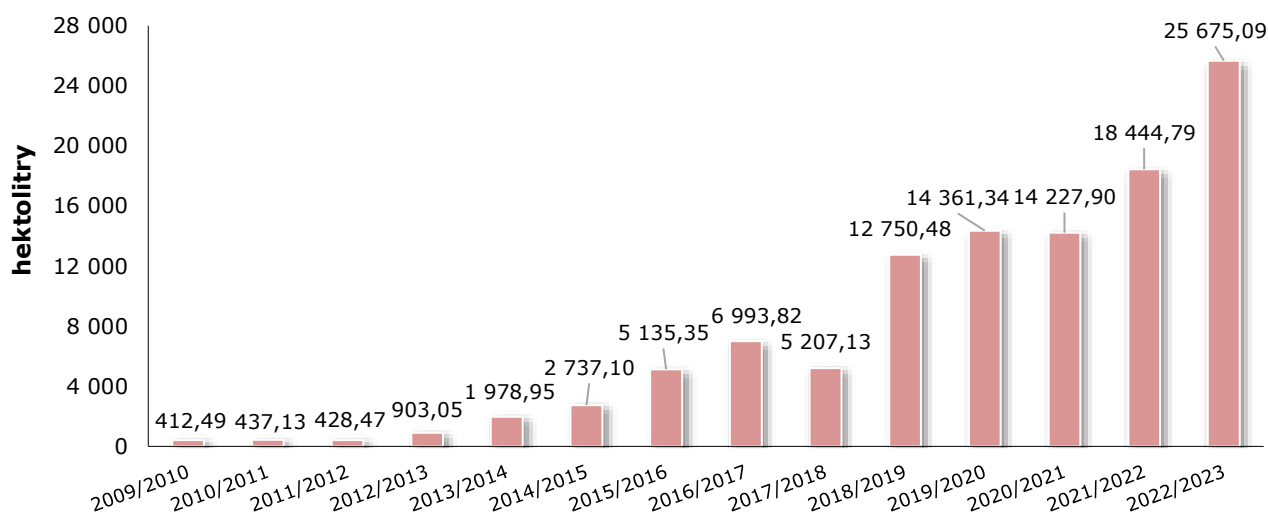

Źródło: dane KOWR.

Uprawa winorośli w kraju (wg stanu na 31 grudnia 2023 r.) była prowadzona na powierzchni **848,49 ha**. Winnice posiadały areał od kilkunastu arów do kilkunastu hektarów upraw winorośli. Najwięcej winnic znajdowało się w Polsce w pasie województw południowo-wschodnich, południowo-zachodnich i południowych, gdzie warunki klimatyczne sprzyjają uprawie winorośli, jednak w ostatnich latach winnice powstają na terytorium całej Polski. Największą powierzchnię upraw winorośli ze względu na położenie działki odnotowano w województwie lubuskim (146,17 ha; 17,2%), a następnie w: dolnośląskim (114,68 ha; 13,5%), małopolskim (112,75 ha; 13,3%), lubelskim (97,05 ha; 11,4%) i podkarpackim (72,48 ha; 8,5%).

W roku winiarskim 2022/2023 **zbiory winogron**, na podstawie deklaracji złożonych do KOWR przez plantatorów winorośli, wyniosły **38 763,43 kwintali** z powierzchni **706,45 ha** uprawy winorośli wykorzystanej do wyrobu produktów sektora wina.

Wykres 48. **Produkcja wina w Polsce w roku winiarskim**

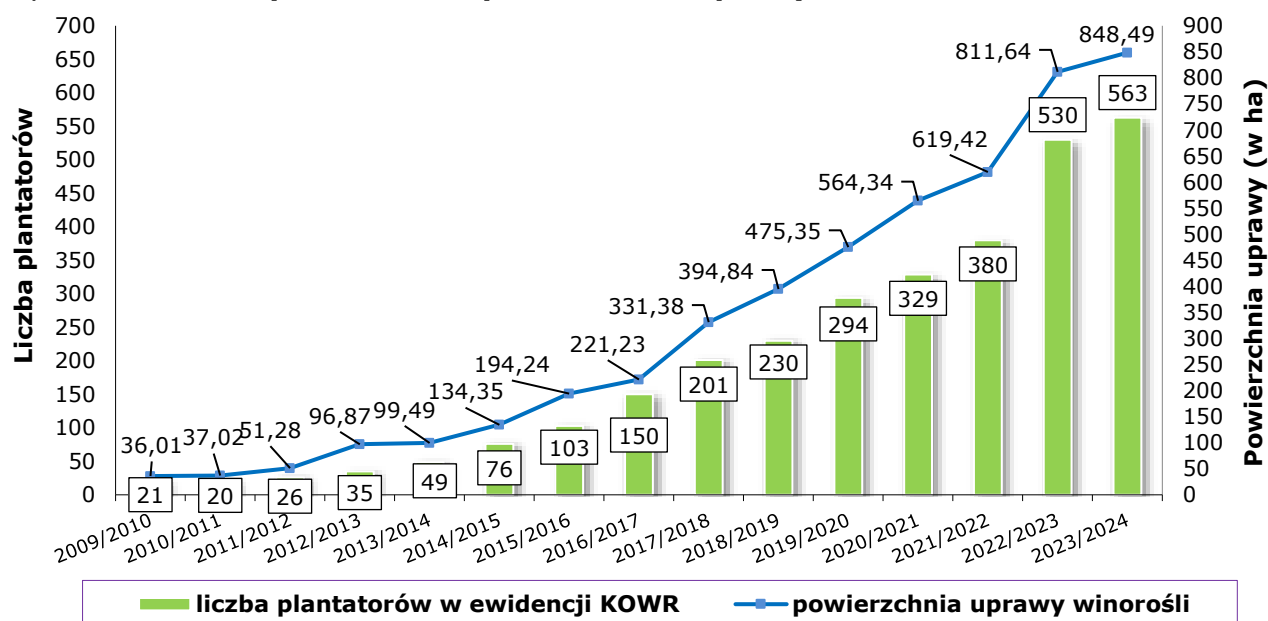
Źródło: dane KOWR.

W roku winiarskim 2022/2023 produkcja wina z upraw winorośli uprawianych na terenie Polski wyniosła **25 675,09 hektolitrów** i była o ponad 39% wyższa w stosunku do poprzedniego roku winiarskiego.

Podsumowując, w 2023 r. KOWR w zakresie administrowania potencjałem produkcyjnym sektora wina wydał ogółem 2 262 decyzje i inne dokumenty.

Z roku na rok obserwuje się coraz większe zainteresowanie uprawą winorośli w Polsce, co przekłada się na zwiększenie areału powierzchni winnic oraz produkcję wina. W latach 2009–2023 liczba plantatorów winorośli zarejestrowanych w ewidencji KOWR zwiększyła się blisko **27-krotnie**, a powierzchnia uprawy winorośli – około **24-krotnie**. Produkcja wina w latach 2009–2023 wzrosła ponad **62-krotnie**.

Wykres 49. **Liczba plantatorów i powierzchnia uprawy winorośli w Polsce***

* Według stanu na 31 lipca (ostatni dzień roku winiarskiego) w latach 2009/2010–2022/2023, a dla roku winiarskiego 2023/2024 wg stanu na 31 grudnia 2023 r.

Źródło: dane KOWR.

9.6. Prowadzenie rejestru przedsiębiorców wykonujących działalność w zakresie wyrobu lub rozlewu wyrobów winiarskich

Zgodnie z art. 9 ust. 2 pkt 22 ustawy z dnia 10 lutego 2017 r. o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa (Dz. U. z 2023 r. poz. 1308, z późn. zm.) KOWR realizuje mechanizm **„Prowadzenie rejestru przedsiębiorców wykonujących działalność w zakresie wyrobu lub rozlewu wyrobów winiarskich”**.

KOWR w ramach monitorowania produkcji wyrobów winiarskich w Polsce:

- prowadzi **rejestr przedsiębiorców** wykonujących działalność w zakresie **wyrobu lub rozlewu wyrobów winiarskich**,
- **gromadzi dane o zapasach wina** od przedsiębiorców wpisanych do rejestru będących producentami wina, a także tych, którzy rozlewają wino, którego nie wyrobili,
- **nadaje kody** przedsiębiorcom, jako podmiotom butelkującym wina, producentom, importerom oraz dostawcom (zgodnie z obowiązującym prawem Unii Europejskiej) i **prowadzi rejestr kodów**.

Działalność gospodarcza w zakresie wyrobu lub rozlewu wyrobów winiarskich jest **działalnością regulowaną** – o której mowa w przepisach ustawy z dnia 6 marca 2018 r. Prawo przedsiębiorców (Dz. U. z 2024 r. poz. 236) – i wymaga uzyskania wpisu do rejestru prowadzonego przez Dyrektora Generalnego KOWR. W celu uzyskania wpisu do rejestru, przedsiębiorca zobowiązany jest: spełnić warunki wykonywania działalności gospodarczej w zakresie wyrobu lub rozlewu wyrobów winiarskich, zgromadzić dokumenty potwierdzające spełnienie tych warunków i złożyć w KOWR **wniosek o wpis/ zmianę wpisu do rejestru przedsiębiorców wykonujących działalność w zakresie wyrobu lub rozlewu wyrobów winiarskich**.

Przedsiębiorca wpisany do rejestru, będący producentem wina, a także inny niż producent wina dokonujący wyłącznie rozlewu wina, którego nie wyrobił, jest zobowiązany przekazywać **do 31 sierpnia każdego roku** do Dyrektora Generalnego KOWR, **deklarację o zapasach win i moszczów winogronowych posiadanych na dzień 31 lipca poprzedniego roku winiarskiego**.

W celu **uzyskania kodu**, o który mogą się ubiegać **podmiot butelkujący wino, producent wina, dostawca wina** oraz **importer wina**, należy złożyć do Dyrektora Generalnego KOWR **wniosek o nadanie kodu**.

Do 31 grudnia 2023 r. do KOWR wpłynęło:

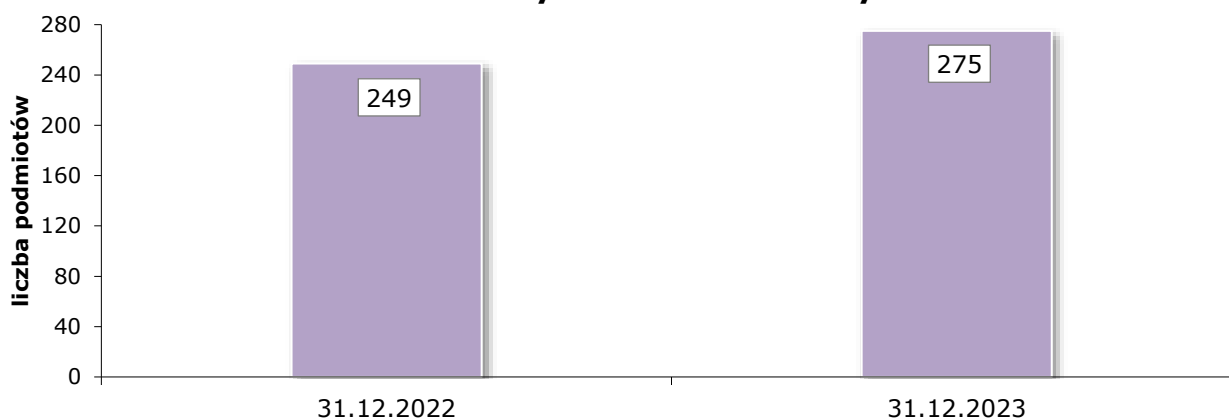
- **36 wniosków** o wpis/zmianę wpisu do rejestru przedsiębiorców wykonujących działalność w zakresie wyrobu lub rozlewu wyrobów winiarskich,
- **wniosek** o wykreślenie z rejestru,
- **3 wnioski** o nadanie kodu,
- **3 wnioski** o umorzenie postępowania wniosku o wpis/zmianę wpisu do rejestru przedsiębiorców wykonujących działalność w zakresie wyrobu lub rozlewu wyrobów winiarskich.

W 2023 r. KOWR wydał:

- **26 zaświadczeń** o wpisie do rejestru przedsiębiorców,
- **6 zaświadczeń** o zmianie wpisu w rejestrze przedsiębiorców,
- **decyzję** o odmowie wpisu do rejestru przedsiębiorców,
- **odmowę** wszczęcia postępowania o wpis do rejestru,
- **3 decyzje** o umorzeniu postępowania o wpis do rejestru na wniosek strony,
- **3 zaświadczenia** o nadaniu kodu.

Przedsiębiorcy wpisani do rejestru przedsiębiorców wykonujących działalność w zakresie wyrobu lub rozlewu wyrobów winiarskich złożyli do KOWR **7 deklaracji** o zapasach win lub moszczów winogronowych wg stanu na 31 lipca 2023 r.

Wykres 50. **Liczba podmiotów wpisanych do rejestru przedsiębiorców wykonujących działalność w zakresie wyrobu lub rozlewu wyrobów winiarskich**

Źródło: dane KOWR.

Na dzień 31 grudnia 2023 r. w rejestrze przedsiębiorców wykonujących działalność w zakresie wyrobu lub rozlewu wyrobów winiarskich wpisanych było **275 przedsiębiorców** posiadających uprawnienia do wykonywania działalności.

Podsumowując, w 2023 r. w zakresie prowadzenia rejestru przedsiębiorców wykonujących działalność w zakresie wyrobu lub rozlewu wyrobów winiarskich KOWR wydał ogółem 47 zaświadczeń i innych dokumentów.

9.7. Prowadzenie rejestru działalności w zakresie wyrobu lub rozlewu napojów spirytusowych

Zgodnie z art. 9 ust. 2 pkt 26 ustawy z dnia 10 lutego 2017 r. o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa (Dz. U. z 2023 r. poz. 1308, z późn. zm.) KOWR prowadzi **rejestr działalności regulowanej w zakresie wyrobu lub rozlewu napojów spirytusowych**.

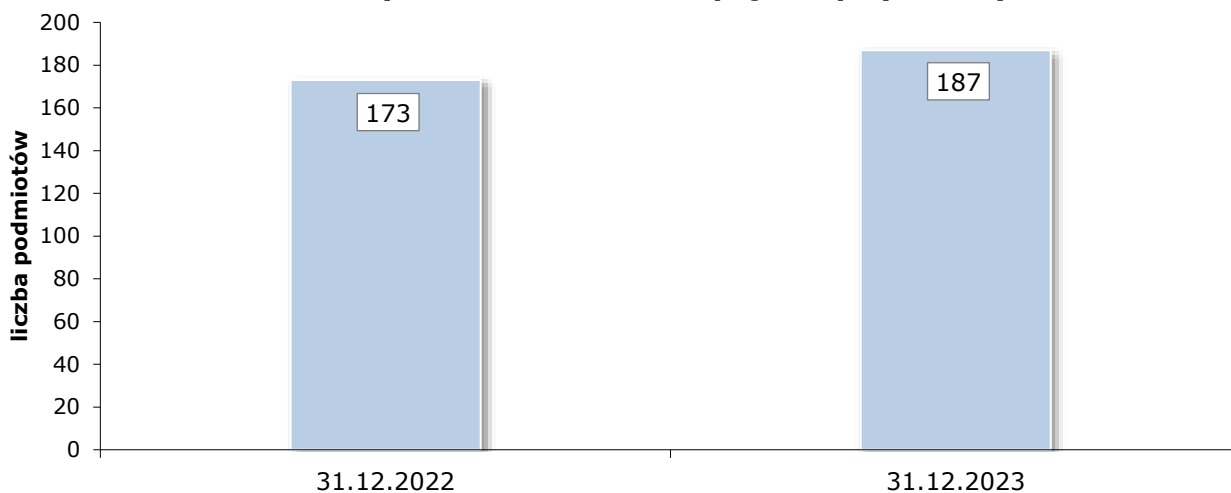
Do rejestru powinni wpisać się przedsiębiorcy prowadzący działalność w zakresie:

- **wyrobu** napojów spirytusowych (w tym rozlewu wyrobionych napojów spirytusowych) lub
- **rozlewu** napojów spirytusowych wyrobionych przez innego przedsiębiorcę.

Organem prowadzącym rejestr jest Dyrektor Generalny KOWR. Rejestr jest jawny oraz publikowany na stronie internetowej KOWR¹⁰³.

¹⁰³ <https://www.gov.pl/web/kowr/rejestr> (odczyt - maj 2024 r.).

Wykres 51. **Liczba podmiotów wpisanych do rejestru działalności regulowanej w zakresie wyrobu lub rozlewu napojów spirytusowych**

Źródło: dane KOWR.

W 2023 r. KOWR dokonał **15 nowych wpisów**, **10 zmian** oraz **dwóch wykreśleń** (na wnioski przedsiębiorcy) w rejestrze działalności w zakresie wyrobu lub rozlewu napojów spirytusowych. KOWR przeprowadził **jedną kontrolę** przedsiębiorcy wpisanego do rejestru. Według stanu na dzień 31 grudnia 2023 r. uprawnienia do wykonywania działalności w zakresie wyrobu lub rozlewu napojów spirytusowych posiadało **187 podmiotów**.

W 2023 r. w ramach prowadzenia rejestru działalności w zakresie wyrobu lub rozlewu napojów spirytusowych KOWR wydał ogółem 32 dokumenty.

9.8. Prowadzenie rejestru podmiotów wykonujących działalność w zakresie wyrobu i przetwarzania alkoholu etylowego

Zgodnie z art. 9 ust. 2 pkt 25 ustawy z dnia 10 lutego 2017 r. o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa (Dz. U. z 2023 r. poz. 1308, z późn. zm.) KOWR prowadzi **rejestr działalności regulowanej w zakresie wyrobu i przetwarzania alkoholu etylowego**.

Do rejestru powinni wpisać się przedsiębiorcy prowadzący działalność w zakresie:

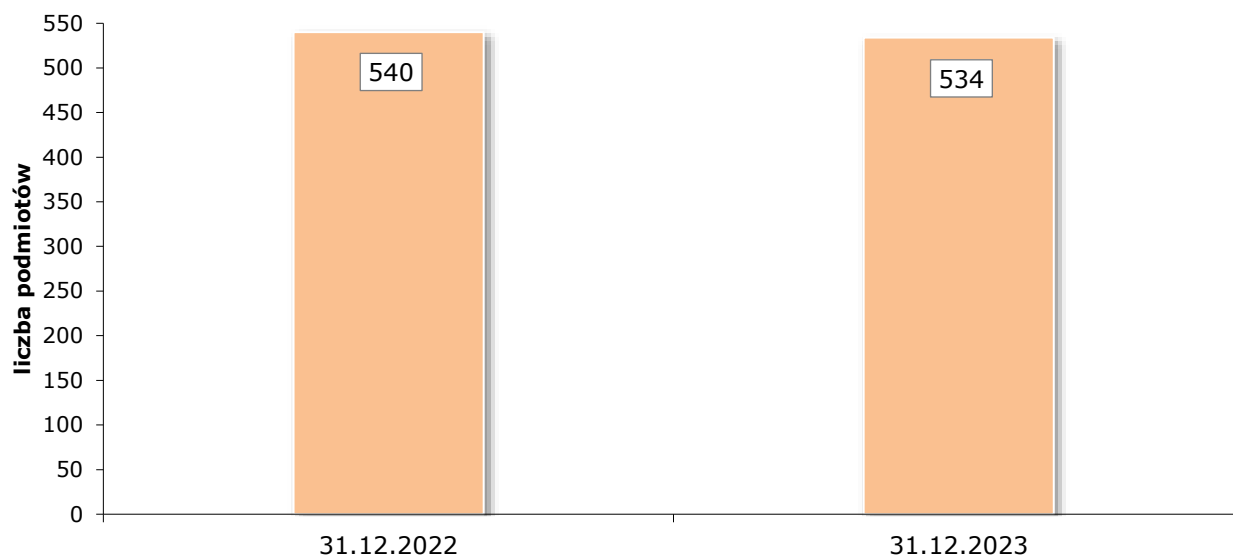
- **wyrobu** alkoholu etylowego,
- **oczyszczania** alkoholu etylowego,
- **skażania** alkoholu etylowego,
- **odwadniania** alkoholu etylowego.

Organem prowadzącym rejestr jest Dyrektor Generalny KOWR. Rejestr jest jawny i publikowany na stronie internetowej KOWR¹⁰⁴.

W 2023 r. KOWR dokonał **9 nowych wpisów**, **8 zmian** oraz **16 wykreśleń** (na wnioski przedsiębiorcy) w rejestrze podmiotów wykonujących działalność w zakresie wyrobu i przetwarzania alkoholu etylowego. KOWR przeprowadził **4 kontrole** przedsiębiorców wpisanych do rejestru. Według stanu na 31 grudnia 2023 r. uprawnienia do wykonywania działalności w zakresie wyrobu i przetwarzania alkoholu etylowego posiadały **534 podmioty**.

¹⁰⁴ <https://www.gov.pl/web/kowr/rejestr2> (odczyt - maj 2024 r.).

Wykres 52. **Liczba podmiotów wpisanych do rejestru działalności regulowanej w zakresie wyrobu i przetwarzania alkoholu etylowego**

Źródło: dane KOWR.

W 2023 r. w ramach prowadzenia rejestru podmiotów wykonujących działalność w zakresie wyrobu i przetwarzania alkoholu etylowego KOWR wydał ogółem 55 dokumentów.

9.9. Monitorowanie i nadzór nad uprawą tytoniu oraz produkcją i zbyciem surowca tytoniowego

Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa realizuje zadania w zakresie **monitorowania krajowej uprawy tytoniu** oraz **produkcji i zbycia surowca tytoniowego**, a także **sprawuje nadzór nad tymi uprawami**. Zgodnie z art. 40ha–40hi i art. 40k–40l ustawy z dnia 11 marca 2004 r. o organizacji niektórych rynków rolnych (Dz. U. z 2023 r. poz. 1502), KOWR jest odpowiedzialny za:

- **prowadzenie „Rejestru producentów surowca tytoniowego”**,
- **gromadzenie danych z rynku**, m.in. dotyczących powierzchni uprawy tytoniu oraz produkcji i zbycia surowca tytoniowego.

Warunkiem prowadzenia przez **producenta rolnego** działalności w zakresie uprawy tytoniu, produkcji lub zbycia surowca tytoniowego jest **uzyskanie wpisu do „Rejestru producentów surowca tytoniowego”** prowadzonego przez dyrektora OT KOWR właściwego ze względu na miejsce zamieszkania i adres albo siedzibę oraz adres producenta rolnego.

Mechanizm ma na celu m.in. **wyeliminowanie dopływu surowca tytoniowego krajowej produkcji do nielegalnych wytwórni wyrobów tytoniowych nieodprowadzających podatków do budżetu państwa**.

Ustawa o organizacji niektórych rynków rolnych nakłada także na **producenta surowca tytoniowego** obowiązek przekazywania **do 15 maja każdego roku** dyrektorowi OT KOWR, który wydał decyzję w sprawie wpisu do „Rejestru producentów surowca tytoniowego”, **informacji** dotyczących m.in.:

- powierzchni i lokalizacji uprawy poszczególnych grup odmian tytoniu,

- zawartych umów zbycia surowca tytoniowego ze wskazaniem masy surowca tytoniowego objętego umowami,
- masy wyprodukowanego surowca tytoniowego,
- masy surowca tytoniowego dostarczonego nabywcy w podziale na zawarte umowy,
- stanu magazynowego.

Zgodnie z art. 9b ust. 6 ustawy z dnia 6 grudnia 2008 r. o podatku akcyzowym (Dz. U. z 2023 r. poz. 1542, z późn. zm.) do 30 czerwca każdego roku kalendarzowego **nabywcy surowca tytoniowego** mają obowiązek przekazywania Dyrektorowi Generalnemu KOWR informacji o masie suszu tytoniowego pochodzącego z poprzedniego roku zbiorów skupionego od producentów surowca tytoniowego (wraz z wykazem tych producentów) albo informacji o nieprzeprowadzeniu skupu suszu tytoniowego.

KOWR prowadzi również **rejestr informacji o nabyciu surowca tytoniowego** oraz weryfikuje i analizuje informacje składane przez **pośredniczące podmioty tytoniowe**. Ponadto – na wnioski m.in. urzędów celno-skarbowych, Straży Granicznej i urzędów gmin – udostępnia dane znajdujące się w „Rejestrze producentów surowca tytoniowego” oraz udziela wszelkich informacji i wyjaśnień producentom surowca tytoniowego, a także innym podmiotom uczestniczącym w mechanizmie.

Zgodnie z art. 40he ust. 1 pkt 1) ustawy z dnia 11 marca 2004 r. o organizacji niektórych rynków rolnych, KOWR prowadzi rejestr producentów surowca tytoniowego w systemie teleinformatycznym.

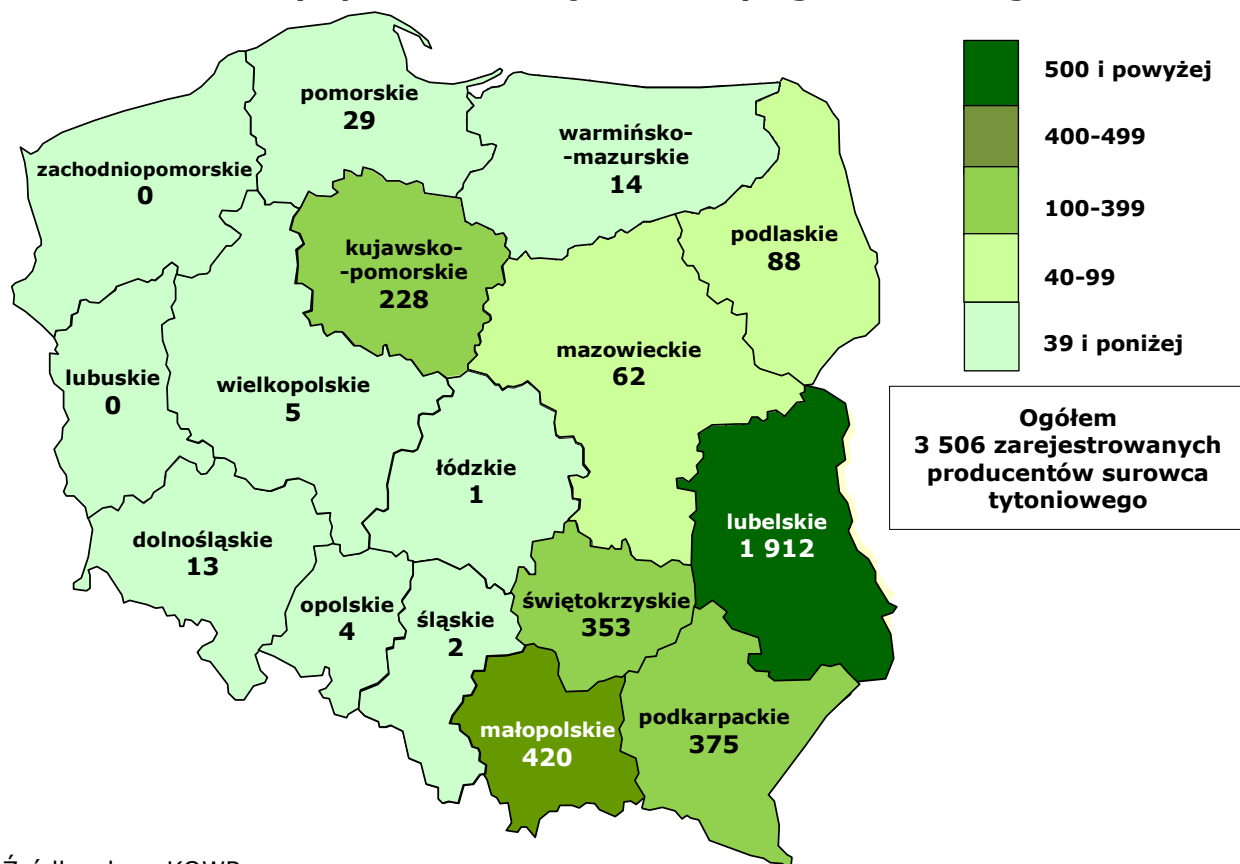
Do końca grudnia 2023 r. OT KOWR przeanalizowały około **5,8 tys. informacji rocznych**, w tym 80% dotyczyło roku sprawozdawczego 2022/2023 (4 551), a pozostałe – poprzednich lat sprawozdawczych.

W 2023 r. wystawiono **253 polecenia kontroli** u producentów surowca tytoniowego (tj.: 248 kontroli planowych, 3 kontrole dodatkowe oraz dwa nadzory nad zniszczeniem surowca tytoniowego). Kontrole dotyczyły roku sprawozdawczego 2022/2023. Dla 205 producentów kontrola zakończyła się wynikiem pozytywnym, a dla 48 – negatywnym.

Na dzień 31 grudnia 2023 r. w rejestrze producentów surowca tytoniowego było wpisanych **3 506 producentów tytoniu**. Do końca 2023 r. z rejestru wykreślono 2 027 producentów surowca tytoniowego (1 559 – na wniosek strony i 468 – z urzędu). Najwięcej producentów surowca tytoniowego zarejestrowano w województwie lubelskim (1 912 producentów, 54,5% ogółu zarejestrowanych), a następnie: małopolskim (420 producentów, 12,0%), podkarpackim (375 producentów, 10,7%) i świętokrzyskim (353 producentów, 10,1%).

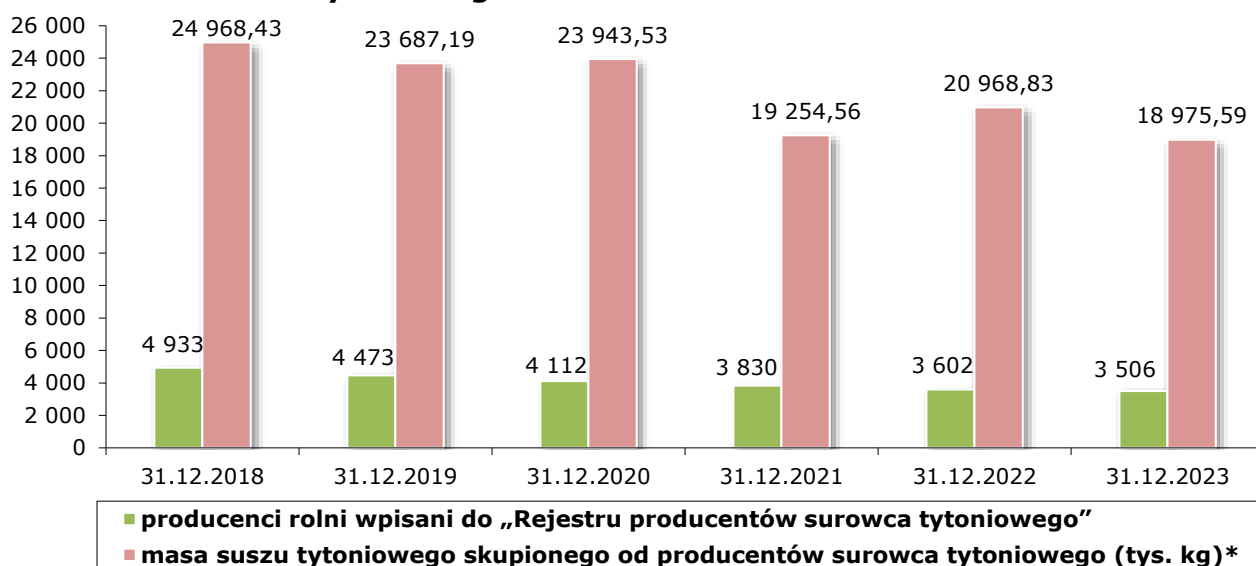
KOWR również prowadził **rejestr informacji o nabyciu surowca tytoniowego** oraz weryfikował i analizował **informacje składane przez pośredniczące podmioty tytoniowe**. Do 31 grudnia 2023 r. wpłynęło **18 informacji** od pośredniczących podmiotów tytoniowych (w tym dwie korekty). Masa surowca tytoniowego skupionego od producentów w 2023 r. (pochodząca ze zbiorów z 2022 r.) wyniosła **18 975,59 tys. kg**.

Wykres 53. Liczba producentów surowca tytoniowego wpisanych do rejestru KOWR (w podziale na województwa) wg stanu na 31 grudnia 2023 r.

Źródło: dane KOWR.

Wykres 54. Liczba producentów wpisanych do „Rejestru producentów surowca tytoniowego” oraz masa suszu tytoniowego skupionego od producentów surowca tytoniowego

* Dane z informacji złożonych w danym roku ze zbiorów za rok poprzedni.

Źródło: dane KOWR.

W 2023 r., zgodnie z zapisami rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 10 marca 2023 r. zmieniającego rozporządzenie w sprawie warunków oraz trybu udostępniania danych przechowywanych w rejestrach i ewidencjach prowadzonych na podstawie odrębnych

przepisów (Dz. U. z 2023 r. poz. 479), KOWR **przekazał ARiMR zestawienie producentów surowca tytoniowego zarejestrowanych w dniu 31 grudnia 2018 r.**, którzy:

- zawarli umowy i wykazali dostawy w 2018 r.,
- nie wykazali umów i dostaw, a zawarli umowy w 2017 r.,
- zakontraktowali i dostarczyli surowiec tytoniowy zgodnie z trzyletnimi umowami zawartymi w 2016 r.

Na podstawie ww. danych ARiMR w 2023 r. przyznawała płatność niezwiązaną do tytoniu.

Podsumowując, w 2023 r. w zakresie administrowania mechanizmem KOWR wydał ogółem 6 069 decyzji i innych dokumentów.

9.10. Prowadzenie rejestru producentów wyrobów tytoniowych

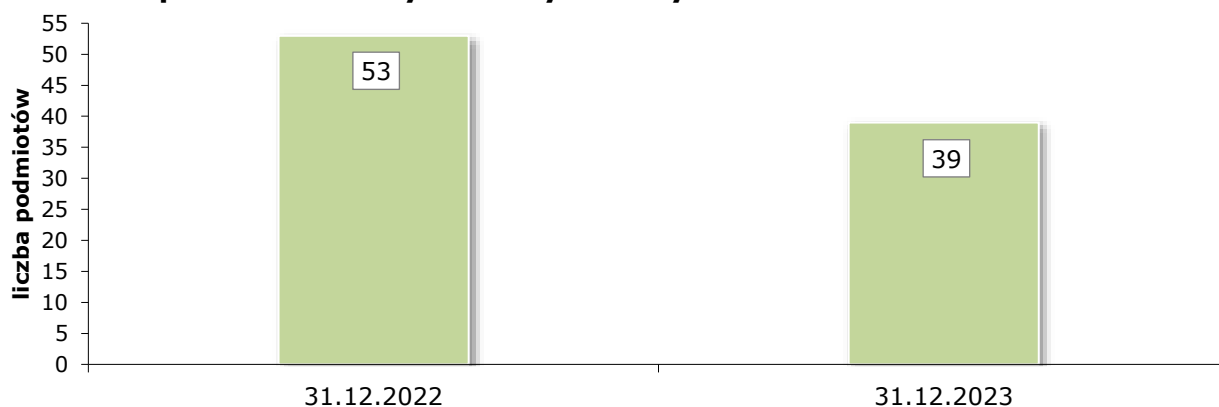
Zgodnie z art. 9 ust. 2 pkt 25 ustawy z dnia 10 lutego 2017 r. o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa (Dz. U. z 2023 r. poz. 1308, z późn. zm.) KOWR prowadzi **rejestr działalności regulowanej producentów wyrobów tytoniowych**.

Do rejestru powinni wpisać się przedsiębiorcy prowadzący działalność w zakresie następujących wyrobów tytoniowych określonych w ustawie z dnia 9 listopada 1995 r. o ochronie zdrowia przed następstwami używania tytoniu i wyrobów tytoniowych (Dz. U. z 2023 r. poz. 700):

- **nowatorski wyrób tytoniowy** (w rozumieniu art. 2 pkt 11 ww. ustawy),
- **tytoń do nosa** (w rozumieniu art. 2 pkt 38 ww. ustawy),
- **wyrób tytoniowy do palenia** (w rozumieniu art. 2 pkt 47 ww. ustawy).

Organem prowadzącym rejestr jest Dyrektor Generalny KOWR. Rejestr jest jawny i publikowany na stronie internetowej KOWR¹⁰⁵.

Wykres 55. **Liczba podmiotów wpisanych do rejestru działalności regulowanej producentów wyrobów tytoniowych**

Źródło: dane KOWR.

KOWR w 2023 r. dokonał w rejestrze producentów wyrobów tytoniowych **dwóch nowych wpisów, 5 zmian** oraz **15 wykreśleń** (jeden na wniosek przedsiębiorcy i 14 z urzędu). Przeprowadził również **jedną kontrolę** przedsiębiorcy wpisanego do rejestru. Według stanu na 31 grudnia 2023 r. uprawnienia do wykonywania działalności w zakresie wytwarzania wyrobów tytoniowych posiadało **39 podmiotów**.

¹⁰⁵ <https://www.gov.pl/web/kowr/prowadzenie-rejestru-producentow-wyrobow-tytoniowych> (odczyt - maj 2024 r.)

W 2023 r. w ramach obsługi rejestru producentów wyrobów tytoniowych KOWR wydał ogółem 28 dokumentów.

9.11. Monitorowanie rynku maku

Zgodnie z art. 9 ust. 2 pkt 11 lit. d ustawy z dnia 10 lutego 2017 r. o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa (Dz. U. z 2023 r. poz. 1308, z późn. zm.) KOWR realizuje mechanizm „Monitorowanie rynku maku”, którego podstawowym celem jest **wsparcie rozwoju upraw maku z uwzględnieniem celu nadrzędnego, czyli przeciwdziałania narkomanii.**

KOWR w zakresie monitorowania rynku maku m.in.:

- **prowadzi rejestr producentów i podmiotów skupujących mak,**
- **gromadzi dane od producentów maku,**
- **gromadzi dane od podmiotów skupujących mak.**

Warunkiem prowadzenia działalności w zakresie uprawy lub skupu maku jest uzyskanie **wpisu do rejestru maku** prowadzonego przez właściwego dyrektora OT KOWR ze względu na miejsce zamieszkania albo siedzibę podmiotu zamierzającego uprawiać bądź skupować mak. W celu uzyskania wpisu do rejestru maku podmiot zamierzający prowadzić działalność w zakresie uprawy maku zobowiązany jest złożyć **wniosek o wpis producenta do rejestru maku**, a podmiot zamierzający prowadzić działalność w zakresie skupu maku – **wniosek o wpis podmiotu skupującego do rejestru maku**, do właściwego dyrektora OT KOWR ze względu na miejsce zamieszkania albo siedzibę podmiotu, który zamierza uprawiać lub skupować mak.

Wniosek o wpis producenta do rejestru maku zawiera m.in. następujące informacje:

- odmiany maku,
- planowaną powierzchnię uprawy maku, w tym: województwo, powiat, gminę, nazwę i numer obrębu ewidencyjnego oraz numer działek ewidencyjnych w ewidencji gruntów i budynków określonych na podstawie przepisów prawa geodezyjnego i kartograficznego, gdzie będzie uprawiany mak (w odniesieniu do poszczególnych odmian),
- adres lub miejsce położenia pomieszczenia, w którym będzie magazynowany mak,
- wielkość powierzchni, na której będzie prowadzona uprawa maku na potrzeby własne, w przypadku gdy taka uprawa będzie prowadzona (nie więcej niż 1 ha rocznie),
- cel lub potrzeby prowadzenia uprawy maku określone w ustawie oraz wskazanie czy uprawa będzie prowadzona na potrzeby własne lub czy mak niskomorfinowy pochodzący z upraw własnych będzie przetwarzany we własnym zakresie na cele spożywcze lub na potrzeby nasiennictwa.

Wniosek o wpis podmiotu skupującego do rejestru maku zawiera m.in.:

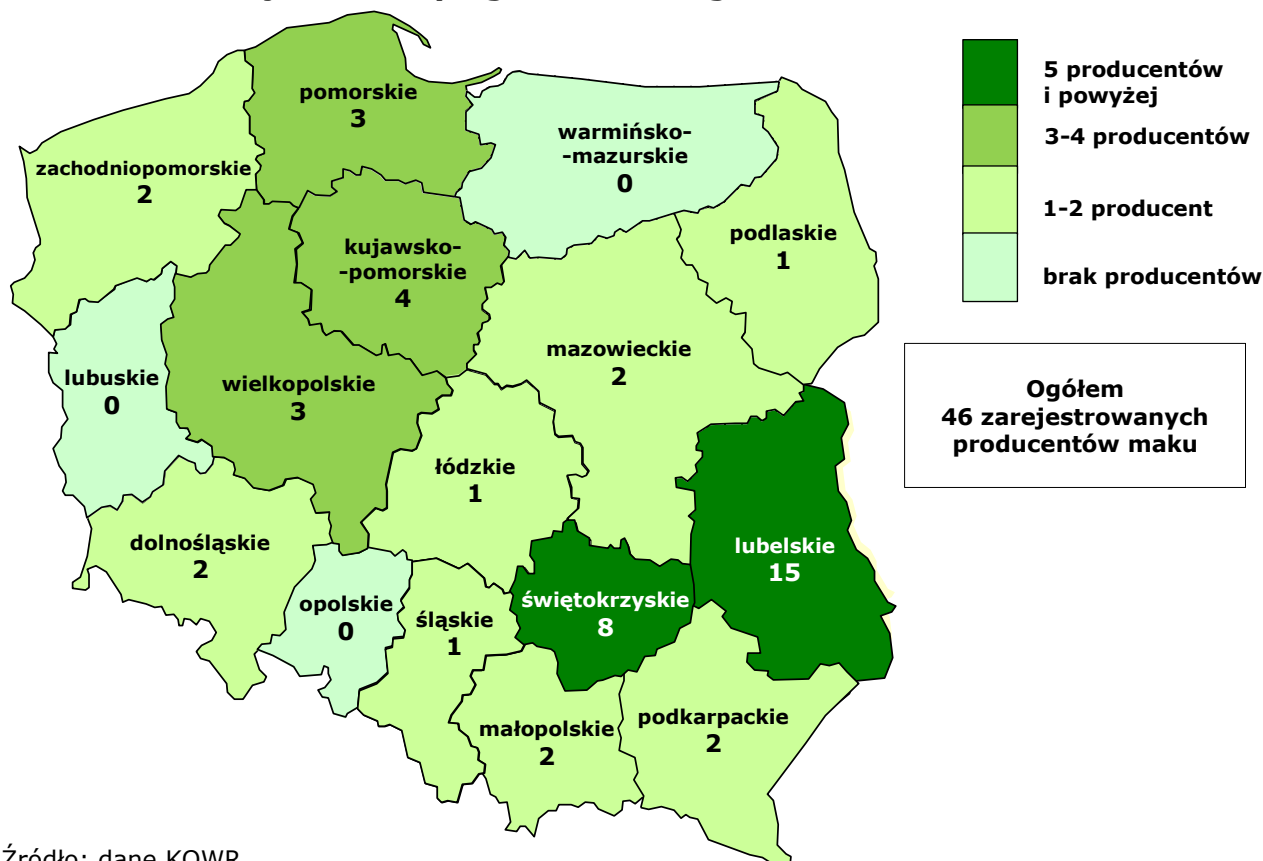
- adres lub miejsce prowadzenia działalności w zakresie skupu maku,
- zakres i cel prowadzonej działalności w zakresie skupu maku,
- oświadczenie, że wnioskodawca dysponuje pomieszczeniem i środkiem transportu zabezpieczonym przed kradzieżą torebki (makówki), w przypadku skupu maku innego niż niskomorfinowy.

Podmiot prowadzący działalność w zakresie skupu maku zobowiązany jest do przekazywania właściwemu dyrektorowi OT KOWR, **do końca lipca bieżącego roku kalendarzowego, informacji o zawartych umowach na dostarczanie maku wg stanu na 15 lipca bieżącego roku kalendarzowego**, która obejmuje m.in.: imiona i nazwiska albo nazwy oraz miejsca zamieszkania i adresy, albo siedziby i adresy producentów maku.

Zgodnie z art. 47e ust. 1 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii (Dz. U. z 2023 r. poz. 1939) KOWR prowadzi rejestr maku w systemie teleinformatycznym. KOWR utworzył również funkcjonalność na **platformie eRolnik**, dzięki której producenci i podmioty skupujące mak mogą składać dokumenty w formie elektronicznej (wniosek o wpis producenta oraz wniosek o wpis podmiotu skupującego)¹⁰⁶.

Na 31 grudnia 2023 r. w rejestrze producentów maku było wpisanych **46 producentów**, natomiast do rejestru podmiotów skupujących mak – **4 podmioty skupujące** (tj. dwa z woj. kujawsko-pomorskiego, jeden z woj. mazowieckiego i jeden z woj. śląskiego). Uprawa maku, wg stanu na 31 grudnia 2023 r., była prowadzona na powierzchni **90,43 ha**.

Wykres 56. **Liczba producentów maku wpisanych do rejestru KOWR (w podziale na województwa) wg stanu na 31 grudnia 2023 r.**

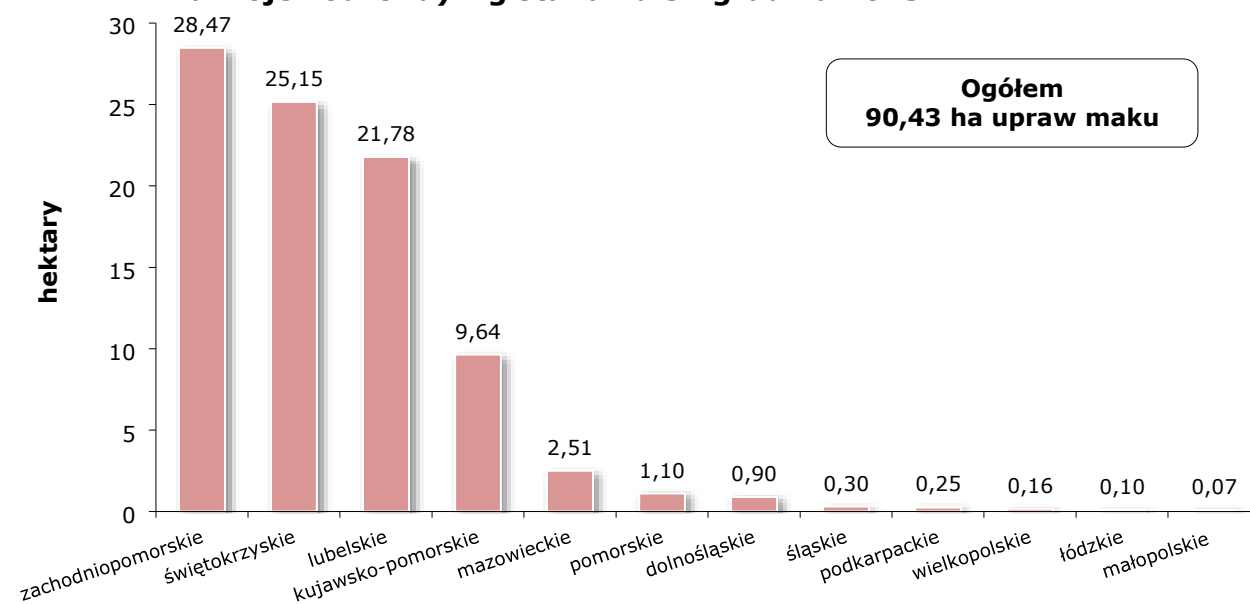

Źródło: dane KOWR.

Najwięcej producentów maku zarejestrowano w województwie lubelskim (15 producentów; 32,6% ogółu zarejestrowanych), a następnie w świętokrzyskim (8 producentów; 17,4%) i kujawsko-pomorskim (4 producentów; 8,7%).

¹⁰⁶ <https://erolnik.gov.pl/#/uslugi/mak> (odczyt - 2024 r.).

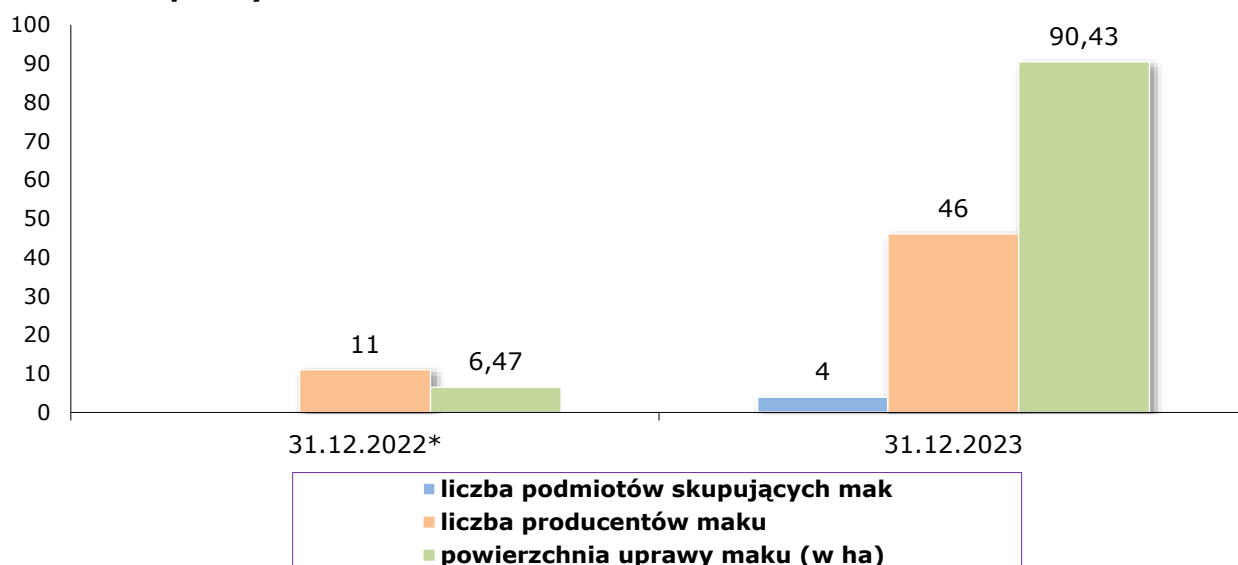
Wykres 57. **Powierzchnia uprawy maku ze względu na położenie działki (w podziale na województwa) wg stanu na 31 grudnia 2023 r.**

Źródło: dane KOWR.

OT KOWR przeprowadzają kontrole co najmniej 10% producentów maku oraz co najmniej 10% podmiotów skupujących mak wpisanych do rejestru maku. W 2023 r. przeprowadzono **17 kontroli producentów maku** (16 poleceń kontroli wystawiono w 2023 r. i jedno polecenie kontroli wystawiono w 2022 r.). Dla 14 producentów maku kontrola zakończyła się wynikiem pozytywnym, a dla 3 – wynikiem negatywnym. Ponadto w 2023 r. przeprowadzono **3 kontrole podmiotów skupujących mak**. Dla 2 podmiotów skupujących mak kontrola zakończyła się wynikiem pozytywnym, a dla 1 – wynikiem negatywnym.

Wykres 58. **Liczba producentów i podmiotów skupujących mak oraz powierzchnia uprawy maku w Polsce**

* Na dzień 31 grudnia 2022 r. do rejestru podmiotów skupujących mak nie wpisał się żaden podmiot.
Źródło: dane KOWR.

KOWR w 2023 r. w zakresie monitorowania rynku maku wydał ogółem 132 zaświadczenia i inne dokumenty.

9.12. Monitorowanie rynku konopi włóknistych

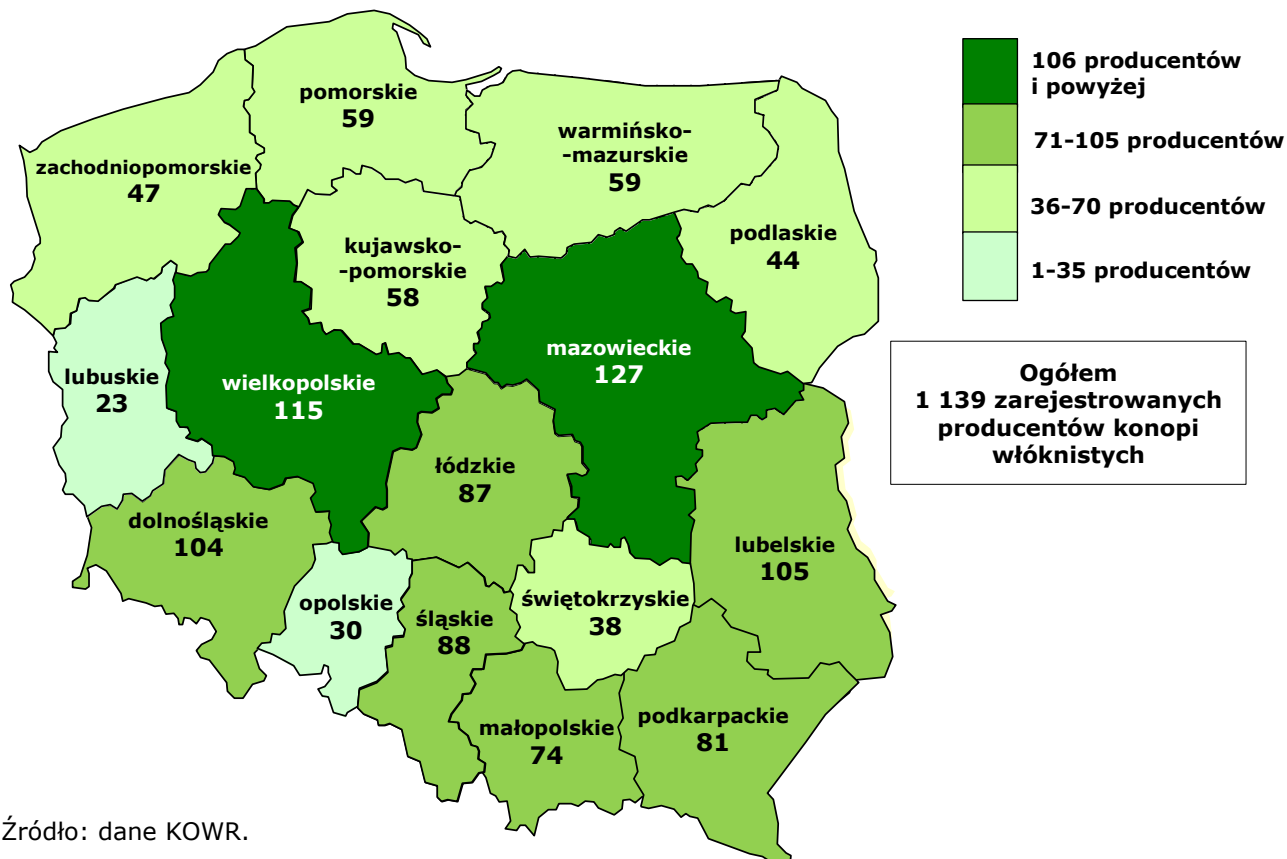
Zgodnie z art. 9 ust. 2 pkt 11 lit. e ustawy z dnia 10 lutego 2017 r. o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa (Dz. U. z 2023 r. poz. 1308, z późn. zm.) KOWR realizuje mechanizm „Monitorowanie rynku konopi włóknistych”, którego podstawowym celem jest **wsparcie rozwoju upraw konopi włóknistych z uwzględnieniem celu nadrzędnego, czyli przeciwdziałania narkomanii.**

KOWR w zakresie **monitorowania rynku konopi włóknistych** m.in.:

- **prowadzi rejestr producentów i podmiotów skupujących konopie włókniste,**
- **gromadzi dane od producentów konopi włóknistych,**
- **gromadzi dane od podmiotów skupujących konopie włókniste.**

Warunkiem prowadzenia działalności w zakresie uprawy lub skupu konopi włóknistych jest uzyskanie **wpisu do rejestru konopi włóknistych** prowadzonego przez właściwego dyrektora OT KOWR ze względu na miejsce zamieszkania albo siedzibę podmiotu zamierzającego uprawiać bądź skupować konopie włókniste. W celu uzyskania wpisu do rejestru konopi włóknistych podmiot zamierzający prowadzić działalność w zakresie uprawy konopi włóknistych zobowiązany jest złożyć **wniosek o wpis producenta do rejestru konopi włóknistych**, a podmiot zamierzający prowadzić działalność w zakresie skupu konopi włóknistych – **wniosek o wpis podmiotu skupującego do rejestru konopi włóknistych**, do właściwego dyrektora OT KOWR ze względu na miejsce zamieszkania albo siedzibę podmiotu, który zamierza uprawiać lub skupować konopie włókniste.

Wykres 59. **Liczba producentów konopi włóknistych wpisanych do rejestru KOWR (w podziale na województwa) wg stanu na 31 grudnia 2023 r.**

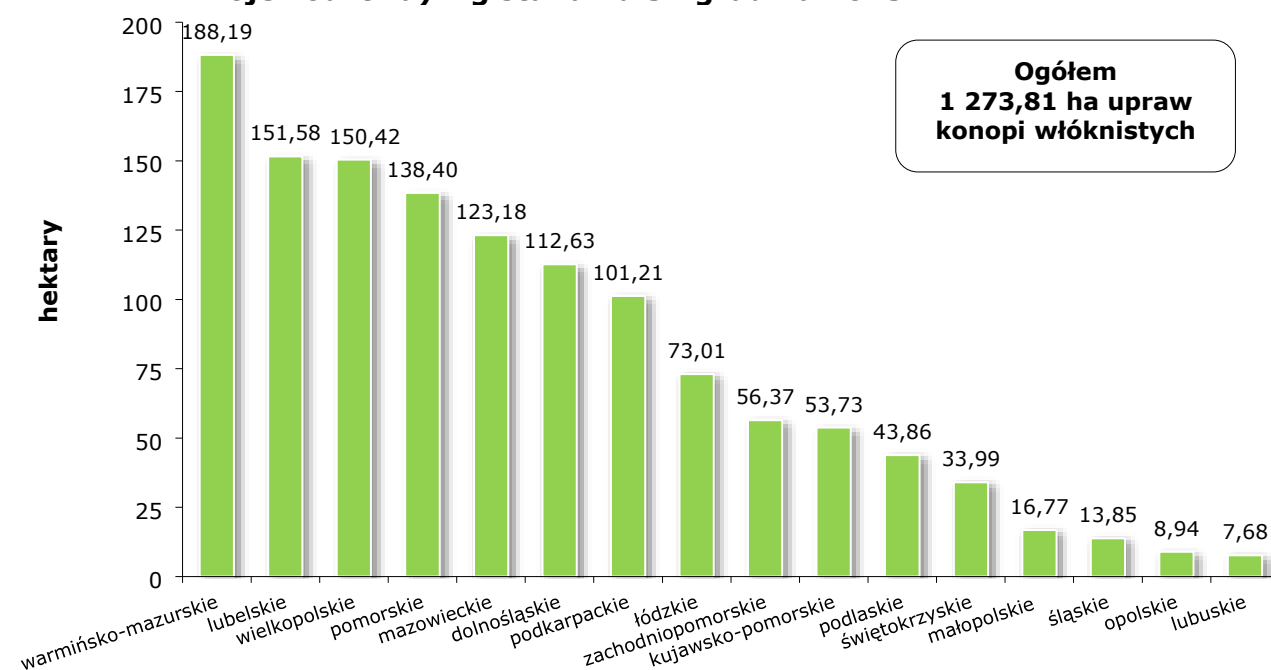
Źródło: dane KOWR.

KOWR utworzył funkcjonalność na **platformie eRolnik**, dzięki której producenci i podmioty skupujące konopie włókniste mogą składać dokumenty w formie elektronicznej (wniosek o wpis producenta oraz wniosek o wpis podmiotu skupującego)¹⁰⁷. Zgodnie z art. 47e ust. 1 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii (Dz. U. z 2023 r. poz. 1939) KOWR prowadzi rejestr konopi włóknistych w systemie teleinformatycznym.

Podmiot prowadzący działalność w zakresie skupu konopi włóknistych jest zobowiązany do przekazywania właściwemu dyrektorowi OT KOWR, **do końca lipca** bieżącego roku kalendarzowego, **informacji o zawartych umowach na dostarczanie konopi włóknistych według stanu na dzień 15 lipca bieżącego roku kalendarzowego**, która obejmuje: imiona i nazwiska albo nazwy oraz miejsca zamieszkania i adresy, albo siedziby i adresy producentów konopi włóknistych.

Na 31 grudnia 2023 r. w rejestrze producentów konopi włóknistych było wpisanych **1 139 producentów** (uprawę prowadzono na powierzchni **1 273,81 ha**), natomiast do rejestru podmiotów skupujących konopie włókniste wpisano **86 podmiotów**. Do końca 2023 r. z rejestru wykreślono 31 producentów oraz dwa podmioty skupujące.

Wykres 60. **Powierzchnia uprawy (w ha) konopi włóknistych (w podziale na województwa) wg stanu na 31 grudnia 2023 r.**

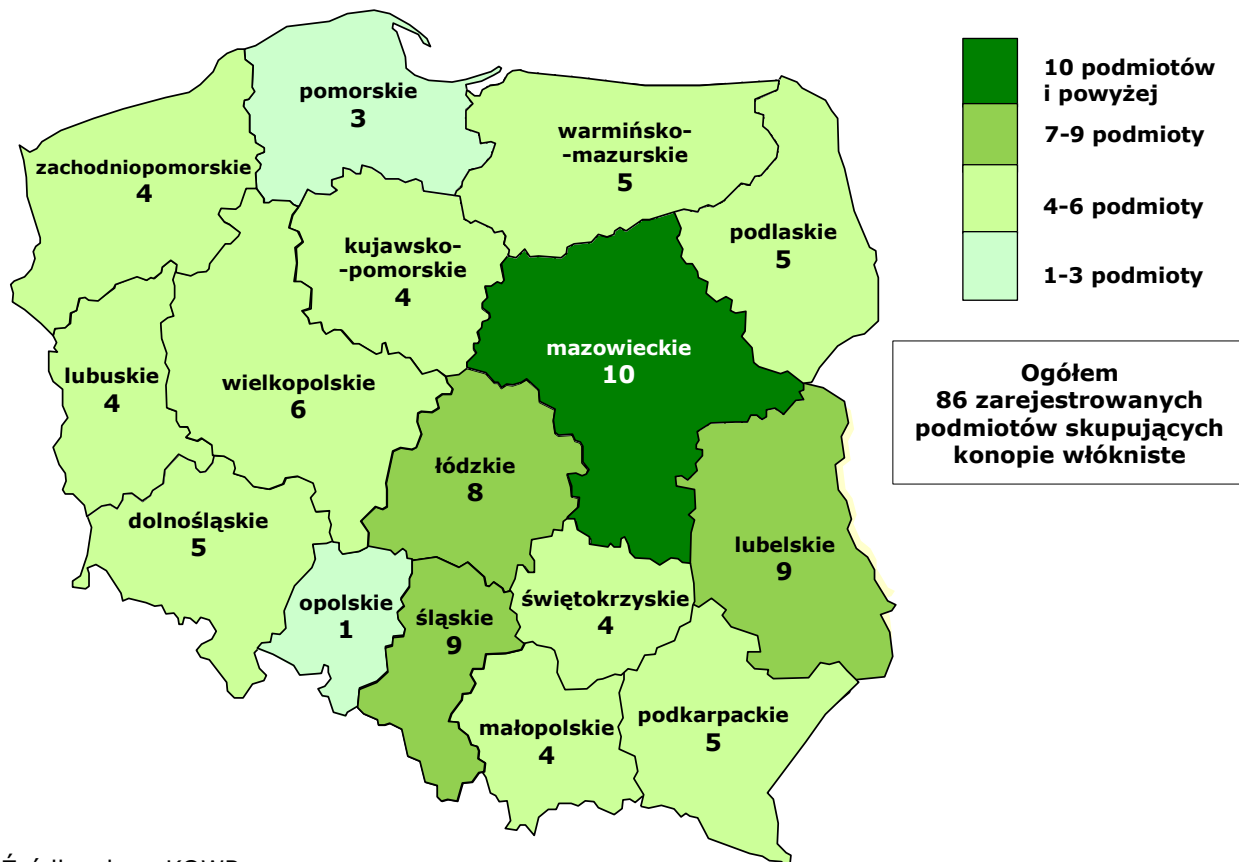

Źródło: dane KOWR.

Najwięcej **producentów konopi włóknistych** zarejestrowano w województwie mazowieckim (127 producentów, 11,25% ogółu zarejestrowanych), a następnie: wielkopolskim (115 producentów, 10,1%), lubelskim (105 producentów, 9,2%) i dolnośląskim (104 producentów; 9,1%). Największa **powierzchnia uprawy konopi włóknistych** znajdowała się w woj. warmińsko-mazurskim (188,19 ha, 14,8% ogółu powierzchni konopi włóknistych w Polsce), a następnie lubelskim (151,58 ha, 11,9%) i wielkopolskim (150,42 ha, 11,8%).

¹⁰⁷ <https://erolnik.gov.pl/#/uslugi/konopie> (odczyt - 2024 r.).

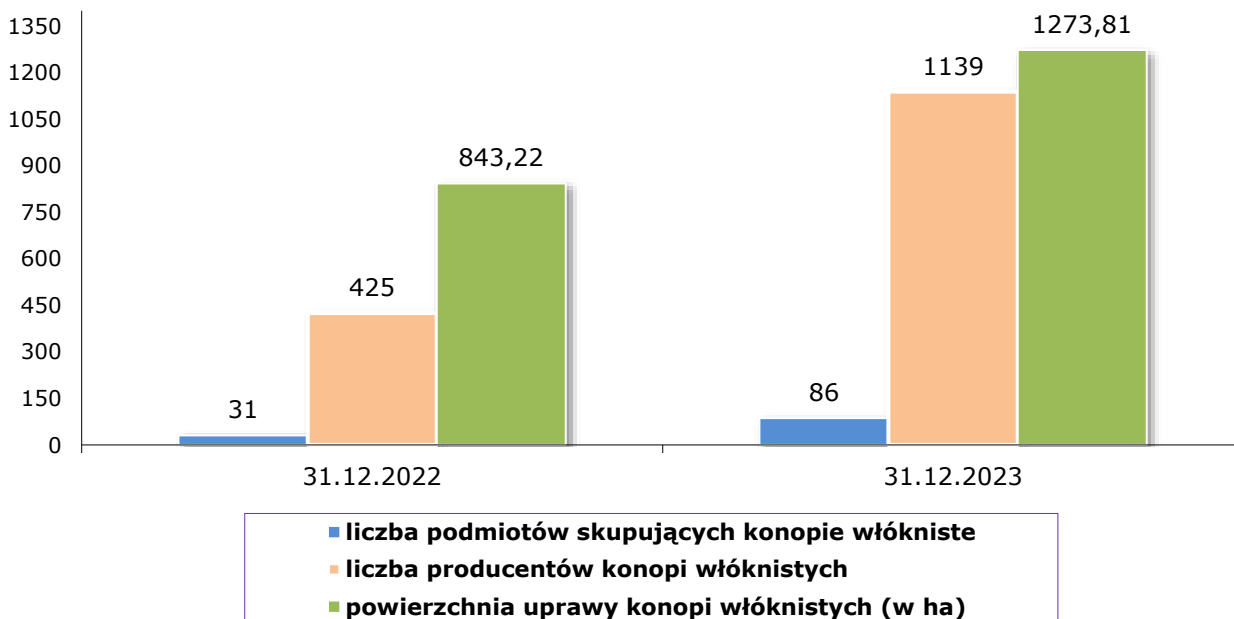
Wykres 61. Liczba podmiotów skupujących konopie włókniste wpisanych do rejestru KOWR (w podziale na województwa) wg stanu na 31 grudnia 2023 r.

Źródło: dane KOWR.

Najwięcej **podmiotów skupujących** konopie włókniste zarejestrowano w województwie mazowieckim (10 podmiotów, 11,6% ogółu zarejestrowanych), a następnie śląskim oraz lubelskim (po 9 podmiotów, po 10,5%).

Wykres 62. Liczba producentów i podmiotów skupujących konopie włókniste oraz powierzchnia uprawy konopi włóknistych w Polsce

Źródło: dane KOWR.

W 2023 r. wystawiono: **135 poleceń kontroli** producentów konopi włóknistych (OT KOWR przeprowadzają kontrole co najmniej 10% producentów wpisanych do rejestru), **5 poleceń o kontrole dodatkowe** oraz **1 polecenie nadzoru** nad zniszczeniem uprawy/plonu z uprawy konopi włóknistych. Dla 98 producentów konopi włóknistych kontrola zakończyła się wynikiem pozytywnym, a dla 41 – wynikiem negatywnym. Anulowano 2 polecenia kontroli u producentów konopi włóknistych.

Ponadto w 2023 r. wystawiono **27 poleceń kontroli podmiotów skupujących konopie włókniste** (OT KOWR przeprowadzają kontrole co najmniej 10% podmiotów wpisanych do rejestru) i w ramach **6 ww. poleceń kontroli dodatkowych w dwóch przypadkach** dodatkowo przeprowadzono kontrolę podmiotu skupującego. Dla 16 podmiotów skupujących konopie włókniste kontrola zakończyła się wynikiem pozytywnym, a dla 12 – wynikiem negatywnym. W przypadku jednego podmiotu trwają czynności wyjaśniające.

W 2023 r. w zakresie monitorowania rynku konopi włóknistych KOWR wydał ogółem 1 541 zaświadczeń i innych dokumentów.

9.13. Zbieranie, przetwarzanie i przekazywanie do MRiRW danych o wielkości skupu zbóż

W dniu 19 maja 2023 r. **Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi zlecił KOWR¹⁰⁸ zbieranie, przetwarzanie i systematyczne przekazywanie do MRiRW danych o wielkości skupu bezpośrednio od producentów artykułów rolno-spożywczych** (tj. **jęczmienia, kukurydzy, owsa, pszenicy, pszenżyta i żyta**) wymienionych w sekcji III ust. 1 załącznika do rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 8 marca 2021 r. w sprawie zbieranych danych rynkowych (Dz. U. z 2023 r. poz. 2498, z późn. zm.).

MRiRW nałożyło obowiązek raportowania na **1 749 podmiotów skupujących**, z czego 369 zostało zwolnionych przez MRiRW z tego obowiązku. MRiRW powiadomiło podmioty skupowe, że w celu nadania uprawnień dostępu do formularza sprawozdawczego, należało najpóźniej do 5 czerwca 2023 r. przekazać na adres email skupzboz@kowr.gov.pl dane kontaktowe. Przekazane przez podmioty skupowe dane posłużyły KOWR do wygenerowania loginów i haseł do **interaktywnego formularza sprawozdawczego** dostępnego pod adresem: <https://www.nieruchomoscikowr.gov.pl/skupzboz>, za pomocą którego – począwszy od 12 czerwca 2023 r. do odwołania przez MRiRW – podmioty skupowe realizują nałożony przez MRiRW **obowiązek sprawozdawczy**.

Według stanu na 31 grudnia 2023 r. w systemie informatycznym KOWR zarejestrowano **332 przedsiębiorców**. W 2023 r. codzienne dane rynkowe przesyłane były średnio przez **217 użytkowników**.

¹⁰⁸ Zgodnie z art. 10 ust. 1 ustawy z dnia 10 lutego 2017 r. o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa minister właściwy do spraw rozwoju wsi może powierzać KOWR realizację zadań dla niego określonych, zapewniając KOWR na ten cel odpowiednie środki finansowe.

Tabela 20. **Dane rynkowe dotyczące wielkości skupu ziarna zbóż – ilości zareportowane przez przedsiębiorców od początku obowiązku sprawozdawczego (tj. od 12 czerwca do 31 grudnia 2023 r.)**

Lp.	Rodzaj zboża	Ilość (w tonach)
1.	Jęczmień	287 366,50
2.	Kukurydza	729 620,54
3.	Owies	16 781,29
4.	Pszenica	1 382 535,31
5.	Pszenżyto	199 335,51
6.	Żyto	177 497,39

Źródło: dane KOWR.

Dodatkowo, w związku z koniecznością oszacowania w punktach skupu wolumenu **kukurydzy mokrej** (wg stanu na 19 czerwca 2023 r.) oraz **kukurydzy suchej** (wg stanu na 7 września 2023 r.) przedsiębiorcy zostali poproszeni o podanie ilości przechowywanej kukurydzy i przesłanie tych informacji na adres skupzboz@kowr.gov.pl. Wolumen **kukurydzy mokrej** wyniósł **68 681 ton** (raport złożyło 184 przedsiębiorców), a **kukurydzy suchej** – **159 778 ton** (raport złożyło 161 przedsiębiorców).

10. MECHANIZMY WPR W RAMACH REGULACJI HANDLU ZAGRANICZNEGO Z KRAJAMI SPOZA UNII EUROPEJSKIEJ

10.1. Działania KOWR w ramach administrowania obrotem towarowym z krajami pozaunijnymi

W Polsce od przystąpienia do Unii Europejskiej realizowane są mechanizmy WPR regulujące zgodnie z zasadami prawodawstwa unijnego handel zagraniczny towarami rolno-spożywczymi, co umożliwia przedsiębiorcom uczestniczenie w międzynarodowym obrocie tymi towarami.

Zgodnie z art. 6 ust. 2 pkt 3 ustawy z dnia 9 maja 2008 r. o Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (Dz. U. z 2023 r. poz. 1199) od 1 września 2017 r. administrowanie obrotem z zagranicą towarami rolnymi w ramach wspólnej polityki rolnej oraz towarami przetworzonymi nieobjętymi załącznikiem I do Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej jest **zadaniem delegowanym** do KOWR z agencji płatniczej (ARiMR)¹⁰⁹.

Główne działania KOWR w 2023 r. w ramach administrowania obrotem towarowym z zagranicą dotyczyły: **weryfikowania składanych przez przedsiębiorców wniosków o wydanie pozwoleń (bez preferencji, z preferencją, w ramach kontyngentów taryfowych) na przywóz/wywóz produktów rolno-spożywczych z/do krajów trzecich, wydawania pozwoleń/wyciągów z pozwoleń i ich rozliczania**, a także **weryfikowania wpisów służb celnych w pozwoleniach i dokumentów** potwierdzających, że towar opuścił obszar celny UE w wymaganym terminie. **Weryfikowane są również dokumenty celne, transportowe i importowe z krajów trzecich**. Powyższe działania pozwalały na bieżące monitorowanie, we współpracy z agencjami płatniczymi innych państw członkowskich UE, wolumenu towarów przywożonych i wywożonych na/z terytorium Unii Europejskiej.

W ramach obsługi importu towarów rolno-spożywczych z krajów trzecich KOWR m.in. **administrował kontyngentami taryfowymi** (np. w zależności od kraju importu, jakości produktów czy ich kodów nomenklatury scalonej CN¹¹⁰) i **przywozem preferencyjnym**.

W przypadku kontyngentów weryfikowano dokumenty potwierdzające, że dany przedsiębiorca zajmował się handlem zagranicznym produktami objętymi wspólną organizacją rynku

¹⁰⁹ KOWR, wg zapisów art. 9 ust. 3 ustawy z dnia 10 lutego 2017 r. o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa, wykonuje również zadania inne niż wymienione w ww. ustawie, w szczególności zadania delegowane, jeżeli odrębne przepisy tak stanowią.

¹¹⁰ Nomenklatura scalona (ang. *Combined Nomenclature*, CN) – nomenklatura taryfowa i statystyczna unii celnej, podstawowy element wspólnej taryfy celnej Unii Europejskiej.

w dwóch dwunastomiesięcznych okresach poprzedzających datę złożenia wniosku o pozwolenie na przywóz, a także inne dokumenty (np. pozwolenie na wywóz z kraju importu). Niezależnie od rynku wydane pozwolenia na przywóz były rozliczane, a wniesione przez przedsiębiorców zabezpieczenia – zwalniane po spełnieniu warunków zawartych w pozwoleniach. W odniesieniu do każdego kontyngentu, w ramach systemu zarządzania kontyngentami AMIS QUOTA¹¹¹, były wysyłane do Komisji Europejskiej komunikaty o liczbie złożonych wniosków o wydanie pozwolenia, liczbie wydanych, wycofanych i niewykorzystanych pozwoleń oraz o ilości przywiezionych towarów.

W zakresie obsługi handlu z krajami spoza Unii Europejskiej KOWR w 2023 r. administrował następującymi mechanizmami WPR:

1. „Handel zagraniczny na rynku mleka i przetworów mlecznych”,
2. „Handel zagraniczny na rynku drobiu i jaj oraz na rynku albumin”,
3. „Handel zagraniczny na rynku cukru”,
4. „Handel zagraniczny na rynku ryżu”,
5. „Handel zagraniczny na rynku zbóż”,
6. „Handel zagraniczny na rynku wieprzowiny”,
7. „Handel zagraniczny w zakresie produktów przetworzonych non-aneks I”,
8. „Handel zagraniczny na rynku wołowiny i cielęciny”,
9. „Handel zagraniczny na rynku świeżych owoców i warzyw”,
10. „Handel zagraniczny na rynku przetworzonych owoców i warzyw”,
11. „Handel zagraniczny na rynku lnu i konopi”,
12. „Handel zagraniczny na rynku olejów i tłuszczów”,
13. „Handel zagraniczny na rynku alkoholu etylowego pochodzenia rolniczego”,
14. „Handel zagraniczny na rynku baraniny i koziny”,
15. „Handel zagraniczny na rynku wina”,
16. „Handel zagraniczny na rynku bananów”,
17. „Handel zagraniczny na rynku nasion”.

W 2023 r. KOWR w ramach **obsługi eksportu** towarów rolno-spożywczych do krajów trzecich **wydawał i rozliczał pozwolenia/wyciągi z pozwoleń na wywóz bez refundacji:** ryżu, serów do Kanady (w ramach umów zawartych pomiędzy UE a Kanadą), serów do USA (w ramach niektórych kontyngentów GATT¹¹²), mleka w proszku do Republiki Dominikańskiej (w ramach kontyngentu przewidzianego w dodatku 2 do załącznika III do umowy o partnerstwie gospodarczym pomiędzy państwami CARIFORUM¹¹³ a Unią Europejską i jej państwami członkowskimi), a także wydawał **zaświadczenia P2** na wywóz makaronów do USA.

W ramach **obsługi importu** towarów rolno-spożywczych z krajów trzecich KOWR **administrował kontyngentami taryfowymi i przywozem preferencyjnym** oraz

¹¹¹ Elektroniczny system komunikacji, który przyczynia się do lepszego zarządzania kontyngentami taryfowymi na import po preferencyjnych stawkach, zarządzanych przez Dyрекcję Generalną ds. Rolnictwa i Rozwoju Obszarów Wiejskich (DG AGRI) Komisji Europejskiej.

¹¹² Układ Ogólny w Sprawie Taryf Celnych i Handlu (ang. *General Agreement on Tariffs and Trade*).

¹¹³ Grupa państw Afryki, Karaibów i Pacyfiku prowadząca dialog gospodarczy z Unią Europejską.

wydawał i rozliczał **pozwolenia na przywóz bez preferencji** na rynkach: **zbóż, ryżu, cukru, olejów i tłuszczów, lnu i konopi, alkoholu etylowego pochodzenia rolniczego, świeżych owoców i warzyw, przetworzonych owoców i warzyw, mleka i przetworów mlecznych, wołowiny i cielęciny, wieprzowiny** oraz **drobiu, jaj i albumin**. Według stanu na 31 grudnia 2023 r. KOWR administrował **przywozem preferencyjnym na rynku ryżu i 136 kontyngentami taryfowymi na ww. rynkach**.

W 2023 r. KOWR przesłał do Komisji Europejskiej **2 046 komunikatów** w ramach systemu zarządzania kontyngentami ISAMM–TRQ. Dodatkowo za pośrednictwem Informatycznego Systemu Monitoringu i Zarządzania Rynkiem Rolnym (ISAMM), służącego do przesyłania dokumentów określonych w prawodawstwie UE w zakresie obsługi mechanizmów handlu zagranicznego WPR, przekazano do Komisji Europejskiej **712 komunikatów**.

10.2. Pozwolenia na przywóz/wywóz i kontyngenty taryfowe

W 2023 r. KOWR w ramach regulacji handlu zagranicznego **wydał** ogółem **826 pozwoleń/wyciągów z pozwoleń na przywóz/wywóz produktów rolno-spożywczych z/do krajów pozaunijnych** (z tego: **800 na przywóz i 26 na wywóz**) w ramach:

- przywozu bez preferencji – 611 pozwoleń,
- kontyngentów przywozowych – 154 pozwolenia/wyciągi z pozwoleń,
- przywozu preferencyjnego (po obniżonych stawkach celnych) – 35 pozwoleń,
- kontyngentu wywozowego – 26 pozwoleń/wyciągów z pozwoleń.

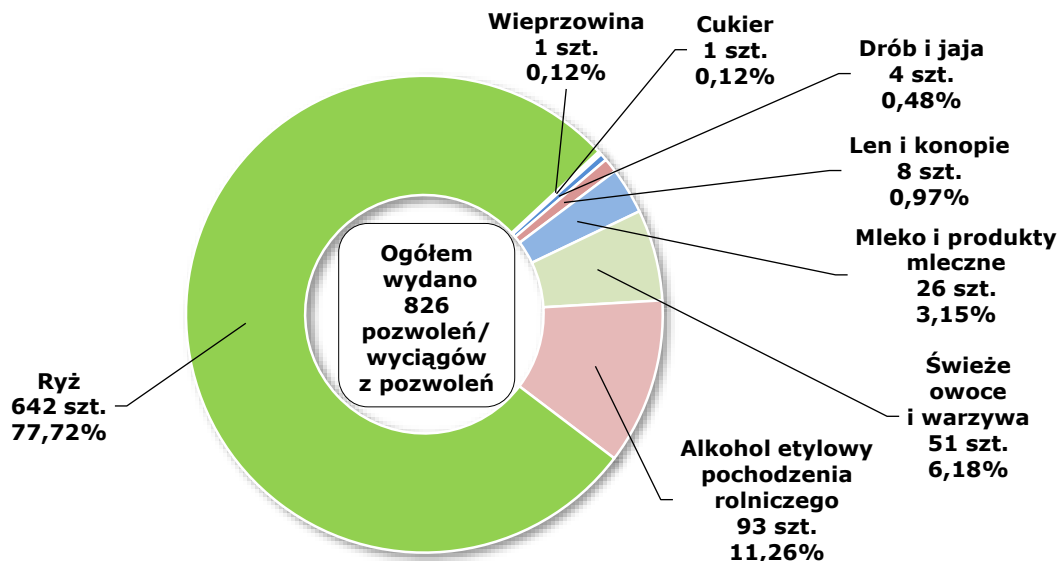
Tabela 21. **Pozwolenia/wyciągi z pozwoleń na przywóz i wywóz towarów wydane oraz rozliczone przez KOWR w 2023 r.**

Lp.	Towary rolno-spożywcze	Pozwolenia/wyciągi z pozwoleń na przywóz i wywóz produktów rolno-spożywczych					
		Na przywóz		Na wywóz		Ogółem	
		Wydane	Rozliczone	Wydane	Rozliczone	Wydane	Rozliczone
1.	Ryż	642	633	0	52	642	685
2.	Świeże owoce i warzywa	51	49	0	0	51	49
3.	Zboża	0	0	0	0	0	0
4.	Cukier	1	1	0	0	1	1
5.	Alkohol etylowy pochodzenia rolniczego	93	93	0	0	93	93
6.	Len i konopie	8	8	0	0	8	8
7.	Mleko i produkty mleczne	0	0	26	31	26	31
8.	Drób i jaja oraz albuminy	4	3	0	0	4	3
9.	Wieprzowina	1	1	0	0	1	1
Ogółem		800	788	26	83	826	871

Źródło: dane KOWR.

Najwięcej pozwoleń/wyciągów z pozwoleń wydano na rynku ryżu – 642 (77,7% wszystkich wydanych pozwoleń/wyciągów z pozwoleń), a następnie alkoholu etylowego pochodzenia rolniczego – 93 (11,3%), świeżych owoców i warzyw – 51 (6,2%) oraz mleka i produktów mlecznych – 26 (3,1%).

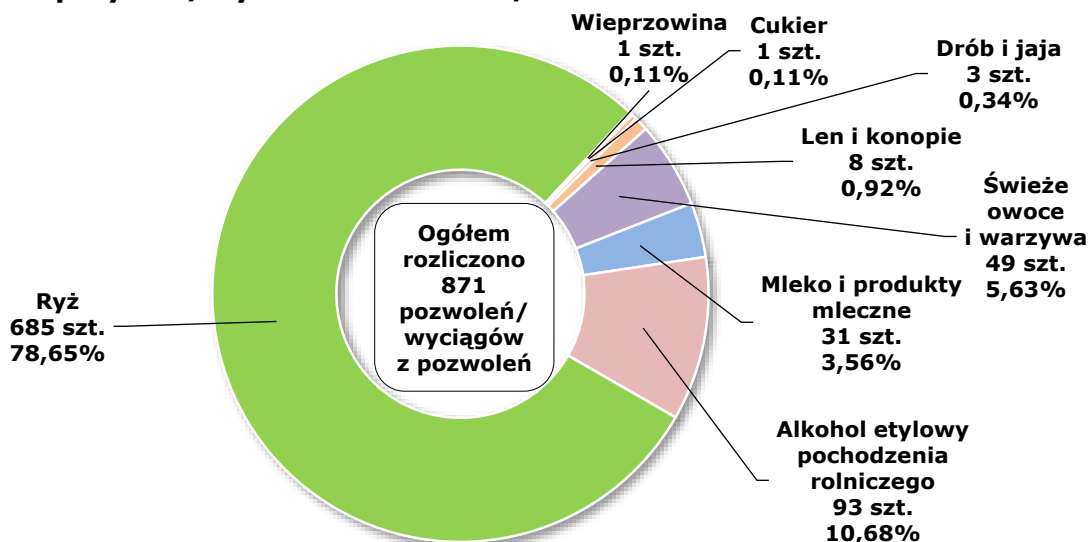
Wykres 63. **Struktura pozwoleń/wyciągów z pozwoleń wydanych przez KOWR w 2023 r. na przywóz/wywóz towarów do/z Polski**

Źródło: dane KOWR.

W 2023 r. KOWR **rozliczył** ogółem **871 pozwoleń/wyciągów z pozwoleń** na przywóz/wywóz produktów rolno-spożywczych z/do krajów pozaunijnych (z tego: 788 pozwoleń/wyciągów na przywóz i 83 pozwolenia/wyciągi na wywóz towarów).

Wykres 64. **Struktura pozwoleń/wyciągów z pozwoleń rozliczonych ogółem w 2023 r. na przywóz/wywóz towarów do/z Polski**

Źródło: dane KOWR.

W 2023 r. KOWR wydał również **281 zaświadczeń P2** na wywóz **853 ton** netto makaronów do Stanów Zjednoczonych.

W 2023 r., w ramach obsługi handlu zagranicznego z krajami spoza UE, KOWR wydał ogółem 1 230 decyzji (pozwoleń i innych dokumentów).

Od akcesji Polski do UE do końca 2023 r. w ramach obrotu towarowego z zagranicą wydano ogółem **63,5 tys. pozwoleń/wyciągów z pozwoleń** na przywóz/wywóz produktów rolno-spożywczych z/do krajów pozaunijnych, a także **4,1 tys. zaświadczeń P2** na wywóz makaronów do Stanów Zjednoczonych.

11. DZIAŁANIA INTERWENCYJNE WPR W CELU STABILIZACJI RYNKÓW ROLNYCH

W celu przeciwdziałania niestabilnej sytuacji na rynkach rolnych w państwach członkowskich UE (w tym zapewnienia stabilizacji cen rynkowych), zgodnie z częścią II, rozdziałem I rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1308/2013¹¹⁴, stosowana jest **interwencja rynkowa**, w tym: **interwencja publiczna** (właściwe organy państw członkowskich skupują i przechowują zgromadzone w magazynach interwencyjnych produkty aż do momentu ich zbycia) oraz **dopłaty do prywatnego przechowywania towarów rolno-żywnościowych** (przyznawane do przechowywania produktów przez podmioty prywatne).

Interwencja publiczna i dopłaty do prywatnego przechowywania są elementem tzw. **rynkowej siatki bezpieczeństwa**, w której skład wchodzi również dodatkowe **środki wyjątkowe** określone przepisami regulującymi postępowanie przeciwdziałania zakłóceniom i szczególnym problemom w sytuacjach kryzysowych na rynkach rolno-żywnościowych (zgodnie z art. 219–222 ww. rozporządzenia).

Zgodnie z art. 13 ww. rozporządzenia **interwencja publiczna** jest otwarta dla pszenicy zwyczajnej, masła i odtłuszczonego mleka w proszku (OMP). Dla pozostałych kwalifikujących się towarów ma charakter fakultatywny (może zostać otwarta przez Komisję – w drodze aktów wykonawczych – jeżeli wymaga tego sytuacja na rynku)¹¹⁵.

Możliwość stosowania **dopłat do prywatnego przechowywania towarów rolno-żywnościowych** przewiduje art. 17 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1308/2013. Od 2014 r. dopłaty są **uruchamiane przez KE** na podstawie aktów wykonawczych po zaistnieniu warunków rynkowych wymaganych przepisami unijnymi (tj. uwzględniając średnie ceny rynkowe notowane w UE, progi referencyjne i koszty produkcji danych produktów lub potrzebę zareagowania we właściwym czasie na szczególnie trudną sytuację na rynku albo na zmiany sytuacji gospodarczej, które mają znaczący negatywny wpływ na marże w sektorze). Celem mechanizmu jest czasowe zmagazynowanie nadwyżki towarów, które nie trafią na rynek, co ogranicza destabilizację cen. W ramach tego

¹¹⁴ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1308/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiające wspólną organizację rynków produktów rolnych oraz uchylające rozporządzenia Rady (EWG) nr 922/72, (EWG) nr 234/79, (WE) nr 1037/2001 i (WE) nr 1234/2007, z późn. zm.

¹¹⁵ Pszenica durum, jęczmień, kukurydza, ryż niełuskany, świeża lub schłodzona wołowina i cielęcina objęte kodami CN 0201 10 00 oraz od 0201 20 20 do 0201 20 50.

mechanizmu zakłady przetwórcze bądź firmy handlowe, które zmagazynują dany towar i wprowadzą go na rynek w korzystniejszym dla sektora czasie, otrzymają dopłatę, mającą na celu zrekompensowanie kosztów przechowywania. Dopłaty do prywatnego przechowywania mogą być przyznawane w UE w odniesieniu do: masła (wyprodukowanego ze śmietanki uzyskanej bezpośrednio i wyłącznie z mleka krowiego), odtłuszczonego mleka w proszku (wyprodukowanego z mleka krowiego), serów (objętych chronioną nazwą pochodzenia lub chronionym oznaczeniem geograficznym na mocy rozporządzenia 1151/2012), wieprzowiny, świeżego lub schłodzonego mięsa z bydła w wieku ośmiu miesięcy i więcej, mięsa baraniego i koziego, cukru białego, włókna lnianego, oliwy z oliwek i oliwek stołowych.

Zgodnie z art. 6 ust. 2 pkt 4 ustawy z dnia 9 maja 2008 r. o Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (Dz. U. z 2023 r. poz. 1199) zakup oraz sprzedaż produktów zgromadzonych w magazynach interwencyjnych oraz dopłaty do prywatnego przechowywania towarów rolno-żywnościowych są od 1 września 2017 r. **zadaniami delegowanymi** do KOWR z agencji płatniczej (ARiMR)¹¹⁶.

11.1. Dopłaty do prywatnego przechowywania produktów rolno-spożywczych

Dopłaty są uruchamiane przez KE na podstawie aktów wykonawczych po zaistnieniu warunków rynkowych wymaganych przepisami unijnymi. W związku z tym, że **KE nie uruchomiła ww. mechanizmu WPR**, KOWR w 2023 r. nie realizował dopłat do prywatnego przechowywania produktów rolno-spożywczych, natomiast był organizacyjnie przygotowany do ich realizacji, podobnie jak to miało miejsce w latach poprzednich.

W **2017 r. i 2020 r.** KOWR realizował **dopłaty do prywatnego przechowywania masła, serów, OMP, mięsa baraniego i koziego oraz wołowego** – przyjął do realizacji ogółem **41 umów** i wystawił zlecenia płatności dla agencji płatniczej (ARiMR) na kwotę **1,5 mln zł**. Ponadto w **2022 r.** KOWR zawarł **47 umów** na dopłaty do prywatnego przechowywania **5,2 tys. ton wieprzowiny**. Na podstawie dokumentów płatniczych wystawionych przez KOWR, agencja płatnicza wypłaciła przedsiębiorcom **9,2 mln zł**.

11.2. Interwencyjny zakup i sprzedaż odtłuszczonego mleka w proszku

Zgodnie z art. 12 lit. e rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1308/2013, zakupy interwencyjne OMP mogą być prowadzone od 1 lutego do 30 września¹¹⁷ danego roku w ramach ustalonego przez KE ograniczenia ilościowego dla całej UE, które – według art. 3 ust. 1 lit. c) rozporządzenia Rady (UE) nr 1370/2013¹¹⁸ – wynosi 109 tys. ton. Zakupy OMP w ramach ww. ograniczenia mogą odbywać się po cenie interwencyjnej równej progowi

¹¹⁶ KOWR, wg zapisów art. 9 ust. 3 ustawy z dnia 10 lutego 2017 r. o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa, wykonuje również zadania inne niż wymienione w ww. ustawie, w szczególności zadania delegowane, jeżeli odrębne przepisy tak stanowią.

¹¹⁷ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1308/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiające wspólną organizację rynków produktów rolnych oraz uchylające rozporządzenia Rady (EWG) nr 922/72, (EWG) nr 234/79, (WE) nr 1037/2001 i (WE) nr 1234/2007, z późn. zm.

¹¹⁸ Rozporządzenie Rady (UE) nr 1370/2013 z dnia 16 grudnia 2013 r. określające środki dotyczące ustalania niektórych dopłat i refundacji związanych ze wspólną organizacją rynków produktów rolnych, z późn. zm.

referencyjnemu wynoszącemu 169,80 EUR/100 kg. Po wykorzystaniu ograniczenia ilościowego zakupy interwencyjne mogą być realizowane w drodze procedury przetargowej.

Sprzedaż OMP zakupionego w ramach interwencji jest uruchamiana rozporządzeniem KE poprzez procedurę przetargową. Istnieje również możliwość zbywania produktów zakupionych w ramach interwencji publicznej przez ich udostępnienie w zakresie programu dystrybucji żywności wśród osób najbardziej potrzebujących w UE (w Polsce od 2023 r. – program Fundusze Europejskie na Pomoc Żywnościową) określonego w odpowiednim unijnym akcie prawnym¹¹⁹.

Mechanizm WPR „Interwencyjny zakup i sprzedaż odtłuszczonego mleka w proszku” jest realizowany przez KOWR również na podstawie art. 42 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o organizacji rynku mleka i przetworów mlecznych (Dz. U. z 2023 r. poz. 1228).

W 2023 r. przedsiębiorcy z terenu Unii Europejskiej nie oferowali w Polsce OMP do interwencyjnego zakupu. Według stanu na 31 grudnia 2023 r. KOWR nie posiadał w magazynach OMP pochodzącego z zakupu na zapasy interwencyjne.

KOWR był przygotowany do prowadzenia takich zakupów. Pomimo braku zainteresowania mechanizmem ze strony przedsiębiorców KOWR zobowiązany był zapewnić powierzchnię magazynową przeznaczoną na składowanie ewentualnych zapasów OMP pochodzących z zakupów interwencyjnych. W związku z zakończeniem obowiązywania umów na świadczenie usług przechowalniczych KOWR zorganizował przetarg zamknięty na wybór magazynów świadczących usługi w zakresie przechowywania OMP. Do realizacji przyjęto 6 ofert na świadczenie ww. usługi. W styczniu 2023 r. zawarto **6 umów** na świadczenie usług przechowalniczych na łączną pojemność **13,7 tys. ton** OMP. Wobec tego w 2023 r. KOWR dysponował powierzchnią magazynową zlokalizowaną w **6 magazynach** w kraju, przeznaczoną na ewentualne przechowywanie ww. wolumenu OMP pochodzącego z zakupu na zapasy interwencyjne. W razie potrzeby powierzchnia magazynowa mogła zostać uzupełniona poprzez zorganizowanie dodatkowego przetargu na świadczenie usług przechowalniczych.

Zgodnie z wymogami unijnymi KOWR był zobligowany do przeprowadzania kontroli spełniania warunków autoryzacji przez zakłady produkcyjne OMP (co najmniej raz na rok) i magazyny (przed ogłoszeniem przetargu na wybór magazynów świadczących usługi przechowalnicze). Na podstawie zweryfikowanych raportów ze zleconych kontroli podejmowano decyzje dotyczące utrzymania bądź cofnięcia autoryzacji. Według stanu na 31 grudnia 2023 r. autoryzację posiadały **32 zakłady produkcyjne OMP** i **27 magazynów**.

Od akcesji Polski do UE zakupiono ogółem 60,3 tys. ton odtłuszczonego mleka w proszku: w 2009 r. (20,6 tys. ton), 2015 r. (4,1 tys. ton), 2016 r. (31,7 tys. ton) oraz 2017 r. (3,9 tys. ton). KOWR w **2017 r.** wystawił zlecenia płatności dla agencji płatniczej (ARiMR) za zakupione OMP na kwotę **29,7 mln zł** i w latach **2017-2018** sprzedał interwencyjnie **39,1 tys. ton OMP** zakupionego w latach wcześniejszych.

¹¹⁹ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/1057 z dnia 24 czerwca 2021 r. ustanawiające Europejski Fundusz Społeczny Plus (EFS+) oraz uchylające rozporządzenie (UE) nr 1296/2013.

11.3. Interwencyjny zakup i sprzedaż masła

Zgodnie z art. 12 lit. e rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1308/2013 zakupy interwencyjne masła mogą być prowadzone od 1 lutego do 30 września danego roku w ramach ustalonego przez KE ograniczenia ilościowego dla całej UE, które – według art. 3 ust. 1 lit. b) rozporządzenia Rady (UE) nr 1370/2013 – wynosi 50 tys. ton. Zakupy masła w ramach ww. ograniczenia mogą się odbywać po cenie interwencyjnej 221,75 EUR/100 kg, stanowiącej 90% progu referencyjnego (wynoszącego 246,39 EUR/100 kg). Po wykorzystaniu ograniczenia ilościowego zakupy interwencyjne mogą być realizowane w drodze procedury przetargowej.

Sprzedaż masła zakupionego w ramach interwencji jest uruchamiana rozporządzeniem KE w drodze procedury przetargowej. Istnieje również możliwość zbywania produktów zakupionych w ramach interwencji publicznej przez ich udostępnienie w zakresie programu dystrybucji żywności wśród osób najbardziej potrzebujących w UE (w Polsce od 2023 r. – FEPŻ) określonego w odpowiednim unijnym akcie prawnym¹²⁰.

Mechanizm WPR „Interwencyjny zakup i sprzedaż masła” jest realizowany przez KOWR również na podstawie art. 42 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o organizacji rynku mleka i przetworów mlecznych (Dz. U. z 2023 r. poz. 1228).

KOWR w 2023 r. nie posiadał w magazynach interwencyjnych masła pochodzącego z zakupu na zapasy interwencyjne UE. Unijni przedsiębiorcy nie oferowali w Polsce masła do interwencyjnego zakupu.

KOWR był przygotowany do prowadzenia takich zakupów. Zgodnie z wymogami unijnymi KOWR był zobligowany do przeprowadzania kontroli spełniania warunków autoryzacji przez zakłady produkcyjne masła (co najmniej raz na rok) i chłodnie (przed ogłoszeniem przetargu na wybór chłodni świadczących usługi przechowalnicze). Na podstawie zweryfikowanych raportów ze zleconych kontroli podejmowano decyzje dotyczące utrzymania bądź cofnięcia autoryzacji. Według stanu na 31 grudnia 2023 r. autoryzację posiadały **22 zakłady produkcyjne masła i 25 chłodni**.

Po akcesji Polski do UE zakupiono ogółem 6,5 tys. ton masła, z tego 4,6 tys. ton w latach 2005–2006 oraz 1,9 tys. ton w 2009 r.

11.4. Interwencyjny zakup i sprzedaż zbóż

Zgodnie z art. 12 lit. a i b rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1308/2013 interwencja publiczna w przypadku zakupów pszenicy zwyczajnej jest dostępna od 1 października do 31 maja następnego roku, ale jeżeli wymagałaby tego sytuacja na rynku zbóż (spadek cen rynkowych poniżej ceny interwencyjnej), może zostać otwarta (przez cały rok) przez Komisję Europejską również dla pszenicy durum, jęczmienia

¹²⁰ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/1057 z dnia 24 czerwca 2021 r. ustanawiające Europejski Fundusz Społeczny Plus (EFS+) oraz uchylające rozporządzenie (UE) nr 1296/2013.

i kukurydzy. Interwencyjny zakup pszenicy zwyczajnej może odbywać się w zakresie ograniczenia ilościowego wynoszącego 3 mln ton w roku gospodarczym, ustalonego przez KE dla wszystkich krajów członkowskich UE. W ramach tego ograniczenia zakup pszenicy zwyczajnej może być dokonywany po cenie interwencyjnej (równej progowi referencyjnemu) wynoszącej 101,31 EUR/tonę. Dla pozostałych zbóż (pszenicy durum, kukurydzy, jęczmienia) ograniczenie ilościowe zakupów interwencyjnych ustalono na poziomie zerowym. Gdyby wymagała tego sytuacja rynkowa (w szczególności spadek cen rynkowych), KE może podjąć decyzję o kontynuowaniu interwencji powyżej ograniczenia ilościowego w przypadku pszenicy zwyczajnej i/lub rozpoczęciu zakupów pszenicy durum, kukurydzy i jęczmienia w ramach procedury przetargowej.

Sprzedaż zboża zakupionego w ramach interwencji jest uruchamiana rozporządzeniem KE w drodze procedury przetargowej. Istnieje również możliwość zbywania produktów zakupionych w ramach interwencji publicznej przez ich udostępnienie w zakresie programu dystrybucji żywności wśród osób najbardziej potrzebujących w UE (w Polsce od 2023 r. – FEPŻ) określonego w odpowiednim unijnym akcie prawnym¹²¹.

Mechanizm WPR „Interwencyjny zakup i sprzedaż zbóż” jest realizowany przez KOWR również na podstawie art. 38h i 38ha ustawy z dnia 11 marca 2004 r. o organizacji niektórych rynków rolnych (Dz. U. z 2023 r. poz. 1502).

W 2023 r. KOWR nie posiadał w magazynach interwencyjnych zbóż pochodzących z zakupu na zapasy interwencyjne UE. Z uwagi na sytuację rynkową (poziom średniej ceny rynkowej pszenicy przekraczał poziom ceny interwencyjnej) przedsiębiorcy nie oferowali pszenicy do sprzedaży na zapasy interwencyjne UE.

KOWR był przygotowany do prowadzenia takich zakupów. W ramach usług przechowalniczych zbóż w roku gospodarczym 2022/2023 do 31 grudnia 2023 r. do OT KOWR nie wpłynęła żadna oferta, natomiast **6 podmiotów** złożyło deklarację przystąpienia do mechanizmu w momencie uruchomienia interwencyjnych zakupów zbóż i udostępnienia powierzchni łącznie na ponad **90 tys. ton** ziarna zbóż.

Po akcesji Polski do UE, w ramach działań interwencyjnych prowadzonych w latach 2004–2006 i 2009–2010, zakupiono ogółem 2 136,6 tys. ton zbóż, z tego: 1 297,2 tys. ton pszenicy (60,7% ogółu zakupionych zbóż), 586,5 tys. ton jęczmienia (27,5%) i 252,9 tys. ton kukurydzy (11,8%).

¹²¹ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/1057 z dnia 24 czerwca 2021 r. ustanawiające Europejski Fundusz Społeczny Plus (EFS+) oraz uchylające rozporządzenie (UE) nr 1296/2013.

12. POZOSTAŁE WSPARCIE PRODUCENTÓW ROLNYCH ORAZ INNYCH PODMIOTÓW Z SEKTORA ROLNO-SPOŻYWCZEGO, W TYM BĘDĄCYCH W TRUDNEJ SYTUACJI EKONOMICZNEJ

12.1. Bezzwrotna pomoc finansowa

Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa realizuje zadania, o których mowa w art. 24 ust. 10 ustawy z dnia 19 października 1991 r. o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa (Dz. U. z 2024 r. poz. 589), m.in. w formie udzielania **bezzwrotnej pomocy finansowej**, zgodnie z art. 24 ust. 11 ww. ustawy. Udzielana przez KOWR bezzwrotna pomoc finansowa może dotyczyć:

- **budowy, remontu oraz przebudowy budynków i lokali, obiektów infrastruktury technicznej oraz innego majątku** przekazanych na podstawie art. 43 ust. 2 i art. 44 ugrnSP bez uprzedniego doprowadzenia ich do należytego stanu technicznego (art. 24 ust. 12 pkt 1 ugrnSP),
- **działalności wydawniczej, prowadzenia badań naukowych, szkoleń, konferencji, seminariów i konkursów w zakresie zadań KOWR** (art. 24 ust. 12 pkt 2 ugrnSP),
- **budowy, remontu oraz przebudowy urządzeń, obiektów i sieci energetycznych, wodnokanalizacyjnych, ciepłowniczych oraz telekomunikacyjnych** przekazanych na podstawie art. 24 ust. 6 ugrnSP bez uprzedniego doprowadzenia ich do należytego stanu technicznego (art. 24 ust. 12 pkt 3 ugrnSP),
- **budowy, remontu oraz przebudowy dróg na nieruchomościach** przekazanych przez KOWR na rzecz jednostek samorządu terytorialnego, bez uprzedniego doprowadzenia ich do należytego stanu technicznego (art. 24 ust. 12 pkt 3a ugrnSP),
- **przedsięwzięć edukacyjnych, kulturalnych i turystycznych realizowanych na obszarach wiejskich oraz działalności z zakresu kultury fizycznej i zdrowia publicznego na obszarach wiejskich** (art. 24 ust. 12 pkt 4 ugrnSP),
- wsparcia działalności podmiotów realizujących zadania w obszarze **umacniania i doskonalenia hodowli roślin uprawnych oraz hodowli zwierząt gospodarskich, ochrony środowiska, a także zapobiegania pożarom, klęskom żywiołowym i innym miejscowym zagrożeniom na obszarach wiejskich** (art. 24 ust. 12 pkt 5 ugrnSP).

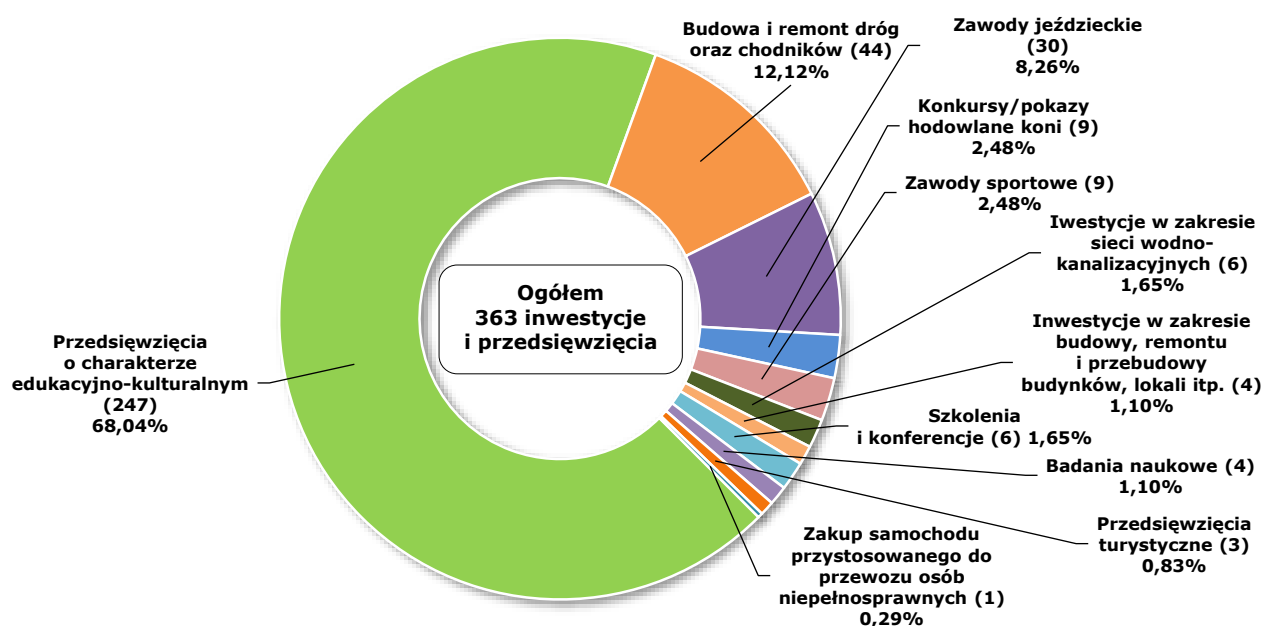
W 2023 r. KOWR zawarł **361 umów** na przyznanie bezzwrotnej pomocy finansowej w łącznej wysokości 34 385,67 tys. zł, natomiast wypłacił ogółem **27 895,02 tys. zł**, z tego:

- **26 135,60 tys. zł** na podstawie **349 decyzji** wydanych w 2023 r.,
- **1 719,94 tys. zł** na podstawie **13 decyzji** wydanych w 2022 r.,
- **39,48 tys. zł** na podstawie **jednej decyzji** wydanej w 2021 r.

Bezzwrotna pomoc finansowa wypłacona przez KOWR w 2023 r. została przeznaczona na **refinansowanie kosztów 363 inwestycji i przedsięwzięć**, tj.:

- 44 inwestycji w zakresie budowy i remontu dróg oraz chodników (14 888,15 tys. zł),
- 6 inwestycji w zakresie sieci wodno-kanalizacyjnej (5 605,63 tys. zł),
- organizacji 247 przedsięwzięć o charakterze edukacyjno-kulturalnym (3 742,06 tys. zł),
- organizacji 30 zawodów jeździeckich (1 626,38 tys. zł),
- organizacji 9 konkursów/pokazów hodowlanych koni (742,33 tys. zł),
- 4 inwestycji w zakresie budowy, remontu i przebudowy budynków, lokali, obiektów infrastruktury technicznej oraz innego majątku (575,88 tys. zł),
- organizacji 6 szkoleń i konferencji (235,72 tys. zł),
- organizacji 9 zawodów sportowych (171,20 tys. zł),
- przeprowadzenia 4 badań naukowych (150 tys. zł),
- zakupu samochodu przystosowanego do przewozu osób niepełnosprawnych (80 tys. zł),
- organizacji 3 przedsięwzięć turystycznych (77,67 tys. zł).

Wykres 65. **Struktura inwestycji i przedsięwzięć, do których realizacji została wypłacona przez KOWR w 2023 r. bezzwrotna pomoc finansowa**

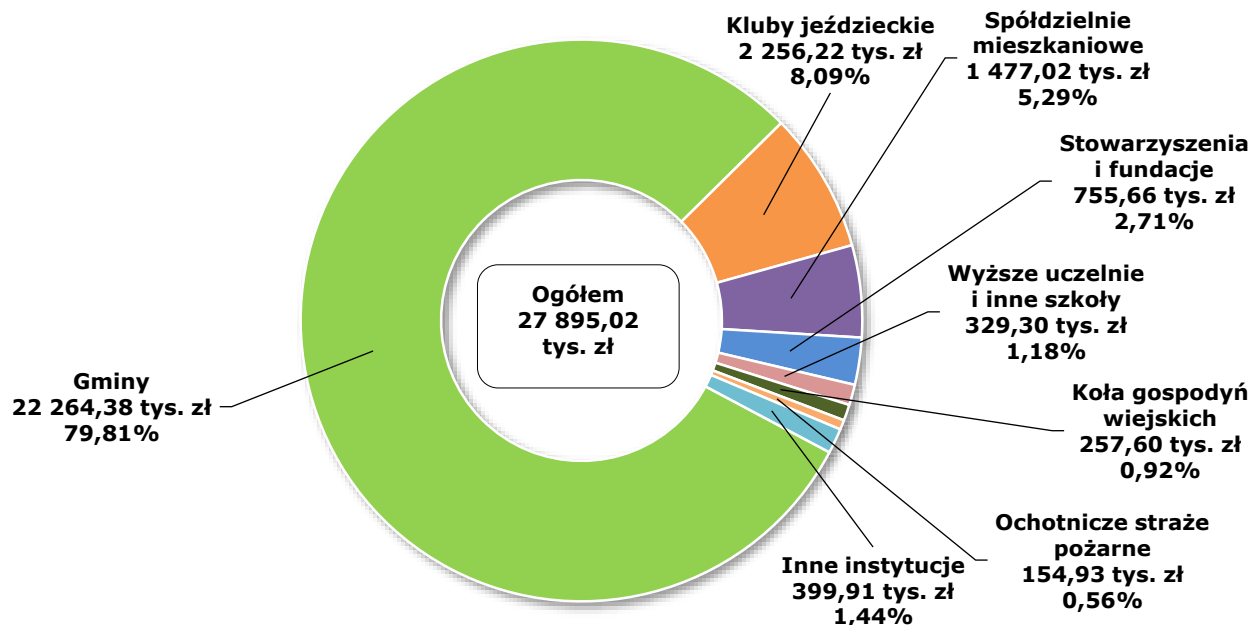

Źródło: dane KOWR.

Beneficjentami wypłaconej w 2023 r. bezzwrotnej pomocy finansowej były:

- gminy, w tym miasta i powiaty (22 264,38 tys. zł),
- kluby jeździeckie (2 256,22 tys. zł),
- spółdzielnie mieszkaniowe (1 477,02 tys. zł),
- stowarzyszenia i fundacje (755,66 tys. zł),
- wyższe uczelnie i inne szkoły (329,30 tys. zł),
- koła gospodyń wiejskich (257,60 tys. zł),
- ochotnicze straże pożarne (154,93 tys. zł),
- inne instytucje (399,91 tys. zł).

Wykres 66. **Struktura wypłaconej w 2023 r. przez KOWR bezzwrotnej pomocy finansowej w podziale na beneficjentów**

Źródło: dane KOWR.

Ogółem w latach 2017–2023 KOWR wypłacił ze środków pochodzących z gospodarowania nieruchomościami rolnymi Zasobu WRSP bezzwrotną pomoc finansową na podstawie **1,4 tys. umów** na łączną kwotę **155,3 mln zł**. Najwięcej środków finansowych wypłacono gminom na inwestycje w zakresie budowy i remontu dróg oraz chodników, a także infrastruktury gospodarki wodno-ściekowej (sieci wodociągowych i kanalizacyjnych, oczyszczalni ścieków, stacji uzdatniania wody).

12.2. Pożyczki udzielane przez KOWR

Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa realizuje zadania, o których mowa w art. 24 ust. 10 ustawy z dnia 19 października 1991 r. o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa (Dz. U. z 2024 r. poz. 589), m.in. w formie udzielania **pożyczek** finansowanych ze środków uzyskanych z gospodarowania mieniem Zasobu WRSP, zgodnie z art. 24 ust. 11 ww. ustawy.

W 2023 r. KOWR udzielał **trzech rodzajów pożyczek**, tj.:

- pożyczek na wsparcie przedsięwzięć mających na celu rozwój obszarów wiejskich (tzw. pożyczek innowacyjnych),
- pożyczek pomocowych Linia POM2023,
- pożyczek płynnościowych Linia SKUP PR.

Wnioski o udzielenie pożyczki można było składać w OT KOWR właściwym miejscowo ze względu na miejsce zamieszkania lub siedzibę wnioskodawcy. Nabór wniosków o udzielenie pożyczek miał charakter ciągły i był prowadzony do czasu wyczerpania puli środków finansowych przeznaczonych na ten cel.

W latach 2018–2023 do KOWR wpłynęły łącznie **104 wnioski o udzielenie pożyczki**, podpisano z beneficjentami **28 umów** o udzielenie pożyczek i wypłacono ogółem **6,3 mln zł** (m.in. na: zakup gruntów rolnych, maszyn rolniczych, środków oraz maszyn i urządzeń do produkcji szkółkarskiej, pasz, bydła, nawozów, środków ochrony roślin, materiału siewnego, założenie plantacji borówki amerykańskiej, montaż systemu do precyzyjnego nawadniania oraz spłatę bieżących rat pożyczek, kredytów i leasingu).

12.2.1. Pożyczki na wsparcie przedsięwzięć mających na celu rozwój obszarów wiejskich (tzw. pożyczki innowacyjne)

Zgodnie z art. 24 ust. 10 i 11 ustawy z dnia 19 października 1991 r. o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa (Dz. U. z 2024 r. poz. 589) w 2023 r. KOWR kontynuował **udzielanie pożyczek** ze środków uzyskanych z gospodarowania mieniem Zasobu WRSP z przeznaczeniem środków na finansowanie działań dotyczących **skupu, przechowywania lub przetwarzania produktów rolnych**, a także **działań innowacyjnych i rozwojowych związanych z rozwojem w zakresie produkcji roślinnej, zwierzęcej, przetwórstwa rolno-spożywczego lub modernizacji i powiększenia gospodarstw rolnych**. Beneficjentami pożyczek mogli być:

- rolnicy indywidualni w rozumieniu ustawy z dnia 11 kwietnia 2003 r. o kształtowaniu ustroju rolnego, prowadzący gospodarstwa rodzinne w rozumieniu ww. ustawy,
- osoby fizyczne lub osoby prawne mające miejsce zamieszkania/siedzibę na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, które od co najmniej 5 lat prowadzą działalność gospodarczą w rolnictwie w zakresie produkcji roślinnej, zwierzęcej, skupu, przechowywania lub przetwórstwa rolno-spożywczego.

Maksymalna kwota pożyczki wynosiła 500 tys. zł, a w przypadku zadań związanych z zakupem nieruchomości – 3,5 mln zł. Oprocentowanie pożyczek innowacyjnych jest zmienne i w stosunku rocznym stanowił równowartość stopy bazowej ogłaszanej w komunikacie Komisji Europejskiej powiększonej co najmniej o 1 punkt procentowy. Od 1 stycznia do 31 października 2023 r. oprocentowanie pożyczek wynosiło co najmniej 8,62%, a od 1 listopada 2023 r. – 7,35%. Maksymalny okres spłaty pożyczki określono na 6 lat (z możliwością wydłużenia do 10 lat). Z tytułu udzielonej pożyczki pobierana była opłata prowizyjna w wysokości 1% od kwoty udzielonej pożyczki.

W 2023 r. do KOWR wpłynęło **5 wniosków** o udzielenie pożyczek innowacyjnych, z czego dwa dotyczyły pożyczek na zakup ziemi rolnej. Z ogólnej puli złożonych wniosków: jeden wniosek pozostawiono bez rozpatrzenia, dwa wnioski zostały rozpatrzone negatywnie, w jednym przypadku podjęto decyzję o zawarciu umowy pożyczki, która ze względu na brak ustanowionych zabezpieczeń nie została wypłacona, a jeden wniosek pozostał do rozpatrzenia w 2024 r.

12.2.2. Pożyczki pomocowe Linia POM2023

Wychodząc naprzeciw potrzebom polskich rolników, KOWR – zgodnie z art. 24 ust. 10 i 11 ustawy z dnia 19 października 1991 r. o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa (Dz. U. z 2024 r. poz. 589) – uruchomił w kwietniu 2023 r. możliwość

zaciągania pożyczek w ramach linii POM2023 (tzw. pożyczek pomocowych) finansowanych ze środków uzyskanych z gospodarowania mieniem Zasobu WRSP. Celem tych pożyczek było **podtrzymanie płynności gospodarstwa rolnego poprzez pozyskanie środków na spłatę bieżących zobowiązań lub pokrycie kosztów bieżącej działalności rolniczej**. Ze środków pożyczki mogły być finansowane **nieopłacone wydatki** m.in. na: **zakup nawozów, środków ochrony roślin i materiału siewnego, zakup pasz do produkcji zwierzęcej, odbudowanie produkcji po wystąpieniu chorób zakaźnych zwierząt lub chorób roślin czy spłata bieżących rat kredytów, leasingów**.

Beneficjentem pożyczek pomocowych mógł zostać rolnik indywidualny w rozumieniu ustawy z dnia 11 kwietnia 2003 r. o kształtowaniu ustroju rolnego, który wykazał, że na skutek **wystąpienia nadzwyczajnych zjawisk gospodarczych** w istotny sposób wystąpiły chwilowo lub w najbliższym czasie mogą wystąpić w gospodarstwie problemy z płynnością finansową.

Maksymalna kwota pożyczki mogła wynieść nie więcej niż 300 tys. zł, a okres kredytowania nie mógł przekroczyć 5 lat. Brak opłaty prowizyjnej oraz oprocentowania w ramach niewykorzystanego limitu pomocy *de minimis* w rolnictwie wzbudziły zainteresowanie tym rodzajem pożyczek. Niestety w październiku 2023 r. krajowy limit pomocy *de minimis* został wykorzystany, co wpłynęło na zmniejszenie dalszego zainteresowania pożyczkami.

W ramach pożyczek pomocowych w 2023 r. do KOWR wpłynęło **14 wniosków**, z czego: w 7 przypadkach podjęto decyzję o zawarciu umowy, trzy wnioski zostały rozpatrzone negatywnie, a pozostałe 4 wnioski pozostały do rozpatrzenia w 2024 r.

W 2023 r. w ramach zawartych umów o pożyczki pomocowe KOWR wypłacił kwotę **1 095,00 tys. zł** na finansowanie m.in.: zakupu pasz, bydła, nawozów, środków ochrony roślin, materiału siewnego oraz spłaty bieżących rat pożyczek, kredytów i leasingu.

12.2.3. Pożyczki płynnościowe Linia SKUP PR

W czerwcu 2023 r. KOWR ponownie poszerzył dostępne mechanizmy pożyczkowe – zgodnie z art. 24 ust. 10 i 11 ustawy z dnia 19 października 1991 r. o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa (Dz. U. z 2024 r. poz. 589) finansowane ze środków uzyskanych z gospodarowania mieniem Zasobu WRSP – o tzw. **pożyczki płynnościowe** realizowane w ramach **programu pomocowego przewidującego udzielenie pomocy *de minimis***. Program zakładał udzielenie **pożyczek dla podmiotów skupowych w związku z realizacją skupu zbiorów z 2022 r.** w celu **wsparcia rozwoju obszarów wiejskich** poprzez **przeciwdziałanie negatywnym skutkom wystąpienia nadzwyczajnych zjawisk gospodarczych**, wynikających z bezpośrednich lub pośrednich skutków sytuacji gospodarczej związanej z **rosyjską agresją w Ukrainie**.

Beneficjentami pożyczek płynnościowych mogli zostać przedsiębiorcy, którzy spełnili łącznie następujące warunki:

- byli osobą fizyczną prowadzącą działalność gospodarczą, osobą prawną albo jednostką organizacyjną nieposiadającą osobowości prawnej, której właściwa ustawa przyznaje zdolność prawną,

- posiadali miejsce zamieszkania bądź siedzibę oraz wykonywali działalność gospodarczą na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej,
- od co najmniej 3 lat prowadzili działalność gospodarczą w zakresie skupu, przechowywania lub przetwarzania ziaren zbóż, kukurydzy lub rzepaku,
- posiadali certyfikowane magazyny do przechowywania produktów rolnych,
- posiadali nadwyżkę finansową na koniec co najmniej jednego z lat obrotowych zakończonych w roku kalendarzowym 2020, 2021 lub 2022.

Kwota pożyczki, o którą mogli ubiegać się beneficjenci, wynosiła maksymalnie 11 mln zł, a okres, na który mogła zostać zaciągnięta, nie mógł przekraczać 12 miesięcy. Pożyczki płynnościowe obowiązywały od 29 czerwca do 31 grudnia 2023 r. W tym okresie do KOWR nie wpłynął żaden wniosek o ich udzielenie.

12.3. Restrukturyzacja zadłużenia podmiotów prowadzących gospodarstwa rolne

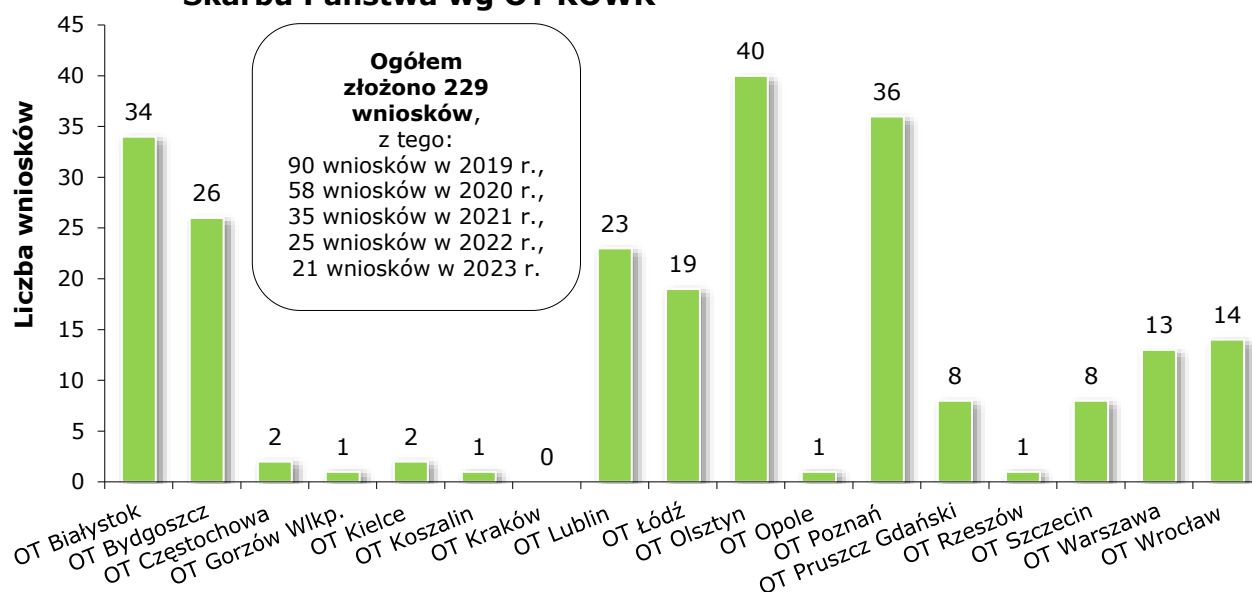
Zgodnie z art. 3 ust. 1 ustawy z dnia 9 listopada 2018 r. o restrukturyzacji zadłużenia podmiotów prowadzących gospodarstwa rolne (Dz. U. z 2019 r. poz. 33) przewidziano 4 formy pomocy dla zadłużonych gospodarstw rolnych, w tym **przejęcie przez Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa długu podmiotu prowadzącego gospodarstwo rolne, powstałego w związku z prowadzeniem działalności rolniczej, pod warunkiem przeniesienia własności całości albo części nieruchomości rolnej na rzecz Skarbu Państwa** (art. 3 ust. 1 pkt 3 ww. ustawy) – przejęcie długu następuje za zgodą wierzycieli, pod warunkiem przeniesienia przez ten podmiot własności całości albo części nieruchomości rolnej, wchodzącej w skład gospodarstwa rolnego prowadzonego przez ten podmiot, na rzecz Skarbu Państwa. Przejęcie długu następuje na **wniosek podmiotu prowadzącego gospodarstwo rolne**. Przejęty przez KOWR dług nie może przekroczyć wartości nieruchomości rolnej, której własność jest przenoszona na rzecz Skarbu Państwa, pomniejszonej o wysokość sumy hipoteki ustanowionej na tej nieruchomości.

Celem pomocy jest rozwiązanie problemu zadłużenia gospodarstw rolnych, wynikającego m.in. z powtarzających się szkód powstałych w wyniku niekorzystnych zjawisk atmosferycznych lub sytuacji kryzysowych na rynkach rolnych, uniemożliwiających dalsze prowadzenie produkcji rolnej.

W 2023 r. wpłynęło do OT KOWR **21 wniosków dotyczących przejęcia długu** podmiotu prowadzącego gospodarstwo rolne, powstałego w związku z prowadzeniem działalności rolniczej, pod warunkiem przeniesienia własności całości albo części nieruchomości rolnej na rzecz Skarbu Państwa (w latach 2019–2023 wpłynęło łącznie **229 ww. wniosków**).

KOWR, rozpatrując wnioski złożone w 2023 r. oraz w latach poprzednich, wydał 13 decyzji dotyczących pozostawienia wniosku bez rozpatrzenia lub jego negatywnego rozpatrzenia (z uwagi na niespełnienie wymogów ustawowych) i 7 decyzji o przejęciu długu. Na koniec 2023 r., wg OT KOWR, w trakcie rozpatrywania pozostawały 4 wnioski o przejęcie długu w zamian za przeniesienie własności nieruchomości rolnej na rzecz Skarbu Państwa.

Wykres 67. **Złożone do KOWR w latach 2019–2023 wnioski o przejęcie długu w zamian za przeniesienie własności nieruchomości rolnej na rzecz Skarbu Państwa wg OT KOWR**

Źródło: dane KOWR.

KOWR w 2023 r., po uwzględnieniu dokonanych przez wierzycieli umorzeń, dokonał spłaty przejętych zobowiązań w łącznej kwocie **7 911,42 tys. zł** i nabył do Zasobu WRSP **98,6 ha** na podstawie **7 umów**, z tego 88,5 ha (89,8%) na podstawie 5 umów rozdysponowano poprzez dzierżawę dotychczasowemu właścicielowi, a do rozdysponowania pozostawało 10,1 ha (10,2%).

Tabela 22. **Nabywanie i zagospodarowanie nieruchomości przejętych protokolarnie do Zasobu WRSP w 2023 r. wg OT KOWR**

Lp.	OT KOWR	Nabywanie nieruchomości do Zasobu WRSP		Zagospodarowanie nieruchomości nabytych do Zasobu WRSP		Pozostaje do zagospodarowania
		Liczba umów	Powierzchnia wymieniona w aktach notarialnych (ha)	Dzierżawa dotychczasowemu właścicielowi		
				Liczba umów	Powierzchnia (ha)	
1.	OT Białystok	3	59,4	3	59,4	0,0
2.	OT Bydgoszcz	1	15,9	1	15,9	0,0
3.	OT Poznań	1	13,2	1	13,2	0,0
4.	OT Łódź	2	10,1	0	0,0	10,1
Ogółem		7	98,6	5	88,5	10,1

Powierzchnia liczona z dokładnością do 1 m², natomiast wartości podane w tabeli zostały zaokrąglone.
Źródło: dane KOWR.

W 2023 r. najwięcej nieruchomości nabyto do Zasobu WRSP w OT KOWR w Białymstoku – 59,4 ha (60,2%), a następnie w Bydgoszczy – 15,9 ha (16,1%) i Poznaniu 13,2 ha (13,4%).

Podsumowując, od 2019 r. do 31 grudnia 2023 r. KOWR przejął do Zasobu WRSP **1 340,22 ha** na podstawie **32 umów**, najczęściej przez OT KOWR w Olsztynie – 740,57 ha (55,3%), a następnie w: Białymstoku – 357,96 ha (26,7%), Szczecinie – 87,5 ha (6,5%) i Poznaniu – 74,4 ha (5,6%).

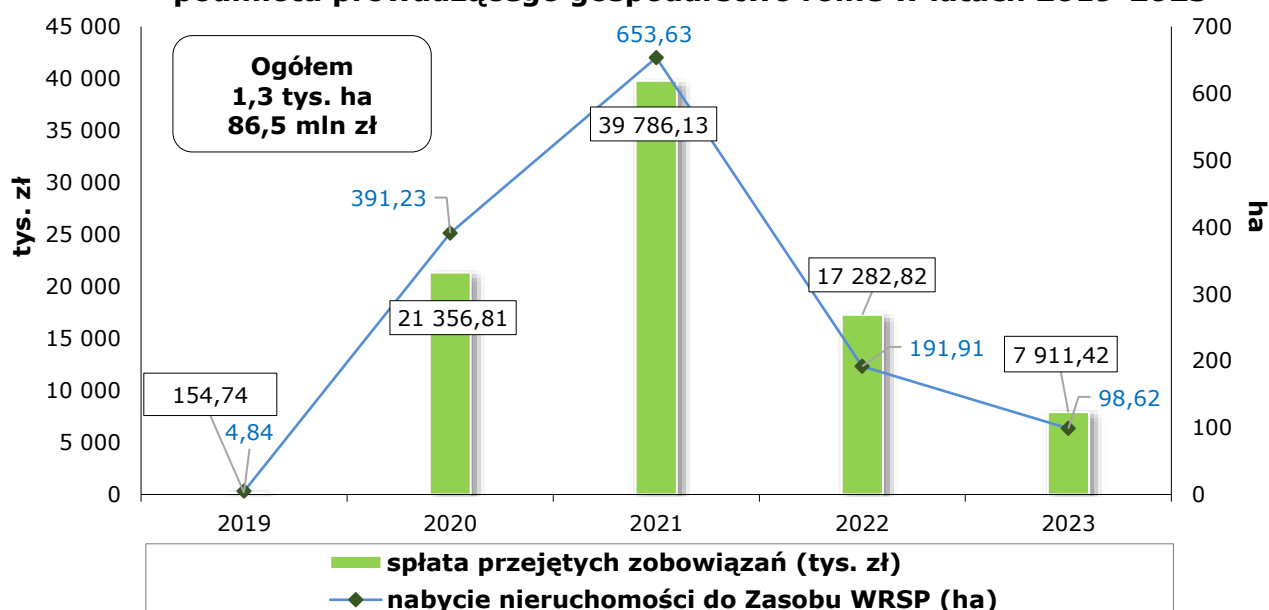
W latach 2019–2023 spłata przejętych zobowiązań wyniosła ogółem **86,5 mln zł**.

Tabela 23. **Nabycie i zagospodarowanie nieruchomości przejętych protokolarnie do Zasobu WRSP w latach 2019–2023 wg OT KOWR**

Lp.	OT KOWR	Nabycie nieruchomości do Zasobu WRSP		Zagospodarowanie nieruchomości nabytych do Zasobu WRSP		Pozostaje do zagospodarowania
		Liczba umów	Powierzchnia wymieniona w aktach notarialnych (ha)	Dzierżawa dotychczasowemu właścicielowi		
				Liczba umów	Powierzchnia (ha)	
1.	OT Białystok	13	357,96	13	357,96	0
2.	OT Bydgoszcz	1	15,94	1	15,94	0
2.	OT Lublin	3	20,68	3	20,68	0
3.	OT Łódź	3	17,33	17	7,24	10,09
4.	OT Olsztyn	5	740,57	5	740,57	0
5.	OT Poznań	4	74,40	4	74,40	0
6.	OT Pruszcz Gdański	2	25,84	2	25,84	0
7.	OT Szczecin	1	87,50	1	87,50	0
Ogółem		32	1 340,22	30	1 330,13	10,09

Powierzchnia liczona z dokładnością do 1 m², natomiast wartości podane w tabeli zostały zaokrąglone.
Źródło: dane KOWR.

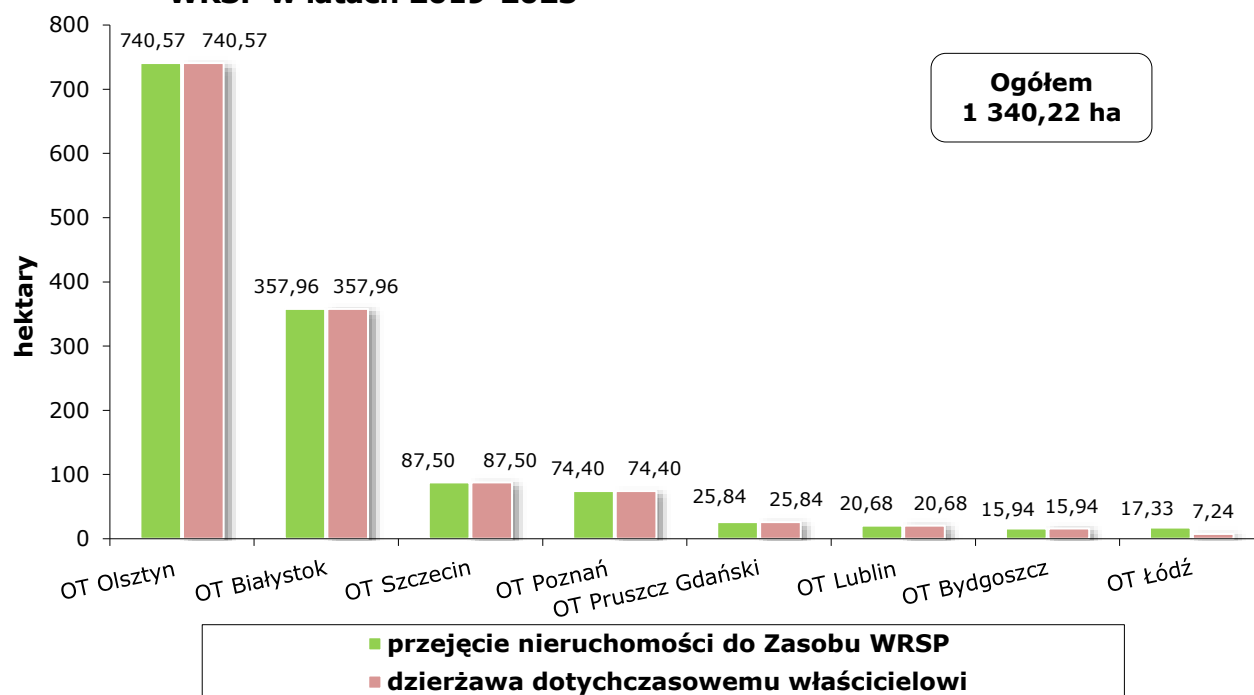
Wykres 68. **Nabycie nieruchomości do Zasobu WRSP w ramach przejęcia długu podmiotu prowadzącego gospodarstwo rolne w latach 2019-2023**

Źródło: dane KOWR.

W latach 2019-2023 prawie wszystkie przejęte grunty zostały rozdysponowane poprzez dzierżawę dotychczasowemu właścicielowi – 1 330,13 ha (99,2% powierzchni nieruchomości przejętych) na podstawie 30 umów. Według stanu na 31 grudnia 2023 r. do rozdysponowania zostało 10,09 ha (w OT KOWR w Łodzi), tj. 0,8% przejętych gruntów.

Wykres 69. **Zagospodarowanie nieruchomości przejętych protokolarnie do Zasobu WRSP w latach 2019-2023**

Źródło: dane KOWR.

12.4. Obsługa Funduszu Ochrony Rolnictwa

Od 1 lipca 2023 r. weszły w życie przepisy ustawy z dnia 9 maja 2023 r. o Funduszu Ochrony Rolnictwa (Dz. U. poz. 1130), której celem jest **stworzenie możliwości prawnych gwarantujących producentom rolnym rekompensatę z tytułu utraty przychodów z prowadzonej przez nich działalności rolniczej w przypadku niewypłacalności nabywców produktów rolnych.**

Zgodnie z art. 2 ust. 1 ww. ustawy Fundusz Ochrony Rolnictwa stanowi **wyodrębniony rachunek bankowy, którym dysponuje KOWR.** Ponadto KOWR m.in.:

- zapewnia obsługę merytoryczną, organizacyjno-prawną, techniczną i kancelaryjno-biurową funduszu,
- ustala plan finansowy i opracowuje sprawozdanie z wykonania planu finansowego funduszu,
- przedstawia ministrowi właściwemu do spraw rynków rolnych zestawienie wniosków od producentów rolnych,
- prowadzi postępowania w sprawie dochodzenia wierzytelności,
- prowadzi postępowania w sprawie dochodzenia kar pieniężnych.

Do **wpłat na fundusz** zobowiązane są **podmioty prowadzące skup, przechowywanie, obróbkę lub przetwórstwo produktów rolnych** do ostatniego dnia roboczego miesiąca

następującego po zakończeniu danego kwartału. Wpłaty są naliczane kwartalnie w wysokości **0,125% wartości produktów rolnych** bez podatku od towarów i usług, określonych w załączniku I do Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej, nabytych od producentów rolnych w rozumieniu ustawy z dnia 18 grudnia 2003 r. o krajowym systemie ewidencji producentów, ewidencji gospodarstw rolnych oraz ewidencji wniosków o przyznanie płatności (Dz. U. z 2023 r. poz. 885).

Rekompensatę przyznaje się i wypłaca producentowi rolnemu, który nie otrzymał zapłaty za produkty rolne zbyte przez niego podmiotowi, który stał się niewypłacalny **w roku poprzedzającym złożenie wniosku o przyznanie rekompensaty lub dwa lata wcześniej**. Jest ona przyznawana **na wniosek producenta rolnego, w drodze decyzji administracyjnej**, wydanej przez dyrektora OT KOWR właściwego ze względu na miejsce zamieszkania albo siedzibę tego producenta rolnego, w terminie do 30 czerwca danego roku (w 2023 r. – do 30 września). **Wysokość rekompensaty** ustala się jako iloczyn procentowej stawki ustalonej przez ministra właściwego do spraw rynków rolnych i kwoty wierzytelności netto za zbyte produkty rolne.

W 2023 r. były przyznawane i wypłacane rekompensaty producentowi rolnemu, który nie otrzymał zapłaty za produkty rolne zbyte podmiotowi skupującemu, który stał się niewypłacalny w 2022 r. Do OT KOWR wpłynęło **709 wniosków** o przyznanie rekompensaty. Pozytywnie rozpatrzono **451 wniosków**. W 2023 r. wypłat dokonano do **450 wniosków** na kwotę **16 800,41 tys. zł**.

12.5. Szacowanie strat spowodowanych wystąpieniem wirusa grypy ptaków na terenie Polski

Wystąpienie w Polsce wysoce zjadliwej **grypy ptaków** spowodowało konieczność wprowadzenia nakazów, zakazów i ograniczeń niezbędnych do jej zatrzymania. W związku z poniesionymi przez **rolników utrzymujących drób** stratami rynkowymi z tytułu wystąpienia grypy ptaków w Polsce w **latach 2019–2021**, MRiRW – zgodnie z art. 220 ust. 1 lit. a rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1308/2013 – podjęło prace nad sporządzeniem **wniosku Polski do Komisji Europejskiej w sprawie zastosowania nadzwyczajnych środków wsparcia dla krajowego sektora drobiarskiego**. Ze względu na skalę strat ich szacowanie **MRiRW powierzyło KOWR**¹²², jako instytucji wiodącej, przy udziale: ARiMR, Głównego Inspektoratu Weterynarii (GIW) oraz Instytutu Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej – Państwowego Instytutu Badawczego (IERiGŻ–PIB). Dyrektor Generalny KOWR powołał **zespół ds. sporządzenia szacunków strat w sektorze drobiarstwa**, w którego skład weszli członkowie wskazani przez kierownictwo poszczególnych instytucji zaangażowanych w jego prace.

¹²² Zgodnie z art. 10 ust. 1 ustawy z dnia 10 lutego 2017 r. o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa minister właściwy do spraw rozwoju wsi może powierzać KOWR realizację zadań dla niego określonych, zapewniając KOWR na ten cel odpowiednie środki finansowe.

W dniu 15 marca 2022 r. został **złożony wniosek do KE** o przyznanie Polsce nadzwyczajnych środków wsparcia, a następnie KE wydała **rozporządzenie wykonawcze (UE) 2022/2406** z dnia 8 grudnia 2022 r. w sprawie nadzwyczajnych środków wspierania rynku w sektorach jaj i mięsa drobiowego w Polsce, przyznając maksymalną kwotę częściowego finansowania przez UE w wysokości **17 043,06 tys. EUR**, która odpowiadała 50% wydatków ponoszonych przez Polskę. W dniu **5 czerwca 2023 r.** ukazało się rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 2 czerwca 2023 r. w sprawie realizacji przez ARiMR zadań związanych z ustanowieniem nadzwyczajnych środków wspierania rynku w sektorach jaj i mięsa drobiowego w Polsce (Dz. U. poz. 1063), określające łączną kwotę wsparcia (pochodzącą w 50% z budżetu UE i w 50% budżetu krajowego) w maksymalnej wysokości **158 960,59 tys. zł.** Według danych ARiMR na 5 października 2023 r. liczba wniosków, dla których wydano decyzje o przyznaniu wsparcia wyniosła **702 szt.**, a łączna kwota udzielonego wsparcia – **132 292,26 tys. zł.**

Narastająca liczba występowania ognisk ptasiej grypy w Polsce w sezonie jesiennym 2022 r. spowodowała, że w dniu 23 listopada 2022 r. – mając na uwadze dotychczasowe doświadczenie i współpracę – **MRiRW ponownie powierzyło KOWR** rolę wiodącą w pracach zespołu ds. sporządzenia szacunków strat w sektorze drobiarstwa. Podjęto dalsze działania zmierzające do sporządzenia szacunków strat w sektorze drobiarstwa dla kolejnego sezonu występowania ptasiej grypy w Polsce. Dnia 20 grudnia 2022 r. Dyrektor Generalny KOWR powołał **zespół ds. sporządzenia szacunków strat w sektorze drobiarstwa w związku z wystąpieniem wysoce zjadliwej grypy ptaków (HPAI) u drobiu w latach 2021–2023.**

Uzyskanie wsparcia dla krajowego sektora drobiarskiego z tytułu wystąpienia wysoce zjadliwej grypy ptaków u drobiu w latach 2021–2023 wymaga **złożenia do KE kolejnego wniosku** zawierającego precyzyjne oszacowanie i udokumentowanie strat poniesionych przez gospodarstwa utrzymujące drób. W 2023 r. odbyły się **4 posiedzenia** ww. zespołu, które doprowadziły do opracowania projektu „**Deklaracji strat w związku z wystąpieniem w Polsce wysoce zjadliwej grypy ptaków**” oraz **instrukcji jej wypełnienia** przez poszkodowanych producentów drobiu. Prace zespołu będą kontynuowane w 2024 r.

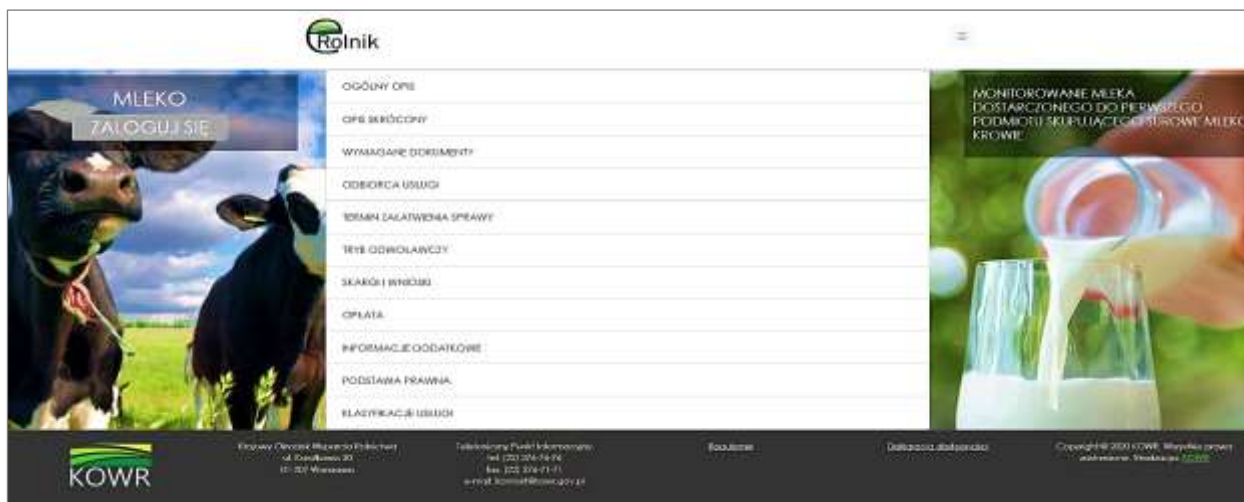
12.6. Portal eRolnik

KOWR dostarcza nowoczesne rozwiązania IT dla sektora rolnego, w tym przez rozbudowę **platformy eRolnik**. Platforma upraszcza załatwianie spraw urzędowych poprzez internet oraz zapewnia miejsce wspólnej komunikacji wszystkim zainteresowanym grupom odbiorców związanym z sektorem rolno-spożywczym. Platforma eRolnik jest dostępna pod adresem <https://erolnik.gov.pl/#/>.

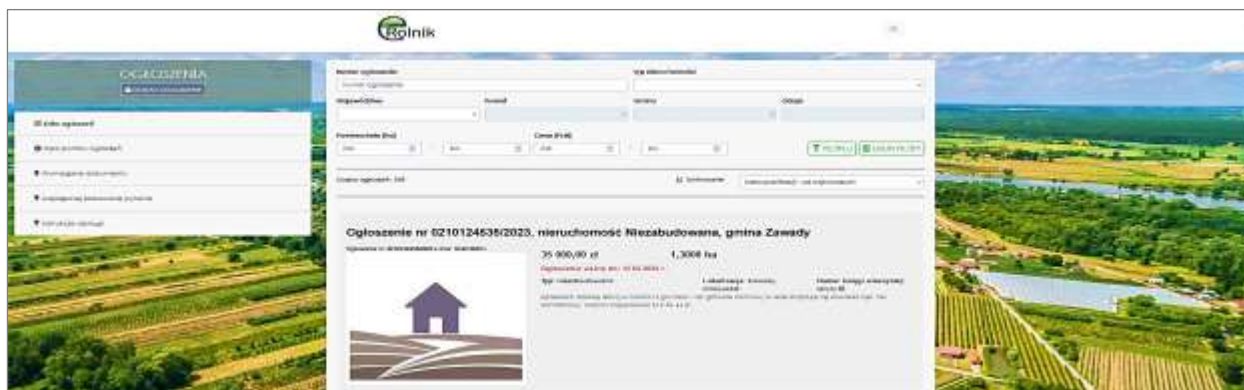
KOWR pracuje nad poszerzeniem funkcjonalności platformy eRolnik. Za jej pośrednictwem można **obsłużyć**: wnioski w ramach mechanizmów monitorowania **rynku tytoniu, wina, cukru, maku, konopi włóknistych i mleka**, wnioski dotyczące obsługi

handlu zagranicznego z krajami pozaunijnymi oraz formularze w ramach obsługi funduszy promocji produktów rolno-spożywczych i monitorowania produkcji biogazu rolniczego (usługa uruchomiona w 2023 r.).

Źródło: <https://erolnik.gov.pl/#/uslugi/mleko> (odczyt – maj 2024 r.).

Zgodnie z art. 2a ust. 4a ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego publikowane są tam także nieodpłatnie **ogłoszenia o sprzedaży nieruchomości rolnych na rynku prywatnym**, na które potencjalni nabywcy – za pomocą platformy – mogą składać swoje odpowiedzi. Usługa umożliwia zbywcom nieruchomości rolnych publikację ogłoszenia o zamiarze sprzedaży nieruchomości rolnej o powierzchni nie mniejszej niż 1 ha, a rolnikom indywidualnym ułatwia składanie odpowiedzi na opublikowane ogłoszenia, przez co mają możliwość nabycia nieruchomości rolnych w pierwszej kolejności.

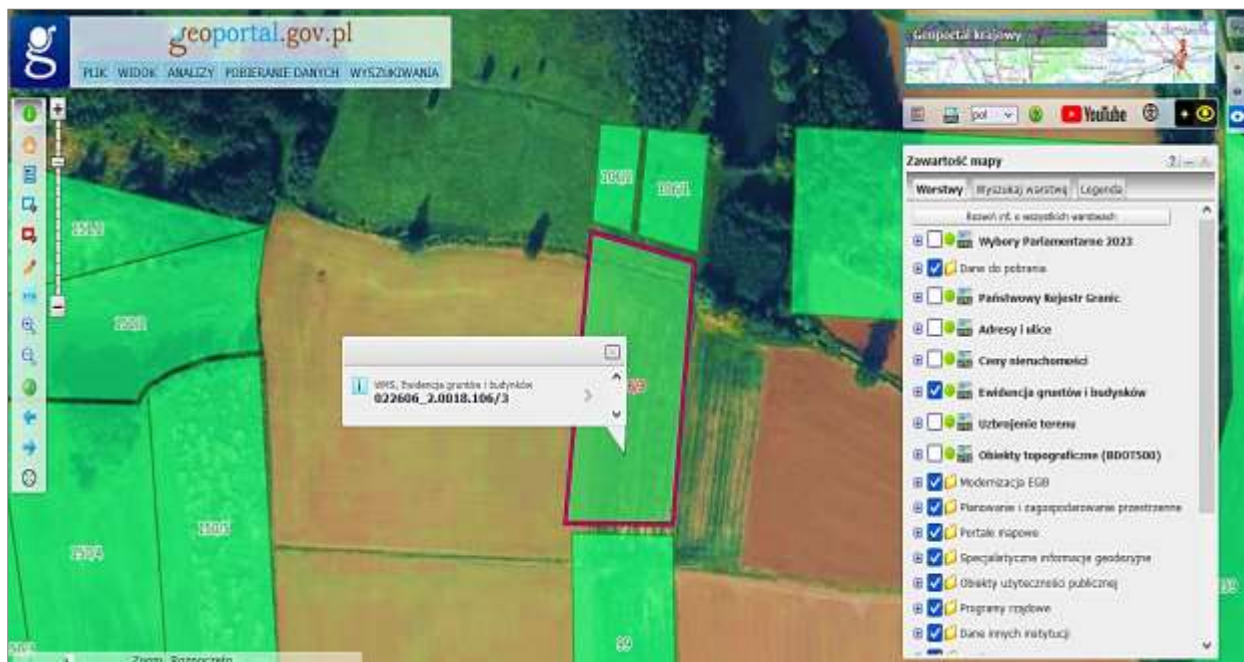
Źródło: <https://erolnik.gov.pl/#/ogloszenia/opublikowane/lista> (odczyt – maj 2024 r.).

#	MIĘDZONIEC	WIELKOŚĆ	FORMA	GMINA	TEREN	RODZAJ	POWIERZCHNIA	WŁASNOŚĆ / WSPÓŁWŁASNOŚĆ	FORMA WYKONANIA
1	WROCLAW	działki	rolny	Złotoryża	Wysoła	99	1,3700	Własność	do rozdziałowania
2	WROCLAW	działki	rolny	Złotoryża	Wysoła	94	1,3400	Własność	wydziałania
3	WROCLAW	działki	rolny	Złotoryża	Wysoła	204	0,1900	Własność	do rozdziałowania
4	WROCLAW	działki	rolny	Złotoryża	Wysoła	52	0,0200	Własność	do rozdziałowania
5	WROCLAW	działki	rolny	Złotoryża	Wysoła	208	0,0800	Własność	do rozdziałowania

Źródło: <https://erolnik.gov.pl/#/dzialki> (odczyt – maj 2024 r.).

Na platformie eRolnik również funkcjonuje **przeglądarka nieruchomości Zasobu WRSP** wraz z **wizualizacją działek w formie warstwy na mapach portalu geoportal.gov.pl**. Przeglądarka pozwala dokonać przeglądu i przefiltrowania działek według: położenia (województwo, powiat, gmina, obręb), form zagospodarowania i działek do rozdysponowania. Informacje są sukcesywnie aktualizowane i publikowane według stanu na dany dzień (data jest podana w tytule na początku strony przeglądarki).

Źródło: <https://erolnik.gov.pl/#/dzialki> (odczyt – maj 2024 r.).

Źródło: <https://erolnik.gov.pl/#/dzialki> (odczyt – maj 2024 r.).

13. REALIZACJA ZADAŃ W RAMACH PROGRAMÓW POMOCY ŻYWNOŚCIOWEJ

**PROGRAM OPERACYJNY
POMOC ŻYWNOŚCIOWA
2014–2020**

**UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI FUNDUSZ POMOCY
NAJBARDZIEJ POTRZEBUJĄCYM**

13.1. Program Operacyjny Pomoc Żywnościowa 2014–2020

Z wykorzystaniem środków pochodzących z **Europejskiego Funduszu Pomocy Najbardziej Potrzebującym na lata 2014–2020 (FEAD)** i z **budżetu krajowego** w Polsce realizowany był **Program Operacyjny Pomoc Żywnościowa 2014–2020 (POPŻ)**. Program finansował zakup i dystrybucję żywności wśród osób najbardziej potrzebujących oraz działania towarzyszące oferowane odbiorcom pomocy żywnościowej. Budżet POPŻ na lata 2014–2020 wynosił **556,9 mln EUR**, z tego 85% (**473,4 mln EUR**) pochodziło z budżetu UE, a 15% (**83,5 mln EUR**) – z budżetu krajowego.

Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa, zgodnie z art. 9 ust. 2 pkt 20 ustawy z dnia 10 lutego 2017 r. o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa (Dz. U. z 2023 r. poz. 1308, z późn. zm.) oraz art. 134b. ust. 1, 2 i 4 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2023 r. poz. 901, z późn. zm.), pełnił w POPŻ funkcję **instytucji pośredniczącej** (zawierającej umowy z organizacjami partnerskimi) i **beneficjenta** (odpowiedzialnego za zakup żywności).

Program miał na celu zmniejszenie deprivacji materialnej i polegał na udzielaniu pomocy żywnościowej osobom najbardziej potrzebującym. Pomoc kierowana była do osób i rodzin o niskich dochodach (spełniających warunki określone w art. 7 ustawy o pomocy społecznej). Pomocy żywnościowej towarzyszyły działania mające na celu m.in.: włączenie społeczne, wzmocnienie samodzielności i kompetencji w prowadzeniu gospodarstwa domowego oraz uświadamianie w zakresie zdrowego żywienia i przeciwdziałania marnowaniu żywności (tzw. działania towarzyszące).

W POPŻ uczestniczyły także organizacje partnerskie o zasięgu ogólnopolskim lub ponadregionalnym (OPO) wyłonione przez MRiPS w drodze konkursu. OPO to organizacje typu non profit, które w ramach swoich zadań statutowych działają na rzecz m.in. wspierania i niesienia pomocy osobom najbardziej potrzebującym, znajdującym się w trudnej sytuacji życiowej lub materialnej.

Na podstawie umów o dofinansowanie projektów, zawartych przez poszczególne OPO z instytucją pośredniczącą, dostarczone do magazynów OPO artykuły spożywcze były dystrybuowane wśród osób najbardziej potrzebujących za pośrednictwem sieci organizacji regionalnych (OPR) i lokalnych (OPL).

13.1.1. Realizacja Podprogramu 2021 Plus w ramach POPŻ 2014–2020 w 2023 r.

Zgodnie z wytycznymi instytucji zarządzającej (Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej – MRPiPS) na realizację Podprogramu 2021 Plus przeznaczono **111,6 mln zł**, z tego **101,6 mln zł na zakup żywności** i **10 mln zł na dofinansowanie dla 5 organizacji partnerskich** (Federacji Polskich Banków Żywności, Caritas Polska, Polskiego Komitetu Pomocy Społecznej, Polskiego Czerwonego Krzyża i Kościoła Starokatolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej) z tytułu kosztów administracyjnych, transportu i magazynowania oraz z tytułu kosztów środków towarzyszących.

W okresie styczeń–lipiec 2023 r. KOWR kontynuował realizację zadań w ramach Podprogramu 2021 Plus. Wykonawcy dostarczyli do magazynów organizacji partnerskich łącznie **13,2 tys. ton¹²³ 6 rodzajów artykułów spożywczych** (tj.: powidła śliwkowe, makaron jajeczny świderki, mleko UHT, szynkę wieprzową mieloną, cukier biały i olej rzepakowy) o wartości **85 644,52 tys. zł**.

Do końca września 2023 r. OPO kontynuowały realizację dystrybucji żywności i działań towarzyszących, a w październiku 2023 r. złożyły wnioski o płatność końcową.

W 2023 r., z tytułu realizacji Podprogramu 2021 Plus POPŻ (Operacji I i II), KOWR wypłacił ogółem **94 208,97 tys. zł** (bez kosztów administracyjnych KOWR), z tego:

- 85 644,52 tys. zł wykonawcom za artykuły spożywcze dostarczone w okresie od maja do lipca 2023 r. do magazynów organizacji partnerskich o zasięgu ogólnopolskim lub ponadregionalnym (OPO) – w ramach Operacji I,
- 8 564,45 tys. zł na rzecz OPO (tj. 4 282,225 tys. zł z tytułu kosztów administracyjnych, transportu i magazynowania oraz 4 282,225 tys. zł z tytułu kosztów środków towarzyszących) – w ramach Operacji II.

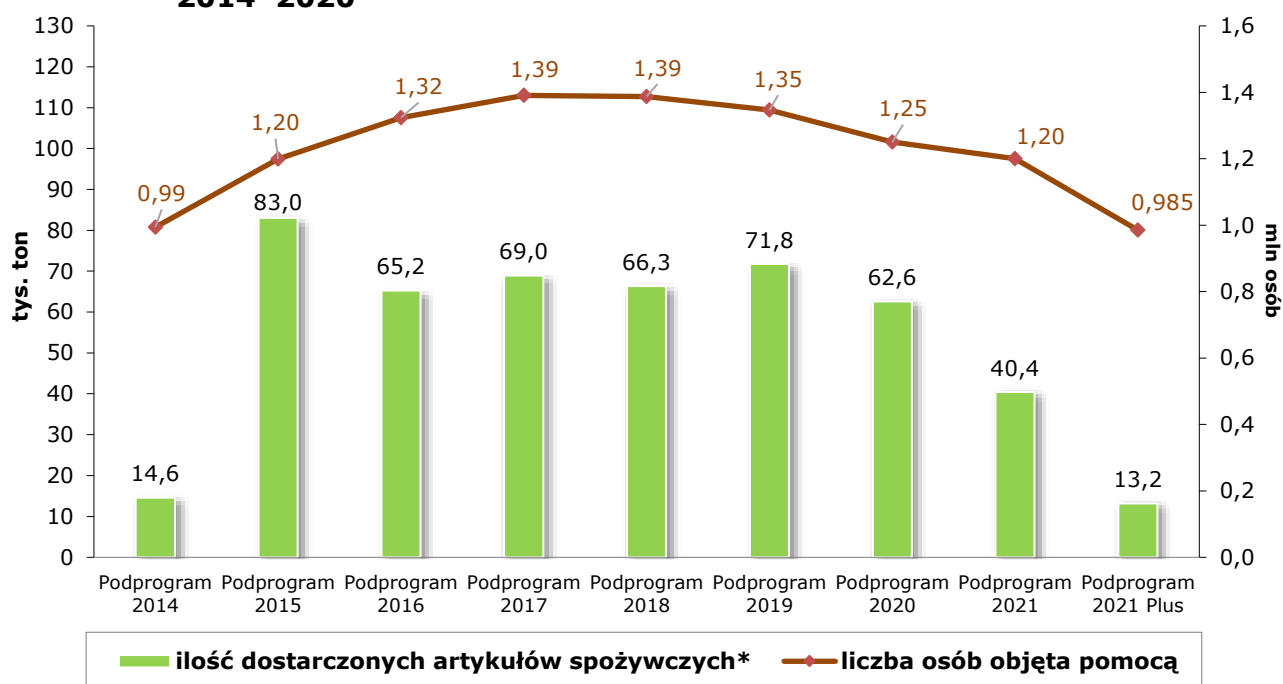
Z budżetu unijnego wypłacono 80 077,62 tys. zł (85% wydatków), a z budżetu krajowego – 14 131,35 tys. zł (15%).

Ogółem w ramach realizacji Podprogramu 2021 Plus OPO przeprowadziły dystrybucję pomocy żywnościowej za pośrednictwem **96 organizacji partnerskich regionalnych** (OPR) oraz ponad **2,4 tys. organizacji partnerskich lokalnych** (OPL). Odbiorcom końcowym przekazano **13 195,75 ton** artykułów spożywczych w postaci paczek żywnościowych i posiłków (łącznie rozdysponowano około **1,6 mln paczek** oraz ponad **887 tys. posiłków**), a pomoc żywnościową otrzymało ponad **985 tys. osób**. W zakresie środków towarzyszących odbiorcom pomocy żywnościowej była oferowana możliwość uczestniczenia w działaniach mających na celu ich włączenie społeczne. OPO przeprowadziły łącznie ponad **4,1 tys. działań** w ramach środków towarzyszących, obejmując nimi około **71 tys. odbiorców końcowych**.

¹²³ Przeliczając m.in. litry mleka UHT i oleju rzepakowego na kg.

Podprogram 2021 Plus zakończył działania realizowane przez KOWR w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Żywnościowa 2014–2020 Europejskiego Funduszu Pomocy Najbardziej Potrzebującym.

Wykres 70. **Ilość dostarczonych artykułów spożywczych i liczba osób objętych pomocą w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Żywnościowa 2014–2020**

* Przeliczając m.in. litry soku jabłkowego, mleka UHT i oleju rzepakowego na kg.
Źródło: dane KOWR.

Podsumowując, w ramach realizacji POPŻ 2014–2020 (łącznie 9 Podprogramów 2014–2021 Plus) rozdyskrebowano ogółem **486,1 tys. ton artykułów spożywczych** (przeliczając m.in. litry mleka i oleju rzepakowego na kg) w formie **49,3 mln paczek żywnościowych** oraz **13,9 mln posiłków**. Pomoc żywnościowa średniorocznie docierała do około **1,3 mln osób**. Oprócz dystrybucji żywności organizacje partnerskie przeprowadziły **65,03 tys. działań towarzyszących** (warsztaty kulinarne, dietetyczne i edukacji ekonomicznej, programy edukacyjne o zasadach zdrowego żywienia i przeciwdziałaniu marnotrawieniu żywności oraz inne działania) wśród średniorocznie **106,6 tys. osób**.

Fundusze Europejskie
na Pomoc Żywnościową

Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

13.2. Europejski Fundusz Społeczny Plus (EFS+)

Zgodnie z rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/1057 został ustanowiony **Europejski Fundusz Społeczny Plus (EFS+)**¹²⁴. Fundusz wspiera i uzupełnia polityki państw członkowskich oraz wnosi wartość dodaną w te polityki w celu zapewnienia równych szans, równego dostępu do rynku pracy, sprawiedliwych i wysokiej jakości warunków pracy, ochrony socjalnej i włączenia społecznego, w szczególności z naciskiem na wysokiej jakości włączające kształcenie i szkolenie, uczenie się przez całe życie, inwestycje w dzieci i ludzi młodych oraz dostęp do podstawowych usług.

W dniu 12 grudnia 2022 r. Komisja Europejska wydała decyzję wykonawczą C(2022) 9063 zatwierdzającą w Polsce **program Fundusze Europejskie na Pomoc Żywnościową 2021–2027 (FEPŻ)** do wsparcia z Europejskiego Funduszu Społecznego Plus¹²⁵. Program Fundusze Europejskie na Pomoc Żywnościową 2021–2027 jest finansowany w 90% ze środków EFS+, a w 10% – ze środków krajowych.

13.2.1. Program Fundusze Europejskie na Pomoc Żywnościową 2021–2027

Celem programu FEPŻ jest przeciwdziałanie deprivacji materialnej przez udzielanie pomocy żywnościowej lub podstawowej pomocy materialnej osobom najbardziej potrzebującym (w tym dzieciom) oraz zapewnianie środków towarzyszących wspierających ich włączenie społeczne. Ponadto w ramach programu będzie udostępniana dodatkowa żywność pochodząca z darowizn. Szacuje się, że na FEPŻ będzie przeznaczony ogółem około **583,3 mln EUR**, z tego: 525 mln EUR z UE (90%, tj. 4,1% alokacji EFS+) i 58,3 mln EUR z budżetu krajowego (10%). Realizacja programu będzie opierać się na trzech kluczowych operacjach:

- 1) zakup żywności w procedurze zamówień publicznych i dostarczenie jej do magazynów organizacji partnerskich przez wykonawców wybranych w drodze przetargu (Operacja I),
- 2) dystrybucja żywności wśród osób najbardziej potrzebujących i działania towarzyszące mające na celu włączenie społeczne oraz wzmacnianie samodzielności i kompetencji w zakresie prowadzenia gospodarstwa domowego (Operacja II),
- 3) dystrybucja wśród osób najbardziej potrzebujących dodatkowej żywności z darowizn, objęta dofinansowaniem dla organizacji partnerskich (Operacja IIa).

Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa, zgodnie z art. 9 ust. 2 pkt 23 ustawy z dnia 10 lutego 2017 r. o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa (Dz. U. z 2023 r. poz. 1308, z późn. zm.) oraz art. 134o. ust. 1, 2, 4 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U.

¹²⁴ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/1057 z dnia 24 czerwca 2021 r. ustanawiające Europejski Fundusz Społeczny Plus (EFS+) oraz uchylające rozporządzenie (UE) nr 1296/2013.

¹²⁵ Decyzja wykonawcza Komisji z dnia 12.12.2022 r. zatwierdzająca w Polsce program Fundusze Europejskie na Pomoc Żywnościową 2021–2027 do wsparcia z Europejskiego Funduszu Społecznego Plus [C(2022) 9063].

z 2023 r. poz. 901, z późn. zm.), uczestniczy w programie FEPŻ jako instytucja pośrednicząca i beneficjent. Jako beneficjent jest odpowiedzialny za przygotowanie i przeprowadzanie przetargów na dostawy artykułów spożywczych do magazynów organizacji partnerskich, natomiast jako instytucja pośrednicząca odpowiada za nadzór nad dostawami żywności przez wykonawców oraz nad dystrybucją żywności i działaniami na rzecz włączenia społecznego realizowanymi przez organizacje partnerskie.

13.2.2. Realizacja Podprogramu 2023 w ramach FEPŻ 2021–2027 w 2023 r.

Zgodnie z wytycznymi instytucji zarządzającej (MRPiPS) z dnia 8 września 2023 r.¹²⁶ uruchomiony został Podprogram 2023 FEPŻ, w którego ramach do magazynów organizacji partnerskich planowane jest dostarczenie **18 artykułów żywnościowych** pochodzących z różnych grup towarowych. Artykuły spożywcze zakupione przez KOWR będą nieodpłatnie dostarczane do magazynów wskazanych przez **5 organizacji partnerskich** (tj.: Federację Polskich Banków Żywności, Caritas Polska, Polski Komitet Pomocy Społecznej, Polski Czerwony Krzyż, Kościół Starokatolicki w Rzeczypospolitej Polskiej), a następnie dystrybuowane wśród osób potrzebujących.

W grudniu 2023 r. KOWR ogłosił przetarg w trybie nieograniczonym na dostawy artykułów spożywczych w ramach programu Fundusze Europejskie na Pomoc Żywnościową Podprogram 2023. Na jego realizację przeznaczono kwotę **423,41 mln zł**, z tego:

- **361,89 mln zł** – na zakup artykułów spożywczych w procedurze zamówień publicznych (Operacja I), w tym kwota netto na zakup artykułów spożywczych oraz kwota podatku od towarów i usług (VAT)¹²⁷,
- **25,33 mln zł** – na dofinansowanie dla beneficjentów–organizacji partnerskich z tytułu kosztów administrowania, magazynowania i transportu (7% kwoty na zakup artykułów spożywczych brutto) – Operacja II¹²⁸,
- **25,33 mln zł** – na dofinansowanie dla beneficjentów–organizacji partnerskich z tytułu kosztów środków towarzyszących (7% kwoty na zakup artykułów spożywczych brutto) – Operacja II¹²⁹,
- **10,86 mln zł** – na dofinansowanie dla beneficjentów–organizacji partnerskich z tytułu kosztów dystrybucji żywności z darowizn (do 3% maksymalnej kwoty przeznaczonej na zakup artykułów spożywczych brutto) – Operacja IIa¹³⁰.

Realizacja dostaw artykułów spożywczych planowana jest w okresie od maja do września 2024 r., natomiast dystrybucja – od maja do listopada 2024 r.

¹²⁶ Zmienionymi w dniu 12 lutego 2024 r.

¹²⁷ Kwota obejmuje około 343 mln zł na zakup żywności z uwzględnieniem 5% wskaźnika waloryzacji umów z wykonawcami dostaw artykułów spożywczych.

¹²⁸ Maksymalna kwota środków ryczałtowych przy założeniu wykorzystania całości dostępnej alokacji na zakup artykułów spożywczych.

¹²⁹ Jw.

¹³⁰ Maksymalna kwota, której wykorzystanie będzie zależać od poziomu wykonania wskaźnika produktu „Łączna ilość żywności z darowizn dostarczonej odbiorcom końcowym” (iloczyn kg żywności dostarczonej x stawka jednostkowa za 1 kg żywności – 0,59 zł). Kwota nie ulegnie zmniejszeniu w przypadku zmniejszenia kwoty na zakup żywności w wyniku rozstrzygnięcia postępowania przetargowego na zakup żywności w ramach Operacji I.

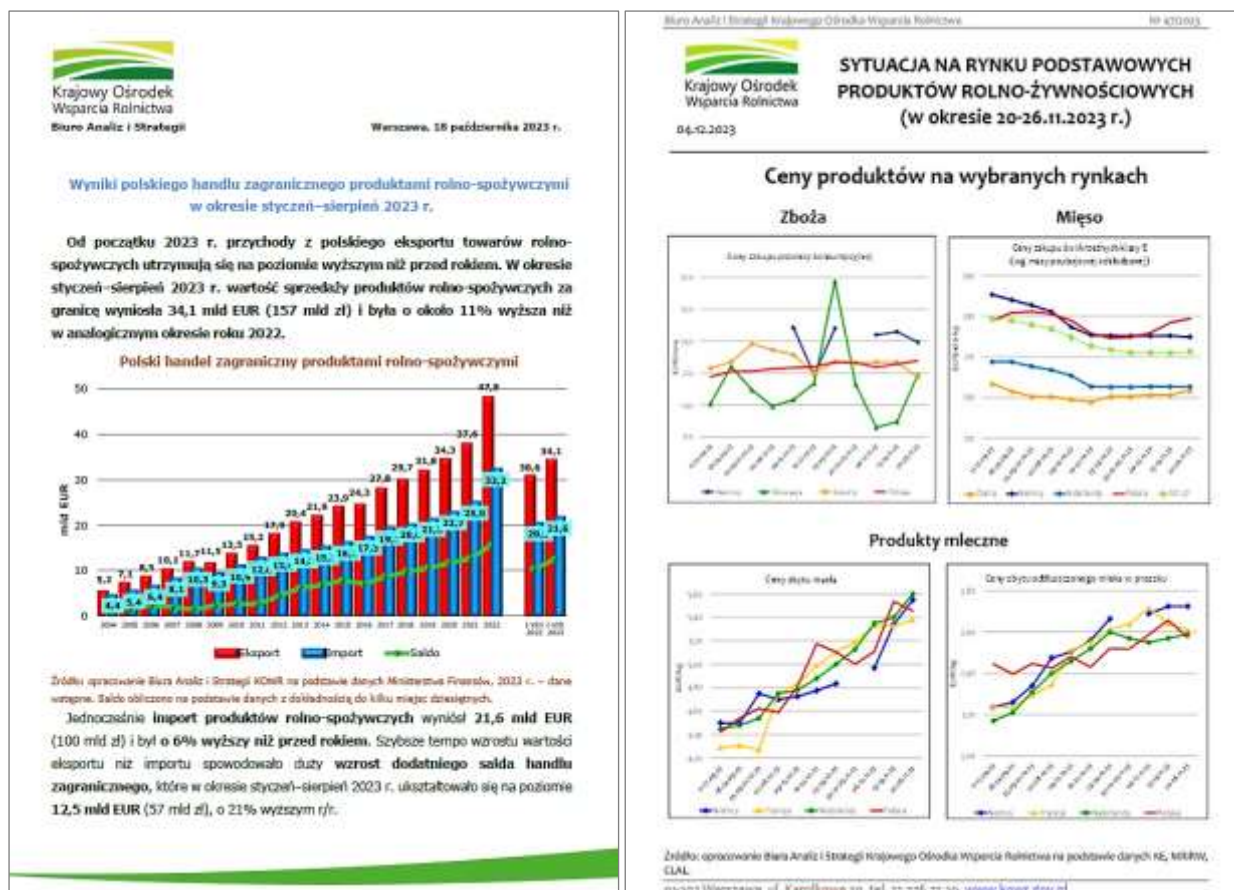

14. FUNKCJA INFORMACYJNA I TRANSFER WIEDZY

14.1. Opracowania KOWR w ramach upowszechniania informacji rynkowej

W 2023 r. Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa realizował działania w oparciu o art. 9 ust. 2 pkt 14 ustawy z dnia 10 lutego 2017 r. o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa (Dz. U. z 2023 r. poz. 1308, z późn. zm.) w zakresie: **gromadzenia, analizy, przetwarzania i udostępniania informacji dotyczących rynków produktów rolnych i żywnościowych.**

W 2023 r. KOWR sporządzał **cykliczne i doraźne analizy** oraz **informacje** w zakresie: sytuacji podaży-popytowej i cenowej na rynkach rolno-żywnościowych oraz handlu zagranicznego towarami rolno-spożywczymi. Część opracowań udostępniano na stronie internetowej KOWR w zakładce „**O KOWR/Analizy**” w celu dystrybucji bieżącej informacji rynkowej jak najszerszej grupie odbiorców zewnętrznych.

Źródło: <https://www.gov.pl/web/kowr/analizy>

W 2023 r. przygotowano szereg prezentacji, materiałów tezowych, analiz i innych materiałów informacyjnych na potrzeby **wystąpień przedstawicieli Kierownictwa KOWR i MRiRW na konferencjach, panelach dyskusyjnych, forach i kongresach oraz podczas wywiadów.**

14.1.1. Raporty rynkowe

Raporty rynkowe są przygotowywane cyklicznie i posiadają charakter informacyjno-analityczny. Analitycy KOWR w 2023 r. przygotowali w cyklu tygodniowym **49 edycji opracowania pn. „Sytuacja na rynku podstawowych produktów rolno-żywnościowych”.**

W **raportach tygodniowych** prezentowano bieżącą sytuację cenową na rynku zbóż, mięsa i produktów mlecznych w różnych ogniwach łańcucha żywnościowego oraz kanałach dystrybucji (skup, zbyt, giełdy). Dla porównania przedstawiano zarówno ceny w Polsce, jak i w innych krajach UE, w przypadku zbóż i mleka – również na wybranych giełdach światowych. Doraźnie w raportach publikowano najbardziej aktualne informacje o wielkości skupu, szacunkach zbiorów zbóż oraz stanie pogłowia zwierząt gospodarskich, a także dane dotyczące handlu zagranicznego towarami rolno-spożywczymi.

Wzorem lat ubiegłych, w **cyklu cotygodniowym** opracowano **54 raporty** pn. **„Informacja sygnalna o kształtowaniu się cen skupu zbóż oraz żywca wieprzowego na podstawie meldunków z OT KOWR”.** W raportach przedstawiono w ujęciu regionalnym sytuację cenową na krajowym rynku: pszenicy konsumpcyjnej i paszowej, jęczmienia paszowego, żyta konsumpcyjnego oraz żywca wieprzowego.

Źródło: <https://www.gov.pl/web/kowr/analizy>

Na podstawie informacji z OT KOWR w okresie żniw, w celu monitoringu zbiorów zbóż i rzepaku w Polsce, przygotowano **raporty o przebiegu żniw**. W opracowaniach w ujęciu regionalnym przedstawiano informacje dotyczące zaawansowania żniw poszczególnych zbóż i rzepaku na terenie kraju (w zależności od warunków pogodowych) oraz jakości dostarczanego do skupu ziarna.

W 2023 r., z uwagi na niestabilną sytuację na krajowym i międzynarodowym rynku zbóż, na potrzeby informacyjne kierownictwa resortu rolnictwa i KOWR przygotowano **165 codziennych opracowań** pn. „**Informacja dzienna o sytuacji na rynku zbóż**”, w których przedstawiano najważniejsze, aktualne informacje ze światowego i krajowego rynku pszenicy, kukurydzy i rzepaku oraz aktualną sytuację cenową w oparciu o zewnętrzne źródła informacyjne i ceny na giełdzie Matif w Paryżu.

14.1.2. Doraźne opracowania analityczne

KOWR w 2023 r. przygotowywał **15 pogłębionych opracowań analitycznych** dotyczących sytuacji na rynkach rolnych i w przemyśle rolno-spożywczym, które miały charakter doraźny i były przygotowywane na bieżące potrzeby KOWR i MRiRW oraz innych instytucji zewnętrznych.

W ramach realizacji zadań związanych z udostępnianiem informacji dotyczącej rynków produktów rolnych i żywnościowych przygotowano cykliczne **opracowania** pn. „**Sytuacja na rynkach rolnych**” do „Biuletynu Informacyjnego KOWR”, które zostały wydane oraz opublikowane w 2023 r. W artykułach przedstawiono sytuację podażowo-popytową i cenową z elementami prognozy na rynkach: zbóż, mięsa, mleka i produktów mlecznych.

14.1.3. Opracowania z zakresu polskiego handlu zagranicznego produktami rolno-spożywczymi

W 2023 r. KOWR **monitorował i analizował sytuację w handlu zagranicznym artykułami rolno-spożywczymi**, w tym: zmiany wolumenu, wartość oraz kierunki eksportu i importu poszczególnych towarów lub grup towarowych. Przygotowane opracowania były wykorzystywane w pracach MRiRW i udostępniane na stronie internetowej KOWR oraz publikowane w „Biuletynie Informacyjnym KOWR”.

Sporządzono m.in. pogłębione opracowanie pn. „**Analiza polskiego eksportu rolno-spożywczego w 2022 r. w podziale na główne grupy towarowe**” oraz „**Wzrost eksportu żywności z Polski w pierwszym półroczu 2023 r.**” omawiające wymianę handlową Polski poszczególnymi grupami towarów rolno-żywnościowych.

Na potrzeby komórek organizacyjnych KOWR i MRiRW przygotowano **46 doraźnych informacji** dotyczących handlu zagranicznego towarami rolno-spożywczymi Polski z wybranymi krajami UE oraz państwami pozaunijnymi.

14.2. Upowszechnianie informacji o mechanizmach polityki rolnej

Zgodnie z art. 9 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 10 lutego 2017 r. o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa (Dz. U. z 2023 r. poz. 1308, z późn. zm.) jednym z działań KOWR w 2023 r. było **opracowywanie i upowszechnianie informacji związanych z realizacją mechanizmów aktywnej polityki rolnej na rynkach produktów rolnych oraz żywnościowych**.

Upowszechnianie informacji służyło jak najlepszemu przygotowaniu beneficjentów i innych kontrahentów do wykorzystania środków unijnych oraz krajowych oferowanych w ramach realizowanych mechanizmów, a także do uczestnictwa w zadaniach administrowanych przez KOWR. Działania informacyjne polegały głównie na upowszechnianiu informacji o realizowanych zadaniach oraz o wymaganiach formalnych, które musieli spełniać uczestnicy mechanizmów.

Źródło: <https://www.gov.pl/web/kowr/wydawnictwa> (odczyt - maj 2024 r.).

W procesie informowania uczestników rynku rolno-spożywczego oraz zainteresowanych środowisk o mechanizmach i działaniach unijnej oraz krajowej polityki rolnej prowadzonych przez KOWR **wykorzystywane były różne narzędzia komunikacji**, tj.: **spotkania informacyjne na targach, wystawach i konferencjach, audycje radiowe i telewizyjne, artykuły prasowe, strony internetowe, działalność wydawnicza (w tym „Biuletyn Informacyjny KOWR”), a także działania informacyjne i promocyjne w prasie, radiu oraz telewizji w ramach „Programu dla szkół” oraz PROW 2014–2020.**

Źródło: <https://www.gov.pl/web/kowr/wydawnictwa>; <https://bitwaregionow.pl/przepisy/>; <https://www.kupujswiadomie.gov.pl/ksiazka/> (odczyt - maj 2024 r.).

W 2023 r. – w ramach zawartych umów – wydano: **4 numery „Biuletynu Informacyjnego KOWR” i książkę „Kuchnia z polską metryką #KupujŚwiadomie”**. Online ukazała się również **publikacja z przepisami kulinarnymi kół gospodyń wiejskich**, które rywalizowały w finale VIII edycji „Bitwy Regionów”. Nakładem KOWR wydano także **plakat** dotyczący **„Programu dla szkół”** (22 tys. egzemplarzy).

W celu upowszechnienia informacji o mechanizmach polityki rolnej, KOWR na bieżąco prowadzi obsługę informacyjną beneficjentów. **Telefoniczny Punkt Informacyjny** działający w Centrali KOWR w 2023 r. obsłużył **14,6 tys. połączeń telefonicznych**. Pytania dotyczyły przede wszystkim aspektów związanych z:

- obrotem nieruchomościami rolnymi Zasobu WRSP,
- obrotem nieruchomościami na rynku prywatnym zgodnie z ustawą z dnia 11 kwietnia 2003 r. o kształtowaniu ustroju rolnego,
- funduszami promocji produktów rolno-spożywczych,
- administrowaniem potencjałem produkcyjnym winorośli i wina,
- monitorowaniem rynku konopi włóknistych,
- odnawialnymi źródłami energii,
- Funduszem Ochrony Rolnictwa,
- handlem zagranicznym towarami rolno-spożywczymi z krajami pozaunijnymi.

14.3. Kreowanie wizerunku KOWR i polityka informacyjna

Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa prowadził **działania mające na celu kreowanie obiektywnego wizerunku instytucji oraz popularyzowanie jego działalności w środkach masowego przekazu**. W 2023 r. KOWR był obecny we wszystkich mediach i docierał z informacjami do szerokiej grupy odbiorców na terenie całego kraju. Informował m.in. o: gospodarowaniu Zasobem WRSP, realizacji zadań wynikających z ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego, nadzorze właścicielskim nad spółkami o szczególnym znaczeniu dla gospodarki narodowej, działaniach monitorujących i stabilizujących rynki rolne, wspieraniu konsumpcji i propagowaniu zdrowych nawyków żywieniowych, promocji produktów rolno-spożywczych w kraju i za granicą, wsparciu działań innowacyjnych w sektorze rolno-spożywczym, realizacji zadań w ramach POPŻ 2014–2020, współpracy międzynarodowej.

Źródło: <https://www.gov.pl/web/kowr/aktualnosci> (odczyt – maj 2024 r.).

W zakresie polityki informacyjnej KOWR realizował następujące działania:

- udzielał odpowiedzi na zapytania dziennikarzy w formie pisemnej i telefonicznej,
- przygotowywał materiały informacyjne dla stacji telewizyjnych i rozgłośni radiowych, w oparciu o które powstawały i zostały wyemitowane audycje,
- przygotowywał i wysyłał informacje prasowe do: redakcji gazet codziennych, tygodników, miesięczników, pism branżowych, wydawnictw okazjonalnych i portali rolnych,

- redagował i zamieszczał informacje dotyczące działań KOWR na stronie internetowej instytucji w zakładce „Aktualności” oraz „Informacje z regionów”, a także w internecie i na portalach społecznościowych,
- przygotował i przeprowadził „śniadania prasowe” dla dziennikarzy,
- koordynował aktualizację Systemu Identyfikacji Wizualnej KOWR.

W 2023 r. KOWR zrealizował umowy dotyczące zamieszczania i emisji materiałów informacyjnych o działalności instytucji z: ogólnopolskimi i branżowymi tytułami prasowymi, portalami internetowymi (agropolska.pl, kalendarzrolnikow.pl, terenyinvestycyjne.info) oraz rozgłościami radiowymi (Polskie Radio, Katolickie Radio Podlasie oraz Radio Plus Radom). Współpracowano także z TVP S.A. przy realizacji audycji poświęconych działalności KOWR, a także przy prezentowaniu bieżących wydarzeń z udziałem KOWR.

Podejmowano również inne działania związane z kreowaniem wizerunku KOWR, tj. zapewniano obsługę prasową szeregu wydarzeń branżowych (targów, konferencji, pokazów i konkursów) odbywających się na terenie całego kraju, w których udział wzięli przedstawiciele Centrali KOWR, poczynając od wydarzeń o charakterze lokalnym po kluczowe wydarzenia o zasięgu ogólnopolskim (m.in.: **Cavaliada Tour 2023, targi AgroTech, Połagra Premiery, AgroShow, Dożynki Jasnogórskie**).

W 2023 r. koncentrowano się na rozwoju kanałów KOWR w mediach społecznościowych, zwłaszcza na Facebooku. Poza postami na bieżąco dodawanymi na stronę KOWR działania informacyjne skupiały się na nawiązywaniu relacji, stworzeniu cyklu o zwierzętach gospodarskich hodowanych w spółkach nadzorowanych przez KOWR oraz postów na temat informacji z regionów, a także ujednoczeniu form graficznych dodawanych treści.

Dzięki współpracy z firmą zajmującą się bieżącym elektronicznym monitoringiem mediów m.in. Kierownictwo Centrali i dyrektorzy OT KOWR mieli codzienny dostęp do publikacji prasowych, internetowych i zamieszczanych w mediach społecznościowych, a także do audycji radiowych i telewizyjnych dotyczących KOWR oraz jego działalności.

Źródło: <https://www.gov.pl/web/kowr/podstawowe-informacje> (odczyt – maj 2024 r.).

15. SYSTEM KONTROLI

15.1. Audyt wewnętrzny

W 2023 r. w Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa realizowano **zadania i czynności audytowe** na podstawie „**Planu audytu na rok 2023**” zatwierdzonego przez Dyrektora Generalnego KOWR zgodnie z ustawą o finansach publicznych¹³¹. Przeprowadzone **zadania audytowe zapewniające** obejmowały następujące obszary:

- zarządzanie nieprawidłowościami,
- zarządzanie dokumentami i zapisami w KOWR – wystawianie zaświadczeń na podstawie dokumentacji odziedziczonej,
- bezpieczeństwo i higiena pracy,
- bezpieczeństwo zasobów ludzkich,
- pożyczki ze środków finansowanych uzyskanych z gospodarowania mieniem Zasobu WRSP,
- nadzór nad zabytkami pozostającymi w Zasobie WRSP,
- obsługa funduszy promocji produktów rolno-spożywczych,
- kontrole na miejscu w ramach zadań delegowanych,
- nieodpłatne przekazywanie na własność nieruchomości wchodzących w skład Zasobu WRSP jednostkom samorządu terytorialnego,
- tryb postępowania KOWR z odszkodowaniami za nieruchomości, które zostały przeznaczone na inwestycje drogowe,
- kryptografia wraz z bezpieczeństwem fizycznym i środowiskowym.

Badanie audytowe w ramach ww. obszarów zostało przeprowadzone w 12 komórkach organizacyjnych Centrali i 17 oddziałach terenowych KOWR.

W zakresie audytu wewnętrznego zrealizowano również na bieżąco **90 czynności doradczych** dotyczących m.in.: koordynacji audytów zewnętrznych przeprowadzanych w KOWR, koordynacji umów delegowania zadań z ARiMR do KOWR (obszar mechanizmów

¹³¹ Ustawa z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (Dz. U. z 2023 r. poz. 1270, z późn. zm.).

WPR), Programu Operacyjnego Pomoc Żywnościowa 2014–2020, Programu Fundusze Europejskie na Pomoc Żywnościową 2021–2027, opiniowania projektów aktów normatywnych wewnętrznych i zewnętrznych oraz analizy zaprojektowanych rozwiązań przez właścicieli procesów.

W zakresie monitorowania stopnia wdrożenia zaleceń audytowych przeprowadzono czynności monitorująco-sprawdzające w odniesieniu do zaleceń sformułowanych w ramach **13 zadań audytowych zapewniających**, które zostały zrealizowane w latach 2021–2023.

Wyniki pracy audytu wewnętrznego przedstawiano audytowanym komórkom/jednostkom organizacyjnym KOWR oraz Dyrektorowi Generalnemu KOWR w postaci sprawozdań, notatek oraz informacji z czynności sprawdzających.

Przeprowadzone audyty wewnętrzne potwierdziły spełnianie przez KOWR kryteriów akredytacji dla agencji płatniczych określonych w załączniku I do rozporządzenia delegowanego Komisji (UE) nr 907/2014¹³² oraz w załączniku I do rozporządzenia delegowanego Komisji (UE) nr 127/2022¹³³, do których przestrzegania jest zobligowany na mocy umów delegowania zawartych z ARiMR¹³⁴.

W 2023 r. przeprowadzono zarówno w Centrali, jak i OT KOWR, audyty zewnętrzne obejmujące szeroki zakres działalności KOWR w odniesieniu do realizacji zadań delegowanych przez ARiMR (mechanizmy WPR) oraz powierzonych przez Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej (Program Operacyjny Pomoc Żywnościowa 2014–2020).

Audyty były przeprowadzone na podstawie 22 upoważnień do wykonywania czynności audytowych wydanych przez wyspecjalizowane służby Ministerstwa Finansów (tj. Izby Administracji Skarbowej) i łącznie objęły 69 elementów próby badawczej. Czynności audytowe zrealizowane przez ww. wyspecjalizowane służby to:

- audyt operacji w zakresie prawidłowego funkcjonowania systemu zarządzania i kontroli Programu Operacyjnego Pomoc Żywnościowa na lata 2014–2020 [audyt z art. 95 ust. 1 pkt 1 i 1a ustawy z dnia 16 listopada 2016 r. o Krajowej Administracji Skarbowej (Dz. U. z 2023 r. poz. 615, z późn. zm.) oraz art. 34, ust. 1 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 223/2014 z dnia 11 marca 2014 r. w sprawie Europejskiego Funduszu Pomocy Najbardziej Potrzebującym] – nie stwierdzono nieprawidłowości,
- audytu operacji II w zakresie prawidłowego funkcjonowania systemu zarządzania i kontroli Programu Operacyjnego Pomoc Żywnościowa na lata 2014–2020 [audyt z art. 95 ust. 1 pkt 1 i 1a ustawy z dnia 16 listopada 2016 r. o Krajowej Administracji

¹³² Rozporządzenie delegowane Komisji (UE) nr 907/2014 z dnia 11 marca 2014 r. uzupełniające rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1306/2013 w odniesieniu do agencji płatniczych i innych organów, zarządzania finansami, rozliczania rachunków, zabezpieczeń oraz stosowania euro, z późn. zm. (uchylone z dniem 1 stycznia 2023 r.).

¹³³ Rozporządzenie delegowane Komisji (UE) 2022/127 z dnia 7 grudnia 2021 r. uzupełniające rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/2116 o przepisy dotyczące agencji płatniczych i innych organów, zarządzania finansami, rozliczania rachunków, zabezpieczeń oraz stosowania euro, z późn. zm.

¹³⁴ Umowa zawarta 1 września 2017 r. (z późn. zm.) oraz umowa nr 17/2015_DDD_UM17 (z późn. zm.).

- Skarbowej oraz art. 34, ust. 1 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 223/2014 z dnia 11 marca 2014 r. w sprawie Europejskiego Funduszu Pomocy Najbardziej Potrzebującym] – nie stwierdzono nieprawidłowości,
- audyt operacji I i III w zakresie prawidłowego funkcjonowania systemu zarządzania i kontroli Programu Operacyjnego Pomoc Żywnościowa na lata 2014–2020 [audyt z art. 95 ust. 1 pkt 1 i 1a ustawy z dnia 16 listopada 2016 r. o Krajowej Administracji Skarbowej oraz art. 34, ust. 1 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 223/2014 z dnia 11 marca 2014 r. w sprawie Europejskiego Funduszu Pomocy Najbardziej Potrzebującym] – nie stwierdzono nieprawidłowości,
 - audyt operacji dotyczący projektów o wartości ujemnej w zakresie prawidłowego funkcjonowania systemu zarządzania i kontroli POPŻ na lata 2014–2020 [audyt z art. 95 ust. 1 pkt 1 i 1a ustawy z dnia 16 listopada 2016 r. o Krajowej Administracji Skarbowej oraz art. 34, ust. 1 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 223/2014 z dnia 11 marca 2014 r. w sprawie Europejskiego Funduszu Pomocy Najbardziej Potrzebującym] – nie stwierdzono nieprawidłowości,
 - audyt gospodarowania środkami pochodzącymi z budżetu Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Rolniczego Gwarancji oraz Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich w roku finansowym kończącym się 15 października 2023 r. [audyt z art. 5 rozporządzenia Komisji (UE) nr 128/2022 oraz audyt z art. 5 rozporządzenia Komisji (UE) nr 908/2014] – adresatem sprawozdania końcowego jest ARiMR.

Ponadto w 2023 r.:

- przedstawiciele KOWR uczestniczyli w misji audytowej w MRiRW przeprowadzonej przez Europejski Trybunał Obrachunkowy na temat „Wybrane zadanie kontrolne dotyczące rolnictwa ekologicznego”. KOWR nie otrzymał informacji dotyczącej błędów i/lub nieprawidłowości,
- zakończono czynności audytowe przez Ministerstwo Finansów/Izby Administracji Skarbowej dotyczące gospodarowania środkami pochodzącymi z budżetu Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Rolniczego Gwarancji oraz Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich w roku finansowym kończącym się 15 października 2022 r. [audyt z art. 5 rozporządzenia Komisji (UE) nr 128/2022 oraz audyt z art. 5 rozporządzenia Komisji (UE) nr 908/2014]. Nie zidentyfikowano nieprawidłowości w działalności KOWR w tym zakresie,
- rozpoczął się audyt gospodarowania środkami pochodzącymi z budżetu Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Rolniczego Gwarancji oraz Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich w roku finansowym kończącym się 15 października 2024 r. [audyt z art. 5 rozporządzenia Komisji (UE) nr 128/2022 oraz audyt z art. 5 rozporządzenia Komisji (UE) nr 908/2014] – czynności audytowe w toku.

Od 1 stycznia 2010 r. obowiązują przepisy ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych wprowadzające obowiązek zapewnienia **kontroli zarządczej** w jednostkach sektora finansów publicznych. W KOWR obowiązek ten został wprowadzony zarządzeniem Dyrektora Generalnego KOWR w sprawie ustalenia „Zasad wykonywania kontroli zarządczej w Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa”. Kontrolę zarządczą w KOWR stanowi ogół działań podejmowanych przez Dyrektora Generalnego KOWR, zastępców Dyrektora Generalnego, dyrektorów departamentów i biur w Centrali KOWR oraz dyrektorów OT KOWR dla zapewnienia realizacji celów i zadań w sposób zgodny z prawem, efektywny, oszczędny i terminowy. Corocznie w KOWR przeprowadzana jest również samoocena kontroli zarządczej. Na podstawie oceny funkcjonowania kontroli zarządczej, w tym wyników ww. samooceny, Dyrektor Generalny KOWR składa Ministrowi Rolnictwa i Rozwoju Wsi „Oświadczenie o stanie kontroli zarządczej w KOWR” za poprzedni rok kalendarzowy.

15.2. Kontrola wewnętrzna

W 2023 r. zadania i czynności kontrolne realizowane były w oparciu o zaakceptowany przez Dyrektora Generalnego KOWR „**Plan kontroli wewnętrznej na 2023 r.**” oraz **złożone wnioski o przeprowadzenie kontroli doraźnej**. Łącznie przeprowadzono **32 kontrole planowe**, z tego **29 kontroli w OT KOWR** (w: Białymstoku – 2, Bydgoszczy – 1, Częstochowie – 2, Gorzowie Wielkopolskim – 2, Kielcach – 2, Koszalinie – 3, Krakowie – 2, Lublinie – 2, Łodzi – 1, Olsztynie – 2, Opolu – 1, Poznaniu – 2, Pruszczu Gdańskim – 1, Rzeszowie – 2, Warszawie – 1 i Wrocławiu – 3), a także **3 kontrole planowe w Centrali KOWR** (w: Departamencie Innowacji, Departamencie Rozwoju Rynku oraz Departamencie Wsparcia Eksportu).

W ramach realizacji „Planu kontroli wewnętrznej na 2023 r.” skontrolowano poniższe obszary:

- nieodpłatne przekazanie na własność mienia wchodzącego w skład Zasobu WRSP,
- działania w zakresie odnawialnych źródeł energii,
- promocja produktów rolno-spożywczych w ramach zadań własnych KOWR,
- przedłużanie umów dzierżawy,
- sprzedaż nieruchomości Zasobu WRSP,
- wydatkowanie środków publicznych w ramach postępowań realizowanych w trybie ustawy Prawo zamówień publicznych oraz zamówień o wartości poniżej 130 tys. zł,
- wykonanie zaleceń pokontrolnych wydanych w wyniku kontroli wewnętrznych i zewnętrznych przeprowadzonych w 2022 r.

Przeprowadzono również **18 kontroli doraźnych** w OT KOWR w: Białymstoku (1), Bydgoszczy (2), Częstochowie (1), Gorzowie Wielkopolskim (1), Kielcach (1), Krakowie (3), Opolu (1), Poznaniu (2), Rzeszowie (1), Szczecinie (2), Warszawie (3). Kontroli poddano następujące tematy/obszary:

- zasadność złożenia przez OT KOWR wniosku o zmianę przeznaczenia terenu w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego,
- funkcjonowanie i organizacja wybranych OT KOWR,

- działania OT KOWR w zakresie efektywnego ponownego rozdysponowania nieruchomości, które powróciły (bądź powinny powrócić) do Zasobu WRSP z zakończonych umów dzierżawy.
- przyczyny odmowy przedłużenia przez OT KOWR na kolejne 15 lat umowy dzierżawy,
- sprawowanie przez OT KOWR nadzoru właścicielskiego w zakresie należytego zabezpieczenia nierozdysponowanych obiektów budowlanych pozostających w Zasobie WRSP,
- realizację przez OT KOWR zasad poddzierżawy nieruchomości Zasobu WRSP,
- zbadanie zaprezentowanych przez MRiRW ustaleń dokonanych w wyniku przeprowadzonej kontroli pozaplanowej w zakresie zawierania umów dzierżawy dotyczących sprawowanego przez OT KOWR nadzoru właścicielskiego nad umową dzierżawy.

15.3. Kontrole na miejscu

Wdrożony system kontroli na miejscu z jednej strony służy zapewnieniu, że środki finansowe wypłacane przez państwo członkowskie otrzymają beneficjenci, którym to wsparcie się należy, z drugiej strony służy weryfikacji spełniania przez beneficjentów/kontrahentów, warunków/zobowiązań wynikających z przepisów prawa w ramach zadań nałożonych na KOWR. Wyniki z przeprowadzonych kontroli na miejscu dostarczają istotnych informacji niezbędnych do prawidłowego administrowania procesami związanymi z realizacją zadań przez poszczególne jednostki organizacyjne KOWR.

Kontrole na miejscu realizowane przez KOWR w ramach obsługiwanych mechanizmów/działań/programów są wykonywane w **dwóch obszarach**:

- **kontrole własne realizowane na podstawie ustawy o KOWR oraz innych ustaw**, w tym m.in.:
 - kontrole realizowane w ramach POPŻ na podstawie ustawy o pomocy społecznej (KOWR, jako instytucja pośrednicząca i beneficjent),
- **kontrole delegowane z ARiMR**:
 - kontrole realizowane w ramach zadań rynkowych WPR (przeprowadzane na podstawie umowy z dnia 1.09.2017 r., z późn. zm.),
 - kontrole realizowane w ramach działania 3. „Systemy jakości produktów rolnych i środków spożywczych” PROW 2014–2020 (przeprowadzane na podstawie umowy 17/2015_DDD-UM17 z dnia 28.05.2015 r., z późn. zm.).

Tabela 24. **Kontrole na miejscu przeprowadzone w 2023 r. przez KOWR**

Lp.	Nazwa mechanizmu/działania/programu	Liczba kontroli
1.	„Program dla szkół”	573
2.	Realizacja zadań w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Żywnościowa 2014–2020	302
3.	Monitorowanie i nadzór nad uprawą tytoniu oraz produkcją i zbyciem surowca tytoniowego	253
4.	Obsługa funduszy promocji produktów rolno-spożywczych	213
5.	Monitorowanie rynku konopi włóknistych	165
6.	Monitorowanie obowiązku zawierania umów na dostarczanie produktów rolnych	133

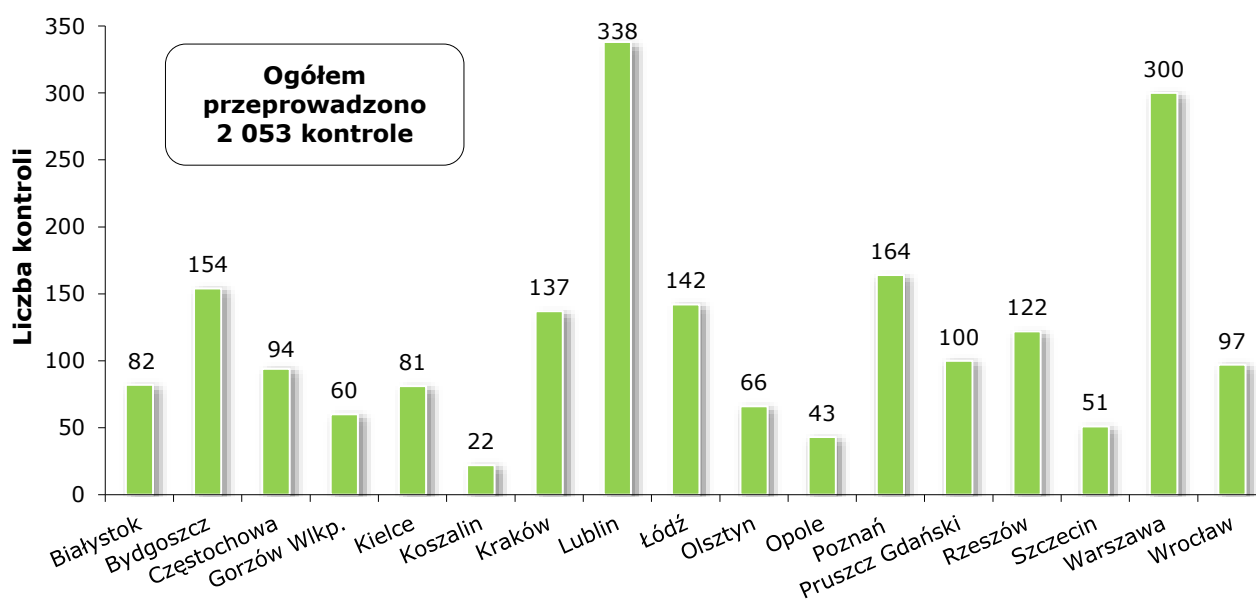
Lp.	Nazwa mechanizmu/działania/programu	Liczba kontroli
7.	Działanie 3. „Systemy jakości produktów rolnych i środków spożywczych” w ramach PROW na lata 2014–2020	73
8.	Rejestr pierwszych podmiotów skupujących i monitorowanie wielkości skupu mleka	54
9.	Administrowanie potencjałem produkcyjnym produktów sektora wina	47
10.	Monitorowanie produkcji biogazu rolniczego i biometanu	47
11.	Monitorowanie produkcji na rynku cukru	36
12.	Interwencyjny zakup i sprzedaż odtłuszczonego mleka w proszku	34
13.	Monitorowanie rynku biokomponentów i biopaliw ciekłych	29
14.	Wsparcie działań promocyjnych i informacyjnych na rynkach wybranych produktów rolnych	27
15.	Interwencyjny zakup i sprzedaż masła	24
16.	Monitorowanie rynku maku	20
17.	Restrukturyzacja zadłużenia podmiotów prowadzących gospodarstwa rolne	10
18.	Handel zagraniczny	6
19.	Prowadzenie rejestru działalności regulowanej w zakresie: wyrobu lub rozlewu napojów spirytusowych, wyrobu i przetwarzania alkoholu etylowego, wytwarzania wyrobów tytoniowych	6
20.	Interwencyjny zakup i sprzedaż zbóż	1
Ogółem		2 053

Źródło: dane KOWR.

W 2023 r. kontrolerzy KOWR przeprowadzili ogółem **2 053 kontrole na miejscu**, z tego:

- 1 279 kontroli własnych (62,3% ogółu przeprowadzonych kontroli), w tym 302 kontrole w ramach POPŻ 2014–2020,
- 774 kontrole delegowane (37,7%), w tym 73 kontrole w zakresie PROW 2014–2020.

Wykres 71. Liczba kontroli na miejscu przeprowadzonych w 2023 r. przez OT KOWR

Źródło: dane KOWR.

Najwięcej kontroli przeprowadzono w ramach „Programu dla szkół” (573 kontrole; 27,9%), a następnie w zakresie: realizacji zadań w ramach POPŻ 2014–2020 (302 kontrole; 14,7%), monitorowania i nadzoru nad uprawą tytoniu oraz produkcją i zbyciem surowca tytoniowego (253 kontrole; 12,3%), obsługi funduszy promocji produktów rolno-spożywczych (213 kontrole; 10,4%), monitorowania rynku konopi włóknistych (165 kontrole; 8,0%) oraz monitorowania obowiązku zawierania umów na dostarczanie produktów rolnych (133 kontrole; 6,5%).

Liczba kontroli na miejscu przeprowadzonych w 2023 r. przez poszczególne OT KOWR była zróżnicowana i zależała m.in. od: aktywności i liczby beneficjentów uczestniczących w administrowanych mechanizmach/działaniach/programach, specyfiki danego regionu oraz sytuacji rynkowej. Najwięcej kontroli na miejscu przeprowadzono w OT KOWR w Lublinie (338 kontrole; 16,5%), a następnie OT w: Warszawie (300 kontrole; 14,6%), Poznaniu (164 kontrole; 8,0%) i Bydgoszczy (154 kontrole; 7,5%).

15.4. Inne zagadnienia

Współpraca z organami ścigania i koordynacja kontroli zewnętrznych

W 2023 r. współpracowano z organami ścigania w zakresie 56 spraw dotyczących postępowań wyjaśniających związanych z działaniami nadzorowanymi przez KOWR, prowadzonych przez: policję, prokuraturę, Najwyższą Izbę Kontroli (NIK), Agencję Bezpieczeństwa Wewnętrznego oraz Centralne Biuro Antykorupcyjne.

Prowadzono również koordynację kontroli przeprowadzonych w Centrali KOWR przez instytucje zewnętrzne polegającą na udzielaniu kontrolującym odpowiedzi i wyjaśnień, współpracy z komórkami Centrali w tym zakresie, koordynacji składania zastrzeżeń oraz monitorowaniu realizacji zaleceń pokontrolnych. Kontrole przeprowadzone przez instytucje zewnętrzne dotyczyły następujących obszarów:

- wykonania budżetu państwa w 2022 r., wykonania planów finansowych KOWR i Zasobu WRSP oraz realizacji zadań finansowanych z udziałem środków z budżetu UE (NIK),
- zarządzania zasobami ludzkimi, w szczególności podejmowania działań na rzecz etyki, współzycia społecznego oraz przeciwdziałania mobbingowi i dyskryminacji (MRiRW),
- prawidłowości realizacji porozumienia zawartego w dniu 17.09.2014 r. o powierzeniu zadań w ramach POPŻ 2014–2020 – Operacja I, Podprogram 2021 (MRPiPS),
- zawierania umów dzierżawy w okresie od 1.01.2021 r. do czasu zakończenia kontroli w Centrali KOWR i OT Szczecin (MRiRW),
- nadzoru KOWR nad Stadnią Koni Janów Podlaski sp. z o.o. oraz Michałów sp. z o.o. w okresie od 1.01.2020 r. do zakończenia kontroli (MRiRW),
- prawidłowości realizacji procesów wydzierżawiania i sprzedaży nieruchomości Zasobu WRSP w Centrali KOWR oraz OT w Opolu, Pruszczu Gdańskim i Szczecinie (MRiRW),
- weryfikacji poprawności i terminowości wykonywania zadań delegowanych w zakresie przestrzegania przyjętych procedur związanych z przeprowadzaniem czynności kontrolnych,

wykonywania zaleceń pokontrolnych przez OT KOWR w Poznaniu i Pruszczu Gdańskim w ramach mechanizmu „Program dla szkół” oraz w Częstochowie i Wrocławiu w ramach mechanizmu „Wsparcie działań promocyjnych i informacyjnych na rynkach wybranych produktów rolnych” (ARiMR),

- prawidłowości przeprowadzania czynności kontrolnych przez pracowników OT KOWR w Łodzi u beneficjenta w ramach poddziałania 3.2. „Wsparcie działań informacyjnych i promocyjnych realizowanych przez grupy producentów na rynku wewnętrznym” PROW 2014–2020 (ARiMR),
- prawidłowości przeprowadzania czynności kontrolnych przez pracowników OT KOWR w Bydgoszczy i Poznaniu w ramach poddziałań 3.1. „Wsparcie na przystępowanie do systemów jakości” oraz 3.2. „Wsparcie działań informacyjnych i promocyjnych realizowanych przez grupy producentów na rynku wewnętrznym” PROW 2014–2020 (ARiMR),
- kontroli instytucji certyfikującej w instytucji pośredniczącej dla POPŻ 2014–2020 (MF),
- pomocy technicznej w ramach PROW 2014–2020 – kontrola dotycząca wniosku o płatność nr DPT.6940.1.0042/23, umowa o dofinansowanie nr 124/23 z 26 lipca 2023 r. (ARiMR).

Ponadto, w zakresie współpracy z organami ścigania i koordynacji kontroli zewnętrznych, prowadzono monitorowanie kontroli zewnętrznych w OT KOWR przeprowadzanych m.in. przez NIK, Archiwa Państwowe, MRiRW, a także dotyczących zadań delegowanych – przeprowadzanych przez ARiMR. Prowadzono również rejestry dotyczące działalności Centrali KOWR oraz rejestry udostępnione przez ARiMR, tworzone procedury, analizowano projekty wytycznych oraz prowadzono sprawozdawczość.

Zarządzanie informacjami o nieprawidłowościach

W 2023 r. realizowano zadania w ramach systemu kontroli wewnętrznej związane z zarządzaniem informacjami o nieprawidłowościach, w tym m.in.: współpracowano z agencją płatniczą (ARiMR) i służbami kontrolnymi w zakresie przeprowadzania kontroli transakcji (*ex-post*) oraz koordynowano przeprowadzanie przez komórki merytoryczne KOWR analizy ustaleń tych kontroli. Do KOWR wpłynęło łącznie 28 protokołów kontroli transakcji (*ex-post*) przeprowadzonych przez Inspekcję Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych (22 kontrole) oraz Krajową Administrację Skarbową (6 kontroli) na podstawie postanowień rozdziału III w tytule V rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1306/2013, a następnie art. 77 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 2021/2116.

W ramach zadań delegowanych wspólnej polityki rolnej KOWR realizował również działania dotyczące przekazywania do ARiMR informacji o zidentyfikowanych nieprawidłowościach oraz o pozostałych zdarzeniach wymagających raportowania.

W 2023 r. realizowano także zadania dotyczące raportowania nieprawidłowości w ramach programu POPŻ 2014–2020, w tym prowadzono sprawozdawczość do Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej.

Informacja dotycząca skarg, wniosków i petycji

W 2023 r. do KOWR wpłynęło łącznie 40 skarg, z tego:

- 20 skarg (50%) do Centrali KOWR (z czego: 17 skarg załatwiono we własnym zakresie, 2 – przekazano według właściwości, a jedna pozostawała w toku rozpatrywania na koniec okresu sprawozdawczego),
- 20 skarg (50%) do OT KOWR (wszystkie zostały rozpatrzone we własnym zakresie).

W 2023 r. do KOWR nie wpływały wnioski w rozumieniu art. 241 ustawy z dnia 14 czerwca 1960 r. Kodeks postępowania administracyjnego (Dz. U. z 2024 r. poz. 572).

Problematyka rozpatrywanych skarg dotyczyła m.in.: funkcjonowania OT oraz Centrali KOWR, przebiegu i rozstrzygnięcia przetargów, windykacji należności KOWR, umorzenia i prolongaty płatności, rozliczenia nabywców i dzierżawców, spraw pracowniczych.

Najczęstszymi przyczynami skarg były:

- udzielanie przez KOWR odpowiedzi zgodnych z obowiązującymi przepisami prawa, lecz niesatysfakcjonujących zainteresowanych,
- zbyt długi, zdaniem skarżących, okres załatwiania spraw skierowanych do OT KOWR,
- nieznamość oraz mylna interpretacja przepisów prawa i procedur obowiązujących w KOWR.

W 2023 r. do KOWR wpłynęły 3 petycje, z których dwie (dotyczące przekazania nieruchomości Zasobu WRSP na rzecz jednostek samorządu terytorialnego) rozpatrywano we własnym zakresie. Petycja dotycząca budowy biogazowni została przekazana zgodnie z właściwością do starostwa powiatowego.

16. WSPÓŁPRACA MIĘDZYNARODOWA

W 2023 r. KOWR prowadził **bieżącą współpracę międzynarodową z podmiotami zagranicznymi rangi agencji rządowych, ministerstw i placówkami dyplomatycznymi** oraz z **przedstawicielami sektora biznesu**, a także z **polskimi placówkami za granicą i Zagranicznymi biurami Handlowymi PAIH**. Regularne kontakty służyły m.in. pozyskiwaniu materiałów dotyczących uwarunkowań rynków trzecich i możliwości współpracy handlowej w sektorze rolno-spożywczym, które po analizie wykorzystywane były we współpracy z krajowymi przedsiębiorcami. Realizowana współpraca międzynarodowa miała w szczególności na celu **upowszechnianie pozytywnego wizerunku polskiego rolnictwa i promocję krajowych produktów rolno-spożywczych na rynkach zagranicznych**.

Współpraca służyła także wsparciu realizacji działań ustawowych KOWR, jak również rozwojowi instytucji przez **wymianę wiedzy i pozyskiwanie informacji, nawiązywanie i rozwój relacji eksperckich** oraz **budowę wizerunku instytucji jako kompetentnego partnera w środowisku międzynarodowym**.

16.1. Organizacja wizyt delegacji zagranicznych oraz udział przedstawicieli KOWR w spotkaniach międzynarodowych

W 2023 r. KOWR zorganizował wizyty delegacji zagranicznych lub przedstawiciele instytucji brali udział m.in. w następujących spotkaniach międzynarodowych:

- 15 marca 2023 r. odbyło się spotkanie Kierownictwa KOWR z **wicepremierem oraz ministrem rolnictwa i przemysłu spożywczego Republiki Mołdawii**, podczas którego omówiono zagadnienia dotyczące zarządzania Zasobem WRSP, promocji polskiej żywności w kraju i za granicą oraz doświadczeń związanych z akcesją Polski do UE;
- 28 marca 2023 r. odbyło się w KOWR spotkanie z **ambasadorem Zjednoczonych Emiratów Arabskich w Polsce**, którego tematem były możliwości współpracy z ZEA w zakresie wsparcia wymiany handlowej pomiędzy dwoma krajami, w tym eksportu zbóż;
- 5 kwietnia 2023 r. w siedzibie MSZ odbyło się spotkanie z **ambasadorem Islamskiej Republiki Iranu w Polsce**, z udziałem przedstawicieli KOWR. Podczas spotkania omówiono m.in. możliwości eksportu mięsa drobiowego na rynek Iranu;
- 25 kwietnia 2023 r. w siedzibie MRiRW odbyło się spotkanie z **ambasadorem Islamskiej Republiki Pakistanu w Polsce** z udziałem przedstawicieli KOWR. Tematem spotkania były możliwości eksportu do Pakistanu zbóż;
- 25 i 26 kwietnia oraz 12 lipca 2023 r. KOWR zorganizował **cykl szkoleń eksperckich online dla urzędników Ministerstwa Polityki Rolnej i Żywności Ukrainy**. Tematyka szkoleń dotyczyła następujących zagadnień: praktyki w zakresie wdrażania mechanizmów WPR (interwencja publiczna, prywatne przechowywanie, system pozwoleń w handlu

- zagranicznym); wsparcie współpracy w łańcuchu dostaw żywności; działania informacyjne i promocyjne na rzecz żywności wysokiej jakości wytwarzanej w ramach krajowych i unijnych systemów jakości; monitorowanie rynków OZE; innowacje i rozwój nowych technologii na rzecz sektora rolnego. Działanie zostało przeprowadzone w ramach realizacji postanowień protokołu z VIII posiedzenia polsko-ukraińskiej komisji międzyrządowej ds. współpracy gospodarczej;
- 19 maja 2023 r. odbyło się spotkanie Kierownictwa KOWR oraz przedstawicieli organizacji branżowych z **delegacją Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi Socjalistycznej Republiki Wietnamu** pod przewodnictwem wiceministra rolnictwa i rozwoju wsi. Spotkanie dotyczyło rozwoju wymiany handlowej między Polską a Wietnamem;
 - 22 maja 2023 r. w siedzibie KOWR odbyło się spotkanie polskich przedsiębiorców z branży drobiarskiej, przetwórstwa zbóż i nawozów z **delegacją przedstawicieli biznesu z Egiptu**. W spotkaniu po stronie egipskiej wzięli udział **przedstawiciele Senatu, Egipsko-Polskiej Rady Biznesu, Egipskiej Rady Biznesu na rzecz Współpracy Międzynarodowej, Kanadyjsko-Egipskiej Rady Biznesu, Generalnego Urzędu ds. Inwestycji i Stref Wolnego Handlu, Ambasady Arabskiej Republiki Egiptu w Warszawie** oraz **egipskich firm z branży rolno-spożywczej i nawozów**. W trakcie spotkania omówiono możliwości współpracy bilateralnej z Egiptem, w szczególności w zakresie promocji polskiej żywności na rynku egipskim, także przy okazji organizowanego przez KOWR polskiego stoiska narodowego podczas grudniowych targów Food Africa Cairo w Egipcie. Firmy uczestniczące w spotkaniu miały możliwość zaprezentowania stronie egipskiej swojej działalności i oferty eksportowej w trakcie sesji pitchingowej,
 - 30 maja 2023 r. w KOWR odbyło się spotkanie z **delegacją studentów uniwersytetu stanowego Texas A&M University**. Tematem spotkania były zadania oraz projekty innowacyjne w rolnictwie realizowane przez KOWR. Zaprezentowano również potencjał polskiego eksportu rolno-spożywczego;
 - 31 maja 2023 r. przedstawiciel KOWR wziął udział w spotkaniu z **członkami Polsko-Amerykańskiej Rady Biznesu** oraz przedstawicielami firmy ADM (jednego z największych producentów żywności na świecie);
 - 15 czerwca 2023 r. odbyła się wizyta w KOWR **przedstawiciela prasy Republiki Południowej Afryki** przebywającego w Polsce w ramach wizyty studyjnej organizowanej przez MSZ. Podczas spotkania omówiono potencjał eksportowy polskiego sektora rolno-spożywczego;
 - 31 sierpnia 2023 r. przedstawiciel KOWR wziął udział w spotkaniu ze **stypendystami Atlantic Council Eurasia Center Congressional Fellowship**;
 - 22 września 2023 r. w siedzibie MRiRW odbyło się spotkanie z **przedstawicielami emirackiej sieci handlowej**, w którym uczestniczyli również przedstawiciele KOWR. Tematem spotkania były m.in. możliwości intensyfikacji współpracy z polskimi producentami i eksporterami żywności;
 - 26 września 2023 r. odbyła się wizyta w KOWR **Ambasadora Palestyny w Polsce**. Jednym z głównych tematów spotkania było planowane II. Europejsko-Palestyńskie Forum Biznesu,
 - 11 października 2023 r. w KOWR odbyło się spotkanie z **delegacją Ministerstwa Gospodarki** oraz **Ministerstwa Rolnictwa Azerbejdżanu** poświęcone zagadnieniom

- dotyczącym potencjału polskiego sektora rolno-spożywczego, zarządzania Zasobem WRSP, a także mechanizmom monitorowania rynku wina i interwencji na rynku zbóż;
- 12 października 2023 r. w siedzibie KOWR odbyło się spotkanie z delegacją **przedstawicieli biznesu Malawi**, w którym uczestniczyli również przedstawiciele Ambasady Malawi w Berlinie oraz Konsul Honorowy Republiki Malawi w Polsce. Podczas spotkania przedstawiono potencjał eksportowy polskiego sektora rolno-spożywczego, zagadnienia z zakresu rolnictwa ekologicznego oraz projekty innowacyjne realizowane przez KOWR;
 - 23 października 2023 r. w siedzibie MRiRW odbyło się spotkanie z **importerami wołowiny z Japonii** oraz **Hongkongu** z udziałem przedstawiciela KOWR, który wygłosił prezentację poświęconą potencjałowi produkcyjnemu i eksportowemu polskiej branży mięsnej. Spotkanie odbyło się w związku z realizacją programu prostego pn. „Europejska wołowina na rynkach azjatyckich” w ramach mechanizmu WPR „Wsparcie działań promocyjnych i informacyjnych na rynkach wybranych produktów rolnych”;
 - 26 października 2023 r. odbyło się w formie hybrydowej **branżowe polsko-tajwańskie forum** poświęcone współpracy w dziedzinie handlu towarami spożywczymi i rolnymi (**2023 Taiwan-Poland Business Forum on Premium Agri-Food**). Forum współorganizowały: KOWR, Ministerstwo Rolnictwa Tajwanu, Tajwański Instytut Badań Gospodarczych, Biuro Przedstawicielskie Tajpej w Polsce, Zagraniczne Biuro Handlowe PAIH w Tajpej i Biuro Polskie w Tajpej. Uczestnicy z Polski brali udział w wydarzeniu w trybie on-line;
 - 6 listopada 2023 r. odbyło się spotkanie z **delegacją urzędników wysokiego szczebla z Azerbejdżanu** poświęcone prezentacji potencjału polskiego sektora rolno-spożywczego oraz przedstawieniu doświadczeń dotyczących zarządzania Zasobem WRSP;
 - 24 listopada 2023 r. w siedzibie MRiRW odbyło się spotkanie z **delegacją z Tanzanii** z udziałem przedstawiciela KOWR, w którym uczestniczyła posłanka Parlamentu Tanzanii i założycielka Fundacji Agri Thamani oraz przedstawiciele władz regionu Kagera i miasta Bukoba. Spotkanie zrealizowane zostało w ramach projektu „CoolStore – Budowa obiektu magazynowo-chłodniczego w Tanzanii”;
 - 7 grudnia 2023 r. odbyło się spotkanie Kierownictwa KOWR i przedstawicieli firmy z sektora rolno-spożywczego z **delegacją władz wietnamskiej prowincji Dong Thap**. Jego tematyką były: potencjał eksportowy sektora rolno-spożywczego, działania KOWR wspierające wymianę handlową z zagranicą i możliwości współpracy ze stroną wietnamską.

Przedstawiciele KOWR uczestniczyli w charakterze prelegentów w licznych **spotkaniach, webinarach, wideokonferencjach i debatach** istotnych z punktu widzenia rozwoju polskiego eksportu rolno-spożywczego (m.in. w: „Mazowieckim seminarium gospodarczym: Eksportuj do Izraela” 30 marca 2023 r., konferencji „Branża mięsna – szanse i wyzwania” 8 grudnia 2023 r. i konferencji „Polskie zboża – potencjał i perspektywy dla Maroka” 14 czerwca 2023 r.).

KOWR przekazał także **materiały informacyjne**, które były prezentowane podczas spotkań i konferencji organizowanych przez inne instytucje, np.:

- materiały informacyjne dla ZBH PAIH w **Nairobi** w związku z organizowanym Polsko-Kenijskim Forum Ziemniaczanym (**Polish-Kenyan Potato Forum**),

- prezentację wygłoszoną podczas wydarzenia promującego polskie mięso zorganizowanego przez Ambasadę RP w **Wiedniu**,
- materiały dla ZBH PAIH w Seulu w związku z organizowanym Polsko-Koreańskim Forum Biznesu 2023 (**Poland-Korea Business Forum 2023**),
- materiały dla Ambasady RP w **Seulu** w związku z udziałem przedstawicieli placówki w Międzynarodowej Wystawie Rolniczej 2023 (**International Agriculture Exhibition 2023**),
- materiał promocyjny dla Ambasady RP w **Dżakarcie** w związku z organizacją wydarzenia promującego **polskie jabłka** w **Indonezji**.

W ramach bieżącej współpracy przedstawiciele KOWR uczestniczyli w szeregu spotkań online z **przedstawicielami Ambasad RP**, jak również z **przedstawicielami ZBH PAIH** (online lub w formie bezpośredniej).

16.2. Udział KOWR w pracach związanych z działaniami międzyresortowych zespołów i komisji ds. współpracy z krajami trzecimi

W 2023 r. przedstawiciele KOWR uczestniczyli w następujących pracach międzyresortowych zespołów i komisji ds. współpracy z krajami trzecimi:

- 7 lutego 2023 r. w spotkaniu **polsko-tureckiej grupy do spraw barier w handlu** (online),
- 16 lutego 2023 r. w posiedzeniu **Polsko–Azerbejdżańskiej Komisji Międzyrządowej ds. Współpracy Gospodarczej**, które odbyło się w Baku,
- 19 maja 2023 r. w **II. posiedzeniu polsko–wietnamskiej grupy roboczej ds. współpracy w dziedzinie rolnictwa**, które odbyło się w siedzibie MRiRW,
- 29 maja 2023 r. w **spotkaniu przygotowawczym (pre-meeting) przed 11. polsko-tajwańskimi konsultacjami gospodarczymi** (w formule online),
- 10-12 czerwca 2023 r. w **IV posiedzeniu polsko-saudyjskiej Komisji Wspólnej oraz w Polsko-Saudyjskim Forum Ekonomicznym** w Rijadzie.

W związku z realizowanymi przez MRiRW spotkaniami dwustronnymi, udziałem w pracach międzyrządowych komisji ds. współpracy gospodarczej oraz grup roboczych ds. współpracy w dziedzinie rolnictwa, a także realizowanymi dwustronnymi konsultacjami gospodarczymi, w KOWR opracowywano i przekazywano **wkłady do materiałów informacyjno-tezowych**. Ogółem w 2023 r. KOWR przekazał ponad **120 wkładów** do materiałów informacyjno-tezowych MRiRW na temat problematyki dotyczącej współpracy handlowej (w tym kwestii i postulatów zgłaszanych do KOWR przez krajowych przedsiębiorców sektora rolno-spożywczego), a także dotyczących zagranicznych rynków rolno-spożywczych oraz prowadzonych na nich działań promocyjnych i informacyjnych.

Analizowano również dokumenty przekazywane w związku z pracami **Komitetu Doradczego przy DG Trade ds. Dostępu do Rynku (MAAC)**, w zakresie barier dla produktów sektora rolno-spożywczego.

16.3. Udział KOWR w pracach związanych ze stanowieniem prawa Unii Europejskiej

Udział w pracach organów UE oraz w unijnym procesie decyzyjnym

W ramach udziału w procesie decyzyjnym UE Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa aktywnie uczestniczył w pracach organów przygotowawczych Komisji Europejskiej oraz Rady UE, na

których forum omawiane były zagadnienia dotyczące mechanizmów WPR administrowanych przez KOWR w ramach zadań delegowanych. W 2023 r. były to m.in.:

- **Komitet ds. Wspólnej Organizacji Rynków Rolnych** (sekcje: produktów zwierzęcych, upraw polowych, win i alkoholi, promocji produktów rolnych oraz zagadnień horyzontalnych),
- **Grupa Ekspertów ds. Rynków Rolnych w zakresie zagadnień podlegających rozporządzeniu o jednolitej wspólnej organizacji rynku** (sekcje: produktów zwierzęcych, upraw polowych, win i alkoholi),
- **Grupa Ekspertów ds. Horyzontalnych Zagadnień dotyczących WPR,**
- **Specjalny Komitet ds. Rolnictwa (SCA),**
- **Grupa Robocza ds. Zjednoczonego Królestwa,**
- **Grupa Robocza ds. Win i Alkoholi,**
- **Komitet ds. Wspólnej Polityki Rolnej** (w ramach rozporządzenia o planach strategicznych).

Udział KOWR w pracach ww. organów przygotowawczych UE obejmował pozyskiwanie, analizę oraz opiniowanie projektów unijnych aktów prawnych i dokumentów roboczych w zakresie zadań delegowanych, jak również okresowy udział przedstawicieli KOWR w posiedzeniach ww. gremiów w charakterze ekspertów współpracujących.

W 2023 r. pracownicy KOWR pozyskali i poddali analizie około **1,1 tys. dokumentów roboczych** (projektów aktów prawnych, prezentacji rynkowych, instrukcji oraz sprawozdań) związanych z **200 posiedzeniami** organów przygotowawczych Komisji Europejskiej i Rady UE. Przedstawiciele KOWR uczestniczyli w **25 posiedzeniach**, na których omawiane były zagadnienia związane z działalnością KOWR. Prace organów przygotowawczych KE, w które zaangażowani byli eksperci KOWR, koncentrowały się na opracowywaniu i wdrażaniu przepisów delegowanych oraz wykonawczych regulujących funkcjonowanie mechanizmów wspólnej organizacji rynków rolnych (w tym m.in. zasad administrowania kontyngentami taryfowymi oraz przekazywania powiadomień do Komisji Europejskiej). Dotyczyły one również pakietów pomocowych wprowadzanych przez KE w związku z zakłóceniami rynkowymi spowodowanymi wojną w Ukrainie oraz kwestii technicznych będących konsekwencją wyjścia Wielkiej Brytanii z Unii Europejskiej.

W 2023 r. KOWR pozyskał **10 not informacyjnych** Komisji Europejskiej zawierających opinię tej instytucji na temat sposobu interpretacji i stosowania wybranych przepisów prawnych UE dotyczących zasad realizacji instrumentów WPR.

Sprawozdawczość do Komisji Europejskiej przy wykorzystaniu ISAMM

Zgodnie z prawodawstwem unijnym państwa członkowskie są zobowiązane do bieżącej sprawozdawczości dotyczącej sytuacji oraz działań i mechanizmów WPR realizowanych na wybranych rynkach rolnych. Powiadomienia na temat mechanizmów WPR realizowanych w ramach zadań delegowanych z agencji płatniczej (ARiMR) są przekazywane do Komisji Europejskiej przy pomocy **Informatycznego Systemu Monitoringu i Zarządzania Rynkiem Rolnym (ISAMM)**.

17. ZAGADNIENIA ORGANIZACYJNE

17.1. Systemy zarządzania bezpieczeństwem informacji w KOWR

Wdrożony w KOWR **System Zarządzania Bezpieczeństwem Informacji** (oparty na wymaganiach **normy PN-EN ISO/IEC 27001**), zgodnie z wymaganiami określonymi w rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 12 kwietnia 2012 r. w sprawie Krajowych Ram Interoperacyjności, minimalnych wymagań dla rejestrów publicznych i wymiany informacji w postaci elektronicznej oraz minimalnych wymagań dla systemów teleinformatycznych (Dz. U. z 2017 r. poz. 2247, z późn. zm.), zapewnia właściwy poziom bezpieczeństwa informacji poprzez zapewnienie poufności, dostępności i integralności przetwarzanych zasobów informacyjnych, skuteczne zarządzanie ryzykiem, uwzględnienie bezpieczeństwa informacji na etapie projektowania realizacji nowych zadań, systemów informacyjnych i zabezpieczeń.

Organizacja bezpieczeństwa informacji zapewnia właściwy poziom ochrony danych osobowych i spełnienie wymagań rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/679 z dnia 27 kwietnia 2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/WE (ogólnego rozporządzenia o ochronie danych).

Udostępnianie informacji publicznej i informacji sektora publicznego pozwala realizować ustawowe prawa związane z dostępem do informacji.

17.2. Teleinformatyka

W 2023 r., **poza bieżącym utrzymaniem i rozwojem systemów informatycznych** wspierających realizację statutowych zadań, zrealizowano m.in. następujące działania:

- **rozbudowywano systemy**: „Monitorowanie rynku konopi włóknistych”, „Monitorowanie rynku maku” i „Monitorowanie rynku wina”,
- uruchomiono usługę w zakresie **wpisu do rejestru wytwórców biogazu rolniczego na platformie eRolnik**,
- **rozbudowano narzędzie** monitorujące sprzedaż i dzierżawę nieruchomości o automatyczną publikację ogłoszeń na portalu KOWR,
- wdrożono **serwis KOWR na gov.pl**, z przeniesieniem treści ze strony KOWR i BIP KOWR,
- tworzono i rozbudowywano **strony internetowe utrzymywane przez KOWR** (3,4 tys. nowych subskrybentów ogłoszeń nieruchomości i 30,4 tys. nowych ogłoszeń nieruchomości),
- aktualizowano **systemy dziedziczne** w zakresie dostosowania ich do zmieniających się przepisów prawa i wewnętrznych procedur,
- przygotowywano **liczne doraźne raporty w ramach sprawozdawczości KOWR** na potrzeby biur i departamentów,
- aktualizowano **słowniki centralne** Zintegrowanego Systemu Informatycznego KOWR,
- aktualizowano **usługi udostępniane na platformie eRolnik** (4,8 tys. nowych użytkowników, 7,8 tys. nowych ogłoszeń o nieruchomościach oraz 4,3 tys. wysłanych wniosków do KOWR),
- uczestniczono w posiedzeniach **Grupy Ekspertów do spraw Horyzontalnych Zagadnień dotyczących WPR**,

- rozbudowano **aplikację „Program dla szkół”** oraz **aplikacje do obsługi POPŻ**,
- przygotowano system informatyczny do obsługi mechanizmu **„Fundusz Europejski Pomoc Żywnościowa 2021–2027”**,
- wdrożono system do obsługi **Funduszu Ochrony Rolnictwa** w zakresie wypłat rekompensat,
- wdrożono narzędzie umożliwiające podmiotom zewnętrznym **rejestrwanie ilości skupionego zboża**, wraz z funkcją raportowania dla MRiRW,
- wdrożono **licencje antywirusowe klasy EDR** umożliwiające zabezpieczenie stacji końcowych użytkowników (w tym dla laptopów zdalnego dostępu) oraz szyfrowanie pamięci dysku,
- realizowano **porozumienie z NASK** w zakresie usługi ADDOS umożliwiającej ochronę serwisów internetowych, które KOWR wystawia do internetu,
- rozpoczęto **prace nad przygotowaniem systemu** w zakresie wpłat do obsługi funduszy promocji produktów rolno-spożywczych i Funduszu Ochrony Rolnictwa,
- utrzymywano systemy w ramach realizacji **zadań WPR delegowanych z ARiMR**,
- kontynuowano **elektronizację obiegu dokumentów**, w tym integrację systemu EZD z ePUAP oraz e-Doręczeniami (na wszystkich 18 instancjach EZD prowadzonych było elektronicznie 19,4 tys. spraw oraz 204,4 tys. – tradycyjnie, odebrano automatycznie przez EZD 24 tys. pism z ePUAP, użytkownicy wysłali 13,2 tys. pism do ePUAP, a system EZD obsłużył 425 tys. pism korespondencji tradycyjnej przychodzącej oraz 386,2 tys. pism korespondencji tradycyjnej wychodzącej),
- utrzymywano i rozwijano rozwiązania technologiczne w celu **zwiększenia bezpieczeństwa teleinformatycznego**,
- **administrowano** lokalną siecią komputerową, serwerami i ich systemami operacyjnymi, usługami świadczonymi w sieci, systemami zabezpieczeń, wykrywania nieuprawnionych działań oraz silnego uwierzytelniania, komputerami, serwerami baz danych i serwerami aplikacji (w tym monitorowano i optymalizowano działania serwerów oraz aplikacji),
- wspierano merytorycznie **administratorów w OT KOWR**,
- monitorowano **zagrożenia bezpieczeństwa sieci/aplikacji** i podejmowano działania zabezpieczające w przypadku prób naruszenia bezpieczeństwa oraz wykrycia luk w bezpieczeństwie systemów informatycznych KOWR,
- współpracowano z organami odpowiedzialnymi za **ochronę cyberprzestrzeni Polski** (Zespół Reagowania na Incydenty Bezpieczeństwa Komputerowego – CSIRT GOV),
- realizowano zadania wynikające z wprowadzania **stanów alarmowych CRP**,
- współpracowano z Pełnomocnikiem ds. Ochrony Informacji Niejawnych i Inspektorem Ochrony Danych Osobowych w zakresie **bezpieczeństwa informacji** w systemach informatycznych KOWR.

17.3. Zarządzanie kadrami

Nabór kandydatów na wolne stanowiska pracy w KOWR był prowadzony zgodnie z ustawą z dnia 10 lutego 2017 r. o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa (Dz. U. z 2023 r. poz. 1308, z późn. zm.) oraz odbywał się na zasadach ustalonych w regulaminie określającym zasady i tryb zatrudniania pracowników w KOWR. Informacje o wolnych

stanowiskach pracy były powszechnie dostępne w siedzibach jednostek organizacyjnych prowadzących nabór oraz w Biuletynie Informacji Publicznej KOWR.

W 2023 r. przeprowadzono 250 procesów rekrutacyjnych. Zatrudniono 186 pracowników (z tego: 41 osób w Centrali i 145 osób w OT KOWR). Stosunek pracy został rozwiązany ze 163 pracownikami (26 osobami w Centrali i 137 osobami w OT KOWR).

Według stanu na 31 grudnia 2023 r. zatrudnienie w Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa wynosiło 2 144 osób (z tego: 491 pracowników w Centrali oraz 1 653 pracowników w siedemnastu OT KOWR). Kobiety stanowiły 63% pracowników, natomiast mężczyźni – 37% pracowników. Z orzeczoną niepełnosprawnością były zatrudnione w KOWR 73 osoby (z tego: 21 osób z niepełnosprawnością w stopniu lekkim, 50 – z niepełnosprawnością w stopniu umiarkowanym oraz 2 osoby z niepełnosprawnością w stopniu znacznym).

Proces poszerzania wiedzy i umiejętności pracowników Centrali KOWR realizowano z uwzględnieniem potrzeb organizacji. Ze środków przeznaczonych na podnoszenie kwalifikacji zrealizowano łącznie 112 szkoleń indywidualnych i grupowych (w tym kursy językowe oraz szkolenia dotyczące PROW i POPŻ 2014-2020). Tematyka szkoleń obejmowała zagadnienia m.in. z zakresu: prawa, finansów, podatków, informatyki, zarządzania, audytu, kontroli, gospodarowania nieruchomościami. Zawarto 6 umów na dokształcanie w ramach studiów podyplomowych oraz przeprowadzono obowiązkowe szkolenia okresowe w dziedzinie bezpieczeństwa i higieny pracy.

17.4. Zamówienia publiczne

W 2023 r. komórki organizacyjne Centrali KOWR złożyły łącznie **480 wniosków** o wszczęcie postępowania o udzielenie zamówienia na podstawie przepisów ustawy – Prawo zamówień publicznych oraz wniosków o udzielenie zamówienia zwolnionego ze stosowania tej ustawy. Na podstawie przepisów ustawy – Prawo zamówień publicznych wszczęto **72 postępowania** o udzielenie zamówienia. Łączna wartość udzielonych w 2023 r. zamówień wyniosła około **229,3 mln zł** (bez podatku od towarów i usług), w tym 212,6 mln zł udzielonych w trybie ustawy – Prawo zamówień publicznych, a 16,7 mln zł udzielonych z wyłączeniem jej stosowania.

W ramach realizacji Podprogramu 2021 Plus POPŻ 2014–2020, w wyniku przeprowadzonego przetargu nieograniczonego, zawarto **6 umów** na dostawy artykułów spożywczych do magazynów organizacji partnerskich. Łączna wartość brutto zawartych umów wyniosła około 85,6 mln zł. Dostawy obejmowały: powidła śliwkowe, makaron jajeczny świderki, mleko UHT, szynkę wieprzową mieloną, cukier biały oraz olej rzepakowy.

Ponadto w 2023 r. przygotowano i wszczęto **3 postępowania** o udzielenie zamówienia na dostawy artykułów spożywczych w ramach Podprogramu 2023 programu FEPŻ 2021–2027. Przedmiot zamówienia obejmował łącznie 18 rodzajów artykułów spożywczych, a sumaryczna wartość szacunkowa tych zamówień wynosiła 322,3 mln zł.

Na potrzeby organizacji polskich stoisk informacyjno-promocyjnych na targach zagranicznych w 2023 r. zostało przygotowanych i przeprowadzonych **18 postępowań** o udzielenie

zamówienia na usługi zabudowy powierzchni wystawienniczej oraz **8 postępowań** o udzielenie zamówienia na usługi pokazów kulinarnych podczas targów.

W 2023 r. istotnymi dla prawidłowego funkcjonowania KOWR było także **19 postępowań** o udzielenie zamówienia na dostawy i usługi z branży IT, przeprowadzonych na podstawie przepisów ustawy – Prawo zamówień publicznych. Ich przedmiotem były usługi zapewnienia wsparcia technicznego dla sprzętu informatycznego i oprogramowania oraz dostawy urządzeń informatycznych i licencji do oprogramowania.

17.5. Obsługa administracyjna

W 2023 r. zrealizowano zadania mające na celu **zapewnienie optymalnych warunków lokalowych** w siedzibach poszczególnych jednostek terenowych KOWR (wizytacje i bieżące opiniowanie zmian lokali, w tym zadań inwestycyjnych i/lub remontowych w lokalach stanowiących siedziby jednostek) oraz **zapewnienie towarów (urządzeń, materiałów) i usług** potrzebnych do realizacji zadań statutowych w Centrali KOWR. **Przeprowadzono postępowania** m.in. w zakresie: usług telefonii stacjonarnej i komórkowej wraz z aparatami, usługi tłumacza migowego, zakupu materiałów biurowych, artykułów spożywczych, prasy, kalendarzy, materiałów eksploatacyjnych do urządzeń i samochodów, samochodów na potrzeby floty KOWR, paliwa do samochodów, świadczenia usług dodatkowych dotyczących utrzymania floty samochodowej (tj. napraw, przeglądów, myjni i opłat za przejazdy autostradami), usługi cateringowej, dostępu do listy sankcyjnej odnośnie przeciwdziałania wspierania agresji Rosji na Ukrainę, zakupu urządzeń wielofunkcyjnych i materiałów eksploatacyjnych oraz utrzymania ich w sprawności.

Zrealizowano zadania związane z **identyfikacją podmiotów** uczestniczących w mechanizmach współfinansowanych i finansowanych ze środków UE w oparciu o dane z rejestru Ewidencji Producentów (EP) prowadzonego przez ARiMR w związku z zaangażowaniem KOWR w realizację mechanizmów/zadań WPR delegowanych z agencji płatniczej. W 2023 r. w systemie elektronicznym zarejestrowano **52,6 tys. wniosków merytorycznych** złożonych przez **14,9 tys. podmiotów**, jednocześnie dokonując weryfikacji (wpisu, aktualizacji) danych identyfikacyjnych podmiotów będących uczestnikami mechanizmów krajowych oraz zadań delegowanych (w tym związanych i niezwiązanych z płatnościami).

KOWR przechowuje i prowadzi obsługę dokumentacji własnej, a także przejętej po ANR i ARR oraz po zlikwidowanych państwowych przedsiębiorstwach gospodarki rolnej (ppgr). Ogółem w archiwach KOWR zgromadzono prawie **54 tys. metrów bieżących** dokumentacji, w tym ponad 2,1 mln akt osobowych byłych pracowników ppgr. W 2023 r. do KOWR wpłynęło ponad **12 tys. wniosków** w ramach obsługi przechowywanej dokumentacji, w wyniku czego OT KOWR wystawiły około **12,2 tys. zaświadczeń**, w tym: ponad 4,5 tys. zaświadczeń Rp-7 do uzyskania emerytury lub renty, 2,3 tys. świadectw pracy, 1,7 tys. zaświadczeń Rp-7 do naliczenia kapitału początkowego oraz prawie 900 zaświadczeń w sprawie wyjaśnień (ZUS, osób prywatnych i innych).

18. GOSPODARKA FINANSOWA

18.1. Gospodarka finansowa Zasobu WRSP w 2023 r.

Zgodnie z art. 20 ust. 1 ustawy z dnia 19 października 1991 r. o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa (Dz. U. z 2024 r. poz. 589) prowadzono odrębnie własną gospodarkę finansową KOWR oraz gospodarkę finansową Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa. Wydatki związane z wykonywaniem zadań wynikających z ugnrSP oraz ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego pokrywane są z wpływów uzyskiwanych z rozdysponowania mienia Zasobu WRSP oraz gospodarowania nim.

18.1.1. Wpływy i wydatki związane z gospodarowaniem mieniem Zasobu WRSP w 2023 r.

Wpływy z gospodarowania mieniem Zasobu WRSP w 2023 r. wyniosły 2 683 939 tys. zł. Główną pozycję stanowiły wpływy ze sprzedaży mienia Zasobu WRSP, które wyniosły 1 686 142 tys. zł (tj. 62,8% wpływów z gospodarowania mieniem Zasobu WRSP), a następnie wpływy z odpłatnego korzystania z mienia Zasobu WRSP w kwocie 893 943 tys. zł (33,3%). Wpływy z odsetek od środków na rachunkach bankowych wyniosły 84 031 tys. zł. Pozostałymi wpływami w kwocie 19 823 tys. zł były wpływy z innych źródeł (np. odsetki za zwłokę w zakresie wpływów z rozdysponowania mienia Zasobu WRSP, wadia przepadające na rzecz Zasobu WRSP, kary i odszkodowania oraz zwrot nadpłat m.in. z tytułu podatków).

Wydatki ogółem w 2023 r. wyniosły 1 866 446 tys. zł, z tego:

- **725 008 tys. zł** stanowiły przekazy zewnętrzne w 2023 r. (38,9% wydatków ogółem), tj.:
 - 230 845 tys. zł – zrealizowany w 2023 r. przekaz do budżetu państwa, z tego:
 - 845 tys. zł było różnicą między wysokością zobowiązania wobec budżetu ustaloną za 2022 r., kwotą odprowadzonych zaliczek za ten rok i kwotą 445 000 tys. zł, która zgodnie z art. 1 ustawy z dnia 9 maja 2023 r. o zmianie ustawy o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa, ustawy – Prawo budowlane oraz ustawy o transporcie kolejowym, została przeznaczona na realizację zadań określonych w art. 24 ust. 10 ustawy z dnia 19 października 1991 r. o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa,
 - 230 000 tys. zł – zaliczkowe wpłaty do budżetu tytułem nadwyżki środków finansowych Zasobu WRSP za 2023 r.,

- 494 163 tys. zł – środki, które KOWR przekazał do Funduszu Rekompensacyjnego (łącznie od 2006 r. do 31 grudnia 2023 r. Fundusz Rekompensacyjny zasilono kwotą 6 717 052 tys. zł),
- **534 411 tys. zł** – wydatki na koszty funkcjonowania KOWR (28,6%),
- **517 183 tys. zł** – wydatki związane z działalnością w zakresie gospodarowania mieniem Zasobu WRSP (27,7%),
- **89 844 tys. zł** – wydatki na realizację zadań, tj. wydatki na bezzwrotną pomoc finansową oraz realizację ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego (4,8%).

Tabela 25. **Gospodarka finansowa Zasobu WRSP w 2023 r.**

Lp.	Wyszczególnienie	tys. zł
I.	Wpływy ogółem związane z gospodarowaniem mieniem Zasobu WRSP, z tego:	2 683 939
1.	Wpływy ze sprzedaży mienia Zasobu WRSP	1 686 142
2.	Wpływy z odpłatnego korzystania z mienia Zasobu WRSP	893 943
3.	Inne wpływy z działalności w zakresie gospodarowania i rozporządzania mieniem Zasobu WRSP	103 854
II.	Wydatki ogółem, z tego:	1 866 446
1.	Przekazy zewnętrzne	725 008
2.	Środki na koszty funkcjonowania KOWR	534 411
3.	Wydatki w zakresie gospodarowania mieniem Zasobu WRSP, z tego:	517 183
-	inwestycje, remonty i rozbiórki dotyczące mienia Zasobu WRSP	236 050
-	utrzymanie mienia niezagospodarowanego	54 960
-	wydatki związane z rozdysponowaniem mienia Zasobu WRSP	16 529
-	wpłaty do urzędu skarbowego z tytułu VAT	171 091
-	pozostałe wydatki	38 553
4.	Wydatki na realizację zadań	89 844
-	bezzwrotna pomoc finansowa	27 895
-	realizacja ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego	61 949

Źródło: dane Biura Finansowo-Księgowego KOWR.

18.1.2. Spłacalność należności bieżących z tytułu umów dzierżawy i sprzedaży mienia Zasobu WRSP

Należności bieżące z tytułu umów dzierżawy i sprzedaży, których termin płatności przypadał w 2023 r. wynosiły 2 498 828 tys. zł. Na podstawie art. 700 k.c. obniżono czynsz dzierżawny o kwotę 8 126 tys. zł, co stanowiło 0,33% należności ogółem. Dzierżawcy i nabywcy nieruchomości zobowiązani byli do zapłaty 2 490 702 tys. zł, z czego w terminie uregulowano 2 357 609 tys. zł. Odroczone płatność należności w kwocie 9 203 tys. zł, rozłożono do spłaty w ratach należności na kwotę 3 606 tys. zł oraz umorzono 296 tys. zł¹³⁵.

¹³⁵ Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 31 października 2017 r. w sprawie szczegółowych przesłanek odroczenia, rozłożenia na raty lub umorzenia należności Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa oraz trybu postępowania w tych sprawach (Dz. U. poz. 2116).

Tabela 26. **Wskaźniki spłacalności należności bieżących (w %)**

Wyszczególnienie	Spłaty należności	Odroczenia	Rozłożenia na raty	Umorzenia
- z tytułu dzierżawy	90,62	0,29	0,15	0,03
- z tytułu sprzedaży nieruchomości	96,69	0,41	0,14	0,001
- z tytułu sprzedaży ruchomych środków trwałych i majątku obrotowego	96,44	0,00	0,00	0,02
Ogółem	94,66	0,37	0,14	0,01

Źródło: dane Biura Finansowo-Księgowego KOWR.

Wskaźnik spłacalności należności bieżących ogółem w 2023 r. wyniósł 94,7%, wskaźnik spłacalności należności bieżących z tytułu dzierżawy – 90,6%, a wskaźnik spłacalności należności bieżących z tytułu sprzedaży nieruchomości Zasobu WRSP – 96,7%.

18.1.3. Windykacja należności zaległych z tytułu umów dzierżawy i sprzedaży mienia Zasobu WRSP

Zaległe należności, których termin płatności przypadał w poprzednich okresach sprawozdawczych (tj. przed dniem 1 stycznia 2023 r.), wynosiły 1 409 998 tys. zł, z czego na podstawie art. 700 k.c. obniżono należności z tytułu czynszu dzierżawnego o kwotę 6 777 tys. zł (0,48%). Dzierżawcy i nabywcy mienia Zasobu WRSP zobowiązani byli do uregulowania kwoty 1 403 221 tys. zł należności zaległych. W 2023 r. spłacono 162 164 tys. zł, odroczone termin płatności należności w kwocie 308 tys. zł oraz rozłożono na raty 6 845 tys. zł. W stosunku do 10 229 tys. zł należności nieściągalnych podjęto decyzję o umorzeniu.

Tabela 27. **Wskaźniki windykacji należności zaległych (w %)**

Wyszczególnienie	Spłaty należności	Odroczenia	Rozłożenia na raty	Umorzenia
- z tytułu dzierżawy	12,49	0,00	0,36	1,45
- z tytułu sprzedaży nieruchomości	19,35	0,06	1,02	0,32
- z tytułu sprzedaży ruchomych środków trwałych i majątku obrotowego	0,23	0,00	0,00	0,13
Ogółem	11,56	0,02	0,49	0,73

Źródło: dane Biura Finansowo-Księgowego KOWR.

Z kwoty 1 403 221 tys. zł wymagalnych w 2023 r. należności zaległych ogółem:

- 176 847 tys. zł (12,6%) stanowiły zaległe należności w czynnych umowach,
- 1 226 374 tys. zł (87,4%) stanowiły zaległe należności w rozwiązanych umowach dzierżawy i umowach sprzedaży, w których wypowiedziano warunki rozłożenia ceny sprzedaży na raty.

Według stanu na 31 grudnia 2023 r. ogółem należności z tytułu umów dzierżawy i sprzedaży mienia Zasobu WRSP, które nie zostały uregulowane w terminie, wynosiły 1 343 662 tys. zł. W odniesieniu do końca 2022 r. nieuregulowane należności na koniec okresu wzrosły o 60 098 tys. zł (tj. o 4,7%). Na kwotę nieuregulowanych na koniec 2023 r. zaległości

składały się należności z tytułu kapitału w kwocie 597 327 tys. zł (44,5% zaległości ogółem) oraz z tytułu oprocentowania i odsetek ustawowych za zwłokę w kwocie 746 335 tys. zł (55,5% zaległości ogółem).

Tabela 28. **Należności zaległe wg stanu prawnego umowy**

Wyszczególnienie	Wymagalne w 2023 r. (tys. zł)	Uregulowane w 2023 r. (tys. zł)	Wskaźnik windykacji (%)
- w umowach czynnych	176 847	108 390	61,29
- w umowach rozwiązanych i wypowiedzianych	1 226 374	53 774	4,38
Ogółem	1 403 221	162 164	11,56

Źródło: dane Biura Finansowo-Księgowego KOWR.

Wskaźnik windykacji należności zaległych ogółem w 2023 r. wyniósł 11,6%, przy czym wskaźnik windykacji zaległości w umowach czynnych ukształtował się na poziomie 61,3%, a w umowach rozwiązanych i wypowiedzianych wyniósł 4,4%.

18.1.4. Windykacja należności z tytułu użytkowania nieruchomości Zasobu WRSP bez tytułu prawnego

W 2023 r. **wymagalne należności** z tytułu bezumownego użytkowania nieruchomości, które począwszy od czerwca 2019 r. naliczane są w wysokości 30-krotności wywoławczego czynszu dzierżawnego – który byłby należny od tej nieruchomości, gdyby była ona przedmiotem umowy dzierżawy po przeprowadzeniu przetargu – wynosiły 1 029 532 tys. zł. Bezumowni użytkownicy uregulowali łącznie 8 410 tys. zł należności wymagalnych. Rozłożono na raty należności w kwocie 8 575 tys. zł, a w stosunku do należności nieściągalnych w kwocie 948 tys. zł podjęto decyzję o umorzeniu.

Tabela 29. **Wskaźniki windykacji wg okresów zapadalności należności**

Wyszczególnienie	Wymagalne w 2023 r. (tys. zł)	Uregulowane w 2023 r. (tys. zł)	Wskaźnik windykacji (%)
- należności bieżące – zapadłe w okresie sprawozdawczym (w 2023 r.)	141 737	3 062	2,16
- należności zaległe – zapadłe w okresach poprzednich (przed 1 stycznia 2023 r.)	887 795	5 348	0,60
Ogółem	1 029 532	8 410	0,82

Źródło: dane Biura Finansowo-Księgowego KOWR.

Według stanu na 31 grudnia 2023 r. nieuregulowane należności z tytułu bezumownego użytkowania wynosiły 1 011 599 tys. zł.

Wskaźnik windykacji należności z tytułu użytkowania nieruchomości Zasobu WRSP bez tytułu prawnego w 2023 r. wyniósł 0,8%, przy czym wskaźnik windykacji należności bieżących ukształtował się na poziomie 2,2%, natomiast należności zaległych – 0,6%.

18.2. Gospodarka finansowa Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa w 2023 r.

Dochody KOWR w 2023 r. wyniosły łącznie **576 442 tys. zł**. Głównymi dochodami były środki na koszty funkcjonowania KOWR przekazane z Zasobu WRSP, które wyniosły 534 411 tys. zł (92,7% wszystkich dochodów KOWR). Innymi dochodami były m.in. dotacje budżetu państwa, które wyniosły 26 405 tys. zł (4,6%), z tego na realizację:

- pomocy technicznej w ramach POPŻ 2014–2020 – 5 353 tys. zł,
- pomocy technicznej PROW 2014–2020 – 4 252 tys. zł,
- wypłat rekompensat dla producentów rolnych na mocy ustawy z dnia 9 maja 2023 r. o Funduszu Ochrony Rolnictwa – 16 800 tys. zł.

Wydatki KOWR w 2023 r. wyniosły łącznie **577 638 tys. zł**, w tym na:

- funkcjonowanie (dotyczące m.in.: materiałów i energii, remontów i innych usług obcych, wynagrodzeń, składek na ubezpieczenia społeczne i Fundusz Pracy oraz podatków i opłat) – 380 670 tys. zł (65,9% ogółu wydatków),
- realizację zadań (m.in. mechanizmów krajowych) – 72 088 tys. zł (12,5%),
- wydatki majątkowe – 23 961 tys. zł (4,1%).

Pozostałe wydatki w kwocie 100 919 tys. zł (17,5%) to nadwyżka środków finansowych odprowadzona do MRiRW.

Wykonanie planu finansowego KOWR (w układzie memoriałowym) w 2023 r. zamieszczono w **aneksie nr 3**.

18.3. Podsumowanie wydatków w ramach realizacji mechanizmów WPR, krajowych, programu pomocy żywnościowej i innych działań

W 2023 r. w ramach **realizacji zadań krajowych z ustawy o KOWR** wypłacono łącznie **55 287,51 tys. zł**, a w związku z realizacją zadań w ramach **Programu Operacyjnego Pomoc Żywnościowa 2014–2020 (Podprogramu 2021 Plus)** wydatkowano (z FEAD i budżetu krajowego) ogółem **94 208,97 tys. zł** za dostarczone artykuły spożywcze oraz jako dofinansowanie projektów organizacji partnerskich z tytułu kosztów administracyjnych, transportu i magazynowania oraz z tytułu kosztów środków towarzyszących.

Dodatkowo z **funduszy promocji produktów rolno-spożywczych** KOWR wypłacił **97 043,7 tys. zł**, a na rekompensaty dla producentów rolnych z **Funduszu Ochrony Rolnictwa** – **16 800,41 tys. zł**.

Ze środków pochodzących z wpływów w ramach gospodarowania Zasobem WRSP KOWR w 2023 r. m.in. wypłacił **27 895,02 tys. zł** na bezzwrotną pomoc finansową oraz **1 095,00 tys. zł** na pożyczki pomocowe (Linia POM2023).

Ponadto w ramach wdrażania projektu System Satelitarnego Monitorowania Upraw Rolnych (S2MUR) wypłacono **2 569,96 tys. zł** (środki pochodziły z wpływów w ramach gospodarowania Zasobem WRSP).

Tabela 30. **Wydatki Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa w 2023 r. w ramach mechanizmów krajowych i innych zadań w podziale na źródła finansowania**

Lp.	Wyszczególnienie	Wydatki (tys. zł)
1.	Prowadzenie i wsparcie działań promocyjnych, informacyjnych, edukacyjnych, kulturalnych (w tym w formie wystaw, pokazów oraz konkursów), w szczególności dotyczących produktów rolnych i żywnościowych, metod ich produkcji, a także systemów jakości produktów rolnych i żywnościowych (<i>art. 9 ust. 2 pkt 16a ustawy o KOWR</i>)	11 720,87
2.	Prowadzenie i wsparcie działań promocyjnych, informacyjnych, edukacyjnych, kulturalnych (w tym w formie wystaw, pokazów oraz konkursów), w szczególności dotyczących upowszechniania postępu biologicznego w rolnictwie w zakresie hodowli roślin uprawnych oraz zwierząt gospodarskich (<i>art. 9 ust. 2 pkt 16b ustawy o KOWR</i>)	3 918,40
3.	Wsparcie działań na rzecz odnawialnych źródeł energii, w szczególności w rolnictwie (<i>art. 9 ust. 2 pkt 10 ustawy o KOWR</i>)	2 497,70
4.	Wspieranie rozwoju współpracy handlowej sektora rolno-spożywczego z zagranicą (<i>art. 9 ust. 2 pkt 17 ustawy o KOWR</i>)	15 978,97
5.	Realizacja działań rozwojowych i inwestycyjnych w zakresie innowacyjności w sektorze rolno-spożywczym (<i>art. 9 ust. 2 pkt 24 ustawy o KOWR, projekt „Paszportyzacja polskiej żywności”</i>)	13 260,15
6.	Restrukturyzacja zadłużenia podmiotów prowadzących gospodarstwa rolne (<i>art. 9 ust. 3 ustawy o KOWR oraz art. 3 ust. 1 pkt 3 ustawy z dnia 9 listopada 2018 r. o restrukturyzacji zadłużenia podmiotów prowadzących gospodarstwa rolne</i>)	7 911,42
7.	Wyплаты za dostarczone artykuły spożywcze, dofinansowanie projektów organizacji partnerskich z tytułu kosztów administracyjnych, transportu i magazynowania oraz z tytułu kosztów środków towarzyszących w ramach POPŻ (ogółem Operacje I i II, bez kosztów administracyjnych KOWR) – <i>art. 9 ust. 2 pkt 20 ustawy o KOWR</i>	94 208,97
	z tego:	
-	z budżetu UE z FEAD (85%)	80 077,62
-	z budżetu krajowego (15%)	14 131,35
	z tego:	
-	wykonawcom za artykuły spożywcze dostarczone do magazynów organizacji partnerskich o zasięgu ogólnopolskim lub ponadregionalnym (OPO) – w ramach Operacji I	85 644,52
-	na rzecz OPO z tytułu kosztów administracyjnych, transportu i magazynowania i z tytułu kosztów środków towarzyszących – w ramach Operacji II	8 564,45
Ogółem wydatki na realizację zadań KOWR		149 496,48
1.	Wyплаты z funduszy promocji produktów rolno-spożywczych (środki branżowe)*	97 043,70
2.	Fundusz Ochrony Rolnictwa	16 800,41
3.	System Satelitarnego Monitorowania Upraw Rolnych - S2MUR (środki pochodzące z wpływów w ramach gospodarowania Zasobem WRSP)	2 569,96
4.	Pożyczki pomocowe Linia POM2023 (udzielane zgodnie z art. 24 ust. 10-11 ugnrSP)	1 095,00
5.	Bezwrotna pomoc finansowa (udzielana zgodnie z art. 24 ust. 10-11 ugnrSP)	27 895,02
Ogółem wydatki na realizację innych zadań		145 404,09
Ogółem wydatki		294 900,57

* Wydatki nie uwzględniają kosztów związanych z obsługą funduszy promocji oraz z obsługą komisji zarządzających (tj. 3,5% rocznych wpływów na poszczególne fundusze promocji). Dane z Departamentu Rozwoju Rynku.

Źródło: dane Biura Finansowo-Księgowego KOWR.

Z tytułu realizacji zadań delegowanych KOWR **wystawił ARiMR** w 2023 r. **dokumenty płatnicze** na kwotę **245 648,72 tys. zł**, najwięcej w ramach realizacji „Programu dla szkół” (208 412,59 tys. zł, 84,8% wartości wszystkich wystawionych dokumentów), a następnie w zakresie obsługi wsparcia działań promocyjnych i informacyjnych na rynkach wybranych produktów rolnych (20 033,47 tys. zł, 8,2%).

Tabela 31. **Kwoty w 2023 r. wynikające z wystawionych ARiMR przez KOWR dokumentów płatniczych z tytułu realizacji zadań delegowanych WPR**

Lp.	Wyszczególnienie	tys. zł
1.	Program dla szkół (brutto), z tego:	208 412,59
	z budżetu UE z EFRG	96 934,03
	z budżetu krajowego (w tym VAT)	111 478,56
	z tego:	
1.1.	Dostarczanie produktów	203 832,00
-	z budżetu UE z EFRG	93 019,24
-	z budżetu krajowego (w tym podatek VAT)	110 812,76
1.2.	Środki towarzyszące o charakterze edukacyjnym	2 274,44
-	z budżetu UE z EFRG	1 849,14
-	z budżetu krajowego (podatek VAT)	425,30
1.3.	Ocena programu	110,70
-	z budżetu UE z EFRG	90,00
-	z budżetu krajowego (podatek VAT)	20,70
1.4.	Działania promocyjne w ramach programu	2 195,45
-	z budżetu UE z EFRG	1 975,65
-	z budżetu krajowego (podatek VAT)	219,80
2.	Wsparcie działań promocyjnych i informacyjnych na rynkach wybranych produktów rolnych (z budżetu UE z EFRG)	20 033,47
3.	Działanie 3. „Systemy jakości produktów rolnych i środków spożywczych” PROW 2014–2020	17 202,66
-	z budżetu UE z EFFROW (63,63%)	10 946,05
-	z budżetu krajowego (36,37%)	6 256,61
3.1.	Poddziałanie 3.1. „Wsparcie na przystępowanie do systemów jakości” w ramach działania „Systemy jakości produktów rolnych i środków spożywczych” PROW 2014–2020	388,28
-	z budżetu UE z EFFROW (63,63%)	247,06
-	z budżetu krajowego (36,37%)	141,22
3.2.	Poddziałanie 3.2. „Wsparcie działań informacyjnych i promocyjnych realizowanych przez grupy producentów na rynku wewnętrznym” w ramach działania „Systemy jakości produktów rolnych i środków spożywczych” PROW 2014–2020	16 814,38
-	z budżetu UE z EFFROW (63,63%)	10 698,99
-	z budżetu krajowego (36,37%)	6 115,39
Ogółem , z tego:		245 648,72
-	z budżetu UE	127 913,55
-	z budżetu krajowego	117 735,17

Źródło: dane z departamentów merytorycznych KOWR i DF ARiMR.

„Sprawozdanie z działalności Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa w 2023 roku” opracowano w Biurze Analiz i Strategii m.in. na podstawie materiałów otrzymanych z komórek organizacyjnych KOWR.

SPIS TABEL

Tabela 1.	Powierzchnia gruntów sprzedanych z Zasobu WRSP wg grup obszarowych	27
Tabela 2.	Liczba umów zawartych na sprzedaż gruntów z Zasobu WRSP wg grup obszarowych	29
Tabela 3.	Nieodpłatne przekazywanie gruntów z Zasobu WRSP	34
Tabela 4.	Powierzchnia gruntów wydzierżawionych z Zasobu WRSP wg grup obszarowych..	40
Tabela 5.	Liczba umów zawartych na dzierżawę gruntów z Zasobu WRSP wg grup obszarowych	40
Tabela 6.	Powierzchnia gruntów Zasobu WRSP pozostających w dzierżawie wg grup obszarowych, w podziale na osoby fizyczne i prawne (wg stanu na 31 grudnia 2023 r.)	43
Tabela 7.	Liczba umów dzierżawy gruntów Zasobu WRSP pozostających w dzierżawie wg grup obszarowych, w podziale na osoby fizyczne i osoby prawne (wg stanu na 31 grudnia 2023 r.)	43
Tabela 8.	Struktura obszarowa umów dzierżawy zawartych, zakończonych i aktualnych	45
Tabela 9.	Stan zagospodarowania gruntów Zasobu WRSP od początku działalności (tj. od 1992 r.) do 31 grudnia 2023 r. (w tys. ha)	46
Tabela 10.	Wnioski o wyrażenie zgody na nabycie nieruchomości rolnej na podstawie art. 2a ust. 4 ukur w 2023 r. wg OT KOWR	68
Tabela 11.	Decyzje administracyjne dotyczące zgody na nabycie nieruchomości rolnej na podstawie art. 2a ust. 4 ukur w 2023 r. wg OT KOWR	69
Tabela 12.	Prawo pierwokupu nieruchomości rolnych przysługujące KOWR (zgodnie z art. 3 ust. 4 ukur) – dane dotyczące warunkowych umów sprzedaży nieruchomości rolnych w 2023 r. wg OT KOWR	72
Tabela 13.	Dane dotyczące zawiadomień w zakresie przysługującego KOWR prawa nabycia nieruchomości rolnych (zgodnie z art. 4 ust. 1 ukur) w 2023 r. wg OT KOWR	73
Tabela 14.	Wydarzenia informacyjno-promocyjne w 2023 r. mające na celu m.in. promocję i prezentację efektów pracy hodowlanej spółek nadzorowanych przez KOWR	93
Tabela 15.	Wykaz spółek, w których KOWR posiadał udziały w 2023 r.	97
Tabela 16.	Wpływy na fundusze promocji produktów rolno-spożywczych w 2023 r.	140
Tabela 17.	Wydatki z funduszy promocji produktów rolno-spożywczych w 2023 r. na zrealizowane zadania	141
Tabela 18.	Ilość i rodzaj nabytych wewnątrzspółnotowo biokomponentów oraz biokomponentów zawartych w paliwach w 2023 r.	160
Tabela 19.	Wykaz substratów zużytych do produkcji biogazu rolniczego w 2023 r.	162
Tabela 20.	Dane rynkowe dotyczące wielkości skupu ziarna zbóż – ilości zaraportowane przez przedsiębiorców od początku obowiązków sprawozdawczego (tj. od 12 czerwca do 31 grudnia 2023 r.).....	194
Tabela 21.	Pozwolenia/wyciągi z pozwoleń na przywóz i wywóz towarów wydane oraz rozliczone przez KOWR w 2023 r.	197
Tabela 22.	Nabycie i zagospodarowanie nieruchomości przejętych protokolarnie do Zasobu WRSP w 2023 r. wg OT KOWR.....	210
Tabela 23.	Nabycie i zagospodarowanie nieruchomości przejętych protokolarnie do Zasobu WRSP w latach 2019–2023 wg OT KOWR.....	211
Tabela 24.	Kontrole na miejscu przeprowadzone w 2023 r. przez KOWR	232
Tabela 25.	Gospodarka finansowa Zasobu WRSP w 2023 r.	247
Tabela 26.	Wskaźniki spłacalności należności bieżących (w %)	248
Tabela 27.	Wskaźniki windykacji należności zaległych (w %)	248
Tabela 28.	Należności zaległe wg stanu prawnego umowy	249
Tabela 29.	Wskaźniki windykacji wg okresów zapadalności należności	249
Tabela 30.	Wydatki Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa w 2023 r. w ramach mechanizmów krajowych i innych zadań w podziale na źródła finansowania	251
Tabela 31.	Kwoty w 2023 r. wynikające z wystawionych ARiMR przez KOWR dokumentów płatniczych z tytułu realizacji zadań delegowanych WPR	252

SPIS WYKRESÓW

Wykres 1.	Oddziały terenowe, filia i sekcje zamiejscowe OT KOWR	8
Wykres 2.	Zakres działań Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa	10
Wykres 3.	Grupy zadań Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa	11
Wykres 4.	Odpowiedzi udzielone na pytanie „Jak ocenia Pan(i) jakość obsługi w jednostkach KOWR w 2023 r.?”.....	17
Wykres 5.	Grunty Skarbu Państwa przejęte do Zasobu od 1992 r. wg stanu na 31 grudnia 2023 r. w podziale na województwa (w tys. ha)	21
Wykres 6.	Sprzedaż gruntów Zasobu WRSP w latach 1992–2023 (w tys. ha)	27
Wykres 7.	Średnie ceny sprzedaży gruntów rolnych z Zasobu WRSP w 2023 r. (w zł/ha)	30
Wykres 8.	Ceny gruntów rolnych uzyskiwane przez ANR/KOWR i ceny gruntów ornych w obrocie prywatnym wg GUS	31
Wykres 9.	Dzierżawa gruntów Zasobu WRSP w latach 1992–2023	39
Wykres 10.	Średnia wysokość czynszu dzierżawnego uzyskanego w 2023 r. (dt pszenicy/ha) w poszczególnych województwach	42
Wykres 11.	Grunty pozostające w Zasobie WRSP wg stanu na 31 grudnia 2023 r. (w ha)...	46
Wykres 12.	Powierzchnia Zasobu WRSP (stan na 31 grudnia 2023 r.)	47
Wykres 13.	Rozdysponowanie gruntów Zasobu WRSP w latach 1992–2023 (według stanu na 31 grudnia danego roku)	47
Wykres 14.	Rozdysponowanie mieszkań Zasobu WRSP wg stanu na 31 grudnia 2023 r. (w tys.)	48
Wykres 15.	Sprzedaż mieszkań z Zasobu WRSP w latach 1992–2023	49
Wykres 16.	Grunty Zasobu WRSP pozostające do rozdysponowania oraz szacunkowa ocena możliwości ich zagospodarowania według kierunków (stan na 31 grudnia 2023 r.)	50
Wykres 17.	Wnioski i decyzje administracyjne dotyczące zgody na nabycie nieruchomości rolnych wydane na podstawie art. 2a ust. 4 ukur w 2023 r. wg OT KOWR	65
Wykres 18.	Decyzje administracyjne dotyczące zgody na nabycie nieruchomości rolnych wydane w 2023 r. na podstawie art. 2a ust. 4 ukur	66
Wykres 19.	Powierzchnia wynikająca z wniosków i wydanych decyzji administracyjnych na nabycie nieruchomości rolnych na podstawie art. 2a ust. 4 ukur w 2023 r. wg OT KOWR	66
Wykres 20.	Decyzje administracyjne na nabycie nieruchomości rolnych wydane na podstawie art. 2a ust. 4 ukur oraz powierzchnia wynikająca z wydanych decyzji administracyjnych w latach 2017–2023	67
Wykres 21.	Spółki hodowlane, nad którymi KOWR sprawował nadzór właścicielski, wg stanu na 31 grudnia 2023 r.	82
Wykres 22.	Spółka hodowli roślin, nad którą KOWR sprawował nadzór właścicielski, wg stanu na 31 grudnia 2023 r.	84
Wykres 23.	Ośrodki hodowli zarodowej, nad którymi KOWR sprawował nadzór właścicielski, wg stanu na 31 grudnia 2023 r.	86
Wykres 24.	Stadniny koni i stada ogierów, nad którymi KOWR sprawował nadzór właścicielski, wg stanu na 31 grudnia 2023 r.	90

Wykres 25.	Przydział środków unijnych dla państw członkowskich UE na realizację „Programu dla szkół”.....	100
Wykres 26.	Ostateczny całkowity budżet „Programu dla szkół” w Polsce	101
Wykres 27.	Liczba dzieci uczestniczących w „Programie dla szkół” w II semestrze roku szkolnego 2022/2023 w podziale na województwa	103
Wykres 28.	Liczba szkół uczestniczących w „Programie dla szkół” w II semestrze roku szkolnego 2022/2023 w podziale na województwa	104
Wykres 29.	Liczba dzieci uczestniczących w „Programie dla szkół” w I semestrze roku szkolnego 2023/2024 w podziale na województwa	105
Wykres 30.	Budżety polskich programów branżowych i/lub międzybranżowych w okresie maj 2004 r. – grudzień 2023 r. wg grup produktów	117
Wykres 31.	Liczba realizowanych polskich programów branżowych i/lub międzybranżowych w latach 2010–2023 i ich budżety ogółem	118
Wykres 32.	Polski handel zagraniczny produktami rolno-spożywczymi	119
Wykres 33.	Główne obszary działań w zakresie wspierania rozwoju współpracy handlowej sektora rolno-spożywczego z zagranicą	120
Wykres 34.	Fundusze promocji produktów rolno-spożywczych – wpływy i wydatki	142
Wykres 35.	Wsparcie przez KOWR działań innowacyjnych i rozwojowych w sektorze rolno-spożywczym	146
Wykres 36.	Produkcja głównych biokomponentów w Polsce	156
Wykres 37.	Liczba wytwórców biogazu rolniczego i instalacji wpisanych do rejestru wytwórców biogazu rolniczego	161
Wykres 38.	Rozmieszczenie terytorialne biogazowni rolniczych wg stanu na 31 grudnia 2023 r.	162
Wykres 39.	Produkcja biogazu rolniczego i energii elektrycznej	163
Wykres 40.	Liczba mikrobiogazowni rolniczych	165
Wykres 41.	Rozmieszczenie terytorialne spółdzielni energetycznych wg stanu na 31 grudnia 2023 r.	166
Wykres 42.	Monitorowanie obowiązku zawierania umów na dostarczanie produktów rolnych ...	169
Wykres 43.	Liczba pierwszych podmiotów skupujących mleko krowie w Polsce	170
Wykres 44.	Struktura pierwszych podmiotów skupujących mleko krowie (wg stanu na 31 grudnia 2023 r.)	171
Wykres 45.	Liczba pierwszych podmiotów skupujących mleko krowie wg OT KOWR (stan na 31 grudnia 2023 r.)	172
Wykres 46.	Powierzchnia uprawy winorośli ze względu na położenie działki (w podziale na województwa) wg stanu na 31 grudnia 2023 r.	177
Wykres 47.	Liczba plantatorów winorośli wpisanych do ewidencji winnic ze względu na siedzibę (w podziale na województwa) wg stanu na 31 grudnia 2023 r.	178
Wykres 48.	Produkcja wina w Polsce w roku winiarskim	179
Wykres 49.	Liczba plantatorów i powierzchnia uprawy winorośli w Polsce	179
Wykres 50.	Liczba podmiotów wpisanych do rejestru przedsiębiorców wykonujących działalność w zakresie wyrobu lub rozlewu wyrobów winiarskich	181
Wykres 51.	Liczba podmiotów wpisanych do rejestru działalności regulowanej w zakresie wyrobu lub rozlewu napojów spirytusowych	182

Wykres 52.	Liczba podmiotów wpisanych do rejestru działalności regulowanej w zakresie wyrobu i przetwarzania alkoholu etylowego	183
Wykres 53.	Liczba producentów surowca tytoniowego wpisanych do rejestru KOWR (w podziale na województwa) wg stanu na 31 grudnia 2023 r.	185
Wykres 54.	Liczba producentów wpisanych do „Rejestru producentów surowca tytoniowego” oraz masa suszu tytoniowego skupionego od producentów surowca tytoniowego	185
Wykres 55.	Liczba podmiotów wpisanych do rejestru działalności regulowanej producentów wyrobów tytoniowych	186
Wykres 56.	Liczba producentów maku wpisanych do rejestru KOWR oraz powierzchnia uprawy maku (w podziale na województwa) wg stanu na 31 grudnia 2023 r.	188
Wykres 57.	Powierzchnia uprawy maku ze względu na położenie działki (w podziale na województwa) wg stanu na 31 grudnia 2023 r.	189
Wykres 58.	Liczba producentów i podmiotów skupujących mak oraz powierzchnia uprawy maku w Polsce	189
Wykres 59.	Liczba producentów konopi włóknistych wpisanych do rejestru KOWR (w podziale na województwa) wg stanu na 31 grudnia 2023 r.	190
Wykres 60.	Powierzchnia uprawy (w ha) konopi włóknistych (w podziale na województwa) wg stanu na 31 grudnia 2023 r.	191
Wykres 61.	Liczba podmiotów skupujących konopie włókniste wpisanych do rejestru KOWR (w podziale na województwa) wg stanu na 31 grudnia 2023 r.	192
Wykres 62.	Liczba producentów i podmiotów skupujących konopie włókniste oraz powierzchnia uprawy konopi włóknistych w Polsce	192
Wykres 63.	Struktura pozwoleń/wyciągów z pozwoleń wydanych przez KOWR w 2023 r. na przywóz/wywóz towarów do/z Polski	198
Wykres 64.	Struktura pozwoleń/wyciągów z pozwoleń rozliczonych ogółem w 2023 r. na przywóz/wywóz towarów do/z Polski	198
Wykres 65.	Struktura inwestycji i przedsięwzięć, do których realizacji została wypłacona przez KOWR w 2023 r. bezzwrotna pomoc finansowa	205
Wykres 66.	Struktura wypłaconej w 2023 r. przez KOWR bezzwrotnej pomocy finansowej w podziale na beneficjentów	206
Wykres 67.	Złożone do KOWR w latach 2019–2023 wnioski o przejęcie długu w zamian za przeniesienie własności nieruchomości rolnej na rzecz Skarbu Państwa wg OT KOWR	210
Wykres 68.	Nabycie nieruchomości do Zasobu WRSP w ramach przejęcia długu podmiotu prowadzącego gospodarstwo rolne w latach 2019–2023	211
Wykres 69.	Zagospodarowanie nieruchomości przejętych protokolarnie do Zasobu WRSP w latach 2019–2023	212
Wykres 70.	Ilość dostarczonych artykułów spożywczych i liczba osób objętych pomocą w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Żywnościowa 2014–2020	219
Wykres 71.	Liczba kontroli na miejscu przeprowadzonych w 2023 r. przez OT KOWR	233

ANEKSY

1. Zarządzenia Dyrektora Generalnego dotyczące działalności KOWR w 2023 r. skierowane do podmiotów zewnętrznych
2. Tabele dotyczące gospodarowania Zasobem Własności Rolnej Skarbu Państwa
3. Wykonanie planu finansowego KOWR w 2023 r. (układ memoriałowy)
4. Realizacja niektórych zadań wynikających z ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego w latach 2017–2023
5. Wykaz jednoosobowych spółek hodowli roślin uprawnych lub hodowli zwierząt gospodarskich o szczególnym znaczeniu dla gospodarki narodowej, w których prawa z udziałów albo akcji wykonywał w 2023 r. Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa
6. Schemat organizacyjny Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa (stan na 31 grudnia 2023 r.)
7. Schemat organizacyjny oddziału terenowego Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa (stan na 31 grudnia 2023 r.)
8. Dane kontaktowe jednostek organizacyjnych Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa

Aneks nr 1

Zarządzenia Dyrektora Generalnego dotyczące działalności KOWR w 2023 r. skierowane do podmiotów zewnętrznych

1. Zarządzenie nr 03/2023/Z zmieniające zarządzenie nr 27/2021/Z w sprawie powołania zespołu do spraw realizacji projektu „Paszportyzacja polskiej żywności”.
2. Zarządzenie nr 07/2023/Z w sprawie utworzenia przy Dyrektorze Generalnym Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa Rady Społecznej ds. gospodarowania gruntami rolnymi Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa.
3. Zarządzenie nr 09/2023/Z w sprawie wprowadzenia „Zasad i warunków udzielania przez Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa pożyczek ze środków finansowych uzyskanych z gospodarowania mieniem Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa”.
4. Zarządzenie nr 10/2023/Z zmieniające zarządzenie nr 51/2022/Z w sprawie wprowadzenia „Warunków monitorowania rynku konopi włóknistych”.
5. Zarządzenie nr 11/2023/Z Dyrektora Generalnego KOWR w sprawie wprowadzenia „Regulaminu Serwisu *Poland tastes good*”.
6. Zarządzenie nr 13/2023/Z w sprawie wprowadzenia dokumentacji dotyczącej dofinansowania z tytułu kosztów administracyjnych, transportu i magazynowania oraz z tytułu kosztów środków towarzyszących w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Żywnościowa 2014–2020 – Podprogram 2021 Plus.
7. Zarządzenie nr 14/2023/Z w sprawie wprowadzenia „Warunków zamieszczenia danych w wykazie spółdzielni energetycznych”.
8. Zarządzenie nr 22/2023/Z w sprawie określenia stawek opłat za wykonanie badań w tym badań odwoławczych, w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Żywnościowa 2014–2020.
9. Zarządzenie nr 23/2023/Z w sprawie wprowadzenia „Zasad i warunków udzielania przez Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa pożyczek ze środków finansowych uzyskanych z gospodarowania mieniem Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa”.
10. Zarządzenie nr 33/2023/Z w sprawie wprowadzenia „Wytucznych w sprawie wykonywania umów dzierżawy nieruchomości Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa”.
11. Zarządzenie nr 34/2023/Z w sprawie zasad udzielania pożyczek pomocowych dla rolników indywidualnych w rozumieniu ustawy z dnia 11 kwietnia 2003 r. o kształtowaniu ustroju rolnego (Linia POM2023) – zmienione zarządzeniem nr 78/2023/Z.
12. Zarządzenie nr 37/2023/Z w sprawie wprowadzenia „Warunków uzyskania wpisu do rejestru wytwórców biokomponentów oraz zasad wykonywania działalności objętej wpisem”.
13. Zarządzenie nr 41/2023/Z w sprawie powołania Zespołów Projektowych odpowiedzialnych za realizację zadań związanych z organizacją „I Etapu Ogólnopolskiego Konkursu Kulinarnego dla kół gospodyń wiejskich „Bitwa Regionów”.
14. Zarządzenie nr 42/2023/Z w sprawie wprowadzenia „Zasad składania informacji o biokomponentach, którymi rozporządzono przez dokonanie jakiegokolwiek czynności prawnej lub faktycznej”.
15. Zarządzenie nr 44/2023/Z w sprawie wprowadzenia „Warunków uzyskania wpisu do rejestru rolników oraz zasad wykonywania działalności objętej wpisem”.

16. Zarządzenie nr 45/2023/Z w sprawie wprowadzenia „Warunków uzyskania wpisu do rejestru wytwórców biopłynów oraz zasad wykonywania działalności objętej wpisem”.
17. Zarządzenie nr 46/2023/Z w sprawie wprowadzenia „Warunków uzyskania wpisu do rejestru wytwórców biogazu rolniczego oraz zasad wykonywania działalności objętej wpisem”.
18. Zarządzenie nr 55/2023/Z zmieniające zarządzenie nr 27/2021/Z w sprawie powołania zespołu do spraw realizacji projektu „Paszportyzacja polskiej żywności”.
19. Zarządzenie nr 56/2023/Z w sprawie wprowadzenia „Warunków uzyskania wpisu do rejestru administratorów systemów certyfikacji oraz zasad wykonywania działalności objętej wpisem”.
20. Zarządzenie nr 57/2023/Z w sprawie wprowadzenia „Warunków uzyskania wpisu do rejestru jednostek certyfikujących oraz zasad wykonywania działalności objętej wpisem”.
21. Zarządzenie nr 58/2023/Z w sprawie wprowadzenia „Warunków uzyskania wpisu do rejestru podmiotów sprowadzających biokomponenty oraz zasad wykonywania działalności objętej wpisem”.
22. Zarządzenie nr 61/2023/Z w sprawie wprowadzenia wzorów formularzy do stosowania przez producenta rolnego oraz podmiot skupujący w ramach mechanizmu „Obsługa Funduszu Ochrony Rolnictwa”.
23. Zarządzenie nr 63/2023/Z w sprawie wprowadzenia wzorów formularzy do stosowania przez producenta rolnego oraz podmiot skupujący w ramach mechanizmu „Obsługa Funduszu Ochrony Rolnictwa”.
24. Zarządzenie nr 78/2023/Z zmieniające zarządzenie nr 34/2022/Z w sprawie zasad udzielania pożyczek pomocowych dla rolników indywidualnych w rozumieniu ustawy z dnia 11 kwietnia 2023 r. o kształtowaniu ustroju rolnego (Linia POM2023).
25. Zarządzenie nr 79/2023/Z w sprawie wprowadzenia „Warunków uzyskania wpisu do rejestru wytwórców biogazu rolniczego oraz zasad wykonywania działalności objętej wpisem”.
26. Zarządzenie nr 81/2023/Z zmieniające zarządzenie nr 142/2022/Z w sprawie powołania Zespołu ds. sporządzenia szacunków strat w sektorze drobiarstwa w związku z wystąpieniem wysoce zjadliwej grypy ptaków (HPAI) u drobiu w roku 2021 oraz 2022.
27. Zarządzenie nr 84/2023/Z zmieniające zarządzenie nr 27/2021/Z w sprawie powołania zespołu do spraw realizacji projektu „Paszportyzacja polskiej żywności”.
28. Zarządzenie nr 85/2023/Z w sprawie wprowadzenia „Warunków uzyskania wpisu do rejestru wytwórców biogazu rolniczego oraz zasad wykonywania działalności objętej wpisem”.
29. Zarządzenie nr 86/2023/Z w sprawie wprowadzenia „Warunków zamieszczenia danych w wykazie spółdzielni energetycznych”.
30. Zarządzenie nr 94/2023/Z w sprawie wprowadzenia „Warunków uzyskania wpisu do rejestru wytwórców biopłynów oraz zasad wykonywania działalności objętej wpisem”.
31. Zarządzenie nr 103/2023/Z w sprawie wprowadzenia „Warunków uczestnictwa w mechanizmie „Administrowanie potencjałem produkcyjnym produktów sektora wina”.
32. Zarządzenie nr 104/2023/Z w sprawie wprowadzenia „Wytucznych w sprawie wykonywania umowy dzierżawy nieruchomości Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa”.

Aneks nr 2

Tabele dotyczące gospodarowania Zasobem Własności Rolnej Skarbu Państwa

- I. Powierzchnia gruntów przejętych do Zasobu WRSP (w ha)
- II. Niektóre dane o przetargach ogółem na nieruchomości Zasobu WRSP w 2023 r.
- III. Informacja o przetargach ograniczonych, w tym pisemnych ofert na sprzedaż nieruchomości Zasobu WRSP w 2023 r.
- IV. Informacja o przetargach ograniczonych, w tym pisemnych ofert na dzierżawę nieruchomości Zasobu WRSP w 2023 r.
- V. Sprzedaż gruntów z Zasobu WRSP (w ha)
- VI. Grunty sprzedane z Zasobu WRSP w 2023 r. wg grup obszarowych (w ha)
- VII. Liczba umów zawartych na sprzedaż gruntów z Zasobu WRSP w 2023 r. wg grup obszarowych
- VIII. Ceny sprzedaży gruntów Zasobu WRSP w 2023 r. wg grup obszarowych (w zł/ha)
- IX. Grunty sprzedane z Zasobu WRSP Zabuzanom (w ha)
- X. Grunty wydzierżawione z Zasobu WRSP w 2023 r. wg województw (w ha)
- XI. Liczba umów zawartych na dzierżawę gruntów z Zasobu WRSP w 2023 r. wg województw
- XII. Czynnosc za grunty wydzierżawione z Zasobu WRSP w 2023 r. wg województw (w dt pszenicy/ha)
- XIII. Grunty Zasobu WRSP w dzierżawie – stan na 31.12.2023 r. wg województw (w ha)
- XIV. Liczba umów na dzierżawę gruntów z Zasobu WRSP – stan na 31.12.2023 r. wg województw
- XV. Zagospodarowanie gruntów Zasobu WRSP – stan na 31.12.2023 r. wg jednostek organizacyjnych (w ha)
- XVI. Zagospodarowanie gruntów Zasobu WRSP – stan na 31.12.2023 r. wg województw (w ha)
- XVII. Grunty Zasobu WRSP pozostające do rozdysponowania oraz szacunkowa ocena możliwości ich zagospodarowania według kierunków – stan na 31.12.2023 r. (w ha)
- XVIII. Zagospodarowanie obiektów rolno-przemysłowych, usługowych i zabytków Zasobu WRSP – stan na 31.12.2023 r.
- XIX. Liczba mieszkań przejętych do Zasobu WRSP i ich rozdysponowanie – stan na 31.12.2023 r.
- XX. Wykonanie planu finansowego Zasobu WRSP w 2023 r. (układ memoriałowy)
- XXI. Wpływy Zasobu WRSP w 2023 r. (w tys. zł)
- XXII. Wydatki Zasobu WRSP w 2023 r. (w tys. zł)

I. Powierzchnia gruntów przejętych do Zasobu WRSP (w ha)

Lp.	Jednostka organizacyjna KOWR	Przejęto do Zasobu WRSP do 31.12.2023 r.	W tym z UKUR* w 2023 r.
1.	OT Białystok	341 449	69
2.	OT Bydgoszcz	261 432	37
3.	OT Częstochowa	33 478	-
4.	OT Gorzów Wlkp.	352 476	75
5.	OT Kielce	9 975	71
6.	OT Koszalin	330 973	194
7.	OT Kraków	11 550	20
8.	OT Lublin	188 014	70
9.	OT Łódź	95 900	41
10.	OT Olsztyn	601 303	165
11.	OT Opole	238 751	17
12.	OT Poznań	461 643	20
13.	OT Pruszcz Gdański	428 996	102
14.	OT Rzeszów	195 463	85
15.	OT Szczecin	470 801	25
16.	OT Warszawa	240 672	0
17.	OT Wrocław	496 902	14
Ogółem		4 759 778	1 008

* Powierzchnia przejęta protokołami zdawczo-odbiorczymi w trybie ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego (ukur). Powierzchnia liczona z dokładnością do 1 m², natomiast wartości podane w tabeli zostały zaokrąglone. Źródło: dane KOWR.

II. Niektóre dane o przetargach ogółem na nieruchomości Zasobu WRSP w 2023 r.

Lp.	Jednostka organizacyjna KOWR	Liczba przeprowadzonych przetargów ogółem				Powierzchnia nieruchomości Zasobu zaoferowana w przetargach ogółem			
		Ogółem		W tym rozstrzygniętych		Ogółem		W tym rozstrzygniętych	
		Na sprzedaż	Na dzierżawę	Na sprzedaż	Na dzierżawę	Na sprzedaż	Na dzierżawę	Na sprzedaż	Na dzierżawę
1.	OT Białystok	232	186	99	160	105	620	40	617
2.	OT Bydgoszcz	935	258	234	182	374	1 951	81	1 394
3.	OT Częstochowa	387	96	56	68	362	313	29	217
4.	OT Gorzów Wlkp.	1 355	87	469	72	1 264	1 129	471	876
5.	OT Kielce	1 658	59	274	30	635	327	92	274
6.	OT Koszalin	1 933	239	327	137	924	2 953	183	2 084
7.	OT Kraków	187	171	74	113	61	270	21	203
8.	OT Lublin	742	994	202	459	332	1 880	90	1 153
9.	OT Łódź	802	24	146	12	262	64	44	40
10.	OT Olsztyn	1 825	213	613	177	1 218	2 648	403	2 494
11.	OT Opole	284	228	131	180	154	3 585	68	2 623
12.	OT Poznań	423	193	179	182	289	3 304	94	3 279
13.	OT Pruszcz Gdański	551	163	134	151	780	2 100	69	2 075
14.	OT Rzeszów	2 118	407	353	190	547	675	71	436
15.	OT Szczecin	2 201	306	544	276	1 023	4 817	304	4 549
16.	OT Warszawa	1 118	59	225	50	639	881	129	841
17.	OT Wrocław	2 040	705	456	314	1 164	4 134	264	1 436
Ogółem		18 791	4 388	4 516	2 753	10 132	31 649	2 452	24 593

Powierzchnia liczona z dokładnością do 1 m², natomiast wartości w ha podane w tabeli zostały zaokrąglone.

Źródło: dane KOWR.

III. Informacja o przetargach ograniczonych, w tym pisemnych ofert na sprzedaż nieruchomości Zasobu WRSP w 2023 r.

Lp.	Województwo	Przeprowadzone przetargi ograniczone na sprzedaż nieruchomości Zasobu WRSP				Rozstrzygnięte przetargi ograniczone na sprzedaż nieruchomości Zasobu WRSP				Przeprowadzone przetargi ograniczone ofert pisemnych				Rozstrzygnięte przetargi ograniczone ofert pisemnych			
		Ogółem		W tym na rzecz rolników indywidualnych powiększających gospodarstwo rodzinne		Ogółem		W tym na rzecz rolników indywidualnych powiększających gospodarstwo rodzinne		Ogółem		W tym na rzecz rolników indywidualnych powiększających gospodarstwo rodzinne		Ogółem		W tym na rzecz rolników indywidualnych powiększających gospodarstwo rodzinne	
		Liczba	Pow. nieruchom. (w ha)	Liczba	Pow. nieruchom. (w ha)	Liczba	Pow. nieruchom. (w ha)	Liczba	Pow. nieruchom. (w ha)	Liczba	Pow. nieruchom. (w ha)	Liczba	Pow. nieruchom. (w ha)	Liczba	Pow. nieruchom. (w ha)	Liczba	Pow. nieruchom. (w ha)
1.	Dolnośląskie	48	67	48	67	28	38	28	38	-	-	-	-	-	-	-	-
2.	Kujawsko-pomorskie	16	53	16	53	4	16	4	16	-	-	-	-	-	-	-	-
3.	Lubelskie	33	45	33	45	8	11	8	11	-	-	-	-	-	-	-	-
4.	Lubuskie	91	403	91	403	57	313	57	313	-	-	-	-	-	-	-	-
5.	Łódzkie	18	19	18	19	5	1	5	1	-	-	-	-	-	-	-	-
6.	Małopolskie	6	7	6	7	1	1	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-
7.	Mazowieckie	33	44	33	44	5	6	5	6	-	-	-	-	-	-	-	-
8.	Opolskie	19	24	19	24	11	16	11	16	-	-	-	-	-	-	-	-
9.	Podkarpackie	1	1	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
10.	Podlaskie	17	21	17	21	6	8	6	8	-	-	-	-	-	-	-	-
11.	Pomorskie	24	33	24	33	9	14	9	14	-	-	-	-	-	-	-	-
12.	Śląskie	46	65	46	65	6	8	6	8	-	-	-	-	-	-	-	-
13.	Świętokrzyskie	9	12	9	12	2	3	2	3	-	-	-	-	-	-	-	-
14.	Warmińsko-mazurskie	51	183	51	183	16	62	16	62	-	-	-	-	-	-	-	-
15.	Wielkopolskie	7	11	7	11	4	6	4	6	-	-	-	-	-	-	-	-
16.	Zachodniopomorskie	124	227	124	227	45	101	45	101	-	-	-	-	-	-	-	-
Ogółem		543	1 214	543	1 214	207	604	207	604	-	-	-	-	-	-	-	-

Powierzchnia liczona z dokładnością do 1 m², natomiast wartości podane w tabeli zostały zaokrąglone.

Źródło: dane KOWR.

IV. Informacja o przetargach ograniczonych, w tym pisemnych ofert na dzierżawę nieruchomości Zasobu WRSP w 2023 r.

Lp.	Województwo	Przeprowadzone przetargi ograniczone na dzierżawę nieruchomości Zasobu WRSP				Rozstrzygnięte przetargi ograniczone na dzierżawę nieruchomości Zasobu WRSP				Przeprowadzone przetargi ograniczone ofert pisemnych				Rozstrzygnięte przetargi ograniczone ofert pisemnych			
		Ogółem		W tym na rzecz rolników indywidualnych powiększających gospodarstwo rodzinne		Ogółem		W tym na rzecz rolników indywidualnych powiększających gospodarstwo rodzinne		Ogółem		W tym na rzecz rolników indywidualnych powiększających gospodarstwo rodzinne		Ogółem		W tym na rzecz rolników indywidualnych powiększających gospodarstwo rodzinne	
		Liczba	Pow. nieruchom. (w ha)	Liczba	Pow. nieruchom. (w ha)	Liczba	Pow. nieruchom. (w ha)	Liczba	Pow. nieruchom. (w ha)	Liczba	Pow. nieruchom. (w ha)	Liczba	Pow. nieruchom. (w ha)	Liczba	Pow. nieruchom. (w ha)	Liczba	Pow. nieruchom. (w ha)
1.	Dolnośląskie	352	2 942	352	2 942	153	1 089	153	1 089	112	1 422	112	1 422	10	141	10	141
2.	Kujawsko-pomorskie	126	1 196	126	1 196	87	839	87	839	37	602	37	602	3	63	3	63
3.	Lubelskie	331	1 291	331	1 291	197	875	197	875	-	-	-	-	-	-	-	-
4.	Lubuskie	82	1 055	82	1 055	78	1 023	78	1 023	15	257	15	257	15	257	15	257
5.	Łódzkie	11	32	11	32	6	20	6	20	-	-	-	-	-	-	-	-
6.	Małopolskie	31	93	31	93	18	37	18	37	-	-	-	-	-	-	-	-
7.	Mazowieckie	40	659	40	659	32	620	32	620	-	-	-	-	-	-	-	-
8.	Opolskie	103	1 832	103	1 832	81	1 156	81	1 156	51	896	51	896	51	896	51	896
9.	Podkarpackie	68	364	68	364	43	297	43	297	-	-	-	-	-	-	-	-
10.	Podlaskie	136	600	136	600	136	600	136	600	-	-	-	-	-	-	-	-
11.	Pomorskie	112	1 790	112	1 790	107	1 779	107	1 779	9	193	9	193	9	193	9	193
12.	Śląskie	14	82	14	82	14	82	14	82	-	-	-	-	-	-	-	-
13.	Świętokrzyskie	21	260	21	260	11	232	11	232	-	-	-	-	-	-	-	-
14.	Warmińsko-mazurskie	151	2 267	151	2 267	133	2 226	133	2 226	1	9	1	9	1	9	1	9
15.	Wielkopolskie	160	3 114	160	3 114	154	3 093	154	3 093	7	70	7	70	7	70	7	70
16.	Zachodniopomorskie	419	7 068	419	7 068	366	6 227	366	6 227	183	3 724	183	3 724	156	3 191	156	3 191
Ogółem		2 157	24 646	2 157	24 646	1 616	20 194	1 616	20 194	415	7 172	415	7 172	252	4 820	252	4 820

Powierzchnia liczona z dokładnością do 1 m², natomiast wartości podane w tabeli zostały zaokrąglone.

Źródło: dane KOWR.

V. Sprzedaż gruntów z Zasobu WRSP* (w ha)

Lp.	Jednostka organizacyjna KOWR	Sprzedano ogółem do 31.12.2023 r.	W tym w 2023 r.
1.	OT Białystok	210 858	62
2.	OT Bydgoszcz	133 190	339
3.	OT Częstochowa	700	167
4.	OT Gorzów Wlkp.	218 639	467
5.	OT Kielce	819	107
6.	OT Koszalin	186 519	327
7.	OT Kraków	453	65
8.	OT Lublin	135 178	107
9.	OT Łódź	74 690	65
10.	OT Olsztyn	359 582	656
11.	OT Opole	161 669	92
12.	OT Poznań	234 120	279
13.	OT Pruszcz Gdański	279 588	169
14.	OT Rzeszów	141 945	115
15.	OT Szczecin	250 169	437
16.	OT Warszawa	85 580	404
17.	OT Wrocław	261 883	696
Ogółem		2 735 583	4 554

* Dotyczy sprzedaży i odpłatnego przekazania nieruchomości: odpłatnego przekazania gruntów (z urządzeniami, obiektami i sieciami) niezbędnych dla prowadzenia działalności przez określone jednostki na rzecz tych jednostek, odpłatnego przekształcenia prawa użytkowania wieczystego przysługującego osobom fizycznym w prawo własności, odpłatnego przekazania na rzecz samoistnego posiadacza gruntu, który w dobrej wierze wznosił na powierzchni budynek, odpłatnego przekazania na rzecz jednostek samorządowych. Powierzchnia liczona z dokładnością do 1 m², natomiast wartości podane w tabeli zostały zaokrąglone. Źródło: dane KOWR.

VI. Grunty sprzedane z Zasobu WRSP w 2023 r.* wg grup obszarowych (w ha)

Lp.	Województwo	Powierzchnia gruntów sprzedanych (w ha)					
		Ogółem	W tym w grupie obszarowej				
			do 2,00	2,01 - 9,99	10,00 - 99,99	100,00 - 299,99	300,00 i więcej
1.	Dolnośląskie	258	145	75	37	-	-
2.	Kujawsko-pomorskie	248	70	32	146	-	-
3.	Lubelskie	94	83	11	-	-	-
4.	Lubuskie	377	229	39	108	-	-
5.	Łódzkie	53	53	-	-	-	-
6.	Małopolskie	47	20	-	27	-	-
7.	Mazowieckie	322	69	23	71	159	-
8.	Opolskie	57	57	-	-	-	-
9.	Podkarpackie	103	100	3	-	-	-
10.	Podlaskie	61	54	8	-	-	-
11.	Pomorskie	72	60	12	-	-	-
12.	Śląskie	147	20	4	-	122	-
13.	Świętokrzyskie	89	72	15	2	-	-
14.	Warmińsko-mazurskie	409	169	47	193	-	-
15.	Wielkopolskie	214	82	10	123	-	-
16.	Zachodniopomorskie	571	344	76	151	-	-
Ogółem		3 121	1 627	355	858	281	-

* Bez transakcji obejmujących grunty pod budynkami, również mieszkalnymi, wyodrębnionymi obiektami, grunty o specyficznym charakterze (np. ze złożami kopalin, pod wodami), a także grunty nierolne. Powierzchnia liczona z dokładnością do 1 m², natomiast wartości podane w tabeli zostały zaokrąglone. Źródło: dane KOWR.

VII. Liczba umów zawartych na sprzedaż gruntów z Zasobu WRSP* w 2023 r. wg grup obszarowych

Lp.	Województwo	Liczba umów					
		Ogółem	W tym w grupie obszarowej				
			do 2,00	2,01 - 9,99	10,00 - 99,99	100,00 - 299,99	300,00 i więcej
1.	Dolnośląskie	279	256	21	2	-	-
2.	Kujawsko-pomorskie	207	198	6	3	-	-
3.	Lubelskie	156	153	3	-	-	-
4.	Lubuskie	432	419	10	3	-	-
5.	Łódzkie	108	108	-	-	-	-
6.	Małopolskie	47	46	-	1	-	-
7.	Mazowieckie	142	132	8	1	1	-
8.	Opolskie	105	105	-	-	-	-
9.	Podkarpackie	457	456	1	-	-	-
10.	Podlaskie	87	85	2	-	-	-
11.	Pomorskie	109	106	3	-	-	-
12.	Śląskie	25	23	1	-	1	-
13.	Świętokrzyskie	139	134	4	1	-	-
14.	Warmińsko-mazurskie	363	343	11	9	-	-
15.	Wielkopolskie	120	111	1	8	-	-
16.	Zachodniopomorskie	801	777	17	7	-	-
Ogółem		3 577	3 452	88	35	2	-

* Bez transakcji obejmujących grunty pod budynkami, również mieszkalnymi, wyodrębnionymi obiektami, grunty o specyficznym charakterze (np. ze złożami kopalin, pod wodami) oraz grunty nierolne.
 Źródło: dane KOWR.

VIII. Ceny sprzedaży gruntów Zasobu WRSP w 2023 r.* wg grup obszarowych (w zł/ha)

Lp.	Województwo	Ceny gruntów sprzedanych (w zł/ha)					
		Średnio	W tym w grupie obszarowej				
			do 2,00	2,01 - 9,99	10,00 - 99,99	100,00 - 299,99	300,00 i więcej
1.	Dolnośląskie	72 218	90 602	51 081	43 011	-	-
2.	Kujawsko-pomorskie	61 229	64 132	51 919	61 852	-	-
3.	Lubelskie	38 964	36 069	60 783	-	-	-
4.	Lubuskie	51 483	52 560	48 867	50 148	-	-
5.	Łódzkie	44 944	44 944	-	-	-	-
6.	Małopolskie	53 584	60 910	-	48 048	-	-
7.	Mazowieckie	86 632	47 652	19 525	21 036	142 616	-
8.	Opolskie	57 992	57 992	-	-	-	-
9.	Podkarpackie	59 914	59 747	65 009	-	-	-
10.	Podlaskie	39 864	41 368	29 371	-	-	-
11.	Pomorskie	50 724	55 103	28 629	-	-	-
12.	Śląskie	28 795	61 374	31 029	-	23 413	-
13.	Świętokrzyskie	32 137	32 482	25 898	60 589	-	-
14.	Warmińsko-mazurskie	56 507	84 353	39 265	36 322	-	-
15.	Wielkopolskie	57 553	48 200	64 119	63 224	-	-
16.	Zachodniopomorskie	58 470	63 531	47 622	52 368	-	-
Ogółem		58 031	60 255	44 858	48 539	90 742	-

* Bez transakcji obejmujących grunty pod budynkami, również mieszkalnymi, wyodrębnionymi obiektami, grunty o specyficznym charakterze (np. ze złożami kopalin, pod wodami) oraz grunty nierolne.
Źródło: dane KOWR.

IX. Grunty sprzedane z Zasobu WRSP Zabużanom (w ha)*

Lp.	Jednostka organizacyjna ANR/KOWR	Liczba przetargów, w których uczestniczyły osoby z uprawnieniami zabużańskimi		Liczba przetargów wygranych przez osoby z uprawnieniami zabużańskimi		Liczba umów podpisanych z Zabużanami		Powierzchnia nieruchomości sprzedana zabużanom na własność lub współwłasność (w ha)		Cena nieruchomości nabytych przez zabużan na własność lub współwłasność w przetargach (w tys. zł)		Kwota zapłacona przez zabużan uprawnieniami (w tys. zł)	
		W 2023 r.	Stan na 31-12-2023	W 2023 r.	Stan na 31-12-2023	W 2023 r.	Stan na 31-12-2023	W 2023 r.	Stan na 31-12-2023	W 2023 r.	Stan na 31-12-2023	W 2023 r.	Stan na 31-12-2023
1.	OT Białystok	-	6	-	6	-	6	-	51,69	-	281	-	252
2.	OT Bydgoszcz	-	3	-	2	-	2	-	23,99	-	195	-	170
3.	OT Częstochowa	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
4.	OT Gorzów Wlkp.	-	48	-	38	-	22	-	73,11	-	1 200	-	987
5.	OT Kielce	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
6.	OT Koszalin	-	201	-	173	-	56	-	846,49	-	16 428	-	15 905
7.	OT Kraków	-	-	-	-	-	2	-	2,13	-	22 411	-	22 410
8.	OT Lublin	-	6	-	5	-	4	-	14,91	-	96	-	76
9.	OT Łódź	-	88	-	88	-	21	-	103,36	-	1 207	-	1 179
10.	OT Olsztyn	-	208	-	183	-	121	-	1 374,92	-	15 655	-	13 019
11.	OT Opole	-	120	-	117	-	71	-	177,02	-	3 475	-	2 809
12.	OT Poznań	-	57	-	57	-	40	-	101,87	-	2 201	-	2 047
13.	OT Pruszcz Gdański	-	83	-	78	-	40	-	602,40	-	7 645	-	7 641
14.	OT Rzeszów	-	168	-	166	1	41	0,2	291,44	18,3	2 990	-	2 606
15.	OT Szczecin	-	342	-	340	-	104	-	843,56	-	15 889	-	15 138
16.	OT Warszawa	-	161	-	145	-	532	-	168,72	-	2 251	-	2 111
17.	OT Wrocław	-	330	-	330	-	178	-	822,09	-	10 907	-	10 827
Ogółem		-	1 821	-	1 728	1	1 240	0,2	5 498	18,3	102 831	-	97 177

* Różnice w porównaniu z poprzednim sprawozdaniem wynikają z dokonanych korekt lat ubiegłych oraz z dokonanych zaokrągleń.

Powierzchnia liczona z dokładnością do 1 m², natomiast wartości podane w tabeli zostały zaokrąglone.

Źródło: dane KOWR.

X. Grunty wydzierżawione z Zasobu WRSP w 2023 r.* wg województw (w ha)

Lp.	Województwo	Powierzchnia gruntów wydzierżawionych (w ha)					
		Ogółem	W tym w grupie obszarowej				
			do 1,00	1,01 - 9,99	10,00 - 99,99	100,00 - 299,99	300,00 i więcej
1.	Dolnośląskie	2 494	78	778	1 488	149	-
2.	Kujawsko-pomorskie	2 312	28	665	1 394	225	-
3.	Lubelskie	1 267	92	553	622	-	-
4.	Lubuskie	1 445	1	264	1 180	-	-
5.	Łódzkie	67	1	42	23	-	-
6.	Małopolskie	119	56	63	-	-	-
7.	Mazowieckie	696	6	103	425	162	-
8.	Opolskie	1 205	27	229	844	105	-
9.	Podkarpackie	370	54	118	198	-	-
10.	Podlaskie	503	13	327	163	-	-
11.	Pomorskie	2 399	4	399	1 997	-	-
12.	Śląskie	255	17	103	136	-	-
13.	Świętokrzyskie	196	3	65	128	-	-
14.	Warmińsko-mazurskie	3 021	9	616	1 928	469	-
15.	Wielkopolskie	2 725	6	352	2 007	361	-
16.	Zachodniopomorskie	6 698	15	819	5 559	305	-
Ogółem		25 772	409	5 494	18 092	1 777	-

* Bez transakcji obejmujących grunty pod budynkami, również mieszkalnymi, wyodrębnionymi obiektami, grunty o specyficznym charakterze (np. ze złożami kopalin, pod wodami) oraz grunty nierolne. Powierzchnia liczona z dokładnością do 1 m², natomiast wartości podane w tabeli zostały zaokrąglone. Źródło: dane KOWR.

XI. Liczba umów zawartych na dzierżawę gruntów z Zasobu WRSP w 2023 r. wg województw*

Lp.	Województwo	Liczba umów					
		Ogółem	W tym w grupie obszarowej				
			do 1,00	1,01 - 9,99	10,00 - 99,99	100,00 - 299,99	300,00 i więcej
1.	Dolnośląskie	415	125	204	85	1	-
2.	Kujawsko-pomorskie	292	75	126	90	1	-
3.	Lubelskie	388	179	182	27	-	-
4.	Lubuskie	100	3	44	53	-	-
5.	Łódzkie	16	2	12	2	-	-
6.	Małopolskie	125	98	27	-	-	-
7.	Mazowieckie	45	7	21	16	1	-
8.	Opolskie	160	57	60	42	1	-
9.	Podkarpackie	169	125	34	10	-	-
10.	Podlaskie	117	21	85	11	-	-
11.	Pomorskie	184	8	84	92	-	-
12.	Śląskie	59	28	26	5	-	-
13.	Świętokrzyskie	26	6	17	3	-	-
14.	Warmińsko-mazurskie	222	15	129	74	4	-
15.	Wielkopolskie	181	11	65	103	2	-
16.	Zachodniopomorskie	447	30	174	241	2	-
Ogółem		2 946	790	1 290	854	12	-

* Bez transakcji obejmujących grunty pod budynkami, również mieszkalnymi, wyodrębnionymi obiektami, grunty o specyficznym charakterze (np. ze złożami kopalin, pod wodami) oraz grunty nierolne.
Źródło: dane KOWR.

XII. Czynnosc za grunty wydzierzawione z Zasobu WRSP w 2023 r.* wg wojewodztw (w dt pszenicy/ha)

Lp.	Wojewodztwo	Czynnosc za grunty wydzierzawione (w dt pszenicy/ha)					
		Średnio	W tym w grupie obszarowej				
			do 1,00	1,01 - 9,99	10,00 - 99,99	100,00 - 299,99	300,00 i więcej
1.	Dolnośląskie	11,9	12,4	7,4	14,4	10,9	-
2.	Kujawsko-pomorskie	16,4	10,7	18,7	17,5	4,1	-
3.	Lubelskie	13,2	9,2	10,0	16,5	-	-
4.	Lubuskie	11,4	21,1	7,9	12,2	-	-
5.	Łódzkie	5,9	5,6	7,1	3,7	-	-
6.	Małopolskie	11,5	12,9	10,3	-	-	-
7.	Mazowieckie	9,7	4,0	9,0	12,8	2,0	-
8.	Opolskie	19,3	13,2	13,6	22,8	5,5	-
9.	Podkarpackie	8,0	8,3	6,6	8,7	-	-
10.	Podlaskie	9,8	7,0	11,1	7,5	-	-
11.	Pomorskie	11,7	9,1	7,2	12,7	-	-
12.	Śląskie	12,6	8,9	12,7	13,0	-	-
13.	Świętokrzyskie	17,9	7,3	7,8	23,2	-	-
14.	Warmińsko-mazurskie	15,6	6,5	10,6	16,6	18,3	-
15.	Wielkopolskie	23,0	10,5	24,1	24,8	12,5	-
16.	Zachodniopomorskie	7,0	13,5	7,1	7,3	1,4	-
Ogółem		12,9	10,5	11,0	13,9	9,5	-

* Bez transakcji obejmujących grunty pod budynkami, również mieszkalnymi, wyodrębnionymi obiektami, grunty o specyficznym charakterze (np. ze złożami kopalin, pod wodami) oraz grunty nierolne.

Źródło: dane KOWR.

XIII. Grunty Zasobu WRSP w dzierżawie – stan na 31.12.2023 r. wg województw (w ha)

Lp.	Województwo	Powierzchnia gruntów w dzierżawie (w ha)											
		Ogółem	W tym w grupie obszarowej										
			do 1,00	1,01 - 1,99	2,00 - 4,99	5,00 - 9,99	10,00 - 19,99	20,00 - 49,99	50,00 - 99,99	100,00 - 299,99	300,00- 499,99	500,00 - 999,99	1000,00 i więcej
1.	Dolnośląskie	153 732	1 296	2 031	6 276	7 932	25 169	20 726	13 090	27 925	20 596	10 301	18 389
2.	Kujawsko-pomorskie	65 568	611	865	2 586	5 046	9 753	5 241	3 920	10 885	9 367	1 172	16 124
3.	Lubelskie	24 994	1 832	2 356	4 048	2 250	2 005	2 115	1 526	3 103	2 821	1 366	1 572
4.	Lubuskie	74 097	398	828	3 777	5 352	9 899	16 518	7 995	13 073	5 928	3 154	7 175
5.	Łódzkie	11 705	45	131	356	387	1 012	905	497	3 245	1 721	976	2 431
6.	Małopolskie	7 269	354	326	466	418	496	292	897	1 295	-	897	1 830
7.	Mazowieckie	16 179	202	395	787	963	1 483	2 174	2 024	4 281	1 512	2 009	350
8.	Opolskie	44 707	647	592	1 109	1 366	4 170	3 770	1 326	6 775	5 411	4 512	15 030
9.	Podkarpackie	16 314	577	453	833	1 207	2 016	2 401	2 789	4 659	395	524	459
10.	Podlaskie	23 334	701	1 409	3 562	3 717	2 704	2 631	1 817	4 052	1 833	907	-
11.	Pomorskie	72 996	131	436	2 103	3 436	7 666	11 613	5 726	12 572	14 491	10 445	4 378
12.	Śląskie	19 830	442	688	1 467	1 453	2 050	2 709	2 310	4 487	2 228	-	1 994
13.	Świętokrzyskie	5 173	79	190	491	386	608	704	516	1 290	397	514	-
14.	Warmińsko-mazurskie	126 724	394	1 152	4 864	8 143	13 562	29 695	14 177	24 237	13 972	5 178	11 350
15.	Wielkopolskie	160 253	295	590	2 431	7 704	24 324	13 841	9 093	25 132	18 102	12 772	45 970
16.	Zachodniopomorskie	215 185	616	1 477	7 754	12 165	40 703	60 903	20 820	30 476	15 234	8 159	16 877
	Ogółem	1 038 061	8 620	13 919	42 909	61 923	147 621	176 238	88 522	177 488	114 006	62 886	143 929

Powierzchnia liczona z dokładnością do 1 m², natomiast wartości podane w tabeli zostały zaokrąglone.

Źródło: dane KOWR.

XIV. Liczba umów na dzierżawę gruntów z Zasobu WRSP – stan na 31.12.2023 r. wg województw

Lp.	Województwo	Liczba umów dzierżawy											
		Ogółem	W tym w grupie obszarowej										
			do 1,00	1,01 - 1,99	2,00 - 4,99	5,00 - 9,99	10,00 - 19,99	20,00 - 49,99	50,00 - 99,99	100,00 - 299,99	300,00- 499,99	500,00 - 999,99	1000,00 i więcej
1.	Dolnośląskie	10 158	2 769	1 414	1 990	1 100	1 728	734	188	155	54	15	11
2.	Kujawsko-pomorskie	4 537	1 378	607	810	680	726	181	56	65	25	2	7
3.	Lubelskie	7 302	3 684	1 675	1 350	331	143	67	22	19	8	2	1
4.	Lubuskie	4 866	887	571	1 187	747	683	577	116	75	16	4	3
5.	Łódzkie	487	90	90	114	55	75	32	7	17	5	1	1
6.	Małopolskie	1 239	721	235	154	59	35	11	12	8	-	2	2
7.	Mazowieckie	1 300	390	275	262	133	107	70	30	26	4	3	-
8.	Opolskie	2 869	1 399	423	357	188	285	135	19	38	14	7	4
9.	Podkarpackie	2 315	1 258	325	273	167	147	77	39	27	1	1	-
10.	Podlaskie	4 249	1 251	982	1 151	515	205	89	25	25	4	2	-
11.	Pomorskie	2 923	361	304	646	472	524	405	84	70	39	15	3
12.	Śląskie	2 357	882	491	478	205	150	84	33	27	6	-	1
13.	Świętokrzyskie	581	149	131	161	56	45	23	7	8	1	-	-
14.	Warmińsko-mazurskie	6 483	745	776	1 486	1 144	945	993	209	135	37	8	5
15.	Wielkopolskie	5 376	632	415	731	1 021	1 741	474	132	140	47	20	23
16.	Zachodniopomorskie	11 867	1 305	1 019	2 396	1 696	2 764	2 141	302	182	41	12	9
Ogółem		68 909	17 901	9 733	13 546	8 569	10 303	6 093	1 281	1 017	302	94	70

Źródło: dane KOWR.

XV. Zagospodarowanie gruntów Zasobu WRSP – stan na 31.12.2023 r. wg jednostek organizacyjnych (w ha)

Lp.	Jednostka organizacyjna KOWR	Przejęte do Zasobu WRSP od początku działalności	Grunty rozdysponowane trwale								Grunty pozostające w Zasobie WRSP							
			Sprzedane ogółem	Przekazane nieodpłatnie				Pod wodami przekazane do RZGW lub Marszałka Wojew.	Wniesione jako aport do spółek	Rozdysponowane trwale w pozostałych formach	Ogółem	Z tego						
				Jednostkom samorządu terytorialnego	Lasom Państwowym	Kościelnym osobom prawnym	Innym podmiotom					W dzierżawie	W wieczyst. użytkow.	W trwałym zarządzie	W administrowaniu produk.	W innym zagospodarowaniu*	Pozostaje do rozdysponowania	Obce grunty w Zasobie**
1.	OT Białystok	341 449	210 858	4 297	11 757	2 079	4 748	69 730	52	7 152	30 777	22 759	1 449	32	-	265	5 836	436
2.	OT Bydgoszcz	261 432	133 190	3 551	9 048	15 292	5 544	23 437	303	1 588	69 479	54 586	3 303	1 331	-	147	5 392	4 721
3.	OT Częstochowa	33 478	700	96	3	2	175	513	217	14	31 760	17 489	2 161	53	-	2 525	9 316	216
4.	OT Gorzów Wlkp.	352 476	218 639	5 169	12 904	3 965	8 603	12 971	2	428	89 794	69 224	1 451	805	-	1 651	14 982	1 681
5.	OT Kielce	9 975	819	23	-	-	301	0,2	0,2	29	8 802	4 429	16	164	-	2	4 104	87
6.	OT Koszalin	330 973	186 519	3 005	18 397	2 823	1 845	25 367	133	382	92 500	79 042	1 479	293	-	622	10 427	636
7.	OT Kraków	11 550	453	16	-	-	25	0,01	-	177	10 879	4 542	3 030	25	-	1	3 175	105
8.	OT Lublin	188 014	135 178	2 339	3 369	4 430	5 703	1 242	-	3 089	32 664	22 400	971	1 220	-	18	8 055	-
9.	OT Łódź	95 900	74 690	2 338	1 242	53	1 746	382	211	1 110	14 128	7 798	1 651	19	-	223	4 178	258
10.	OT Olsztyn	601 303	359 582	5 807	23 558	7 146	3 313	49 642	507	5 477	146 272	121 992	4 405	2 032	-	3 153	14 020	668
11.	OT Opole	238 751	161 669	5 038	4 778	10 583	3 159	85	87	1 388	51 966	30 813	1 691	206	-	623	18 583	50
12.	OT Poznań	461 643	234 120	5 711	9 876	16 103	11 813	7 722	3 317	4 932	168 047	127 754	9 019	433	-	466	15 918	14 458
13.	OT Pruszcz Gdański	428 996	279 588	6 429	13 811	7 650	2 519	32 470	267	999	85 263	68 073	4 647	109	-	226	10 054	2 154
14.	OT Rzeszów	195 463	141 945	4 442	11 161	2 095	7 912	64	79	2 332	25 432	15 855	2 236	1 625	-	152	5 544	21
15.	OT Szczecin	470 801	250 169	3 801	18 207	4 932	2 596	25 662	156	1 743	163 535	125 758	5 021	7 151	-	446	24 587	573
16.	OT Warszawa	240 672	85 580	3 511	1 954	2 168	4 035	33	9 768	2 473	131 150	120 209	3 589	442	-	32	6 778	99
17.	OT Wrocław	496 902	261 883	5 347	15 858	11 091	5 181	63	9 720	4 499	183 259	145 337	6 065	957	-	2 962	27 062	876
	Ogółem	4 759 778	2 735 583	60 922	155 922	90 411	69 218	249 383	24 820	37 813	1 335 707	1 038 061	52 183	16 900	-	13 515	188 010	27 038

* W dożywotnim użytkowaniu, w bezumownym użytkowaniu i w użyczeniu.

** Grunty pod wodami płynącymi, pozostające w ewidencji Zasobu, dla których prawa rybackiego użytkowania przeszły z dniem 1 stycznia 2006 r. do RZGW, grunty należące do uczelni publicznych, grunty należące do jednostek samorządowych.

Powierzchnia liczona z dokładnością do 1 m², natomiast wartości podane w tabeli zostały zaokrąglone.

Źródło: dane KOWR.

XVI. Zagospodarowanie gruntów Zasobu WRSP – stan na 31.12.2023 r. wg województw (w ha)

Lp.	Jednostka organizacyjna KOWR	Przejęte do Zasobu WRSP od początku działalności	Grunty rozdysponowane trwale								Grunty pozostające w Zasobie WRSP							
			Sprzedane ogółem	Przekazane nieodpłatnie				Pod wodami przekazane do RZGW lub Marszałka Wojew.	Wniesione jako aport do spółek	rozdysponowane trwale w pozostałych formach	Ogółem	Z tego						
				Jednostkom samorządu terytorialnego	Lasom Państwowym	Kościelnym osobom prawnym	Innym podmiotom					W dzierżawie	W wieczyst. użytkow.	W trwałym zarządzie	W administrowaniu produkc.	W innym zagospodarowaniu*	Pozostaje do rozdysponowania	Obce grunty w Zasobie**
1.	Dolnośląskie	509 697	264 508	5 615	15 879	11 092	5 730	65	10 688	4 499	191 620	153 732	6 065	957	-	2 962	27 028	876
2.	Kujawsko-pomorskie	276 402	134 602	3 593	9 142	15 505	5 564	25 026	1 198	1 590	80 182	65 568	3 287	1 331	-	147	5 375	4 473
3.	Lubelskie	190 103	134 390	2 349	3 408	4 442	5 704	1 243	213	3 089	35 266	24 994	971	1 220	-	18	8 062	-
4.	Lubuskie	355 273	217 993	5 118	13 287	4 022	8 610	10 791	352	428	94 671	74 097	1 451	805	-	1 651	14 985	1 681
5.	Łódzkie	79 988	56 325	1 630	923	10	1 452	1	505	1 107	18 036	11 705	1 651	19	-	223	4 179	258
6.	Małopolskie	39 547	19 263	1 635	872	1 322	1 463	5	569	811	13 607	7 269	3 030	25	-	2	3 176	105
7.	Mazowieckie	119 225	80 074	3 401	1 654	674	2 944	390	635	2 431	27 023	16 179	3 589	419	-	32	6 745	60
8.	Opolskie	181 901	104 421	2 153	3 436	3 621	1 071	82	599	660	65 860	44 707	1 691	206	-	623	18 583	50
9.	Podkarpackie	155 150	105 215	2 903	10 960	2 054	6 493	48	258	1 327	25 891	16 314	2 236	1 625	-	152	5 544	21
10.	Podlaskie	129 549	66 424	2 269	7 673	834	4 224	11 055	113	5 605	31 352	23 334	1 449	32	-	265	5 836	436
11.	Pomorskie	432 327	280 085	6 482	13 892	7 834	2 517	29 430	1 041	995	90 049	72 996	4 662	109	-	226	10 047	2 008
12.	Śląskie	87 161	42 023	1 600	661	6 012	1 280	517	423	536	34 108	19 830	2 161	53	-	2 525	9 324	216
13.	Świętokrzyskie	50 813	37 608	1 415	195	42	1 297	13	57	640	9 546	5 173	16	164	-	2	4 104	87
14.	Warmińsko-mazurskie	827 316	511 137	7 870	27 679	8 431	4 136	108 246	1 748	7 030	151 041	126 724	4 405	2 032	-	3 153	14 026	699
15.	Wielkopolskie	501 937	236 747	5 908	10 090	16 349	12 240	9 151	5 479	4 937	201 035	160 253	9 019	456	-	466	15 981	14 860
16.	Zachodniopomorskie	823 390	444 768	6 980	36 172	8 166	4 492	53 322	943	2 125	266 421	215 185	6 500	7 444	-	1 068	35 014	1 209
Ogółem		4 759 778	2 735 583	60 922	155 922	90 411	69 218	249 383	24 820	37 813	1 335 707	1 038 061	52 183	16 900	-	13 515	188 010	27 038

* W dożywotnim użytkowaniu, w bezumownym użytkowaniu i w użyczeniu.

** Grunty pod wodami płynącymi, pozostające w ewidencji Zasobu, dla których prawa rybackiego użytkowania przeszły z dniem 1 stycznia 2006 r. do RZGW, grunty należące do uczelni publicznych, grunty należące do jednostek samorządowych.

Powierzchnia liczona z dokładnością do 1 m², natomiast wartości podane w tabeli zostały zaokrąglone.

Źródło: dane KOWR.

XVII. Grunty Zasobu WRSP pozostające do rozdysponowania oraz szacunkowa ocena możliwości ich zagospodarowania według kierunków – stan na 31.12.2023 r. (w ha)

Lp.	Jednostka organizacyjna KOWR	Powierzchnia pozostająca do rozdysponow. ogółem	Możliwe kierunki zagospodarowania gruntów do rozdysponowania					Pozostałe grunty *
			Na cele rolnicze		Na cele nierolnicze			
			Ogółem	W tym wieloletnie odłogi	Pod zalesienia	Pod budownictwo i działalność usługową	Na inne cele (rekreacja, ochrona przyrody itp.)	
1.	OT Białystok	5 836	5 736	-	-	5	1	95
2.	OT Bydgoszcz	5 392	3 520	-	120	150	140	1 462
3.	OT Częstochowa	9 316	7 928	600	400	199	33	756
4.	OT Gorzów	14 982	10 888	1 600	636	333	2 523	602
5.	OT Kielce	4 104	2 983	-	-	415	14	692
6.	OT Koszalin	10 427	6 017	-	970	1 250	1 450	740
7.	OT Kraków	3 175	2 801	-	33	66	4	271
8.	OT Lublin	8 055	6 517	3 216	65	203	88	1 182
9.	OT Łódź	4 178	3 628	230	200	150	100	100
10.	OT Olsztyn	14 020	12 459	274	273	204	999	84
11.	OT Opole	18 583	18 548	170	-	35	-	-
12.	OT Poznań	15 918	11 142	2 228	334	1 694	201	2 547
13.	OT Pruszcz Gdański	10 054	8 436	277	621	91	2	904
14.	OT Rzeszów	5 544	4 500	-	-	25	5	1 014
15.	OT Szczecin	24 587	20 272	11 768	884	82	55	3 294
16.	OT Warszawa	6 778	4 071	953	1 342	423	500	441
17.	OT Wrocław	27 062	12 896	3 594	6 924	899	2 167	4 176
Ogółem		188 010	142 343	24 911	12 803	6 223	8 282	18 360

* Grunty, co do których nie zdefiniowano szczegółowych kierunków przeznaczenia.

Powierzchnia liczona z dokładnością do 1 m², natomiast wartości podane w tabeli zostały zaokrąglone.

Źródło: dane KOWR.

XVIII. Zagospodarowanie obiektów rolno-przemysłowych, usługowych i zabytków Zasobu WRSP – stan na 31.12.2023 r.

Wyszczególnienie	Przejęto do Zasobu wg protokołów zdawczo-odbiorczych	Stan ewidencyjny na 31.12.2023 r. obiektów przejętych do Zasobu*	Rozdysponowano do 31.12.2023 r.				Obiekty w Zasobie WRSP według stanu na 31.12.2023 r.			
			Ogółem	Z tego			Ogółem	Z tego		
				Sprzedano	Wniesiono do jednoosob. spółek	Rozdysponow. w innych formach		Przekazane		Do rozdysponow.
								W dzierżawę	W zarząd i wieczyste użytkowanie	
Gorzelnie, winiarnie, browary	858	839	689	620	51	18	150	122	3	25
Masarnie i rzeźnie	213	212	168	151	14	3	44	42	-	2
Mleczarnie	12	11	8	2	2	4	3	3	-	-
Przetwórnice owoców i warzyw	15	17	12	7	2	3	5	4	-	1
Młyny i kaszarnie	31	36	30	22	4	4	6	6	-	-
Suszarnie zbóż i zielonek	898	880	637	586	40	11	243	235	-	8
Mieszalnie pasz	717	616	474	394	66	14	142	138	-	4
Cegielnie	10	8	8	7	-	1	-	-	-	-
Tartaki	67	59	56	50	1	5	3	2	-	1
Chłodnie	75	65	50	44	4	2	15	14	-	1
Hotele i zajazdy	107	88	86	58	21	7	2	1	-	1
Restauracje i bary	40	34	33	28	2	3	1	-	-	1
Sklepy	415	368	363	303	43	17	5	4	-	1
Obiekty socjalne, kulturalne i sportowe	672	751	724	214	176	334	27	22	3	2
Zespoły dworskie i pałacowo-parkowe	2 136	2 385	2 010	1 513	132	365	375	270	6	99

* W Zasobie WRSP dokonuje się weryfikacji przejętych obiektów, a w miarę potrzeby - zmiany ich kwalifikacji, przeznaczenia lub funkcji. Przejęte zespoły dworskie i pałacowo-parkowe podlegają przeglądowi przy udziale wojewódzkich służb konserwacji zabytków, w wyniku których weryfikowany jest m.in. status i zakres rzeczowy obiektów tworzących „zespół”, jak również wprowadzane są do ewidencji nowe zespoły dworskie i pałacowo-parkowe, uznane przez służbę ochrony zabytków za obiekty zabytkowe.

Źródło: dane KOWR.

XIX. Liczba mieszkań przejętych do Zasobu WRSP i ich rozdysponowanie – stan na 31.12.2023 r.

Lp.	Jednostka organizacyjna KOWR	Przejęte do Zasobu		Sprzedano		Przekazano nieodpłatnie						Zlikwidowano		Pozostaje w Zasobie na 31.12.2023 r.
						Ogółem		W tym						
		Stan na 31.12.2023 r.	W 2023 r.	Stan na 31.12.2023 r.	W 2023 r.	Stan na 31.12.2023 r.	W 2023 r.	Samorządom		Spółdzielniom mieszkaniowym		Stan na 31.12.2023 r.	W 2023 r.	
1.	OT Białystok	14 258	3	13 563	5	441	-	135	-	282	-	87	-	19
2.	OT Bydgoszcz	25 321	6	22 999	8	1 465	11	323	10	1 036	-	298	1	562
3.	OT Częstochowa	-	-	16	6	3	-	-	-	-	-	3	-	233
4.	OT Gorzów Wlkp.	21 540	-	19 256	-	2 037	-	1 555	-	471	-	238	-	9
5.	OT Kielce	16	-	21	-	12	3	7	-	-	-	1	-	16
6.	OT Koszalin	21 436	-	20 511	-	761	-	697	-	56	-	125	-	41
7.	OT Kraków	-	-	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	31
8.	OT Lublin	9 073	-	8 566	1	456	1	262	-	188	-	37	-	14
9.	OT Łódź	7 890	-	7 184	4	468	-	344	-	45	-	10	-	152
10.	OT Olsztyn	35 444	-	32 733	26	2 055	-	2 028	-	4	-	186	-	618
11.	OT Opole	25 319	14	23 119	3	1 315	-	618	-	620	-	518	-	112
12.	OT Poznań	49 671	-	45 651	23	1 605	-	590	-	765	-	619	-	1 793
13.	OT Pruszcz Gdański	34 656	-	32 970	7	1 324	1	1 294	1	14	-	98	-	264
14.	OT Rzeszów	9 504	-	9 216	1	124	-	92	-	9	-	84	-	11
15.	OT Szczecin	31 356	1	29 265	-	1 886	-	1 187	-	685	-	110	-	93
16.	OT Warszawa	10 917	-	8 457	11	2 043	1	230	-	28	-	31	-	462
17.	OT Wrocław	41 101	-	35 363	15	2 590	2	2 167	-	276	-	2 005	3	1 143
Ogółem		337 502	24	308 894	110	18 585	19	11 529	11	4 479	-	4 450	4	5 573

Źródło: dane KOWR.

XX. Wykonanie planu finansowego Zasobu WRSP w 2023 r. (układ memoriałowy)

Lp.	Wyszczególnienie	2023		
		Plan*	Wykonanie **	4:3
		w tys. zł.		w %
1.	2.	3.	4.	5.
I.	Przychody ogółem	1 972 989	2 247 024	114%
1.	z tego przychody ze sprzedaży mienia Zasobu	794 350	895 148	113%
2.	przychody z odpłatnego korzystania z mienia Zasobu	835 360	872 926	104%
3.	przychody finansowe	310 379	417 362	134%
3.1	w tym odsetki	285 371	402 370	141%
3.2	dywidendy	8	370	4625%
3.3	inne	25 000	14 622	58%
4.	inne przychody z gospodarowania mieniem Zasobu	32 900	61 588	187%
II.	Koszty ogółem	1 308 251	1 170 886	90%
1.	Zasilenie Funduszu Rekompensacyjnego	60 240	74 742	124%
2.	Środki na koszty funkcjonowania KOWR	534 411	534 411	100%
3.	Koszty gospodarowania mieniem Zasobu	678 600	533 922	79%
3.1	z tego: amortyzacja	35 000	32 821	94%
3.2	materiały i energia	7 000	3 481	50%
3.3	usługi obce	116 000	66 898	58%
3.4	podatki i opłaty	70 600	47 209	67%
3.5	pozostałe koszty	450 000	383 514	85%
3.6	płatności odsetkowe wynikające z zaciągniętych zobowiązań			-
4.	Koszty realizacji zadań	35 000	27 811	79%
4.1	z tego: bezzwrotna pomoc finansowa	35 000	27 811	79%
III.	Wynik (I-II)	664 738	1 076 138	162%
IV.	OBOWIĄZKOWE OBCIĄŻENIA WYNIKU FINANSOWEGO	240 000	1 931 486	805%
1.	Nadwyżka środków finansowych	240 000	1 931 486	805%
V.	LIMITY PORĘCZEŃ I GWARANCJI	20 000		0%
VI.	ŚRODKI NA WYDATKI MAJĄTKOWE (realizacja ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego)	133 000	61 949	47%

* Plan finansowy Zasobu WRSP na 2023 r. zamieszczony w załączniku nr 11 do ustawy budżetowej na rok 2023 uwzględniający zmiany zatwierdzone przez MRiRW.

** Dane na podstawie sprawozdania budżetowego za rok 2023.

Źródło: dane KOWR.

XXI. Wpływy Zasobu WRSP w 2023 r. (w tys. zł)

Lp.	OT KOWR	Wpływy Zasobu WRSP ogółem*				
		ogółem	z tego:			
			ze sprzedaży mienia Zasobu	z odpłatnego korzystania z mienia Zasobu	inne wpływy z zagospodarowania i rozporządzania mieniem Zasobu	w tym: <i>odsetki od środków na rachunkach bankowych</i>
1.	OT Białystok	23 635	10 611	12 213	811	92
2.	OT Bydgoszcz	184 352	117 670	66 347	335	160
3.	OT Częstochowa	44 297	20 104	22 279	1 914	89
4.	OT Gorzów Wlkp.	147 665	104 517	42 330	818	345
5.	OT Kielce	12 330	8 056	4 189	85	37
6.	OT Koszalin	109 244	63 870	44 723	651	367
7.	OT Kraków	17 950	10 143	7 667	140	61
8.	OT Lublin	45 451	25 542	19 639	270	76
9.	OT Łódź	29 713	16 501	12 914	298	83
10.	OT Olsztyn	246 838	153 588	92 001	1 249	246
11.	OT Opole	112 462	66 813	45 286	363	153
12.	OT Poznań	250 930	111 003	138 887	1 040	223
13.	OT Pruszcz Gdański	188 314	126 315	61 219	780	265
14.	OT Rzeszów	38 999	22 163	16 490	346	126
15.	OT Szczecin	277 049	180 254	94 205	2 590	500
16.	OT Warszawa	250 260	169 659	79 373	1 228	304
17.	OT Wrocław	617 334	479 333	134 181	3 820	742
18.	Centrala KOWR	87 116	0	0	87 116	80 162
Ogółem		2 683 939	1 686 142	893 943	103 854	84 031

* Dane na podstawie sprawozdania budżetowego za rok obrotowy 2023.
Źródło: dane KOWR.

XXII. Wydatki Zasobu WRSP w 2023 r. (w tys. zł)

Lp.	OT KOWR	Wydatki Zasobu WRSP ogółem*										
		ogółem	przekazy zewnętrzne **	środki na koszty funkcjonowania KOWR	wydatki w zakresie gospodarowania mieniem Zasobu	z tego:				wydatki na realizację zadań	z tego:	
						inwestycje, remonty i rozbiórki dotyczące mienia Zasobu	utrzymanie mienia niezagospodarowanego	wydatki związane z rozdysonowaniem mienia	pozostałe wydatki		bezwrotna pomoc finansowa	realizacja ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego
1.	OT Białystok	24 337	0	20 601	1 131	148	527	236	220	2 605	0	2 605
2.	OT Bydgoszcz	12 052	0	4 485	3 719	299	1 481	656	1 283	3 848	1 929	1 919
3.	OT Częstochowa	10 159	0	2 377	7 782	91	1 646	434	5 611	0	0	0
4.	OT Gorzów Wlkp.	13 338	0	3 125	6 083	407	3 614	1 147	915	4 130	998	3 132
5.	OT Kielce	5 662	0	1 716	1 013	40	546	416	11	2 933	328	2 605
6.	OT Koszalin	44 380	0	3 511	25 230	15 465	4 734	2 569	2 462	15 639	543	15 096
7.	OT Kraków	5 453	0	2 966	1 234	291	678	176	89	1 253	0	1 253
8.	OT Lublin	10 584	0	4 236	2 369	871	824	384	290	3 979	1 377	2 602
9.	OT Łódź	8 068	0	3 249	2 846	1 375	413	457	601	1 973	493	1 480
10.	OT Olsztyn	44 148	0	5 505	20 511	9 189	5 586	2 890	2 846	18 132	11 438	6 694
11.	OT Opole	8 746	0	2 405	4 977	390	2 510	540	1 537	1 364	361	1 003
12.	OT Poznań	46 726	0	8 875	23 449	5 541	7 858	768	9 282	14 402	0	14 402
13.	OT Pruszcz Gdański	13 956	0	4 081	5 670	978	2 865	534	1 293	4 205	622	3 583
14.	OT Rzeszów	11 410	0	2 762	1 737	151	1 011	414	161	6 911	2 652	4 259
15.	OT Szczecin	20 333	0	4 841	13 656	1 428	7 421	3 225	1 582	1 836	1 200	636
16.	OT Warszawa	12 823	0	5 075	6 188	1 083	1 331	539	3 235	1 560	1 508	52
17.	OT Wrocław	32 365	0	6 412	23 459	6 004	11 915	1 134	4 406	2 494	1 866	628
18.	Centrala KOWR	1 541 906	725 008	448 189	366 129	192 299	0	10	173 820	2 580	2 580	0
	Ogółem	1 866 446	725 008	534 411	517 183	236 050	54 960	16 529	209 644	89 844	27 895	61 949

* Dane na podstawie sprawozdania budżetowego za rok 2023.

** W tym wydatki z tytułu wpłat na Fundusz Rekompensacyjny (494 163 tys. zł).

Źródło: dane KOWR.

Aneks nr 3. Wykonanie planu finansowego KOWR w 2023 r. (układ memoriałowy)

L.p	Wyszczególnienie	2022		2023		6/5
		Wykonanie	Plan wg ustawy budżetowej	Plan po zmianach	Wykonanie	
		tys. zł	tys. zł	tys. zł	tys. zł	
1	2	3	4	5	6	7
I	STAN NA POCZĄTEK ROKU	x	x	x	x	-
1	Środki obrotowe, w tym:	92 557	8 009	108 929	109 916	101%
1.1	Środki pieniężne	83 524	8 000	108 920	106 005	97%
1.2	Należności krótkoterminowe:	5 818	0		519	-
1.2.1	z tytułu udzielonych pożyczek		0			-
1.2.2	od jednostek sektora finansów publicznych		0			-
1.3	Zapasy	294	9	9	227	2522%
2	Należności długoterminowe:	122	71	71	123	173%
2.1	z tytułu udzielonych pożyczek		0			-
2.2	od jednostek sektora finansów publicznych		0			-
3	Zobowiązania:	88 304	56 662	56 662	108 301	191%
3.1	z tytułu zaciągniętych pożyczek i kredytów		0			-
3.2	wymagalne		0			-
II	PRZYCHODY OGÓLEM	882 747	541 128	576 144	582 377	101%
1	Przychody z prowadzonej działalności, z tego:	12 945	3 809	3 809	14 063	369%
1.1	Pozostałe	12 945	3 809	3 809	14 063	369%
2	Dotacje i subwencje z budżetu państwa	194 477	13 324	32 384	26 405	82%
3	Środki otrzymane z Unii Europejskiej		0			-
4	Środki od innych jednostek sektora finansów publicznych		0			-
5	Pozostałe przychody, w tym:	675 325	523 995	539 951	541 909	100%
5.1	Odsetki (np. z tytułu udzielonych pożyczek), w tym:	4 238	103	2 688	5 057	188%
5.1.1	Odsetki od depozytów u Ministra Finansów lub z tytułu skarbowych papierów wartościowych	3 857	103	2 688	4 656	173%
5.2	Środki otrzymane od jednostek spoza sektora finansów publicznych		0			-
5.3	Równowartość odpisów amortyzacyjnych	457	428	428	282	66%
5.4	Środki na koszty funkcjonowania KOWR	668 145	521 040	534 411	534 411	100%
5.5	Pozostałe	2 485	2 424	2 424	2 159	89%
III	KOSZTY OGÓLEM	587 992	517 992	553 008	667 638	121%
1	Koszty funkcjonowania	339 968	420 969	437 405	593 093	136%
1.1	Amortyzacja	10 836	17 942	17 942	14 142	79%
1.2	Materiały i energia	13 649	25 518	25 518	16 336	64%
1.3	Usługi obce	57 496	84 119	83 083	64 974	78%
1.4	Wynagrodzenia, z tego:	202 683	223 076	237 000	234 802	99%
1.4.1	osobowe	200 354	219 842	233 766	232 101	99%
1.4.2	bezosobowe	2 329	3 234	3 234	2 701	84%
1.4.3	pozostałe		0			-
1.5	Świadczenia na rzecz osób fizycznych	1 615	3 731	3 731	1 499	40%
1.6	Składki, z tego na:	39 054	48 721	51 648	45 637	88%
1.6.1	ubezpieczenie społeczne	33 691	38 787	41 204	39 081	95%
1.6.2	Fundusz Pracy oraz Fundusz Solidarnościowy	3 940	5 529	5 819	4 594	79%
1.6.3	Fundusz Emerytur Pomostowych		0			-
1.6.4	Wpłaty na pracownicze plany kapitałowe	1 423	4 405	4 625	1 962	42%
1.6.5	pozostałe		0			-
1.7	Płatności odsetkowe wynikające z zaciągniętych zobowiązań		0			-
1.8	Podatki i opłaty, w tym:	2 266	3 165	3 680	2 572	70%
1.8.1	podatek akcyzowy		0			-
1.8.2	podatek od towarów i usług (VAT)	67	1 278	958	66	7%
1.8.3	opłaty na rzecz budżetów jednostek samorządu terytorialnego	121	170	230	189	82%
1.8.4	podatki stanowiące źródło dochodów własnych jednostek samorządu terytorialnego	506	587	587	560	95%
1.8.5	opłaty na rzecz budżetu państwa		1	1	0	3%
1.9	Pozostałe koszty funkcjonowania	12 369	14 697	14 803	213 131	1440%
2	Koszty realizacji zadań, w tym:	240 379	94 662	113 242	68 832	61%
2.1	- środki przekazane innym podmiotom		0			-
3	Pozostałe koszty, w tym:	7 645	2 361	2 361	5 713	242%
3.1	Środki na wydatki majątkowe (środki przekazane innym jednostkom na wydatki majątkowe)		0			-
3.2	pozostałe	7 645	2 361	2 361	5 713	242%
IV	WYNIK BRUTTO (poz. II-III)	294 755	23 136	23 136	-85 261	-369%
V	OBOWIĄZKOWE OBCIĄŻENIA WYNIKU FINANSOWEGO	100 919	0		99 753	-
1	Podatek dochodowy od osób prawnych		0			-
2	Pozostałe obciążenia wyniku finansowego, w tym:	100 919	0		99 753	-
2.1	Wpłata do budżetu państwa (np. z zysku, nadwyżki środków finansowych)	100 919	0		99 753	-
VI	WYNIK NETTO (poz. IV-V)	193 836	23 136	23 136	-185 014	-800%
VII	DOTACJE I SUBWENCJE Z BUDŻETU PAŃSTWA	x	x	x	x	-
1	Dotacje i subwencje ogółem, z tego:	194 477	13 324	32 384	26 405	82%
1.1	- podmiotowa		0			-
1.2	- przedmiotowa		0			-
1.3	- celowa	0	0	19 060	16 800	88%
1.4	- celowa na finansowanie projektów z udziałem środków UE - bieżące	194 477	13 124	13 124	9 605	73%
1.4.1	w tym: na współfinansowanie	29 754	3 091	3 091	2 349	76%
1.5	- celowa na finansowanie projektów z udziałem środków UE - majątkowe		200	200		0%
1.5.1	w tym: na współfinansowanie		30	30		0%
1.6	- subwencje		0			-
1.7	- na inwestycje i zakupy inwestycyjne		0			-
1.8	- na pierwsze wyposażenie w środki obrotowe		0			-
VIII	ŚRODKI NA WYDATKI MAJĄTKOWE (nakłady na rzeczowe aktywa trwałe i wartości niematerialne i prawne)	213 533	42 750	42 750	23 961	56%
IX	ŚRODKI PRZYZNANE INNYM PODMIOTOM		0			-
X	STAN NA KONIEC ROKU	x	x	x	x	-
1	Środki obrotowe, w tym:	112 869	8 168	8 168	112 226	1374%
1.1	Środki pieniężne	106 043	8 000	8 000	104 809	1310%
1.2	Należności krótkoterminowe:	3 433	161	161	448	278%
1.2.1	z tytułu udzielonych pożyczek		0			-
1.2.2	od jednostek sektora finansów publicznych		0			-
1.3	Zapasy	227	7	7	435	6214%
2	Należności długoterminowe:	123	0		124	-
2.1	z tytułu udzielonych pożyczek		0			-
2.2	od jednostek sektora finansów publicznych		0			-
3	Zobowiązania:	117 109	19 885	19 885	106 822	537%
3.1	z tytułu zaciągniętych pożyczek i kredytów		0			-
3.2	wymagalne		0			-

* Dane na podstawie sprawozdania budżetowego za rok obrotowy 2023.

Źródło: dane KOWR.

Aneks nr 4. Realizacja niektórych zadań wynikających z ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego w latach 2017–2023*

Lp.	Wyszczególnienie	Jednostka miary	2017 r. (ANR)	2017 r. (KOWR)	2017 r.	2018 r.	2019 r.	2020 r.	2021 r.	2022 r.	2023 r.
1	Decyzje administracyjne dotyczące zgody na nabycie nieruchomości rolnych wydane na podstawie art. 2a ust. 4 ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego	Liczba wydanych decyzji administracyjnych (szt.)	9 348	5 828	15 176	18 581	13 870	8 848	10 760	8 062	6 434
		Powierzchnia nieruchomości (tys. ha)	28,8	15,6	44,4	50,8	49,3	44,9	52,9	39,1	33,9
2	Nabywanie nieruchomości rolnej przez KOWR na podstawie art. 2a ust. 6 ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego	Akty notarialne dotyczące nabycia nieruchomości rolnych przez KOWR (szt.)	27	12	39	11	10	6	0	2	0
		Powierzchnia nieruchomości (ha)	101,0	975,0	1 076,0	145,0	529,2	302,6	0,0	17,9	0,0
3	Decyzje administracyjne dotyczące zgody na zbycie lub oddanie w posiadanie innym podmiotom nieruchomości rolnych wydane na podstawie art. 2b ust. 3 ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego	Liczba wydanych decyzji administracyjnych (szt.)**	nd	nd	nd	nd	386	1 850	2 744	3 156	4 342
4	Prawo pierwokupu nieruchomości rolnych przysługujące KOWR na podstawie art. 3 ust. 4 ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego	Akty notarialne, w których KOWR oświadczył wolę skorzystania z prawa pierwokupu (szt.)	1	3	4	28	60	110	171	129	102
		Powierzchnia nieruchomości (ha)	6,9	82,1	89,0	674,7	2 514,9	1 506,7	2 386,9	1 019,0	1 167,6
5	Prawo nabycia nieruchomości rolnych przysługujące KOWR na podstawie art. 4 ust. 1 ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego	Akty notarialne, w których KOWR oświadczył wolę skorzystania z prawa nabycia (szt.)	0	0	0	0	0	2	13	32	22
		Powierzchnia nieruchomości (ha)	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	8,1	501,0	434,5	294,8
6	Nabywanie nieruchomości rolnych przez KOWR na podstawie art. 4b ust. 1 ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego	Akty notarialne, na podstawie których KOWR kupił nieruchomości rolne (szt.)	0	0	0	0	3	3	4	2	6
		Powierzchnia nieruchomości (ha)	0,0	0,0	0,0	0,0	747,3	40,7	33,6	42,9	89,7
7	Prawo pierwokupu udziałów/akcji przysługujące KOWR na podstawie art. 3a ust. 1 ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego	Akty notarialne, w których KOWR oświadczył wolę skorzystania z prawa pierwokupu udziałów/akcji (szt.)	2	136	138	926	9	1	6	22	133
		Liczba udziałów objętych oświadczeniami (szt.)	nd	0	0	510	2 435	44	488	5 372	66 881
		Liczba udziałów objętych oświadczeniami (szt.)	nd	422 607	422 607	2 940 760	0	0	0	0	0
		Liczba udziałów i akcji objętych oświadczeniami (szt.)	51 481 348	nd	51 481 348	nd	nd	nd	nd	nd	nd
8	Prawo nabycia udziałów/akcji przysługujące KOWR na podstawie art. 4 ust. 6 ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego	Akty notarialne, w których KOWR oświadczył wolę skorzystania z prawa nabycia udziałów/akcji (szt.)	0	1	1	0	2	0	0	0	0
		Liczba udziałów objętych oświadczeniami (szt.)	0	2 000	2 000	0	374	0	0	0	0
		Liczba akcji objętych oświadczeniami (szt.)	0	0	0	0	0	0	0	0	0
9	Sprawowanie nadzoru nad spełnianiem przez nabywców nieruchomości rolnych zobowiązań określonych w art. 8a ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego	Liczba przeprowadzonych kontroli	ponad 200			967	1 448	1 686	905	879	1 655

* Dane wg stanu na dzień 31 grudnia danego roku.

** Od 26.06.2019 r.

Źródło: dane KOWR.

Wykaz jednoosobowych spółek hodowli roślin uprawnych lub hodowli zwierząt gospodarskich o szczególnym znaczeniu dla gospodarki narodowej, w których prawa z udziałów albo akcji wykonywał w 2023 r. Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa¹³⁶

I. Spółki hodowli roślin uprawnych:

- 1) **„PlantiCo – Hodowla i Nasiennictwo Ogrodnicze Zielonki” sp. z o.o.**, ul. Parkowa 1A, Zielonki Parcele, 05-082 Stare Babice.

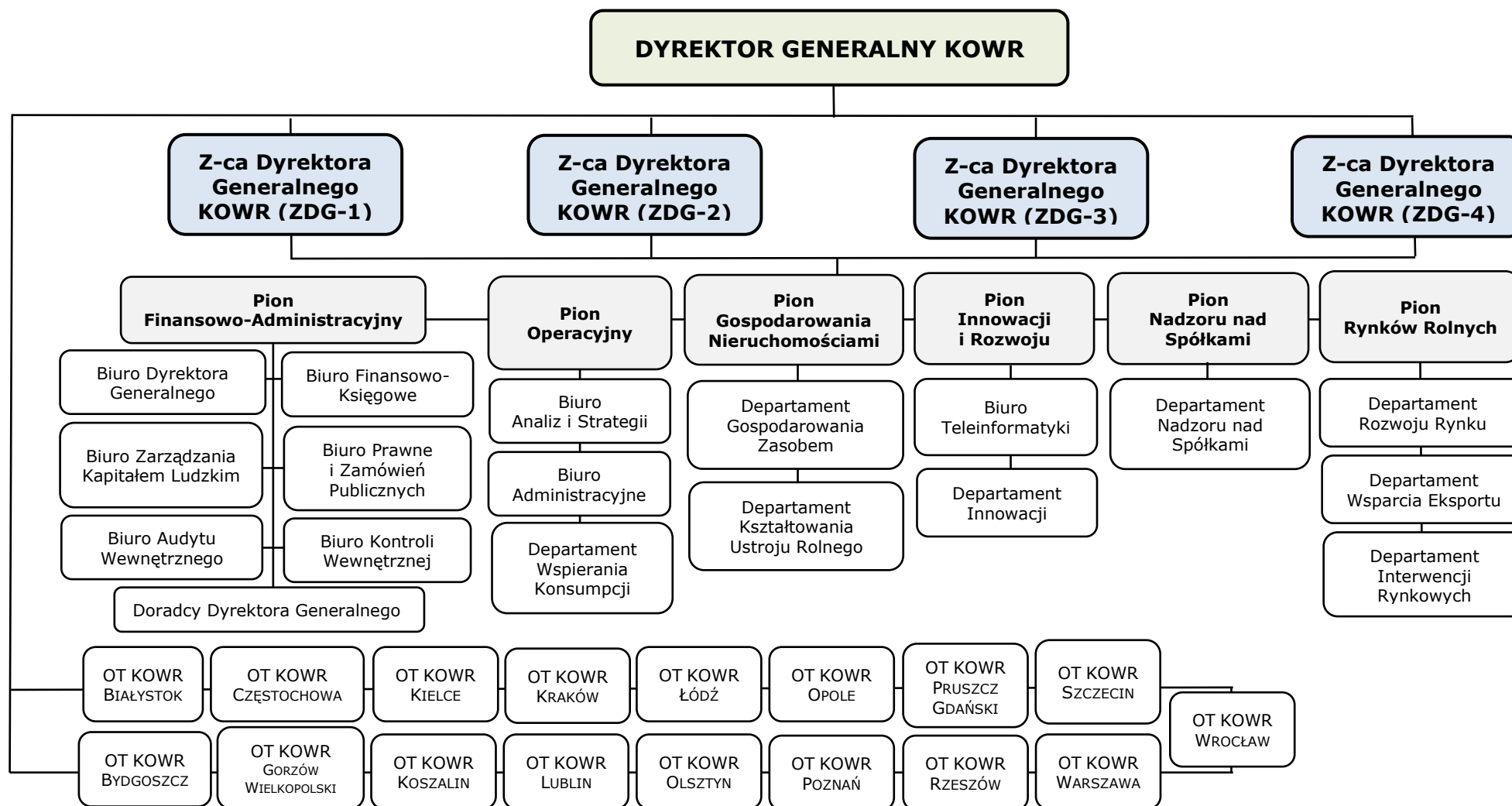
II. Spółki hodowli zwierząt gospodarskich:

- 2) **Ośrodek Hodowli Zarodowej Osiecin** sp. z o.o., ul. Włocławska 2, 88-220 Osiecin,
- 3) **Ośrodek Hodowli Zarodowej „Głogówek” sp. z o.o.**, ul. Fabryczna 2 lok. B, 48-250 Głogówek,
- 4) **Hodowla Zwierząt Zarodowych Osowa Sień sp. z o.o.**, Przyczyna Górna 1, 67-400 Wschowa,
- 5) **Ośrodek Hodowli Zarodowej „Gajewo” sp. z o.o.**, Kałdowo 2, 82-200 Malbork,
- 6) **„Mścice” Ośrodek Hodowli Zarodowej sp. z o.o.**, ul. Koszalińska 85, 76-031 Mścice,
- 7) **Hodowla Zarodowa Zwierząt „Żołędnica” sp. z o.o.**, Żołędnica 41, 63-911 Rawicz,
- 8) **Ośrodek Hodowli Zarodowej w Kamieńcu Ząbkowickim sp. z o.o.**, pl. Kościelny 1, 57-230 Kamieniec Ząbkowicki,
- 9) **Ośrodek Hodowli Zarodowej Dębołęka sp. z o.o.**, Dębołęka 72, 98-275 Brzeźnio,
- 10) **Ośrodek Hodowli Zarodowej „Garzyn” sp. z o.o.**, ul. Leszczyńska 34, Garzyn, 64-120 Krzemieniewo,
- 11) **Ośrodek Hodowli Zarodowej w Osieku sp. z o.o.**, ul. Zamkowa 3, 32-608 Osiek,
- 12) **Ośrodek Hodowli Zarodowej Lubiana sp. z o.o.**, Lubiana 8, 73-260 Pełczyce,
- 13) **Ośrodek Hodowli Zwierząt Zarodowych sp. z o.o.**, Chodeczek, 87-860 Chodecz,
- 14) **Ośrodek Hodowli Zarodowej Bobrowniki sp. z o.o.**, Bobrowniki 6A, 76-231 Damnica,
- 15) **Gospodarstwo Rolno-Hodowlane Żydowo sp. z o.o.**, ul. Kościuszki 41, 62-241 Żydowo,
- 16) **Ośrodek Hodowli Zarodowej „Przerzeczyn Zdrój” sp. z o.o.**, Gilów 120A, 58-230 Niemcza,
- 17) **„Przedsiębiorstwo Rolniczo-Hodowlane Gałopol” sp. z o.o.**, ul. Wierzbowa 10, Gałowo, 64-500 Szamotuły,

¹³⁶ Zgodnie z rozporządzeniem Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 25 lipca 2018 r. w sprawie wykazu jednoosobowych spółek hodowli roślin uprawnych lub hodowli zwierząt gospodarskich o szczególnym znaczeniu dla gospodarki narodowej (Dz. U. poz. 1525, z późn. zm.).

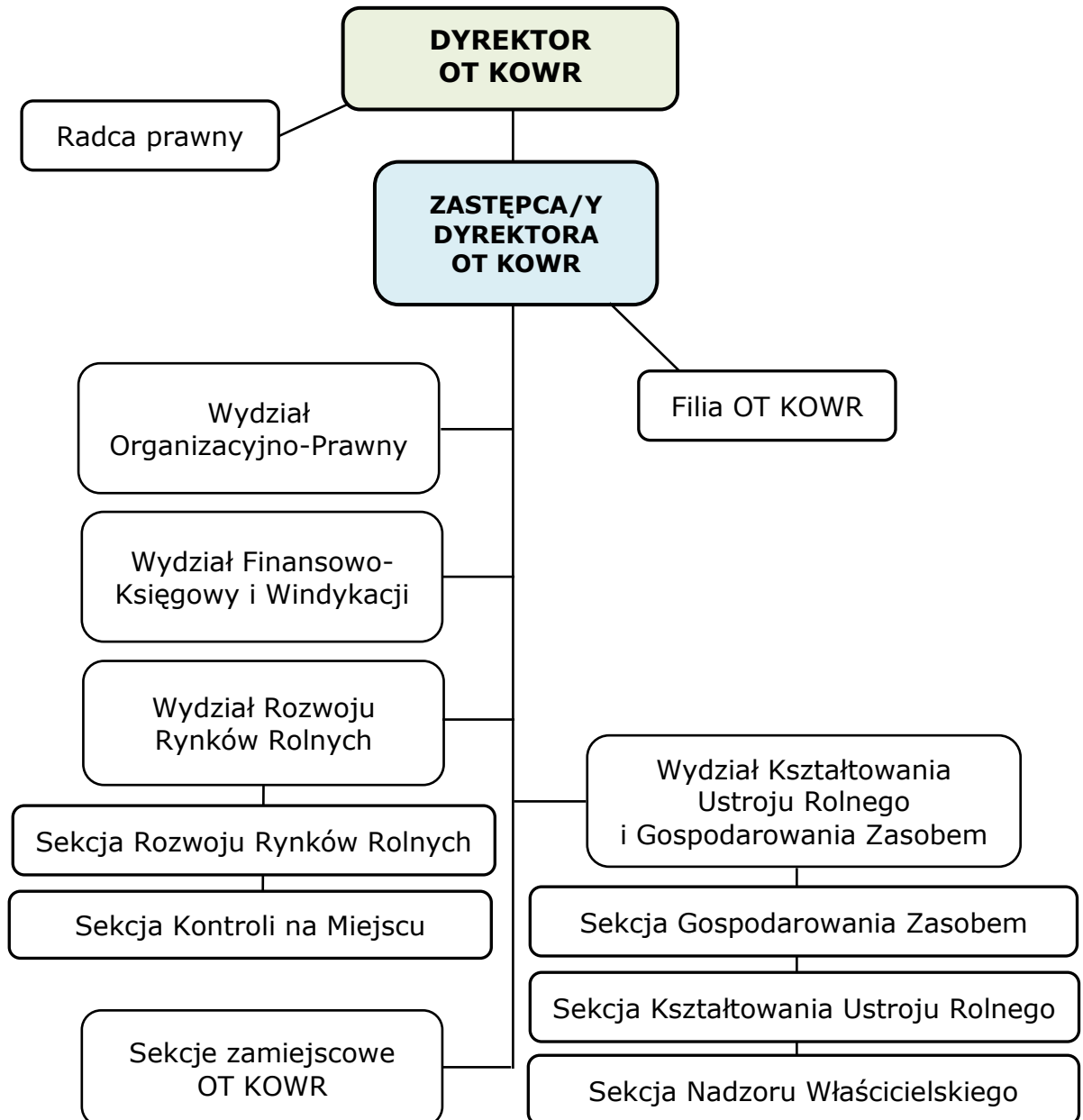
- 18) **Przedsiębiorstwo Rolne Długie Stare sp. z o.o.**, ul. Wiosenna 5, Długie Stare, 64-100 Leszno,
- 19) **„Stadnina Koni Janów Podlaski” sp. z o.o.**, Wygoda 3, 21-505 Janów Podlaski,
- 20) **Stadnina Koni Michałów sp. z o.o.**, 28-411 Michałów,
- 21) **Stadnina Koni „Racot” sp. z o.o.**, ul. Dworcowa 5, Racot, 64-000 Kościan,
- 22) **Stadnina Koni „Krasne” sp. z o.o.**, ul. Mickiewicza 36, 06-408 Krasne,
- 23) **Stadnina Koni Liski sp. z o.o.**, Liski 19 lok. 1, 11-210 Sępól,
- 24) **Stado Ogierów Starogard Gdański sp. z o.o.**, Rzeczna, 14-400 Pasłęk,
- 25) **Stadnina Koni „Nowe Jankowice” sp. z o.o.**, Nowe Jankowice 17, 86-320 Łasin,
- 26) **Stadnina Koni w Dobrzyniewie sp. z o.o.**, Dobrzyniewo 23, 89-311 Falmierowo,
- 27) **Stadnina Koni „Pępowo” sp. z o.o.**, Gogolewo 71, 63-840 Krobia,
- 28) **Stadnina Koni „Iwno” sp. z o.o.**, ul. Park Mielżyńskich 1 lok. 1, Iwno, 62-025 Kostrzyn,
- 29) **Stadnina Koni Prudnik sp. z o.o.**, ul. Poniatowskiego 3A, 48-200 Prudnik,
- 30) **Stadnina Koni Nowielice sp. z o.o.**, Nowielice, 72-320 Trzebiatów,
- 31) **Stado Ogierów w Łącku sp. z o.o.**, ul. Płocka 12 lok. 1, 09-520 Łąck.

**Schemat organizacyjny Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa
(stan na 31 grudnia 2023 r.)**

Aneks nr 7

Schemat organizacyjny oddziału terenowego Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa (stan na 31 grudnia 2023 r.)

**Dane kontaktowe jednostek organizacyjnych
Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa**

Centrala Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa

ul. Karolkowa 30
01-207 Warszawa

Telefoniczny Punkt Informacyjny

(22) 376 76 76

www.gov.pl/web/kowr

kontakt@kowr.gov.pl

Oddziały terenowe i filia KOWR

OT w Białymstoku ul. Kombatantów 4 15-102 Białystok (85) 664 31 50	OT w Bydgoszczy ul. Hetmańska 38 85-039 Bydgoszcz (52) 525 08 01	OT w Gorzowie Wlkp. ul. Myśliborska 32 66-400 Gorzów Wlkp. (95) 714 61 00
OT w Krakowie ul. Zbożowa 4 30-002 Kraków (12) 314 99 00	OT w Lublinie ul. Witolda Chodźki 10A 20-093 Lublin (81) 532 21 12	OT w Łodzi ul. Północna 27/29 91-420 Łódź (42) 636 53 26
OT w Poznaniu ul. Fredry 12 61-701 Poznań (61) 856 06 01	OT w Pruszczu Gdańskim ul. Powstańców Warszawy 28 83-000 Pruszcz Gdański (58) 342 96 00	OT w Rzeszowie ul. Asnyka 7 35-001 Rzeszów (17) 853 78 00
Filia w Zielonej Górze ul. Chemiczna 2a 65-713 Zielona Góra (68) 506 52 40	OT w Kielcach ul. Piaskowa 18 25-323 Kielce (41) 343 31 90	OT w Koszalinie ul. Partyzantów 15a 75-411 Koszalin (94) 347 31 00
OT w Częstochowie ul. Jana III Sobieskiego 7 42-200 Częstochowa (34) 378 20 36	OT w Olsztynie ul. Głowackiego 6 10-448 Olsztyn (89) 524 88 01	OT w Opolu ul. 1-go Maja 6 45-068 Opole (77) 400 09 39
OT w Szczecinie ul. Bronowicka 41 71-012 Szczecin (91) 814 42 00	OT w Warszawie Plac Bankowy 2 00-095 Warszawa (22) 635 10 00	OT we Wrocławiu ul. Mińska 60 54-610 Wrocław (71) 356 39 19

#KUPUJŚWIADOMIE

www.kupujswiadomie.gov.pl

*Poland
tastes good*

Krajowy Ośrodek
Wsparcia Rolnictwa

ul. Karolkowa 30,
01-207 Warszawa
www.gov.pl/web/kowr

© KOWR maj 2024 r.